

บทบาทขององค์กรชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วมในโครงการบ้านมั่นคง
ในกรุงเทพมหานคร

นายสถิตย์ ตียะวงศ์สุวรรณ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งการศึกษาหลักสูตรปริญญาการวางแผนภาคและเมืองดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการวางแผนและเมือง ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2555
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)
เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository(CUIR)
are the thesis authors' files submitted through the Graduate School.

ROLES OF COMMUNITY-BASED ORGANIZATIONS IN THE PARTICIPATION
PROCESSES IN BAAN MANKONG PROGRAMS IN BANGKOK

Mr. Sarit Tiyawongsuwan

A Dissertation Submitted in Partial Fulfilment of the Requirements
for the Degree of Doctor of Philosophy Program in Urban and Regional Planning
Department of Urban and Regional Planning,
Faculty of Architecture, Chulalongkorn University

Academic Year 2012

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	บทบาทขององค์กรชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วม ในโครงการบ้านมั่นคงในกรุงเทพมหานคร
โดย	นายสฤณี ดิยะวงศ์สุวรรณ
สาขาวิชา	การวางแผนภาคและเมือง
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิวัฒน์ รัตนวราหะ

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิต

.....คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พงศ์ศักดิ์ วัฒนสินธุ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.วรรณศิลป์ ฟีรพันธ์)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิวัฒน์ รัตนวราหะ)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไชศรี ภัคดีสุขเจริญ)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิรมล กุลศรีสมบัติ)

.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยงชนิษฐ์ พิมลเสถียร)

สฤษดี ดิยะวงศ์สุวรรณ: บทบาทขององค์กรชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วมในโครงการบ้านมั่นคงใน
กรุงเทพมหานคร. (ROLES OF COMMUNITY-BASED ORGANIZATIONS IN THE
PARTICIPATION PROCESSES IN BAAN MANKONG PROGRAMS IN BANGKOK)

อ. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: ผศ.ดร.อภิวัฒน์ รัตนวราหะ, 314 หน้า

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ 1) ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนเพื่อพัฒนาชุมชนใน
โครงการบ้านมั่นคง พื้นที่กรุงเทพมหานคร 2) เปรียบเทียบบทบาทขององค์กรชุมชนที่มีระดับการมีส่วนร่วมต่างกัน และ 3)
ศึกษาลักษณะการติดต่อสื่อสารท่ามกลางสมาชิกองค์กรชุมชนในชุมชนที่องค์กรชุมชนมีบทบาทและมีส่วนร่วมที่ต่างกัน

ระเบียบวิธีการวิจัยแบ่งเป็น 2 ระดับ ได้แก่ 1) การศึกษาระดับภาพรวม มีหน่วยวิเคราะห์การวิจัยคือองค์กรชุมชนที่
ดำเนินโครงการบ้านมั่นคงในกรุงเทพมหานคร จำนวน 130 องค์กรชุมชน และ 2) การศึกษาระดับเชิงลึกแบบกรณีศึกษา มี
หน่วยวิเคราะห์การวิจัยคือสมาชิกองค์กรชุมชนรายครัวเรือนในแต่ละกรณีศึกษาที่คัดเลือกมาจากการจำแนกประเภทระดับการมี
ส่วนร่วมขององค์กรชุมชนในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง วิธีการรวบรวมข้อมูลการวิจัยมี 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) ข้อมูลทุติยภูมิ
จากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน 2) การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ใช้ข้อมูลสำคัญในการพัฒนาชุมชน และ 3) การสัมภาษณ์ด้วย
แบบสอบถามกับหน่วยวิเคราะห์ทั้งสองระดับ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้เทคนิควิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติเปรียบเทียบความแตกต่าง
ขององค์กรชุมชนที่มีระดับการมีส่วนร่วมที่ต่างกัน และเทคนิควิเคราะห์โครงข่ายทางสังคมเพื่อการอธิบายบทบาทขององค์กร
ชุมชนและสมาชิกองค์กรชุมชน

ผลการวิจัยพบว่า 1) การมีสถานการณ์ร่วมกันของสมาชิกองค์กรชุมชนเป็นสิ่งสำคัญของกระบวนการรวมกลุ่มของ
องค์กรชุมชน สถานการณ์ที่มีปัญหาต่อความมั่นคงในการอยู่อาศัยจะทำให้สมาชิกชุมชนมีการรับรู้และตระหนักต่อสถานการณ์
และเป็นสิ่งกระตุ้นให้เกิดทัศนคติและพฤติกรรมในการแก้ไขปัญหา นำไปสู่การวางกลยุทธ์การติดต่อสื่อสารอย่างเป็นโครงข่าย
เพื่อค้นหาแนวทางแก้ไขปัญหา และค้นหาสมาชิกบุคคลอื่นที่เผชิญกับสถานการณ์เดียวกัน 2) การรวมกลุ่มองค์กรชุมชนควรมา
จากการให้คุณค่าต่อวัตถุประสงค์ของการรวมกลุ่มของสมาชิกองค์กรมากกว่าการแทรกแซงและสร้างเงื่อนไขในการรวมกลุ่มของ
องค์กรชุมชน เนื่องจากจะเป็นปัจจัยที่ทำให้การตระหนักและการรับรู้ในบริบทที่มีความหมายร่วมกันลดลง ส่งผลต่อความเข้าใจ
ในบทบาทและการมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์กรชุมชน 3) การมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการขององค์กรชุมชนไม่ได้มาจากการ
ตัดสินใจขององค์กรชุมชนในทุกขั้นตอนของการดำเนินโครงการ สิ่งนี้ทำให้ระดับการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนในการ
ดำเนินโครงการบ้านมั่นคงมีความแตกต่างกัน คือ การมีส่วนร่วมแบบหุ่นส่วนกับการมีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็น การมีส่วน
ร่วมทั้งสองลักษณะนี้มีความต่างกันอย่างมาก ทั้งด้านการปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กรภายนอก บทบาทการมีส่วนร่วมและ
ลักษณะการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมแบบหุ่นส่วนจะส่งผลต่อบทบาทขององค์กรชุมชนและบทบาทของสมาชิกองค์กรชุมชนใน
การดำเนินโครงการ และ 4) การดำเนินโครงการขององค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบหุ่นส่วนมุ่งเน้นกิจกรรมและวิธีการ
ติดต่อสื่อสารโดยการใช้กลุ่มย่อยเพื่อการติดต่อสื่อสารอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดการเชื่อมโยงอย่างเป็นโครงข่ายแบบสื่อสารอย่าง
ครอบคลุมที่สามารถทำให้เกิดความรับรู้เข้าใจร่วมกันตรงกันนำไปสู่การมีส่วนร่วมและการตัดสินใจร่วมกัน

ภาควิชา การวางแผนภาคและเมือง ลายมือชื่อนิสิต.....

สาขาวิชา การวางแผนภาคและเมือง ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....

ปีการศึกษา 2555

5174402325: MAJOR URBAN AND REGIONAL PLANNING

KEYWORDS: COMMUNITY-BASE ORGANIZATION / PARTICIPATION PROCESSES

SARIT TIYAWONGSUWAN: ROLES OF COMMUNITY-BASED ORGANIZATIONS IN THE PARTICIPATION PROCESSES IN BAAN MANKONG PROGRAMS IN BANGKOK.

ADVISOR: ASST. PROF. APIWAT RATANAWARAHA, Ph.D., 314 pp.

The objectives of this study were 1) to study the level of community participation in community development projects, Baan Mankong program, in Bangkok metropolis 2) to comparative study of roles of CBOs (Community-based Organizations) in different levels of community participation and 3) to study characterization of communication among CBO members in the different levels of community participation. The research methodology was divided into two levels: 1) the overview level had the unit of analysis was CBOs in community development projects in Bangkok metropolis and 2) the in-depth level had the unit of analysis was CBO members by selecting case studies with the classification levels of community participation in community development projects.

Data collection methods had 3 ways including 1) to gather secondary data from CODI (Community Organizations Development Institute) 2) to in-depth interview from key informant in community development projects and 3) to interview by questionnaires with unit of analysis at two levels. The data analysis was made by statistical technique to compare of different levels of CBO participation, and by technique of SNA (social network analysis) for describe roles of CBOs.

Research finding that 1) The meaning of perception is key to community conglomeration, namely a problem situation has effect to unstable dwelling of people that make people's conscious perception in situation to finding solution and make to communicate with other people who have same situation. 2) Community conglomeration should made by people's conscious perception in objective of conglomeration, but should not made by agent's intervention because of it make meaning of perception decrease. 3) Decision-making of CBOs in each state of program contribute to different levels of community participation and 4) community participation at partnership level use small group in organization to communicate with other members that lead to network linkage at all. The network makes to raise people's perception and meaning contribute to roles of member in community conglomeration and decision-making together.

Department..... Urban and Regional Planning..... Student's Signature.....

Field of Study..... Urban and Regional Planning..... Advisor's Signature.....

Academic Year: 2012.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้จากการให้ข้อคิดและคำปรึกษาที่ทรงคุณค่าโดยผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิวัฒน์ รัตนวราหะ และให้ความใส่ใจในทุกด้านของการดำรงชีวิตขณะเรียนรู้อยู่ที่ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.วรรณศิลป์ พีรพันธุ์ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยงธนิศร์ พิมลเสถียร กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไชศรี ภักดีสุขเจริญ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิรมล กุลศรีสมบัติ กรรมการผู้ทรงวุฒิ ที่ช่วยให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงแก้ไขวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น รวมทั้งคณาจารย์ภาควิชาการวางแผนภาคและเมืองที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ด้านต่าง ๆ แก่ผู้วิจัย และขอขอบคุณบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่สนับสนุนทุนวิจัย “ทุน 90 ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” กองทุนรัชดาภิเษกสมโภช ในการสนับสนุนทุนทำวิทยานิพนธ์ ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ที่เสียสละเวลาอันมีค่าเพื่อการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนับสนุนข้อมูลที่สำคัญต่อการดำเนินการวิจัย ขอขอบคุณพี่ไฟโรจน์ สุวรรณหงษ์ ในการช่วยเหลือการประสานงานรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามที่สำคัญในการวิจัยและให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลที่สำคัญด้านบทบาทขององค์กรชุมชน

ขอขอบคุณกัลยาณมิตรผู้ให้คำปรึกษา ความรู้ ข้อแนะนำและกำลังใจจากคุณลักษณะสัมมานิติ คุณรูปณี รัตนถาวร เพื่อนพี่น้องนิสิตปริญญาเอก โท ตรีภายในภาควิชาการวางแผนภาคและเมืองทุกคน ตลอดจนเจ้าหน้าที่ประจำภาควิชาการวางแผนภาคและเมืองที่ให้ความช่วยเหลือและเอื้ออาทรมาตลอด

ขอขอบคุณ ม.ล.สุมาลี ดิยะวงศ์สุวรรณ ครอบครัวสุระรัมย์ และครอบครัวสุประดิษฐ์ที่ให้การสนับสนุนและเป็นกำลังใจแก่ผู้วิจัยตลอดมา และขอขอบคุณนางศิริพันธ์ ดิยะวงศ์สุวรรณ ที่ยืนอยู่เคียงข้างทั้งช่วงทุกข์และช่วงสุข รวมถึงถึงการให้คำปรึกษา ข้อคิด การวิพากษ์และการเสนอแนะอย่างเข้มข้นในการทำวิทยานิพนธ์ สุดท้ายขอขอบคุณสิ่งทุกอย่างที่ไม่สามารถจะกล่าวมาได้ทั้งหมดมา ณ ที่นี้ ที่ข้าพเจ้าได้รับจาก “จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย”

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญภาพ.....	ฐ
สารบัญตาราง.....	ด
บทที่ 1 หลักการและเหตุผลของประเด็นการวิจัย	
1.1 หลักการและเหตุผลของประเด็นการวิจัย.....	1
1.2 คำถามการวิจัย.....	9
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	9
1.4 สมมุติฐานการวิจัย.....	9
1.5 ขอบเขตของการวิจัย.....	11
1.6 คำนิยามเชิงปฏิบัติการ.....	15
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย.....	16
1.8 ขั้นตอนการวิจัย.....	16
1.9 โครงสร้างและเนื้อหาการวิจัย.....	18
1.10 ข้อจำกัดของงานวิจัย.....	19
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรม.....	24
2.1 แนวคิดและทฤษฎีวิวัฒนาการบทบาทขององค์กรชุมชน ในการฟื้นฟูเมืองกับการพัฒนาชุมชน.....	25
2.1.1 วิวัฒนาการวางแผนฟื้นฟูเมืองกับการพัฒนาชุมชนในต่างประเทศ...	25
2.1.2 พลวัตทางสังคมกับการเปลี่ยนแปลงกระบวนการวางแผน ฟื้นฟูเมืองและการพัฒนาชุมชนของสหรัฐอเมริกา.....	29
2.1.3 วิวัฒนาการวางแผนฟื้นฟูเมืองกับการพัฒนาชุมชนในประเทศไทย..	31
2.1.4 พลวัตทางสังคมกับการเปลี่ยนแปลงกระบวนการวางแผน ฟื้นฟูเมืองและการพัฒนาชุมชนของประเทศไทย.....	36
2.1.5 หน่วยงานของภาครัฐในการฟื้นฟูเมืองและการพัฒนาชุมชนของ ประเทศไทย.....	43

สารบัญ

	หน้า
2.2 แนวคิดและทฤษฎีการวางแผนเชิงกระบวนการกับบทบาทขององค์กร ชุมชน.....	46
2.2.1 แนวคิดและทฤษฎีกระบวนการวางแผน.....	46
2.2.2 กลไกกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมของสถาบันพัฒนาองค์กร ชุมชนในโครงการบ้านมั่นคง.....	50
2.3 แนวคิดและทฤษฎีองค์กรชุมชน.....	53
2.3.1 แนวคิดและความหมายขององค์กรชุมชน.....	53
2.3.2 องค์กรประกอบขององค์กรชุมชน.....	56
2.3.3 การรวมกลุ่มองค์กรทางสังคม.....	59
2.4 แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน.....	60
2.4.1 บทบาทขององค์กรชุมชนในการฟื้นฟูเมืองกับการพัฒนาชุมชน.....	60
2.4.2 ลำดับขั้นการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน.....	66
2.4.3 การมีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วน.....	72
2.4.4 การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้เสีย.....	74
2.4.5 การแทรกแซงกระบวนการมีส่วนร่วม.....	79
2.5 แนวคิดและทฤษฎีโครงข่ายทางสังคมกับกระบวนการการวางแผน.....	81
2.5.1 กระบวนการวางแผนกับการสื่อสาร.....	81
2.5.2 โครงข่ายความสัมพันธ์ระหว่างองค์กร.....	83
2.5.3 โครงข่ายทางสังคมกับกระบวนการตัดสินใจ.....	91
2.5.4 โครงข่ายทางสังคมกับการสนับสนุนทรัพยากร.....	93
2.5.5 การวิเคราะห์โครงข่ายทางสังคม.....	94
2.6 สรุปกรอบแนวคิดการวิจัย.....	95
2.6.1 การจัดกลุ่มทฤษฎีและความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร.....	95
2.6.2 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	96
บทที่ 3 ระเบียบวิธีการวิจัย.....	100
3.1 การออกแบบวิธีการวิจัย.....	100
3.1.1 การศึกษาวิเคราะห์ระดับภาพรวม.....	100
3.1.2 การศึกษาวิเคราะห์ระดับเชิงลึก.....	100
3.2 กลุ่มตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย.....	102

สารบัญ

	หน้า
3.2.1 กลุ่มตัวแปรในการศึกษาวิเคราะห์ระดับภาพรวม.....	102
3.2.2 กลุ่มตัวแปรในการศึกษาวิเคราะห์ระดับเชิงลึก.....	104
3.3 วิธีการรวบรวมข้อมูล.....	106
3.3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง.....	106
3.3.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก.....	107
3.3.3 การรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม.....	108
3.3.4 การสำรวจเชิงพื้นที่.....	109
3.4 การสรุปกลุ่มตัวแปรและวิธีการรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย.....	110
3.5 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย.....	112
3.5.1 การวัดรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน.....	112
3.5.2 การเปรียบเทียบบทบาทขององค์กรชุมชนในกระบวนการ มีส่วนร่วมดำเนินโครงการบ้านมั่นคง.....	114
3.5.3 การวัดรูปแบบโครงข่ายทางสังคมท่ามกลางสมาชิกของ องค์กรชุมชน.....	115
3.6 การเลือกกรณีศึกษาและการสุ่มกลุ่มตัวอย่างประชากร.....	121
3.6.1 การเลือกกรณีศึกษา.....	121
3.6.2 การสุ่มตัวอย่างประชากร.....	124
บทที่ 4 รูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนเพื่อการพัฒนาชุมชน.....	127
4.1 แผนงานโครงการบ้านมั่นคง.....	128
4.1.1 บทบาทและภารกิจของแผนงานโครงการบ้านมั่นคง.....	128
4.1.2 กลไกการแทรกแซงกระบวนการมีส่วนร่วมระดับพื้นที่สู่ระดับเมือง...	130
4.1.3 ขั้นตอนการดำเนินแผนงานโครงการบ้านมั่นคง.....	131
4.1.4 องค์กรชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาชุมชน ที่เกิดขึ้นจากแผนงานโครงการบ้านมั่นคง.....	132
4.2 บริบทปัญหาความมั่นคงในการอยู่อาศัยกับการสร้างความมั่นคงในที่ดิน ขององค์กรชุมชนในกรุงเทพมหานคร.....	134
4.2.1 การตั้งถิ่นฐานของชุมชนกับกรรมสิทธิ์ที่ดิน.....	135
4.2.2 สภาวะความไม่มั่นคงในการอยู่อาศัย.....	135
4.2.3 ที่ดินในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงขององค์กรชุมชน.....	137

สารบัญ

	หน้า
4.2.4 รูปแบบการพัฒนาชุมชน.....	142
4.3 การจำแนกรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน.....	142
4.4 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ.....	145
4.4.1 ความสัมพันธ์ระหว่างปัญหาความมั่นคงในการอยู่อาศัยกับรูปแบบ กระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน.....	146
4.4.2 ความสัมพันธ์ระหว่างขนาดของชุมชนกับรูปแบบกระบวนการ มีส่วนร่วม.....	146
4.4.3 ที่ดินในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงกับรูปแบบการพัฒนาชุมชน..	147
4.4.4 รูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนกับรูปแบบ การพัฒนาชุมชน.....	148
4.5 การอภิปรายผลการวิจัย.....	148
 บทที่ 5 การเปรียบเทียบบทบาทขององค์กรชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อการพัฒนาชุมชน.....	 151
5.1 บริบทการรวมกลุ่มขององค์กรชุมชน.....	152
5.1.1 รูปแบบการรวมกลุ่มและสถานะองค์กรชุมชนทางกฎหมาย.....	152
5.1.2 ระบบคณะกรรมการบริหารองค์กรชุมชนกับสมาชิกของ องค์กรชุมชน.....	154
5.2 บทบาทขององค์กรชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วมในโครงการบ้านมั่นคง.	156
5.2.1 การเชื่อมโยงปฏิสัมพันธ์กับองค์กรภายในและภายนอกชุมชน.....	157
5.2.2 การสร้างการรับรู้วัตถุประสงค์ในการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนเพื่อ ดำเนินโครงการบ้านมั่นคง.....	168
5.2.3 กิจกรรมสานสัมพันธ์สมาชิกขององค์กรชุมชน.....	171
5.2.4 การสร้างการมีส่วนร่วมสมาชิกขององค์กรชุมชน.....	172
5.2.5 การบริหารระบบการเงิน.....	173
5.2.6 การบริหารการตัดสินใจในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงกับสมาชิก ขององค์กรชุมชน.....	175
5.3 การวิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทขององค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมต่างกัน.....	178
5.3.1 บทบาทด้านการปฏิสัมพันธ์กับการแทรกแซงสนับสนุน จากองค์กรอื่น.....	179

สารบัญ

	หน้า
5.3.2 บทบาทด้านการปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกขององค์กรชุมชน.....	183
5.4 การอภิปรายผลการวิจัย.....	188
บทที่ 6 การประเมินบทบาทขององค์กรชุมชนและรูปแบบการติดต่อสื่อสาร ของสมาชิกองค์กรชุมชน.....	192
6.1 ข้อมูลพื้นฐานองค์กรชุมชนคลองลำนุ่นและองค์กรชุมชนราชทรัพย์.....	194
6.1.1 การเปรียบเทียบข้อมูลบทบาทขององค์กรชุมชนคลองลำนุ่น และองค์กรชุมชนราชทรัพย์.....	194
6.1.2 ข้อมูลพื้นฐานองค์กรชุมชนคลองลำนุ่นและองค์กรชุมชนราชทรัพย์..	196
6.2 การรับรู้วัตถุประสงค์ในการรวมกลุ่มของสมาชิกองค์กรชุมชน ในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง.....	206
6.2.1 แหล่งการรับรู้วัตถุประสงค์ในการรวมกลุ่มองค์กรชุมชน.....	206
6.2.2 วิธีการสร้างความเข้าใจในวัตถุประสงค์ในการรวมกลุ่มองค์กรชุมชน	207
6.2.3 การประเมินประโยชน์ที่ได้รับจากวัตถุประสงค์การรวมกลุ่ม องค์กรชุมชน.....	208
6.3 การมีส่วนร่วมและการตัดสินใจในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง ของสมาชิกองค์กรชุมชน.....	208
6.3.1 การมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง.....	208
6.3.2 การตัดสินใจในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง.....	212
6.4 โครงข่ายทางสังคมของสมาชิกองค์กรชุมชน.....	215
6.4.1 ประเด็นการติดต่อสื่อสารของสมาชิกองค์กรชุมชน.....	216
6.4.2 แบบแผนโครงข่ายทางสังคม.....	217
6.5 การประเมินบทบาทขององค์กรชุมชนโดยสมาชิกองค์กรชุมชน.....	225
6.5.1 บทบาทขององค์กรชุมชนในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง.....	225
6.5.2 ความพึงพอใจในโครงการบ้านมั่นคง.....	227
6.6 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการให้คุณค่าวัตถุประสงค์โครงการ บ้านมั่นคงกับระดับการเข้าร่วมกิจกรรมในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง..	228
6.7 การอภิปรายผลการศึกษา.....	230

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 7 การสรุปผลวิจัยและข้อเสนอแนะ.....	238
7.1 การสรุปผลการวิจัย.....	239
7.1.1 การอภิปรายผลการวิจัย.....	239
7.1.2 การสรุปข้อค้นพบจากการวิจัย.....	245
7.2 แบบจำลองบทบาทขององค์กรชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อการพัฒนาชุมชน.....	246
7.3 ผลการวิจัยนำไปสู่แนวคิดทฤษฎีกระบวนการวางแผน.....	248
7.4 ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย.....	249
7.4.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย.....	249
7.4.2 ข้อเสนอแนะเชิงทฤษฎีในการดำเนินการพัฒนาชุมชน.....	250
7.4.3 ข้อเสนอแนะการวิจัยต่อเนื่อง.....	252
รายการอ้างอิง.....	255
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก ฐานข้อมูลหน่วยวิเคราะห์: โครงการบ้านมั่นคง.....	269
ภาคผนวก ข แบบสอบถามในการวิจัย.....	273
ภาคผนวก ค รายนามผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย.....	297
ภาคผนวก ง ตัวอย่างโครงสร้างการเขียนข้อมูลความสัมพันธ์เชิงสถิติ ของโครงข่ายทางสังคม สำหรับการประมวลผล ในโปรแกรมการวิเคราะห์ข้อมูล Pajek.....	300
ภาคผนวก จ ผลการประมวลผลการวิเคราะห์ข้อมูลโครงข่ายทางสังคม ที่ได้จากโปรแกรม Pajek กรณีศึกษาองค์กรชุมชนคลองสำนวน และองค์กรชุมชนราชทรัพย์.....	303
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	314

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1.1	การเปลี่ยนแปลงแนวคิดด้านกระบวนการวางแผนฟื้นฟูเมืองและการพัฒนาชุมชนของประเทศไทย.....	5
1.2	ปฏิสัมพันธ์โครงข่ายทางสังคมในกระบวนการวางแผนเมืององค์กรชุมชนเป็นแกนกลางท่ามกลางผู้มีส่วนได้เสียของกระบวนการวางแผนพัฒนาชุมชน.....	6
1.3	สมมุติฐานการวิจัย.....	10
1.4	ขั้นตอนการวิจัย.....	17
2.1	มุมมองเชิงระบบของแบบจำลองของกระบวนการวางแผนเมือง.....	48
2.2	วิธีการแทรกแซงระบบการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสีย.....	49
2.3	วิธีการดำเนินโครงการและการค้นหารูปแบบแนวทางในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง.....	51
2.4	วิธีการเชื่อมโยงกลุ่มองค์กรชุมชนภายในเมืองเข้าด้วยกันอย่างเป็นโครงข่ายในกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน.....	52
2.5	บทบาททรัพย์สินพัฒนาชุมชนในการพัฒนาระบบความร่วมมือระหว่างองค์กร.....	66
2.6	กรอบแนวคิดลำดับขั้นการมีส่วนร่วมของชาวเมือง 8 ชั้น โดย Arnstein.....	68
2.7	กรอบแนวคิดการจำแนกลำดับขั้นการมีส่วนร่วมของชาวเมือง 8 ชั้น สำหรับประเทศด้อยพัฒนา ในมุมมองของทัศนคติภาครัฐ โดย Guaraldo.....	69
2.8	กรอบแนวคิดการจำแนกลำดับขั้นการมีส่วนร่วมของชาวเมือง 5 ชั้น ในมุมมองของปฏิสัมพันธ์ระหว่างชาวเมืองกับตัวแทนภายนอก โดย Hamdi and Goethert.....	70
2.9	กรอบแนวคิดขั้นตอนและวิธีการการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย.....	75
2.10	กรอบแนวคิดระเบียบวิธีในการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้เสีย.....	78
2.11	รูปแบบกระบวนการแบบย้อนกลับในการสื่อสารระหว่างเอกสารแผนงานกับการสนทนอภิปรายในการวางแผน.....	82
2.12	กรอบแนวคิดการร่วมมือระหว่างองค์กร.....	84
2.13	การจัดเรียงโครงสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กร.....	84
2.14	การแทรกแซงการร่วมมือระหว่างองค์กรเพื่อการจัดเรียงปฏิสัมพันธ์บุคคลากรระหว่างองค์กร.....	86
2.15	แบบจำลองเชิงระบบขององค์กรกับปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นภายในสิ่งแวดล้อมขององค์กร.....	87

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.16	ประเภทรูปแบบระบบการร่วมมือระหว่างองค์กร..... 88
2.17	การเปลี่ยนแปลงโครงข่ายการติดต่อปฏิสัมพันธ์การร่วมมือระหว่างองค์กร..... 90
2.18	การประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดผู้มีส่วนได้เสียภายในและภายนอกพื้นที่ กับความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรในการวิเคราะห์บทบาทการเชื่อมโยง ขององค์กรชุมชน..... 91
2.19	กรอบแนวคิดแสดงความแตกต่างขององค์ประกอบโครงสร้างปัญหาโครงข่าย..... 93
2.20	กรอบแนวคิดการวิจัย..... 97
3.1	แนวคิดการออกแบบการวิจัย..... 101
3.2	กรอบแนวคิดในการออกแบบวิจัยในแต่ละระดับ..... 102
3.3	การวิเคราะห์ข้อมูลความสัมพันธ์เชิงสถิติโครงข่ายทางสังคม..... 116
3.4	เครื่องมือบันทึกและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ผู้มีส่วนได้เสีย..... 117
3.5	แผนผังโครงข่ายทางสังคมของผู้มีส่วนได้เสีย..... 117
3.6	ประเภทโครงข่ายทางสังคม..... 118
3.7	หน้าต่างของโปรแกรม Pajek..... 120
3.8	โครงสร้างการเขียนข้อมูลความสัมพันธ์เชิงสถิติของโครงข่ายทางสังคม สำหรับการสร้างไฟล์ *.net จากกลุ่มโปรแกรม Word Processor ที่จะใช้ในการ ประมวลผลด้วยโปรแกรม Pajek..... 121
3.9	รูปแบบสถานการณ์และสมมุติฐานตามกรอบแนวคิดสำหรับการสำรวจ คุณลักษณะกรณีศึกษา..... 122
3.10	ตำแหน่งที่ตั้งกรณีศึกษาเพื่อศึกษาวิเคราะห์ในระดับเชิงลึก..... 124
4.1	กระบวนการเข้าร่วมและดำเนินแผนงานโครงการบ้านมั่นคงขององค์กรชุมชน..... 132
4.2	จำนวนโครงการบ้านมั่นคงของประเทศไทย จำแนกรายจังหวัด..... 133
4.3	การรวมกลุ่มองค์กรชุมชนเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงเพื่อการพัฒนาชุมชน จำแนกรายเขต พื้นที่กรุงเทพมหานคร..... 134
4.4	ระดับกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนในแต่ละขั้นตอนแผนงาน โครงการบ้านมั่นคง..... 145
5.1	การเปรียบเทียบบทบาทการสนับสนุนเชื่อมโยงกับองค์กรชุมชนเพื่อดำเนิน โครงการบ้านมั่นคงของกลุ่มสวัสดิการภายในชุมชน..... 158

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
5.2	การเปรียบเทียบบทบาทการสนับสนุนเชื่อมโยงกับองค์กรชุมชนเพื่อดำเนินโครงการบ้านมั่นคงของกลุ่มอาสาสมัครส่งเสริมสิทธิบุคคล (อสส.)..... 159
5.3	การเปรียบเทียบบทบาทการสนับสนุนเชื่อมโยงกับองค์กรชุมชนเพื่อดำเนินโครงการบ้านมั่นคงของกลุ่มอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อพปร.)..... 160
5.4	การเปรียบเทียบบทบาทการสนับสนุนเชื่อมโยงกับองค์กรชุมชนเพื่อดำเนินโครงการบ้านมั่นคงของสำนักงานพัฒนาองค์กรชุมชน..... 162
5.5	การเปรียบเทียบบทบาทการสนับสนุนเชื่อมโยงกับองค์กรชุมชนเพื่อดำเนินโครงการบ้านมั่นคงของ สอช..... 163
5.6	การเปรียบเทียบบทบาทการสนับสนุนเชื่อมโยงกับองค์กรชุมชนเพื่อดำเนินโครงการบ้านมั่นคงของสำนักงานเขตฯ..... 164
5.7	การเปรียบเทียบบทบาทการสนับสนุนเชื่อมโยงกับองค์กรชุมชนเพื่อดำเนินโครงการบ้านมั่นคงของสำนักงานทรัพย์สินฯ..... 164
5.8	การเปรียบเทียบบทบาทการสนับสนุนเชื่อมโยงกับองค์กรชุมชนเพื่อดำเนินโครงการบ้านมั่นคงของกรมส่งเสริมสหกรณ์..... 165
5.9	การเปรียบเทียบบทบาทการสนับสนุนเชื่อมโยงกับองค์กรชุมชนเพื่อดำเนินโครงการบ้านมั่นคงของมูลนิธิดวงประทีปและศูนย์ส่งเสริมเมอร์ซี..... 166
5.10	การเปรียบเทียบบทบาทการสนับสนุนเชื่อมโยงกับองค์กรชุมชนเพื่อดำเนินโครงการบ้านมั่นคงของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และศูนย์สาธารณสุข..... 167
6.1	ที่ตั้งองค์กรชุมชนคลองลำนุ่นและองค์กรชุมชนราชทรัพย์..... 163
6.2	ที่ตั้งชุมชนคลองลำนุ่น..... 164
6.3	การพัฒนาแบบปรับผังชุมชนของชุมชนคลองลำนุ่น..... 165
6.4	ที่ตั้งชุมชนราชทรัพย์..... 168
6.5	การพัฒนาแบบปรับปรุงโครงสร้างของชุมชนราชทรัพย์..... 169
6.6	แผนผังโครงข่ายทางสังคม จำแนกเปรียบเทียบตามค่าความเป็นศูนย์กลางของสมาชิกองค์กรชุมชนคลองลำนุ่นและองค์กรชุมชนราชทรัพย์..... 184
6.7	แผนผังโครงข่ายทางสังคม จำแนกเปรียบเทียบตามค่าความเชื่อมโยงศูนย์กลางของสมาชิกองค์กรชุมชนคลองลำนุ่นและองค์กรชุมชนราชทรัพย์..... 185

สารบัญญภาพ

ภาพที่		หน้า
7.1	แบบจำลองบทบาทขององค์กรชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน.....	247
7.2	ข้อเสนอแนะเชิงทฤษฎีบทบาทขององค์กรชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน.....	251

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1.1	รูปแบบการพัฒนาชุมชนจำแนกตามระดับการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนและประเภทเจ้าของกรรมสิทธิ์..... 8
1.2	จำนวนองค์กรชุมชนเพื่อพัฒนาชุมชนผ่านการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงของประเทศไทย จำแนกรายจังหวัด..... 14
1.3	โครงสร้างและเนื้อหาการวิจัย..... 18
2.1	การเปรียบเทียบเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงกับกระแสการเคลื่อนไหวภาคประชาชนของประเทศไทย..... 40
2.2	ความสัมพันธ์ของ 3 ขั้นตอน ในการปฏิสัมพันธ์เพื่อการรวมกลุ่มทางสังคม..... 60
2.3	การวิเคราะห์เนื้อหาและรายละเอียดตัวชี้วัดการจำแนกลำดับชั้นการมีส่วนร่วมของชาวเมืองหรือชุมชนในแต่ละมุมมองกรอบแนวคิดของ Arnstein, Guaraldo และ Hamdi and Goethert..... 71
2.4	การสรุปแต่ละวิธีการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้เสีย..... 76
2.5	การจัดกลุ่มทฤษฎีและความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในการวิจัย..... 97
3.1	สรุปแนวคิดการออกแบบและวิธีการวิจัย..... 101
3.2	ตัวแปร ประเภทมาตรวัด ประเภทข้อมูล และแหล่งข้อมูลด้านบริบทชุมชน..... 103
3.3	ตัวแปร ประเภทมาตรวัด ประเภทข้อมูล และแหล่งข้อมูลด้านสถานะองค์กรชุมชน..... 103
3.4	ตัวแปร ประเภทมาตรวัด ประเภทข้อมูล และแหล่งข้อมูลด้านการดำเนินแผนงานองค์กรชุมชน..... 104
3.5	ตัวแปร ประเภทมาตรวัด ประเภทข้อมูล และแหล่งข้อมูลด้านระดับการมีส่วนร่วมองค์กรชุมชน..... 104
3.6	ตัวแปร ประเภทมาตรวัด ประเภทข้อมูล และแหล่งข้อมูลด้านการสื่อสารเชื่อมโยงกิจกรรม..... 105
3.7	ตัวแปร ประเภทมาตรวัด ประเภทข้อมูล และแหล่งข้อมูลด้านการประเมินผลการพัฒนาชุมชน..... 106

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
3.8 ตัวอย่างฐานข้อมูลองค์กรชุมชนที่เข้าร่วมแผนงานโครงการบ้านมั่นคงจากระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์.....	107
3.9 สรุปกลุ่มตัวแปรและวิธีการรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย.....	110
3.10 สรุปกรอบแนวคิดในสร้างเกณฑ์การวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนในการดำเนินแผนงานพัฒนาชุมชนผ่านโครงการบ้านมั่นคง.....	112
3.11 รูปแบบการพัฒนาชุมชนจำแนกตามรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน.....	124
3.12 การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามจำนวนประชากรโดย Krejcie and Morgan	125
3.13 การเปรียบเทียบเงื่อนไขจำนวนการสุ่มจำนวนประชากรของหน่วยวิเคราะห์ในแต่ละระดับการวิจัย.....	126
4.1 ประเภทเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดิน จำแนกตามลักษณะการอยู่อาศัยบนที่ดินก่อนเข้าร่วมโครงการ.....	135
4.2 ประเภทสิทธิในที่ดินของชุมชน จำแนกตามปัญหาความไม่มั่นคงในที่ดิน.....	136
4.3 การจำแนกสาเหตุของการเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง.....	136
4.4 ที่ดินในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง จำแนกตามสาเหตุของการเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง.....	138
4.5 ที่ดินในโครงการบ้านมั่นคง จำแนกตามลักษณะการเจรจาได้มาซึ่งที่ดินของชุมชน.....	139
4.6 การบริหารสิทธิในที่ดินและในที่อยู่อาศัยของชุมชน จำแนกตามการได้มาซึ่งที่ดินของโครงการบ้านมั่นคง.....	141
4.7 รูปแบบประเภทการพัฒนาชุมชน.....	142
4.8 ผลการจัดกลุ่มชุมชนตามระดับการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนในแต่ละขั้นตอนแผนงานโครงการบ้านมั่นคง.....	143
4.9 ความสัมพันธ์ระหว่างสถานะความไม่มั่นคงในการอยู่อาศัยกับรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน.....	146
4.10 ความสัมพันธ์ระหว่างขนาดของชุมชนกับรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วม.....	147
4.11 ความสัมพันธ์ระหว่างที่ดินในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงกับรูปแบบการพัฒนาชุมชน.....	147

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า	
4.12	รูปแบบการพัฒนาชุมชนจำแนกตามรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน.....	148
5.1	การรวมกลุ่มองค์กรชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง.....	152
5.2	รูปแบบขององค์กรชุมชนในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง จำแนกตามการจดทะเบียนตามกฎหมาย.....	153
5.3	ระบบคัดเลือกคณะกรรมการองค์กรชุมชน.....	154
5.4	จำนวนคณะกรรมการบริหารองค์กรชุมชน จำแนกตามความถี่.....	155
5.5	การจัดกลุ่มจำนวนคณะกรรมการองค์กรชุมชนด้วยวิธี Cluster analysis.....	155
5.6	การจัดกลุ่มจำนวนสมาชิกองค์กรชุมชนด้วยวิธี Cluster analysis.....	156
5.7	ความสัมพันธ์ระหว่างขนาดกลุ่มคณะกรรมการองค์กรชุมชนกับขนาดกลุ่มสมาชิกชุมชน.....	156
5.8	การเชื่อมโยงกับองค์กรภายในชุมชนเพื่อการพัฒนาชุมชน.....	157
5.9	การจำแนกลักษณะการแทรกแซงสนับสนุนองค์กรชุมชนของกลุ่มสวัสดิการภายในชุมชน.....	158
5.10	การจำแนกลักษณะการแทรกแซงสนับสนุนองค์กรชุมชนของกลุ่มอาสาสมัครส่งเสริมสิทธิบุคคล (อสส.).....	159
5.11	การจำแนกลักษณะการแทรกแซงสนับสนุนองค์กรชุมชนของกลุ่มอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อพปร.).....	159
5.12	การเชื่อมโยงกับองค์กรภายนอกชุมชนเพื่อการพัฒนาชุมชน.....	161
5.13	การจำแนกลักษณะการแทรกแซงสนับสนุนองค์กรชุมชนจากสำนักงานพัฒนาองค์กรชุมชน.....	161
5.14	การจำแนกลักษณะการแทรกแซงสนับสนุนองค์กรชุมชนจาก สอช.....	162
5.15	การจำแนกลักษณะการแทรกแซงสนับสนุนองค์กรชุมชนจากสำนักงานเขตฯ....	163
5.16	การจำแนกลักษณะการสนับสนุนองค์กรชุมชนจากสำนักงานทรัพย์สินฯ.....	164

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
5.17 การจำแนกลักษณะการสนับสนุนองค์กรชุมชนจากกรมส่งเสริมสหกรณ์.....	165
5.18 การจำแนกลักษณะการแทรกแซงสนับสนุนองค์กรชุมชนจากมูลนิธิธวงประทีป และศูนย์ส่งเสริมเมอร์ซี.....	166
5.19 การจำแนกลักษณะการแทรกแซงสนับสนุนองค์กรชุมชนจากสำนักงานกองทุน สนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และศูนย์สาธารณสุข.....	166
5.20 การจำแนกลักษณะการแทรกแซงสนับสนุนองค์กรชุมชนจากกรมส่งเสริมพื้นที่ เครดิตยูเนียน กรุงเทพมหานคร (กทม.) และกรมตรวจบัญชี.....	167
5.21 การใช้วิธีการสร้างการรับรู้วัตถุประสงค์ในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงของ องค์กรชุมชน.....	168
5.22 จำนวนวิธีการสร้างการรับรู้วัตถุประสงค์และแนวทางดำเนินโครงการบ้านมั่นคง ขององค์กรชุมชน.....	168
5.23 ความถี่ในการติดต่อปฏิสัมพันธ์สร้างการรับรู้วัตถุประสงค์ขององค์กรชุมชน ด้วยวิธีการประชุมใหญ่ทั้งชุมชน.....	169
5.24 การประเมินประสิทธิภาพการสร้างการรับรู้ด้วยวิธีการประชุมใหญ่ทั้งชุมชน ขององค์กรชุมชน.....	169
5.25 ความถี่ในการติดต่อปฏิสัมพันธ์สร้างการรับรู้วัตถุประสงค์ขององค์กรชุมชน ด้วยวิธีการพูดคุยกลุ่มย่อย.....	170
5.26 การประเมินประสิทธิภาพการสร้างการรับรู้ด้วยวิธีการพูดคุยกลุ่มย่อยของ องค์กรชุมชน.....	170
5.27 ความถี่ในการติดต่อปฏิสัมพันธ์สร้างการรับรู้วัตถุประสงค์ขององค์กรชุมชน ด้วยวิธีการประชาสัมพันธ์ภายในชุมชน.....	171
5.28 การประเมินประสิทธิภาพการสร้างการรับรู้ด้วยวิธีการประชาสัมพันธ์ภายใน ชุมชน.....	171
5.29 การใช้ประเภทกิจกรรมในการสร้างความสัมพันธ์ท่ามกลางสมาชิกขององค์กร ชุมชน.....	172
5.30 จำนวนการใช้ประเภทกิจกรรมในการสร้างความสัมพันธ์ท่ามกลางสมาชิกของ องค์กรชุมชน.....	172

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
5.31	การใช้ประเภทกิจกรรมในการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมกับสมาชิกขององค์กรชุมชน..... 173
5.32	จำนวนการใช้ประเภทกิจกรรมในการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมกับสมาชิกขององค์กรชุมชน..... 173
5.33	ลักษณะระบบการเงินในการพัฒนาชุมชน..... 174
5.34	สถานการณ์ปัญหาระบบการเงินขององค์กรชุมชน..... 174
5.35	วิธีการแก้ปัญหาหาระบบการเงิน-การออมทรัพย์เพื่อการอยู่อาศัยขององค์กรชุมชน..... 175
5.36	จำนวนวิธีการแก้ปัญหาหาระบบการเงิน-การออมทรัพย์เพื่อการอยู่อาศัยขององค์กรชุมชน..... 175
5.37	แบบแผนการตัดสินใจขององค์กรชุมชน..... 177
5.38	วิธีการสร้างความเข้าใจร่วมกันกับสมาชิกขององค์กรชุมชน..... 177
5.39	วิธีการแก้ปัญหาคัดแย้งความคิดเห็นในการตัดสินใจขององค์กรชุมชน..... 178
5.40	การเปรียบเทียบบทบาทขององค์กรชุมชนด้านการเชื่อมโยงกับองค์กรที่เกี่ยวข้องจำแนกตามระดับการมีส่วนร่วม..... 180
5.41	การเปรียบเทียบบทบาทขององค์กรชุมชนด้านการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงจำแนกตามระดับการมีส่วนร่วม..... 183
6.1	ข้อมูลพื้นฐานขององค์กรชุมชนคลองลำนูนกับองค์กรชุมชนราชทรัพย์..... 195
6.2	สภาพปัญหาด้านความมั่นคงในที่อยู่อาศัยของสมาชิกองค์กรชุมชนคลองลำนูน
6.3	ลักษณะปัญหาด้านความมั่นคงในที่อยู่อาศัยของสมาชิกองค์กรชุมชนคลองลำนูน..... 199
6.4	เหตุผลการเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงขององค์กรชุมชนคลองลำนูน..... 199
6.5	สถานภาพของสมาชิกองค์กรชุมชนคลองลำนูน..... 200
6.6	การวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนคลองลำนูนจำแนกตามขั้นตอนการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง..... 200
6.7	การแทรกแซงสนับสนุนจากองค์กรชุมชนคลองลำนูน..... 201

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
6.8 สภาพปัญหาด้านความมั่นคงในที่อยู่อาศัย ของสมาชิกองค์กรชุมชนราชทรัพย์.....	203
6.9 ลักษณะปัญหาด้านความมั่นคงในที่อยู่อาศัย ของสมาชิกองค์กรชุมชนราชทรัพย์.....	204
6.10 เหตุผลการเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงขององค์กรชุมชนราชทรัพย์.....	204
6.11 สถานภาพของสมาชิกองค์กรชุมชนราชทรัพย์.....	205
6.12 การวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนคลองสำนวน จำแนกตามขั้นตอนการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง.....	205
6.13 การแทรกแซงสนับสนุนจากองค์กรอื่นขององค์กรชุมชนราชทรัพย์.....	206
6.14 แหล่งการรับรู้วัตถุประสงค์และแนวทางดำเนินโครงการบ้านมั่นคงของสมาชิก..	207
6.15 ค่าเฉลี่ยการประเมินวิธีการสร้างความเข้าใจในวัตถุประสงค์โครงการบ้านมั่นคง	208
6.16 ค่าเฉลี่ยการประเมินประโยชน์ที่ได้รับจากวัตถุประสงค์โครงการบ้านมั่นคง.....	208
6.17 ระดับการเข้าร่วมกิจกรรมในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง ของสมาชิกองค์กรชุมชน.....	209
6.18 กิจกรรมสร้างความตื่นตัวในการมีส่วนร่วมโครงการบ้านมั่นคง ของสมาชิกองค์กรชุมชน.....	210
6.19 บทบาทการมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์กรชุมชน ในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง.....	211
6.20 บทบาทขององค์กรชุมชนในการสนับสนุนการมีส่วนร่วม ของสมาชิกองค์กรชุมชน.....	212
6.21 การมีส่วนร่วมการตัดสินใจของสมาชิกองค์กรชุมชน ในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง.....	213
6.22 วิธีการสร้างความเข้าใจร่วมกันของสมาชิกองค์กรชุมชน.....	214
6.23 การแก้ปัญหาความขัดแย้งความคิดเห็นในการตัดสินใจ ท่ามกลางสมาชิกองค์กรชุมชน.....	215
6.24 ประเด็นการติดต่อสื่อสารของสมาชิกองค์กรชุมชนภายในชุมชน ในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง.....	216

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า	
6.25	ประเด็นการติดต่อสื่อสารของสมาชิกองค์กรชุมชนภายนอกชุมชน ในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง.....	217
6.26	การวิเคราะห์ตัวชี้วัดเชิงสถิติโครงการขยายทางสังคม ขององค์กรชุมชนคลองสำนนและองค์กรชุมชนราชทรัพย์.....	222
6.27	การแบ่งช่วงค่าความเป็นศูนย์กลางและค่าความเชื่อมโยงศูนย์กลางของสมาชิก แต่ละบุคคลขององค์กรชุมชนคลองสำนนและองค์กรชุมชนราชทรัพย์.....	223
6.28	การจัดลำดับค่าตัวชี้วัดเชิงสถิติโครงการขยายทางสังคมองค์กรชุมชนคลองสำนนและ องค์กรชุมชนราชทรัพย์ จำแนกรายสมาชิก 10 อันดับแรกของค่ามากที่สุด.....	224
6.29	บทบาทขององค์กรชุมชนในทัศนคติของสมาชิกองค์กรชุมชน ในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง.....	225
6.30	กิจกรรมรวมกลุ่มสมาชิกองค์กรชุมชนเพื่อดำเนินการพัฒนาชุมชนในปัจจุบัน...	227
6.31	ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจในโครงการบ้านมั่นคงของสมาชิกองค์กรชุมชน.....	228
6.32	ความสัมพันธ์ระหว่างการให้คุณค่าวัตถุประสงค์โครงการบ้านมั่นคงกับระดับ การเข้าร่วมกิจกรรมในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง กรณีศึกษาสมาชิกของ องค์กรชุมชนคลองสำนน.....	229
6.33	ความสัมพันธ์ระหว่างการให้คุณค่าวัตถุประสงค์โครงการบ้านมั่นคงกับระดับ การเข้าร่วมกิจกรรมในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง กรณีศึกษาสมาชิกของ องค์กรชุมชนราชทรัพย์.....	229
6.34	การวิเคราะห์เปรียบเทียบองค์ประกอบที่ศึกษาระหว่างองค์กรชุมชนคลองสำนน กับองค์กรชุมชนราชทรัพย์.....	230
6.35	การวิเคราะห์เปรียบเทียบลักษณะการแทรกแซงสนับสนุนจากองค์กรอื่น ระหว่างองค์กรชุมชนคลองสำนนกับองค์กรชุมชนราชทรัพย์.....	232

บทที่ 1

หลักการและเหตุผลของประเด็นการวิจัย

1.1 หลักการและเหตุผลของประเด็นการวิจัย

เมืองเป็นพื้นที่สำหรับการรวมกลุ่มในการอยู่อาศัยร่วมกันของมนุษย์ ซึ่งมีการแบ่งหน้าที่การทำงานร่วมกันทางสังคมและเป็นพื้นที่มีบทบาทรองรับระบบการปกครอง ตลอดจนสิทธิการครอบครองที่ดินของบุคคลต่างๆในสังคม นอกจากนี้เมืองยังเป็นพื้นที่สำหรับการแลกเปลี่ยนสินค้าที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตจนพัฒนามาเป็นพื้นที่ศูนย์กลางทางด้านธุรกิจการค้าและอุตสาหกรรมในที่สุด อย่างไรก็ตามเมื่อเมืองเติบโตมีจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้นมักเกิดปัญหาความหนาแน่นของประชากรที่มาจากปัจจัยด้านการย้ายถิ่นเข้าสู่เมือง ตลอดจนปัญหาทางด้านมลภาวะสิ่งแวดล้อมของการอยู่อาศัยภายในเมืองมากขึ้น ผนวกกับความต้องการเชิงพื้นที่สำหรับการประกอบกิจกรรมประเภทต่างๆ เช่น พื้นที่สำหรับการอยู่อาศัย พื้นที่สำหรับกิจกรรมธุรกิจการค้าและพื้นที่สำหรับรองรับกิจกรรมอุตสาหกรรม ทุกสิ่งที่กล่าวมาล้วนแล้วแต่กลายเป็นแรงกดดันที่ทำนายต่อกระบวนการคิดสำหรับการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายในเมือง

แนวคิดด้านการฟื้นฟูเมืองได้เริ่มต้นมาจากปัญหาทางด้านสุขภาพของชาวเมืองที่มีมากขึ้นในช่วงยุคอุตสาหกรรมของประเทศอังกฤษจนภาครัฐจำเป็นต้องค้นหาแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าว กระทั่งมีงานวิจัยของ McKeown (1979 cited in Kenzer, 1999: 202-203) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาระบบสาธารณสุขในพื้นที่ภายในเมืองพบว่าปัจจัยสำคัญในการปรับปรุงระบบสาธารณสุขภายในเมืองไม่ใช่การใช้การที่มีระบบการดูแลทางการแพทย์หรือระบบเทคโนโลยีที่ทันสมัย แต่เป็นประเด็นทางด้าน การเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่ภายในเมือง สิ่งแวดล้อม ระบบสังคม และเศรษฐกิจต่างหากที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาระบบสาธารณสุขภายในเมือง ปรากฏการณ์ดังกล่าวนับเป็นจุดกำเนิดของแนวคิดการฟื้นฟูเมืองให้เกิดความนิยมแพร่หลายไปทั่วโลกในที่สุด

ปรากฏการณ์สากลของการฟื้นฟูเมืองทั่วโลกส่วนใหญ่จะเริ่มต้นจากการวางแผนจากด้านบนลงด้านล่าง (Top-down planning) โดยภาครัฐมีบทบาทเป็นผู้ดำเนินการหลัก ส่วนสาระของการวางแผนมีมุมมองแบบองค์รวม ลักษณะการดำเนินการจะเป็นแบบเวนคืนพื้นที่เพื่อการรื้อถอนและสร้างใหม่ อย่างไรก็ตามแนวคิดดังกล่าวได้ถูกศึกษาวิจัยตลอดจนได้รับการวิพากษ์ถึงความไม่เหมาะสมต่อการฟื้นฟูเมือง ไม่ว่าจะเป็สิ่งที่ทำให้เกิดผลกระทบทางด้านการทำลาย

ความเป็นชุมชนของเมือง การรัตนอนสิทธิส่วนบุคคลและการตั้งถิ่นฐานของชุมชน รวมถึงความเป็นธรรมทางสังคม ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแนวคิดการวางแผนฟื้นฟูเมืองเป็นแบบด้านล่างขึ้นด้านบน (Bottom-up planning) ซึ่งเป็นแนวคิดในยุคเริ่มต้นของกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมของภาคชุมชน โดยมุ่งเน้นการรวมกลุ่มชุมชนในลักษณะองค์กรชุมชนที่จะมีบทบาทเป็นผู้ดำเนินการหลักควบคู่ไปกับการพัฒนาชุมชน อย่างไรก็ตามกระบวนการวางแผนตามแนวคิดนี้ไม่สามารถผลักดันสาระการฟื้นฟูเมืองได้อย่างบรรลุวัตถุประสงค์อย่างเต็มที่ ผลของการดำเนินการส่วนใหญ่จะเป็นลักษณะของสวัสดิการสังคมและการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานเนื่องจากเกิดข้อจำกัดด้านทรัพยากร ด้านสังคม ด้านเทคนิคและด้านองค์ความรู้ในการฟื้นฟูเมืองขององค์กรชุมชนเหล่านั้น ดังนั้นแนวคิดกระบวนการวางแผนจึงมาสู่การวางแผนแบบเน้นกลยุทธ์ (Strategic planning) ที่พยายามสร้างการมีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการฟื้นฟูเมือง โดยเฉพาะการเป็นแกนหลักของภาคชุมชนภายในพื้นที่ ทั้งนี้เพื่อเป็นการประสานการสร้างข้อตกลงร่วมกันที่ได้จากการเจรจาและต่อรอง ตลอดจนถึงการระดมทรัพยากรที่สำคัญต่อการดำเนินการทางด้านต่างๆ ของการฟื้นฟูเมืองจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อที่จะสามารถขับเคลื่อนการฟื้นฟูเมือง ณ พื้นที่หนึ่งๆ ได้อย่างเป็นรูปธรรมและมีนัยสำคัญเพียงพอต่อพื้นที่เมืองแห่งนั้น โดยครอบคลุมไปจนถึงประโยชน์ที่จะได้รับทางเศรษฐกิจ สังคม และกลุ่มผู้อยู่อาศัยหรือชุมชนบนพื้นที่แห่งนั้นผ่านการเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่ ดังนั้นกระบวนการวางแผนแบบเน้นกลยุทธ์นับเป็นกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมท่ามกลางผู้มีส่วนได้เสีย โดยพยายามให้ชุมชนมีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วน

กระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นกระบวนการสื่อสารสองทางในการสร้างความเข้าใจหรือการปรับบรรทัดฐานทางสังคม ที่มีเป้าหมายโดยรวมเพื่อที่จะให้เกิดการตัดสินใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรสาธารณะกับภาครัฐ และได้รับการสนับสนุนหรือการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาสำหรับการหาทางออกร่วมกันของผู้มีส่วนได้เสียทุกคน

สำหรับประเทศไทยในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ.2510-2514) เป็นต้นมาจนถึง พ.ศ.2520 นโยบายภาครัฐได้มุ่งเน้นการฟื้นฟูเมืองเปลี่ยนแปลงที่ดินเพื่อรองรับการพัฒนาแบบอุตสาหกรรมของประเทศ ขณะนั้นนโยบายการฟื้นฟูเมืองของภาครัฐเป็นลักษณะของการเวนคืนพื้นที่ การรื้อถอนและการสร้างใหม่ที่เน้นการพัฒนาทางกายภาพเป็นหลัก ชุมชนแออัดหรือสลัมถูกนิยามเป็นสาเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมและสร้างปัญหาทางสังคมให้กับเมือง ทั้งนี้เพื่อสื่อถึงความชอบธรรมของภาครัฐต่อการไล่หรือชุมชนแออัด

เหล่านี้ ดังนั้นปรากฏการณ์ไร่หรือชุมชนแออัดจึงเกิดขึ้นทั่วประเทศโดยเฉพาะในพื้นที่กรุงเทพมหานครเพื่อนำที่ดินในการตั้งถิ่นฐานของชุมชนแออัดนำมาใช้สำหรับการพัฒนาประเทศ

สถานการณ์ที่กล่าวมาข้างต้นได้ทำให้เกิดการรวมกลุ่มของชาวชุมชนแออัดกันอย่างเป็นโครงข่ายในการสร้างพลังอำนาจในการเจรจาต่อรองทางด้านนโยบายของภาครัฐและเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดินในกระบวนการมีส่วนร่วมการวางแผนพัฒนาเมืองทางด้านการศึกษาและการพัฒนาชุมชน เพื่อร่วมจัดการการเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่ชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ สิ่งทีกล่าวมาได้ส่งผลต่อระดับนโยบายการแก้ปัญหาความมั่นคงการตั้งถิ่นฐานของชุมชนแออัดพื้นที่ต่างๆ ภายในเมืองของประเทศไทย

เหตุการณ์เรียกร้องสิทธิจากการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนดังกล่าวสามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงนโยบายภาครัฐ สังเกตได้จากปี พ.ศ.2535 แม้ว่าจะเกิดรัฐประหารขึ้นอีก แต่ยังมี การเคลื่อนไหวการประมุขวิชาการด้านการฟื้นฟูเมืองของประเทศเกิดขึ้นที่ดำเนินการโดยการเคหะแห่งชาติ นำไปสู่การจัดตั้งสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนให้มีบทบาทในการสนับสนุนภาคประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนฟื้นฟูเมืองและการพัฒนาชุมชน ทั้งนี้เพื่อลดแรงต่อต้านและสร้างกลไกในการสร้างบทบาทการตกลงร่วมกันทางสังคมของการบริหารจัดการที่ดินที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ปี พ.ศ.2537 ได้มีการจัดตั้งสำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง ภายใต้สังกัดการเคหะแห่งชาติเพื่อการพัฒนาคนจนในเมือง ต่อมาในปี พ.ศ. 2543 สำนักงานพัฒนาชุมชนเมืองได้บูรณาเข้ากับโครงการพิเศษในสังกัดการเคหะแห่งชาติและสำนักกองทุนพัฒนาชนบทในสังกัดคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมาสู่การจัดตั้งสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน และในปี พ.ศ.2546 เกิดโครงการบ้านมั่นคงที่ให้การสนับสนุนความมั่นคงในการตั้งถิ่นฐานของชุมชนผ่านกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการฟื้นฟูเมืองและการพัฒนาชุมชน โดยองค์กรชุมชนจะมีบทบาทเป็นศูนย์กลางของกลไกในการดำเนินกิจกรรมการสร้างพลังในการเจรจาต่อรองทั้งระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการ นอกจากนี้ยังได้เกิดการผลักดันแนวคิด “สังคมสมานภาพและวิชา” ที่เสนอโดย ประเวศ วะสี ที่ให้ความสำคัญของความเป็นชุมชนต่อการพัฒนาประเทศ โดยกำหนดบทบาทให้ชุมชนมีส่วนร่วมเป็นหุ้นส่วน กับภาครัฐในการบริหารจัดการทรัพยากรสาธารณะร่วมกัน แนวคิดดังกล่าวได้นำไปสู่รายละเอียดของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 และ 9 ตามมา (พ.ศ.2540-2549) ในการมีส่วนร่วมพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การบริหารจัดการ

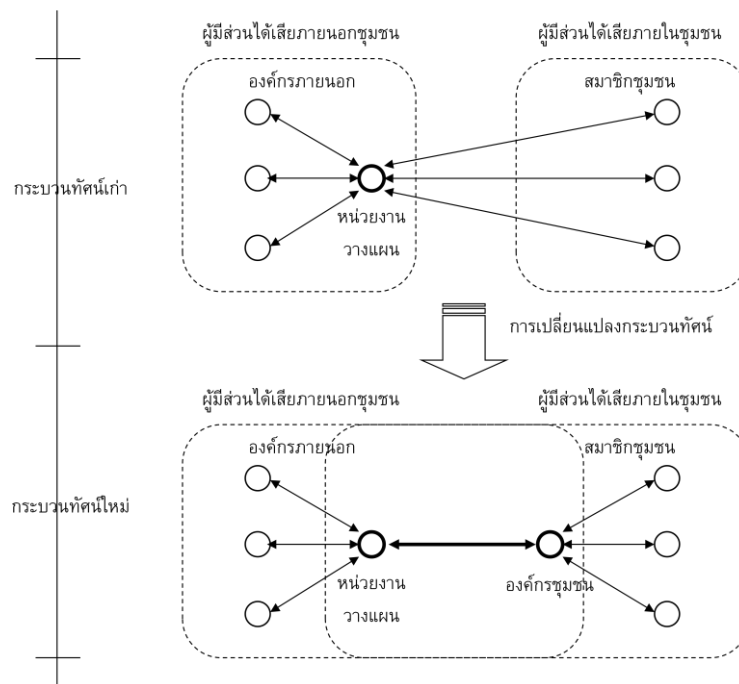
ทรัพยากรธรรมชาติและ การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมของชุมชนเอง จากการเปลี่ยนแปลงแนวคิดด้านการฟื้นฟูเมืองนี้เองได้ส่งผลให้เกิดองค์กรชุมชนเกิดขึ้นต่อการผลักดันการดำเนินการฟื้นฟูเมืองในลักษณะต่างๆ เกิดขึ้นทั่วประเทศไทย

โครงการบ้านมั่นคงเป็นกระบวนการสนับสนุนการรวมกลุ่มของสมาชิกชุมชนให้มีลักษณะเป็นองค์กรและปรับสถานะการรวมกลุ่มให้มีลักษณะเป็นนิติบุคคลเพื่อสร้างศักยภาพการดำเนินการทางกฎหมาย การทำนิติกรรมทางด้านเศรษฐกิจเพื่อบริหารงบประมาณในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการฟื้นฟูเมืองและการพัฒนาชุมชน ดังนั้นบทบาทของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนมีหน้าที่ในการกระตุ้นความตระหนักรู้และความสำคัญของการรวมกลุ่มองค์กรของชุมชน และมีหน้าที่ให้องค์ความรู้แนวทางในการดำเนินการแก้ไขปัญหาความไม่มั่นคงและคุณภาพที่อยู่อาศัยสิ่งแวดล้อมในกระบวนการวางแผนอย่างเป็นโครงข่ายด้วยวิธีการสร้างพื้นที่สนทนาอภิปรายท่ามกลางตัวแทนของแต่ละองค์กรชุมชนในการแลกเปลี่ยนความรู้เชิงกระบวนการวางแผนเพื่อการแก้ปัญหาที่มีลักษณะเฉพาะของแต่ละองค์กรชุมชนให้สามารถดำเนินการได้อย่างบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ นอกจากนี้ยังมีบทบาทหน้าที่ในการประสานกลุ่มเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดินเพื่อเจรจาร่วมกันในการค้นหารูปแบบการพัฒนาที่ดินที่มีชุมชนตั้งถิ่นฐานอยู่ร่วมกัน และการประสานกลุ่มสถาบันทางการเงินในการสนับสนุนการให้สินเชื่อเพื่อการพัฒนาที่อยู่อาศัย สุดท้ายคือการประสานกับหน่วยงานภาครัฐในการสนับสนุนงบประมาณในการปรับปรุงและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานตามแผนพัฒนาชุมชนที่ได้มาจากการวางแผนแบบมีส่วนร่วมอย่างสูงสุดขององค์กรชุมชน

การฟื้นฟูเมืองและการพัฒนาชุมชนของประเทศไทยในอดีตลักษณะการจัดเรียงโครงสร้างองค์กรที่รับผิดชอบกระบวนการวางแผนเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่มักจะเป็นภาครัฐที่มีลักษณะเป็นองค์กรภายนอกพื้นที่ชุมชน มีการรวมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในแต่ละด้านของการพัฒนาเมืองเพื่อกำหนดทิศทางและแนวทางการเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่ของเมือง อย่างไรก็ตามกระบวนการวางแผนลักษณะนี้ถูกนิยามว่าเป็นกระบวนการวางแผนลักษณะบนลงล่าง โดยปราศจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในการกำหนดนโยบาย การวางแผน ตลอดจนการกำหนดแนวทางการดำเนินการเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่ของเมือง

กระบวนการวางแผนแบบบนลงล่างมักจะไม่สามารถวิเคราะห์ครอบคลุมปัญหาเชิงพื้นที่ได้อย่างทั่วถึงโดยเฉพาะพื้นที่ที่มีชุมชนตั้งถิ่นฐานอยู่ และบ่อยครั้งการเปลี่ยนแปลงพื้นที่เมือง

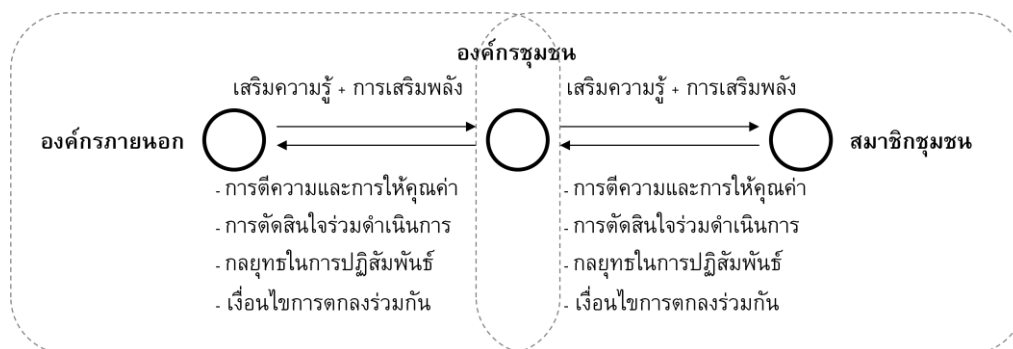
มักจะมีลักษณะของการใส่ชื่อชุมชนเป็นหลัก ซึ่งส่งผลกระทบต่อความมั่นคงและวิถีการใช้ชีวิตของชุมชน แม้ว่าจะมีชุมชนจำนวนไม่น้อยที่มีลักษณะของความเป็นชุมชนบุกรุกที่ดินของบุคคลหรือหน่วยงานอื่นก็ตาม แต่มีงานวิจัยจำนวนไม่น้อยที่แสดงถึงความเชื่อมโยงเชิงระบบทางสังคมภายในพื้นที่เมืองใหญ่ของประเทศไทย เช่น กรุงเทพฯ และเชียงใหม่ ได้กล่าวถึงกลุ่มสมาชิกชุมชนเหล่านี้ที่มีบทบาทเป็นฐานค้ำจุนระบบเศรษฐกิจเมือง ไม่ว่าจะเป็นอาชีพการให้บริการการค้า การทำความสะอาดหรือการก่อสร้างเมือง เป็นต้น (อคิน, 2542) จากปัญหาของชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการฟื้นฟูเมืองและการพัฒนาชุมชนของประเทศไทยทำให้เกิดพัฒนาการเชิงองค์กรในภาครัฐสำหรับการแก้ปัญหาด้านที่อยู่อาศัยระดับประเทศเกิดขึ้น ได้แก่ การเคหะแห่งชาติ จนต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงแนวคิดในกระบวนการวางแผนที่ปรับปรุงวิธีการมาจากองค์กรพัฒนาเอกชน โดยมีหลักการพัฒนาสมาชิกชุมชนในพื้นที่เพื่อการรวมกลุ่มเป็นองค์กรชุมชนมีบทบาทในกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมเพื่อกำหนดนโยบายและค้นหาแนวทางแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนให้มีความเหมาะสมกับบริบทของตนเอง ซึ่งนิยามว่าเป็นกระบวนการวางแผนแบบล่างขึ้นบน จนได้มีการจัดตั้งสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ขึ้นมาเพื่อการสนับสนุนการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนในกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมและดำเนินการแก้ปัญหาความมั่นคงในการตั้งถิ่นฐานของชุมชนอย่างเป็นทางการ ดำเนินโครงการ ที่เรียกว่า โครงการบ้านมั่นคง

ภาพที่ 1.1 การเปลี่ยนแปลงแนวคิดด้านกระบวนการวางแผนฟื้นฟูเมืองและการพัฒนาชุมชนของประเทศไทย

ที่มา: สังเคราะห์จากการทบทวนวรรณกรรม

การทำงานของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนมุ่งเน้นกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วม โดยการเสริมความรู้และการเสริมพลังกับองค์กรชุมชนเพื่อนำไปสู่การตีความหมายและการให้คุณค่าในประเด็นปัญหาความไม่มั่นคงและคุณภาพด้านที่อยู่อาศัยของชุมชน การสร้างความรู้จะนำไปสู่การปรับทัศนคติความเข้าใจและจะกลายเป็นปัจจัยกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมกรรมการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนเพื่อแก้ปัญหาของชุมชน และองค์กรชุมชนจะมีบทบาทในการสื่อสารเชื่อมโยงซึ่งกันท่ามกลางสมาชิกชุมชนเพื่อให้เกิดการรับรู้ มีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมกรรมมีส่วนร่วมในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการวางแผนพัฒนาชุมชน แต่ละขั้นตอนของกระบวนการวางแผนจะขึ้นอยู่กับลักษณะกลยุทธ์ในการปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันท่ามกลางผู้มีส่วนได้เสียทั้งหมด ทั้งนี้การรวมกลุ่มองค์กรชุมชนเพื่อได้รับการสนับสนุนจากองค์กรภายนอกจะต้องมีเงื่อนไขการตกลงร่วมกันในการดำเนินการแต่ละขั้นตอน องค์กรชุมชนจึงมีบทบาทหน้าที่ในการสร้างความเข้าใจในเงื่อนไขข้อตกลงของการสนับสนุนในการแก้ปัญหาของชุมชนด้วยเช่นกัน ดังนั้นถ้าสมาชิกของชุมชนกลุ่มใดมีการรับรู้และตีความต่อเป้าหมายกับวัตถุประสงค์ที่คลาดเคลื่อนกันแล้วนั้น มักจะเป็นสาเหตุทำให้เกิดทัศนคติที่แตกต่างกันจะอาจจะนำไปสู่ความขัดแย้งต่อการแก้ปัญหาของชุมชนร่วมกันได้

ภาพที่ 1.2 ปฏิสัมพันธ์โครงข่ายทางสังคมในกระบวนการวางแผนมีองค์กรชุมชนเป็นแกนกลาง
ท่ามกลางผู้มีส่วนได้เสียของกระบวนการวางแผนพัฒนาชุมชน
ที่มา: สังเคราะห์จากการทบทวนวรรณกรรม

นอกจากนั้นสถานการณ์ก่อดันจากภายนอกร่วมกันของชุมชนเป็นปัจจัยที่สำคัญอีกปัจจัยหนึ่งต่อการตีความและให้คุณค่าในการรวมกลุ่มองค์กรเพื่อการแก้ปัญหาด้านความมั่นคงในการตั้งถิ่นฐานของชุมชน (ปุสดี อาคมานนท์ และปัทมา สุพรรณกุล, 2549; สมพงษ์ พัดปุย อ่างใน ฉันทส เพียรธรรม, 2542) ถ้าชุมชนยังไม่มีสถานการณ์ก่อดันจากภายนอก เช่น ความต้องการที่ดินคืนจากเจ้าของที่ดิน การตีความและการให้คุณค่าประเด็นด้านความไม่มั่นคงใน

การตั้งถิ่นฐานอาจจะยังถือเป็นเรื่องไกลตัวของชุมชนเหล่านั้นอยู่ ดังนั้นทัศนคติในความไม่มั่นคงของการอยู่อาศัยจะไม่มีเกิดขึ้น ดังนั้นอาจจะไม่สามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการรวมกลุ่มและเข้าร่วมดำเนินการพัฒนาชุมชนได้เช่นกัน

ข้อสังเกตอีกประการด้านความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรโดยมีองค์กรชุมชนเป็นตัวประสานระหว่างสมาชิกชุมชนกับองค์กรภายนอก บ่อยครั้งในกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมที่องค์กรภายนอกเข้าไปเสริมพลังด้านองค์ความรู้และสนับสนุนทรัพยากรมักจะมีอิทธิพลในการชี้แนะหรือการตัดสินใจของชุมชน ซึ่งมักจะนำไปสู่ระดับการตัดสินใจของกลุ่มสมาชิกชุมชนลดลงได้เช่นกัน บางครั้งองค์กรจากภายนอกเข้าแทรกแซงกระบวนการตัดสินใจของชุมชนมากเกินไปอาจจะส่งผลต่อปฏิสัมพันธ์และการเข้าร่วมของสมาชิกชุมชน หรืออาจจะมีโครงการโดยไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ในกรณีมีส่วนร่วมตัดสินใจในแต่ละกระบวนการวางแผนพัฒนาชุมชนได้เช่นกัน ดังนั้นจำเป็นต้องมีการศึกษาวิเคราะห์ในรายละเอียดระดับการมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนด้วย ซึ่งนำไปสู่การตั้งคำถามวิจัยเกี่ยวกับบทบาทขององค์กรชุมชน

แนวคิดในกระบวนการวางแผนจะมีการเปลี่ยนแปลงจากลักษณะบนลงล่างไปสู่ลักษณะล่างขึ้นบนเพิ่มมากขึ้นแล้วก็ตาม ในการดำเนินการพัฒนาชุมชนของโครงการบ้านมั่นคงแม้ว่าจะมีกลไกการสนับสนุนการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนและการสร้างพื้นที่สนทนาอภิปรายท่ามกลางแต่ละองค์กรชุมชนเพื่อการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และวิธีการแก้ปัญหาดำเนินการเพื่อสร้างความมั่นคงของชุมชนที่มีบริบทที่คล้ายกัน อย่างไรก็ตามในแต่ละพื้นที่จะมีลักษณะของผลลัพธ์ที่แตกต่างกันแม้ว่าจะมีลักษณะของบริบทที่คล้ายกันก็ตาม (ดูตารางที่ 1.1 ประกอบ) ทั้งนี้บทบาทขององค์กรเป็นปัจจัยสำคัญของกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมและการสื่อสารเชื่อมโยงความรู้ความเข้าใจเพื่อการสร้างทัศนคติและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนอย่างเป็นโครงข่าย โดยเฉพาะประเด็นในการแก้ปัญหาของชุมชนที่มีความละเอียดอ่อนต่อความรู้สึก ความซับซ้อนทางสังคมและมีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของกรรมสิทธิ์หรือสิทธิการครอบครองที่ดินที่อยู่อาศัยระหว่างชุมชนและเจ้าของที่ดินในการเจรจาต่อรองสร้างฉันทามติในกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมเพื่อนำไปสู่แนวทางการแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนได้อย่างเหมาะสมกับบริบทแต่ละพื้นที่ได้ ซึ่งแบบกลไกของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนได้อธิบายรูปแบบการรวมกลุ่มขององค์กรชุมชนโดยภาพรวมกับกลไกการเชื่อมโยงอย่างเป็นโครงข่ายระดับเมืองเพื่อให้เกิดพื้นที่การอภิปรายเรียนรู้ในระดับเมืองที่เป็น

บทบาทการแทรกแซงการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (Boonyabancha, 2005; 2003) แต่ยังคงขาดการอธิบายในมุมมองของการสร้างโครงข่ายระดับภายในองค์กรชุมชนกับสมาชิกขององค์กรชุมชน ซึ่งเป็นระดับการขับเคลื่อนเชิงพื้นที่ ความเข้าใจของประเด็นนี้จะสามารถสร้างความเข้าใจเชื่อมโยงตั้งแต่กลไกการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนอย่างเป็นทางการในระดับเมืองที่สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนได้เตรียมไว้ ตลอดจนถึงกลไกการประสานสมาชิกขององค์กรชุมชนอย่างเป็นทางการภายในองค์กรระดับพื้นที่ที่มีองค์กรชุมชนเป็นองค์กรขับเคลื่อนเชื่อมโยงในกลไกระดับเมืองสู่ระดับพื้นที่ ซึ่งกลไกนี้จะเป็นประเด็นการศึกษาของการวิจัยในครั้งนี้

ตารางที่ 1.1 รูปแบบการพัฒนาชุมชนจำแนกตามระดับการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนและประเภทเจ้าของกรรมสิทธิ์

	มีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วน		มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็น		รวม	ร้อยละ
	จำนวนองค์กรชุมชน	ร้อยละ	จำนวนองค์กรชุมชน	ร้อยละ		
ภาคเอกชน						
ปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน	5	3.85	0	0.00	5	3.85
ปรับผังชุมชน	4	3.08	1	0.77	5	3.85
ย้ายชุมชน	14	10.77	0	0.00	14	10.77
รวม	23	17.69	1	0.77	24	18.46
ภาครัฐ						
ปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน	31	23.85	23	17.69	54	41.54
ปรับผังชุมชน	37	28.46	6	4.62	43	33.08
ย้ายชุมชน	8	6.15	1	0.77	9	6.92
รวม	76	58.46	30	23.08	106	81.54
รวมทั้งสิ้น	99	76.15	31	23.85	130	100.00

ภาครัฐ Sig. = 0.004**, Contingency Coefficient = 0.308

แม้ว่าในปัจจุบันแนวคิดการวางแผนแบบมีส่วนร่วมของชุมชนจะเป็นที่แพร่หลายและมีการใช้แนวคิดอื่นเข้ามาร่วมในการให้รายละเอียดของกระบวนการในระดับพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นแนวคิดทางด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน แนวคิดด้านการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้เสีย แนวคิดด้านองค์กรชุมชนแกนหลัก และการมีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนท่ามกลางผู้มีส่วนได้เสีย มีแบบจำลองบทบาทระหว่างผู้มีส่วนได้เสียในกระบวนการมีส่วนร่วมเกิดขึ้นอย่างมากมาย (สกนธ์สุข มงคลสมัย, 2544; พิเชตศักดิ์ มีมาก, 2548; ชมพูนุช พบสุข, 2549; เสาวนีย์ จันทสอน, 2552; Hughes and Carmichael, 1998; Nelson, 2001; Tsenkova, 2002; Ball, Le Ny and Maginn, 2003; Fletcher, 2007) แต่ยังเป็นเพียงการยกตัวอย่างเป็นรายกรณีศึกษาและยังไม่มีการสร้าง

กรอบแนวคิดสำหรับการวิเคราะห์และศึกษาแบบองค์รวมของกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนท่ามกลางผู้มีส่วนได้เสียอย่างเป็นระบบโดยเฉพาะในประเทศไทย

สิ่งที่กล่าวมาจึงเป็นหลักการและเหตุผลของประเด็นการวิจัยในครั้งนี้

1.2 คำถามการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีคำถามหลักในการวิจัยคือองค์กรชุมชนมีบทบาทในกระบวนการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนในโครงการบ้านมั่นคงอย่างไร

โดยมีคำถามย่อยสำหรับการศึกษาในรายละเอียด ดังนี้

1. องค์กรชุมชนมีรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมกับองค์กรภายนอกเพื่อพัฒนาชุมชนในโครงการบ้านมั่นคงเป็นอย่างไร
2. องค์กรชุมชนที่มีรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมต่างกันจะมีบทบาทการพัฒนาชุมชนต่างกันหรือไม่ และมีลักษณะเป็นอย่างไร
3. รูปแบบการติดต่อสื่อสารท่ามกลางสมาชิกขององค์กรชุมชนที่มีกระบวนการมีส่วนร่วมต่างกัน จะมีลักษณะต่างกันหรือไม่ และมีลักษณะเป็นอย่างไร

ซึ่งองค์ประกอบคำถามทั้งหมดมีผลต่อรูปแบบการพัฒนาชุมชนได้อย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

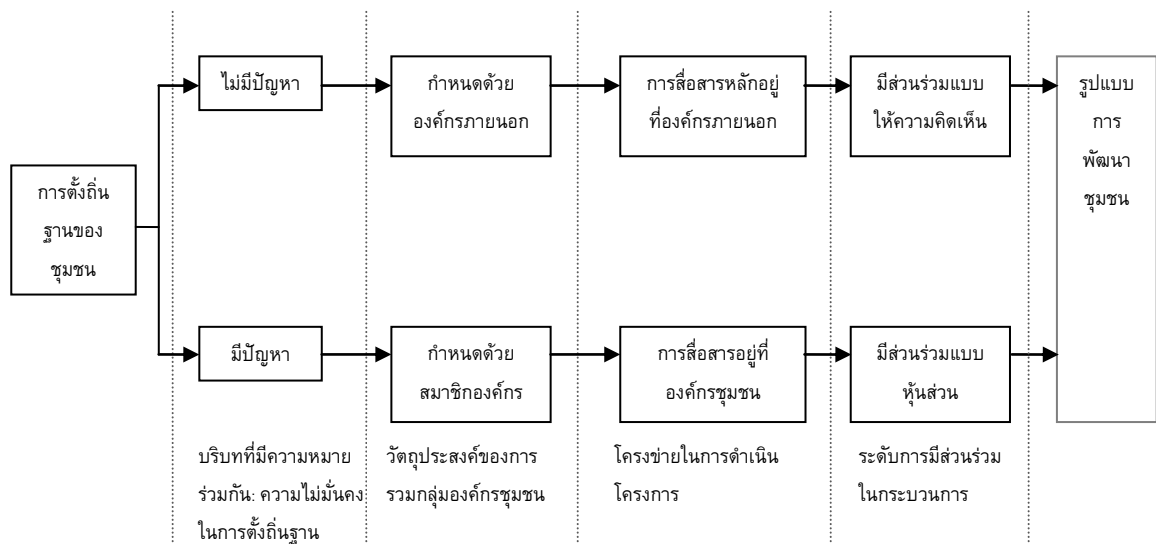
1. ศึกษารูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนโดยเฉพาะกับองค์กรภายนอกในโครงการบ้านมั่นคง พื้นที่กรุงเทพมหานคร
2. ศึกษาเปรียบเทียบบทบาทในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงขององค์กรชุมชนที่มีรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมต่างกัน
3. ศึกษารูปแบบการติดต่อสื่อสารท่ามกลางสมาชิกขององค์กรชุมชนที่มีกระบวนการมีส่วนร่วมที่ต่างกัน

1.4 สมมุติฐานการวิจัย

งานวิจัยมีสมมุติฐาน คือ องค์กรชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาชุมชนในโครงการบ้านมั่นคงมีรูปแบบการพัฒนาชุมชนที่ต่างกัน เนื่องจากปัจจัยด้านการมีบริบทปัญหาความมั่นคงในการอยู่อาศัยของชุมชนต่างกัน เช่น ลักษณะการตั้งถิ่นฐานแบบบุกรุกหรือสัญญาเช่าระยะสั้น สภาพปัญหาความมั่นคงในการอยู่อาศัยของสมาชิกแต่ละบุคคล เป็นต้น ปัจจัยนี้จะ

นำไปสู่วัตถุประสงค์ของการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนให้ต่างกันด้วย กล่าวคือจากความตระหนักในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกันของสมาชิกองค์กรชุมชนหรือการรวมกลุ่มที่มาจากการแทรกแซงขององค์กรภายนอก

ลักษณะของการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนนี้มีอิทธิพลต่อรูปแบบการติดต่อสื่อสารท่ามกลางสมาชิกขององค์กรชุมชน ซึ่งจะทำให้เกิดการจัดเรียงโครงสร้างขององค์กร และบทบาทในการดำเนินโครงการ กลไกเหล่านี้จะทำให้รูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน โดยเฉพาะกับองค์กรภายนอกมีลักษณะที่ต่างกันมากที่สุด ดังนั้นเมื่อรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนมีความต่างกันจะมีอิทธิพลต่อรูปแบบการพัฒนาชุมชนให้เกิดขึ้นต่างกันอย่างเช่นกัน (ดูภาพที่ 1.3 ประกอบ)

ภาพที่ 1.3 สมมุติฐานการวิจัย

จากภาพที่ 1.3 อธิบายสมมุติฐานได้ว่าองค์กรชุมชนที่เกิดขึ้นจากการที่มีบริบทที่มีความหมายของความไม่มั่นคงในการตั้งถิ่นฐานร่วมกัน เช่น มีปัญหาการไล่ที่อยู่อาศัย จะมีการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนที่สามารถกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่มาจากกลุ่มสมาชิกขององค์กรชุมชนเป็นส่วนใหญ่ และจะส่งผลต่อเนื่องต่อลักษณะการสื่อสารเป็นแบบสื่อสารอย่างครอบคลุมทั้งสมาชิกขององค์กรชุมชน โดยสมาชิกแต่ละบุคคลจะมีบทบาทในการสื่อสารเชื่อมโยงซึ่งกันภายในองค์กรชุมชนเพื่อให้สมาชิกมีความเข้าใจ การตีความ และการให้คุณค่าต่อวัตถุประสงค์กับการดำเนินการร่วมกัน ทำให้องค์กรชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการดำเนินการ

โครงการเป็นแบบหุ้นส่วนในที่สุด ซึ่งโดยส่วนใหญ่ในกรณีที่สามารถเจรจาอยู่บนที่ดินเดิมได้¹ รูปแบบการปรับปรุงคุณภาพที่อยู่อาศัยจะมีลักษณะของการปรับปรุงชุมชนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตร่วมกัน การปรับปรุงระดับการปรับปรุงชุมชนนี้เป็นตัวชี้วัดที่สะท้อนถึงระบบทางสังคมขององค์กรชุมชนที่สามารถสื่อสารร่วมกันจนให้เกิดความเข้าใจ ดีความและให้คุณค่าร่วมกันต่อการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงจนสามารถดำเนินการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ทางกายภาพได้ทั้งในระดับพื้นที่ส่วนรวมและพื้นที่ส่วนบุคคลขององค์กรชุมชน

ในทางตรงข้ามองค์กรชุมชนที่เกิดขึ้นจากการที่ไม่มีบริบทที่มีความหมายของความไม่มั่นคงในการตั้งถิ่นฐานร่วมกัน เช่น ไม่มีปัญหาการไล่ที่อยู่อาศัย ส่วนใหญ่มักจะมีการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนที่มีการกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่มาจากการแทรกแซงโดยองค์กรภายนอก และจะส่งผลต่อเนื่องต่อลักษณะการสื่อสารแบบมีศูนย์กลางโดยมีองค์กรภายนอกมีบทบาทในการควบคุมข้อมูล สื่อสารเพื่อความเข้าใจ การดีความ และการให้คุณค่าคุณค่าต่อวัตถุประสงค์กับการดำเนินการร่วมกัน ทำให้องค์กรชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการดำเนินโครงการเป็นแบบให้ความคิดเห็นในที่สุด ซึ่งโดยส่วนใหญ่ในกรณีที่สามารถเจรจาอยู่บนที่ดินเดิมได้ รูปแบบการปรับปรุงคุณภาพที่อยู่อาศัยจะมีลักษณะของการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานของชุมชน ซึ่งรูปแบบการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานเป็นตัวชี้วัดที่สะท้อนถึงระบบทางสังคมขององค์กรชุมชนที่มีการสื่อสารอย่างไม่ครอบคลุมและมีการดีความเข้าใจคุณค่าที่พลาดกันท่ามกลางสมาชิกขององค์กรชุมชนที่มาจากการควบคุมศูนย์กลางการสื่อสารจากองค์กรภายนอกเป็นหลักทำให้ไม่สามารถสร้างพื้นที่สนทนาอภิปรายร่วมกันท่ามกลางสมาชิกองค์กรชุมชนจนทำการเปลี่ยนแปลงพื้นที่กายภาพได้เพียงในระดับพื้นที่ส่วนรวมเท่านั้น

1.5 ขอบเขตของการวิจัย

ในเชิงทฤษฎี Faludi (1984) ได้อธิบายเกี่ยวกับลักษณะกระบวนการวางแผนของประเด็นสาธารณะหนึ่งจะมีลักษณะรูปแบบเฉพาะที่เหมาะสมของสาระนั้น เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงประเด็นสาธารณะของการวางแผน แม้ว่าจะมีองค์ประกอบปัจจัยที่เหมือนกันทั้งหมด แต่กระบวนการวางแผนที่เกิดขึ้นย่อมจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงให้มีความเหมาะสมกับบริบทประเด็นสาธารณะที่

¹ หมายเหตุ – การเจรจาอยู่บนที่ดินเดิมบนที่ดินของภาคเอกชนส่วนใหญ่จะมีลักษณะของการซื้อที่ดินเดิมหรือการแบ่งซื้อที่ดินเดิม ส่วนที่ดินของภาครัฐไม่สามารถเจรจาของซื้อที่ดินได้ แต่สามารถขอสัญญาเช่าในระยะยาวเป็นเวลา 30 ปี โดยมีเงื่อนไขสัญญาตามกฎหมายเป็นการรับรองต่อความมั่นคงของการตั้งถิ่นฐานชุมชน ซึ่งจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มหัวหน้าองค์กรชุมชนในกรุงเทพมหานคร สมาชิกชุมชนส่วนใหญ่ยอมรับเงื่อนไขสัญญาเช่าเป็นระยะเวลายาวถึง 30 ปี ในการสร้างความมั่นคงในที่ดินเพื่อไปสู่การดำเนินการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพเพื่อการพัฒนาในระดับคุณภาพที่อยู่อาศัยของชุมชน

เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นในการสร้างขอบเขตของการวิจัยจำเป็นจะต้องมีการศึกษาจำแนกสาระของการฟื้นฟูเมืองและการพัฒนาชุมชนเพื่อทำการเลือกประเด็นสาระสำหรับการศึกษาบทบาทขององค์กรชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วมของการวางแผนและดำเนินการ

การวิจัยครั้งนี้ได้เลือกองค์กรชุมชนในประเด็นสาระด้านที่อยู่อาศัยที่ดำเนินในโครงการบ้านมั่นคงเป็นหน่วยวิเคราะห์ เนื่องจากเป็นโครงการที่เกิดขึ้นจากนโยบายการฟื้นฟูเมืองและพัฒนาชุมชนที่มุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนในการดำเนินโครงการของภาครัฐ โดยมีเป้าหมายของการสร้างความมั่นคงในที่ดินทางด้านกรรมสิทธิ์กับสิทธิครอบครอง ตลอดจนเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่ส่วนร่วมและพื้นที่ส่วนบุคคลของผู้มีส่วนได้เสียทั้งที่อยู่ในพื้นที่และอยู่ภายนอกพื้นที่ชุมชน และเป็นประเด็นสาระของการฟื้นฟูเมืองและการพัฒนาชุมชนที่ผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของชุมชนในเมืองมากกว่าประเด็นสาระอื่น เช่น การอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมและระบบนิเวศของเมือง

นอกจากนี้ในเชิงการออกแบบระเบียบวิธีวิจัย สาระขององค์กรชุมชนเพื่อพัฒนาชุมชนของโครงการบ้านมั่นคงในด้านที่อยู่อาศัยมีการดำเนินโครงการมาเป็นเวลา 10 ปี มีการจัดระบบฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหน่วยวิเคราะห์ไว้ทั่วประเทศที่จะสามารถนำมาศึกษาในประเด็นที่สอดคล้องกับกรอบแนวคิดการวิจัยได้

การวิจัยแบ่งขอบเขตการวิจัยเป็น 2 ลักษณะคือขอบเขตเชิงเนื้อหาและขอบเขตเชิงพื้นที่ อธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

1.5.1 ขอบเขตเชิงเนื้อหา

เนื้อหาการวิจัยแบ่งการดำเนินการเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) การศึกษาวิเคราะห์ระดับภาพรวม และ 2) การศึกษาวิเคราะห์ระดับเชิงลึก อธิบายรายละเอียดโดยสังเขปได้ดังนี้

1) การศึกษาวิเคราะห์ระดับภาพรวมมีหน่วยวิเคราะห์เป็นองค์กรชุมชนในโครงการบ้านมั่นคงในกรุงเทพมหานคร มุ่งเน้นการวิเคราะห์รูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน โดยเฉพาะกับองค์กรภายนอกและเปรียบเทียบบทบาทขององค์กรชุมชนที่มีรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมที่ต่างกันในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง วิธีการรวบรวมข้อมูลใช้ข้อมูลทุติยภูมิเกี่ยวกับองค์กรชุมชนในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับบทบาทขององค์กรชุมชนในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงและการรวบรวมข้อมูลด้วย

แบบสอบถามกับตัวแทนองค์กรชุมชนเกี่ยวกับรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมกับองค์กรภายนอกและบทบาทในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงขององค์กรชุมชน วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลใช้แนวคิดทฤษฎีและเทคนิคการวิเคราะห์เชิงสถิติเพื่ออธิบายรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนกับองค์กรภายนอกและเปรียบเทียบบทบาทขององค์กรชุมชนที่มีรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมที่ต่างกัน

2) การศึกษาวิเคราะห์ระดับเชิงลึกมีหน่วยวิเคราะห์เป็นสมาชิกขององค์กรชุมชนในแต่ละกรณีศึกษาขององค์กรชุมชนที่มีรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมที่ต่างกัน มุ่งเน้นการวิเคราะห์รูปแบบการติดต่อสื่อสารที่เกิดขึ้นท่ามกลางสมาชิกขององค์กรชุมชน โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทขององค์กรชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาชุมชนกับรูปแบบการติดต่อสื่อสารท่ามกลางสมาชิกขององค์กรชุมชนที่เกิดขึ้น วิธีการรวบรวมข้อมูลใช้แบบสอบถาม วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นไปตามกรอบแนวคิดทฤษฎีและเทคนิคการวิเคราะห์โครงข่ายทางสังคมเพื่ออธิบายรูปแบบการติดต่อสื่อสารท่ามกลางสมาชิกขององค์กรชุมชนเพื่ออธิบายตำแหน่งหน้าที่และบทบาทสมาชิกขององค์กรชุมชนภายในโครงข่ายทางสังคมที่เกิดขึ้นจากการติดต่อสื่อสาร

1.5.2 ขอบเขตเชิงพื้นที่

ในเชิงประวัติศาสตร์ตั้งแต่ปีพ.ศ.2504 ที่มีการเริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 กรุงเทพมหานครเป็นเมืองที่ได้รับการพัฒนาแบบศูนย์กลางมีการกระจุกอยู่ภายในเมือง สิ่งนี้ได้ส่งผลให้เกิดการเติบโตของเมืองและการย้ายถิ่นฐานเข้ามาอยู่ภายในกรุงเทพมหานครของประชากรในประเทศไทยเป็นจำนวนมากทำให้เกิดรูปแบบการตั้งถิ่นฐานในลักษณะบุงกรุกที่ดินและชุมชนแออัดเพิ่มขึ้นด้วยเช่นกัน ดังนั้นกรุงเทพมหานครจึงเป็นพื้นที่เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ของการเปลี่ยนแปลงรูปแบบกระบวนการวางแผนของประเทศไทยเกิดขึ้น และมีองค์กรชุมชนในโครงการบ้านมั่นคงอยู่เป็นจำนวนมากที่ผ่านเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงรูปแบบกระบวนการวางแผนของประเทศไทย

นอกจากนี้องค์กรชุมชนในโครงการบ้านมั่นคงทั้งประเทศไทยในข้อมูลสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนปรับปรุงเมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ.2555 มีจำนวนทั้งสิ้น 763 องค์กร เมื่อจำแนกรายจังหวัดพบว่ากรุงเทพมหานครมีจำนวนองค์กรชุมชน 160 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 20.67 ของทั้งประเทศไทย ถือว่ามีจำนวนมากที่สุดในประเทศไทย และเมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดที่มีจำนวน

เป็นอันดับ 2 กับอันดับ 3 ได้แก่ จังหวัดขอนแก่นและจังหวัดปทุมธานีที่มีจำนวนองค์กรชุมชน 56 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 7.34 ของทั้งประเทศไทย พบว่ามีความต่างด้านจำนวนอย่างมาก

ตารางที่ 1.2 จำนวนองค์กรชุมชนเพื่อพัฒนาชุมชนผ่านการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงของประเทศไทย จำแนกรายจังหวัด

ลำดับ	จังหวัด	จำนวนโครงการ	ร้อยละ	ลำดับ	จังหวัด	จำนวนโครงการ	ร้อยละ
1	กรุงเทพมหานคร	160	20.97	36	ฉะเชิงเทรา	6	0.79
2	ขอนแก่น	56	7.34	37	ตาก	6	0.79
3	ปทุมธานี	56	7.34	38	ปัตตานี	6	0.79
4	เชียงใหม่	33	4.33	39	ลำปาง	6	0.79
5	นครราชสีมา	26	3.41	40	มหาสารคาม	5	0.66
6	สงขลา	24	3.15	41	ยโสธร	5	0.66
7	สมุทรปราการ	22	2.88	42	ราชบุรี	5	0.66
8	อุบลราชธานี	22	2.88	43	สกลนคร	5	0.66
9	นครราชสีมา	16	2.10	44	สตูล	5	0.66
10	สระแก้ว	14	1.83	45	ตราด	4	0.52
11	เลย	13	1.70	46	บุรีรัมย์	4	0.52
12	นครปฐม	13	1.70	47	พระนครศรีอยุธยา	4	0.52
13	อุดรธานี	13	1.70	48	ร้อยเอ็ด	4	0.52
14	จันทบุรี	12	1.57	49	ระนอง	4	0.52
15	นครสวรรค์	12	1.57	50	ระยอง	4	0.52
16	สุรินทร์	11	1.44	51	สมุทรสาคร	4	0.52
17	ชัยภูมิ	9	1.18	52	แพร่	3	0.39
18	ชุมพร	9	1.18	53	กระบี่	3	0.39
19	ปราจีนบุรี	9	1.18	54	กาฬสินธุ์	3	0.39
20	พังงา	9	1.18	55	ชัยนาท	3	0.39
21	ภูเก็ต	9	1.18	56	สุโขทัย	3	0.39
22	เขียงราย	8	1.05	57	เพชรบูรณ์	2	0.26
23	นครศรีธรรมราช	8	1.05	58	ตรัง	2	0.26
24	นนทบุรี	8	1.05	59	พะเยา	2	0.26
25	พิจิตร	8	1.05	60	ยะลา	2	0.26
26	พิษณุโลก	8	1.05	61	อ่างทอง	2	0.26
27	ศรีสะเกษ	8	1.05	62	อำนาจเจริญ	2	0.26
28	เพชรบุรี	7	0.92	63	แม่ฮ่องสอน	1	0.13
29	กาญจนบุรี	7	0.92	64	กำแพงเพชร	1	0.13
30	ชลบุรี	7	0.92	65	นครพนม	1	0.13
31	นครนายก	7	0.92	66	น่าน	1	0.13
32	สระบุรี	7	0.92	67	ประจวบคีรีขันธ์	1	0.13
33	สุพรรณบุรี	7	0.92	68	มุกดาหาร	1	0.13
34	สุราษฎร์ธานี	7	0.92	69	สมุทรสงคราม	1	0.13
35	อุดรดิตถ์	7	0.92		รวมทั้งสิ้น	763	100

ที่มา: ปรับปรุงข้อมูลมาจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) เดือนมิถุนายน 2555

ดังนั้นในเชิงพื้นที่ทั้งประเด็นด้านประวัติศาสตร์ของการเปลี่ยนแปลงกระบวนการวางแผนของประเทศไทย และประเด็นด้านจำนวนขององค์กรชุมชนของกรุงเทพมหานคร เมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่อื่นในประเทศไทยจึงมีความเหมาะสมสำหรับการกำหนดเป็นขอบเขตเชิงพื้นที่ของการวิจัย

1.6 คำนิยามเชิงปฏิบัติการ

องค์กรชุมชน หมายถึง กลไกการจัดการของชุมชนจากการรวมกลุ่มของสมาชิกชุมชน โดยความร่วมมือช่วยเหลือในการแก้ปัญหาหรือรักษาผลประโยชน์ร่วมกันของกลุ่มสมาชิก ในประเด็นด้านการพัฒนาชุมชนที่ปราศจากความมั่นคงด้านกรรมสิทธิ์หรือสิทธิการครอบครองที่ดินและย่านที่อยู่อาศัยที่มีสภาพเสื่อมโทรม มีการดำเนินแผนงานให้มีความมั่นคงด้านกรรมสิทธิ์หรือสิทธิการครอบครองที่ดิน และพัฒนาย่านที่อยู่อาศัยให้มีประโยชน์ใช้สอยได้อย่างมีคุณภาพมากขึ้น

กระบวนการมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจแต่ละขั้นตอนการวางแผนตั้งแต่ขั้นตอนการกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของแผนงาน ตลอดจนถึงขั้นตอนการดำเนินแผนงานและบริหารจัดการอย่างต่อเนื่องผ่านการสื่อสารปฏิสัมพันธ์ท่ามกลางผู้มีส่วนได้เสียของแผนงานที่เกิดขึ้น และมีการแบ่งปันการใช้ทรัพยากรทางด้านต่าง ๆ เพื่อบรรลุเป้าหมายของแผนงานที่กำหนดไว้ร่วมกัน

การพัฒนาชุมชน หมายถึง กระบวนการปฏิสัมพันธ์เพื่อการวางแผนและการดำเนินแผนงานท่ามกลางผู้มีส่วนได้เสีย เช่น ชุมชนในพื้นที่ ภาครัฐส่วนกลางกับส่วนท้องถิ่น เจ้าของที่ดิน และองค์กรจากภายนอก โดยมีเป้าหมายของกระบวนการเป็นไปเพื่อการสร้างความมั่นคงในการตั้งถิ่นฐานอันได้แก่สิทธิการครอบครองและกรรมสิทธิ์ในที่ดินของชุมชน ตลอดจนการปรับปรุงฟื้นฟูลักษณะทางกายภาพและสิ่งแวดล้อมเพื่อคุณภาพการตั้งถิ่นฐานและการอยู่อาศัย

ทั้งนี้กระบวนการปฏิสัมพันธ์จะมีลักษณะของการสนับสนุนจากองค์กรภายนอกเป็นไปเพื่อการจัดตั้งองค์กรของชุมชนเพื่อดำเนินการในสิทธิการครอบครองและกรรมสิทธิ์ในที่ดิน การวางแผนและดำเนินแผนงานในการปรับปรุงฟื้นฟูลักษณะทางกายภาพและสิ่งแวดล้อมเพื่อการตั้งถิ่นฐานและการอยู่อาศัย ตลอดจนการบริหารด้านสังคมในกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชน และการบริหารด้านเศรษฐกิจเป็นไปเพื่อการดำเนินแผนงาน

องค์กรภายนอก หมายถึง กลุ่มบุคคลหรือผู้มีส่วนได้เสียที่อยู่ภายนอกพื้นที่ตั้งของชุมชน ซึ่งมีบทบาทหน้าที่ในการสนับสนุนเสริมพลังให้กับองค์กรชุมชนทั้งด้านสาระและกระบวนการวางแผนพัฒนาชุมชน นอกจากนี้ยังสนับสนุนด้านเทคนิคองค์ความรู้และทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อการดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์

บริบทที่มีความหมายร่วมกัน หมายถึง สถานการณ์ของแต่ละบุคคลที่มาาร่วมดำเนินการฟื้นฟูเมืองและการพัฒนาชุมชน จนได้รับรู้ว่าเป็นส่วนหนึ่งหรือมีความเป็นเจ้าของในสิ่งที่ดำเนินการนั้น ในช่วงเวลาที่ดำเนินการหรือตลอดไปจากการตกลงร่วมกัน

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

ประโยชน์เชิงทฤษฎี องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยคือการอธิบายบทบาทขององค์กรชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาชุมชน

ประโยชน์ในกระบวนการวางแผน องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยจะช่วยเป็นเสมือนคู่มือ กรอบแนวคิด แนวทางการวิเคราะห์เชิงกระบวนการวางแผนและการปฏิบัติในการสร้างปฏิสัมพันธ์ท่ามกลางผู้มีส่วนได้เสียให้มีการเชื่อมโยงกันอย่างเป็นโครงข่ายทางสังคมที่จะนำไปสู่การสร้างข้อตกลงร่วมกัน การตัดสินใจร่วมกันในการเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่ ในแต่ละขั้นตอนของการวางแผนและการดำเนินการเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่

ประโยชน์เชิงนโยบาย องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยจะนำไปสู่การวางรูปแบบการแทรกแซงกลไกกระบวนการทางสังคมหรือเงื่อนไขของการดำเนินการพัฒนาชุมชนที่จะนำไปสู่รูปแบบกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน และดำเนินการเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่ให้เกิดผลผลิตและผลลัพธ์ต่อคุณภาพชีวิตของชาวเมือง

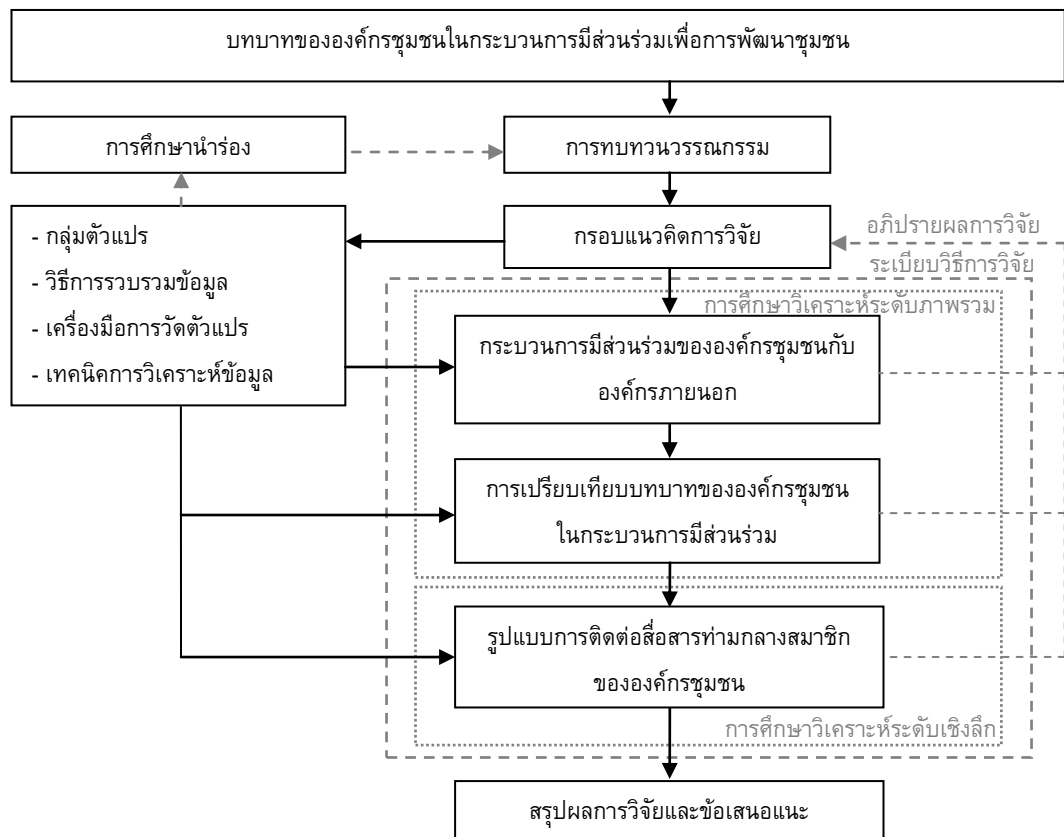
1.8 ขั้นตอนการวิจัย

ขั้นตอนการวิจัย แบ่งขั้นตอนเป็น 6 ขั้นตอน ดังนี้

1. ทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างกรอบแนวคิดการวิจัย วิธีการออกแบบวิจัย วิธีการรวบรวมข้อมูลหลักฐานเชิงประจักษ์ ตลอดจนเทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลที่น่ามาใช้เพื่อตอบคำถามการวิจัย

2. ศึกษานำร่องด้วยกรอบแนวคิดการวิจัย เครื่องมือการวัดตัวแปร วิธีการรวบรวมข้อมูล และเทคนิคการวิเคราะห์แต่ละประเด็นของการวิจัย

3. ปรับปรุงและกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยสำหรับการศึกษาและการอธิบายบทบาทขององค์กรชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาชุมชน ตลอดจนกำหนดระเบียบวิธีวิจัย เครื่องมือการวัดตัวแปร และเทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย
4. รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์บทบาทขององค์กรชุมชนในระดับภาพรวม โดยมีประเด็นการศึกษาวิเคราะห์ 2 ประเด็น คือ
 - 4.1 รูปแบบการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนกับองค์กรภายนอกในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง พื้นที่กรุงเทพมหานคร และ
 - 4.2 การเปรียบเทียบบทบาทขององค์กรชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วม
5. อภิปรายผลการศึกษาในระดับภาพรวมเพื่อนำไปสู่การคัดเลือกกรณีศึกษาจากรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนที่ต่างกัน
6. ดำเนินการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์บทบาทขององค์กรชุมชนในระดับเชิงลึกทางด้านการติดต่อสื่อสารท่ามกลางสมาชิกขององค์กรชุมชน อภิปรายผลการศึกษาในระดับเชิงลึก
7. สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

ภาพที่ 1.4 ขั้นตอนการวิจัย

1.9 โครงสร้างและเนื้อหาการวิจัย

โครงสร้างและเนื้อหาการวิจัยแบ่งเป็น 6 บท ได้แก่ 1) หลักการและเหตุผลของประเด็นการวิจัย 2) การทบทวนวรรณกรรม 3) รูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน 4) การเปรียบเทียบบทบาทขององค์กรชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วม 5) รูปแบบการติดต่อสื่อสารท่ามกลางสมาชิกขององค์กรชุมชน และ 6) การสรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ แจกแจงรายละเอียดได้ดังตารางที่ 1.3

ตารางที่ 1.3 โครงสร้างและเนื้อหาการวิจัย

คำถามวิจัยและบทที่	แนวคิดและทฤษฎี	เครื่องมือ / วิธีการวิเคราะห์	เป้าหมายของการศึกษา
คำถามวิจัยหลัก: องค์กรชุมชนมีบทบาทในกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างไร			
บทที่ 1 หลักการและเหตุผลของประเด็นวิจัย	- การฟื้นฟูเมืองและการพัฒนาชุมชน - วิวัฒนาการทฤษฎีกระบวนการวางแผน	การวิเคราะห์เนื้อหา	การสร้างคำถาม วัตถุประสงค์ ขอบเขต นิยามเชิงปฏิบัติการ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ ขั้นตอนและโครงสร้างของเนื้อหาการวิจัย
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรม	- กระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วม - องค์กรชุมชน - การมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน - โครงข่ายทางสังคม	การวิเคราะห์เนื้อหา	การสร้างกรอบแนวคิดการวิจัย การออกแบบระเบียบวิธีวิจัย เครื่องมือการวัดตัวแปร และวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล
บทที่ 3 ระเบียบวิธีการวิจัย	- การวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ		การรวบรวมข้อมูลตัวแปรในการวิจัยเพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ
คำถามวิจัยย่อยที่ 1: องค์กรชุมชนมีรูปแบบในกระบวนการมีส่วนร่วมกับองค์กรภายนอกเพื่อการพัฒนาชุมชนในโครงการบ้านมั่นคงเป็นอย่างไร			
บทที่ 4 รูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน	- การมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน	ข้อมูลทฤษฎีภูมิและแบบสอบถาม / การวิเคราะห์เชิงสถิติ	การศึกษาและจำแนกรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนกับองค์กรภายนอกในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง
คำถามวิจัยย่อยที่ 2: องค์กรชุมชนที่มีรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมต่างกันจะมีบทบาทการพัฒนาชุมชนต่างกันหรือไม่ และมีลักษณะเป็นอย่างไร			
บทที่ 5 การเปรียบเทียบบทบาทขององค์กรชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วม	- กระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วม - การมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน	แบบสอบถาม / การวิเคราะห์เปรียบเทียบเชิงสถิติ	การศึกษาเปรียบเทียบบทบาทขององค์กรชุมชนที่มีรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมที่ต่างกัน
คำถามวิจัยย่อยที่ 3: รูปแบบการติดต่อสื่อสารท่ามกลางสมาชิกขององค์กรชุมชนที่มีกระบวนการมีส่วนร่วมต่างกัน จะมีลักษณะต่างกันหรือไม่ และมีลักษณะเป็นอย่างไร			
บทที่ 6 รูปแบบการติดต่อสื่อสารท่ามกลางสมาชิกขององค์กรชุมชน	- โครงข่ายทางสังคม	แบบสอบถาม / เทคนิคการวิเคราะห์โครงข่ายทางสังคม	การศึกษาโครงข่ายภายในองค์กรชุมชนที่มีรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมที่ต่างกัน
สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ			
บทที่ 7 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	กรอบแนวคิดการวิจัย	การอภิปรายประมวลผลข้อมูลเชิงประจักษ์กับกรอบแนวคิดการวิจัย	การสรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะด้านบทบาทขององค์กรชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาชุมชน

1.10 ข้อจำกัดของงานวิจัย

การวิเคราะห์กระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนในการฟื้นฟูเมือง และการพัฒนาชุมชนเป็นประเด็นที่มีความซับซ้อนเป็นอย่างสูง มีความเกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎีหลายแขนงวิชาการและหลายมุมมอง เช่น กระบวนการรวมกลุ่มทำงานทางสังคม การบริหารองค์กรสาธารณะ เศรษฐศาสตร์ที่ดิน ประวัติศาสตร์กับทฤษฎีกระบวนการวางแผนและ เนื้อหาสาระของการวางแผนฟื้นฟูเมือง การพัฒนาชุมชน รัฐประศาสนศาสตร์ ตลอดจน สถาปัตยกรรมผังเมือง เป็นต้น

สำหรับการวิจัยในครั้งนี้มุ่งเน้นมุมมองด้านปฏิสัมพันธ์ท่ามกลางผู้มีส่วนได้เสียใน กระบวนการวางแผน ซึ่งถือเป็นปัจจัยพื้นฐานและปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การขับเคลื่อนกลไกใน แง่มุมต่าง ๆ ของการวางแผนเชิงกลยุทธ์แบบมีส่วนร่วมท่ามกลางผู้มีส่วนได้เสียโดยเฉพาะ การมีองค์กรชุมชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผน ทั้งในระดับองค์กรและระดับ บุคคลในกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมด้านเนื้อหาสาระการสร้างความมั่นคงและการ พัฒนาคุณภาพที่อยู่อาศัยของกลุ่มผู้มีรายได้น้อยในโครงการบ้านมั่นคงในกรุงเทพมหานคร

ดังนั้นการออกแบบการวิจัยจึงมุ่งเน้นการคลี่คลายองค์ประกอบปัจจัยที่จะนำไปสู่ รูปแบบของปฏิสัมพันธ์และบทบาทขององค์กรชุมชนจนเกิดกลไกเชิงกระบวนการไปสู่การ ดำเนินการและการตัดสินใจการเลือกรูปแบบพัฒนาชุมชน ตั้งแต่ระดับภาพรวมขององค์กร ชุมชนทั้งหมดในกรุงเทพมหานคร ศึกษารายละเอียดลักษณะของปัจจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น บริบท การตั้งถิ่นฐานของชุมชน สภาพปัญหา ลักษณะการรวมกลุ่มองค์กรชุมชน วิธีการได้มาซึ่งที่ดิน ในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง ลักษณะการมีส่วนร่วมรูปแบบขององค์กรชุมชนกับองค์กร ภายนอก และลักษณะการปฏิสัมพันธ์ติดต่อเชื่อมโยงกับองค์กรภายนอกของแต่ละองค์กรชุมชน ตลอดจนรูปแบบการพัฒนาชุมชน จากรายละเอียดปัจจัยดังกล่าวไปสู่การวิเคราะห์และจัดกลุ่ม คุณลักษณะของแต่ละองค์กรชุมชนเพื่อการทดสอบสมมุติฐานเชิงสถิติเกี่ยวกับบทบาทของ องค์กรชุมชนในกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมเพื่อตอบคำถามการวิจัยและพิสูจน์ ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบปัจจัยจากกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีที่ได้มาจากการทบทวน วรรณกรรม

การคลี่คลายในระดับเชิงลึกโดยการรวบรวมข้อมูลตัวแปรกับสมาชิกขององค์กรชุมชน แต่ละกรณีศึกษาเพื่อเป็นการตรวจสอบบทบาทขององค์กรชุมชน ลักษณะปฏิสัมพันธ์ของ สมาชิกภายในองค์กรชุมชน ตลอดจนบทบาทหน้าที่ในกระบวนการวางแผนและความพึงพอใจ

ในแต่ละขั้นตอนกระบวนการวางแผนของสมาชิกภายในองค์กรชุมชน ซึ่งสะท้อนถึงบทบาทขององค์กรชุมชน และลักษณะปฏิสัมพันธ์ที่นำมาสู่การตัดสินใจร่วมกันแบบฉันทามติ

จากมุมมองแบบแผนการวิจัยที่กล่าวมาข้างต้น การวิจัยครั้งนี้มีประเด็นข้อจำกัดของงานวิจัยกล่าวในรายละเอียดได้เป็น 2 ประเด็น ได้แก่ 1) ข้อจำกัดด้านเนื้อหาสาระของกระบวนการวางแผน และ 2) ข้อจำกัดด้านการสรุปผลการวิจัยในเชิงทฤษฎี

ข้อจำกัดด้านเนื้อหาสาระของกระบวนการวางแผน

จากแนวคิดของ Faludi (1984) ได้กล่าวว่าเนื้อหาสาระของการวางแผน² เปรียบเสมือนผลรวมของคุณลักษณะองค์ความรู้ในมุมมองต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมเมือง คุณลักษณะเหล่านี้จะอธิบายเกี่ยวกับรายละเอียดของเนื้อหาในการวางแผนและเนื้อหาดังกล่าวจะสะท้อนให้เกิดลักษณะเฉพาะของกระบวนการวางแผน³ เกิดขึ้น ดังนั้นการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการวางแผนจะต้องมีการจำแนกการจัดกลุ่มเนื้อหาสาระของการฟื้นฟูเมืองด้วยเช่นกัน เพื่อนำไปสู่การสะท้อนรูปแบบของกระบวนการวางแผนของเนื้อหาสาระนั้น ในสถานการณ์ที่มีบริบทปัจจัยที่เหมือนกันทุกประการ ถ้าประเด็นเนื้อหาสาระของการวางแผนที่เปลี่ยนไปจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงของกระบวนการวางแผนให้มีความเหมาะสมกับเนื้อหาสาระด้วยเช่นกัน

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ได้เลือกเนื้อหาสาระในการศึกษาบทบาทขององค์กรชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วมด้านการพัฒนาที่อยู่อาศัยของชุมชนผ่านโครงการบ้านมั่นคง เนื่องจากเป็นกลุ่มเนื้อหาสาระการวางแผนฟื้นฟูเมืองในยุคเริ่มต้นของกระบวนการเป็นเมือง (Urbanization) ของประเทศไทย โดยมีกรุงเทพมหานครเป็นพื้นที่แห่งแรกที่เกิดปรากฏการณ์และปัญหาอย่างหลากหลาย ซึ่งมีลักษณะของปัญหาที่มีความวิกฤตต่อการดำรงชีวิตและระบบทางสังคมในการอยู่อาศัยร่วมกันของเมืองมากกว่าเนื้อหาสาระการฟื้นฟูเมืองด้านอื่นๆ ที่เกิดขึ้นตามมาในภายหลัง เช่น การอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของเมือง เป็นต้น ดังนั้นผลการศึกษาและข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยจะสามารถอธิบายความสัมพันธ์ขององค์ประกอบปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทขององค์กรชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูเมืองได้เพียงใน

² เนื้อหาสาระของการวางแผนฟื้นฟูเมืองเป็นมุมมองเกี่ยวกับปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในเมือง หรือการประยุกต์แนวคิดต่างๆ มาช่วยในการวางแผนเมือง เช่น ระบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน การตั้งถิ่นฐานของเมือง ที่ดินรกร้าง ป่าไม้ในเมือง และการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมภายในเมือง เป็นต้น

³ กระบวนการวางแผนฟื้นฟูเมืองเป็นมุมมองเกี่ยวกับขั้นตอนและวิธีการของกระบวนการวางแผนโดยเฉพาะวิธีการตัดสินใจและบทบาทของผู้มีส่วนได้เสียในกระบวนการวางแผน ตลอดจนประเด็นการเกิดขึ้นขององค์กรหรือสถาบันใหม่จะต้องมีการจัดเรียงหน้าที่ บทบาทและความรับผิดชอบขององค์กรที่เกี่ยวข้องเพื่อรองรับการดำเนินการเนื้อหาสาระในการวางแผนฟื้นฟูเมืองประเด็นนั้นอย่างเหมาะสม

ประเด็นเนื้อหาสาระด้านการสร้างความมั่นคงและการพัฒนาที่อยู่อาศัยของชุมชนผู้มีรายได้น้อย ในโครงการบ้านมั่นคงเพียงเท่านั้น ซึ่งผลการวิจัยและข้อเสนอแนะอาจจะนำไปประยุกต์ใช้ใน ประเด็นเนื้อหาสาระการฟื้นฟูเมืองด้านอื่น ๆ เพียงระดับแนวคิดเท่านั้น ในลักษณะความสัมพันธ์ ขององค์ประกอบปัจจัยอาจจำเป็นต้องมีการปรับใช้ให้มีความเหมาะสมกับการศึกษาในเนื้อหา สาระอื่น

ข้อจำกัดด้านการสรุปผลการวิจัยในเชิงทฤษฎี

ข้อจำกัดด้านการสรุปผลการวิจัยในเชิงทฤษฎีกล่าวจำแนกประเด็นได้เป็น 2 ระดับ ตาม กรอบแนวคิดและการออกแบบวิจัย ได้แก่ 1) ระดับภาพรวม และ 2) ระดับเชิงลึก กล่าวคือ

ระดับภาพรวม: หน่วยวิเคราะห์เป็นองค์กรชุมชนในโครงการบ้านมั่นคงในกรุงเทพมหานคร

แนวคิดการออกแบบวิจัยมุ่งเน้นในการรวบรวมข้อมูลกับองค์กรชุมชนทั้งหมดในพื้นที่ กรุงเทพมหานครซึ่งปริมาณทำให้มีข้อจำกัดในการอธิบายข้อมูลเชิงลึกบางส่วน เช่น ประเด็น แบบแผนการแทรกแซงขององค์กรพัฒนาเอกชนต่าง ๆ (NGOs: Non-government organizations) กับองค์กรชุมชน ซึ่งการวิจัยครั้งนี้มีเพียงการศึกษาแบบแผนการแทรกแซงของ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนที่เป็นหน่วยงานหลักในการรับผิดชอบการขับเคลื่อนเชิง กระบวนการขององค์กรชุมชนในโครงการบ้านมั่นคงเท่านั้น

ทั้งนี้ในแต่ละองค์กรชุมชนจะมีลักษณะของการแทรกแซงเข้าสนับสนุนจากกลุ่มองค์กร พัฒนาเอกชนที่ต่างกัน จากการออกแบบการวิจัยในครั้งนี้มีการรวบรวมข้อมูลจากองค์กรชุมชน เป็นหลักทำให้สามารถวิเคราะห์ได้เพียงลักษณะการเชื่อมโยงและประเด็นการสนับสนุน ช่วยเหลือของแต่ละองค์กรชุมชนในพื้นที่กรุงเทพมหานครจากกลุ่มองค์กรภายนอกเพียงเท่านั้น ไม่สามารถคลี่คลายได้ไปจนถึงการอธิบายลักษณะรูปแบบการแทรกแซงของกลุ่มองค์กร ภายนอก เนื่องจากประเด็นการแทรกแซงจำเป็นจะต้องมีการรวบรวมข้อมูลจากแต่ละองค์กร พัฒนาเอกชนที่เข้ามาแทรกแซงในแต่ละองค์กรชุมชน ซึ่งจากระบบฐานข้อมูลของสถาบันพัฒนา องค์กรชุมชนไม่ได้มีการเรียงเรียงในประเด็นนี้ไว้ จึงส่งผลต่อการออกแบบวิจัยจะต้องมีการ สัมภาษณ์เชิงลึกกับแต่ละองค์กรชุมชนในกรุงเทพมหานครเพื่อการระบุและจำแนกกลุ่มองค์กร พัฒนาเอกชนที่เข้าแทรกแซงและสนับสนุนในแต่ละองค์กรชุมชน และต้องดำเนินการรวบรวม ข้อมูลแบบแผนการแทรกแซงจากองค์กรพัฒนาเอกชนเหล่านั้นทั้งหมด ประเด็นนี้ถือเป็น กระบวนการที่ต้องเวลาระยะเวลาในรวบรวมข้อมูลเป็นอย่างสูง จากข้อจำกัดด้านงบประมาณ และระยะเวลานับเป็นข้อจำกัดของการวิจัยในระดับภาพรวมครั้งนี้ และไม่สามารถอธิบายแบบ แผนการแทรกแซงจากการองค์กรภายนอกกับองค์กรชุมชนในระดับภาพรวมได้ สำหรับการวิจัย

ครั้งนี้อธิบายได้เพียงแบบแผนการแทรกแซงสนับสนุนเชิงกระบวนการของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการรับผิดชอบการขับเคลื่อนดำเนินโครงการบ้านมั่นคง และลักษณะการเชื่อมโยงขององค์กรชุมชนกับองค์กรพัฒนาเอกชนภายนอกกับประเด็นการสนับสนุนการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงกับองค์กรชุมชนเท่านั้น

ระดับเชิงลึก: หน่วยวิเคราะห์เป็นสมาชิกขององค์กรชุมชนที่เป็นกรณีศึกษา

ในการศึกษาระดับเชิงลึกมีการรวบรวมข้อมูลจากสมาชิกขององค์กรชุมชนที่เป็นกรณีศึกษามุ่งเน้นศึกษาในประเด็นของการตรวจสอบบทบาทขององค์กรชุมชนในกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วม บทบาทเชื่อมโยงกับสมาชิกภายในองค์กรกับการสนับสนุนสมาชิกเพื่อการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง ลักษณะการปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกขององค์กรชุมชนภายในและภายนอกชุมชน แบบแผนบทบาทและหน้าที่ของสมาชิกชุมชนที่เกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ ตลอดจนลักษณะความพึงพอใจของสมาชิกองค์กรชุมชนในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการวางแผนและดำเนินโครงการบ้านมั่นคง

เงื่อนไขแนวคิดการรวบรวมข้อมูลสมาชิกขององค์กรชุมชนที่มีลักษณะของหน่วยวิเคราะห์เป็นครัวเรือนโดยมีผู้ให้ข้อมูลเป็นหัวหน้าครัวเรือนที่มีบทบาทในการปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกบุคคลอื่นภายในองค์กรชุมชนที่มีลักษณะเป็นหัวหน้าครัวเรือนเช่นเดียวกัน ทำให้ลักษณะการรวบรวมข้อมูลลักษณะปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกองค์กรชุมชนสามารถวิเคราะห์ได้เพียงแบบแผนโครงข่ายทางสังคมของสมาชิกองค์กรชุมชนที่เป็นระดับครัวเรือนเพียงเท่านั้น สำหรับลักษณะการปฏิสัมพันธ์ที่ทำให้เกิดแบบแผนโครงข่ายทางสังคมที่ส่งผลต่อลักษณะการสื่อสาร การรวมกลุ่มทางสังคม ตลอดจนการตัดสินใจร่วมกัน การอธิบายผลการวิจัยอยู่ภายใต้ทฤษฎีโครงข่ายทางสังคม และเงื่อนไขของแนวคิดความเป็นตัวแทนในระดับครัวเรือนที่สามารถมีการตัดสินใจแทนสมาชิกภายในครัวเรือนได้ และตัวแทนระดับครัวเรือนถือว่าเป็นผู้อยู่ภายใต้เงื่อนไขที่ต้องมีการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนเพื่อดำเนินโครงการบ้านมั่นคงที่มีเป้าหมายเดียวกัน ซึ่งไม่ได้ลงรายละเอียดข้อมูลสถานะในระดับบุคคล เช่น เพศ เชื้อชาติ และศาสนา เป็นต้น ที่อาจจะมีผลต่อลักษณะปฏิสัมพันธ์และการรวมกลุ่มทางสังคมที่ทำให้มีลักษณะแบบแผนโครงข่ายทางสังคม ตลอดจนลักษณะการมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนและการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงให้มีความแตกต่างกัน

ข้อจำกัดด้านการเลือกกรณีศึกษา การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการจำแนกปรากฏการณ์ดำเนินโครงการบ้านมั่นคงขององค์กรชุมชนด้วยเกณฑ์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนกับตัวแปรด้านรูปแบบการพัฒนาชุมชนในการ

เปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่ และได้ใช้แนวคิดการเลือกกรณีศึกษาที่มีลักษณะปรากฏการณ์แบบสุดโต่ง (Extreme or deviant case sampling) มา 2 กรณีศึกษา ได้แก่ กรณีที่ 1 คือ ลักษณะการมีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วน-การพัฒนาแบบปรับฝังชุมชน กับกรณีที่ 2 คือ ลักษณะการมีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็น-การพัฒนาแบบปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งมีลักษณะความเป็นตัวแทนของปรากฏการณ์ที่มีความชัดเจนขององค์ประกอบปัจจัยที่สอดคล้องตามกรอบแนวคิดทฤษฎีที่ได้มาจากการทบทวนเพื่อทำการศึกษาในรายละเอียดขององค์ประกอบปัจจัยด้านการปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกองค์กรชุมชน และสามารถใช่วิธีการรวบรวมข้อมูลปัจจัยด้วยการใช้แบบสอบถามได้ทำให้ระยะเวลาในการวิจัยมีความกระชับสอดคล้องกับระยะเวลาที่มีอยู่ และสำหรับนำผลการวิจัยมายืนยันเชิงทฤษฎีต่อไป ทั้งนี้ความสัมพันธ์ในรูปแบบอื่นที่ไม่สอดคล้องตามทฤษฎีไม่ได้นำมาเป็นกรณีศึกษาในครั้งนี้ เนื่องจากการวิจัยของกรณีศึกษาในปรากฏการณ์ที่เหลือจะต้องใช่วิธีการรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในการวิเคราะห์และทดสอบสมมุติฐานด้วยวิธีการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมตามระยะเวลาย้นตอนการดำเนินการขององค์กรชุมชนที่มีลักษณะเป็นระยะยาว (Long-term study) ซึ่งด้วยข้อจำกัดด้านระยะเวลาของการวิจัยจึงไม่สามารถดำเนินการศึกษาในปรากฏการณ์ที่เหลือได้

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยแบ่งการทบทวนเป็น 5 ประเด็น ได้แก่ 1) วิวัฒนาการบทบาทขององค์กรชุมชนในการฟื้นฟูเมืองและการพัฒนาชุมชน 2) การวางแผนเชิงกระบวนการกับบทบาทขององค์กรชุมชน 3) องค์กรชุมชน 4) การมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน และ 5) โครงข่ายทางสังคมกับกระบวนการตัดสินใจ โดยจะเน้นการอภิปรายเนื้อหาทฤษฎีและแนวความคิดที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ในการสร้างกรอบแนวคิดการวิจัย

การทบทวนแนวคิดและทฤษฎีทั้ง 5 ประเด็น อธิบายความเกี่ยวข้องและความเชื่อมโยงสำหรับการใช้ในการอธิบายบทบาทขององค์กรชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาชุมชนพอสังเขปได้ดังนี้

1) วิวัฒนาการบทบาทขององค์กรชุมชนในการฟื้นฟูเมืองและการพัฒนาชุมชน เป็นแนวคิดและทฤษฎีว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงรูปแบบกระบวนการวางแผนในการฟื้นฟูเมือง และการพัฒนาชุมชนจากบทบาทของภาครัฐเป็นผู้ดำเนินการหลักไปสู่รูปแบบกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียโดยมีบทบาทขององค์กรชุมชนเป็นผู้ดำเนินการหลัก

2) การวางแผนเชิงกระบวนการกับบทบาทขององค์กรชุมชนเป็นแนวคิดและทฤษฎีว่าด้วยการสร้างกรอบแนวคิดด้านการวางแผน ซึ่งสามารถแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ การวางแผนเชิงเนื้อหาสาระและการวางแผนเชิงกระบวนการ ซึ่งการวางแผนเชิงกระบวนการเป็นรูปแบบการเน้นระบบทางสังคมในการเชื่อมโยงสื่อสารและการประสานงานอย่างมีประสิทธิภาพของผู้มีส่วนได้เสียโดยใช้องค์กรชุมชนในพื้นที่เป็นผู้ดำเนินการหลัก

3) องค์กรชุมชนเป็นแนวคิดและทฤษฎีว่าด้วยการรวมกลุ่มขององค์กรชุมชนในพื้นที่เพื่อการดำเนินการฟื้นฟูเมืองและการพัฒนาชุมชน

4) การมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนเป็นแนวคิดและทฤษฎีว่าด้วยการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนกับองค์กรภายนอก ตลอดจนการอธิบายรายละเอียดความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทขององค์กรชุมชนกับองค์กรภายนอกในการดำเนินการฟื้นฟูเมืองและการพัฒนาชุมชนร่วมกัน นอกจากนี้ว่าด้วยรายละเอียดของการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนกับองค์กรภายนอก มีลักษณะระดับการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน 3 ระดับ ได้แก่ ไม่มีส่วนร่วม มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็น และมีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วน รวมถึงแนวคิดและทฤษฎีด้านการ

วิเคราะห์ผู้มีส่วนได้เสียเพื่อใช้สำหรับการสร้างกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์บทบาทขององค์กรชุมชนที่มีความสัมพันธ์กับองค์กรอื่นๆ

5) โครงข่ายทางสังคมกับกระบวนการตัดสินใจเป็นแนวคิดและทฤษฎีว่าด้วยลักษณะความสัมพันธ์ท่ามกลางผู้มีส่วนได้เสีย ลักษณะรูปแบบการเชื่อมโยงสื่อสารอย่างเป็นโครงข่ายของสมาชิกองค์กรชุมชนเพื่อการวิเคราะห์ตำแหน่ง บทบาทหน้าที่ และกลุ่มทางสังคมที่มีผลต่อกระบวนการตัดสินใจร่วมกันในการดำเนินการฟื้นฟูเมืองและการพัฒนาชุมชน

กล่าวในรายละเอียดการทบทวนแนวคิดและทฤษฎีทั้ง 5 ประเด็นได้ดังต่อไปนี้

2.1 แนวคิดและทฤษฎีวิวัฒนาการบทบาทขององค์กรชุมชนในการฟื้นฟูเมืองกับการพัฒนาชุมชน

การทบทวนแนวคิดและทฤษฎีวิวัฒนาการบทบาทขององค์กรชุมชนในการฟื้นฟูเมืองกับการพัฒนาชุมชนแบ่งเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ 1) วิวัฒนาการวางแผนฟื้นฟูเมืองกับการพัฒนาชุมชนในต่างประเทศ และ 2) วิวัฒนาการวางแผนฟื้นฟูเมืองกับการพัฒนาชุมชนในประเทศไทย

2.1.1 วิวัฒนาการกระบวนการวางแผนฟื้นฟูเมืองกับการพัฒนาชุมชนในต่างประเทศ

วิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงนโยบายของการฟื้นฟูเมืองได้มีการศึกษาโดย Carmon (1999) ใช้เกณฑ์แบ่งช่วงวิวัฒนาการด้วยความแตกต่างของผู้ดำเนินการ (Main Actors) ในการกำหนดนโยบายการฟื้นฟูเมืองและการพัฒนาชุมชน ทฤษฎีนี้สามารถใช้อธิบายวิวัฒนาการได้ในทวีปอเมริกาเหนือและทวีปยุโรป Carmon ได้อธิบายการแบ่งลักษณะของยุคการฟื้นฟูเมืองกับการพัฒนาชุมชนเป็น 3 ยุค ได้แก่ 1) ยุคแห่งการรื้อถอน 2) ยุคแห่งการฟื้นฟูความเป็นระเบียบบ้าน และ 3) ยุคแห่งการคืนชีวิตให้กับเมือง

ยุคที่หนึ่ง: ยุคแห่งการรื้อถอน (The era of the bulldozer - physical determinism and emphasis on the built environment) (ค.ศ.1930-1960)

ยุคนี้ให้ความสำคัญกับลักษณะทางกายภาพและสิ่งแวดล้อมที่เป็นการก่อสร้างเนื่องจากปัจจัยความเก่าและเสื่อมโทรมของสิ่งก่อสร้างที่มาจากเติบโตของเมืองทำให้เกิดแนวคิดของการรื้อถอนสิ่งที่เป็นปัจจัยที่ทำให้เมืองมีความเสื่อมโทรม โดยเฉพาะการรื้อถอนสลัมบริเวณพื้นที่ศูนย์กลางเมือง มีการดำเนินการรื้อถอนเพื่อปรับเปลี่ยนการใช้ประโยชน์ที่ดินให้มีศักยภาพและเหมาะสมกับหน้าที่ของเมืองมากขึ้นด้วยองค์กรภาครัฐ (Public agencies) และ

กลุ่มผู้ประกอบการ (Private entrepreneurs) รูปแบบการดำเนินตามนโยบายนี้ทำให้ผู้ดำเนินการถูกวิพากษ์ในด้านความไม่สนใจต่อต้นทุนทางด้านสภาพจิตใจและด้านสังคมที่ส่งผลให้เกิดการทำลายความเป็นชุมชนของเมือง เกิดผลกระทบต่อเนื่องของการสูญเสียทางเศรษฐกิจและสังคมในวงกว้าง สรุปได้ว่ากลยุทธ์ในการฟื้นฟูของยุคแห่งการรื้อถอนผ่านนโยบายนี้ถูกวิพากษ์อย่างรุนแรง และนับเป็นกระบวนการวางแผนที่ไม่มีคุณสมบัติสำหรับดำเนินการฟื้นฟูเมืองกับการพัฒนาชุมชน

ยุคที่สอง: ยุคแห่งการฟื้นฟูความเป็นละแวกบ้าน (Neighborhood rehabilitation – a comprehensive approach emphasizing social problems) (ค.ศ.1960-1980)

ในช่วงหลังมีการเปลี่ยนแปลงแนวคิดและกระบวนการวางแผนโดยให้ความสำคัญกับปัญหาทางสังคมแบบองค์รวมในการดำเนินการและพัฒนาความเป็นละแวกบ้านของชุมชนในเมือง ด้วยวิธีการรวบรวมความคิดเห็นสาธารณะก่อนการสร้างแผนงานสาธารณะต่างๆ ทำให้มีความเป็นไปได้ต่อแผนงานการฟื้นฟูเมืองทั้งด้านการวางแผนและดำเนินการ สำหรับยุคนี้มีเป้าหมายในการฟื้นฟูเมืองด้านการปรับปรุงที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก การดำเนินการใช้วิธีดึงผู้อยู่อาศัยในพื้นที่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจแต่ละขั้นตอนของการซ่อมแซมขึ้นมาใหม่ของสิ่งก่อสร้างและสิ่งแวดล้อม ในกระบวนการมีส่วนร่วมดังกล่าวจะบูรณาการเข้ากับการเรียนรู้การฟื้นฟูเมือง การรวมกลุ่มองค์กรชุมชน การจ้างงานที่เกิดขึ้นจากการฟื้นฟูเมือง การฝึกอบรมเชิงวิชาชีพ การพัฒนาด้านสาธารณสุข ด้านวัฒนธรรมและด้านนันทนาการ ภายใต้การให้ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชาวชุมชนในกระบวนการของการเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่

ยุคที่สาม ยุคแห่งการคืนชีวิตให้กับเมือง (Revitalization, especially in city centers – a business-like approach emphasizing economic development) (ค.ศ.1980-1999)

การเปลี่ยนแปลงแนวคิดการฟื้นฟูเมืองกับการพัฒนาชุมชนโดยเฉพาะพื้นที่ศูนย์กลางเมืองในมุมมองด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ ซึ่งได้มีการประเมินโดย Gibson and Prathes (อ้างถึงใน Carmon, 1999) ได้สำรวจผลของแผนงานเชิงสังคมที่ผ่านมามีไม่มีแผนงานใดที่ใช้ได้ หรือนโยบายการต่อสู้กับความยากจน (War on Poverty) ที่มุ่งลดความยากจนกลับทำให้มีคนจนเพิ่มขึ้น สมาชิกส่วนหนึ่งของรัฐบาลของกลุ่มประเทศตะวันตกได้ปฏิเสธแนวคิดของยุคที่สองอย่างสิ้นเชิง โดยให้เหตุผลจากงานวิจัยว่ากระบวนการฟื้นฟูเมืองและการพัฒนาชุมชนที่ผ่านมายังทำให้ปัญหาเมืองย่ำแย่มากขึ้นโดยเฉพาะภายในเมืองชั้นใน ส่งผลให้เกิดแนวคิดของ

กระบวนการฟื้นฟูชีวิตชุมชนเมือง (Process of Revitalization) สามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) การรวมกลุ่มลงทุนฟื้นฟูชุมชนเมืองระหว่างกลุ่มชาวเมืองระดับปัจเจกบุคคลกับภาครัฐ (Public-individual partnership) และ 2) การรวมกลุ่มลงทุนฟื้นฟูเมืองระหว่างนักลงทุนเอกชน รายใหญ่กับภาครัฐ (Public-private partnership)

การรวมกลุ่มลงทุนฟื้นฟูชุมชนเมืองระหว่างกลุ่มชาวเมืองระดับปัจเจกบุคคลกับภาครัฐ (Public-individual partnership) หมายถึง กรณีของการลงทุนโดยกลุ่มชาวเมืองระดับปัจเจกบุคคล คริวเรือนและกลุ่มเจ้าของธุรกิจขนาดเล็กในพื้นที่ละแวกชุมชนที่มีความเสื่อมโทรมจะได้รับการสนับสนุนเพิ่มเติมจากผู้มีอำนาจในการบริหารโครงการหรือภาครัฐทั้งทางตรงในรูปแบบของการช่วยเหลือด้านเงินทุน และทางอ้อมในรูปแบบของกฎหมายเฉพาะ หรือการลงทุนด้านบริการสาธารณะ การฟื้นฟูชุมชนเมืองในกลุ่มนี้สามารถจัดลักษณะย่อยอีก 3 หมวด ได้แก่ 1) การแปลงพื้นที่เพื่อเปลี่ยนชนชั้น (Gentrification) 2) การยกระดับโดยหน้าที่ของผู้อยู่อาศัย (Upgrading by incumbent residents) และ 3) การยกระดับโดยผู้ย้ายถิ่น (Upgrading by immigrants)

การแปลงพื้นที่เพื่อเปลี่ยนชนชั้น¹ (Gentrification) เพื่อการอยู่อาศัยภายในเมืองเป็นกระบวนการฟื้นฟูชีวิตย่านศูนย์กลางธุรกิจของเมืองที่เป็นย่านสถานที่รวบรวมเรื่องราวของประวัติศาสตร์และงานสถาปัตยกรรมกับที่อยู่อาศัย ผู้ดำเนินการหลักที่มักจะเป็นกลุ่มคนหนุ่มที่มีระดับการศึกษาสูง ส่วนหน่วยงานบริหารท้องถิ่นมีแนวโน้มในการสนับสนุนต่อกระแสของการย้อนกลับสู่เมืองของสมาชิกชนชั้นกลาง โดยการเอื้ออำนวยความสะดวกด้วยกฎเกณฑ์ การลดภาษี การสนับสนุนเงินกู้ และการปรับปรุงถนนและบริการต่างๆ ในละแวกชุมชน และต่อมานักวิจัยได้มีข้อโต้แย้งถึงขอบเขตกับผลกระทบของกระบวนการปรับเปลี่ยนพื้นที่ที่มีลักษณะเกินความจริงของเมืองทำให้ในช่วง ค.ศ.1980-1990 กระบวนการลักษณะนี้ได้มีการลดความสำคัญลง

การยกระดับโดยหน้าที่ของผู้อยู่อาศัย (Upgrading by incumbent residents) Clay (1979 อ้างถึงใน Carmon 1999) อธิบายไว้ว่ากลุ่มของชาวเมืองที่อยู่อาศัยในพื้นที่จะเป็นผู้ที่เลือกตัดสินใจในการปรับปรุงที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อมของตนเอง ช่วงเวลาต่อมาได้บรรลุผล

¹ อ้างอิงการบัญญัติศัพท์ผังเมืองในราชบัณฑิตยสถาน (2554: 21) ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน ราชบัณฑิตยสถาน. 2554. ศัพท์ผังเมือง อังกฤษ-ไทย ไทย-อังกฤษ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.

สำเร็จและได้ดำเนินการชักชวนชาวเมืองบุคคลอื่นๆ เข้ามาร่วมช่วยในการดำเนินการ สำหรับประเทศอังกฤษ ชาวเมืองเหล่านี้ได้ประยุกต์เข้ากับการบริหารงานท้องถิ่นและกลุ่มองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร ซึ่งบ่อยครั้งจะนำไปสู่การสร้างสังคมเกิดขึ้นในพื้นที่แห่งนั้น ในขณะที่กระบวนการแปลงพื้นที่เพื่อเปลี่ยนชนชั้น (Gentrification) จะเกิดขึ้นบริเวณพื้นที่ใกล้ศูนย์กลางเมือง และส่วนมากกระบวนการยกระดับพื้นที่เมืองโดยผู้อยู่อาศัยมักเกิดขึ้นในกิจกรรมการพัฒนาชุมชนเสมอ หรือสามารถเรียกอีกชื่อได้ว่าการเกิดขึ้นของความเป็นชุมชน

การยกระดับโดยผู้ย้ายถิ่น (Upgrading by immigrants) เป็นปรากฏการณ์การย้ายถิ่นของผู้ขาดแคลนที่เกิดขึ้นในย่านละแวกชุมชนที่ถูกพิจารณาเป็นสาเหตุหลักของความเสื่อมโทรมหรือแหล่งชุมชนแออัด ต่อมาได้ปรับเปลี่ยนแนวคิดจากผู้ย้ายถิ่นที่เป็นสาเหตุที่ทำให้เมืองเสื่อมโทรมกลายเป็นกลุ่มแรงงานมีทักษะสูง และบางส่วนมักเป็นกลุ่มที่มีการศึกษาสูง และมีทรัพยากรอื่นตามมามากมายเช่นกัน แม้ว่ากระแสการย้ายถิ่นของกลุ่มชนชั้นล่างจะมีการย้ายถิ่นเข้าเมืองอย่างไม่หยุดยั้งก็ตาม แต่ได้ก่อให้เกิดอัตราการย้ายถิ่นของแรงงานทักษะและกลุ่มคนที่มีการศึกษาสูงด้วยเช่นกัน จากการวิจัยทั้งหลายพบว่า การย้ายถิ่นเหล่านี้ได้เป็นสาเหตุของการฟื้นฟูชีวิตให้กับเมือง ทั้งด้านการเพิ่มการจ้างงาน จำนวนธุรกิจในเมือง การปรับปรุงอาคารที่อยู่อาศัยและโรงเรียน เพื่อรองรับกระแสการย้ายถิ่นเข้ามาในเมือง (Winnick, 1990; Muller, 1993; Nathan, 1992; and Bourne, 1993 อ้างถึงใน Carmon, 1999)

การรวมกลุ่มลงทุนฟื้นฟูเมืองระหว่างนักลงทุนเอกชนรายใหญ่กับภาครัฐ (Public-private partnership) หมายถึง ลักษณะการร่วมมือของนักลงทุนเอกชนรายใหญ่ หรือกลุ่มผู้บริหารสาธารณะและหน่วยงานรัฐในระดับท้องถิ่น ส่วนใหญ่แล้วการฟื้นฟูพื้นที่เมืองมักจะเป็นองค์ประกอบหลักของเมือง เช่น ห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ ศูนย์ประชุม โรงแรม และที่อยู่อาศัยที่มีชื่อเสียง ในกระบวนการเหล่านี้มักเป็นกระบวนการทางพาณิชย์ที่ประสบความสำเร็จ ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้ได้ชักจูงธุรกิจ กลุ่มลูกค้าท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวด้วยวิธีการของภาษีท้องถิ่น กับการเพิ่มความมีชื่อเสียงของเมืองส่งผลทำให้เกิดกระบวนการเชิงปฏิบัติการของการพัฒนาเมืองขึ้น แต่กระบวนการเหล่านี้ได้ทำให้เกิดประเด็นปัญหาบางอย่างขึ้นด้านความขัดแย้งความสนใจและการชี้แจงกับกลุ่มผู้มีได้เสียในพื้นที่ กลุ่มประชาชน และองค์กรพัฒนาเอกชนต่างๆ ภายในเมืองมักจะเพิกเฉยต่อกระบวนการลักษณะนี้

สรุปได้ว่าการศึกษาศึกษาการเปลี่ยนแปลงกระบวนการและแนวคิดสำหรับการฟื้นฟูเมืองกับการพัฒนาชุมชน Carmon ได้ค้นพบว่าองค์กรชุมชน (Community-based organization) เป็นแก่นสำคัญสำหรับการขับเคลื่อนกลไกในการฟื้นฟูเมืองกับการพัฒนาชุมชน โดยเฉพาะการฟื้นฟูเมืองแบบองค์รวมที่มีการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ชุมชนให้กลายเป็นส่วนหนึ่งของระบบเมืองให้มีศักยภาพสอดคล้องกับเศรษฐกิจของเมือง แต่ความพยายามในการดำเนินการฟื้นฟูเมืองและการพัฒนาชุมชนมักจะขาดองค์การชุมชนที่เป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการดำเนินการให้ประสบความสำเร็จได้ (Carmon, 1999; Ross and Leigh, 2000)

2.1.2 พลวัตทางสังคมกับการเปลี่ยนแปลงกระบวนการวางแผนฟื้นฟูเมืองและการพัฒนาชุมชนของสหรัฐอเมริกา

การเปลี่ยนแปลงนโยบายในการฟื้นฟูเมืองของสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกาได้เริ่มตั้งถิ่นฐานมาตั้งแต่ช่วงศตวรรษที่ 17 จากการอพยพของกลุ่มคนยากจนมาตั้งถิ่นฐานในทวีปอเมริกาเหนือเพื่อการขยายอาณานิคมของสหราชอาณาจักร ดังนั้นในช่วงแรกของประเทศสหรัฐอเมริกาจึงมีลักษณะการเมืองการปกครองเป็นอาณานิคมของสหราชอาณาจักร ลักษณะการปกครองในแต่ละอาณานิคมจะมีผู้ว่าการ (Governor) ที่ได้รับการแต่งตั้งจากกษัตริย์มาปกครอง แต่สภาของอาณานิคม (Colonial Assembly) จะมาจากการเลือกตั้งของประชาชน ทั้งนี้โครงสร้างการปกครองสภาอาณานิคมมีอำนาจมากกว่าผู้ว่าการอันเนื่องมาจากความสามารถในการควบคุมรายจ่ายของภาครัฐ จนช่วงทศวรรษ 1760 รัฐบาลสหราชอาณาจักรเริ่มแทรกแซงการเมืองการปกครองของอาณานิคมเพิ่มขึ้นเพื่อการระดมภาษีจากอาณานิคมของตนเองหลังจากการทำสงคราม นำไปสู่ความไม่พอใจและการต่อต้านของอาณานิคมอเมริกา เนื่องจากไม่มีชาวอเมริกันเข้าไปมีส่วนร่วมในสภาของสหราชอาณาจักร เหตุการณ์นี้นำไปสู่การทำสงครามเพื่อประกาศอิสรภาพในปี ค.ศ.1776 จากการรวมกลุ่มของอาณานิคมทวีปอเมริกากลายเป็นประเทศสหรัฐอเมริกา (United States of American: USA) มีการเปลี่ยนแปลงในแต่ละอาณานิคมกลายเป็นมลรัฐ (States) ในที่สุด (มาลินี เศรษฐนันท์ และคณะ, 2547: 3-1 ถึง 3-3)

ช่วงทศวรรษ 1950-1960 ได้เกิดการเคลื่อนไหวการพัฒนาชุมชน (Community Development Movement) จากปรากฏการณ์ดังกล่าวนำไปสู่ข้อกำหนดพระราชบัญญัติด้านที่อยู่อาศัย ค.ศ.1949 (The Housing Act of 1949) ที่มุ่งเน้นทางด้านสวัสดิการ ความปลอดภัย สุข

ภาวะและมาตรฐานของการอยู่อาศัยของประชาชน ภายใต้หลักการของการฟื้นฟูบูรณะเมือง (Urban Renewal) กล่าวคือ การบูรณะฟื้นฟูเมืองที่ไม่มุ่งเน้นการลงทุนทางด้านเศรษฐกิจในชุมชน ภาครัฐมีการเตรียมเงินทุนสำหรับโครงสร้างพื้นฐานของเมืองหรือชุมชน พื้นที่สาธารณะ การปรับปรุง (Renovation) และการสร้างใหม่ (Construction) ของอาคาร เพื่อตอบสนองความต้องการทางด้านเศรษฐกิจ การอยู่อาศัย และสังคมของชุมชนที่จะนำไปสู่ความยั่งยืนและการเพิ่มมูลค่าของที่ดิน แต่อย่างไรก็ตาม ในยุคนี้การฟื้นฟูบูรณะเมืองยังมีรูปแบบของการขับเคลื่อนกระบวนการวางแผนและดำเนินการโดยกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (Expert-driven Urban Renewal) และมุ่งเน้นแต่เฉพาะประเด็นทางด้านการฟื้นฟูบูรณะเมืองลักษณะทางกายภาพเพียงเท่านั้น

ต่อมาในการต่อสู้ของภาคประชาชนต่อการบริหารจัดการทรัพยากรและการฟื้นฟูย่านที่อยู่อาศัยของตนเอง อันเนื่องมาจากการได้รับผลกระทบของการดำเนินนโยบายภาครัฐที่มุ่งเน้นแต่การฟื้นฟูบูรณะเมืองเฉพาะประเด็นทางกายภาพที่ดำเนินโดยการไล่รื้อชุมชน นำไปสู่การต่อสู้และการเรียกร้องสิทธิในความเป็นพลเมือง (Civil Right Movement) ของสหรัฐอเมริกา จนทำให้เกิดจลาจลกลางเมืองและการไปสู่เปลี่ยนแปลงทางสังคมครั้งใหญ่ของเมือง (Urban Movement) ต่อการฟื้นฟูเมืองของสหรัฐอเมริกา² มีการออกกฎหมายที่สนับสนุนในการปฏิรูปทางสังคมจากนโยบายต่อสู้กับความจน (The War on Poverty) และมีโครงการที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการของชุมชนเกิดขึ้นจากการสนับสนุนของ The Federal Office of Economic Opportunity (OEO) (Sanoff, H., 2000) ทำให้เกิดมุมมองใหม่สำหรับการฟื้นฟูเมืองโดยผนวกแนวคิดเกี่ยวกับปัญหาทางด้านสังคมและเศรษฐกิจเข้าไปในการฟื้นฟูบูรณะให้มีนิยามเชิงปฏิบัติการที่กว้างมากขึ้นและครอบคลุมในประเด็นปัญหาอย่างครอบคลุมโดยให้ชุมชนมีส่วนเกี่ยวข้องกับทุกขั้นตอนของกระบวนการวางแผนผ่านกลไกทางสังคมด้วยการจัดตั้งองค์กรชุมชนอีกด้วย

ปรากฏการณ์ดังกล่าวได้ทำให้เกิดองค์กรชุมชนภายในสหรัฐขึ้นเป็นจำนวนมาก สำหรับการขับเคลื่อนประเด็นการพัฒนาเมืองอย่างหลากหลาย แนวคิดรูปแบบขององค์กรชุมชนได้เริ่มต้นจากการศึกษาขององค์กรชุมชนในการฟื้นฟูเมืองด้านที่อยู่อาศัยของกลุ่มผู้มีรายได้น้อยโดยให้ความสำคัญเกี่ยวกับความเป็นประชาธิปไตยและความยุติธรรมทางสังคมในกระบวนการ

² ปรากฏการณ์ต่อสู้ของภาคประชาชนมีลักษณะคล้ายกันในหลายประเทศที่มีปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรสาธารณะและปัจจัยการผลิตจนทำให้เกิดช่องว่างและความขัดแย้งระหว่างชนชั้นในสังคม เช่น ประเทศฝรั่งเศส ประเทศสหภาพโซเวียตรัสเซีย ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ประเทศเวียดนาม ประเทศลาว และประเทศกัมพูชา (วิวัฒน์ อริยะวิริยานันท์, พุทธกาล รัชช และ ดิลก วิทยรัตน์, 2553)

วางแผน ตลอดจนการสร้างรูปแบบการบริหารจัดการฉันทามติ (Consensus Organizing Model) ของชุมชน สำหรับการร่วมมือแบบหุ้นส่วนระหว่างผู้นำภาคเอกชนกับภาครัฐและกลุ่มชุมชน โดยการเตรียมแนวทางที่มีประสิทธิภาพในระดับปัจเจกบุคคล การพัฒนาทักษะและการสร้างสรรค์ของชาวชุมชน ทั้งนี้กระบวนการวางแผนได้มุ่งเน้นเชิงกลยุทธ์ การปฏิบัติ (Strategic and Action Planning Process) และการสร้างความสัมพันธ์ในการบริหารจัดการฉันทามติของชุมชนกับองค์กรต่างๆที่จะนำไปสู่การสร้างองค์กรชุมชน (Alinsky, S.D., 1941)

จะเห็นได้ว่าตั้งแต่มีการเรียกร้องสิทธิและการเคลื่อนไหวในภาคประชาชนในช่วงทศวรรษ 1950 ได้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงกระบวนการวางแผนไปสู่การมีส่วนร่วมของชุมชน ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงการกำหนดนโยบายที่ให้ความสำคัญและการสนับสนุนทั้งในรูปแบบทางการเงินและกฎหมายต่อการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในกระบวนการวางแผน แต่อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมาจากการต่อสู้จากภาคประชาชนและมีความขัดแย้งกันเกิดขึ้นอย่างรุนแรง ดังที่จะสังเกตได้ตั้งแต่การเรียกร้องสิทธิของการจัดการทรัพยากรของสหรัฐอเมริกาให้หลุดพ้นจากความเป็นอาณานิคมของสหราชอาณาจักร ในช่วงทศวรรษ 1760 และการเคลื่อนไหวด้านการพัฒนาชุมชน ในช่วงทศวรรษ 1950

2.1.3 วิวัฒนาการกระบวนการวางแผนฟื้นฟูเมืองกับการพัฒนาชุมชนในประเทศไทย

ประเทศไทยเริ่มมีการฟื้นฟูเมืองและการพัฒนาชุมชนตั้งแต่มีการเริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 (พ.ศ.2504-2509) มีนโยบายปรับเปลี่ยนฐานการผลิตแบบการเกษตรเป็นฐานการผลิตแบบอุตสาหกรรมเพื่อต้องการเพิ่มค่าเฉลี่ยรายได้มวลรวมของชาวไทย ในการพัฒนาระดับพื้นที่มุ่งเน้นการเตรียมโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับระบบอุตสาหกรรมที่จะเชื่อมโยงกับพื้นที่เมือง ลักษณะการพัฒนามุ่งเน้นเฉพาะด้านกายภาพอยู่ในรูปแบบของการรื้อถอนเป็นหลัก การดำเนินการดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อสภาพสังคมและทำลายความเป็นชุมชนของบริเวณรื้อถอนให้หมดไป (อคิน, 2541; นันทิยาและณรงค์, 2549)

ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการฟื้นฟูเมืองและการพัฒนาชุมชนโดยใช้กรอบแนวคิดในการจำแนกช่วงยุคสมัยเช่นเดียวกับ Carmon ที่ใช้เกณฑ์แบ่งช่วงวิวัฒนาการด้วยความแตกต่างของผู้ดำเนินการหลัก (Main Actors) ในการกำหนดนโยบายการฟื้นฟูเมืองและการพัฒนาชุมชน และสามารถจำแนกวิวัฒนาการฟื้นฟูเมืองและการพัฒนาชุมชนได้เป็น 4 ช่วงได้แก่

- 1) ยุคแห่งการรื้อถอนช่วงการพัฒนาระบบอุตสาหกรรม
- 2) ยุคแห่งการรวมกลุ่มทางสังคม ในช่วงการกลับเข้ามาขององค์กรพัฒนาเอกชนกับการจัดตั้งองค์กรชุมชน
- 3) ยุคแห่งการสร้างสถาบันขับเคลื่อนองค์กรชุมชน ในช่วงของการปฏิรูปโครงสร้างการฟื้นฟูเมืองกับการพัฒนาชุมชน และ
- 4) ยุคแห่งภาคีร่วม ในช่วงกระแสของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเมืองกับการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสีย ตามรายละเอียดดังนี้

ยุคที่หนึ่ง: ยุคแห่งการรื้อถอนช่วงการพัฒนาระบบอุตสาหกรรม (พ.ศ.2510-2520)

ช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2510-2514) เป็นต้นมา จนถึง พ.ศ.2520 นโยบายภาครัฐในการฟื้นฟูเมืองมุ่งเน้นในรูปแบบของการรื้อถอนพัฒนาทางกายภาพเป็นหลัก มีการเวนคืนพื้นที่รื้อถอนเพื่อการสร้างโครงสร้างพื้นฐานรองรับระบบอุตสาหกรรมเป็นจำนวนมากภายในเมือง และสลัมหรือชุมชนแออัดถูกนิยามเป็นหนึ่งในสาเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมให้กับเมืองและขัดขวางการพัฒนาประเทศ ปราบปรามการก่อสร้างได้เกิดขึ้นอยู่ตลอดในช่วงของการดำเนินการฟื้นฟูเมืองตามนโยบายของภาครัฐ ลักษณะของนโยบายเป็นลักษณะของการวางแผนแบบบนลงล่างที่มีลักษณะของกระบวนการวางแผนและตัดสินใจภายในกลุ่มภาครัฐ ปราศจากการระดมความเห็นและการมีส่วนร่วมในระดับเชิงพื้นที่ของประชาชน (อคิน, 2542; ชัชวาลย์, 2543)

ยุคที่สอง: ยุคแห่งการรวมกลุ่มทางสังคม ช่วงการกลับเข้ามาขององค์กรพัฒนาเอกชนกับการจัดตั้งองค์กรชุมชน (พ.ศ.2520-2530)

ในช่วงปี พ.ศ.2520 การรับแนวคิดธนาคารโลกในการฟื้นฟูชุมชนเมืองกับการพัฒนาชุมชนในรูปแบบอื่น นอกจากวิธีการไล่รื้อและวิธีการสร้างตึกสูง ซึ่งจะได้รับการสนับสนุนด้านการเงินสำหรับการพัฒนาตามเงื่อนไขเหล่านี้จากธนาคารโลกโดยการเคหะแห่งชาติเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในการดำเนินการฟื้นฟูเมืองกับการพัฒนาชุมชนผ่านแนวคิดดังกล่าว ผนวกกับการเข้ามาช่วยเหลือด้านการดำเนินการขององค์กรพัฒนาเอกชน³ (Non

³ องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) หมายถึง องค์กรที่ไม่ใช่ภาครัฐ และไม่ใช่งานธุรกิจในการแสวงหาผลกำไร ก่อตั้งและดำเนินการโดยกลุ่มบุคคล ที่มีเป้าหมายเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาสังคม โดยเฉพาะด้านคุณภาพชีวิตของกลุ่มผู้ด้อยโอกาสและประชาชนผู้ทุกข์ยาก อันเกิดจากผลกระทบของการพัฒนา โดยมุ่งเน้นการทำงานในระดับชุมชนเป็นหลักควบคู่ไปกับงานระดับนโยบาย ซึ่งมีการศึกษาวิเคราะห์

Governmental Organizations: NGOs) หลังจากการปฏิเสธแนวทางของภาครัฐโดยการไปช่วยเหลือชาวชนบทเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม (อคิน, 2542; ชัชวาลย์, 2543) จากปัญหาของชุมชนแออัดที่เกิดขึ้น เพิ่มขึ้น และมีความรุนแรงของการปะทะกับภาครัฐมากขึ้น ส่งผลต่อการเข้ามาช่วยเหลือของภาคองค์กรพัฒนาเอกชนที่มุ่งเน้นการสร้างวิธีการและเป้าหมายของการปรับปรุงฟื้นฟูชุมชนแออัดจากแนวคิดด้านปัญหาของชุมชนควรจะถูกแก้ไขด้วยชาวชุมชนเอง โดยการให้ความสำคัญของการรวมกลุ่มชุมชนให้สามารถมีบทบาทความเป็นศูนย์กลางของชุมชนหรือการเป็นกลไกในการดำเนินกิจกรรม การสร้างพลังในการเจรจาต่อรองทั้งระดับปฏิบัติการของชุมชนกับเจ้าของที่ดินและระดับนโยบายกับภาครัฐสำหรับการบริหารจัดการในการแก้ปัญหาของชุมชนเน้นมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชน ในระยะเริ่มต้นมุ่งเน้นการรวมกลุ่มชุมชนลักษณะของการออมทรัพย์เป็นหลักเพื่อการซื้อที่ดินของชุมชน กระบวนการสนับสนุนขององค์กรพัฒนาเอกชนมุ่งเน้นการดำเนินการด้วยองค์กรชุมชนเองและการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ วิธีการแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่างๆ ระหว่างเครือข่ายชุมชนแออัด

การเข้ามาช่วยเหลือขององค์กรพัฒนาเอกชนในการทำงานร่วมกับองค์กรชุมชนในเมืองได้ส่งผลการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบาย ช่วงพ.ศ.2525 ได้มีการเปลี่ยนแปลงคำนิยามจาก “สลัม” เป็น “ชุมชนแออัด” เพื่อสร้างกระแสในการปรับปรุงชุมชนแออัดแทนการไล่รื้อ ในลักษณะของการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานหรือการปรับผังชุมชนภายในพื้นที่ชุมชนแออัดเหล่านั้น โดยการประสานการอนุมัติจากเจ้าของที่ดิน อย่างไรก็ตามวิธีการนี้ไม่สามารถแก้ปัญหาความเสื่อมโทรมของเมืองได้อย่างยั่งยืน เมื่อมีการปรับปรุงเสร็จแล้วมักจะมีความต้องการที่ดินคืนจากเจ้าของในเวลาต่อมา เนื่องจากที่ดินได้รับการพัฒนาไปแล้ว ปัญหาการไล่รื้อยังเกิดขึ้นเช่นเดิม

ยุคที่สาม: ยุคแห่งการสร้างสถาบันขับเคลื่อนองค์กรชุมชน ช่วงของการปฏิรูปโครงสร้างการฟื้นฟูเมืองกับการพัฒนาชุมชน (พ.ศ.2530-2545)

ในเดือนกันยายน พ.ศ.2535 มีการประชุมวิชาการ เรื่อง การฟื้นฟูชุมชนเมือง โดยกองผังเมืองและโครงการ การเคหะแห่งชาติ (สมัยนั้น) ได้ระดมแนวคิดในมิติต่างๆ ของการฟื้นฟูชุมชนเมืองทั้งด้านนิยาม ลักษณะของพื้นที่ในการสร้างโครงการฟื้นฟูชุมชนเมือง กฎหมาย จนไปถึงการจัดตั้งองค์กรสำหรับการฟื้นฟูชุมชนเมืองในรูปแบบบรรษัทพัฒนา

ข้อมูลปัญหาที่เกิดจากผลกระทบจากนโยบาย ทั้งนี้การดำเนินงานขององค์กรพัฒนาเอกชนสำหรับการช่วยเหลือชุมชนในเมืองนั้นมุ่งเน้นการจัดระบบชุมชน (Community Organising) เพื่อเป็นหลักในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงของชุมชนเอง (ชัชวาลย์, 2543)

เดือนตุลาคม พ.ศ.2537 มีการระดมแนวคิดจากหน่วยงานพัฒนาทั้งภาครัฐและเอกชน ในการสร้างแนวทางเหมาะสมต่อการจัดตั้งองค์กรที่จะทำหน้าที่สนับสนุนการพัฒนาชุมชน เข้มแข็ง เพื่อเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาสังคม (กองผังเมืองและโครงการ, 2535)

ช่วงปีพ.ศ.2538 กระทรวงการคลังและภาคีที่เกี่ยวข้องได้จัดทำแผนการเงินการคลังเพื่อ สังคมภายใต้มาตรการสนับสนุนการพัฒนาองค์กรชุมชนให้ครอบคลุมทั้งภาคเมืองและภาค ชนบท (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, มปป.)

ระหว่างปี 2538-2543 การประชุมสัมมนาผู้เกี่ยวข้องทุกมิติสาธารณะงานฟื้นฟูเมืองกับการ พัฒนาชุมชนมากกว่า 101 องค์กร เสนอให้มีการจัดตั้งองค์กรสนับสนุนกระบวนการพัฒนาและ สนับสนุนการเงินให้แก่องค์กรชุมชนในรูปแบบของโครงการมหาชน โดยการจัดตั้งองค์กร “สถาบัน พัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)” มีผลเมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม พ.ศ.2543 เพื่อเป้าหมาย ของการช่วยเหลือองค์กรชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชนเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ การ พัฒนาอาชีพ การเพิ่มรายได้ การพัฒนาที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาชีวิตความเป็น อยู่ของสมาชิกชุมชนทั้งในเมืองและชนบท และเพื่อให้มีการสนับสนุนให้ความช่วยเหลือทาง การเงินแก่องค์กรชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชนให้เข้มแข็งทั้งในเมืองและชนบท (สถาบัน พัฒนาองค์กรชุมชน, 2548)

จากปัญหาและสถานการณ์ที่เกิดขึ้นไปส่งผลไปสู่การกำหนดทิศทางการพัฒนาใน ระดับชาติที่อยู่ในรูปแบบของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540- 2544) ในการมีส่วนร่วมพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมของชุมชนเอง (อัจฉรา, 2553) ในกระบวนการฟื้นฟูเมืองกับการ พัฒนาชุมชนสำหรับการขับเคลื่อนรูปแบบการพัฒนาด้วยองค์กรชุมชน เหล่าสมาชิกองค์กรชุมชน จะเป็นผู้ตัดสินใจในการเลือกรูปแบบและการดำเนินการปรับปรุงที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อมของ ชุมชนด้วยตนเอง ซึ่งจะมีการประสานการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ในระดับท้องถิ่น

ยุคที่สี่: ยุคแห่งภาคีร่วม ช่วงกระแสของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเมืองกับการมีส่วนร่วม ของผู้มีส่วนได้เสีย (พ.ศ.2545 ถึงปัจจุบัน)

นอกจากกระแสการฟื้นฟูเมืองกับการพัฒนาชุมชนด้านที่อยู่อาศัยที่ตื่นตัวจากการ รวมกลุ่มของชาวชุมชนโดยการสนับสนุนขององค์กรพัฒนาเอกชนแล้ว ยังมีกระแสการฟื้นฟู สิ่งแวดล้อมเมืองโดยกลุ่มนักวิชาการ องค์กรและสถาบันต่างๆ ในการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมเมือง

ทั้งนี้เนื้อหาของสิ่งแวดล้อมเมืองครอบคลุมประเด็นที่หลากหลาย เช่น มรดกวัฒนธรรม (Cultural heritage) และระบบนิเวศของเมือง (Urban ecology) ตัวอย่างเช่น

- โครงการอนุรักษ์อัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยวรรณศิลป์ พีรพันธุ์ และคณะ (2551)
- โครงการฟื้นฟูทรัพยากรสิ่งแวดล้อมพื้นที่หนองหารเพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน โดยเอกรินทร์ อนุกุลยุทธชนและคณะ (2552)
- โครงการวางผังเฉพาะแห่งในพื้นที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ บริเวณท่าเตียน-ปากคลองตลาด กับโครงการพัฒนาและอนุรักษ์ในเขตสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมย่านการค้าเมืองภูเก็ต โดยยงธนิศร์ พิมลเสถียร และคณะ (2542)
- โครงการฟื้นฟูย่านกะดีจีน⁴ กรุงเทพมหานคร โดยนิรมล กุลศรีสมบัติ และคณะ (2553)

ตัวอย่างกรณีศึกษาโครงการที่กล่าวมาสิ่งๆ ที่เหมือนกันอย่างหนึ่งที่สำคัญ คือ การดำเนินการวางแผนแบบมีส่วนร่วมเชิงปฏิบัติการกับชาวชุมชนในการรวมกลุ่มลักษณะองค์กรชุมชนเพื่อให้ชาวเมืองที่อยู่อาศัยภายในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการคิด วางแผน ตัดสินใจและประเมินผลการดำเนินการฟื้นฟูและพัฒนาการเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่ของตนเองร่วมกัน โครงการเหล่านี้นับเป็นโครงการที่มีการดำเนินการได้อย่างเป็นรูปธรรม ทำให้สนับสนุนต่อแนวคิดทางทฤษฎีด้านการฟื้นฟูเมืองกับการพัฒนาชุมชนในต่างประเทศที่ว่าความร่วมมือของชุมชนมีความสำคัญในรูปแบบของการรวมกลุ่มองค์กรที่ทำหน้าที่ในการเป็นกลไกขับเคลื่อนการดำเนินการฟื้นฟูเมืองไปพร้อมกับการพัฒนาชุมชน

สำหรับวิวัฒนาการกระบวนการฟื้นฟูเมืองในประเทศไทยได้มีลักษณะของการเปลี่ยนแปลงคล้ายกับในทวีปอเมริกาเหนือและทวีปยุโรปกล่าวคือในยุคเริ่มต้นของการฟื้นฟูมุ่งเน้นลักษณะโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพเป็นหลัก การดำเนินการเปลี่ยนแปลงและรูปแบบการฟื้นฟูโดยการตัดสินใจจากกลุ่มภาครัฐ ปราศจากการดำเนินการมีส่วนร่วมของชุมชน จากความไม่เหมาะสมของลักษณะกระบวนการฟื้นฟูเมืองดังกล่าวทำให้เกิดพลวัตทางสังคมในการรวมกลุ่มของชุมชนรูปแบบขององค์กรชุมชนที่มาจากการสนับสนุนของกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชนและกลุ่มนักวิชาการภายนอกพื้นที่ชุมชนเพื่อขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์เชิงอำนาจในการบริหารจัดการ

⁴ ดูรายละเอียดได้ที่ <http://www.kadeejeen-klongsan.org/> [8 เมษายน 2556]

สำหรับสาระของการฟื้นฟูเมืองกับการพัฒนาชุมชนได้เริ่มต้นจากประเด็นเรื่องที่อยู่อาศัยของชาวเมืองขยายขอบเขตสารครอบคลุมทางด้านย่านพื้นที่เมืองเก่า มรดกวัฒนธรรม ระบบนิเวศของเมือง

2.1.4 พลวัตทางสังคมกับการเปลี่ยนแปลงกระบวนการวางแผนฟื้นฟูเมืองและการพัฒนาชุมชนของประเทศไทย

ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนเชิงประวัติศาสตร์เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับพลวัตทางสังคมในประเทศไทยผ่านมุมมองทางด้านการเมือง สังคม และกฎหมายที่มีผลกับการเปลี่ยนแปลงกระบวนการวางแผนฟื้นฟูเมืองและการพัฒนาชุมชน อธิบายรายละเอียดได้ดังนี้⁵

กระแสการเปลี่ยนแปลงการเมืองการปกครองของประเทศไทย

ประเทศไทยนับเป็นประเทศอันดับต้นของโลกที่มีความขัดแย้งทางการเมืองการปกครองจนถึงขั้นรัฐประหาร จากข้อมูลโดยองค์กร The Center for Systemic Peace (CSP) ได้รวบรวมข้อมูลรัฐประหารของประเทศต่างๆ ทั่วโลกตั้งแต่ปี ค.ศ.1946-2010 โดยให้นิยามว่าการทำรัฐประหาร หมายถึง การใช้กำลังเข้ายึดอำนาจบริหารสูงสุดโดยการเมืองภายในประเทศ ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงชั่วคราว สรุปได้ว่าประเทศไทยมีจำนวนการทำรัฐประหารถึง 17 ครั้ง นับเป็นอันดับ 4 ของโลก (อ้างอิง ประเทศไทยอยู่ตรงไหน [ออนไลน์], เข้าถึงเมื่อวันที่ 25 เมษายน 2555)

เหตุปัจจัยของปรากฏการณ์ดังกล่าวจะมาจากความสัมพันธ์ระหว่างการครอบครองปัจจัยการผลิตกับอำนาจในการปกครอง ซึ่งการครอบครองปัจจัยการผลิตนั้นได้มีวิวัฒนาการในส่วนย่อยของระบบอีก ดังเช่น การเลิกทาสและการเลิกไพร่ ซึ่งหมายถึงการพยายามเรียกร้องของภาคประชาชนเพื่อมีสิทธิเสรีภาพในการปกครองตนเองเพิ่มขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม แม้ว่าสังคมไทยจะมีการเปลี่ยนแปลงไปแล้วไม่มีระบบทาสและไพร่ แต่ระบบการครอบครองที่ดินที่เป็นปัจจัยหลักของการผลิตไม่ได้มีการกระจายการครอบครอง ทั้งนี้โดยส่วนใหญ่การครอบครองที่ดินยังอยู่ในกรรมสิทธิ์ของกลุ่มชนชั้นศักดินาอยู่เช่นเดิม (จิตร ภูมิศักดิ์, 2550) แต่อย่างไรก็ตาม นับตั้งแต่การทำรัฐประหารจอมพล ป.พิบูลย์สงครามโดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ประเทศไทยอยู่ในช่วงเวลาของกระแสโลกที่ถูกแบ่งเป็นสองอุดมการณ์ ได้แก่ 1) อุดมการณ์เศรษฐกิจ

⁵ อ่านรายละเอียดเพิ่มเติมได้ใน

สฤษดิ์ ดิยะวงศ์สุวรรณ. 2555ก. ข้อสังเกตบางประการทางประวัติศาสตร์ของการเปลี่ยนแปลงการเมืองการปกครองที่ส่งผลต่อความเป็นชุมชนกับการฟื้นฟูเมืองในประเทศไทย. ใน ชาตรี ประภิตนันทการ (บรรณาธิการ). วารสารหน้าจั่ว ฉบับประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมและสถาปัตยกรรมไทย. 9: 137-157.

แบบเสรีนิยม นำโดยประเทศสหรัฐอเมริกา และ 2) อุดมการณ์เศรษฐกิจแบบรวมศูนย์ นำโดยสหภาพโซเวียตและสาธารณรัฐประชาชนจีน ขณะนั้นประเทศไทยกลายเป็นเป้าหมายและถูกกดดันอยู่ท่ามกลางสงครามเย็นของสองอุดมการณ์ดังกล่าว ด้วยสถานการณ์ที่ถูกบีบคั้นจึงทำให้จอมพลสฤษดิ์ต้องยอมรับการช่วยเหลือทางการเงิน การทหาร การศึกษา ตลอดจนการพัฒนาประเทศผ่านการดำเนินการตามแผนด้านเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นครั้งแรก จากกลุ่มเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมของประเทศสหรัฐอเมริกาและธนาคารโลก โดยต้องยินยอมการยกเลิกกฎหมายบางมาตราของพระราชบัญญัติประมวลกฎหมายที่ดิน 2497 ที่จำกัดการถือครองที่ดินหรือห้ามการถือครองที่ดินของคนต่างชาติ และปรับปรุงกฎหมายที่ส่งเสริมการลงทุนของเอกชนและต่างชาติในการลงทุนทางเศรษฐกิจในประเทศไทยเพิ่มมากขึ้น (วีรวัดน์ อริยะวิริยานันท์, พุทธกาล รัชช และ ดิลก วิทยรัตน์, 2553) เหตุการณ์ดังกล่าวผ่านมา 50 กว่าปี ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงการครอบครองที่ดินเป็นอย่างมาก วีรวัดน์และคณะได้ศึกษาและสรุปเกี่ยวกับการกระจุกตัวของการถือครองที่ดินของประเทศไทย ปีพ.ศ.2551 กล่าวว่า การถือครองที่ดินอยู่ในภาคเอกชนกว่าร้อยละ 40 ภาครัฐร้อยละ 50 และประชาชนทั่วไปร้อยละ 10 เมื่อจำแนกในรายละเอียดพบว่าที่ดินส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มคนร้อยละ 10 ของประเทศ ถือครองที่ดินเฉลี่ยมากกว่า 100 ไร่ต่อคน ในขณะที่กลุ่มคนร้อยละ 90 ของประเทศ ถือครองที่ดินเฉลี่ยน้อยกว่า 1 ไร่ต่อคน สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นถึงแม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงกฎหมายบางประการเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม แต่การถือครองที่ดินนั้นกระจุกตัวอยู่แต่กลุ่มนายทุนเพียงเท่านั้น ไม่สามารถกระจายการถือครองที่ดินให้กับประชาชนทั่วไป ดังนั้นอำนาจการปกครองที่เกี่ยวข้องกับการถือครองที่ดินที่เป็นปัจจัยหลักในการผลิตเป็นเพียงการต่อสู้ในการเปลี่ยนแปลงการถือครองระหว่างชนชั้นศักดินากับกลุ่มนายทุนเพียงเท่านั้น สิ่งนี้ได้สื่อให้เห็นว่าอำนาจการตัดสินใจบริหารจัดการทรัพยากรสาธารณะย่อมจะอยู่ในการแย่งชิงการตัดสินใจระหว่างบุคคลสองกลุ่มนี้เพียงเท่านั้น

เหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเมืองการปกครอง การเปลี่ยนแปลงความเป็นเมืองและพลวัตการตื่นตัวภาคประชาชนของประเทศไทย

เหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเมืองการปกครองที่ส่งผลไปสู่กระบวนการความเป็นเมือง (Urbanization) ในการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินได้ส่งผลกระทบต่อการจัดถิ่นฐานของชุมชนเป็นอย่างมาก เหตุการณ์นี้มีความใกล้เคียงกับการเปลี่ยนแปลงของสหรัฐอเมริกา แต่อาจจะไม่คล้ายเสียทีเดียว อย่างไรก็ตามจากตารางที่ 2.1 สามารถกล่าวได้ว่า หลังจากการเลิก

ทาส (พ.ศ.2417) และเลิกไพร่ (พ.ศ.2448) มาอย่างยาวนาน สิ่งหนึ่งที่สามารถเห็นได้ คือ ความพยายามเปลี่ยนแปลงสิทธิการครอบครองปัจจัยการผลิตจากกลุ่มชนชั้นปกครองไปสู่ภาคประชาชนมากขึ้น สังเกตได้จากการเหตุการณ์ปี พ.ศ.2475 การปฏิวัติโดยคณะราษฎร ที่พยายามเปลี่ยนแปลงระบบความสัมพันธ์ของประเทศไทยเพื่อไปสู่ความเป็นประชาธิปไตย หลังจากมีการรวมศูนย์อำนาจเข้าสู่สถาบันพระมหากษัตริย์มาตั้งแต่ยุคสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ในช่วงปี พ.ศ.2435 และปี พ.ศ.2476 ได้เกิดการพยายามรัฐประหารที่ไม่สำเร็จของกลุ่มอนุรักษจารีตนิยมของกบฏวชนเดชที่มีความขัดแย้งกับคณะราษฎรในร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศที่เสนอการปฏิรูปการถือครองและการเช่าที่ดินไปสู่การครอบครองของภาคประชาชนเพิ่มมากขึ้น

หลังจากนั้นมีปัจจัยแทรกแซงของสงครามโลก ครั้งที่ 2 ที่ทำให้การเมืองการปกครองของประเทศไทยไม่มีความเสถียรภาพและมีการกดขี่ซึ่งกันระหว่างกลุ่มเสรีนิยมกับกลุ่มอนุรักษจารีตนิยมมาตลอด จนมาถึงช่วงปี พ.ศ.2500 การรัฐประหารยึดอำนาจจากจอมพล ป. พิบูลย์สงครามโดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่สามารถสร้างระบบความสัมพันธ์ระหว่างระบอบประชาธิปไตยกับระบอบจารีตนิยมไว้ได้ แต่อย่างไรก็ตามการอ้างอิงในภาคประชาชนได้ถูกลดบทบาทลง และได้ให้ความสำคัญกับบทบาทของภาครัฐและสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นผู้นำในการบริหารจัดการทรัพยากรสาธารณะเช่นเดิม

แม้ว่าในยุคสมัยจอมพล ป.นฟูเมืองบริเวณถนนพิบูลย์สงคราม จะมีการพัฒนาและฟื้นฟูราชดำเนิน หรือสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์จะริเริ่มแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนพัฒนาระดับภาค ตลอดจนการฟื้นฟูเมืองรื้อล้างแหล่งเสื่อมโทรมโดยเฉพาะชุมชนแออัดเพื่อก่อสร้างอาคารราชการ และโรงพยาบาลรามาธิบดี โดยการให้ชุมชนแออัดย้ายไปอยู่อาคารสงเคราะห์บริเวณดินแดงที่ดำเนินการโดยกรมประชาสัมพันธ์ กระทรวงมหาดไทย แต่เหตุการณ์ดังกล่าวได้กระตุ้นให้เกิดการเรียกร้องสิทธิในภาคประชาชนเกิดขึ้นจากเหตุการณ์พยายามฟื้นฟูเมืองของภาครัฐในรูปแบบบนลงล่าง (Top-down Planning) ที่มุ่งเน้นแบบไล่รื้อชุมชนโดยไม่ตระหนักถึงผลกระทบทางสังคมและเศรษฐกิจของกลุ่มคนที่อยู่อาศัยในพื้นที่ฟื้นฟู โดยสังเกตได้จากช่วงปี พ.ศ.2504 การเริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 กรอบกับเหตุการณ์ปฏิวัติกระฎุพี พ.ศ.2516 จนเกิดการหนีเข้าป่าของกลุ่มปัญญาชน และได้กลับมาเพื่อช่วยแก้ปัญหาภาคประชาชนซึ่งถูกรีดรอนสิทธิในด้านที่อยู่อาศัยในช่วงปี พ.ศ.2520 จากช่วงนี้ได้เกิดการเคลื่อนไหวในภาคประชาชน ซึ่งเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างภาคประชาชนกับกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน (Non-governmental Organization: NGO) ที่เป็นปัญญาชนในช่วงปี พ.ศ.2516 เพื่อการเรียกร้องสิทธิมนุษยชนต่อการบริหารจัดการทรัพยากร

สาธารณะ โดยเฉพาะการจัดการที่ดินภายในเมืองของภาครัฐที่ให้คุณค่าความสำคัญในการเป็นปัจจัยการผลิตด้านการพัฒนาระบบอุตสาหกรรมของประเทศมากกว่าการให้คุณค่าในสิทธิมนุษยชนและสิทธิการตั้งถิ่นฐานของชุมชน แต่อย่างไรก็ตาม ในยุคสมัยของจอมพลถนอมกิตติขจร ได้มีการก่อตั้งหน่วยงานด้านที่อยู่อาศัยและการปรับปรุงชุมชนแออัดเป็นครั้งแรกของประเทศไทย คือ การเคหะแห่งชาติ เพื่อเป็นหน่วยงานรับผิดชอบในการดูแลทางด้านที่อยู่อาศัยของประชาชนทั้งด้านคุณภาพและปริมาณ

เหตุการณ์เรียกร้องสิทธิจากการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนดังกล่าวสามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงนโยบายภาครัฐได้ สังเกตได้จากปี พ.ศ.2535 แม้ว่าจะเกิดรัฐประหารขึ้นอีก แต่ยังคงมีการเคลื่อนไหวการประจักษ์วิชาการด้านการฟื้นฟูเมืองของประเทศเกิดขึ้นที่ดำเนินการโดยการเคหะแห่งชาติ ซึ่งนำไปสู่การจัดตั้งสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนให้มีบทบาทในการสนับสนุนภาคประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนฟื้นฟูเมือง ทั้งนี้เพื่อลดแรงต่อต้านและสร้างกลไกการตกลงร่วมกันทางสังคมของการบริหารจัดการทรัพยากรสาธารณะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ปี พ.ศ.2537 คณะรัฐมนตรีสมัยรัฐบาลชวน หลีกภัย ได้เห็นชอบในการจัดตั้งสำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง ภายใต้สังกัดการเคหะแห่งชาติ ว่าด้วยการพัฒนาคนจนในเมือง ต่อมาในปี พ.ศ. 2543 สำนักงานพัฒนาชุมชนเมืองได้บูรณาการเข้ากับโครงการพิเศษในสังกัดการเคหะแห่งชาติและสำนักกองทุนพัฒนาชนบทในสังกัดคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมาสู่การจัดตั้งสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน และในปี พ.ศ.2546 เกิดโครงการบ้านมั่นคงที่ให้การสนับสนุนความมั่นคงในการตั้งถิ่นฐานของชุมชนผ่านกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมของชุมชน นอกจากนี้ยังได้เกิดการผลักดันแนวคิด “สังคมसानุภาพและวิเศษ” ที่เสนอโดย ประเวศ วะสี ที่ให้ค่าความสำคัญของความเป็นชุมชนต่อการพัฒนาประเทศ โดยกำหนดบทบาทให้ชุมชนเป็นหุ้นส่วนกับภาครัฐในการบริหารจัดการทรัพยากรสาธารณะร่วมกัน แนวคิดดังกล่าวได้นำไปสู่รายละเอียดของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8-9 (พ.ศ. 2540-2549)

สำหรับประเทศไทยแล้วอาจจะมองการเปลี่ยนแปลงการเมืองการปกครองกับการฟื้นฟูเมืองผ่านกรณีศึกษาสหรัฐอเมริกาว่าอยู่ในช่วงตอนต้นของยุคกลางในทศวรรษที่ 1960 ที่ได้มีกระแสของการให้คุณค่าความสำคัญในการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนต่อกระบวนการวางแผนฟื้นฟูเมือง แต่ยังคงจำเป็นต้องค้นหาวิธีการและรูปแบบที่เหมาะสมกับบริบทของตนเองเพื่อนำพาไปสู่ยุคแห่งการสร้างสีสันกับเมืองต่อไปหรือจะเสื่อมโทรมมากกว่าเดิม ทั้งนี้จะขึ้นอยู่กับระบบการเมืองการปกครองที่จะสนับสนุนต่อการบริหารจัดการทรัพยากรสาธารณะให้สมาชิกทางสังคมสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้เพียงใด และอย่างไร

ตารางที่ 2.1 การเปรียบเทียบเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงกับกระแสการเคลื่อนไหวภาคประชาชนของประเทศไทย
(ที่มา: ปรับปรุงจาก สฤณี, 2554ก: 171)

พ.ศ.	เหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงของประเทศไทย	กระแสการเคลื่อนไหวภาคประชาชน
2417	การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นในการผลิต: การเลิกทาส	
2435	การปฏิรูปโดยการรวมศูนย์อำนาจในการเมืองการปกครองสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ลดทอนอำนาจส่วนกลางและภูมิภาค กระชับอำนาจเข้าสู่สถาบันพระมหากษัตริย์ โดยมีแนวคิดเห็นว่าประชาชนไทยไม่มีความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบอบประชาธิปไตย การเปลี่ยนแปลงจำเป็นต้องค่อยเป็นค่อยไป	
2448	การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นในการผลิต: การเลิกไพร่ แต่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงระบบกรรมสิทธิ์ในปัจจัยการผลิตอื่น เช่น ที่ดิน	
2474	พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 7) ชะลอการจัดตั้งการปกครองแบบรัฐสภา โดยระบุให้ประชาชนควรเรียนรู้การเลือกตั้งและการมีเสียงในการปกครองระดับท้องถิ่นก่อน	
2475	การปฏิวัติโดยคณะราษฎรอิทธิพลแนวคิดทางประชาธิปไตยจาก กบฏ ร.ศ.130	
2476	กบฏบวชเดชะ: ความขัดแย้งการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจของนายปรีดี พนมยงค์ที่เสนอการปฏิรูปและการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม เช่น การถือครองและการเช่าที่ดิน ที่เปิดโอกาสการถือครองที่ดินให้กับประชาชนมากขึ้น	
2477	การสละราชสมบัติของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 7) เพื่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไปสู่ระบอบประชาธิปไตย	
2490	กลุ่มอนุรักษจารีตนิยมเข้าร่วมกับทหารกลุ่มหนึ่งทำรัฐประหารล้มรัฐบาลจากการเลือกตั้งและขับไล่ นายปรีดีออกนอกประเทศ และพยายามกลับสู่ระบบจารีตนิยม	
2494	จอมพล ป. พิบูลย์สงคราม ยึดอำนาจเพื่อล้มรัฐธรรมนูญ ฉบับปี พ.ศ.2492 เนื่องจากการมีปัญหาในการบริหารกับวุฒิสภาที่มาจากการแต่งตั้งโดยอำนาจของสถาบันกษัตริย์ โดยนำรัฐธรรมนูญ ฉบับปี พ.ศ.2475 มาใช้	
2500	การรัฐประหารจอมพล ป. โดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์: การบูรณาการพัฒนาในระบอบจารีตนิยมกับประชาธิปไตย เริ่มเข้าสู่ยุคพัฒนาประเทศทางด้านอุตสาหกรรม การอ้างอิงไปที่ประชาชน	

พ.ศ.	เหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงของประเทศไทย	กระแสการเคลื่อนไหวภาคประชาชน
	<p>และระบอบประชาธิปไตยลดความสำคัญลง เน้นการปฏิบัติการของรัฐในแบบราชการเป็นส่วนใหญ่ และการรื้อฟื้นอำนาจบทบาทของสถาบันพระมหากษัตริย์</p> <p>นอกจากนี้ยังถูกแทรกแซงในการยกเลิกกฎหมายบางประการเพื่อส่งเสริมการลงทุนของภาคเอกชนและการถือครองที่ดินเพิ่มขึ้น เพื่อแลกกับการช่วยเหลือทางการเงินและการทหารจากกลุ่มประเทศเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมที่นำโดยประเทศสหรัฐอเมริกาและธนาคารโลก</p>	
2504	<p>เริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504-2509)</p>	<p>นโยบายการฟื้นฟูเมืองโดยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับระบบอุตสาหกรรมของประเทศ มุ่งเน้นรูปแบบการรื้อถอนทางกายภาพ</p>
2516	<p>การปฏิวัติกระฎุมพี: การทำลายอำนาจสถาบันพระมหากษัตริย์ด้วยกระบวนการนักศึกษาและประชาชนเพื่อเรียกร้องในอำนาจประชาธิปไตย</p> <p>การก่อตั้งหน่วยงานด้านที่อยู่อาศัยและการปรับปรุงชุมชนแออัด มีชื่อว่า การเคหะแห่งชาติ</p> <p>ในยุคสมัยจอมพลถนอม กิตติขจร</p>	<p>ช่วงเวลาของการรื้อถอนสิทธิมนุษยชนและสิทธิการตั้งถิ่นฐานชุมชนในการฟื้นฟูเมืองแบบรื้อถอนทางกายภาพของภาครัฐ</p>
2519	<p>การล้มล้างรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2517 การร่วมมือระหว่างทหารกับสถาบันพระมหากษัตริย์ กับการยึดเย็ดข้อกล่าวหาหมิ่นพระบรมเดชานุภาพกับผู้ชุมนุมไปสู่การสังหารหมู่ประชาชนของภาครัฐ</p>	<p>การหนีเข้าป่าของกลุ่มปัญญาชนและกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน (Non-governmental Organization: NGO)</p>
2520	<p>การรับแนวคิดการฟื้นฟูเมืองในรูปแบบอื่นของภาครัฐ นอกจากการรื้อถอนทางกายภาพ โดยการดำเนินการของการเคหะแห่งชาติ</p>	<p>การกลับสู่เมืองขององค์กรพัฒนาเอกชนในการช่วยเหลือเชิงกระบวนการวางแผนฟื้นฟูเมืองให้กับชุมชน</p>
2535	<p>การรัฐประหารคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) หลังจากนั้นมีการเคลื่อนไหวในภาคประชาชนรวมกลุ่มประท้วงรัฐบาลทหาร</p>	<p>การประชุมวิชาการในการสร้างกรอบแนวคิดด้านการฟื้นฟูเมืองระดับประเทศ โดยกองผังเมืองและโครงการ การเคหะฯ</p>
2536		<p>การผลักดันแนวคิด "สังคมसानุภาพและวิชา" โดยประเวศ วะสี แนวคิดด้านชุมชนมีบทบาทเป็นหุ้นส่วนกับภาครัฐนำไปสู่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8</p>
2537	<p>คณะรัฐมนตรีสมัยรัฐบาลชวน หลีกภัย ได้เห็นชอบในการจัดตั้งสำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง ภายใต้สังกัดการเคหะแห่งชาติ ด้วยการพัฒนาคนจนในเมือง</p>	<p>การระดมแนวคิดเพื่อการจัดตั้งสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน</p>
2538	<p>นโยบายแผนการเงินสนับสนุนการพัฒนาองค์กรชุมชนพื้นที่เมืองและชนบท</p>	

พ.ศ.	เหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงของประเทศไทย	กระแสการเคลื่อนไหวภาคประชาชน
2540	แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาดูแลพื้นที่ของตนเอง และรัฐธรรมนูญ ปี พ.ศ.2540	
2542	การกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	
2543	แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 การส่งเสริมสถาบันครอบครัวและชุมชนเป็นสถาบันหลักของการพัฒนา คณะรัฐมนตรีสมัยรัฐบาลชวน หลีกภัย ได้เห็นชอบในการจัดตั้งสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน	การจัดตั้งสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน
2546	คณะรัฐมนตรีสมัยรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร ได้เห็นชอบแผนปฏิบัติการเพื่อพัฒนาชุมชนแออัด "บ้านมั่นคง" (พ.ศ.2548-2550) และแผนปฏิบัติการ "โครงการบ้านมั่นคง" ปีพ.ศ.2547 และอนุมัติงบประมาณสำหรับ "โครงการบ้านเอื้ออาทร" ปีพ.ศ.2547	โครงการบ้านมั่นคงโดยสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน โครงการบ้านเอื้ออาทรโดยการเคหะแห่งชาติ
2547		พระราชบัญญัติกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2547
2549	การรัฐประหาร กระบวนการเมืองภาคประชาชนส่วนหนึ่งยอมรับรัฐประหารเพื่อราชบัลลังก์ของ คปค. (คณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข) แต่อีกหนึ่งก็ชุมนุมและเดินขบวนต่อต้านรัฐบาลทหารอย่างต่อเนื่อง	
2550		พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2550 เพื่อการพัฒนาที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อย
2551		พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ.2551
2553	การชุมนุมของประชาชนที่แยกราชประสงค์ของแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) ในการเรียกร้องให้รัฐบาลพรรคประชาธิปัตย์ยุบสภาและจัดการเลือกตั้งใหม่ นำพาไปสู่ความวุ่นวาย อย่างไรก็ตามภาครัฐได้ดำเนินการควบคุมสื่อที่เข้าข้างฝูงชน และดำเนินการสลายการชุมนุมโดยการใช้อาวุธ เกิดการปะทะจนเกิดการจลาจลในหลายพื้นที่ของกรุงเทพมหานคร	การเคหะแห่งชาติมีความพยายามผลักดันพระราชบัญญัติจัดตั้งบริษัทพัฒนาเมือง ผ่านการยกร่างโดยสมาคมนักผังเมืองแห่งประเทศไทย ในสมัยรัฐบาลพรรคประชาธิปัตย์ แต่ไม่สำเร็จเนื่องจากมีความวุ่นวายทางการเมืองทำให้ต้องมีการยุบสภา ประกาศระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการจัดให้มีโฉนดชุมชน พ.ศ.2553
2554	การได้มาซึ่งรัฐบาลจากการเลือกตั้งของภาคประชาชน	

แม้ว่าประเทศไทยจะมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองมาหลายครั้ง มีรัฐประหารมากเป็นอันดับต้นของโลก แต่ยังไม่สามารถออกแบบความสัมพันธ์เชิงอำนาจของการเมืองการปกครองในการบริหารจัดการทรัพยากรสาธารณะได้อย่างลงตัวหรือทำให้สมาชิกภายในสังคมสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ตามมาตรฐานสากล กระบวนการเปลี่ยนแปลงการเมืองการปกครองเป็น

แต่การต่อสู้เปลี่ยนชั่วอำนาจในระดับชนชั้นปกครองเท่านั้น ไม่สามารถสร้างกลไกใดลงมาระดับภาคประชาชนได้เท่าที่ควรอย่างเช่นสหรัฐอเมริกา ระบบประชาธิปไตยที่เกิดขึ้นมีลักษณะเป็นประชาธิปไตยแบบไม่เสรี (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2552: 169-180) ซึ่งหมายถึง กลไกการต่อรองเชิงอำนาจในการบริหารจัดการทรัพยากรสาธารณะเป็นของกลุ่มชนชั้นปกครองกับกลุ่มนักลงทุนผู้ถือครองกรรมสิทธิ์ในที่ดินที่เป็นปัจจัยสำคัญในระบบการผลิตเพียงเท่านั้น ไม่ได้หมายถึงคนนอกแบบอย่างประชาชนทั่วไปหรือกลุ่มบุคคลที่ได้ถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินที่จะสามารถมีสิทธิทางการเมืองการปกครองเพื่อการเจรจาต่อรองทางด้านการบริหารจัดการทรัพยากรสาธารณะ

แต่อย่างไรก็ดีจากการทบทวนทำให้เห็นว่าประเทศไทยมีพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเชิงสถาบันของภาครัฐ เช่น การเคหะแห่งชาติ สำนักงานพัฒนาชุมชน และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน เป็นต้น ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญตั้งแต่ปี พ.ศ.2540 ที่ส่งผลอย่างเป็นขั้นต่อนสู่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 และฉบับที่ 9 เป็นต้นมา ในการส่งเสริมกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมของภาคชุมชน ซึ่งได้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านกฎหมายและพระราชบัญญัติที่สนับสนุนต่อกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมของภาคชุมชนในการฟื้นฟูเมืองและการพัฒนาชุมชนตามมา เช่น พระราชบัญญัติกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2547⁶ พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2550⁷ พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ.2551⁸ และประกาศระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการจัดให้มีโฉนดชุมชน พ.ศ.2553⁹

2.1.5 หน่วยงานของภาครัฐในการฟื้นฟูเมืองและการพัฒนาชุมชนของประเทศไทย

ตั้งแต่มีการเริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (2504-2509) เป็นต้นมา บทบาทของภาครัฐในการจัดเตรียมที่อยู่อาศัยให้กับชาวเมืองเป็นลักษณะของเคหะสงเคราะห์ (Welfare housing) รับผิดชอบโดยกองเคหะสงเคราะห์ สำนักงานอาคาร

⁶ พ.ร.บ.กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง พ.ศ.2547 เป็นไปเพื่อเป็นแหล่งทุนหมุนเวียนสำหรับประโยชน์ส่วนรวมอื่นใดแก่สมาชิกของหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

⁷ พ.ร.บ.ควบคุมอาคาร (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2550 เป็นไปเพื่อนโยบายการแก้ปัญหาด้านที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยให้ได้รับการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพให้สามารถดำเนินการสร้างอาคารที่มีต้นทุนต่ำ โดยไม่มีปัญหาอุปสรรคด้านการขออนุญาตก่อสร้าง หรือข้อกำหนดมาตรฐานอาคารในบางเรื่องที่ไม่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยแข็งแรงของอาคาร เช่น ระยะถอยร่น เนื้อที่ของที่ว่างอาคารเพื่อให้ความสอดคล้องกับฐานะทางเศรษฐกิจของผู้มีรายได้น้อย

⁸ พ.ร.บ.สภาองค์กรชุมชน พ.ศ.2551 เป็นไปเพื่อการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนสนับสนุนสมาชิกองค์กรชุมชนในการอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานรัฐในการจัดการ บำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติที่จะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนและประเทศชาติ โดยมีสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนรับผิดชอบในการจัดทำรายละเอียดข้อมูลของสภาองค์กรชุมชนแต่ละแห่ง

⁹ ประกาศระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการจัดให้มีโฉนดชุมชน พ.ศ.2553 เป็นไปเพื่อให้ประชาชนที่มีการรวมกลุ่มเป็นองค์กรชุมชนมีสิทธิได้รับหนังสืออนุญาตให้ใช้ประโยชน์ที่ดินของรัฐตามนโยบายโฉนดชุมชนของรัฐบาล เพื่อเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน

สงเคราะห์ และธนาคารอาคารสงเคราะห์ ตลอดจนสำนักงานปรับปรุงแหล่งเสื่อมโทรมของ กรุงเทพมหานคร เพื่อให้ชาวเมืองสามารถเช่าที่อยู่อาศัยในราคาเช่าถูก จากการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรอย่างรวดเร็วทำให้หน่วยงานดังกล่าวไม่สามารถดำเนินการแก้ปัญหาความต้องการด้านที่อยู่อาศัยภายในเมืองได้อย่างทั่วถึง ทำให้เกิดการปฏิรูปโครงสร้างหน่วยงานรับผิดชอบด้านที่อยู่อาศัยของชาวเมืองโดยเฉพาะขึ้นในปี พ.ศ.2516 ในนามว่า การเคหะแห่งชาติ (การเคหะแห่งชาติ, ม.ป.ป.ช, ออนไลน์; สมสุข บุญญะบัญชา, 2556)

แนวคิดด้านการฟื้นฟูเมืองกับการพัฒนาชุมชนด้านที่อยู่อาศัยของประเทศไทยเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงตั้งแต่มีการจัดตั้งการเคหะแห่งชาติ (National Housing Authority: NHA) ขึ้นมาในปี พ.ศ.2516 จากการกรอบแนวคิดของธนาคารโลกสำหรับการสนับสนุนเงินงบประมาณทางด้านที่อยู่อาศัย โดยการให้ความสำคัญในการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการตัดสินใจ ตั้งแต่ระดับนโยบาย การวางแผนและดำเนินการแก้ปัญหาทางด้านนี้จากปรากฏการณ์พัฒนาเมืองที่เกิดขึ้นโดยการไล่รื้อชุมชนอย่างรุนแรง นอกจากนี้องค์กรพัฒนาเอกชนได้ช่วยสนับสนุนเชิงกระบวนการรวมกลุ่มของชุมชนในการเรียกร้องและต่อรองสิทธิในการอยู่อาศัยของชุมชน จนเกิดการจัดเรียงโครงสร้างเชิงองค์กรของชุมชนเกิดขึ้นในปี พ.ศ.2529 ในนาม “ศูนย์รวมสลัม” โดยคณะกรรมการขององค์กรมีบทบาทหน้าที่ในการสื่อสารเชื่อมโยงกิจกรรมกับภาครัฐในการสนับสนุนการแก้ปัญหาและงบประมาณด้านนี้ กลไกเชิงองค์กรจากการรวมกลุ่มของชุมชนได้พัฒนาไปสู่การจัดตั้งองค์กรชุมชนในระดับเชิงพื้นที่เป็นเป็นกลไกรวมกลุ่มระดับชุมชนในการมีส่วนร่วมค้นหาแนวทางแก้ไข และยังสามารถสร้างความรู้สึกความเป็นเจ้าของชุมชน (Sense of belonging) ให้เกิดขึ้นด้วย กระบวนการดังกล่าวจะต้องมีการฝึกอบรมการดำเนินการ เช่น การเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของชุมชน การพบปะพูดคุยและการประชุมในหลายระดับและหลายครั้งท่ามกลางผู้มีส่วนได้เสียทั้งหมด สิ่งเหล่านี้จะนำไปสู่การตัดสินใจร่วมกันของชุมชนและผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้องในการเลือกวิถีทางแก้ปัญหา ซึ่งกระบวนการเหล่านี้อาจจะใช้เวลาอย่างยาวนานเป็นสิบปี (นลินี ตันธวนิตย์และคณะ, 2542)

แนวทางโดยองค์กรพัฒนาเอกชนทำให้เกิดการผลักดันในระดับนโยบายในภาครัฐ จนได้มีการปฏิรูปเชิงองค์กรมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2516 โดยการจัดตั้งการเคหะแห่งชาติที่มีบทบาทหน้าที่พัฒนาที่อยู่อาศัยและปรับปรุงชุมชนแออัดให้กับประชากรทั่วประเทศไทย ในปี พ.ศ.2536 มีการจัดตั้งสำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง (Urban Community Development Office: UCDO) ภายใต้สังกัดการเคหะแห่งชาติ มีแนวทางการดำเนินการแก้ปัญหาด้านที่อยู่อาศัยกลุ่มผู้มีรายได้

น้อย¹⁰ เป็นหลักโดยการรวมกลุ่มเป็นองค์กรชุมชนเพื่อการสร้างความมั่นคงในที่ดินและที่อยู่อาศัยอย่างเป็นโครงข่ายทั้งระดับชุมชนและระดับเมือง และปี พ.ศ.2543 สำนักงานพัฒนาชุมชนเมืองได้ยุบรวมเข้ากับโครงการพิเศษในสังกัดการเคหะแห่งชาติ กับสำนักกองทุนพัฒนาชนบท ในสังกัดคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมาสู่การจัดตั้งสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) (The Community Organizations Development Institute: CODI) จนกระทั่งในปี พ.ศ.2546 ได้มีแผนงานโครงการบ้านมั่นคงภายใต้การดูแลของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนเพื่อดำเนินการสนับสนุนความมั่นคงในการตั้งถิ่นฐานของชุมชนในเมืองและชนบท ผ่านกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมเกิดขึ้น (Boonyabanya, 2003)

แผนงานโครงการบ้านมั่นคงนับเป็นนโยบายของภาครัฐที่ได้พัฒนารูปแบบแนวทางดำเนินการมาจากกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน (Non-government organization: NGO) ไปสู่ลักษณะของการแทรกแซงเชิงกระบวนการที่สนับสนุนการแก้ปัญหาด้านการไร้รัฐชุมชน ความไม่มั่นคงในที่อยู่อาศัย ตลอดจนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนทั่วประเทศทั้งในเมืองและชนบท โดยตั้งอยู่บนหลักแนวคิดขององค์กรชุมชนเป็นแกนหลัก (Community-based organization) ในกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมและการดำเนินการมากที่สุดเท่าที่บริบทพื้นที่แห่งนั้นจะเป็นไปได้

แม้ว่าการเคหะแห่งชาติกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนจะมีเป้าหมายเพื่อการจัดหาที่อยู่อาศัยให้กับประชาชนที่เหมือนกัน แต่มีความแตกต่างกันที่กระบวนการได้มาซึ่งที่อยู่อาศัยของประชาชน ทั้งนี้การเคหะแห่งชาติเน้นกลไกการตลาดด้านที่อยู่อาศัยและการสนับสนุนสินเชื่อแก่ผู้ต้องการที่อยู่อาศัยในระดับบุคคลจำแนกตามระดับรายได้และความสามารถในการรับผิดชอบค่าใช้จ่ายด้านที่อยู่อาศัย การดำเนินการเน้นการพัฒนาบ้านที่อยู่อาศัยในพื้นที่เหมาะสมของเมืองเพื่อรองรับการเพิ่มขึ้นของประชากร ส่วนสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนเน้นกลไกการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนของผู้มีรายได้น้อยที่ไม่สามารถเข้าถึงความมั่นคงของที่อยู่อาศัยในระบบของเมืองในลักษณะการรวมกลุ่มจดทะเบียนนิติบุคคลเพื่อการเช่าระยะยาวหรือการจัดซื้อที่ดินร่วมกัน ตลอดจนการพัฒนาปรับปรุงคุณภาพที่อยู่อาศัยอย่างมีมาตรฐาน

ดังนั้นในมุมมองรูปแบบกระบวนการวางแผนสามารถสรุปได้ว่าการเคหะแห่งชาติยังมีลักษณะการพัฒนาที่อยู่อาศัยสำหรับประชาชนเป็นแบบบนลงล่าง (Top-down approach) ที่มุ่งเน้นการจัดเตรียมพื้นที่อยู่อาศัยจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญและนักลงทุนให้กับประชาชนตามกลไก

¹⁰ ผู้มีรายได้น้อย หมายถึง กลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้น้อยไม่เกิน 10,000 บาทต่อเดือน (Boonyabanha, 2005)

ตลาด ส่วนสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนมีลักษณะการพัฒนาที่อยู่อาศัยสำหรับประชาชนเป็นแบบ กลยุทธ์ (Bottom-up and Strategic approach) มุ่งเน้นกระบวนการในแต่ละขั้นตอนของการ พัฒนาด้านที่อยู่อาศัยตั้งแต่การรวมกลุ่มองค์กรชุมชนของผู้ต้องการความมั่นคงในที่อยู่อาศัย การจัดหาความมั่นคงด้านที่ดิน เช่น การเช่าที่ดินระยะยาวหรือการซื้อที่ดิน ตลอดจน กระบวนการวางแผนเพื่อพัฒนาคุณภาพที่อยู่อาศัยโดยเริ่มจากกลไกทางสังคมไปสู่กลไกทาง เศรษฐกิจเพื่อไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่เพื่อให้มีการดำเนินการได้อย่างเป็นรูปธรรม

2.2 แนวคิดและทฤษฎีการวางแผนเชิงกระบวนการกับบทบาทขององค์กร

ชุมชน

แนวคิดและทฤษฎีการวางแผนเชิงกระบวนการกับบทบาทขององค์กรชุมชนแบ่งการ อธิบายเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ 1) แนวคิดและทฤษฎีกระบวนการวางแผน และ 2) กลไก กระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนในโครงการบ้านมั่นคง

2.2.1 แนวคิดและทฤษฎีกระบวนการวางแผน

ในปีค.ศ.1973 Faludi (1984, pp1-18) ได้ศึกษาและอธิบายแนวคิดด้านทฤษฎีการ วางแผน โดยแบ่งประเภทได้ 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) ทฤษฎีการวางแผนที่เน้นการวิเคราะห์เนื้อหา สาร (Substantive planning theory or theory in planning) ซึ่งเป็นมุมมองเกี่ยวกับ ปรากฏการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นภายในเมือง หรือการประยุกต์แนวคิดต่างๆ มาช่วยในการวางแผน เช่น ระบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน และการตั้งถิ่นฐานของเมือง เป็นต้น ทำการศึกษาสร้างความ เข้าใจนำมาเป็นสาระสำหรับการวางแผน และ 2) ทฤษฎีการวางแผนที่เน้นกระบวนการ (Procedural planning theory or theory of planning) เป็นมุมมองเกี่ยวกับขั้นตอนและวิธีการ ของกระบวนการวางแผนโดยเฉพาะวิธีการตัดสินใจและบทบาทของผู้มีส่วนได้เสียใน กระบวนการวางแผน

ทั้งนี้ Faludi ได้ให้ข้อโต้แย้งทางทฤษฎีว่าการพิจารณาลักษณะของกระบวนการวางแผน ควรมีการพิจารณาสาระในการวางแผนควบคู่กันไป โดยให้เหตุผลว่าสาระของการวางแผน เปรียบเสมือนผลรวมของคุณลักษณะองค์ความรู้ในมุมมองต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม คุณลักษณะเหล่านี้จะอธิบายเกี่ยวกับรายละเอียดของเนื้อหาในการวางแผนและเนื้อหาดังกล่าว จะสะท้อนให้เกิดลักษณะกระบวนการวางแผนเกิดขึ้นด้วยเช่นกัน ดังนั้นการวางแผนนับประเด็น ที่เกี่ยวกับการจัดการระบบการคิด การสังเคราะห์ ตลอดจนถึงการตัดสินใจร่วมกันของผู้มีส่วน

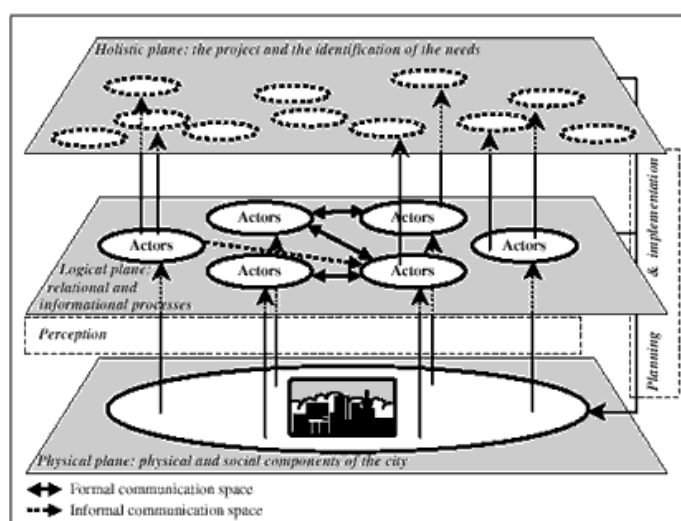
ได้เสียในกระบวนการวางแผน ไม่ใช่แค่เพียงการวิเคราะห์ทำความเข้าใจเนื้อหาของการวางแผนเพียงอย่างเดียว (Minett, 1972 cited in Faludi, ibid p14)

นอกจากนี้ Faludi ได้สรุปเกี่ยวกับกระบวนการวางแผนไว้ว่าเป็นการเกิดขึ้นขององค์กรหรือสถาบันใหม่จะต้องมีการจัดเรียงหน้าที่ บทบาทและความรับผิดชอบขององค์กรที่เกี่ยวข้องเพื่อรองรับการดำเนินการเนื้อหาสาระในการวางแผนฟื้นฟูเมืองกับการพัฒนาชุมชนอย่างเหมาะสม เพื่อที่จะมีการบริหารจัดการทำความเข้าใจในปัญหาและการสร้างทัศนคติใหม่ให้เกิดขึ้นต่อผู้มีส่วนได้เสีย ความเข้าใจร่วมกันที่เกิดขึ้นจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงได้อย่างชัดเจนไม่เพียงแต่เนื้อหาสาระในการวางแผนเท่านั้นแต่ยังเปลี่ยนแปลงไปถึงลักษณะองค์กรอีกด้วย

การวางแผนในกระบวนการฟื้นฟูเมืองกับการพัฒนาชุมชนแต่เดิมเป็นกระบวนการบริหารจัดการที่อยู่ในส่วนรับผิดชอบของภาครัฐ แนวคิดหลักเน้นกระบวนการวางแผนแบบบนลงล่าง (Top-down planning) ที่ได้ส่งผลกระทบต่อภาคชุมชนภายในเมืองเป็นอย่างมาก เนื่องจากขาดการมีส่วนร่วมของภาคชุมชน จึงได้เกิดการเปลี่ยนแปลงแนวคิดไปสู่กระบวนการวางแผนแบบล่างขึ้นบน (Bottom-up planning) เพื่อพยายามสร้างสรรค์รูปแบบของกระบวนการวางแผนในการมีส่วนร่วมของภาคชุมชนเพิ่มขึ้น โดยให้องค์กรชุมชนเป็นแกนหลักการตัดสินใจในแต่ละขั้นตอนการดำเนินการ แต่อย่างไรก็ตามบ่อยครั้งรูปแบบกระบวนการวางแผนแบบล่างขึ้นบนมักจะมีข้อจำกัดเกี่ยวกับต้นทุนทางสังคม ทรัพยากรบุคคล ทักษะและองค์ความรู้ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงลักษณะกระบวนการวางแผนไปสู่กระบวนการวางแผนแบบกลยุทธ์ (Strategic planning) ที่มีการศึกษาความเข้าใจเกี่ยวกับองค์ประกอบผู้มีส่วนได้เสีย บทบาทและโครงสร้างระหว่างองค์กร (Inter-organization) ท่ามกลางผู้มีส่วนได้เสีย รูปแบบของกระบวนการวางแผนแบบกลยุทธ์แม้จะมีการอธิบายในรายละเอียดเกี่ยวกับบทบาทและการประสานงานร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนได้เสีย

Repetti and Prelaz-Droux (2002) ได้ศึกษาเกี่ยวกับระบบการบริหารจัดการกระบวนการที่นำไปสู่การกำหนดนโยบายและดำเนินการภายในพื้นที่เมือง พบว่าระบบทางสังคมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการวางแผนนับเป็นสิ่งที่สำคัญ เนื่องจากเป็นกลุ่มที่ดำเนินการพัฒนาพื้นที่และกิจกรรมให้เกิดขึ้น ซึ่งระบบการดำเนินการของกระบวนการวางแผนควรมีองค์ประกอบ 3 ด้าน ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียทั้งหมด 2) ทักษะสามารถของผู้มีส่วนได้เสียในแต่ละภาคส่วน และ 3) การพัฒนาการระบบการประสานงานอย่างมีประสิทธิภาพ

ระบบของผู้มีส่วนได้เสียในขั้นตอนการวางแผนโดยส่วนใหญ่จะใช้หลักการสร้างระบบความเป็นทางการในการเชื่อมโยงกับระบบย่อยต่างๆ วิเคราะห์ผ่าน 3 มิติ ได้แก่ 1) มิติทางกายภาพ เป็นระบบเกี่ยวกับกิจกรรมของผู้อยู่อาศัยในพื้นที่ 2) มิติเชิงเหตุผล เป็นระบบการติดต่อสื่อสาร มีลักษณะของการแทรกแซงความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนได้เสียที่เป็นศูนย์กลางของระบบ และ 3) มิติองค์กรรวม เป็นตัวแทนขอบเขตที่นิยามไว้ในการศึกษา (ดูภาพที่ 2.1 ประกอบ)

ภาพที่ 2.1 มุมมองเชิงระบบของแบบจำลองของกระบวนการวางแผนเมือง

ที่มา: Repetti and Prelaz-Droux, 2002

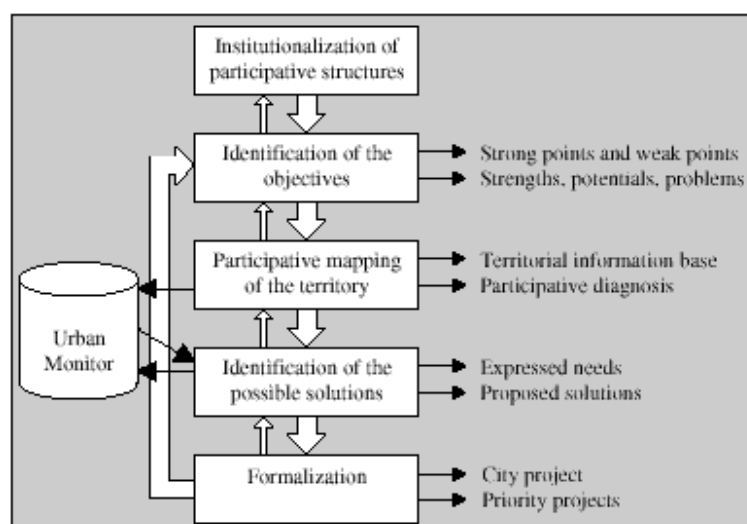
ภาพที่ 2.1 แสดงแบบจำลองเชิงระบบของกระบวนการวางแผนเมือง สืบให้เห็นว่าภายในพื้นที่เมืองแห่งหนึ่งจะประกอบไปด้วยลักษณะทางเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และสังคมบนพื้นที่ทางกายภาพ จะมีกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียปฏิสัมพันธ์กันอยู่ ปฏิสัมพันธ์เหล่านี้จะนำไปสู่กลไกการขับเคลื่อนกระบวนการวางแผนและการดำเนินการจากการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียเหล่านั้น โดยส่วนใหญ่เมืองที่กำลังพัฒนามักจะพบกับสถานการณ์โครงข่ายปฏิสัมพันธ์ของผู้มีส่วนได้เสียที่มีโครงสร้างไม่ชัดเจนหรือมีโครงข่ายปฏิสัมพันธ์น้อย พื้นที่อย่างเป็นทางการสำหรับการติดต่อสื่อสารมีข้อจำกัด

กล่าวสรุปได้ว่าเมืองที่ไม่มีโครงข่ายปฏิสัมพันธ์ของผู้มีส่วนได้เสียที่เข้มแข็งในกระบวนการวางแผนและการดำเนินการจะไม่มีการประสานทำงานแบบองค์รวม และไม่มีวิสัยทัศน์ร่วมกันในการพัฒนาเมือง มักจะไม่สามารถบริหารจัดการเมืองในมิติของพื้นที่ทางกายภาพได้อย่างเป็นรูปธรรมและอย่างเป็นองค์รวม

Repetti and Prelaz-Droux ได้เสนอเกี่ยวกับวิธีการแทรกแซงระบบมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียโดยกระบวนการวางแผนแบ่งเป็น 5 ขั้นตอน (ดูภาพที่ 2.2 ประกอบ) คือ

- 1) กระบวนการสร้างองค์กรเชิงสถาบันของผู้มีส่วนได้เสียจากโครงสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม
- 2) กระบวนการกำหนดวัตถุประสงค์ขององค์กร
- 3) การจำแนกการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียภายในขอบเขตสาระของแผนงาน
- 4) การสร้างความเป็นไปได้ของแนวทางดำเนินการ และ
- 5) การสร้างความเป็นทางการดำเนินปฏิสัมพันธ์กับระบบการบริหารจัดการเมือง

แนวความคิดและทฤษฎีที่กล่าวมาเป็นแนวทางใช้สำหรับการศึกษาริบทเชิงพื้นที่ของเมืองเพื่อค้นหาลักษณะโครงข่ายทางสังคมของผู้มีส่วนได้เสียที่มีการสร้างรูปแบบการเชื่อมโยงระหว่างผู้มีส่วนได้เสียภายนอกพื้นที่กับระบบย่อยอื่นๆ ของผู้มีส่วนได้เสียภายในพื้นที่ในการดำเนินการฟื้นฟูเมืองและการพัฒนาชุมชน นอกจากนี้ใช้เป็นแนวทางสำหรับการศึกษาโครงสร้างองค์กรการมีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนสำหรับการกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในการดำเนินโครงการ ซึ่งนิยมใช้บริบทที่มีความต้องการในการสร้างระบบกลไกทางสังคมในการวางแผนฟื้นฟูเมืองกับการพัฒนาชุมชนให้เกิดขึ้น (Repetti and Prelaz-Droux, 2002; Hamdi and Goethert, 1997)

ภาพที่ 2.2 วิธีการแทรกแซงระบบการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสีย
ที่พัฒนาโดย The Swiss Federal Institute of Technology Lausanne
ที่มา: Repetti and Prelaz-Droux, 2002

2.2.2 กลไกกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนในโครงการบ้านมั่นคง

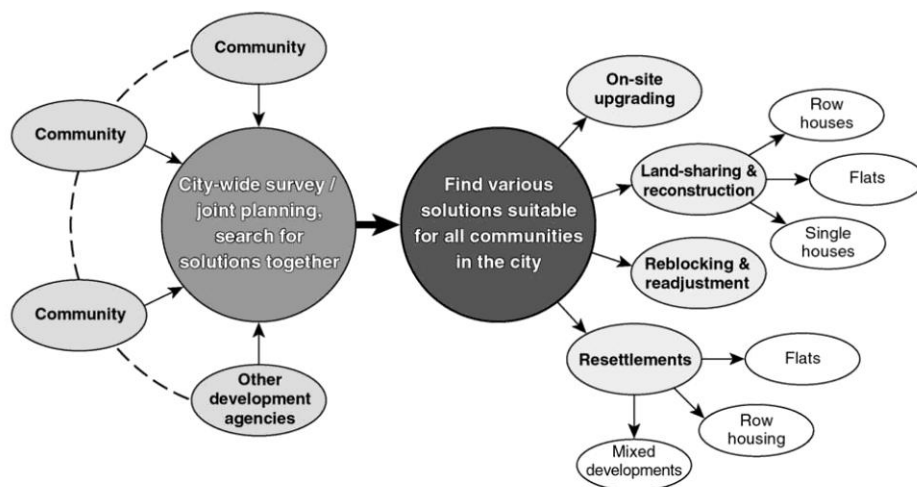
กลไกกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนในโครงการบ้านมั่นคงมีความแตกต่างกับวิธีการวางแผนแบบบนลงล่างที่มุ่งเน้นแต่ผลลัพธ์ทางกายภาพเป็นตัวชี้วัด ซึ่งใช้วิธีการแนวราบที่มองระดับบุคคลหรือสังคมในการพัฒนาวิถีทางสังคมเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงลักษณะทางกายภาพที่เหมาะสมกับบริบทต่าง ๆ (Boonyabanya, 2005: 32)

เป้าหมายของการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงโดยสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน

เป้าหมายของการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงโดยสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน คือ สนับสนุนการสร้าง ความมั่นคงและยกระดับคุณภาพด้านที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อย ซึ่งถือเป็นกลุ่มประชากรส่วนใหญ่ที่มีความสำคัญในบทบาทและกิจกรรมการขับเคลื่อนวิถีทางเศรษฐกิจให้กับเมือง (อคิน, 2542) โดยส่วนใหญ่กลุ่มผู้มีรายได้น้อยมักจะมีการตั้งถิ่นฐานในลักษณะชุมชนแออัดหรือชุมชนบุกรุก ตลอดจนการเช่าที่อยู่อาศัยในระยะสั้นที่เสี่ยงต่อการโดนไล่รื้อ สิ่งดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อให้เกิดปัญหาทั้งด้านความไม่มั่นคงในที่อยู่อาศัยและระดับมาตรฐานคุณภาพของที่อยู่อาศัยตามมา

วิธีการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงและรูปแบบการดำเนินโครงการ

สถาบันพัฒนาชุมชนได้ทำการสำรวจชุมชนผู้มีรายได้น้อยที่ไม่มีความมั่นคงและอยู่ภาวะเสี่ยงต่อการถูกไล่รื้อเพื่อเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงในการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนในกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมสำหรับการค้นหา รูปแบบแนวทางการแก้ปัญหาอย่างเหมาะสมในแต่ละบริบทของชุมชนโดยกำหนดระยะเวลาในการดำเนินการ 3-4 ปี (ดูภาพที่ 2.3 ประกอบ)

ภาพที่ 2.3 วิธีการดำเนินโครงการและการค้นหารูปแบบแนวทางในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง

ที่มา: Boonyabanya, 2003: 27

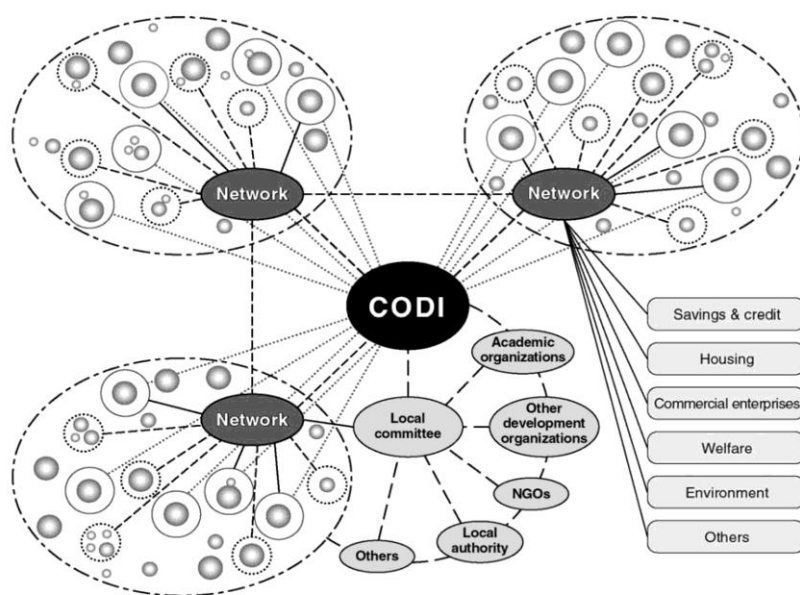
วิธีการดำเนินการจากระดับชุมชนสู่ระดับเมืองอย่างเป็นโครงข่าย

Boonyabanacha (2005; 2003) ได้อธิบายวิธีการดำเนินการของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนมุ่งเน้นการรวมกลุ่มเป็นแนวทางที่สามารถนำไปสู่อำนาจในการเจรจาต่อรอง การสร้างกลไกการเงินแบบนิติบุคคล ตลอดจนกระบวนการทำงานแบบหุ้นส่วนร่วมกันท่ามกลางสมาชิกองค์กรชุมชนและผู้มีส่วนได้เสียเพื่อนำไปสู่การเชื่อมโยงกับกลไกเศรษฐกิจหรือระบบการบริหารของเมืองได้ ดังนั้นกระบวนการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนจึงนับเป็นกลไกสำคัญในการเริ่มต้นในการแก้ปัญหาด้านที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อย

ในกระบวนการดำเนินโครงการสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนจะมีบทบาทในการประสานและสนับสนุนงบประมาณและวิธีการเชื่อมโยงทางสังคมให้กับองค์กรชุมชน โดยการจัดตั้งคณะกรรมการโครงการบ้านมั่นคงที่มาจากตัวแทนของภาคส่วนต่างๆ เช่น ตัวแทนของสมาชิกองค์กรชุมชนทั้งหมดที่เข้าร่วมโครงการ สถาบันการศึกษา องค์กรพัฒนาเอกชน หน่วยงานท้องถิ่น ฯลฯ มีหน้าที่ในการพิจารณาอนุมัติงบประมาณและให้คำปรึกษาแนวทางการแก้ปัญหาการดำเนินโครงการ

นอกจากนี้สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนได้จัดตั้งกลไกการรวมกลุ่มของหัวหน้าองค์กรชุมชนในนามสหพันธ์พัฒนาองค์กรชุมชนคนจนเมืองแห่งชาติ (สอช.) เพื่อสร้างพื้นที่ในการประชุมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการแก้ปัญหาด้านต่างๆ ของการดำเนินโครงการอย่างต่อเนื่อง กลไกดังกล่าวจะทำให้เกิดการจัดกลุ่มโครงสร้างทางสังคมของผู้มีบริบทที่มีความหมาย

ร่วมกันเพื่อการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ แนวคิดและวิธีการแก้ปัญหา เช่น กลุ่มผู้มีบริบทการตั้งถิ่นฐานแบบเดียวกัน (ชุมชนบุกรุกหรือชุมชนแออัด) กลุ่มผู้ที่อยู่บนที่ดินที่มีเจ้าของที่ดินลักษณะเดียวกัน เป็นต้น กลไกนี้ยังสามารถช่วยในการเชื่อมโยงแนวคิดของการพัฒนาระดับท้องถิ่นให้มีทิศทางเดียวกันได้ ซึ่งนับเป็นการสร้างกลไกในการแก้ปัญหาที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อยในระดับชุมชนที่ถักทอเชื่อมโยงอย่างเป็นโครงข่ายไปสู่ภาพรวมในระดับเมือง (ดูภาพที่ 2.4 ประกอบ)

ภาพที่ 2.4 วิธีการเชื่อมโยงกลุ่มองค์กรชุมชนภายในเมืองเข้าด้วยกันอย่างเป็นโครงข่าย
ในกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน
ที่มา: Boonyabanya, 2003: 25

กลยุทธ์หลักของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน

- การสนับสนุนและกระตุ้นบทบาทขององค์กรชุมชนและกลไกของท้องถิ่นในการพัฒนา
- การเน้นบทบาทขององค์กรชุมชนให้เป็นผู้ดำเนินการหลักของกระบวนการวางแผน
- สร้างการร่วมมือในลักษณะประชาสังคม (Civil society) ท่ามกลางผู้มีส่วนร่วมแบบ
หุ้นส่วน
- พัฒนาระบบการเรียนรู้ การสร้างระบบเทคโนโลยีข้อมูลข่าวสารและองค์ความรู้
- การสนับสนุนสถาบันการเงินของชุมชนและระบบเศรษฐกิจของชุมชน
- สร้างและพัฒนาระบบสินเชื่อให้เป็นเครื่องสำหรับการพัฒนา

- ปรับปรุงระบบการบริหารจัดการของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนให้มีประสิทธิภาพและมีความโปร่งใส โดยผู้มีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนสามารถมีส่วนร่วมในกิจกรรมได้

2.3 แนวคิดและทฤษฎีองค์กรชุมชน

แนวคิดและทฤษฎีองค์กรชุมชนในการฟื้นฟูเมืองกับการพัฒนาชุมชนแบ่งเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ 1) แนวคิดและความหมายขององค์กรชุมชน และ 2) องค์ประกอบขององค์กรชุมชน

2.3.1 แนวคิดและความหมายขององค์กรชุมชน

องค์กรชุมชน หมายถึง การรวมกลุ่มของประชาชนอย่างมีจิตสำนึกร่วมกันหรือประชาคมร่วมทำแก้ปัญหาของสังคมโดยไม่หวังผลกำไรที่มีการปฏิบัติงานอยู่ภายในชุมชนท้องถิ่นเป็นหลัก กลุ่มประชาชนเหล่านี้เป็นพื้นฐานสำคัญที่เป็นกลุ่มย่อยของกลุ่มทั้งหมดภายในชุมชน โดยมีพื้นฐานของการรวมกลุ่มด้วยความสมัครใจและมีการใช้ทุนส่วนตัวเพื่อการดำเนินการเหล่านี้ สำหรับกลุ่มองค์กรชุมชนจะมีความหลากหลายทั้งขนาดและโครงสร้างขององค์กร บางครั้งอาจจะเป็นการก่อตั้งอย่างเป็นกิจลักษณะ มีกลุ่มคณะกรรมการ และในขณะที่บางกลุ่มอาจจะเป็นลักษณะที่มีขนาดเล็กและไม่เป็นทางการ (สมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ, 2540; สมพงษ์ พัดปุย อ้างถึงใน ฉันทัส เพียรธรรม, 2542; ปุสดี อาคมานนท์ มอนซอน และ ปัทมา สุพรรณกุล, 2549)

การวางแผนโดยชุมชนเป็นฐาน หมายถึง รูปแบบของกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมที่ถูกออกแบบมาสำหรับการสนับสนุนการปฏิบัติการในชุมชน Ross and Leigh (2000) ได้กล่าวว่าวิธีการนี้ถูกพัฒนามาจากการทดลองใช้ในกลุ่มประเทศที่ด้อยพัฒนา 4 ประเทศ ได้แก่ แอฟริกาใต้ (South Africa) อุ간다 (Uganda) ซิมบับเว (Zimbabwe) และกานา (Ghana) ในการสร้างนโยบายของภาครัฐ ทั้งนี้กระบวนการใช้การระดมกลุ่มชุมชนและชาวชุมชนร่วมกันกำหนดในการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกันในการวางแผนการใช้ชีวิตของชาวชุมชนทั้งหมดที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ประเด็นที่ชาวชุมชนกำหนดร่วมกันนี้จะสามารถเชื่อมโยงกับการกำหนดวิสัยทัศน์ขององค์กรบริหารท้องถิ่นได้ อย่างไรก็ตามกระบวนการนี้จะช่วยให้หน่วยงานบริหารท้องถิ่นสามารถดำเนินโครงการพัฒนาท้องถิ่นได้อย่างบรรลุเป้าหมายของกรอบตามวิสัยทัศน์และกรอบแนวคิดการพัฒนาในระยะยาวในการฟื้นฟูคุณภาพชีวิตให้กับชาวชุมชน การมีส่วนร่วมในการวางแผนของชาวชุมชนนั้นจะนำไปสู่การเสริมพลังให้กับชุมชนก่อให้เกิดความรู้สึกการเป็นเจ้าของของ

ชาวชุมชนในการดูแลพื้นที่อยู่อาศัยของตนนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นและส่งผลให้เกิดพลังของชุมชนในการดำเนินการ และทำให้เกิดการร่วมมือระหว่างชุมชนกับหน่วยงานบริหารท้องถิ่นในการดำเนินโครงการท้องถิ่นด้านต่างๆ

Harrison and Glasmeier (1997 อ้างถึงใน Ross and Leigh, 2000) ได้อธิบายว่าองค์กรชุมชนในทวีปอเมริกาเหนือและทวีปยุโรปสามารถมีบทบาทดึงดูดธุรกิจใหม่สู่พื้นที่ชั้นในของเมืองและสนับสนุนกลุ่มนักลงทุนกลุ่มย่อย นอกจากนี้องค์กรชุมชนยังสามารถดำเนินการด้านที่อยู่อาศัย พัฒนาพื้นที่ธุรกิจ และการสร้างสรรค์การจ้างงานได้อย่างเหมาะสมและสำเร็จลุล่วง

ในกระบวนการวางแผนและดำเนินการมีความจำเป็นต้องใช้องค์กรชุมชนให้มีบทบาทในการฟื้นฟูเมืองกับการพัฒนาชุมชนเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นกลไกที่สำคัญในการดำเนินโครงการในบริบทของประเทศที่ไม่มีกฎหมายด้านการฟื้นฟูเมืองรองรับ กระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมกับองค์กรชุมชนนับเป็นรูปแบบที่สามารถตอบสนองต่อความจำเป็นและความต้องการของชุมชนได้มากกว่ากระบวนการวางแผนที่มีองค์กรภายนอกชุมชนดำเนินการเพียงฝ่ายเดียว

องค์กรชุมชนจะก่อเกิดขึ้นเองได้จากการสื่อสารหรือการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างมนุษย์พัฒนากลายเป็นโครงข่ายทางสังคมจากการพยายามแลกเปลี่ยนความคิดเพื่อการนำมาใช้สำหรับการจัดการหรือการแก้ปัญหาด้านใดด้านหนึ่งของตนเองหรือกลุ่มของตนเอง ซึ่งปรากฏการณ์นี้ได้ถูกนิยามว่าเป็น “องค์กรชุมชนแห่งการปฏิบัติ” จะมีคุณลักษณะเฉพาะ คือ จะมุ่งสนใจที่การจัดการบริบทที่มีความหมายร่วมกันมากกว่าการจัดการรูปแบบขององค์กร และบริบทของความหมายร่วมจะเกิดขึ้นต่อเมื่อแต่ละบุคคลที่มาาร่วมดำเนินการเหล่านี้ได้รับรู้ว่าเป็นส่วนหนึ่งหรือมีความเป็นเจ้าของในสิ่งที่ดำเนินการนั้นในช่วงเวลาที่ดำเนินการหรือตลอดไปจากการตกลงร่วมกัน (ปฐพี อาคมานนท์ มอนซอน และ ปัทมา สุพรรณกุล, 2549)

พลวัตใหม่ของเมืองจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม สมพงษ์ พัดปุย (อ้างถึงใน ฉันทัส เพียรธรรม, 2542) ได้อธิบายการเปลี่ยนแปลงจะเกิด 3 ระดับ ได้แก่ 1) ขบวนการของชุมชน 2) กระบวนการประชาคมเมือง และ 3) พลวัตของเทศบาล ซึ่งในรายละเอียดนำไปสู่การก่อรูปของสถาบันเมืองได้ ดังนี้

1. ขบวนการของชุมชน ชุมชนในเมืองได้ขยายตัวอย่างรวดเร็วจนเกิดการรวมกลุ่มอย่างเป็นทางการที่มีลักษณะอย่างไม่เป็นทางการที่เป็นพื้นที่สำคัญทางสังคม เช่น กลุ่มเครือข่ายญาติ กลุ่มเพื่อนบ้าน กลุ่มอาชีพ กลุ่มกิจกรรมทางศาสนาและประเพณี จะมีความแตกต่างจากกลุ่มที่เกิดขึ้นอย่างเป็นทางการในรูปแบบของกรรมการชุมชน ที่มีการรับรองโดยภาครัฐที่มีหน้าที่ในการปกครองชุมชน เป็นตัวแทนชุมชนในการประสานงานด้านต่างๆ กับองค์กรภายนอกและเป็นผู้กำหนดกฎเกณฑ์ในการอยู่ร่วมกันของสมาชิกในชุมชน จากปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในการฟื้นฟูเมืองกับการพัฒนาชุมชนโดยนโยบายภาครัฐในยุคแรก การไล่รื้อ และอิทธิพลข้อมูลข่าวสารที่ทำให้เกิดภาพลักษณ์แง่ลบ นับเป็นแรงกระตุ้นต่อการรวมกลุ่มในรูปแบบขององค์กรลักษณะต่างๆ เพื่อต่อสู้กับปัญหา เช่น สหกรณ์ชุมชน กลุ่มสิ่งแวดล้อมชุมชน เป็นต้น

2. กระบวนการประชาคมเมือง เป็นการรวมกลุ่มเพื่อการระดมความคิด การสร้างวิสัยทัศน์สำหรับการบริหารท้องถิ่น โดยมีแนวคิดของประชาคมเมืองเพื่อการเชื่อมโยงกลุ่มคนต่างๆ ภายในเมืองในประเด็นต่างๆ เช่น สิ่งแวดล้อม ปัญหาชุมชน เศรษฐกิจชุมชน ไปจนถึงการใช้เครื่องมือทางผังเมืองในการเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่เพื่อตอบสนองต่อการแก้ปัญหาต่างๆ ในเชิงเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน ซึ่งสามารถเชื่อมโยงไปถึงระดับคณะบริหารเทศบาล หน่วยงานราชการที่มีผลต่อการกำหนดนโยบายการพัฒนาเมือง

3. การเกิดหน่วยการปกครองระดับท้องถิ่นของเมือง เทศบาลเกิดขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2478 ได้นำไปสู่การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นในการบริหารจัดการพื้นที่ของตนเอง นอกจากนี้ตำแหน่งนายกเทศมนตรีต้องมาจากการเลือกตั้งของชาวชุมชน และให้อำนาจของชาวชุมชนในท้องถิ่นสามารถถอดถอนนายกเทศมนตรีได้ด้วยเช่นกัน ซึ่งภาครัฐจะพยายามส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของชาวชุมชนมากขึ้น

สิ่งที่ สมพงษ์ พัดปุย กล่าวแสดงถึงกลไกของการรวมกลุ่มของชุมชนอย่างเป็นทางการเพื่อพยายามแก้ปัญหาทางด้านการบริหารจัดการในมิติของเมือง ร่วมแก้ปัญหาจากกระบวนการวางแผนบริหารเมือง นอกจากนี้ความสำเร็จของการบริหารจะเกิดจากปัจจัยภายนอกและภายใน ปัจจัยภายนอก ได้แก่ กระแสการกระจายอำนาจ การสนับสนุนจากภาครัฐ การสนับสนุนจากองค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างๆ สำหรับปัจจัยภายใน ได้แก่ ความพร้อมและความสามารถขององค์กรชุมชน สิ่งทีกล่าวมานี้มีผลต่อการพัฒนาเมืองและยังมี

ผลต่อกระบวนการพัฒนาการเมืองในเชิงสถาบันหรือองค์กรอีกด้วย เพื่อการมีบทบาทในการกำหนดทิศทางของเมืองจากภาคประชาชนสู่ระดับนโยบายของประเทศ

ประเวศ วะสี (2535 อ้างถึงใน สมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ, 2540) ได้กล่าวไว้ว่าองค์กรชุมชนจะเกิดขึ้นโดยกระบวนการที่คนในชุมชนมาประชุมปรึกษาหารือกันซ้ำแล้วซ้ำอีก จนปรากฏตัวผู้นำตามธรรมชาติขึ้น มีการจัดการองค์กรมีการวิเคราะห์ปัญหา วินิจฉัยปัญหา วิเคราะห์ทางเลือกและตัดสินใจทางเลือกได้อย่างถูกต้อง ทั้งนี้กระบวนการที่คนในชุมชนมีกิจกรรมประชุมปรึกษาหารือกันอาจจะเกิดจากการตระหนักถึงปัญหาของชุมชนร่วมกันของสมาชิกในชุมชนหรืออาจเกิดขึ้นจากการกระตุ้นจากองค์กรภายนอกให้เกิดกิจกรรมเหล่านี้ก็ได้

จากการทบทวนวรรณกรรมและการประมวลผลศึกษา สำหรับการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดนิยามองค์กรชุมชน หมายถึง กลไกการจัดการของชุมชนจากการรวมกลุ่มของสมาชิกชุมชนโดยการร่วมมือช่วยเหลือในการแก้ปัญหาหรือรักษาผลประโยชน์ร่วมกันของกลุ่มสมาชิก ในประเด็นด้านการฟื้นฟูเมืองกับการพัฒนาชุมชนที่ปราศจากความมั่นคงด้านกรรมสิทธิ์หรือสิทธิการครอบครองที่ดินและย่านที่อยู่อาศัยที่มีสภาพเสื่อมโทรม มีการดำเนินแผนงานให้มีความมั่นคงด้านกรรมสิทธิ์หรือสิทธิการครอบครองที่ดิน และฟื้นฟูย่านที่อยู่อาศัยให้มีประโยชน์ใช้สอยได้อย่างมีคุณภาพมากขึ้นทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม

2.3.2 องค์ประกอบขององค์กรชุมชน

จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับองค์กรชุมชนสามารถสรุปได้ว่าองค์กรชุมชนจะสามารถดำรงอยู่ได้จะมีองค์ประกอบสำคัญ (พัทธา สายหู, 2540; สมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ, 2540; ฉันทัส เพียรธรรม, 2542; นันทิยา หุตานุวัตร และ ณรงค์ หุตานุวัตร, 2549) โดยสามารถจำแนกได้ดังนี้

1. อุดมการณ์ร่วมกัน หมายถึง มุมมองแนวคิดในการใช้ชีวิตต่อสังคมต่อชุมชนต่อการดำเนินการกิจกรรมหนึ่งร่วมกันขององค์กร นับว่าเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการยึดเหนี่ยวการรวมกลุ่มในการสร้างเป้าหมายและวัตถุประสงค์ขององค์กรเพื่อสร้างทิศทางการดำเนินการที่ต่อเนื่อง

2. การมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกันจะมีผลในการรวมกลุ่มทางสังคมของสมาชิกองค์กรชุมชน สิ่งนี้เป็นปัจจัยกระตุ้นให้กลุ่มสมาชิกขององค์กรชุมชนมีการติดต่อสื่อสารเพื่อการ

แลกเปลี่ยนเรียนรู้เนื้อหาสาระและกระบวนการต่างๆ เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมในการดำเนินการร่วมกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร

3. ผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับอุดมการณ์ เป้าหมายและวัตถุประสงค์ อาจจะมีลักษณะเป็นเชิงนามธรรม ส่วนผลประโยชน์ร่วมจะมีลักษณะเชิงรูปธรรม โดยธรรมชาติของพื้นฐานความต้องการของมนุษย์ องค์กรโดยทั่วไปจะต้องสร้างข้อมูลให้เกิดการรับรู้ทั่วไปว่า ผลประโยชน์ของการรวมตัวเป็นองค์กร คือ อะไร เพื่ออะไร

4. คน แบ่งคุณลักษณะที่เกี่ยวข้องกับองค์กรชุมชนในรายละเอียดได้ ดังนี้

4.1 ผู้นำ นับเป็นศูนย์กลางของการประสานแนวคิด ผลประโยชน์ และบทบาทการดำเนินกิจกรรมของสมาชิกแต่ละคนในองค์กร อาจหมายถึงกลุ่มคณะกรรมการได้เช่นกัน ทั้งนี้จะขึ้นอยู่กับลักษณะโครงสร้างขององค์กรชุมชนเป็นสำคัญ

4.2 สมาชิก หมายถึง กลุ่มบุคคลภายในชุมชนที่มาดำเนินการร่วมมือและมีส่วนร่วมในกิจกรรม ทั้งการระดมความคิด การวางแผน การตัดสินใจ การปฏิบัติและการติดตามประเมินผล ตลอดจนสิทธิ์พึงได้ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นในการดำเนินขององค์กร ทั้งนี้สมาชิกมีหลายประเภท เช่น สมาชิกที่เข้าร่วมการดำเนินการตลอดกระบวนการ สมาชิกที่เข้าร่วมเป็นส่วนงาน และสมาชิกประเภทสังเกตการณ์ เป็นต้น

4.3 ชาวบ้านทั่วไป หมายถึง กลุ่มบุคคลที่อยู่ในพื้นที่ดำเนินกิจกรรมที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินกิจกรรมต่อการดำรงชีวิต แต่ไม่ได้เข้าร่วมอยู่ในองค์กรชุมชนแต่อย่างใด ซึ่งจะคอยวิพากษ์การดำเนินกิจกรรมขององค์กรชุมชน ทั้งนี้นับเป็นตัวแปรอีกตัวหนึ่งที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งและการดำรงอยู่ขององค์กรชุมชน จากการเข้าร่วมและไม่เข้าร่วมองค์กร

5. การบริหารจัดการ สมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ เสนอความคิดไว้ว่าเป็นสิ่งชี้ขาดต่อความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน โดยเฉพาะกิจกรรมที่มีเงิน คน เกี่ยวข้อง ซึ่งจำเป็นที่จะต้องมีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้สามารถอธิบายในรายละเอียดขององค์ประกอบด้านการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพได้ ดังนี้

5.1 การตัดสินใจร่วมกัน สิ่งสำคัญสำหรับกระบวนการมีส่วนร่วมที่สนับสนุนต่อการรวมกลุ่มองค์กร ทั้งนี้ถ้าการบริหารจัดการเหล่าสมาชิกไม่มีโอกาสตัดสินใจด้วยความเป็นเจ้าของ องค์กร การอุดหนุนขององค์กรย่อมมีผล สมาชิกองค์กรจะขาดความตระหนักต่อการช่วยเหลือ ประคองกิจกรรม และจะปล่อยให้ผู้นำกำหนดทิศทาง ซึ่งความอุดหนุนจะขึ้นอยู่กับผู้นำผู้เดียว

ดังนั้นสมพันธ์จึงเสนอไว้ว่า การขับเคลื่อนของกิจกรรมองค์กรชุมชนที่สำคัญต่อการเปลี่ยนแปลง ควรจะต้องให้สมาชิกในองค์กรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเป็นอย่างมาก

5.2 โครงสร้างและบทบาทหน้าที่ ส่วนใหญ่จะมีลักษณะในรูปแบบมาตรฐาน เช่น มี ประธาน รองประธาน เลขานุการ ประชาสัมพันธ์ ฯลฯ ทั้งนี้การแบ่งโครงสร้างเช่นกันอาจจะไม่ จำเป็นสำหรับองค์กรที่มีเนื้อหางานที่ชัดเจน แต่ควรมีตำแหน่งที่มีเนื้อหางานให้ปฏิบัติจริง

5.3 สถานที่และวัสดุอุปกรณ์ เพื่อเป็นสถานที่ศูนย์กลางของการรวมกลุ่มในการวางแผน กิจกรรม การจัดกิจกรรม รวบรวมอุปกรณ์ต่างๆ และการใช้ประโยชน์สำหรับชุมชน

5.4 กฎ ระเบียบร่วมกัน เพื่อยึดเป็นแนวทางในการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน เนื่องจาก การรวมกลุ่มองค์กรชุมชนนั้น มาจากกลุ่มคนที่หลากหลาย ย่อมมีความคิดมุมมองที่แตกต่างกัน หรือมีความขัดแย้งเชิงเหตุผล ทัศนคติต่อการดำเนินการ จึงนับเป็นสิ่งสำคัญของการรวมกลุ่ม องค์กรชุมชนด้วยเช่นกัน

5.5 การสื่อสารระหว่างผู้นำกับสมาชิกองค์กรชาวบ้าน มีหลายรูปแบบ เช่นการประชุม แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการหาข้อสรุปร่วมกัน การประชาสัมพันธ์ข่าวการดำเนินการของ องค์กร การประชุมแกนนำองค์กร และการกระจายข่าวของกลุ่มย่อย การใช้ปฏิสัมพันธ์ทางด้าน สังคมวัฒนธรรม ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องมือในการสื่อสารเพื่อให้เกิดการรับรู้เข้าใจร่วมกัน ทั้งนี้ หากการสื่อสารมีปริมาณไม่เพียงพอหรือไขว้เขวจากความเป็นจริงแล้วนั้น การบรรลุ วัตถุประสงค์ในการดำเนินกิจกรรมขององค์กรชุมชนย่อมเป็นไปได้

5.6 การควบคุมตรวจสอบ เพื่อให้มีการรับรู้ร่วมกันของสมาชิกองค์กรอย่างชัดเจนและ โปร่งใส โดยเฉพาะกิจกรรมต่างๆขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น จึงจำเป็นต้อง มีการตรวจสอบอย่างต่อเนื่อง โปร่งใสและชัดเจน

6. กิจกรรม รูปแบบการเรียนรู้ และการดำเนินการจริงจะขึ้นอยู่กับกิจกรรมเหล่านี้ โดยทั่วไปกิจกรรมในชุมชนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรมเป็นหลัก บาง ชุมชนอาจมีกิจกรรมทางการเมือง จนมาถึงในปัจจุบันมีกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมมากขึ้นตาม สภาวะบ้านเมืองที่มีปัญหาสิ่งแวดล้อมมากขึ้น

7. งบประมาณ เพื่อการดำเนินกิจกรรม ทั้งนี้จะมาจากการสนับสนุนทั้งภายในและ ภายนอกชุมชน

2.3.3 การรวมกลุ่มองค์การทางสังคม

การรวมกลุ่มทางสังคมของบุคคลเกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกที่มีพฤติกรรมเพื่อดำเนินการบางอย่างร่วมกันให้บรรลุวัตถุประสงค์ ในการรับรู้เข้าใจความสัมพันธ์ของบุคคลหนึ่งกับบุคคลอื่นๆ ในช่วงเวลาอดีต ปัจจุบัน หรืออนาคต ซึ่งเรียกว่ากระบวนการปฏิสัมพันธ์กลุ่ม (Group interaction process) สิ่งนี้นับประเด็นหลักของการศึกษาพฤติกรรมกรรวมกลุ่มทางสังคม (McGrath, 1984: 12)

McGrath (1984) ได้กล่าวว่าการปฏิสัมพันธ์นำไปสู่การเรียนรู้ การสร้างคุณค่าและการตีความหมายของแต่ละบุคคลร่วมกัน บุคคลที่มีการปฏิสัมพันธ์มากมีแนวโน้มของการรวมกลุ่มและมีการให้คุณค่าและการตีความหมายที่คล้ายกัน สิ่งนี้เป็นปัจจัยที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมในการมีส่วนร่วมและสนับสนุนต่อเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของกลุ่ม

การพัฒนาการรวมกลุ่มทางสังคมจากการปฏิสัมพันธ์มาจาก 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) รูปแบบของการสื่อสาร 2) เนื้อหาของการปฏิสัมพันธ์ ทำให้ส่งผลต่อพฤติกรรมในการปฏิสัมพันธ์ ได้แก่ รูปแบบการดำเนินการเป็นกิจกรรมในของผู้มีส่วนร่วมเปรียบได้กระบวนการดำเนินการหรือภาระหน้าที่ กับรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเป็นกิจกรรมที่ทำให้เกิดความสนใจร่วมกันท่ามกลางผู้มีส่วนร่วม และ 3) กระบวนการสร้างอิทธิพลที่เป็นผลลัพธ์มาจาก 3 รูปแบบของการปฏิสัมพันธ์ ได้แก่ รูปแบบการสื่อสาร รูปแบบส่วนประกอบงาน และรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่จะทำให้ผู้มีส่วนร่วมบุคคลหนึ่งมีผลกระทบกับอีกบุคคลหนึ่ง ซึ่งผลกระทบดังกล่าวนับเป็นกระบวนการสร้างอิทธิพลต่อพฤติกรรมที่จะมีผลต่อผลลัพธ์และสิ่งที่จะตามมาจากการปฏิสัมพันธ์ของผู้มีส่วนร่วม (ดูตารางที่ 2.2 ประกอบ)

กรอบแนวคิดทั้ง 3 ขั้นตอน ดังที่กล่าวมาข้างต้นเป็นลักษณะการปฏิสัมพันธ์ของผู้มีส่วนร่วมที่นับเป็นพื้นฐานสำหรับการรวมกลุ่มองค์การทางสังคมเพื่อการดำเนินแผนงานที่มีเป้าหมายเป็นประโยชน์ส่วนรวมของทางสังคม

นอกจากนี้ Easterly, Ritzen, and Woolcock (2006) ยังได้กล่าวเกี่ยวกับการรวมกลุ่มทางสังคมเพื่อการทำงานร่วมกันได้นำไปสู่การกำหนดคุณภาพของสถาบันหรือองค์กร และทำให้เกิดผลกระทบที่สำคัญต่อการกำหนดนโยบายและการดำเนินในอนาคตได้อีกด้วย

ตารางที่ 2.2 ความสัมพันธ์ของ 3 ขั้นตอน ในการปฏิสัมพันธ์เพื่อการรวมกลุ่มทางสังคม

กระบวนการ	ลักษณะของการปฏิสัมพันธ์	ผลลัพธ์
กระบวนการสื่อสาร	รูปแบบของปฏิสัมพันธ์ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง รูปแบบการมีส่วนร่วม	รูปแบบการสื่อสาร
กระบวนการดำเนินการ	เนื้อหาของปฏิสัมพันธ์ ส่วนประกอบงาน: สร้างทางเลือกการเจรจาเพื่อ ดำเนินการ	รูปแบบการปฏิบัติงาน
กระบวนการสร้างความ สนใจร่วมกัน	เนื้อหาของปฏิสัมพันธ์ ส่วนประกอบความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล: การ ส่งผลต่อการควบคุม	รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล
กระบวนการสร้างอิทธิพลต่อ พฤติกรรม	ผลที่ตามมาจากการปฏิสัมพันธ์ ผลกระทบของการ สื่อสาร รูปแบบส่วนงานและรูปแบบความสัมพันธ์ ระหว่างบุคคลในการมีส่วนร่วมของแต่ละบุคคล	รูปแบบของการเปลี่ยนแปลงในการมี ส่วนร่วม การสื่อสาร ภาระหน้าที่งาน และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

ที่มา: ปรับปรุงมาจาก McGrath (1984: 19)

2.4 แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน

แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนในการฟื้นฟูเมืองกับการพัฒนาชุมชน แบ่งเป็น 4 ประเด็น ได้แก่ 1) บทบาทขององค์กรชุมชนในการฟื้นฟูเมืองกับการพัฒนาชุมชน 2) ลำดับขั้นการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน 3) การมีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วน และ 4) การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้เสีย

2.4.1 บทบาทขององค์กรชุมชนในการฟื้นฟูเมืองกับการพัฒนาชุมชน

Krumholz (อ้างถึงใน Ross and Leigh, 2000) กล่าวว่าองค์กรชุมชนเป็นพื้นฐานที่สำคัญ สำหรับการเป็นแรงขับเคลื่อนและสร้างผลกระทบต่อโครงสร้างพื้นฐานและการบริการ ส่วนกลาง นอกจากนี้ Poster (อ้างถึงใน Ross and Leigh 2000) ได้สนับสนุนยืนยันถึงองค์กรชุมชนเป็นส่วนประกอบพื้นฐานที่สำคัญของการวางแผนในการฟื้นฟูเศรษฐกิจของเมืองชั้นใน ที่สามารถสร้างเครือข่ายธุรกิจในพื้นที่จากการทำงานประสานร่วมกันแบบหุ้นส่วน (Partnership) เชื่อมโยงกับงานที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นที่ส่งผลต่อการดำเนินการและปรับปรุงเชิงพื้นที่สำหรับการรองรับกิจกรรมทางธุรกิจที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ยังสามารถดึงดูดธุรกิจใหม่ในพื้นที่เมืองชั้นใน ส่งเสริมกลุ่มบริษัท การจัดหาที่อยู่อาศัย การพัฒนาพื้นที่ธุรกิจ และการสร้างสรรค์งานต่างๆขึ้น สุดท้าย Ross and Leigh (2000) ได้กล่าวสรุปเกี่ยวกับองค์กรชุมชนว่ามีนักวิจัยหลายท่านได้สนับสนุนการร่วมกันทำงานในรูปแบบการสนับสนุนของภาครัฐกับการปฏิบัติการภาคชุมชน สิ่งนี้นับเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับกลยุทธ์การฟื้นฟูเมืองกับการพัฒนาชุมชนแบบองค์รวม กลุ่มองค์กรชุมชนที่

ได้รับสนับสนุนการดำเนินการจะนับเป็นต้นทุนที่สำคัญของกระบวนการฟื้นฟูเมืองและการพัฒนาชุมชน

Ross and Leigh ได้เสนอแนวความคิดสำหรับการดำเนินการฟื้นฟูเมืองบริเวณพื้นที่เมืองชั้นในของเมืองระดับมหานครในบริบทของทวีปอเมริกาเหนือและทวีปยุโรปไว้ว่าการสนับสนุนความยุติธรรมและความเท่าเทียมทางสังคมโดยการกระจายความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรท่ามกลางความแตกต่างทางกลุ่มเชื้อชาติและกลุ่มทางเศรษฐกิจสังคมที่อยู่พื้นที่ชั้นในของมหานคร สามารถทำได้โดยการพัฒนาองค์ประกอบด้านศักยภาพของชาวเมืองด้วยการสร้างชุมชนให้เป็นสถานที่ซึ่งชาวเมืองแต่ละบุคคลมีโอกาสด้านความสามารถในการปฏิบัติตามบทบาทต่อการกำหนดอนาคตของบุคคลเหล่านั้นด้วยตนเอง วิธีการดังกล่าวยังเป็นการผสมผสานของเมืองชั้นในเข้าสู่ระบบของเมืองทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และวิถีชีวิตด้วยอีก ซึ่งควรคำนึงถึงความเหมาะสมระหว่างสัดส่วนผลประโยชน์ส่วนบุคคลกับสวัสดิการของชุมชนเหล่านั้น

Burns, Hambleton and Hoggett (1994 อ้างถึงใน Roberts and Sykes, 2000) กล่าวว่าองค์การชุมชนนับเป็นรูปแบบสำหรับการเตรียมพื้นฐานของกระบวนการมีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วน นอกจากนี้ยังสนับสนุนกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เป็นประโยชน์กับคนในท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะก่อให้เกิดการรับรู้ว่าเป็นความหมายโดยนัยทางความรู้สึกถึงความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันของคนในชุมชนและความเป็นอัตตลักษณ์ทางสังคม สิ่งเหล่านี้ยังสามารถนำไปสู่ความภาคภูมิใจและการเกิดความสามัคคีได้อีกด้วยและจะนำไปสู่การยึดเหนี่ยวสิ่งใดสิ่งหนึ่งทางสังคมร่วมกัน สิ่งก็ตามมาเมื่อสามารถพัฒนาได้อย่างที่สูงสุดและมีความสำเร็จอย่างเต็มที่ขององค์การชุมชนจะทำให้ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ถึงความเป็นเจ้าของเกิดขึ้น และความรู้สึกในการเป็นหุ้นส่วนร่วมกันดำเนินการระหว่างชาวชุมชน ยิ่งกว่านั้น Handy and Charles (1997 อ้างถึงใน Roberts & Sykes 2000: 110) ได้กล่าวว่าชุมชนที่มีชีวิตชีวาจะเกิดขึ้นจากชาวชุมชนระหว่างกันมีความเชื่อใจซึ่งกัน สิ่งนี้จะมาจากการช่วยเหลือกันในพื้นที่และจะนำไปสู่รูปแบบของสวัสดิการทางสังคมด้วยเช่นกัน ทั้งนี้ชาวชุมชนได้สร้างความสัมพันธ์ที่สนับสนุนซึ่งกันจะทำให้เกิดขึ้นด้านความรู้สึกรับรู้ถึงการร่วมมือกันที่ไม่ได้ถูกจำกัดโดยขอบเขตทางกายภาพ ชาวชุมชนสามารถพัฒนาคุณค่าในระดับปัจเจกบุคคลไปสู่การทำงานและการเจริญก้าวหน้า อย่างไรก็ตามบริบทแวดล้อมของชุมชนสำหรับการสร้างความสำเร็จและการเติบโตของชุมชนไม่ได้มีเหมือนกันเสมอไป ในกรณีของประเทศอังกฤษมีลักษณะของชุมชน

เมืองที่มีลักษณะแตกต่างกับประเทศที่กำลังพัฒนา จากการทบทวนวรรณกรรมของผู้วิจัยพบว่า ความแตกต่างทางด้านกระบวนการจัดการฟื้นฟูเมืองระหว่างประเทศที่กำลังพัฒนา กับประเทศที่พัฒนาแล้วจะใช้กลไกที่แตกต่างกัน เช่น เมืองริโอเดอจาเนโร ประเทศบราซิลใช้กลไกการดำเนินจากการสร้างหน่วยงานเฉพาะกิจขึ้นมาในการดูแลควบคุมกระบวนการ ส่วนประเทศที่กำลังพัฒนาใช้องค์กรชุมชนเป็นแกนหลักสำหรับการขับเคลื่อนกระบวนการ ซึ่งชาวชุมชนมีความกระตือรือร้นอย่างมากในการปรับปรุงคุณภาพชีวิต และสร้างวัฒนธรรมของชุมชนและจิตอาสาซึ่งนับเป็นพื้นฐานสำคัญในการฟื้นฟูเมืองและการพัฒนาชุมชน สำหรับประเด็นนี้ Geddes (1995 อ้างถึงใน Roberts & Sykes 2000: 111) ได้อธิบายต่อว่าในการที่จะทำให้ชาวชุมชนมีความกระตือรือร้นในการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูเมืองและการพัฒนาชุมชนจะต้องมาจากการปรับปรุงขยายโอกาสการเข้าถึงด้านเศรษฐกิจและสังคมให้มากขึ้น และการพัฒนาบริการท้องถิ่นที่มีผลในการเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่ โอกาสการเข้าถึงนี้จะนำไปสู่การพบปะสมาชิกขององค์กรชุมชนให้เกิดขึ้น แนวคิดเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงระหว่างนโยบายกับการดำเนินการเข้าด้วยกันทำให้เกิดการมีทัศนคติต่อการฟื้นฟูเมืองและการพัฒนาเมืองร่วมกัน เนื่องจากสิ่งเหล่านี้มีอิทธิพลต่อการมองภาพในอนาคตทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน สำหรับการวิจัยบทบาทขององค์กรชุมชนโดย Roberts and Sykes ได้เลือกประเด็นทางด้านสาธารณสุข เนื่องจากอยู่ภายใต้การเชื่อมโยงร่วมกันระหว่างนโยบายเชิงพื้นที่ที่แตกต่างกัน ตัวอย่างเช่น ประชากรสูงอายุของประเทศอังกฤษมีความต้องการเพิ่มขึ้นสำหรับการดูแลด้านสาธารณสุขและการสนับสนุนจากชุมชน สาธารณสุขที่ดีจะขึ้นอยู่กับโอกาสที่มีที่อยู่อาศัยที่ดี สิ่งแวดล้อมที่น่าสบาย พื้นที่นันทนาการ กีฬาและพักผ่อน ซึ่งทำให้ภาครัฐตัดสินใจในการสนับสนุนย่านพื้นที่ปฏิบัติการด้านสาธารณสุข (Health Action Zones) และความสัมพันธ์กับโปรแกรมด้านการฟื้นฟูเมือง (Regeneration programmes) ที่รับผิดชอบและดำเนินการโดย Department of the Environment, Transport and the Regions (DETR) ของประเทศอังกฤษ

ระบบสาธารณสุขของชุมชนที่ได้รับการปรับปรุงจนสามารถทำให้ชาวชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจะมีผลต่อการพัฒนาความภูมิใจในความเป็นท้องถิ่น นอกจากนี้ชาวชุมชนมีความสบายใจกับวิถีชุมชนที่ดีขึ้น สิ่งนี้จะทำให้ชาวชุมชนมีความมั่นใจในการวางแผนสำหรับอนาคตบริบทของชุมชน

Turner (1976 อ้างถึงใน นพดล สหชัยเสรี, 2543) ได้ศึกษาวิวัฒนาการและความเป็นอยู่ของสลัมในโลกที่สามและเสนอแนวคิดในการแก้ปัญหาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้ยากจนใน

เมือง โดยผสมผสานการกระจายอำนาจของรัฐกับความรับผิดชอบของผู้ต้องการที่อยู่อาศัยด้วยการพึ่งตนเอง แนวคิด Supportive approach เป็นแนวคิดที่เสนอโดย Turner นับเป็นแนวคิดสำหรับกระบวนการทางสังคม โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการปรับปรุงฟื้นฟูที่อยู่อาศัยกันเองโดยใช้ทรัพยากรของชุมชนเท่าที่มีอย่างจำกัดที่ไม่มีการแทรกแซงของภาครัฐ กระบวนการนี้นับเป็นกระบวนการตัดสินใจร่วมกันของชุมชนในการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมเชิงพื้นที่ของตนเอง อย่างไรก็ตามในการสร้างโครงสร้างพื้นฐานยังต้องเป็นภาครัฐในการสนับสนุนอยู่ดี เพียงแต่การบริหารจัดการและการดำเนินการร่วมกันจำเป็นที่จะต้องผ่านกระบวนการตัดสินใจทางสังคมของชุมชนแห่งนั้น

อย่างไรก็ตามจุดอ่อนของแนวคิดนี้ คือ การขาดกลไกด้านเศรษฐกิจและการเมืองในการอำนาจให้ที่อยู่อาศัยแบบพึ่งตนเองดำเนินไปได้โดยมิได้คำนึงถึงเจตนารมณ์และแรงจูงใจของภาครัฐในการแก้ปัญหาที่อยู่อาศัยสำหรับกลุ่มผู้มีรายได้น้อย

ดังนั้น นพดล สหชัยเสรี ได้กล่าวว่าประโยชน์ใช้สอยของที่อยู่อาศัยจะสามารถวัดได้จากระดับของการสนองความต้องการของครัวเรือนที่อยู่อาศัยที่มาจากการมีส่วนร่วมในการวางแผนและการออกแบบการฟื้นฟูชุมชนเมืองร่วมกันของผู้อยู่อาศัย ทั้งนี้ชาวชุมชนจะมีความชอบธรรม อำนาจในการควบคุม บริหารจัดการทรัพยากรที่จำเป็นสำหรับการอยู่อาศัยส่วนใหญ่ของท้องถิ่นตนเอง ในขณะที่ภาครัฐจะมีบทบาทในด้านการควบคุมความปลอดภัยและความสมดุลของระบบนิเวศ นพดลจึงได้สรุปว่าด้วยเหตุนี้กระบวนการจัดหาที่อยู่อาศัยแบบพึ่งอาศัยจะไม่ได้หมายถึงการลงมือสร้างบ้านด้วยตนเอง แต่จะหมายถึงการมีส่วนร่วมและอำนาจในการตัดสินใจ ซึ่งภาครัฐควรมีบทบาทหน้าที่ในการสนับสนุนองค์ความรู้ในการตัดสินใจการสร้างเป้าหมายวัตถุประสงค์และการดำเนินการของภาคประชาชนในพื้นที่ที่ดำเนินการฟื้นฟูเมืองกับการพัฒนาชุมชนแห่งนั้น นอกจากนี้แนวคิดแบบ Supportive approach โดย Turner ได้มีความขัดแย้งกับแนวคิดของธนาคารโลกเนื่องจาก Turner สนับสนุนชุมชนและองค์กรท้องถิ่นการฟื้นฟูพื้นที่อยู่อาศัยภายในเมือง แต่ในขณะที่แนวคิดของธนาคารโลกสนับสนุนต่อกลไกตลาด โดยไม่ได้มุ่งเน้นการกระจายความเป็นเจ้าของที่ดิน เงินทุน และโครงสร้างพื้นฐาน อย่างไรก็ตามการควบคุมกลไกตลาดและการมอบอำนาจการครอบครองที่ดิน เงินทุน และแรงงานให้แก่ชุมชนท้องถิ่นตามแนวคิด Supportive approach อาจจะทำให้ยากในบริบทของประเทศด้อยพัฒนา เหตุผลของ Turner ไม่มีสิ่งสนับสนุนที่เพียงพอในการให้เหตุผลโต้แย้งกับเหตุผลเชิงเศรษฐกิจ การเมือง และการบริหารจัดการในบริบทของประเทศในระบบทุนนิยมเพียงเพื่อให้

สังคมมีความเป็นประชาธิปไตย ทั้งนี้พดลได้สรุปข้อวิพากษ์จาก Burgess ว่าแนวคิดการฟื้นฟูที่อยู่อาศัยแบบพึ่งตนเองนั้นจะสามารถเพิ่มมูลค่าในการแลกเปลี่ยน (Exchange value) ได้เมื่อเวลาผ่านไป ผู้ที่รับประโยชน์จากโครงการที่อยู่อาศัยพึ่งตนเองกลายเป็นชนชั้นกลางและเป็นการผลักภาระรับผิดชอบของนักลงทุนด้านสวัสดิการคนงานอีกด้วย แต่ในขณะนั้นยังไม่มีวิธีการที่เหมาะสมที่เป็นไปได้ตามกฎหมายที่ภาครัฐของประเทศด้อยพัฒนาจะสามารถกระจายทรัพยากรไปสู่ผู้มีรายได้น้อยและเปิดโอกาสการมีส่วนร่วมในการจัดการด้านที่อยู่อาศัยได้

ในช่วงปี ค.ศ.1980 ศูนย์เพื่อการตั้งถิ่นฐานมนุษย์แห่งสหประชาชาติ (United Nations Centre for Human Settlements: UNCHS) ได้เปลี่ยนแนวทางของการฟื้นฟูที่อยู่อาศัยแบบพึ่งตนเองมาเป็นการเชื่อมโยงระหว่างบทบาทภาครัฐ ตลาด องค์กรอิสระ และองค์กรชุมชน โดยรวมเรียกว่าแนวคิดการเพิ่มขีดความสามารถให้แก่ชุมชน หมายถึง การนำทรัพยากรมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ การเพิ่มขีดความสามารถในด้านการลงทุนเพื่อเพิ่มผลผลิตด้านที่อยู่อาศัยกับโครงสร้างพื้นฐาน และการยกระดับความสามารถของการค้าในและนอกระบบ โดยการเน้นการเพิ่มบทบาทความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อการดำเนินการอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมสูงสุด

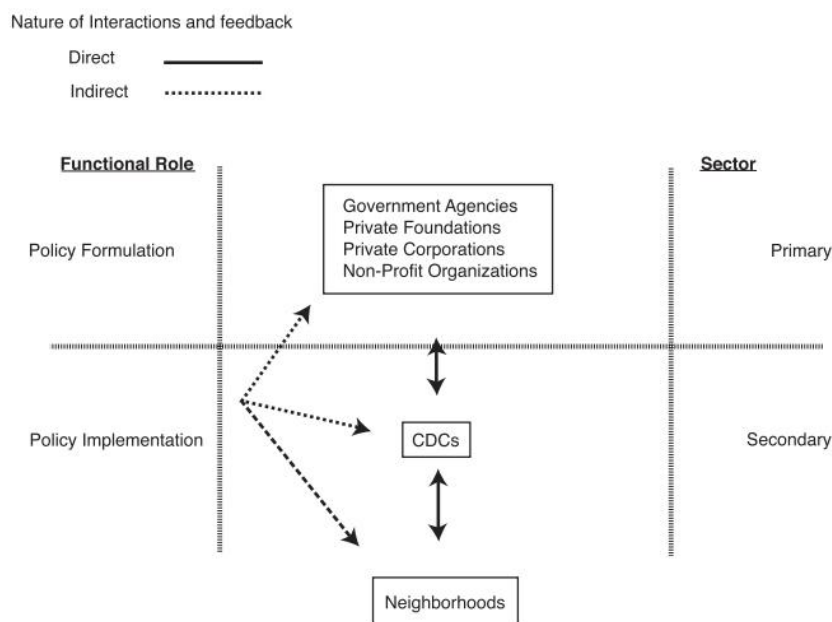
ต่อมาได้มีการใช้แนวคิดด้านกลไกประชารัฐ (Governance) หมายถึง การปฏิสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับภาครัฐ โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนระดับปัจเจกบุคคลในการตัดสินใจด้านนโยบายต่างๆ เช่น เศรษฐกิจและการเมือง (อรพินท์ สพอิชชัย, 2541) และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการแก้ปัญหาเมืองด้านต่างๆ ซึ่งจะรวมถึงความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารต่างๆ และการเข้าถึงเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่มีอำนาจในการตัดสินใจ (McCarney et al, 1995 อ้างถึงใน พดล สหชัยเสรี, 2543: 37) ซึ่งวิธีนี้นับได้ว่าเป็นประโยชน์ทั้งในกระบวนการวางนโยบายและกระบวนการนำแผนไปใช้ในขั้นตอนดำเนินการ วิธีการนี้เปิดโอกาสให้มีการสื่อสารแบบสองทางระหว่างผู้อยู่อาศัย เจ้าของที่ดิน และเจ้าหน้าที่ภาครัฐ เพื่อหาข้อยุติในข้อขัดแย้งต่างๆ โดยสามารถเอาชนะอุปสรรคด้านกลไกตลาดได้ และวิธีนี้เป็นประโยชน์มากขึ้นในกระบวนการนำแผนไปปฏิบัติ เนื่องจากมีอุปสรรคหลายประการที่ไม่สามารถแก้ไขได้โดยใช้วิธีการในระบบได้ เช่น การต่อรองโดยใช้วิธีการแบ่งปันที่ดินเพื่อให้ได้มาซึ่งการเช่าที่ดินแลกกับการคืนที่ดินให้แก่เจ้าของที่ดินบางส่วนเพื่อการทำประโยชน์ของเจ้าของ หรือ การให้ได้มาซึ่งสาธารณูปโภคในชุมชนบุกรุก เป็นต้น

นพดล สหชัยเสรี (2543) ได้สรุปแนวคิดสำหรับการฟื้นฟูเมืองและการพัฒนาชุมชน ด้านที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยไว้ว่าไม่ได้เป็นปัญหาในเชิงเทคนิค แต่หากเป็นปัญหาในเชิงกระบวนการทั้งด้านเศรษฐกิจและการเมือง ซึ่งได้เสนอให้สถาบันการศึกษาด้านผังเมืองบรรจุวิชาที่เกี่ยวกับเคหะการสำหรับผู้มีรายได้น้อย ที่นับว่ามีความจำเป็นต่อการแก้ปัญหาไว้ในหลักสูตร โดยเน้นวิธีจัดการกระบวนการวางแผนและอาศัยกลไกขององค์กรชุมชนในการจัดให้มีส่วนร่วมในโครงการพึ่งตนเอง

งานศึกษาของ Silverman (2001) ได้อธิบายเกี่ยวกับบทบาทบริษัทพัฒนาชุมชนของประเทศสหรัฐอเมริกา (Community Development Corporation: CDC) ในบริบทที่ดินที่ไม่สามารถลงทุนได้และยากต่อการพัฒนาในพื้นที่ตั้งของชุมชน บริษัทพัฒนาชุมชนมีลักษณะของการรวมกลุ่มชาวชุมชนในพื้นที่แห่งนั้นเป็นพื้นฐานโดยมีเป้าหมายในการพัฒนาสังคม ที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อมที่จำเป็นของชุมชน ทั้งนี้รูปแบบบริษัทพัฒนาชุมชนนี้มีลักษณะของการเป็นรูปแบบทางเลือกของการดำเนินโครงการพัฒนาพื้นที่ ระบบกลไกทางเลือกใหม่นี้ถูกออกแบบในลักษณะของการทำงานที่คล้ายกับโครงสร้างและบทบาทขององค์กรพัฒนาเอกชน ซึ่งโดยแท้จริงแล้วพัฒนามาจากรูปแบบการทำงานขององค์กรพัฒนาเอกชนที่ลงพื้นที่ทำงานร่วมกับชุมชนนั่นเอง

Silverman ได้กล่าวว่าในการดำเนินโครงการฟื้นฟูเมืองในพื้นที่ที่มีชุมชนอาศัยอยู่นั้น องค์กรชุมชนจะมีบทบาทในการเชื่อมโยงการสร้างรูปแบบนโยบายกับผู้ดำเนินหลัก เช่น ภาครัฐ มูลนิธิ องค์กรพัฒนาเอกชน กับการดำเนินการตามนโยบายที่กำหนดไว้กับพื้นที่ จากภาพที่ 2.3 อธิบายระบบการพัฒนาชุมชน กลุ่มองค์กรในระดับปฐมภูมิ (Primary sector) เป็นกลุ่มองค์กรที่เป็นลักษณะของการมีอำนาจในการสร้างนโยบาย มีต้นทุนทรัพยากร งบประมาณ และมีกลุ่มบุคคลากรที่มีความสามารถในการบริหารและความเชี่ยวชาญเฉพาะ โดยส่วนใหญ่มักจะเป็นกลุ่มองค์กรจากภายนอกที่ต้องการพัฒนาพื้นที่ของชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ เช่น ภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน ซึ่งจะตรงกันข้ามกับชาวชุมชนที่จะอยู่ในระดับทุติยภูมิ (Secondary sector) ที่มีข้อจำกัดในการเข้าถึงกระบวนการสร้างนโยบาย ไม่มีต้นทุนทรัพยากร ไม่มีงบประมาณ ตลอดจนมีข้อจำกัดด้านความสามารถในการบริหารและความเชี่ยวชาญ ดังนั้นบทบาทขององค์กรชุมชนจะมีลักษณะในการเชื่อมโยงสองระดับ ปรากฏการณ์นี้ทำให้องค์กรชุมชนอยู่ในบริบทสิ่งแวดล้อมของการร่วมมือระหว่างองค์กร (Interorganizational environment) ซึ่งถือว่าเป็นหนอย่อยในการประสานให้กับโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน นอกจากนั้นยังอธิบาย

ว่าองค์กรชุมชนยังมีบทบาทเชิงสถาบันในการเป็นศูนย์กลางในการรวมกลุ่มดำเนินกิจกรรมพัฒนาชุมชนร่วมกันท่ามกลางสมาชิกชุมชนในลักษณะของการตัดสินใจแบบฉันทามติอีกด้วย (ดูภาพที่ 2.5 ประกอบ)

ภาพที่ 2.5 บทบาทพรรคพัฒนาชุมชนในการพัฒนาระบบความร่วมมือระหว่างองค์กร

ที่มา: Silverman, 2001: 242

2.4.2 ลำดับขั้นการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน

แนวคิดด้านการมีส่วนร่วมของชาวเมืองมีพื้นฐานมาจากกระแสการเคลื่อนไหวการพัฒนาชุมชนของสหรัฐอเมริกาในช่วงทศวรรษ 1950-1960 ในการต่อสู้ของภาคประชาชนต่อการดำเนินการฟื้นฟูเมืองกับการพัฒนาชุมชนแบบรีอถอน ซึ่งเป็นผลมาจากแบ่งแยกทางสังคมที่มาจากความเหลื่อมล้ำด้านต่างๆ เช่น ความแตกต่างสถานะทางเศรษฐกิจ เชื้อชาติ สีผิว วัฒนธรรม และการเมือง เป็นต้น จากเหตุการณ์นี้ไปสู่การต่อสู้และการเรียกร้องสิทธิในความเป็นพลเมือง (Citizenship)

การเรียกร้องสิทธิความเป็นพลเมืองทำให้เกิดจราจกลางเมือง และทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมครั้งใหญ่ของเมือง ในการดำเนินการฟื้นฟูพัฒนาเมืองกับการพัฒนาชุมชนของสหรัฐอเมริกา ซึ่งได้มีการกำหนดนโยบาย กฎหมาย แผนงานและโครงการต่างๆ ที่สนับสนุนต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนเกิดขึ้น (Sanoff, 2000)

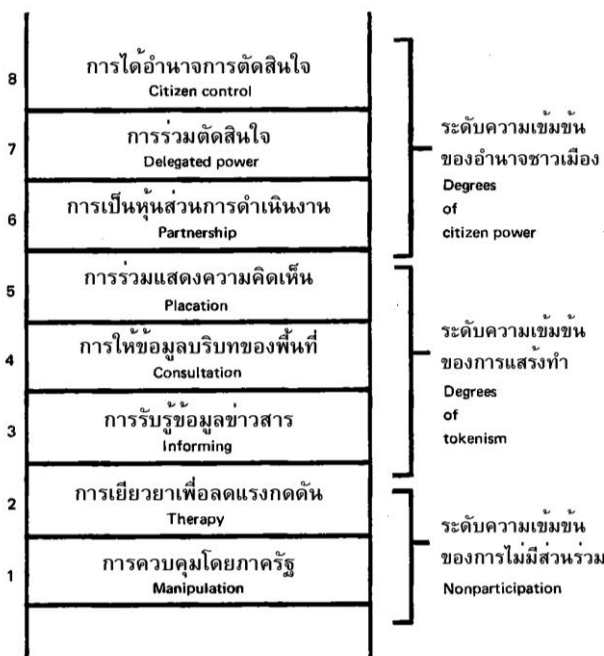
ลำดับการมีส่วนร่วมของชาวเมืองได้มีการศึกษาและแบ่งรูปแบบไว้หลายลักษณะ โดยมีเป้าหมายของการให้อำนาจชาวเมืองในการกำหนดแผนงานของการฟื้นฟูเมืองกับการพัฒนาชุมชนมากที่สุดเท่าที่จะสามารถทำได้ ในกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนมีกลไกหนึ่งที่สำคัญต่อกระบวนการวางแผน คือ การสนับสนุนให้เกิดองค์กรชุมชนเพื่อมีบทบาทในการเป็นตัวแทนของกลุ่มชาวเมืองในพื้นที่ประสานการทำงานในกระบวนการวางแผนเพื่อไปสู่การดำเนินการได้อย่างเป็นรูปธรรม (Alinsky, 1941; Arnstein, 1969: 216)

การสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการฟื้นฟูเมืองกับการพัฒนาชุมชนนับเป็นมิติที่เกี่ยวข้องกับกลยุทธ์วิธีการใช้ข้อมูลร่วมกันเพื่อนำไปสู่การสร้างเป้าหมายและการสร้างนโยบายร่วมกัน สิ่งนี้กล่าวได้อีกนัยหนึ่งได้ว่าเป็นวิธีการนำไปสู่การปฏิรูปทางสังคม (Social Reform) ในการแบ่งปันผลประโยชน์ทางสังคมให้เกิดขึ้น แนวคิดการมีส่วนร่วมชุมชนได้รับความนิยมนิยมและมีการประยุกต์ใช้อย่างหลากหลายของแขนงวิชาต่างๆ เช่น การสาธารณสุข การบริหารการศึกษา การบริหารทรัพยากรธรรมชาติ ฯลฯ ในแต่ละแขนงวิชาเหล่านี้จะมีการให้คำนิยามเชิงปฏิบัติการมีรายละเอียดที่แตกต่าง และจะมีการจำแนกลำดับขั้นของการมีส่วนร่วมที่แตกต่างกัน ตลอดจนถึงแขนงวิชาด้านการฟื้นฟูและพัฒนาเมืองอีกด้วยเช่นกัน

จากงานศึกษาของ Arnstein (1969) ได้จำแนกลำดับขั้นการมีส่วนร่วมของชุมชนภายใต้บริบทของประเทศพัฒนาแล้วในสหรัฐอเมริกา โดยมีมุมมองการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นเรื่องของการกระจายอำนาจในการตัดสินใจเกี่ยวกับกระบวนการฟื้นฟูเมืองกับการพัฒนาชุมชน ซึ่งได้ให้นิยามการมีส่วนร่วมของชาวเมือง คือ การแบ่งปันอำนาจให้กับชาวเมืองอย่างทั่วถึง โดยไม่มีมิติทางด้านสถานะทางการเมืองและการเงินของแต่ละบุคคลมาเกี่ยวข้อง ในการบริหารจัดการทรัพยากรต่างๆ ร่วมกัน

Arnstein ได้ศึกษาการจำแนกลำดับขั้นการมีส่วนร่วมของชาวเมืองผ่านแผนงานพัฒนาเมือง 3 ประเภท ได้แก่ การฟื้นฟูเมือง (Urban Renewal) การต่อสู้กับความยากจน (Anti-poverty) และเมืองตัวอย่าง (Model Cities) จำแนกลำดับขั้นการมีส่วนร่วมของชาวเมืองได้ 8 ลำดับ ได้แก่ ลำดับขั้นที่ 1 การจัดการโดยภาครัฐ (Manipulation) ลำดับขั้นที่ 2 การเยียวยาเพื่อลดแรงกดดัน (Therapy) ลำดับขั้นที่ 3 การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร (Informing) ลำดับขั้นที่ 4 การให้ข้อมูลบริบทของพื้นที่ (Consultation) ลำดับขั้นที่ 5 การร่วมแสดงความคิดเห็น (Placation)

ลำดับชั้นที่ 6 การเป็นหุ้นส่วนการดำเนินงาน (Partnership) ลำดับชั้นที่ 7 การร่วมตัดสินใจ (Delegated Power) และลำดับชั้นที่ 8 การให้อำนาจตัดสินใจ (Citizen Control)

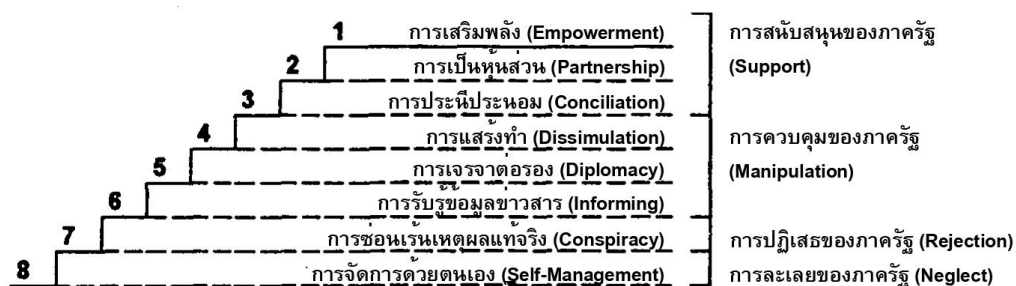

ภาพที่ 2.6 กรอบแนวคิดลำดับชั้นการมีส่วนร่วมของชาวเมือง 8 ชั้น โดย Arnstein (1969: 217) (ปรับปรุงโดยผู้วิจัย)

ทั้งนี้ในความคิดเห็นของ Arnstein ได้อภิปรายเกี่ยวกับลำดับชั้นการมีส่วนร่วมของชุมชนไว้ว่า ถ้าการมีส่วนร่วมของชาวเมืองในการฟื้นฟูเมืองเป็นเรื่องของการมีอำนาจในการตัดสินใจแล้ว ดังนั้นลำดับชั้นที่ 1-2 ไม่นับว่าเป็นการมีส่วนร่วมของชุมชน ส่วนลำดับชั้นที่ 3-5 จัดเป็นการสร้างทำทำให้การมีส่วนร่วมพอเป็นพิธี (Tokenism) และลำดับชั้นที่ 6-8 เท่านั้น จึงจะนับว่าเป็นการมีส่วนร่วมของชาวเมืองอย่างแท้จริง

สำหรับ Choguill (1996: 433-435) ได้ให้ข้อโต้แย้งในการจำแนกและการให้รายละเอียดของลำดับชั้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในแนวคิด Arnstein ไว้ว่าการนำลำดับชั้นการมีส่วนร่วมนี้ไม่สามารถนำมาวิเคราะห์ใช้กับกลุ่มประเทศด้อยพัฒนาได้อย่างครอบคลุม นอกจากนี้ Arnstein ได้กล่าวถึงชุมชนที่ด้อยโอกาสในประเทศพัฒนาแล้วจะมีความสามารถในการปฏิรูปทางสังคมได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งจะมีความเป็นไปได้ที่บุคคลเหล่านี้จะมีการแบ่งปันผลประโยชน์ให้กับภายในสังคมที่มีความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจอยู่แล้ว ในส่วนของบริบทของประเทศด้อยพัฒนากลุ่มชุมชนผู้มีรายได้น้อยจะมีความต้องการมากกว่าอำนาจเพียงอย่างเดียว ดังนั้น Choguill จึงกล่าวในมุมมองของการเสริมพลังของภาครัฐในการบริหารจัดการทรัพยากรที่อยู่ร่วมกัน กลุ่มผู้มีรายได้น้อยเหล่านี้มีความต้องการเพิ่มเติมอีก 2 ปัจจัยในการมีส่วนร่วม ได้แก่ 1) การเสริมพลัง

(Empowerment) ช่วยในการมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในบางประเด็นที่มีผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิต และ 2) การบริการของระบบเมืองและที่อยู่อาศัยจากภาครัฐ ดังนั้นจึงควรมีการ บัญญัติศัพท์และคำอธิบายรายละเอียดของระดับการมีส่วนร่วมให้เหมาะสมกับบริบทในกลุ่ม ประเทศด้อยพัฒนาให้มากขึ้น

ภาพที่ 2.7 กรอบแนวคิดการจำแนกลำดับขั้นการมีส่วนร่วมของชาวเมือง 8 ขั้น สำหรับประเทศด้อยพัฒนา ในมุมมองของทัศนคติภาครัฐ โดย Choguill (1996: 442)

ส่วนแนวคิดและวิธีการของ Hamdi and Goethert (1997) ที่พัฒนามาจากกรอบแนวคิด ของ Arnstein (1969) Burke (1979) Wulz (1986) Burn (1979) และ Masaaki (1993) เพื่อใช้ ในการวางแผนเชิงปฏิบัติการกับชุมชนท่ามกลางกลุ่มประเทศพัฒนาและด้อยพัฒนานับว่าเป็น มุมมองการปฏิสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับองค์กรภายนอก

สำหรับการทำความเข้าใจและวิเคราะห์ลำดับขั้นการมีส่วนร่วมโดย Hamdi and Goethert ของชุมชนแต่ละพื้นที่ แต่ละกรณีของงานฟื้นฟูเมืองและการพัฒนาชุมชน ซึ่งมุ่งเน้น เกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างชาวเมืองกับองค์กรภายนอก

ชาวเมืองในที่นี้ หมายถึง กลุ่มบุคคลที่หลากหลายอยู่รวมกันภายในพื้นที่แห่งหนึ่งที่มีความ สนใจบางอย่างร่วมกันเพื่อการดำเนินการให้สำเร็จ บุคคลดังกล่าวจะมีลักษณะความ เกี่ยวพันในมิติเชิงพื้นที่และสังคม ทั้งนี้กลุ่มบุคคลดังกล่าวจะมีความแตกต่างในความเป็นชุมชน บางพื้นที่จะมีความร่วมมือกันและการจัดการในระดับสูง หรือบางพื้นที่จะมีความสัมพันธ์กันเพียง แค่อยู่ภายในพื้นที่เดียวกันเท่านั้น ซึ่งไม่มีความสัมพันธ์กันทางสังคม

ส่วนองค์กรภายนอก หมายถึง บุคคลที่ได้รับการเป็นตัวแทนของเมืองหรือภาครัฐ เช่น นักปฏิบัติงาน หรือนักวางแผน ซึ่งจะประกอบด้วยกลุ่มเจ้าหน้าที่เทคนิคภาครัฐท้องถิ่น กลุ่ม บริษัทที่ปรึกษา หรือองค์กรพัฒนาเอกชน เป็นต้น ทั้งนี้บทบาทของตัวแทนภายนอกจะมีความ

หลากหลาย ตั้งแต่ความเกี่ยวข้องอย่างเต็มที่ เช่น การดูแลการประชุมเชิงปฏิบัติการ หรือ บทบาทโดยอ้อม เช่น เป็นเพียงทรัพยากรบุคคลในการวางแผนเพียงเท่านั้น

นอกจากนี้ Hamdi and Goethert ได้ให้ความเห็นว่าองค์กรภายนอกเป็นเพียงแค่บุคคลภายนอกเท่านั้น ซึ่งไม่สามารถเข้าใจบริบทสถานการณ์ของพื้นที่ชุมชนได้อย่างเต็มที่ แต่อย่างไรก็ตาม กลุ่มตัวแทนภายนอกสามารถกระจายบทบาทที่เหมาะสมอย่างเป็นโครงสร้างขององค์กร ทั้งรูปแบบการใช้เครื่องมือและเทคนิคให้มีการเชื่อมโยงและการยอมรับสิ่งต่างๆ ให้เกิดขึ้นได้ โดยส่วนใหญ่กระบวนการวางแผนมักจะถูกควบคุมได้ง่ายจากองค์กรภายนอก แต่อย่างไรก็ตามการกระตุ้นในการมีส่วนร่วมของชาวเมืองโดยองค์กรภายนอกนับว่าเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาความเป็นชุมชนและการรวมกลุ่มของกลุ่มคนที่อยู่อาศัยภายในพื้นที่แห่งนั้น

ดังนั้นความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับตัวแทนภายนอกจะมีความหลากหลายที่จะนำไปสู่ลักษณะของลำดับชั้นการมีส่วนร่วมและความรับผิดชอบ Hamdi and Goethert ได้อธิบายลักษณะปฏิสัมพันธ์ระหว่างชาวเมืองกับตัวแทนภายนอกได้ 5 ลักษณะ อธิบายได้ว่า ถ้าตัวแทนภายนอกมีบทบาทในการเป็นตัวแทน (Surrogate) การตัดสินใจประเด็นต่างๆ ของแผนงานกลุ่มชาวเมืองจะมีบทบาทเกี่ยวข้องกับแผนงานเพียงเล็กน้อยหรือไม่เกี่ยวข้องเลย

LEVELS of Participation	COMMUNITY ROLES	OUTSIDER ROLES
NONE	-	 SURROGATE
INDIRECT		<
CONSULTATIVE	INTEREST GROUP 	< ADVOCATE
SHARED CONTROL	STAKEHOLDER 	= STAKEHOLDER
FULL CONTROL	PRINCIPAL 	> RESOURCE

ภาพที่ 2.8 กรอบแนวคิดการจำแนกลำดับชั้นการมีส่วนร่วมของชาวเมือง 5 ชั้น

ในมุมมองของปฏิสัมพันธ์ระหว่างชาวเมืองกับตัวแทนภายนอก โดย Hamdi and Goethert (1997: 68)

ถ้าองค์กรภายนอกมีบทบาทในการเป็นผู้ให้การสนับสนุน (Advocate) การตัดสินใจประเด็นต่างๆ ของแผนงาน กลุ่มชาวเมืองจะมีบทบาทเกี่ยวข้องกับแผนงานในลักษณะของกลุ่ม

ผลประโยชน์ (Interest group) ประเด็นแผนงานเหล่านั้น อย่างไรก็ตามกลุ่มผู้สนใจดังกล่าว อาจจะสามารถหักท้วงตัวแทนภายนอกได้ในประเด็นของแผนงานที่เกิดขึ้นได้ แต่ขอบเขตอำนาจการตัดสินใจต่อประเด็นต่างๆ ยังอยู่ที่กลุ่มตัวแทนภายนอก

ถ้าชาวเมืองและตัวแทนภายนอกมีการร่วมรับผิดชอบโดยมีบทบาทเป็นผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholder) และมีความเกี่ยวข้องในการวางแผนอย่างเต็มที่ แต่ในทางตรงข้ามกลุ่มชาวเมือง จะมีบทบาทเป็นผู้ได้รับมอบอำนาจความรับผิดชอบอย่างเต็มที่ (Principal) ในการบริหารแผนงาน ตัวแทนจากภายนอกจะมีบทบาทเป็นเพียงทรัพยากรในกระบวนการวางแผน ดำเนินการเพียงเท่านั้น

ดังนั้นในมุมมองด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างชาวเมืองกับตัวแทนภายนอก Hamdi and Goethert ได้แบ่งบทบาทของกลุ่มชาวเมืองที่เกิดขึ้นได้ 3 ลักษณะ ตามความเข้มข้นของการมีส่วนร่วมและการตัดสินใจ ได้แก่ กลุ่มผลประโยชน์ (Interest group) กลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholder) และกลุ่มผู้ได้รับมอบอำนาจ (Principal)

จากการทบทวนวรรณกรรม 3 มุมมอง ที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้วิจัยได้วิเคราะห์เปรียบเทียบมุมมองกรอบแนวคิดทั้ง 3 ได้ดังตารางที่ 2.3

ตารางที่ 2.3 การวิเคราะห์เนื้อหาและรายละเอียดตัวชี้วัดการจำแนกลำดับชั้นการมีส่วนร่วมของชาวเมืองหรือชุมชนในแต่ละ มุมมองกรอบแนวคิดของ Arnstein, Choguill และ Hamdi and Goethert

	ลำดับชั้นการมีส่วนร่วม โดย Arnstein	ลำดับชั้นการมีส่วนร่วม โดย Choguill	ลำดับชั้นการมีส่วนร่วม โดย Hamdi and Goethert
	การกระจายอำนาจการตัดสินใจ	การเสริมพลังของภาครัฐ	ปฏิสัมพันธ์ชุมชนกับองค์กรภายนอก
หุ้นส่วน	8 การได้รับอำนาจอย่างเต็มที่ 7 การให้อำนาจตัดสินใจ 6 การเป็นหุ้นส่วนการดำเนินงาน	8 การเสริมพลัง 7 การเป็นหุ้นส่วน 6 การประนีประนอม	5 การได้รับอำนาจอย่างเต็มที่ 4 การแบ่งอำนาจตัดสินใจ
ให้ความคิดเห็น	5 การร่วมแสดงความคิดเห็น 4 การให้ข้อมูลบริบทของพื้นที่	5 การสร้างทำ 4 การเจรจาต่อรอง	3 การให้ข้อมูลบริบทของพื้นที่
ไม่มีส่วนร่วม	3 การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร 2 การเยียวยาเพื่อลดแรงกดดัน 1 การจัดการโดยภาครัฐ	3 การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร 2 การซ่อนเร้นเหตุผลแท้จริง 1 การจัดการด้วยตนเอง	2 มีส่วนร่วมโดยอ้อม 1 ไม่มีส่วนร่วม

2.4.3 การมีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วน

การมีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนในการฟื้นฟูเมืองกับการพัฒนาชุมชน หมายถึง การรวมเป็นกลุ่มเดียวกันในประเด็นสนใจร่วมกันที่เกิดขึ้นจากการร่วมมือมากกว่า 1 ภาคส่วนองค์กรขึ้นไป สำหรับเตรียมการและการตรวจสอบความเข้าใจเชิงกลยุทธ์ร่วมกันในการเปลี่ยนแปลงพื้นที่กำหนดไว้ (Bailey, 1994 อ้างถึงใน McQuaid 2000: 3)

Halland (1984 อ้างถึงใน McQuaid, 2000: 3) ได้กล่าวเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการร่วมมือในการทำงานหรือการดำเนินการร่วมกัน ซึ่งสำหรับมุมมองด้านนโยบายสาธารณะ การมีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วน หมายถึง การร่วมมือระหว่างกลุ่มคนหรือกลุ่มองค์กรในภาคส่วนสาธารณะกับภาคส่วนเอกชนในการสร้างสรรค์ผลประโยชน์ร่วมกัน

นอกจากนั้น Harding (1990 อ้างถึงใน McQuaid 2000) ได้นิยามเพิ่มเติมไว้จากนิยามทั่วไปสำหรับคำว่า การมีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนในภาคเอกชนกับภาคสาธารณะ (Private-public Partnership) หมายถึง การดำเนินการที่ขึ้นอยู่กับความเข้าใจของเหล่าผู้ดำเนินการในทั้งภาคสาธารณะและภาคเอกชนที่จะนำไปสู่แนวทางบางอย่างสำหรับการปรับปรุงเศรษฐกิจของเมืองและคุณภาพชีวิต

สำหรับ Stratton (1989 อ้างถึงใน McQuaid 2000) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วน หมายถึง การร่วมความคิด ร่วมแรงและร่วมใจท่ามกลางกลุ่มธุรกิจ กลุ่มองค์กรไม่หวังผลกำไร และภาครัฐที่มีการแบ่งใช้ร่วมกันด้านความเสี่ยง ทรัพยากรและทักษะในโครงการหนึ่งที่ได้ผลประโยชน์ร่วมกันแต่ละภาคส่วน ทั้งนี้กลุ่มผู้เกี่ยวข้องจะอยู่ในพื้นที่และมีอำนาจสำหรับการพัฒนา

อิทธิพลของแผนงานที่เป็นไปได้ในเชิงปฏิบัติและการกำหนดแนวทาง คือ การมีข้อตกลงร่วมกัน ซึ่งจะต้องอาศัยความร่วมมือ การประสานงานในเรื่องข้อมูลข่าวสาร องค์กรที่สำคัญที่สุด คือ องค์กรที่อยู่ในระดับท้องถิ่น ซึ่งหมายรวมถึงรัฐบาลท้องถิ่นและองค์กรชุมชน ในการประชุมนานาชาติที่ว่าด้วยการตั้งถิ่นฐานมนุษย์ครั้งที่ 2 (Habitat II) ที่เมืองอิสตันบูล ประเทศตุรกี เมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2539 ได้มีข้อตกลงร่วมกันว่ารัฐบาลท้องถิ่นจะต้องปรับเปลี่ยนทัศนคติในการบริหารพัฒนาเมืองเสียใหม่ โดยเปลี่ยนบทบาทจากผู้จัดหาบริการสาธารณะ (Service Provider) มาเป็นผู้สนับสนุนหรืออำนวยประโยชน์ (Catalyst and

Facilitator) นำไปสู่แนวคิดด้านการมีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วน (Partnership) หมายถึง กลไกในการประสานประโยชน์จากกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในขั้นตอนของการพัฒนาลักษณะที่พึงพาและสนับสนุนซึ่งกันและกัน สิ่งนี้คือการพิจารณาและชั่งน้ำหนักจุดแข็งและจุดอ่อนของภาครัฐ ภาคธุรกิจ ภาคเอกชน และองค์กรเอกชน เพื่อใช้ประโยชน์จากจุดแข็งและลดความไร้ประสิทธิภาพจากจุดด้อยให้มากที่สุด (Warah, 1997 อ้างถึงใน ยงธนิศร์ พิมลเสถียร, 2543: 116-117)

ยงธนิศร์ พิมลเสถียร (2543) กล่าวว่าในการวางแผนและผังให้มีผลในทางปฏิบัติควรที่จะต้องมีการพิจารณาตั้งแต่กระบวนการวางแผนไปจนถึงมาตรการต่างๆ ที่จะนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพของบ้านเมือง ในแนวคิดของการมีข้อตกลงร่วมกันและการกำหนดแนวทางพร้อมแรงจูงใจ เป็นสิ่งที่ควรนำมาพิจารณาได้แล้วในการจัดเตรียมแผน การผนวกผังกายภาพให้เป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาท้องถิ่น เป็นสิ่งที่ควรจะดำเนินการเช่นกัน พร้อมกับการนำเอารูปแบบต่างๆ ของลักษณะการทำงานมีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนเข้ามาเพื่อการดำเนินการวางแผนและผังให้ได้ผลในเชิงปฏิบัติ นอกจากนี้ยงธนิศร์ยังได้เสนอการเตรียมการในด้านการวางแผนและผังให้มีผลในเชิงปฏิบัติเพิ่มเติมอีก 5 ประเด็น ได้แก่

1. การสร้างระบบสื่อสารกับชุมชนและกลุ่มสังคมในท้องถิ่นอย่างเป็นธรรมชาติ เพื่อให้ได้มาซึ่งความเข้าใจร่วมกัน เพื่อสร้างวิสัยทัศน์การพัฒนาเมืองที่เป็นทางการ
2. การสร้างความแข็งแกร่งให้กับประสิทธิภาพในการทำงานของท้องถิ่น โดยการจัดฝึกอบรมเป็นระยะ ในส่วนของการวางแผนผังกายภาพและสิ่งแวดล้อม การจัดการบริหารพัฒนาเมือง และเทคนิคสมัยใหม่ที่จำเป็น เช่น ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ เพื่อให้ทันต่อยุคสมัย และการฝึกอบรมดังกล่าว ควรเน้นเรื่องผลในการปฏิบัติ ไม่ใช่เป็นลักษณะทางวิชาการมากเกินไป
3. ทบทวนวิธีลักษณะของการทำงานแบบหุ้นส่วนที่มีการดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน และเรียนรู้จากข้อดี ข้อเสีย เพื่อนำมาปรับใช้กับแต่ละท้องถิ่น
4. การพยายามนำกลไกทางกฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบัน เช่น ช่องทางของการออกผังเมืองเฉพาะ หรือ กฎหมายท้องถิ่น มาผนวกกับวิธีลักษณะการทำงานแบบหุ้นส่วน เพื่อการประกันความล้มเหลว
5. การมีระบบติดตามและประเมินผลในการบริหารผังและผลกระทบของผัง เพื่อนำมาปรับปรุงต่อไปในอนาคต

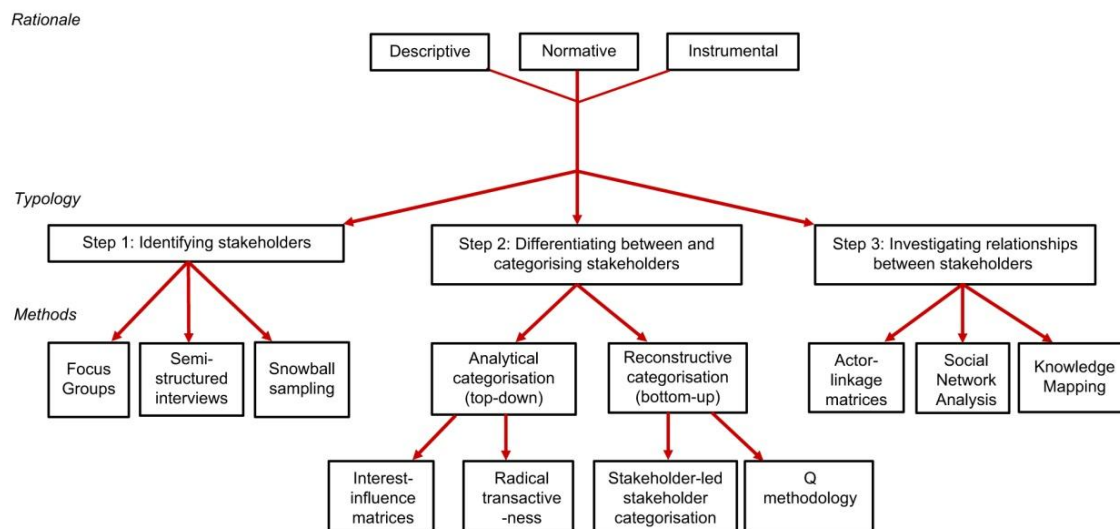
กล่าวโดยสรุปการมีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนคือกระบวนการร่วมมือท่ามกลางผู้มีส่วนได้เสียจากองค์กรหรือหน่วยงานต่างๆ โดยจะมีองค์กรท้องถิ่นหรือองค์กรชุมชนเป็นผู้ดำเนินการหลัก ซึ่งจะได้รับการสนับสนุนหรืออำนาจประโยชน์ในการดำเนินการฟื้นฟูเมืองและการพัฒนาชุมชนจากภาครัฐผ่านกระบวนการสื่อสารข้อมูลอย่างทั่วถึงและครอบคลุมท่ามกลางกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียเพื่อการสร้างเงื่อนไขข้อตกลงในการประสานผลประโยชน์ร่วมกัน ตลอดจนการสร้างแรงจูงใจในการมีส่วนร่วมดำเนินการ

2.4.4 การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้เสีย

การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้เสียเป็นแนวคิดสำหรับการวิเคราะห์กลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและมีอิทธิพลด้านต่างๆ ต่อความสำเร็จในการดำเนินการฟื้นฟูเมืองและการพัฒนาชุมชน การทบทวนวรรณกรรมและแนวความคิดด้านการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้เสียจะใช้เป็นกรอบแนวคิดและการเลือกเครื่องมือสำหรับการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้เสียของการวิจัยครั้งนี้

การแบ่งประเภทของผู้มีส่วนได้เสียมีหลากหลายวิธีโดยทั่วไปผู้มีส่วนได้เสียจะแบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) ความเร่งด่วนของการฟื้นฟู (urgency) 2) ความเกี่ยวข้องด้วยกฎหมาย (legitimacy) และ 3) ความเกี่ยวข้องเชิงอำนาจ (power) ซึ่งบ่อยครั้งในการดำเนินการจะไปมุ่งเน้นกลุ่มผู้มีส่วนร่วมที่มีความเกี่ยวข้องเชิงอำนาจในการฟื้นฟูเมืองเพียงอย่างเดียว (Prell, Hubacek and Reed, 2009) อย่างไรก็ตามแนวคิดนี้ได้มีการพัฒนาการแบ่งประเภทกลุ่มผู้มีส่วนร่วมโดยมองผ่านเชิงพื้นที่ฟื้นฟูเมืองแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) ผู้มีส่วนได้เสียภายในพื้นที่ และ 2) ผู้มีส่วนได้เสียภายนอกพื้นที่ (Hall, P. อ้างถึงใน Roberts and Sykes, 2000 ; Hamdi and Goethert, 1997)

Reed et al. (2009) ได้ศึกษารูปแบบและมุมมองวิธีการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้เสียที่มีการพัฒนามาจากการวางแผนในสาระด้านต่างๆ และมีจุดประสงค์ที่แตกต่างกัน เพื่อการสร้างความเข้าใจในเงื่อนไขเครื่องมือการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้เสีย ทั้งแง่มุมของหลักเกณฑ์และลักษณะของเครื่องมือได้สร้างกรอบแนวคิดพื้นฐานเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้เสียที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในกลุ่มศาสตร์สาขาและบริบทที่แตกต่างได้ Reed et al. ได้แบ่งการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้เสียแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การระบุกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย 2) การจำแนกความแตกต่างและการจัดกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย และ 3) การค้นหาความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนได้เสีย (ดูภาพที่ 2.9 ประกอบ) โดยอธิบายรายละเอียดวิธีดำเนินการในแต่ละขั้นตอน ดังนี้

ภาพที่ 2.9 กรอบแนวคิดขั้นตอนและวิธีการการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

ที่มา: Reed et al., 2009: 1936

ขั้นตอนที่ 1 มีวิธีการต่างๆในการระบุกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย โดยการใช้การประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structural interviews) และการสุ่มถามแบบส่งต่อ (Snow-ball sampling)

ขั้นตอนที่ 2 การจำแนกความแตกต่างและการจัดกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย แบ่งได้เป็น 2 มุมมอง ได้แก่ 1) การวิเคราะห์กระบวนการจัดกลุ่มแบบบนลงล่าง มีวิธีการจำแนกกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย คือ เมทริกผลประโยชน์และอิทธิพล (Interest-influence matrices) กับการจัดความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลดำเนินการหลัก (Racial transactiveness) ส่วนมุมมองที่ 2) การวิเคราะห์กระบวนการจัดกลุ่มแบบปรับโครงสร้าง มีวิธีการจำแนกกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย คือ การจัดกลุ่มกันเองโดยผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholder-led stakeholder categorization) กับการสัมภาษณ์โดยแบบสอบถาม (Q methodology)

สุดท้ายขั้นตอนที่ 3 การค้นหาความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนได้เสีย มีวิธีการค้นหา 3 วิธี คือ 1) เมทริกการเชื่อมโยงของผู้ดำเนินการ (Actor-linkage matrices) 2) การวิเคราะห์โครงข่ายทางสังคม (Social network analysis) และ 3) การทำผังองค์ความรู้ (Knowledge mapping)

นอกจากนี้ Reed et al. ได้สรุปแต่ละวิธีการในขั้นตอนการวิเคราะห์ที่ผู้มีส่วนได้เสียพร้อมทั้งคำอธิบาย แหล่งข้อมูลที่จะได้มาซึ่งการวิเคราะห์ การเปรียบเทียบจุดแข็งและจุดอ่อนเพื่อการเลือกใช้วิธีการให้เหมาะสมกับบริบทการวิจัยอีกด้วย รายละเอียดอธิบายดังตารางที่ 2.4

ตารางที่ 2.4 การสรุปแต่ละวิธีการวิเคราะห์ที่ผู้มีส่วนได้เสีย

วิธีการวิเคราะห์	คำอธิบาย	การรวบรวมข้อมูล	จุดแข็ง	จุดอ่อน
การประชุมกลุ่มย่อย (Focus groups)	การระดมสมองในกลุ่มย่อยของผู้มีส่วนได้เสีย ทั้งด้านความสนใจ อิทธิพล ทักษะคิด และการจัดกลุ่ม	มีความต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกคุณภาพสูง เช่น ห้องประชุม อาหาร และน้ำ อุปกรณ์ประกอบการประชุม	มีความรวดเร็วและมีความตื่นตัวเพิ่มขึ้น มีความเป็นไปได้ในการค้นหาหนทางของกลุ่ม โดยเฉพาะการทำความเข้าใจในข้อมูลที่ซับซ้อน ซึ่งจะมีการอภิปรายเพื่อพัฒนาร่วมกัน	ไม่มีลักษณะของโครงสร้างเชิงองค์กร
การสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interviews)	การสัมภาษณ์กลุ่มผู้มีส่วนได้เสียในช่วงเวลาหนึ่งเพื่อการตรวจสอบและการสนับสนุนข้อมูลในกลุ่มย่อย	การสัมภาษณ์ในช่วงเวลาหนึ่ง อาจมีการใช้เครื่องบันทึกช่วยในการยืนยันข้อมูลและตรวจสอบ	มีประโยชน์มากสำหรับการวิเคราะห์เชิงลึก ความสัมพันธ์ผู้มีส่วนได้เสียและเป็นการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลในการรวบรวมข้อมูลจากการประชุมกลุ่มย่อย	ถ้ามีการใช้เวลาเพิ่มขึ้นในการสัมภาษณ์จะมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นตาม มีความยากในการค้นหาฉันทมติ
การสุ่มถามแบบตอส่ง (Snow-ball sampling)	การศึกษาระดับบุคคลเริ่มต้นจากบุคคลหลักในการดำเนินการเพื่อทำการสัมภาษณ์และสอบถามเกี่ยวกับบุคคลอื่นที่ติดต่อกับการดำเนินการ	คล้ายกับการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง แต่การจัดกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียจะระบุได้ ในขณะที่การสัมภาษณ์	ง่ายและสะดวกในการสัมภาษณ์โดยปราศจากการปกป้องประเด็นข้อมูล	การสุ่มสัมภาษณ์ที่เกิดขึ้นอาจจะมีความลำเอียงเกิดขึ้นโดยลักษณะโครงข่ายทางสังคมของบุคคลแรกที่เริ่มต้นสัมภาษณ์
เมทริกความสนใจและอิทธิพล (Interest-influence matrices)	กลุ่มผู้มีส่วนได้เสียถูกจัดกลุ่มในระบบตารางในความสัมพันธ์ระหว่างความสนใจกับอิทธิพล	สามารถรวบรวมได้ในการประชุมกลุ่มย่อย หรือการสัมภาษณ์	มีความเป็นไปได้ในการจัดกลุ่มเพื่อสร้างการขับเคลื่อนเชิงอำนาจได้อย่างชัดเจน	การจัดกลุ่มอาจมีการกีดกันบางกลุ่มเกิดขึ้น
การจัดกลุ่มกันเองโดยผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholder-led stakeholder categorization)	กลุ่มผู้มีส่วนได้เสียมีการจัดกลุ่มกันเอง	ใช้วิธีเกี่ยวกับการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง	การจัดกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียจะขึ้นอยู่กับความรู้ซึ่งกันของผู้มีส่วนได้เสียเหล่านั้น	ความแตกต่างของผู้มีส่วนได้เสียอาจถูกจัดอยู่กลุ่มเดียวกันจากการรับผิดชอบ ทำให้การจัดกลุ่มไร้ความหมาย
การสัมภาษณ์โดยแบบสอบถาม (Q methodology)	ผู้มีส่วนได้เสียจะถูกดึงออกมาจากกลุ่มทางสังคม การให้ข้อมูลจะสามารถแสดงความคิดได้ชัดเจนขึ้น	มีการจัดเรียงชุดคำถามเพื่อวิเคราะห์	สามารถวิเคราะห์ความคิดเห็นที่แตกต่างในกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียได้ และสามารถจัดกลุ่มบุคคลตามความคิดเห็นได้	ไม่สามารถระบุความคิดเห็นทั้งหมดที่เกิดขึ้นในกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย ประเด็นที่รวบรวมได้จะเกิดจากการประเด็นในแบบสอบถามเท่านั้น
เมทริกการเชื่อมโยงของผู้ดำเนินการ (Actor-linkage matrices)	กลุ่มผู้มีส่วนได้เสียถูกจัดระเบียบในตารางสองมิติเพื่อแสดงความสัมพันธ์ซึ่งกัน	สามารถรวบรวมได้ในการประชุมกลุ่มย่อย หรือการสัมภาษณ์	ง่ายในการวิเคราะห์ ความสัมพันธ์จากข้อมูลไม่มาก	อาจมีความขัดแย้งของข้อมูล และยากสำหรับการใช้เพื่ออธิบายความเชื่อมโยง

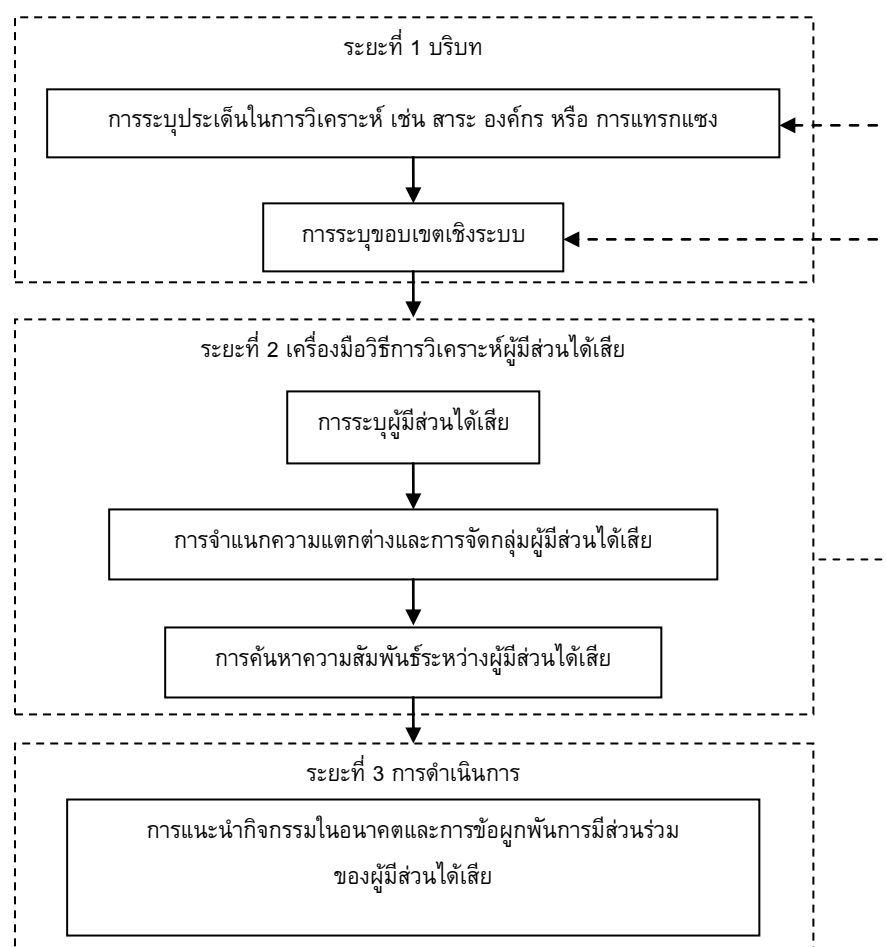
วิธีการวิเคราะห์	คำอธิบาย	การรวบรวมข้อมูล	จุดแข็ง	จุดอ่อน
การวิเคราะห์โครงข่ายทางสังคม (Social network analysis)	ใช้ในการระบุโครงข่ายของผู้มีส่วนได้เสียและวัดความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างกัน	การสัมภาษณ์หรือแบบสอบถาม และสามารถวิเคราะห์โดยใช้เครื่องมือคอมพิวเตอร์ได้	สามารถบอกขอบเขตและโครงสร้างโครงข่ายของผู้มีส่วนได้เสียได้ ทั้งสามารถบอกกลุ่มผู้มีอิทธิพลหรือผู้อยู่ชายขอบได้	การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามจำเป็นต้องใช้ผู้มีความสามารถเฉพาะเพื่อประมวลผล
การทำผังองค์ความรู้ (Knowledge mapping)	สามารถใช้ร่วมกับการวิเคราะห์โครงข่ายทางสังคม เพื่อการระบุปฏิสัมพันธ์ด้านความรู้	แบบสอบถามผสมผสานกับการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง	การระบุกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย อาจจะทำให้เกิดความสมดุลเชิงอำนาจเนื่องจากได้รับความรู้ที่เท่ากัน	องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นต้องไม่มีความแตกต่างระหว่างผู้มีส่วนได้เสีย
การจัดความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ดำเนินการหลัก (Racial transactiveness)	การสุ่มถามแบบต่อส่งจะสามารถระบุเส้นทางการเชื่อมโยงผู้มีส่วนได้เสีย เพื่อการพัฒนากลยุทธ์ให้กับสิ่งที่ผู้มีส่วนได้เสียสนใจ	จากการอบรม	การระบุผู้มีส่วนได้เสียและประเด็นสามารถเปลี่ยนแปลงได้ ซึ่งจะช่วยลดความเสี่ยงของโครงการ	ค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นตามระยะเวลาและจำนวนบุคคล

ที่มา: Reed et al., 2009: 1937

สุดท้าย Reed et al. ได้สรุปผลการศึกษาและเสนอแนะขั้นตอนการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้เสีย โดยแบ่งเป็น 3 ระยะ ทั้งหมด 6 ขั้นตอน ในระยะแรกประเด็นเรื่องของบริษัท กล่าวได้ว่าก่อนวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้เสียทุกครั้งจำเป็นต้องมีการรับรู้เข้าใจถึงประเด็นในการตัดสินใจหรือดำเนินการก่อน เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ขอบเขตผู้เกี่ยวข้องในระบบที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ในประเด็นของระยะแรกของการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้เสียโดย Reed et al. จะมีความสอดคล้องกับกรอบแนวคิดด้านการวางแผนที่เคยเสนอโดย Faludi (1984) ซึ่งกล่าวว่าในการวิเคราะห์กระบวนการวางแผนทุกครั้งควรทำความเข้าใจก่อนว่าจะวางแผนในประเด็นสาระใด โดยให้เหตุผลว่าสาระของการวางแผนเปรียบเสมือนผลรวมของคุณลักษณะองค์ความรู้ในมุมมองต่างๆที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมเมือง คุณลักษณะเหล่านี้จะอธิบายเกี่ยวกับรายละเอียดของประเด็นสาระในการวางแผนและสาระดังกล่าวจะสะท้อนให้เกิดรูปแบบหรือประเภทของกระบวนการวางแผนเกิดขึ้นด้วยเช่นกัน แต่อย่างไรก็ตาม Reed et al. ได้กล่าวว่าถ้ามีการศึกษามาอย่างชัดเจนจนสามารถระบุได้ว่าบริบทของการตัดสินใจและดำเนินการนี้จะกลุ่มบุคคลใดเป็นผู้มีส่วนได้เสียบ้าง และสามารถสร้างขอบเขตของระบบการตัดสินใจกับการดำเนินการได้แล้ว สามารถข้ามกระบวนการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้เสียในระยะแรกไปได้

ส่วนสำคัญที่ Reed et al. กล่าวเน้นคือระยะที่ 2 เป็นการค้นหาและมีความใกล้ชิดกับกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย ทั้งนี้จะมีความสัมพันธ์กับระยะที่ 1 จากการให้ข้อมูลการรับรู้ในประเด็นสาระและขอบเขตของระบบการตัดสินใจกับการดำเนินการร่วมกันและตรงกันในกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย ความสัมพันธ์ของสองส่วนนี้เปรียบเสมือนขั้นตอนของกระบวนการวางแผนในการเกิด

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียกับการรับรู้ข้อมูลสาระการวางแผนแต่ละขั้นตอน เช่น การรับรู้วัตถุประสงค์และแนวทางของโครงการนำไปสู่การรวมกลุ่มองค์กร หรือการสร้างทางเลือกของรูปแบบการดำเนินโครงการนำไปสู่การตัดสินใจร่วมกัน ในแต่ละขั้นตอนการวางแผนย่อมทำให้เกิดพลวัตของกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียเกิดขึ้นด้วยเช่นกัน ดังนั้นจึงมีความจำเป็นในการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้เสียเป็นระยะในกระบวนการวางแผน รายละเอียดขั้นตอนระยะที่ 2 ดังที่กล่าวไปในภาพที่ 2.9 (ดูภาพที่ 2.10 ประกอบ) วิธีการและเครื่องมือในแต่ละขั้นตอนมีความเหมาะสมและวัตถุประสงค์ในการวิเคราะห์ที่แตกต่างกันไป สามารถดูรายละเอียดได้ในตารางที่ 2.4 ในการเลือกวิธีการจะขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการวิเคราะห์ ทักษะและทรัพยากรในการดำเนินการด้วย แต่ละวิธีการที่กล่าวมาอาจจะมีตั้งแต่การใช้เทคนิคขั้นสูงและโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปช่วยในการคำนวณ เช่น วิธีการวิเคราะห์โครงข่ายทางสังคม จนไปถึงวิธีการแบบง่ายและรวดเร็ว เช่น เมทริกการเชื่อมโยงของผู้ดำเนิน หรือการเมทริกความสนใจและอิทธิพล

ภาพที่ 2.10 กรอบแนวคิดระเบียบวิธีในการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้เสีย

ที่มา: Reed et al., 2009: 1947

นอกจากนี้ Lichfield (2000) ได้กล่าวเกี่ยวกับการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้เสียในกระบวนการฟื้นฟูเมืองกับการพัฒนาชุมชนผ่านเชิงพื้นที่ และได้เสนอแนะการระบุกับการจำแนกผู้มีส่วนได้เสียเบื้องต้นระหว่างอยู่อาศัยภายในพื้นที่กับอยู่อาศัยภายนอกพื้นที่ เนื่องจากระดับผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อวิถีชีวิตจะมีความเข้มข้นไม่เท่ากัน ดังนั้นวิธีการคิดในการตัดสินใจและดำเนินการย่อมจะไม่เหมือนกันด้วย เมื่อนำบุคคลสองกลุ่มมาตัดสินใจร่วมกันมักจะเกิดความขัดแย้งในความคิดเห็นอย่างชัดเจนและบ่อยครั้ง สิ่งที่ Lichfield กล่าวมามีลักษณะคล้ายกับประเด็นด้านทรัพยากรสาธารณะ (Common goods) ที่ Hardin เคยกล่าวไว้ใน การตัดสินใจต่อการบริหารจัดการเรื่องใดเรื่องหนึ่งร่วมกัน ถ้าผู้ตัดสินใจไม่ได้รับผลกระทบโดยตรงหรือรู้เท่าไม่ถึงการต่อผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อตนเองแล้วนั้น มักจะตัดสินใจเลือกดำเนินการในรูปแบบที่ง่ายและคุ้มค่าในทางเศรษฐกิจของตนเองไว้ก่อนโดยไม่สนใจต่อผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับบุคคลอื่นหรือตนเอง

ในการวิจัยครั้งนี้การระบุกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียสามารถทำได้ด้วยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผนวกกับการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างขอบเขตที่ชัดเจนของผู้มีส่วนได้เสียในการจำแนกประเภทของผู้มีส่วนได้เสียใช้แนวคิดของ Lichfield ใช้แนวคิดผู้มีส่วนได้เสียภายในพื้นที่กับผู้มีส่วนได้เสียภายนอกพื้นที่ เนื่องจากจะสามารถสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยที่สอดคล้องกับแนวคิดด้านการร่วมมือระหว่างองค์กร (Inter-organization) ซึ่งจะสามารถนำไปสู่การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนได้เสียได้ชัดเจนมากขึ้น ในขั้นตอนต่อมาผู้วิจัยใช้แนวคิดและเครื่องมือการวิเคราะห์โครงข่ายทางสังคมสำหรับการค้นหาความสัมพันธ์ของผู้มีส่วนได้เสียเพื่อสร้างความเข้าใจและการอธิบายบทบาทผู้มีส่วนได้เสีย

2.4.5 การแทรกแซงกระบวนการมีส่วนร่วม

O'Donnell, Tharp, and Wilson (1993: 512) ได้กล่าวเกี่ยวกับการแทรกแซงกระบวนการมีส่วนร่วมโดยการกำหนดกิจกรรมมีส่วนร่วมระหว่างนักวางแผนชุมชนกับสมาชิกชุมชนที่มีการสนับสนุนในการดำเนินการและการได้รับการสนับสนุนซึ่งกัน จนส่งผลให้เกิดภาระงานที่สำคัญเกิดขึ้น ได้แก่

- 1) การเกิดบทบาทความสัมพันธ์ท่ามกลางผู้มีส่วนร่วมเพื่อให้นักวางแผนชุมชนเป็นดังผู้เชี่ยวชาญในการวิเคราะห์ลักษณะสมาชิกเพื่อกำหนดบทบาทหน้าที่ที่เหมาะสมกับความเชี่ยวชาญของสมาชิกแต่ละบุคคล

- 2) การเพิ่มขึ้นในบทบาทความรับผิดชอบของผู้มีส่วนร่วม
- 3) การเรียนรู้จากส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง
- 4) การเปลี่ยนแปลงบทบาทจากผู้รับรู้กลายเป็นผู้มีส่วนร่วม และ
- 5) การเปลี่ยนแปลงบทบาทของการเป็นสมาชิกชุมชนให้กลายเป็นบทบาทผู้นำในแต่ ละด้านของกระบวนการวางแผนและดำเนินการอย่างเหมาะสม

โดยสิ่งดังกล่าวมีเป้าหมายเพื่อค้นหาฉันทามติผ่านการพัฒนาการมีส่วนร่วมกันในแนวทางการแทรกแซงและการพัฒนาชุมชน การรวมกลุ่มที่มาจากการมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกันจากการสนทนาอภิปรายและการแบ่งปันกิจกรรมการสร้างสรรค์ร่วมกันเป็นวิธีการบรรลุเป้าหมายเพื่อให้คุณค้ำาร่วมกันในการกำหนดแนวทางดำเนินการที่เหมาะสมของผู้มีส่วนร่วม

โดยทั่วไปถ้าการดำเนินโครงการที่จะต้องมึลักษณะที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมและบรรทัดฐานของชุมชน ส่วนใหญ่มักจะล้มเหลวจากการบริหารงานโดยบุคคลภายนอก ซึ่งโครงการต้องมีลักษณะเข้าถึงได้กับลักษณะรูปแบบวัฒนธรรมของชุมชน

วัฒนธรรมถูกนิยามเป็นคุณค่า ความเชื่อ และกฎเกณฑ์เพื่อกำหนดพฤติกรรมในการอยู่หรือทำงานร่วมกัน สำหรับบุคคลแบ่งปันเป็นสาธารณะและเริ่มต้นการวางแผนเพื่อสร้างให้เกิดความเข้าใจของคุณค่า ความเชื่อ และกฎเกณฑ์ที่สัมพันธ์กับการกำหนดกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายใต้การสนทนาอภิปราย

นอกจากนี้ Boonyabanha (2005; 2003) ได้กล่าวในกรณีของการแทรกแซงกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนในการพัฒนาความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัยของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนมุ่งเน้นการสนับสนุนงบประมาณในการรวมกลุ่มของสมาชิกองค์กรชุมชนและการเชื่อมโยงระหว่างองค์กรชุมชนอย่างเป็นโครงข่ายของลักษณะผู้อยู่ภายใต้เงื่อนไขการประสบปัญหาที่คล้ายกัน เช่น ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของชุมชน (บุกรุกหรือสัญญาเช่าระยะสั้น) ประเภทของเจ้าที่ดินในการตั้งถิ่นฐาน เป็นต้น การเชื่อมโยงกลุ่มองค์กรชุมชนที่มีลักษณะคล้ายกันจะนำไปสู่การสนับสนุนกระบวนการปฏิสัมพันธ์ที่ทำให้เกิดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการสนทนาอภิปรายแลกเปลี่ยนประสบการณ์และแนวคิดในการแก้ปัญหาร่วมกันเพื่อนำไปสู่การบริหารจัดการกระบวนการวางแผนและการตัดสินใจร่วมกันอย่างเหมาะสมกับบริบทเฉพาะของแต่ละองค์กรชุมชน

2.5 แนวคิดและทฤษฎีโครงข่ายทางสังคมกับกระบวนการการวางแผน

แนวคิดด้านโครงข่ายทางสังคมเป็นแนวคิดสำหรับการศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลท่ามกลางผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการวางแผนและดำเนินการอย่างเป็นองค์การเพื่อบรรลุเป้าหมายที่มีร่วมกัน สำหรับการศึกษานี้แบ่งเป็น 5 ประเด็น ได้แก่ 1) กระบวนการวางแผนกับการสื่อสาร 2) โครงข่ายความสัมพันธ์ระหว่างองค์กร 3) โครงข่ายทางสังคมกับกระบวนการตัดสินใจ 4) โครงข่ายทางสังคมกับการสนับสนุนทรัพยากร และ 5) การวิเคราะห์โครงข่ายทางสังคม

2.5.1 กระบวนการวางแผนกับการสื่อสาร

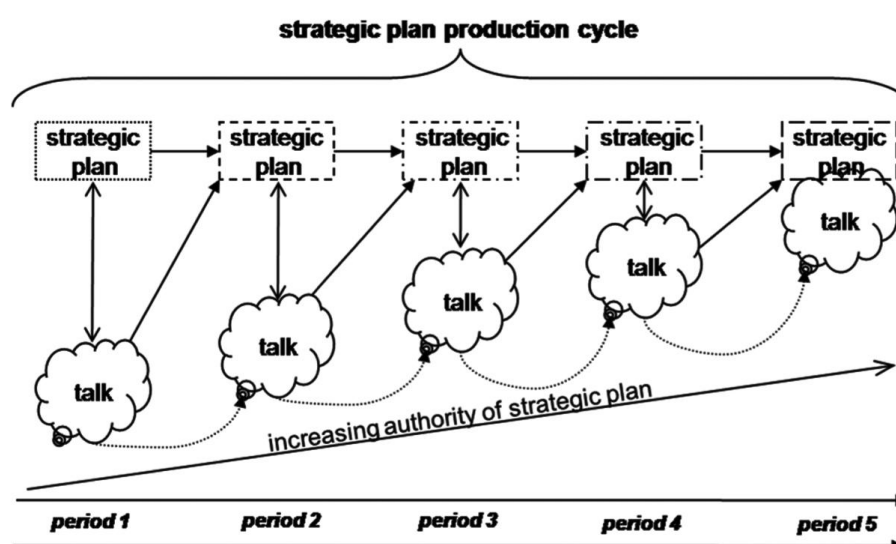
Spee and Jarzabkowski (2011: 1219) ได้มีแนวคิดเกี่ยวกับการวางแผนเชิงกลยุทธ์เปรียบเสมือนกระบวนการสื่อสารที่มีการจัดการให้เกิดการรับรู้ร่วมกัน การรับรู้ร่วมกันมุ่งเน้นเกี่ยวกับการมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน สารของการปฏิสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะเกิดขึ้นมาจากการปฏิสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง ปฏิสัมพันธ์ในแต่ละครั้งจะเป็นสิ่งสะท้อนต่อการดำเนินการที่จะเกิดขึ้นเนื่องจากเป็นสิ่งสะท้อนถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนที่จะมีการปฏิสัมพันธ์ในปัจจุบัน นอกจากนี้ปฏิสัมพันธ์ยังเป็นสิ่งที่พิจารณาความแตกต่าง¹¹ ของสถานการณ์และบริบทที่อยู่ในปฏิสัมพันธ์ของทางสังคมนั้น เช่น ระบบภาษา หรือสถานที่ชั่วคราวของการปฏิสัมพันธ์ ซึ่งจะเป็นสิ่งทำให้เกิดรูปร่างของการผลิตและการรับรู้

แผนเป็นผลผลิตของบริบทการวางแผน และกระบวนการวางแผนยังเกิดขึ้นในบริบทนั้นอีกด้วย (Spee and Jarzabkowski, 2011: 1221) แผนถูกเขียนขึ้นในลักษณะตามกฎหมายหรืออย่างชอบธรรมที่สร้างขึ้นจากแนวทางนี้ผ่านกระบวนการสื่อสาร ซึ่งถูกร่างโดยบริบทแห่งนั้น ผลจากเอกสารที่เกิดขึ้นจากแผนกลายเป็นสิ่งที่มีสิทธิ์และอำนาจเนื่องจากเป็นสิ่งประดิษฐ์ที่รับรู้และตกลงร่วมกันของผู้มีส่วนร่วมที่สะท้อนมาจากบริบทที่วางแผนและกระบวนการที่ถูกสร้างขึ้นและถูกตั้งอยู่ในช่วงเวลาและสถานที่ของแผนและกระบวนการที่ถูกสร้างขึ้น มันไม่ใช่เรื่องง่ายที่แผนจะสามารถสื่อถึงทิศทางขององค์กรในอนาคตผ่านคำแถลงพันธกิจ วัตถุประสงค์และเป้าหมายของแผนและกระบวนการเหล่านั้น แต่ลักษณะอันชอบธรรมของวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ได้รับมาจากความเป็นสิทธิ์และอำนาจของแผนที่ถูกสร้างขึ้นจากกระบวนการสื่อสารของการวางแผน สำหรับทัศนคตินี้ในการวางแผนไม่ใช่มุมมองของแผนเชิงกลยุทธ์หรือ

¹¹ ในวรรณกรรมด้านการบริหารจัดการ (management literature) ความแตกต่าง (nuance) หมายถึง การบรรยายอย่างจริงจัง (discourse) กิจกรรมในชีวิตประจำวัน (Genres) หรือการปฏิบัติทางสังคมและประวัติศาสตร์ (societal and historical practice)

กระบวนการของการพัฒนาแผนเป็นดังกลยุทธ์ด้วยตัวมันเอง แต่ค่อนข้างจะพิจารณาเป็นธรรมชาติและจุดมุ่งหมายของกิจกรรมในการสื่อสารผ่านกิจกรรมในการสร้างสถาบันให้เกิดขึ้นของการวางแผนเชิงกลยุทธ์ที่ถูกก่อตั้งขึ้นในองค์กร

จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้น Spee and Jarzabkowski (2011: 1221) มองกระบวนการวางแผนเชิงกลยุทธ์และการผลิตแผนเป็นดังกระบวนการวางแผน ซึ่งได้มาจากคำถามวิจัย คือ 1) แผนกลยุทธ์ถูกสร้างขึ้นมาจากกระบวนการสื่อสารได้อย่างไร 2) อะไรคือความหมายของกระบวนการสื่อสารที่นำไปสู่แผน และกระบวนการผลิตแผน ในปัจจุบันของงานวิจัยด้านองค์กรเอกสารมีจำนวนมากที่มีการใช้มุมมองด้านความสัมพันธ์แบบย้อนกลับ (recursive relationship) ระหว่างเอกสารของแผนงานกับการสนทนาอภิปรายที่เป็นแนวทางการสร้างเนื้อหาและความเข้าใจเพื่อการค้นหากิจกรรมที่เกี่ยวข้องในการวางแผนเชิงกลยุทธ์ เนื่องจากมันอยู่ในแผนที่เป็นศูนย์กลางของกระบวนการ ข้อความที่ถูกสร้างขึ้นเป็นแผนจะมาจากปฏิสัมพันธ์ในการสื่อสารระหว่างผู้ดำเนินการที่เกี่ยวข้อง นั่นคือเอกสารการวางแผนที่ถูกสร้างขึ้นผ่านการสื่อสารและทำหน้าที่เป็นผลลัพธ์ของการสื่อสารอย่างต่อเนื่อง โดยกำหนดสาระในการสื่อสารและรักษาเงื่อนไขสาระการเจรจาจากการสื่อสารเพื่อนำไปสู่การสร้างสื่อสารต่อไปในอนาคต เอกสารการวางแผนยังเป็นสิ่งแทนข้อความทั้งที่สร้างและถูกสร้างโดยกิจกรรมการวางแผนกลยุทธ์

ภาพที่ 2.11 รูปแบบกระบวนการแบบย้อนกลับในการสื่อสารระหว่างเอกสารแผนงานกับการสนทนาอภิปรายในการวางแผน

ที่มา: Spee and Jarzabkowski (2011: 1237)

2.5.2 โครงข่ายความสัมพันธ์ระหว่างองค์กร

การทบทวนวรรณกรรมด้านโครงข่ายความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรแบ่งเป็น 4 ประเด็น ได้แก่ 1) ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กร 2) โครงข่ายการสื่อสารกับการจัดเรียงโครงสร้างระหว่างองค์กร 3) โครงข่ายการสื่อสารกับการสร้างคุณค่าระหว่างองค์กร 4) แบบแผนโครงข่ายการสื่อสารระหว่างองค์กร และ 5) การสังเคราะห์ทฤษฎีและแนวความคิดโครงข่ายความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรในการวิจัย กล่าวในรายละเอียดดังนี้

ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กร

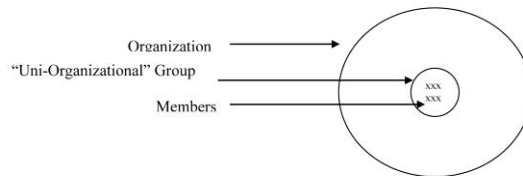
พื้นฐานกรอบแนวคิดของการรวมกลุ่มทางสังคมของมนุษย์ว่าด้วยมนุษย์เป็นสัตว์สังคมสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยการรวมกลุ่มแบ่งหน้าที่และบทบาทซึ่งกันและกันในการแลกเปลี่ยนสินค้าในรูปแบบต่างๆ เพื่อการดำรงชีวิต ดังนั้นการรวมกลุ่มเพื่อดำเนินการต่อเป้าหมายร่วมกันบางอย่างของมนุษย์ถูกนิยามเรียกว่า องค์กร

Turk (1973: 37-38) ได้กล่าวว่าการรวมกลุ่มองค์กรของมนุษย์บางครั้งอาจจะมีความขัดแย้งเกิดขึ้นได้บ้างในบางส่วน เนื่องจากการให้คุณค่าของแต่ละบุคคลในสิ่งเดียวกันมักจะไม่เหมือนกัน บางครั้งอาจกลายเป็นพื้นฐานของการแข่งขันซึ่งกันระหว่างบุคคล และการอยู่รอดขององค์กรท่ามกลางสิ่งแวดล้อมแห่งนั้น สิ่งดังกล่าวทำการเกิดการพัฒนาองค์กรขึ้นไม่ว่าจะเป็น การขยายองค์กรหรือความซับซ้อนทางด้านต่างๆ เพื่อความสามารถในการแข่งขัน อาจเกิดจากศักยภาพขององค์กรหรือการร่วมมือระหว่างองค์กรก็ได้ บางสถานการณ์ความอยู่รอดขององค์กรหนึ่งจะขึ้นอยู่กับ การสนับสนุนช่วยเหลือทางด้านทรัพยากรและความรู้จากองค์กรหนึ่ง ดังนั้นการแลกเปลี่ยนบริการและทรัพยากรต่างๆ จึงเกิดขึ้นระหว่างองค์กรอื่นๆ ที่องค์กรของตนเองดำเนินการเองไม่ได้ สิ่งสำคัญของการแลกเปลี่ยนระหว่างองค์กรจะเกิดจากลักษณะโครงสร้างของการปฏิสัมพันธ์กันอย่างเป็นทางการ

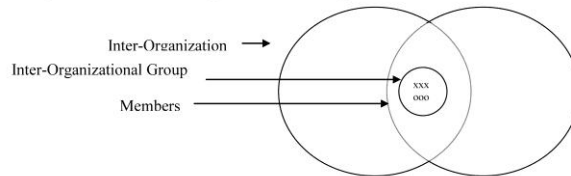
แต่อย่างไรก็ตาม สร้อยตระกูล อรรถมานะ (มปป.) ได้กล่าวเพิ่มเติมเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรในกรณีองค์กรหนึ่งที่ต้องพึ่งพิงกับองค์กรหนึ่งที่ระบบใหญ่กว่าองค์กรนั้น ส่วนใหญ่จะต้องมีการปรับตัวหรือทำตามเงื่อนไขขององค์กรที่ระบบใหญ่เพื่อแลกกับการช่วยเหลือทางด้านทรัพยากรและความรู้เพื่อความอยู่รอดขององค์กร ดังนั้นในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรมีความจำเป็นต้องคำนึงถึงประเด็นเงื่อนไขในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรด้วย

Pearce (2009) ได้กล่าวเกี่ยวกับการปฏิสัมพันธ์ของบุคคลระหว่างองค์กรมีการเจรจาในเป้าหมาย มีการแบ่งปันความรับผิดชอบ ทรัพยากรและความรู้เพื่อดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ร่วมกัน กลุ่มบุคคลที่มาปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน เรียกว่า กลุ่มความสัมพันธ์ระหว่างองค์กร (ดูภาพที่ 2.12 ประกอบ) ซึ่งจะมีลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรอย่างเป็นทางการดังที่ Turk (1973) กล่าวไว้อีกด้วย นอกจากนี้กลุ่มความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรจะย้อนกลับไปปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกภายในแต่ละองค์กรส่งผลให้เกิดการจัดเรียงโครงสร้างปฏิสัมพันธ์เกิดขึ้นเพื่อเกิดการจัดสรรทรัพยากรและความรู้ให้เกิดความเหมาะสมในการขับเคลื่อนการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน ดังที่ สร้อยตระกูล (มปป.) และ Suzuki (2003) (ดูภาพที่ 2.13 ประกอบ)

Organization & "Uni-Organizational" Group

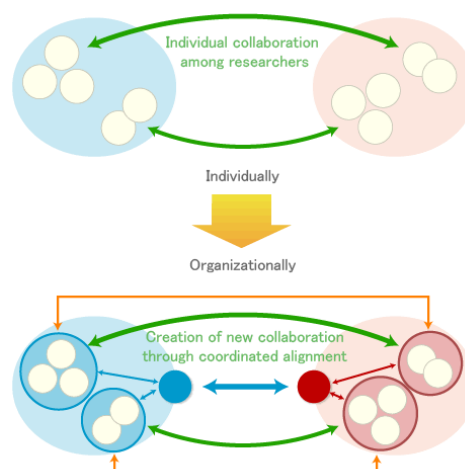

Inter-Organization & "Inter-Organizational" Group

ภาพที่ 2.12 กรอบแนวคิดการร่วมมือระหว่างองค์กร

ที่มา: Pearce, 2009: 5

ภาพที่ 2.13 การจัดเรียงโครงสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กร

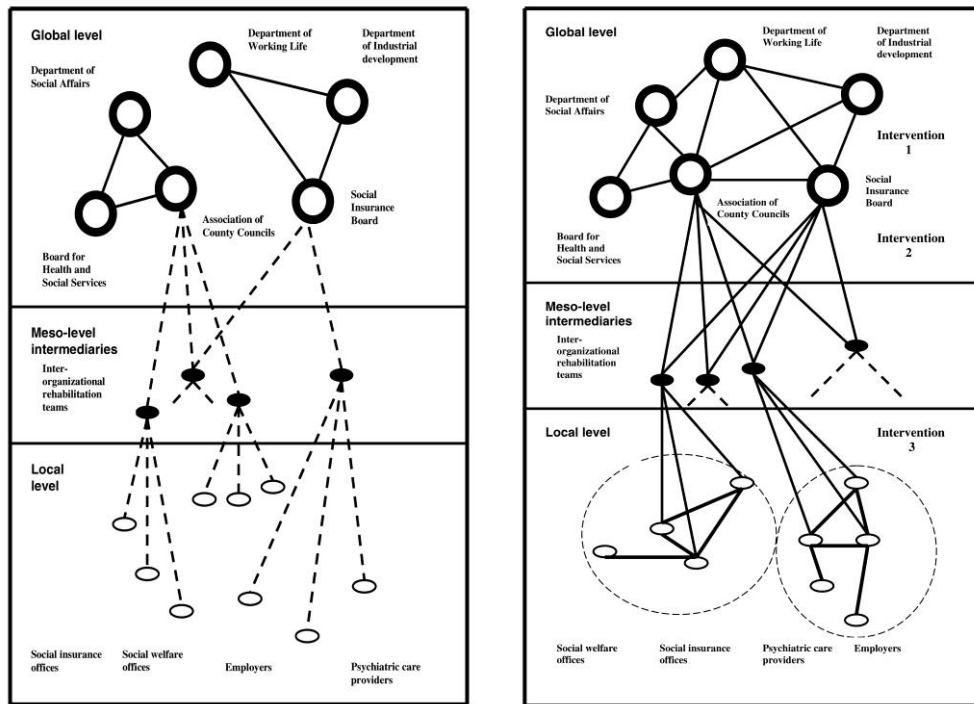
ที่มา: Suzuki, 2003

โครงข่ายการสื่อสารกับการจัดเรียงโครงสร้างระหว่างองค์กร

Timpka et al. (2007) ได้ศึกษาลักษณะโครงสร้างการปฏิสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารในความสัมพันธ์ระหว่างองค์กร กรณีศึกษาการบริการสาธารณสุขกับชุมชนผ่านทฤษฎีโครงข่ายผู้ดำเนินการ (Actor network theory) พบว่าปฏิสัมพันธ์โครงข่ายทางสังคมเป็นปัจจัยหนึ่งในการแทรกแซงลักษณะเชิงองค์กรทั้งระดับชุมชนและความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรภายนอก โครงสร้างการปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กรควรมีความสม่ำเสมอและมีความเป็นทางการตามที่ Pearce (2009) และ Turk (1973) ได้กล่าวไว้เช่นกัน ทั้งนี้จำนวนของกิจกรรมหรือกระบวนการที่ทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์อย่างเป็นโครงข่ายถือว่าเป็นพื้นที่ในการเจรจารายละเอียดของกระบวนการวางแผนกับโครงข่ายของชุมชนได้เป็นอย่างดี ผู้ดำเนินการในโครงข่ายองค์กรหนึ่งเมื่อมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ดำเนินการในโครงข่ายองค์กรอื่นมักจะมีอิทธิพลซึ่งกันในการจัดเรียงเป้าหมาย ความสนใจ จนถึงการวางแผนและกลยุทธ์เพื่อดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย และข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากการปฏิสัมพันธ์สามารถนำไปสู่ความเข้าใจสาระร่วมกันได้อย่างชัดเจน มีการให้นิยามและคุณค่าร่วมกัน ตลอดจนการสร้างเป้าหมายร่วมกันที่จะเป็นพื้นฐานในการวางแผนและดำเนินการได้อย่างเป็นรูปธรรม กระบวนการนี้นอกจากจะเป็นปัจจัยกระตุ้นให้เกิดการปรับแนวคิดต่อผู้ดำเนินการบุคคลอื่นภายในองค์กรหรือบุคคลที่ปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กรแล้ว ยังเป็นปัจจัยกระตุ้นให้เกิดการจัดเรียงกลยุทธ์เชิงองค์กรให้เหมาะสมสำหรับการดำเนินการในลักษณะเฉพาะของสาระที่เจรจาร่วมกัน ประเด็นนี้จะสัมพันธ์กับแนวคิดทฤษฎีการวางแผนที่ Faludi ได้กล่าวไว้เช่นกัน

อย่างไรก็ตาม Timpka et al. (2007) ได้กล่าวเกี่ยวกับการจัดเรียงโครงข่ายผู้ดำเนินการในระดับภาพรวมว่าควรมีการเจรจาและบูรณาการแผนงานร่วมกันก่อนดำเนินการติดต่อกับองค์กรชุมชนให้มีลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างองค์กร เนื่องจากแต่ละหน่วยงานภายนอก โดยเฉพาะภาครัฐมักจะมีลักษณะแยกกันทำงานโดยไม่มีการเจรจาเกี่ยวกับเป้าหมายวัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินงานและลักษณะปฏิสัมพันธ์การติดต่อประสานงาน มักจะทำให้โครงข่ายการสื่อสารข้อมูลมีความสับสนในประเด็นสาระและความไม่ทั่วถึงในการรับรู้กับชุมชน สิ่งนี้จะส่งผลต่อการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายได้ยากขึ้น ทั้งนี้สำหรับหน่วยงานภาครัฐในการฟื้นฟูเมืองและการพัฒนาชุมชน ถ้ามีการเจรจาทางด้านนโยบายและบูรณาการแผนงานร่วมกันก่อนดำเนินการติดต่อกับชุมชน สิ่งนี้จะส่งผลต่อลักษณะการจัดโครงสร้างการปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กร และจะนำไปสู่การจัดเรียงโครงข่ายการปฏิสัมพันธ์กับการจัดเรียงโครงสร้างเชิง

องค์กรให้มีความเหมาะสมกับการดำเนินการในระดับพื้นที่ชุมชนอีกด้วย (ดูภาพที่ 2.14 ประกอบ)

ภาพที่ 2.14 การแทรกแซงการร่วมมือระหว่างองค์กรเพื่อการจัดระเบียบปฏิสัมพันธ์บุคคลากรระหว่างองค์กร

ที่มา: Timpka et al., 2007: 433-434

โครงข่ายการสื่อสารกับการสร้างคุณค่าระหว่างองค์กร

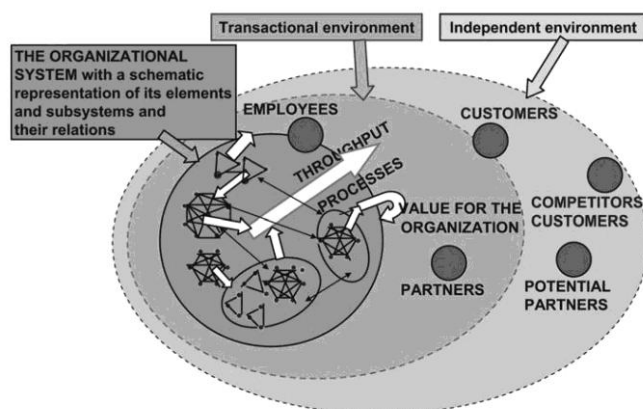
Conti (2010) ได้อธิบายเกี่ยวกับทฤษฎีระบบการจัดการเชิงคุณภาพ (Quality management system) และกระบวนการสร้างคุณค่าให้เกิดขึ้นในโครงข่ายการประสานความร่วมมือระหว่างองค์กร การประสานความร่วมมือภายในองค์กรกับหน่วยย่อยอย่างระบบ สิ่งนี้ถูกเรียกว่า สถาปัตยกรรมองค์กร (Organizational architecture) ซึ่งถือเป็นปรัชญาในการจัดการสมัยใหม่ที่คิดค้นและดำเนินการเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงองค์กร เช่น การเปลี่ยนแปลง องค์กรในการบริหารจากแนวตั้ง (Vertical organization) หรือองค์กรลำดับชั้น (Hierarchical organization) มามุ่งเน้นองค์กรแนวราบเชิงกระบวนการ (Process-based organization)

การรวมกลุ่มองค์กรของมนุษย์จะมีลักษณะเฉพาะในการสร้างรูปแบบการดำเนินการร่วมกัน คือ วัฒนธรรม ซึ่งนับเป็นหัวใจสำคัญเชิงระบบของสังคมและเป็นสิ่งที่กำหนดอัตตาลักษณ์กับความสามารถในการสร้างคุณค่าให้กับสมาชิกองค์กร ทั้งนี้สิ่งแวดล้อมภายนอก

เช่นเดียวกันที่มีอิทธิพลต่อการสร้างคุณค่าใหม่ให้กับสมาชิกองค์กรเมื่อสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไป

ความสัมพันธ์กับการแลกเปลี่ยนคุณค่าในสถานการณ์ที่ประกอบไปด้วยบุคคลลักษณะต่างๆ ซึ่งอาจจะมีได้ทั้งในความหมายด้านบวกและด้านลบ คุณค่าที่เกิดขึ้นอาจจะเป็นเชิงเศรษฐกิจก็ได้ถ้าอยู่ในความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ หรือคุณค่าที่เกิดขึ้นอาจจะเป็นเชิงคุณธรรมทางจิตวิญญาณก็ได้ถ้าอยู่ในความสัมพันธ์ของบุคคลทางสังคม ความสัมพันธ์ดังกล่าวเหล่านี้จะเป็นสิ่งที่เข้าใจเชิงคุณภาพ และคุณค่าจะถูกสร้างหรือแลกเปลี่ยนเมื่อมีการบริหารจัดการเชิงคุณภาพกับการปฏิสัมพันธ์เกิดขึ้นระหว่างบุคคลและระบบสิ่งแวดล้อม

Conti (2010) ได้กล่าวอธิบายในภาพที่ 2.15 เกี่ยวกับระบบองค์กรที่อยู่ภายในสิ่งแวดล้อมที่เป็นระบบใหญ่กว่าองค์กร (The supra-system) ซึ่งมีแนวคิดในการแบ่งสิ่งแวดล้อมเป็น 2 ส่วน ได้แก่ สิ่งแวดล้อมในการแลกเปลี่ยน (Transactional environment) กับสิ่งแวดล้อมที่เป็นอิสระ (Independent environment) กระแสของคุณค่าจะทำให้เกิดคุณลักษณะความสัมพันธ์ขององค์กรกับสิ่งแวดล้อมที่องค์กรอยู่ผ่านการปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนกับบุคคลผู้เป็นหุ้นส่วนหรือกลุ่มผู้เข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์กร อย่างไรก็ตามแม้ว่าสิ่งแวดล้อมในการแลกเปลี่ยนจะมีอิทธิพลในการแลกเปลี่ยนและสร้างคุณค่าให้กับองค์กรก็ตาม แต่ศูนย์กลางของการนิยามและกระบวนการสร้างคุณค่าในสิ่งต่างๆ คือ ตัวองค์กรเอง และการปฏิสัมพันธ์ทั้งภายในกับภายนอกองค์กรจะเป็นปัจจัยสำคัญต่อการสร้างคุณค่าให้กับสมาชิกองค์กรมากกว่าการดำเนินการตามขั้นตอนเพื่อบรรลุเป้าหมายโดยปราศจากการเข้าใจต่อคุณค่าของการดำเนินการของสมาชิกทั้งหมด

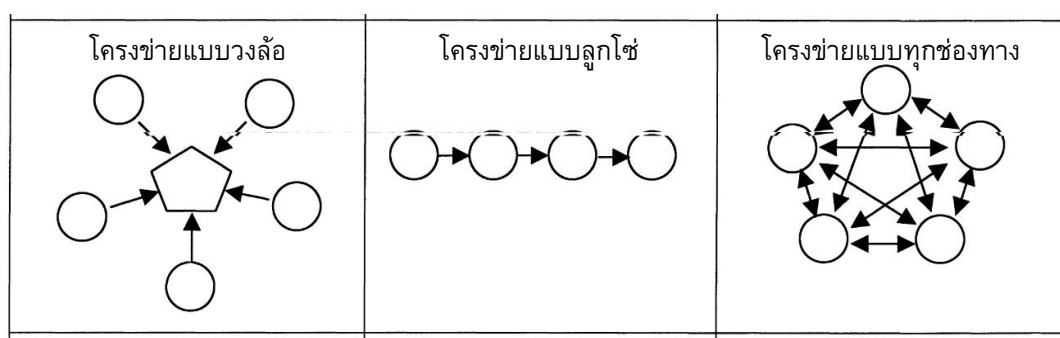
ภาพที่ 2.15 แบบจำลองเชิงระบบขององค์กรกับปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นภายในสิ่งแวดล้อมขององค์กร

ที่มา: Conti, 2010: 357

สุดท้าย Conti ได้สรุปมุมมองเชิงระบบไว้ว่าองค์กรเกิดขึ้นจากลักษณะของโครงข่ายแต่บุคคลที่มีการปฏิสัมพันธ์ติดต่อสื่อสารกันอย่างเป็นระบบและทำให้เกิดคุณค่าร่วมกันในการรวมกลุ่มเพื่อดำเนินการบางอย่าง ดังนั้นคำนิยามโครงข่าย (Network) หมายถึง ระบบความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนหรือองค์กรที่สร้างคุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่งร่วมกัน

แบบแผนโครงข่ายการสื่อสารระหว่างองค์กร

Kumar and van Dissel (1996) ได้กล่าวเกี่ยวกับระบบความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรเปรียบเสมือนระบบฐานเทคโนโลยีการติดต่อสื่อสารและข้อมูลร่วมกันขององค์กรที่มาปฏิสัมพันธ์ซึ่งกัน เพื่อการดำเนินการและการบริหารจัดการความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรที่เป็นหุ้นส่วน การบริหารจัดการความสัมพันธ์ระหว่างองค์กร Kumar and van Dissel ได้อ้างอิงถึงวิธีการแบ่งประเภทความสัมพันธ์ระหว่างองค์กร โดย Robey and Sales (1994) เป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) โครงข่ายแบบวงล้อ (Wheel network) 2) โครงข่ายแบบลูกโซ่ (Chain network) และ 3) โครงข่ายแบบทุกช่องทาง (All-channel network) (ดูภาพที่ 2.16 ประกอบ) ซึ่งโครงข่ายความสัมพันธ์หรือการติดต่อแบบวงล้อจะมีศูนย์กลางการควบคุมการดำเนินการทั้งหมดอยู่ที่องค์กรศูนย์กลางมีลักษณะการร่วมมือแบบเป็นทางการมาตรฐานผ่านกฎหรือข้อตกลงร่วมกัน มีลักษณะโครงสร้างเชิงองค์กรอย่างชัดเจน มีลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรในการปฏิสัมพันธ์ท่ามกลางสมาชิกและการแลกเปลี่ยนทรัพยากรต่ำ

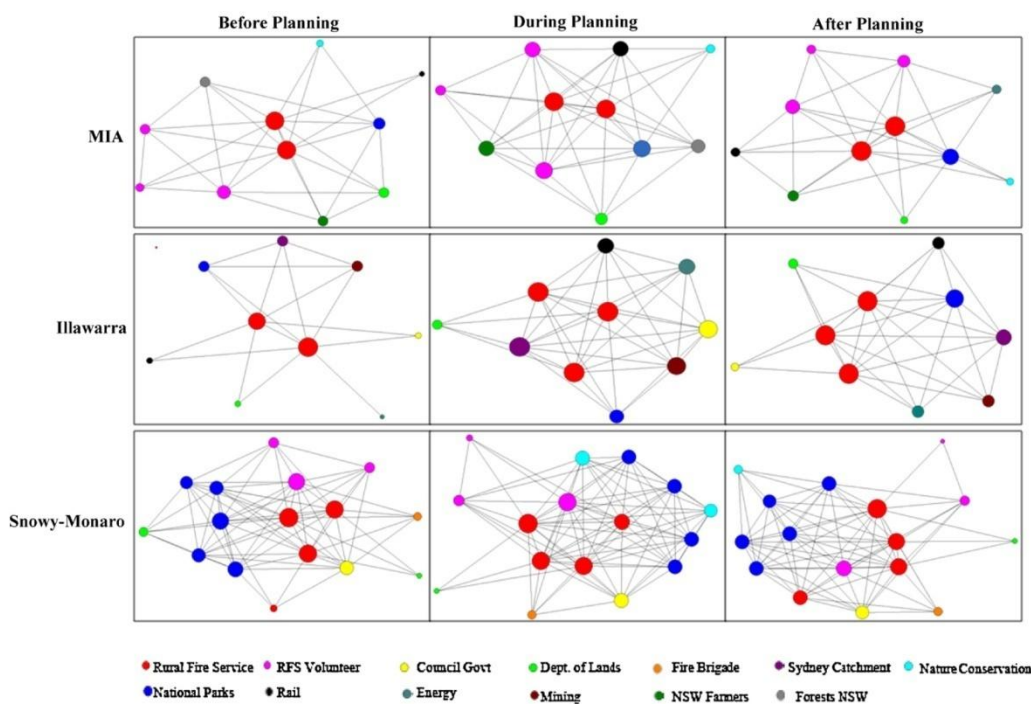
ภาพที่ 2.16 ประเภทรูปแบบระบบการร่วมมือระหว่างองค์กร

ที่มา: Robey and Sales, 1994 (Cited in Kumar and van Dissel, 1996: 287)

ส่วนโครงข่ายความสัมพันธ์แบบลูกโซ่จะมีลักษณะการติดต่อสื่อสารองค์กรต่อองค์กรซึ่งมีลักษณะความสัมพันธ์เฉพาะของการร่วมดำเนินการเป็นแบบแผน ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรจะมีลักษณะห่วงโซ่อุปทานหรือความต้องการและความสามารถสนับสนุนทรัพยากรระหว่างองค์กรแบบส่งต่อ

สุดท้ายโครงข่ายความสัมพันธ์แบบทุกช่องทางสมาชิกระหว่างองค์กรสามารถเชื่อมโยงถึงกันได้ทั้งหมดโดยไม่จำเป็นต้องผ่านองค์กรหรือสมาชิกอื่นแบบลูกโซ่ การติดต่อสื่อสารมีความเข้มข้นสูง ลักษณะโครงสร้างองค์กรที่เกิดขึ้นจะมาจากการปรับโครงสร้างร่วมกันของสมาชิกองค์กร ดังนั้นโครงสร้างองค์กรจึงมีลักษณะยืดหยุ่นปรับเปลี่ยนไปตามบริบทสถานการณ์สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น

นอกจากนี้ Brummel, Nelson, and Jakes (2012) ได้ศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมท่ามกลางภาครัฐและภาคชุมชนผ่านลักษณะการเปลี่ยนแปลงโครงข่ายการติดต่อสื่อสารท่ามกลางตัวแทนระหว่างองค์กรในการกำหนดนโยบายและการดำเนินการด้านการจัดการไฟฟ้า โดยแบ่งการศึกษาเป็น 3 ขั้นตอน ตั้งแต่ก่อนกระบวนการวางแผน ระหว่างกระบวนการวางแผน และหลังจากกระบวนการวางแผน เปรียบเทียบในกรณีศึกษา 3 พื้นที่ ได้แก่ ย่านพื้นที่ 1) Murrumbidgee Irrigation 2) Illawarra และ 3) Snowy-Monaro ในรัฐ New South Wales ประเทศออสเตรเลีย ซึ่งใช้เทคนิคการวิเคราะห์โครงข่ายทางสังคม (Social network analysis: SNA) การรวบรวมข้อมูลโครงข่ายทางสังคมในแต่ละพื้นที่ใช้วิธีการสัมภาษณ์โดยแบบสอบถามกับผู้มีส่วนได้เสียในกระบวนการวางแผน สำหรับการวิเคราะห์เปรียบเทียบ ผลการศึกษาพบว่าในกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมได้ส่งผลให้เกิดโครงข่ายการติดต่อสื่อสารระหว่างองค์กรขึ้น ผู้มีส่วนร่วมได้สร้างโครงข่ายติดต่อสื่อสารเพิ่มมากขึ้นจากกระบวนการวางแผนตามขั้นตอน ลักษณะโครงสร้างความสัมพันธ์โครงข่ายทางสังคมได้มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงจากระยะก่อนเข้ากระบวนการวางแผนที่มีลักษณะเป็นลำดับตักยกไปสู่ลักษณะการติดต่อสื่อสารที่มีการเชื่อมโยงอย่างทั่วถึง แต่ละผู้มีส่วนร่วมสามารถเชื่อมโยงติดต่อสื่อสารซึ่งกันได้โดยตรง โดยไม่ต้องผ่านผู้มีส่วนร่วมบุคคลอื่นก่อนไปหาอีกบุคคล (ดูภาพที่ 2.17 ประกอบ) แต่อย่างไรก็ตามปัจจัยที่อาจจะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงเชื่อมโยงการติดต่อสื่อสารให้มีลักษณะทั่วถึง ได้แก่ ความขัดแย้งที่เคยมีมาก่อนของผู้มีส่วนร่วม ขนาดของกลุ่มผู้มีส่วนร่วมมีขนาดใหญ่ การบริหารเชิงกระบวนการ เป็นต้น

ภาพที่ 2.17 การเปลี่ยนแปลงโครงข่ายการติดต่อปฏิสัมพันธ์การร่วมมือระหว่างองค์กร

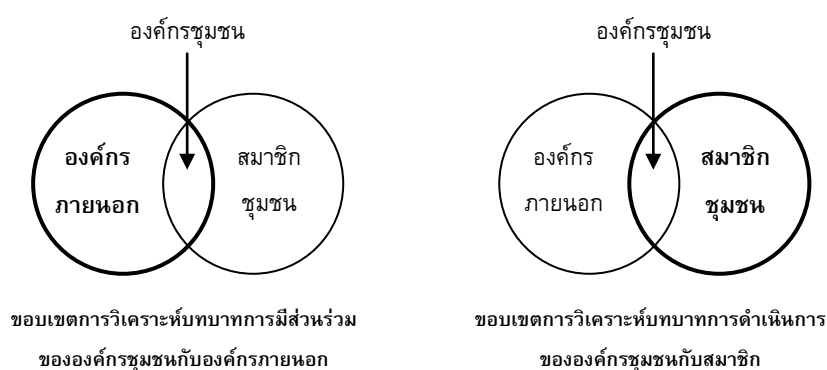
ที่มา: Brummel, Nelson, and Jakes, 2012: 523

โครงข่ายทางสังคมนับเป็นปัจจัยสำคัญของการสื่อสารโดยมีเป้าหมายของการแลกเปลี่ยนหรือถ่ายทอดความรู้ ความคิด หรือประสบการณ์ระหว่างบุคคลหรือกลุ่มองค์กร การแลกเปลี่ยนความรู้ดังกล่าวจะสามารถนำไปสู่การตระหนักรู้ของผู้รับความรู้ทำให้เกิดการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้โครงข่ายทางสังคมยังถือเป็นกระบวนการสร้างความเข้าใจร่วมกันอย่างถูกต้องและตรงกันต่อประเด็นสาระเหล่านั้น ทั้งนี้สิ่งสำคัญของการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันจะสามารถนำไปสู่การพัฒนาร่วมกันของชุมชนได้ ดังที่จินตวีร์ เกษมสุข (2554: 7) ได้กล่าวไว้ว่าการที่ชุมชน สังคมหรือประเทศจะสามารถพัฒนาได้นั้น จำเป็นต้องมีการติดต่อสื่อสารอย่างเป็นโครงข่ายเพื่อให้เกิดความรู้เพื่อเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมของชุมชน เมื่อชาวชุมชนมีการสื่อสารปฏิสัมพันธ์ซึ่งกัน ไม่ว่าจะผ่านช่องทางใดก็ตามจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ในตัวบุคคลและสังคม เช่น ทัศนคติ พฤติกรรม ซึ่งจะก่อให้เกิดการพัฒนาต่อไป

การสังเคราะห์ทฤษฎีและแนวความคิดโครงข่ายความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรในการวิจัย

องค์กรชุมชนจะมีบทบาทในการฟื้นฟูเมืองและการพัฒนาชุมชนของตนเองได้นั้นมีความจำเป็นต้องพึ่งพิงทรัพยากรจากองค์กรอื่นทั้งด้านทรัพยากร งบประมาณและองค์ความรู้

ในการสร้างเข้าใจบทบาทขององค์กรชุมชนจึงมีความจำเป็นต้องสร้างกรอบแนวคิดทางด้านความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรขององค์กรชุมชนที่ทำหน้าที่เป็นตัวประสานเชื่อมโยงระหว่างทรัพยากร งบประมาณและองค์ความรู้ขององค์กรภายนอกกับสมาชิกชุมชน ในการขับเคลื่อนการดำเนินการฟื้นฟูเมืองและการพัฒนาชุมชนและเงื่อนไขในการเกิดความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรด้วยกัน นอกจากนี้กรอบแนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างองค์กร เมื่อนำมาประยุกต์ใช้กับแนวคิดผู้มีส่วนได้เสียเพื่อการแบ่งลักษณะของการอยู่อาศัยภายในกับภายนอกพื้นที่ที่สามารถใช้ในการออกแบบระดับการวิเคราะห์บทบาทขององค์กรชุมชน (ดูภาพที่ 2.18 ประกอบ)

หมายเหตุ-เส้นหนา หมายถึง ขอบเขตการวิเคราะห์บทบาทขององค์กรชุมชนตามกรอบแนวคิดผู้มีส่วนได้เสียภายในและภายนอกพื้นที่กับความสัมพันธระหว่างองค์กร

ภาพที่ 2.18 การประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดผู้มีส่วนได้เสียภายในและภายนอกพื้นที่กับความสัมพันธระหว่างองค์กรในการวิเคราะห์บทบาทการเชื่อมโยงขององค์กรชุมชน

2.5.3 โคจรข่ายทางสังคมกับกระบวนการตัดสินใจ

แนวคิดโครงข่ายทางสังคมได้มีการกล่าวถึงมาตลอดในทฤษฎีกระบวนการวางแผนที่มีการวิเคราะห์รายละเอียดเกี่ยวกับกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียที่จะต้องมีการเจรจาต่อรองสิทธิในการร่วมสร้างนโยบาย รายละเอียดของแผน ตลอดจนด้านการดำเนินการของกลุ่มชาวเมืองผู้อยู่อาศัยภายในพื้นที่แห่งนั้น แนวคิดนี้มุ่งเน้นการศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่มคน หรือองค์กรท่ามกลางกระบวนการวางแผนในเนื้อหาสาระใดสาระหนึ่ง ระดับของการปฏิสัมพันธ์ของแต่ละบุคคลจะขึ้นอยู่กับจำนวนและความถี่ของการปฏิสัมพันธ์ภายในโครงข่ายทางสังคม นอกจากนี้ระดับปฏิสัมพันธ์จะถูกพิจารณาเป็นกระบวนการทางสังคมที่ก่อให้เกิดช่องทางของการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ข้อมูลและข่าวสารที่จะนำไปสู่การเจรจาสร้างฉันทามติ ความสัมพันธ์เชิง

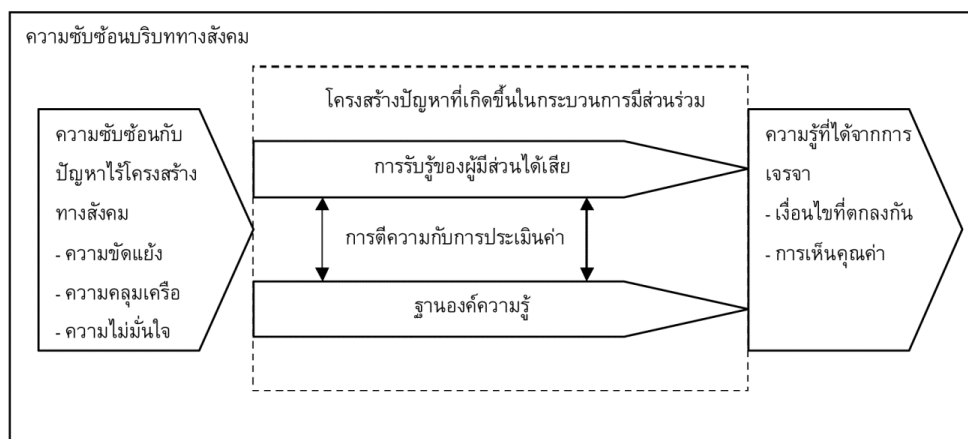
อำนาจ ตลอดจนการระดมทรัพยากรและทุนทางสังคมที่จำเป็นต่อการดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมของกลุ่มทางสังคมที่เกิดขึ้น (Nooy, Mrvar and Batagelj, 2005)

de Kruijf (2008) อธิบายเกี่ยวกับปัญหาเชิงโครงสร้างของการวางแผนแบบมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจมักเกิดขึ้นจากความปราศจากโครงสร้างและความซับซ้อนของสังคมที่ทำให้ขาดความเข้าใจในความรู้และองค์ประกอบที่ควรเป็น เช่น การให้คุณค่า บรรทัดฐานทางสังคม วัตถุประสงค์ในการรวมกลุ่มองค์กร และความไม่เข้าใจเกี่ยวกับองค์ประกอบทางความคิด เช่น ข้อมูลการวิจัยและข้อมูลข่าวสาร ปัญหาที่กล่าวมาเป็นผลมาจากช่องว่างระหว่างสิ่งที่ควรเป็นกับสถานการณ์ที่คาดการณ์ของผู้มีส่วนได้เสียทั้งหมด ซึ่งบุคคลเหล่านี้มักจะไม่ได้เข้าใจเกี่ยวกับปัญหาเนื่องจากแต่ละบุคคลจะมีการรับรู้ที่แตกต่างกัน

การรับรู้เกิดขึ้นจากจินตนาการของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมที่มีประเด็นต่าง ๆ เกิดขึ้นว่าจะมองว่าเป็นปัญหาหรือไม่ และในสถานการณ์นั้นมีโอกาสในการเปลี่ยนแปลงเพียงใด ดังนั้นการรับรู้ต่อสิ่งแวดล้อมของแต่ละบุคคลส่งผลต่อพฤติกรรมและกลายเป็นวัตถุประสงค์ที่เป็นสิ่งที่กำหนดกลยุทธ์ต่าง ๆ ของบุคคลเหล่านั้นให้มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม กลยุทธ์ของแต่ละบุคคลจะถูกใช้ให้มีอิทธิพลกับบุคคลอื่นๆ ในกระบวนการกำหนดหรือตระหนักต่อปัญหาที่มีอยู่ในสิ่งแวดล้อมของตน

กระบวนการตัดสินใจโดยส่วนใหญ่มักจะมีรูปแบบมาจากกระบวนการกำหนดนโยบาย และมีเป้าหมายในการแก้ปัญหา ในปัจจุบันกระบวนการแก้ปัญหาได้เปลี่ยนมุมมองเชิงวิเคราะห์ที่กลุ่มภาครัฐเป็นศูนย์กลางในการกำหนดวัตถุประสงค์ของการแก้ปัญหาและดำเนินการไปสู่มุมมองการบริหารเชิงกระบวนการที่มีผู้มีส่วนได้เสียมีส่วนร่วมในการกำหนดปัญหาเชิงนโยบาย ดังนั้นจะมีความแตกต่างของการรับรู้ที่เกิดขึ้นท่ามกลางผู้มีส่วนได้เสียที่เข้ามากำหนดปัญหาเชิงนโยบาย การปฏิสัมพันธ์และการติดต่อสื่อสารในการแก้ปัญหาจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ขาดไม่ได้ และมีความจำเป็นต้องให้ความสำคัญเกี่ยวกับประเด็นสาระในการสื่อสารควบคู่ไปด้วยกัน

การติดต่อสื่อสารเกิดความรู้ร่วมกันจากการพูดคุยอย่างเป็นโครงข่ายท่ามกลางผู้มีส่วนได้เสีย ในระหว่างกระบวนการมีส่วนร่วมเกิดขึ้นสาระของการแก้ปัญหาจะค่อยๆ ถูกพัฒนา เมื่อการดำเนินการติดต่อสื่อสารในแต่ละผู้มีส่วนได้เสียจำนวนหลายครั้งเพิ่มมากขึ้น กระบวนการรับรู้ต่อสิ่งแวดล้อมของบุคคลเหล่านี้จะมีการพัฒนากรอบแนวคิดและการพัฒนาเชิงโครงสร้างในกระบวนการมีส่วนร่วมเพิ่มมากขึ้น (ดูภาพที่ 2.19 ประกอบ)

ภาพที่ 2.19 กรอบแนวคิดแสดงความแตกต่างขององค์ประกอบโครงสร้างปัญหาโครงข่าย
ที่มา: de Kruijff, 2008

Gilbert (1979) ได้อธิบายลักษณะโครงสร้างในกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนเพื่อไปสู่การตัดสินใจร่วมกันและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ความเข้าใจดังกล่าวจะสามารถนำไปสู่การออกแบบโครงการการวางแผนชุมชนเพื่อให้เกิดกลไกของกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมและการตัดสินใจร่วมกัน

การวางแผนแบบมีส่วนร่วมมุ่งเน้นในการแลกเปลี่ยนข่าวสารและความรู้ ซึ่งการแลกเปลี่ยนนี้เองจะสร้างให้เกิดโครงข่ายทางสังคมเพื่อช่วยในการสื่อสารและการตัดสินใจท่ามกลางผู้มีส่วนร่วม นอกจากนี้การมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ท่ามกลางผู้มีส่วนร่วมในแต่ละองค์กร ดังนั้นโครงข่ายทางสังคมในกระบวนการวางแผนจะส่งผลต่อการจัดรูปแบบโครงสร้างเชิงองค์กรและกระบวนการตัดสินใจของผู้มีส่วนได้เสียเกิดขึ้น

2.5.4 โครงข่ายทางสังคมกับการสนับสนุนทรัพยากร

Cox (2005) ได้กล่าวว่าโครงข่ายเป็นดังชุดรูปแบบความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงหรือการติดต่อปฏิสัมพันธ์ในลักษณะเฉพาะของกลุ่มคน เช่น ชุดรูปแบบความสัมพันธ์ความเป็นเครือญาติ ความเป็นเพื่อน การทำงานหรือความเกี่ยวข้องในชุมชน องค์ประกอบของโครงข่ายทางสังคมอยู่ในส่วนของสัดส่วนความสัมพันธ์ในการสนับสนุนช่วยเหลืออย่างเป็นทางการ¹² กับไม่เป็นทางการ¹³

¹² การสนับสนุนช่วยเหลืออย่างเป็นทางการ ได้แก่ หน่วยงานในการให้บริการ เช่น หน่วยงานภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน

¹³ การสนับสนุนช่วยเหลืออย่างไม่เป็นทางการ ได้แก่ สมาชิกในครอบครัว เพื่อน สมาชิกในชุมชน ฯลฯ กลุ่มผู้ที่ไม่มีการบริหารจัดการเพื่อการให้ความสนับสนุนช่วยเหลืออย่างเป็นระบบ ซึ่งจะมีความสำคัญในกระบวนการช่วยเหลือและแลกเปลี่ยน

การแทรกแซงสนับสนุนทางสังคมเป็นแนวทางของการสนับสนุนอย่างเป็นโครงข่ายเพื่อการขับเคลื่อนดำเนินโครงการให้บรรลุวัตถุประสงค์ โดยมีเป้าหมายของการแทรกแซงคือการสร้างความเหมาะสมในการสนับสนุนจากโครงข่ายทางสังคมที่มีอยู่ตามธรรมชาติไปสู่การเอื้ออำนวยในการเกิดขึ้นของโครงข่าย การเพิ่มขึ้นของโครงข่าย และการแทรกแซงโครงข่ายเป็นไปเพื่อให้เกิดพื้นที่การปฏิสัมพันธ์ท่ามกลางผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อค้นหาลักษณะเฉพาะของบริบทแห่งนั้น เช่น ลักษณะสถานะของสมาชิก ทรัพยากรที่จำเป็นในการดำเนินโครงการในพื้นที่ ตลอดจนทักษะความสามารถในการดำเนินการและลักษณะการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนในพื้นที่แห่งนั้น เพื่อสามารถระบุความต้องการทรัพยากรที่จำเป็นของบริบทแห่งนั้นที่ยังขาดแคลนอยู่ นำไปสู่การเชื่อมโยงกับองค์กรอื่นๆ ค้นหาระดมทรัพยากรสำหรับการดำเนินโครงการต่อไป

สิ่งดังกล่าวมุ่งเน้นเกี่ยวกับกลยุทธ์ในการให้บริการและการจัดเตรียมทรัพยากรที่จำเป็นต่อการดำเนินการให้เหมาะสมในแต่ละบริบท โดยรูปแบบของการจัดเตรียมทรัพยากรที่เหมาะสมกับแต่ละบริบทพื้นที่จะมาจากกระบวนการวางแผนเชิงกลยุทธ์และโครงข่ายทางสังคมของผู้มีส่วนที่เกี่ยวข้องในแต่ละสถานการณ์

2.5.5 การวิเคราะห์โครงข่ายทางสังคม

ในการศึกษาทางด้านสังคมศาสตร์ วิธีการวิเคราะห์โครงข่ายทางสังคมได้กลายเป็นเครื่องมือเชิงระเบียบวิธีวิจัยที่มีศักยภาพอย่างมากควบคู่ไปกับการวิเคราะห์เชิงสถิติ แนวคิดด้านโครงข่ายได้ถูกนิยาม ทดสอบและประยุกต์ใช้ในการวิจัย โดยแนวคิดนี้ได้รับการพัฒนามาจากศาสตร์ด้านมนุษยวิทยา สังคมวิทยา และนำไปสู่ศาสตร์ด้านการบริหาร (Nooy, Mrvar, and Batagelj, 2005)

การวิเคราะห์โครงข่ายทางสังคม (Social Network Analysis: SNA) มุ่งเน้นค้นหาว่าบุคคลหนึ่งจะมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นหรือไม่อย่างไรท่ามกลางผู้มีส่วนได้เสียที่มีการดำเนินกิจกรรมอยู่ โดยมีเงื่อนไขของแนวคิด คือ บุคคลผู้ที่เข้ากับลักษณะสังคมได้ดีจะมีแนวโน้มของปฏิสัมพันธ์มาก กลุ่มบุคคลที่มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันสูงมักจะมีแนวโน้มในการเกิดทัศนคติร่วมกันสูง และบุคคลลักษณะที่คล้ายกันและถูกพิจารณาเป็นกลุ่มทางสังคมเดียวกัน สมาชิกของกลุ่มทางสังคมนี้มักจะได้รับ การสนับสนุนต่อกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้น (แมคเนล และ วิลเลียม แมคเนล ใน คุณากร วาณิชยวิรุพห์ (แปล), 2552; Scott, 2000; Nooy, Mrvar, and Batagelj, 2005; Bruggeman, 2008; Bodin, and Crona, 2009) นอกจากนี้ลักษณะแบบแผนโครงข่ายจะขึ้นอยู่กับ

กับประเภทของความสัมพันธ์หรือปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นของแต่ละบุคคลในโครงข่าย และจะมีผลโดยตรงต่อกระบวนการทางสังคม ทั้งนี้ประเด็นสาระของการปฏิสัมพันธ์ท่ามกลางผู้มีส่วนได้เสียจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดประเภทของแบบแผนโครงข่ายเกิดขึ้นอย่างแตกต่างกันอีกด้วย (Bodin and Crona, 2009: 367)

2.6 สรุปรอบแนวคิดการวิจัย

การทบทวนวรรณกรรมนำไปสู่การสรุปแนวคิดการวิจัยแบ่งประเด็นการอธิบายเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ 1) การจัดกลุ่มทฤษฎีและความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร และ 2) กรอบแนวคิดการวิจัย

2.6.1 การจัดกลุ่มทฤษฎีและความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาทขององค์กรชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูเมืองและการพัฒนาชุมชนสามารถจัดกลุ่มทฤษฎีและความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรได้ดังตารางที่ 2.5

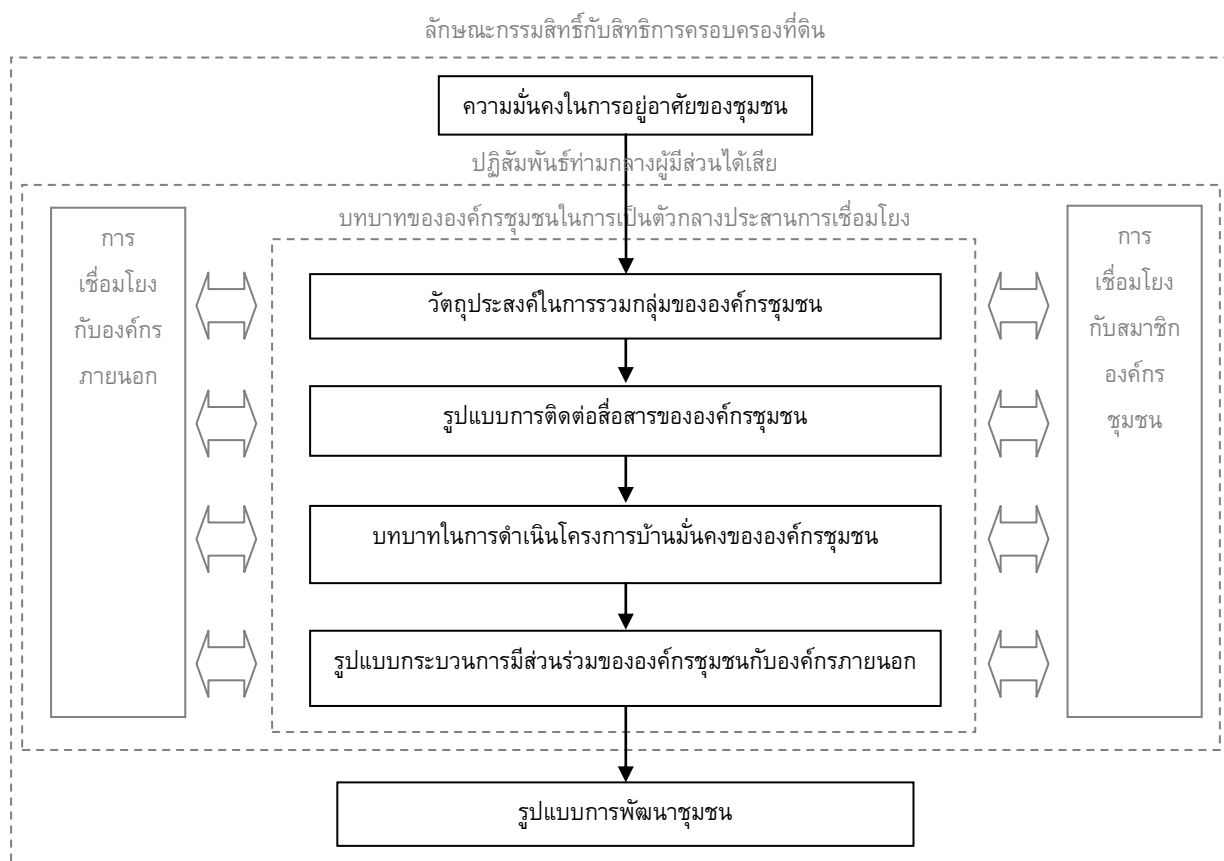
ตารางที่ 2.5 การจัดกลุ่มทฤษฎีและความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในการวิจัย

ตัวแปรต้น	ตัวแปรตาม	เจ้าของทฤษฎี
ปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กรภายนอก		
การแทรกแซงสนับสนุนเชิงกระบวนการ	โครงข่ายทางสังคม	Boonyabanya (2005; 2003)
การแทรกแซงในการกำหนดวัตถุประสงค์ของการแก้ปัญหาจากภายนอก	ความแตกต่างในการรับรู้และตระหนักต่อปัญหา	Turner (อ้างใน นพดล สหชัยเสรี, 2543); de Kruijff, J.V. (2008)
การติดต่อสื่อสารกับองค์กรภายนอก	การจัดเรียงโครงสร้างการปฏิสัมพันธ์ภายในองค์กรชุมชน	สร้อยตระกูล อรรถมานะ (มปป.); Turk (1973); Suzuki (2003); Pearce (2009)
การประสานระหว่างองค์กร กับหน่วยย่อยภายในองค์กรอย่างเป็นระบบ	โครงข่ายทางสังคม	Boonyabanya (2005; 2003); Conti (2010)
ลักษณะการมีส่วนร่วม	ลักษณะการตัดสินใจสิน	Arnstein (1969); Choguill (1996); Hamdi and Goethert (1997)
การให้ความรู้ความเข้าใจและความตระหนักต่อสถานการณ์ร่วมกันของสมาชิก	ฉันทามติในการตัดสินใจร่วมกัน	O'Donnell, Tharp, and Wilson (1993)
ปฏิสัมพันธ์ภายในองค์กรชุมชนกับสมาชิก		
บริบทที่มีความหมายร่วมกัน: สภาพบริบทในที่อยู่อาศัยหรือปัญหา, ความเข้าใจ ติความและให้คุณค่าร่วมกัน,	การปฏิสัมพันธ์และการรวมกลุ่มองค์กร	ปฐพี อากมานนท์ และปัทมา สุพรรณกุล (2549); สมพงษ์ พัดปุย อ้างใน ฉันทัส เพียรธรรม (2542); Turk, (1973); Conti (2010)

ตัวแปรต้น	ตัวแปรตาม	เจ้าของทฤษฎี
การปฏิสัมพันธ์	ความเข้าใจและความตระหนักต่อสถานการณ์ร่วมกันของสมาชิก	ประเวศ วะสี (อ้างใน สมพันธ์ เตชะอธิก , 2540)
	การให้คุณค่าร่วมกันในการกำหนดเป้าหมายการรวมกลุ่ม	Conti, T. (2000); de Kruijff, J.V. (2008)
	การมีส่วนร่วมทางสังคม และการวางแผนกลยุทธ์ร่วมกัน	ปฐพี อาคมานนท์ และปัทมา สุพรรณกุล (2549); สมพงษ์ พัดปุย อ้างใน ฉันทัส เพียรธรรม (2542); Repetti and Prelaz-Droux (2002); Spee and Jarzabkowski (2011)
	โครงข่ายทางสังคม	Kumar and van Dissel (1996); Brummel, Nelson and Jake (2012)
การให้คุณค่าร่วมกัน	การตัดสินใจร่วมกัน	Gibert (1979); de Kruijff (2008)
การรวมกลุ่มองค์กร	โครงข่ายทางสังคม	Gibert (1979)
กิจกรรมในกระบวนการวางแผน	การให้คุณค่าร่วมกันในการกำหนดเป้าหมายการรวมกลุ่ม	O'Donnell, Tharp, and Wilson (1993)
	โครงข่ายทางสังคม	Ashby (1957); Cadwallader (1959); Faludi (1984); Hamdi and Geothert (1997); Repetti and Prelaz-Droux (2002)
กลุ่มย่อยทางสังคม	การรับรู้และการให้คุณค่าร่วมกัน	Hamdi and Geothert (1997)
	โครงข่ายทางสังคม	Nooy, Mrvar and Batagelj (2005)
โครงข่ายทางสังคม	การสนับสนุนทรัพยากร	แมคเนล และ วิลเลียม แมคเนล (ใน คุณากร วาณิชยวิรุพห์ (แปล), 2552); Scott (2000); Cox (2005); Nooy, Mrvar and Batagelj (2005); Bruggeman (2008); Bodin and Crona (2009)
ปัจจัยภายนอกด้านลักษณะกรรมสิทธิ์ที่ดินและสิทธิครอบครองที่ดิน		
ลักษณะกรรมสิทธิ์ของเจ้าของที่ดิน	รูปแบบการพัฒนาชุมชนของโครงการบ้านมั่นคง	Boonyabanya (2005; 2003)

2.6.2 กรอบแนวคิดการวิจัย

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยพบว่าบทบาทขององค์กรชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาชุมชนจะมีลักษณะการเป็นตัวกลางประสานการเชื่อมโยงระหว่างองค์กรภายนอกกับสมาชิกขององค์กรภายในชุมชน และมีความเกี่ยวข้องกับลักษณะกรรมสิทธิ์และสิทธิการครอบครองที่ดินต่อสถานะความมั่นคงของชุมชน สามารถสรุปกรอบแนวคิดการวิจัยได้ดังนี้ (ดูภาพที่ 2.20 ประกอบ)

ภาพที่ 2.20 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทบาทขององค์กรชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาชุมชนจะประกอบไปด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่

- 1) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กรภายนอก หมายถึง ลักษณะปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กรชุมชนกับองค์กรภายนอกในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงร่วมกัน ปฏิสัมพันธ์นี้จะทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรไม่ว่าจะเป็นการสนับสนุนทรัพยากรที่สำคัญในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง เช่น งบประมาณและองค์ความรู้ ตลอดจนเงื่อนไขการดำเนินการเพื่อแลกเปลี่ยนกับการสนับสนุนทรัพยากรขององค์กรชุมชน เช่น การรวมกลุ่มองค์กรชุมชนแบบเป็นทางการ
- 2) ปฏิสัมพันธ์ภายในองค์กรชุมชนกับสมาชิกขององค์กรชุมชน หมายถึง กระบวนการติดต่อสื่อสารเพื่อให้เกิดทัศนคติและความเข้าใจร่วมกันของสมาชิกองค์กรชุมชน เพื่อจะนำไปสู่การตัดสินใจร่วมกันอย่างฉันทามติในการกำหนดทิศทางและรูปแบบการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง และ

3) ปัจจัยภายนอกด้านลักษณะกรรมสิทธิ์ที่ดินและสิทธิการครอบครองที่ดิน และด้านความมั่นคงในการอยู่อาศัยของชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง หมายถึง ลักษณะการเจรจากรรมสิทธิ์และสิทธิครอบครองที่ดินในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงขององค์กรชุมชนกับเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดิน ซึ่งรูปแบบของกรรมสิทธิ์ที่ดินและสิทธิครอบครองจะมีหลายรูปแบบ เช่น ที่ดินของภาครัฐให้สัญญาเช่าที่ดินเพื่อการอยู่อาศัยเป็นระยะเวลา 30 ปี หรือการไม่สามารถเจรจาเช่าที่ดินของภาคเอกชนได้ จึงมีความจำเป็นต้องดำเนินการหาที่ดินอื่นเพื่อการอยู่อาศัยที่มั่นคงขององค์กรชุมชน เป็นต้น

ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทั้ง 3 สามารถอธิบายรายละเอียดได้ว่าบทบาทขององค์กรชุมชนในการเป็นตัวกลางเชื่อมโยงจะเกิดขึ้นอย่างเป็นขั้นตอนในกระบวนการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง โดยขั้นตอนการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงสามารถจำแนกได้เป็น 4 ขั้นตอนได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างวัตถุประสงค์ในการรวมกลุ่มขององค์กรชุมชน ซึ่งจะเกิดขึ้นจากความตระหนักต่อการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนของสมาชิกเอง หรือการแทรกแซงในการรวมกลุ่มจากองค์กรภายนอกเพื่อแลกกับเงื่อนไขการสนับสนุนทรัพยากรในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง

ขั้นตอนที่ 2 รูปแบบการติดต่อสื่อสารขององค์กรชุมชน ซึ่งมีลักษณะการสื่อสารอย่างครอบคลุมหรือมีลักษณะศูนย์กลางควบคุมการสื่อสาร

ขั้นตอนที่ 3 บทบาทในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงขององค์กรชุมชน แจกแจงในรายละเอียดตั้งแต่รูปแบบการสื่อสารข้อมูลกับสมาชิกขององค์กรชุมชน กิจกรรมการรวมกลุ่มและกิจกรรมการมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง ตลอดจนวิธีการตัดสินใจร่วมกันขององค์กรชุมชน และ

ขั้นตอนที่ 4 รูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนกับองค์กรภายนอก ซึ่งจะมีลักษณะการมีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนหรือการมีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็น

โดยจะมีปัจจัยภายนอกด้านลักษณะกรรมสิทธิ์ที่ดินที่มีอิทธิพลต่อสิทธิครอบครองที่ดินขององค์กรชุมชนในที่ดินเดิม หรือต้องย้ายชุมชนไปตั้งถิ่นฐานในพื้นที่อื่น และปัจจัยภายนอกด้านความมั่นคงในการอยู่อาศัยของชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงจะมีอิทธิพลต่อวัตถุประสงค์ในการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนของสมาชิกทั้งหมดที่จะมาจากความตระหนัก

ความสำคัญในการรวมกลุ่มองค์กรของสมาชิก หรือมาจากการแทรกแซงเพื่อให้เกิดการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนจากองค์กรภายนอก ซึ่งลักษณะของวัตถุประสงค์ในการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนที่กล่าวมาจะส่งผลกระทบต่อเป็นลูกโซ่ในแต่ละขั้นตอนของการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงให้มีรูปแบบที่แตกต่างกันทั้งรูปแบบการติดต่อสื่อสารขององค์กรชุมชน ลักษณะบทบาทในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงขององค์กรชุมชน ตลอดจนรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนกับองค์กรภายนอก

เงื่อนไขความสัมพันธ์ขององค์ประกอบเหล่านี้จะส่งผลต่อรูปแบบการพัฒนาชุมชนในการเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่ให้มีความแตกต่างกันเกิดขึ้นได้ 3 รูปแบบ คือ 1) การตั้งอยู่บนที่ดินเดิมมีการปรับปรุงเฉพาะโครงสร้างพื้นฐานของชุมชน 2) การตั้งอยู่บนที่ดินเดิมมีการปรับผังของชุมชน และ 3) การย้ายการตั้งถิ่นฐานของชุมชนบนที่ดินอื่น

บทที่ 3

ระเบียบวิธีการวิจัย

ระเบียบวิธีการวิจัยแบ่งเนื้อหาเป็น 5 ประเด็น ได้แก่ 1) การออกแบบวิธีการวิจัย 2) กลุ่มตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย 3) วิธีการรวบรวมข้อมูล และ 4) การสรุปกลุ่มตัวแปรและวิธีการรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย และ 5) การเลือกกรณีศึกษาและการสุ่มกลุ่มตัวอย่างประชากร

3.1 การออกแบบวิธีการวิจัย

การออกแบบวิธีการวิจัยเพื่อการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับบทบาทขององค์กรชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วมในโครงการบ้านมั่นคงในกรุงเทพมหานครแบ่งการศึกษาวิเคราะห์เป็น 2 ระดับ ได้แก่ 1) การศึกษาวิเคราะห์ระดับภาพรวม มีหน่วยวิเคราะห์การวิจัยคือองค์กรชุมชน และ 2) การศึกษาวิเคราะห์ระดับเชิงลึก มีหน่วยวิเคราะห์การวิจัยคือสมาชิกขององค์กรชุมชนในระดับครัวเรือนเป็นกรณีศึกษา

3.1.1 การศึกษาวิเคราะห์ระดับภาพรวม

การศึกษาวิเคราะห์ระดับภาพรวมมีหน่วยวิเคราะห์การวิจัยคือองค์กรชุมชนในโครงการบ้านมั่นคงในกรุงเทพมหานคร มุ่งเน้นการศึกษาเพื่ออธิบายคุณลักษณะของบริบทองค์กรชุมชน ประเด็นการวิจัยจะเกี่ยวกับสถานการณ์ขององค์กรชุมชนในการดำเนินการพัฒนาชุมชน เช่น บริบทของชุมชน สถานะองค์กรชุมชน บทบาทในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง และการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนในการพัฒนาชุมชน เพื่อสร้างความเข้าใจสถานการณ์ในภาพรวมของแต่ละหน่วยวิเคราะห์ทั้งหมดที่เกิดขึ้นในพื้นที่ศึกษา สำหรับการจำแนกระดับการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนเพื่อศึกษาในรายละเอียดบทบาทขององค์กรชุมชนที่ต่างกัน และทำการคัดเลือกกรณีศึกษาเพื่อศึกษารายละเอียดเชิงลึกต่อไป

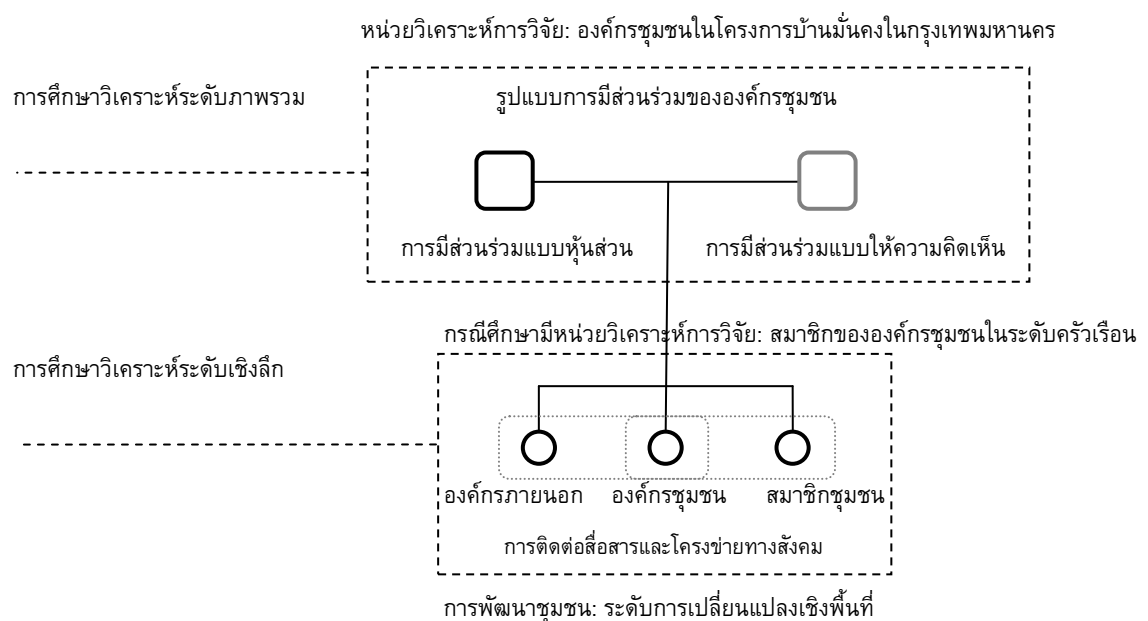
3.1.2 การศึกษาวิเคราะห์ระดับเชิงลึก

การศึกษาวิเคราะห์ระดับเชิงลึกมีหน่วยวิเคราะห์การวิจัยคือสมาชิกขององค์กรชุมชนในระดับครัวเรือน มุ่งเน้นวิเคราะห์เปรียบเทียบกรณีศึกษาขององค์กรชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนกับกระบวนการมีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็น เพื่อศึกษารายละเอียดบทบาทขององค์กรชุมชนและลักษณะการติดต่อสื่อสารท่ามกลางสมาชิกขององค์กรชุมชนที่มีระดับการมีส่วนร่วมต่างกัน

ตารางที่ 3.1 สรุปแนวคิดการออกแบบและวิธีการวิจัย

ระดับการวิจัย	หน่วยวิเคราะห์	ประเด็นการวิจัย	เป้าหมายการวิจัย
ระดับภาพรวม	องค์กรชุมชนในโครงการบ้านมั่นคงในกรุงเทพมหานคร	สถานการณ์ขององค์กรชุมชนในการดำเนินการพัฒนาชุมชนผ่านกลุ่มตัวแปรด้านต่างๆ เช่น - ด้านบริบทชุมชนและสถานะองค์กรชุมชน - ระดับการมีส่วนร่วมและรูปแบบการพัฒนาขององค์กรชุมชน - บทบาทในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงขององค์กรชุมชน	เพื่อเข้าใจสถานการณ์ในภาพรวมขององค์กรชุมชน และเข้าใจระดับการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน ตลอดจนบทบาทขององค์กรชุมชนที่แตกต่างกันจากระดับการมีส่วนร่วมที่ต่างกัน ข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้นำมาวิเคราะห์ทางสถิติ และคัดเลือกกรณีศึกษาเชิงลึกรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนที่ต่างกัน เพื่อการศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับลักษณะการติดต่อสื่อสารท่ามกลางสมาชิกชุมชนจากบทบาทขององค์กรชุมชนที่ต่างกัน
ระดับเชิงลึก	สมาชิกองค์กรชุมชนในระดับครัวเรือน	ข้อมูลพื้นฐานกรณีศึกษาขององค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนและแบบให้ความคิดเห็น ศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างด้านการรับรู้วัตถุประสงค์และแนวทางการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง กิจกรรมและการมีส่วนร่วม โครงข่ายทางสังคม และการประเมินบทบาทขององค์กรชุมชนของสมาชิกองค์กรชุมชน	เพื่อเข้าใจความแตกต่างบทบาทขององค์กรชุมชนที่ได้ข้อมูลตรวจสอบมาจากสมาชิกองค์กรชุมชน บทบาทขององค์กรชุมชนในการติดต่อสื่อสารสามารถเข้าใจถึงลักษณะแบบแผนโครงข่ายทางสังคม และการตัดสินใจร่วมกันของผู้มีส่วนได้เสีย โดยเฉพาะสมาชิกองค์กรชุมชน

แนวคิดการออกแบบการวิจัยสามารถสรุปเป็นรูปภาพดังภาพที่ 3.1

ภาพที่ 3.1 แนวคิดการออกแบบการวิจัย

3.2 กลุ่มตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้สร้างกรอบแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทขององค์กรชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาชุมชน ซึ่งวิเคราะห์ได้ว่าบทบาทขององค์กรชุมชนมีลักษณะเป็นตัวเชื่อมประสานกระบวนการวางแผนและดำเนินการระหว่างองค์กรภายนอกกับสมาชิกชุมชน ดังนั้นตัวแปรที่เกิดขึ้นจะมี 2 ระดับด้วยเช่นกัน ได้แก่ 1) ระดับภาพรวมที่มีลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรชุมชนกับองค์กรภายนอก และ 2) ระดับเชิงลึกที่มีความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรชุมชนกับสมาชิกชุมชน (ดูภาพที่ 3.2 ประกอบ)

ภาพที่ 3.2 กรอบแนวคิดในการออกแบบวิจัยในแต่ละระดับ

3.2.1 กลุ่มตัวแปรในการศึกษาวิเคราะห์ระดับภาพรวม

การศึกษานี้วิเคราะห์ระดับภาพรวมมุ่งเน้นศึกษาบทบาทขององค์กรชุมชนที่มีความสัมพันธ์กับองค์กรภายนอกในกระบวนการวางแผนและดำเนินการในแต่ละขั้นตอน โดยครอบคลุมพื้นที่กรุงเทพมหานครเพื่อศึกษาและวิเคราะห์ในการสรุปบทบาทขององค์กร มีรายละเอียดของตัวแปรในการศึกษาระดับนี้ ได้แก่ 1) ด้านบริบทชุมชน 2) ด้านสถานะองค์กรชุมชน 3) ด้านการดำเนินแผนงานขององค์กรชุมชน และ 4) ด้านระดับการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน

1) กลุ่มตัวแปรด้านบริบทชุมชน

กลุ่มตัวแปรด้านบริบทชุมชนมีเป้าหมายเพื่อการวิเคราะห์และอภิปรายสภาวะเงื่อนไขที่มีอิทธิพลต่อการรวมกลุ่มมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนและดำเนินการพัฒนาชุมชน นอกจากนี้สามารถสะท้อนถึงความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนได้ด้วย กลุ่มตัวแปรด้านบริบทชุมชนจำแนกได้ทั้งหมด 11 ตัวแปร ซึ่งออกแบบวิธีการวัด จัดประเภทข้อมูล และกำหนดแหล่งข้อมูลเรียงเรียงไว้ดังตารางที่ 3.2

ตารางที่ 3.2 ตัวแปร ประเภทมาตรวัด ประเภทข้อมูล และแหล่งข้อมูลด้านบริบทชุมชน

ลำดับ	ตัวแปร	ประเภทมาตรวัด	ประเภทข้อมูล	แหล่งข้อมูล
1	ลักษณะทางกฎหมายในการตั้งถิ่นฐานของชุมชน	แบ่งกลุ่ม	ปฐมภูมิ	องค์กรชุมชน
2	สภาพปัญหาของชุมชน	แบ่งกลุ่ม	ปฐมภูมิ	องค์กรชุมชน
3	ตำแหน่งที่ตั้งชุมชน	แบ่งกลุ่ม	ทุติยภูมิ	พอช.
4	จำนวนครัวเรือนของชุมชน	อัตราส่วน	ทุติยภูมิ	พอช.
5	จำนวนประชากร	อัตราส่วน	ปฐมภูมิ	พอช.
6	กรรมสิทธิ์ที่ดินเดิม	แบ่งกลุ่ม	ทุติยภูมิ	พอช.
7	การเจรจาได้มาซึ่งที่ดินในการดำเนินโครงการ	แบ่งกลุ่ม	ปฐมภูมิ	องค์กรชุมชน
8	ที่ดินในการดำเนินโครงการ	แบ่งกลุ่ม	ปฐมภูมิ	องค์กรชุมชน
9	การบริหารกรรมสิทธิ์ที่ดินของชุมชน	แบ่งกลุ่ม	ปฐมภูมิ	องค์กรชุมชน
10	การบริหารกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัยของชุมชน	แบ่งกลุ่ม	ปฐมภูมิ	องค์กรชุมชน
11	รูปแบบพัฒนาชุมชนทางกายภาพและสิ่งแวดล้อม	แบ่งกลุ่ม	ปฐมภูมิ	องค์กรชุมชน

หมายเหตุ: พอช. หมายถึง สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)

2) กลุ่มตัวแปรด้านสถานะองค์กรชุมชน

กลุ่มตัวแปรด้านสถานะองค์กรชุมชนมีเป้าหมายเพื่อการวิเคราะห์การจัดเรียงรูปแบบโครงสร้างเชิงองค์กรของชุมชนเพื่อความเหมาะสมในการสื่อสารเชื่อมโยงประสานกิจกรรมระหว่างองค์กรภายนอกกับสมาชิกชุมชนสำหรับขับเคลื่อนดำเนินการไปสู่การพัฒนาชุมชนในรูปแบบต่างๆ กลุ่มตัวแปรนี้จำแนกได้ 10 ตัวแปร ซึ่งเรียบเรียงไว้ดังตารางที่ 3.3

ตารางที่ 3.3 ตัวแปร ประเภทมาตรวัด ประเภทข้อมูล และแหล่งข้อมูลด้านสถานะองค์กรชุมชน

ลำดับ	ตัวแปร	ประเภทมาตรวัด	ประเภทข้อมูล	แหล่งข้อมูล
1	การรวมกลุ่มองค์กรก่อนเข้าร่วมโครงการ	แบ่งกลุ่ม	ปฐมภูมิ	องค์กรชุมชน
2	ลักษณะรูปแบบองค์กรในการดำเนินโครงการ	แบ่งกลุ่ม	ปฐมภูมิ	องค์กรชุมชน
3	การจัดทะเบียนองค์กรชุมชนตามกฎหมาย	แบ่งกลุ่ม	ปฐมภูมิ	องค์กรชุมชน
4	จำนวนสมาชิกองค์กร	อัตราส่วน	ปฐมภูมิ	องค์กรชุมชน
5	การสนับสนุนดำเนินโครงการจากภายในชุมชน	แบ่งกลุ่ม	ปฐมภูมิ	องค์กรชุมชน
6	การสนับสนุนดำเนินโครงการจากภายนอกชุมชน	แบ่งกลุ่ม	ปฐมภูมิ	องค์กรชุมชน
7	ลักษณะโครงสร้างองค์กรชุมชน	แบ่งกลุ่ม	ปฐมภูมิ	องค์กรชุมชน
8	จำนวนคณะกรรมการองค์กรชุมชน	อัตราส่วน	ปฐมภูมิ	องค์กรชุมชน
9	ระบบการคัดเลือกคณะกรรมการองค์กรชุมชน	แบ่งกลุ่ม	ปฐมภูมิ	องค์กรชุมชน
10	บทบาทคณะกรรมการในความสัมพันธ์ระหว่างองค์กร	แบ่งกลุ่ม	ปฐมภูมิ	องค์กรชุมชน

3) กลุ่มตัวแปรด้านการดำเนินแผนงานขององค์กรชุมชน

กลุ่มตัวแปรด้านการดำเนินแผนงานขององค์กรมีเป้าหมายการวิเคราะห์กระบวนการสื่อสารเชื่อมโยงกิจกรรมมีส่วนร่วมร่วมกับสมาชิกชุมชน และวิธีการแก้ปัญหาในด้านต่างๆ ในการ

ขับเคลื่อนเชิงกระบวนการ สำหรับกลุ่มตัวแปรด้านนี้จำแนกได้ 9 ตัวแปร และเรียงเรียงไว้ในตารางที่ 3.4

ตารางที่ 3.4 ตัวแปร ประเภทมาตรวัด ประเภทข้อมูล และแหล่งข้อมูลด้านการดำเนินแผนงานองค์กรชุมชน

ลำดับ	ตัวแปร	ประเภทมาตรวัด	ประเภทข้อมูล	แหล่งข้อมูล
1	วิธีการสื่อสารเพื่อการรับรู้วัตถุประสงค์ของโครงการ	แบ่งกลุ่ม	ปฐมภูมิ	องค์กรชุมชน
2	วิธีการสื่อสารเพื่อความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของโครงการ	อันดับ	ปฐมภูมิ	องค์กรชุมชน
3	กิจกรรมสร้างการสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ของชุมชน	แบ่งกลุ่ม	ปฐมภูมิ	องค์กรชุมชน
4	วิธีการสร้างความเข้าใจร่วมกันของชุมชน	แบ่งกลุ่ม	ปฐมภูมิ	องค์กรชุมชน
5	วิธีการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน	แบ่งกลุ่ม	ปฐมภูมิ	องค์กรชุมชน
6	ระบบบริหารการเงินเพื่อดำเนินโครงการ	แบ่งกลุ่ม	ปฐมภูมิ	องค์กรชุมชน
7	วิธีการแก้ไขปัญหาระบบการเงิน	แบ่งกลุ่ม	ปฐมภูมิ	องค์กรชุมชน
8	รูปแบบการตัดสินใจแต่ละขั้นตอนของโครงการ	แบ่งกลุ่ม	ปฐมภูมิ	องค์กรชุมชน
9	วิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้งในการตัดสินใจ	แบ่งกลุ่ม	ปฐมภูมิ	องค์กรชุมชน

4) กลุ่มตัวแปรด้านระดับการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน

กลุ่มตัวแปรด้านระดับการมีส่วนร่วมขององค์กรมีเป้าหมายการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรภายนอกกับองค์กรชุมชน ซึ่งมาจากตัวแปรด้านการสนับสนุนองค์ความรู้และทรัพยากรจากองค์กรภายนอก มีผลต่ออิทธิพลเชิงกระบวนการมีส่วนร่วมและการตัดสินใจขององค์กรชุมชน ความสัมพันธ์ดังกล่าวจะส่งผลต่อกระบวนการรวมกลุ่ม ความเข้มแข็งขององค์กร การสื่อสารเชื่อมโยงกิจกรรมกับสมาชิกชุมชน และตัวแปรทั้งหมดจะส่งผลต่อลักษณะรูปแบบการพัฒนาชุมชน กลุ่มตัวแปรด้านนี้จำแนกได้ 7 ตัวแปร เรียงเรียงไว้ในตารางที่ 3.5

ตารางที่ 3.5 ตัวแปร ประเภทมาตรวัด ประเภทข้อมูล และแหล่งข้อมูลด้านระดับการมีส่วนร่วมองค์กรชุมชน

ลำดับ	ตัวแปร	ประเภทมาตรวัด	ประเภทข้อมูล	แหล่งข้อมูล
1	ระดับการมีส่วนร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์	อันดับ	ปฐมภูมิ	องค์กรชุมชน
2	ระดับการมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบโครงการ	อันดับ	ปฐมภูมิ	องค์กรชุมชน
3	ระดับการมีส่วนร่วมในการกำหนดบทบาทผู้เกี่ยวข้อง	อันดับ	ปฐมภูมิ	องค์กรชุมชน
4	ระดับการมีส่วนร่วมในการกำหนดงบประมาณ	อันดับ	ปฐมภูมิ	องค์กรชุมชน
5	ระดับการมีส่วนร่วมในการกำหนดการพัฒนาชุมชน	อันดับ	ปฐมภูมิ	องค์กรชุมชน
6	ระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนาชุมชน	อันดับ	ปฐมภูมิ	องค์กรชุมชน
7	ระดับการมีส่วนร่วมในการดูแลชุมชน	อันดับ	ปฐมภูมิ	องค์กรชุมชน

3.2.2 กลุ่มตัวแปรในการศึกษาวิเคราะห์ระดับเชิงลึก

การศึกษาวิเคราะห์ระดับเชิงลึกมุ่งเน้นศึกษาบทบาทขององค์กรชุมชนที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับสมาชิกชุมชนในกระบวนการวางแผนและดำเนินการในแต่ละขั้นตอน

การศึกษาครอบคลุมพื้นที่ระดับชุมชนโดยคัดเลือกกรณีศึกษาจากระดับการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนเพื่ออธิบายบทบาทขององค์กรชุมชนกับการประสานความร่วมมือภายในชุมชน มีรายละเอียดของตัวแปรในการศึกษาระดับ 2 กลุ่มตัวแปร ได้แก่ 1) การสื่อสารเชื่อมโยงกิจกรรมกับสมาชิกชุมชน และ 2) การประเมินผลการพัฒนาชุมชนขององค์กรชุมชน

1) กลุ่มตัวแปรด้านการสื่อสารเชื่อมโยงกิจกรรมกับสมาชิกขององค์กรชุมชน

กลุ่มตัวแปรด้านการสื่อสารเชื่อมโยงกิจกรรมกับสมาชิกชุมชนมีเป้าหมายเพื่อการวิเคราะห์และอภิปรายความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทขององค์กรชุมชนในการประสานการรับรู้ความเข้าใจที่ส่งผลต่อการเกิดทัศนคติและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของสมาชิกชุมชน ที่จะนำไปสู่การรวมกลุ่มเชิงองค์กรเพื่อดำเนินการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม สำหรับกลุ่มตัวแปรด้านนี้ สามารถจำแนกได้ทั้งหมด 13 ตัวแปร ผู้วิจัยได้ออกแบบวิธีการวัด จัดประเภทข้อมูล และกำหนดแหล่งข้อมูลเรียบเรียงไว้ดังตารางที่ 3.6 สำหรับการออกแบบวิธีการรวบรวมและการวิเคราะห์ต่อไป

ตารางที่ 3.6 ตัวแปร ประเภทมาตรวัด ประเภทข้อมูล และแหล่งข้อมูลด้านการสื่อสารเชื่อมโยงกิจกรรม

ลำดับ	ตัวแปร	ประเภทมาตรวัด	ประเภทข้อมูล	แหล่งข้อมูล
1	แหล่งสื่อสารให้ความรู้ในวัตถุประสงค์ของโครงการ	แบ่งกลุ่ม	ปฐมภูมิ	สมาชิกชุมชน
2	วิธีการสื่อสารเพื่อความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของโครงการ	อันดับ	ปฐมภูมิ	สมาชิกชุมชน
3	การให้คุณค่าความสำคัญในวัตถุประสงค์ของโครงการ	อันดับ	ปฐมภูมิ	สมาชิกชุมชน
4	ระดับการเข้าใจกิจกรรมในการดำเนินโครงการ	อันดับ	ปฐมภูมิ	สมาชิกชุมชน
5	สถานที่เกี่ยวข้องกับโครงการ	แบ่งกลุ่ม	ปฐมภูมิ	สมาชิกชุมชน
6	ประเภทกิจกรรมในการมีส่วนร่วมดำเนินโครงการ	แบ่งกลุ่ม	ปฐมภูมิ	สมาชิกชุมชน
7	กิจกรรมที่สร้างความตระหนักในการมีส่วนร่วม	แบ่งกลุ่ม	ปฐมภูมิ	สมาชิกชุมชน
8	การสนับสนุนการเข้าร่วมโครงการจากองค์กรชุมชน	แบ่งกลุ่ม	ปฐมภูมิ	สมาชิกชุมชน
9	การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจแต่ละขั้นตอนของโครงการ	แบ่งกลุ่ม	ปฐมภูมิ	สมาชิกชุมชน
10	วิธีการตัดสินใจร่วมกัน	แบ่งกลุ่ม	ปฐมภูมิ	สมาชิกชุมชน
11	วิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้งในการตัดสินใจ	แบ่งกลุ่ม	ปฐมภูมิ	สมาชิกชุมชน
12	โครงข่ายการดำเนินโครงการภายในและภายนอกชุมชน	แบ่งกลุ่ม	ปฐมภูมิ	สมาชิกชุมชน
13	ประเด็นการสื่อสารโครงข่ายการดำเนินโครงการ	แบ่งกลุ่ม	ปฐมภูมิ	สมาชิกชุมชน

2) กลุ่มตัวแปรด้านการประเมินผลการพัฒนาชุมชน

การประเมินผลการพัฒนาชุมชนเป็นการประเมินบทบาทขององค์กรชุมชนในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงโดยสมาชิกชุมชนในแต่ละกรณีศึกษา ข้อมูลตัวแปรในกลุ่มปัจจัยด้านต่าง ๆ

มาวิเคราะห์และทดสอบสมมุติฐานเชิงสถิติเพื่อการอภิปรายหาข้อสรุปในภาพรวมของหน่วยวิเคราะห์ต่อไป

สำหรับกลุ่มตัวแปรด้านการประเมินผลการพัฒนาชุมชนมีเป้าหมายเพื่อวัดทัศนคติของสมาชิกชุมชนต่อรูปแบบกระบวนการวางแผนที่เกิดขึ้นจากอิทธิพลของความสัมพันธ์เชิงกระบวนการจากองค์กรภายนอกและองค์กรชุมชน สามารถจำแนกตัวแปรได้ทั้งหมด 3 ตัวแปร เรียบเรียงไว้ดังตารางที่ 3.7

ตารางที่ 3.7 ตัวแปร ประเภทมาตรวัด ประเภทข้อมูล และแหล่งข้อมูลด้านการประเมินผลการพัฒนาชุมชน

ลำดับ	ตัวแปร	ประเภทมาตรวัด	ประเภทข้อมูล	แหล่งข้อมูล
1	ความต่อเนื่องกิจกรรมการสื่อสารเชื่อมโยงสมาชิกชุมชน	แบ่งกลุ่ม	ปฐมภูมิ	สมาชิกชุมชน
2	บทบาทขององค์กรชุมชนในการดำเนินโครงการ	แบ่งกลุ่ม	ปฐมภูมิ	สมาชิกชุมชน
3	ความพึงพอใจในการดำเนินโครงการขององค์กรชุมชน	อันดับ	ปฐมภูมิ	สมาชิกชุมชน

3.3 วิธีการรวบรวมข้อมูล

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณร่วมกันในแต่ละระดับและแต่ละประเด็นของการศึกษาโดยใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลวิจัย 4 ประเภท ได้แก่ 1) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง 2) การสัมภาษณ์เชิงลึก 3) การสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม และ 4) การสำรวจเชิงพื้นที่

3.3.1 การรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง

วิธีการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องหรือเรียกอีกแบบว่าการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิ ซึ่งมาจากหน่วยงานหรืองานวิจัยที่เคยศึกษาในประเด็นที่มีความเกี่ยวข้องกับประเด็นวิจัยทั้งในต่างประเทศและในประเทศไทย เช่น ประเด็นการฟื้นฟูเมืองกับการพัฒนาชุมชน กระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วม รูปแบบระดับการมีส่วนร่วมของชุมชน บทบาทของผู้มีส่วนได้เสียในกระบวนการวางแผน ฯลฯ

การรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจะสามารถสนับสนุนข้อมูลวิจัยได้ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์และบริบทของหน่วยวิเคราะห์ และอาจจะมีรายละเอียดตัวแปรบางประเด็นที่สามารถนำมาใช้วิเคราะห์ได้เลย ทั้งการศึกษาระดับภาพรวม เช่น จำนวนชุมชนและตำแหน่งที่ตั้งของชุมชนที่เข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง จำนวนครัวเรือนของชุมชน เจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดินที่ตั้งของชุมชน รายชื่อผู้นำองค์กรชุมชน ฯลฯ และการศึกษาระดับ

เชิงลึก เช่น บริบทพื้นฐานของกรณีศึกษา และรายชื่อสมาชิกองค์กรชุมชน ฯลฯ สำหรับงานวิจัยครั้งนี้แหล่งข้อมูลหลักได้มาจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ซึ่งรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ และสังเคราะห์จาก 3 หน่วยงานย่อย ได้แก่ 1) สำนักงานโครงการบ้านมั่นคง 2) สำนักงานภาคกรุงเทพฯและปริมาณมณฑล และ 3) ห้องปฏิบัติการระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (ดูตารางที่ 3.8 ประกอบ)

ตารางที่ 3.8 ตัวอย่างฐานข้อมูล (Attribute) องค์กรชุมชนที่เข้าร่วมแผนงานโครงการบ้านมั่นคงจากระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geographic Information System: GIS)

รหัส	องค์กรชุมชน	แขวง	จำนวนครัวเรือน	เจ้าของที่ดิน	การเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่
150	สร้างสรรค์พัฒนา 7-12	คลองเตย	119	ภาครัฐ	ย้ายชุมชน
151	ร่วมใจพัฒนา ล็อค 7-12	คลองเตย	98	ภาครัฐ	ปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน
152	ริมทางรถไฟสายท่าเรือ	คลองเตย	11	ภาครัฐ	ปรับผังชุมชน
153	วัดคลองเตยใน	คลองเตย	62	ภาครัฐ	ปรับผังชุมชน
154	ล็อค 1-2-3	คลองเตย	212	ภาครัฐ	ปรับผังชุมชน
155	โรงหมู	คลองเตย	28	เอกชน	ปรับผังชุมชน
158	ตลาดปิ่น	คลองเตย	30	ภาครัฐ	ปรับผังชุมชน
159	บ้านกล้วย	คลองเตย	16	ภาครัฐ	ปรับผังชุมชน
n

ที่มา: ห้องปฏิบัติการระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, 2555

การรวบรวมข้อมูลทุติยภูมินับเป็นพื้นฐานของการวิจัยที่สำคัญ เนื่องจากทำให้ลดขั้นตอนและลดความซ้ำซ้อนของการรวบรวมข้อมูลตัวแปรเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณได้เป็นอย่างมาก ทั้งนี้เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิที่รวบรวมมาได้แล้วนั้น ได้ดำเนินการตรวจสอบรายละเอียดข้อมูลว่าสามารถใช้ในการอธิบายแต่ละตัวแปรของกรอบแนวคิดการวิจัยประเด็นใดได้บ้าง แล้วจึงควรออกแบบวิธีการรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิของตัวแปรอื่น เพื่อนำกลับมาใช้สำหรับการวิเคราะห์งานวิจัยให้มีความครบถ้วนตามกรอบแนวคิดต่อไป

3.3.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก

การสัมภาษณ์เชิงลึกมีลักษณะเป็นแบบกึ่งโครงสร้าง บ่อยครั้งในการสัมภาษณ์มักจะใช้คำถามที่มีลักษณะปลายเปิด ซึ่งจะทำให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ถูกสัมภาษณ์มีโอกาสให้ความคิดเห็นส่วนบุคคลเพิ่มเติมที่มีลักษณะเป็นอัตวิสัย ข้อมูลจะมีลักษณะเป็นเชิงคุณภาพสามารถอธิบายเกี่ยวกับรายละเอียดของประเด็นที่ศึกษาได้แบบอุปนัย แต่อย่างไรก็ตามข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์อาจจะสามารถอ้างอิงไปสู่ประชากรทั้งหมดในการศึกษาได้ คุณภาพของข้อมูลจะขึ้นอยู่กับลักษณะการสุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยเช่นกัน วิธีการดำเนินการรวบรวมข้อมูลจะมี

ลักษณะเด่น คือ การเรียบเรียงข้อมูลที่ได้จากความเป็นอัตวิสัยของผู้ให้ข้อมูล และเมื่อมีการสัมภาษณ์ซ้ำกับผู้ให้ข้อมูลอื่นที่เกี่ยวข้องในรูปแบบถามส่งต่อ (Snowball technique) และนับเป็นการตรวจสอบความถูกต้องข้อมูลเพิ่มขึ้นได้อีกทาง (Triangulation technique) นำมาเรียบเรียงใหม่อีกครั้งจะทำให้ความเข้าใจและการอธิบายในปรากฏการณ์ที่สัมภาษณ์มีความละเอียด ชัดเจน และเห็นความสัมพันธ์ของตัวแปรลึกซึ้งมากขึ้นกว่าเดิม ซึ่งนับเป็นลักษณะของการสร้างทฤษฎีจากข้อมูลบนพื้นที่สนามวิจัยที่เรียกกันว่าทฤษฎีพื้นสนามหรือทฤษฎีติดดิน (Grounded theory) (ทวีศักดิ์ นพเกษร, 2555 หน้า 123; สุภางค์ จันทวานิช, 2554 หน้า 19)

การสัมภาษณ์เชิงลึกสำหรับการวิจัยครั้งนี้ มุ่งเน้นที่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับบทบาทขององค์กรชุมชนที่เข้ามาเป็นแกนหลักในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง เช่น เจ้าหน้าที่ประจำสำนักงานภาคกรุงเทพฯและปริมณฑล สังกัดสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) บุคลากรจากสหพันธ์พัฒนาองค์กรชุมชนคนจนเมืองแห่งชาติ (สอช.) หัวหน้าองค์กรชุมชน ตลอดจนการใช้เทคนิคการสำรวจเชิงพื้นที่ที่เข้ามาช่วยในการสัมภาษณ์เชิงลึกกับสมาชิกชุมชนในการสร้างความเข้าใจประเด็นทางด้านบทบาทขององค์กรชุมชนในการดำเนินแผนงานของโครงการบ้านมั่นคง

3.3.3 การรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม

การรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามมีความเหมาะสมสำหรับการรวบรวมข้อมูลในเชิงปริมาณ เพื่อการอธิบายภาพรวมทั้งหมดของประชากรที่ศึกษาโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างประชากรในการสัมภาษณ์เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับรายละเอียดตัวแปรผ่านประเด็นคำถามที่ตั้งไว้

การวิจัยนี้ใช้การรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์โดยแบบสอบถามทั้ง 2 ระดับ การศึกษาวิเคราะห์บทบาทขององค์กรชุมชน ในการศึกษาวิเคราะห์ระดับภาพรวมมุ่งเน้นสอบถามเกี่ยวกับบริบทขององค์กรชุมชน เช่น ระดับการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนในกระบวนการวางแผนฟื้นฟูชุมชนท่ามกลางผู้มีส่วนได้เสียผ่านโครงการบ้านมั่นคง และบทบาทการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงขององค์กรชุมชน

ส่วนการศึกษาวิเคราะห์ระดับเชิงลึกผ่านกรณีศึกษามุ่งเน้นสอบถามในประเด็นด้านการดำเนินแผนงานและการประเมินผลการดำเนินแผนงานขององค์กรชุมชนกับสมาชิกชุมชน

ตลอดจนปฏิสัมพันธ์อย่างเป็นโครงข่ายของสมาชิกองค์กรชุมชนที่เกิดขึ้นในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง

3.3.4 การสำรวจเชิงพื้นที่

การสำรวจเชิงพื้นที่เป็นวิธีการได้มาซึ่งข้อมูลจากการลงพื้นที่โดยผู้วิจัยในการศึกษาระดับเชิงลึกแบบกรณีศึกษา มีแนวคิดสำหรับการสำรวจ 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) การสำรวจพื้นที่แบบองค์รวม โดยผู้วิจัยลงพื้นที่เพื่อสัมผัสกับปรากฏการณ์โดยรวมของชุมชนกับองค์กรชุมชนตามสถานที่และเวลาต่างๆ แบบไร้อคติ เงื่อนไขหรือทฤษฎีใดๆ มาเปรียบเทียบเพื่ออธิบาย การสำรวจลักษณะนี้มีเป้าหมายเป็นไปเพื่อการรวบรวมข้อมูลและการตีความสถานการณ์เพื่อให้ตรงกับความจริงที่เกิดขึ้น เป็นการรวบรวมข้อมูลแบบประเด็นรายย่อยที่มีลักษณะเป็นแบบนิรนัย และนำมาวิเคราะห์จำแนกจัดกลุ่มสำหรับการวิเคราะห์ตีความอีกครั้ง และ 2) การสำรวจพื้นที่แบบมีเงื่อนไขเชิงทฤษฎี โดยผู้วิจัยได้สร้างสมมุติฐานเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับปรากฏการณ์ต่างๆ ขององค์กรชุมชนไว้ก่อนแล้ว และจึงลงสำรวจพื้นที่เพื่อรวบรวมข้อมูลนำมาวิเคราะห์สำหรับการตอบสมมุติฐาน ทั้งนี้การสำรวจพื้นที่นำมาใช้กับการรวบรวมข้อมูลวิจัย 2 ประเด็น ได้แก่ การรวบรวมข้อมูลการพัฒนาชุมชนด้านการเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่ และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับประชากรในพื้นที่ศึกษา

การสำรวจเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนด้านการเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่ แม้ว่าในประเด็นนี้จะมีข้อมูลทุติยภูมิมาแล้วระดับหนึ่งที่ได้มาจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) แต่อย่างไรก็ตามในการวิจัยเชิงคุณภาพมีความสำคัญอย่างยิ่งที่ผู้วิจัยควรจะต้องลงพื้นที่สำรวจรายละเอียดอีกครั้ง ทั้งนี้เพื่อเป็นการตรวจสอบคุณภาพของข้อมูลและการวิเคราะห์ในรายละเอียดเพิ่มเติมที่ไม่สามารถวิเคราะห์ตีความได้จากข้อมูลทุติยภูมิ การสำรวจเชิงพื้นที่จะเป็นการสำรวจแบบมีโครงสร้าง เช่น ลักษณะการพัฒนาชุมชนด้านการเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่ที่เป็นผลมาจากสาเหตุด้านบทบาทขององค์กรชุมชน

การสำรวจเกี่ยวกับการสัมภาษณ์เชิงลึกของประชากรในพื้นที่แต่ละกรณีศึกษางานวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย ในการสำรวจมีโอกาสพบเจอประชากรในพื้นที่ศึกษาที่เท่าเทียมกัน และดำเนินการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเพื่อให้มีความเป็นกันเองระหว่างผู้วิจัยกับผู้ถูกสัมภาษณ์ผ่านการประนีประนอมเจรจาเพื่อให้ได้ข้อมูลสำคัญตามประเด็นคำถามที่ตั้งไว้ การสัมภาษณ์คุณลักษณะนี้ ส่วนใหญ่ผู้ถูกสัมภาษณ์มักจะเปิดใจและให้ข้อมูลเชิงลึกที่มากกว่า

ประเด็นคำถามที่ตั้งไว้ ซึ่งจะสามารถนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้ในการวิเคราะห์งานวิจัยได้เป็นอย่างดี

3.4 การสรุปกลุ่มตัวแปรและวิธีการรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

การออกแบบการวิจัยแบ่งเป็น 2 ระดับ ดังที่แจกแจงมาในข้างต้นนำไปสู่การออกแบบในรายละเอียดการกำหนดวิธีการรวบรวมข้อมูลกลุ่มตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยได้เรียงเรียงและแจกแจงไว้ในตารางที่ 3.9

ตารางที่ 3.9 สรุปกลุ่มตัวแปรและวิธีการรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย	วิธีการรวบรวมข้อมูล			
	C1	C2	C3	C4
1) กลุ่มตัวแปรด้านบริบทชุมชน				
- ลักษณะทางกฎหมายในการตั้งถิ่นฐานของชุมชน	✓		✓	
- สภาพปัญหาของชุมชน	✓		✓	
- ตำแหน่งที่ตั้งชุมชน	✓			
- จำนวนครัวเรือนของชุมชน	✓			
- จำนวนประชากร	✓			
- กรรมสิทธิ์ที่ดินเดิม	✓		✓	
- การเจรจาได้มาซึ่งที่ดินในการดำเนินโครงการ		✓	✓	
- ที่ดินในการดำเนินโครงการ		✓	✓	
- การบริหารกรรมสิทธิ์ที่ดินของชุมชน		✓	✓	
- การบริหารกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัยของชุมชน		✓	✓	
- รูปแบบพัฒนาชุมชนทางกายภาพและสิ่งแวดล้อม	✓	✓	✓	✓
2) กลุ่มตัวแปรด้านสถานะองค์กรชุมชน				
- การรวมกลุ่มองค์กรก่อนเข้าร่วมโครงการ		✓	✓	
- ลักษณะรูปแบบขององค์กรในการดำเนินโครงการ		✓	✓	
- การจดทะเบียนองค์กรชุมชนตามกฎหมาย	✓		✓	
- จำนวนสมาชิกองค์กร	✓		✓	
- การสนับสนุนดำเนินโครงการจากภายในชุมชน		✓	✓	
- การสนับสนุนดำเนินโครงการจากภายนอกชุมชน		✓	✓	
- ลักษณะโครงสร้างองค์กรชุมชน	✓	✓	✓	
- จำนวนคณะกรรมการองค์กรชุมชน	✓		✓	
- ระบบการคัดเลือกคณะกรรมการองค์กรชุมชน		✓	✓	
- บทบาทคณะกรรมการในความสัมพันธ์ระหว่างองค์กร		✓	✓	
3) กลุ่มตัวแปรด้านการดำเนินแผนงานขององค์กรชุมชน				
- วิธีการสื่อสารเพื่อการรับรู้วัตถุประสงค์ของโครงการ		✓	✓	
- วิธีการสื่อสารเพื่อความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของโครงการ		✓	✓	
- กิจกรรมสร้างการสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ของชุมชน		✓	✓	
- วิธีการสร้างความเข้าใจร่วมกันของชุมชน		✓	✓	

กลุ่มตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย	วิธีการรวบรวมข้อมูล			
	C1	C2	C3	C4
- วิธีการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน		✓	✓	
- ระบบบริหารการเงินเพื่อดำเนินโครงการ		✓	✓	
- วิธีการแก้ไขปัญหาระบบการเงิน		✓	✓	
- รูปแบบการตัดสินใจแต่ละขั้นตอนของโครงการ		✓	✓	
- วิธีการแก้ปัญหาคงขัดแย้งในการตัดสินใจ		✓	✓	
4) กลุ่มตัวแปรด้านการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน				
- ระดับการมีส่วนร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์			✓	
- ระดับการมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบโครงการ			✓	
- ระดับการมีส่วนร่วมในการกำหนดบทบาทผู้เกี่ยวข้อง			✓	
- ระดับการมีส่วนร่วมในการกำหนดงบประมาณ			✓	
- ระดับการมีส่วนร่วมในการกำหนดการพัฒนาชุมชน			✓	
- ระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนาชุมชน			✓	
- ระดับการมีส่วนร่วมในการดูแลชุมชน			✓	
5) กลุ่มตัวแปรด้านการสื่อสารเชื่อมโยงกิจกรรม				
- แหล่งสื่อสารให้ความรู้ในวัตถุประสงค์ของโครงการ		✓	✓	
- วิธีการสื่อสารเพื่อความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของโครงการ		✓	✓	
- การให้คุณค่าความสำคัญในวัตถุประสงค์ของโครงการ			✓	
- ระดับการเข้าใจกิจกรรมในการดำเนินโครงการ			✓	
- สถานที่เกี่ยวข้องกับโครงการ			✓	
- ประเภทกิจกรรมในการมีส่วนร่วมดำเนินโครงการ			✓	
- กิจกรรมที่สร้างความตระหนักในการมีส่วนร่วม		✓	✓	
- การสนับสนุนการเข้าร่วมโครงการจากองค์กรชุมชน		✓	✓	
- การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจแต่ละขั้นตอนของโครงการ		✓	✓	
- วิธีการตัดสินใจร่วมกัน		✓	✓	
- วิธีการแก้ปัญหาคงขัดแย้งในการตัดสินใจ		✓	✓	
- โครงการดำเนินการดำเนินโครงการภายในและภายนอกชุมชน	✓	✓	✓	
- ประเด็นการสื่อสารโครงการดำเนินการดำเนินโครงการ			✓	
6) กลุ่มตัวแปรด้านการประเมินผลการพัฒนาชุมชน				
- ความต่อเนื่องกิจกรรมการสื่อสารเชื่อมโยงสมาชิกชุมชน		✓	✓	
- บทบาทขององค์กรชุมชนในการดำเนินโครงการ	✓	✓	✓	
- ความพึงพอใจในการดำเนินโครงการขององค์กรชุมชน			✓	

หมายเหตุ

C หมายถึง วิธีการรวบรวมข้อมูลวิจัย จำแนกรายละเอียด ได้แก่

- C1 หมายถึง การรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง
- C2 หมายถึง การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- C3 หมายถึง การรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม
- C4 หมายถึง การสำรวจเชิงพื้นที่

3.5 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้มีวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล 3 วิธี ได้แก่ 1) การวัดรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน 2) การเปรียบเทียบบทบาทขององค์กรชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วม และ 3) การวัดรูปแบบโครงข่ายทางสังคมท่ามกลางสมาชิกขององค์กรชุมชน

3.5.1 วิธีการวัดรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน

การวัดรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนแบ่งการอธิบายเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ 1) กรอบแนวคิดรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน 2) เครื่องมือการวัดรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน และ 3) เทคนิคในการวิเคราะห์รูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน

กรอบแนวคิดรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน

จากการทบทวนวรรณกรรมและการวิเคราะห์ลำดับขั้นการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน ผู้เขียนได้สังเคราะห์กรอบแนวคิดในการศึกษาวิเคราะห์กระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน จากทฤษฎีการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนจาก Arnstein (1969) Choguill (1996) และ Hamdi and Goethert (1997) โดยใช้เกณฑ์การเรียงเรียงและจำแนกระดับการมีส่วนร่วม 3 เกณฑ์ ได้แก่ 1) ลักษณะการปฏิสัมพันธ์รับรู้ข้อมูล 2) บทบาทขององค์กรชุมชน และ 3) อำนาจการตัดสินใจ เรียงเรียงเป็นกรอบแนวคิดสำหรับการศึกษาวิเคราะห์รูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนในการวิจัยครั้งนี้ ดังตารางที่ 3.10

ตารางที่ 3.10 สรุปกรอบแนวคิดในสร้างเกณฑ์การวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนในการดำเนินแผนงานพัฒนาชุมชนผ่านโครงการบ้านมั่นคง

ประเภทการมีส่วนร่วม	ระดับ ขั้น	ลักษณะการมีส่วนร่วม	ปฏิสัมพันธ์กับ องค์กร ภายนอก	บทบาทของ องค์กรชุมชน	อำนาจการ ตัดสินใจ
ไม่มีส่วนร่วม	1	รอรับผลดำเนินงาน	ทางเดียว	ไม่มี	ไม่มี
	2	รับรู้แผนงาน	ทางเดียว	ไม่มี	ไม่มี
	3	ถูกควบคุมบทบาทตามแผนงาน	ทางเดียว	ไม่มี	ไม่มี
มีส่วนร่วมแบบให้ ความคิดเห็น	4	ให้ความคิดเห็น	สองทาง	มี	ไม่มี
	5	เจรจาต่อรอง	สองทาง	มี	ไม่มี
มีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วน	6	ร่วมตัดสินใจ	สองทาง	มี	มี
	7	ตัดสินใจกันเอง	สองทาง	มี	มีมาก

ที่มา: ปรับปรุงจาก Arnstein (1969), Choguill (1996), Hamdi and Goethert (1997)

เครื่องมือการวัดรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน

เครื่องมือการวัดรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนโดยเฉพาะกับองค์กรภายนอกได้ออกแบบให้มีลักษณะเป็นการวัดระดับการมีส่วนร่วมด้วยแบบสอบถามในลักษณะของการตรวจสอบรายการ ในแต่ละรายการจะสื่อถึงระดับขั้นการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน โดยเฉพาะกับองค์กรภายนอกดังที่กล่าวไว้ในตารางข้างต้นเกี่ยวกับคุณลักษณะของการประเมินระดับการมีส่วนร่วมจากเกณฑ์ตัวชี้วัดทั้ง 3 ประเภท

วิธีการวัดระดับการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนโดยเฉพาะกับองค์กรภายนอกดำเนินการโดยการประเมินระดับการมีส่วนร่วมจากตัวแทนองค์กรชุมชน เช่น ประธานองค์กร ผู้ประสานงานขององค์กร หรือเลขานุการขององค์กรชุมชน เป็นต้น การประเมินระดับการมีส่วนร่วมจะมีการอธิบายแจกแจงเงื่อนไขการประเมินระดับการมีส่วนร่วมในแต่ละขั้นก่อนการให้ข้อมูลในแบบสอบถามของตัวแทนองค์กรชุมชน

แบบสอบถามมีลักษณะการให้ข้อมูลแบบตรวจสอบรายการลักษณะระดับขั้นการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนโดยเฉพาะกับองค์กรภายนอกในแต่ละขั้นตอนของการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง ซึ่งแบ่งขั้นตอนการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงเป็น 7 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการดำเนินโครงการ 2) การกำหนดรูปแบบและการเลือกขั้นตอนการดำเนินโครงการ 3) การกำหนดบทบาทผู้ดำเนินโครงการที่เกี่ยวข้องในแต่ละขั้นตอนของโครงการ 4) การกำหนดงบประมาณโครงการ 5) การกำหนดรูปแบบและรายละเอียดของผังชุมชนที่จะเปลี่ยนแปลง 6) การดำเนินการก่อสร้างและพัฒนาผังชุมชน และ 7) การดูแลบำรุงรักษาผังชุมชนที่ได้มาจากการดำเนินโครงการ (ดูรายละเอียดได้ในภาคผนวก ค ข้อ 1)

เทคนิคในการวิเคราะห์รูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน

การวัดรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนสามารถวัดลักษณะระดับข้อมูลได้ในเชิงสถิติเป็นแบบอันดับ (Interval scale) ดังนั้นการวิเคราะห์รูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนสามารถใช้เทคนิคการจัดกลุ่มทางสถิติด้วยวิธีการจัดแบบลดหลั่น (Hierarchical cluster) ซึ่งมีหลักการจำแนกลักษณะที่มีความใกล้เคียงทางสถิติในแต่ละหน่วยวิเคราะห์ที่อยู่กลุ่มเดียวกัน และลักษณะทางสถิติที่ไม่ใกล้เคียงกันอยู่คนละกลุ่มได้อย่างมีนัยสำคัญ การประมวลผลข้อมูลใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS for Windows กระบวนการวิเคราะห์ดังกล่าวจะทำให้สามารถจำแนกรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กร

ชุมชนให้เป็นไปตามคุณลักษณะประเภทการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนได้ชัดเจนและมีความสอดคล้องกับกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี

3.5.2 วิธีการเปรียบเทียบบทบาทขององค์กรชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วมดำเนินโครงการบ้านมั่นคง

การเปรียบเทียบบทบาทขององค์กรชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วมดำเนินโครงการบ้านมั่นคงแบ่งการอธิบายเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ 1) การศึกษาบทบาทขององค์กรชุมชนในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง 2) เครื่องมือการวัดบทบาทขององค์กรชุมชน และ 3) เทคนิคและเครื่องมือในการวิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทขององค์กรชุมชน และ 3) เทคนิคการวิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทขององค์กรชุมชน

การศึกษาบทบาทขององค์กรชุมชนในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง

การศึกษาบทบาทขององค์กรชุมชนมุ่งเน้นการรวบรวมข้อมูลองค์กรชุมชนในการวิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทขององค์กรชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วมดำเนินโครงการบ้านมั่นคง 6 ประเด็น ได้แก่ 1) ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้ข้อมูล 2) ข้อมูลพื้นที่ชุมชน 3) ข้อมูลองค์กรชุมชน 4) โครงสร้างและการบริหารองค์กรชุมชน 5) การดำเนินแผนงานโครงการขององค์กรชุมชน และ 6) การบริหารกระบวนการตัดสินใจขององค์กรชุมชน

ข้อมูลในแต่ละประเด็นที่รวบรวมมาได้จะสามารถนำไปสู่การวิเคราะห์และการจำแนกบทบาทขององค์กรชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาชุมชนที่ต่างกันได้

เครื่องมือการวัดบทบาทขององค์กรชุมชน

เครื่องมือการวัดบทบาทขององค์กรชุมชนได้ออกแบบให้มีลักษณะเป็นการสัมภาษณ์ โดยแบบสอบถามกับตัวแทนองค์กรชุมชน เช่น ประธานองค์กร ผู้ประสานงานขององค์กร หรือ เลขาธิการขององค์กรชุมชน เป็นต้น

แบบสอบถามมีลักษณะการให้ข้อมูลแบบตรวจสอบรายการและแบบปลายเปิด โดยแบบสอบถามที่เป็นแบบตรวจสอบรายการได้มาจากพัฒนากรอบแนวคิดการวิจัยและข้อมูลบทบาทขององค์กรชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วมดำเนินโครงการบ้านมั่นคงที่ได้มาจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับบทบาทขององค์กรชุมชน เช่น เจ้าหน้าที่ปฏิบัติชุมชนในสำนักงานภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑลจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน

(องค์กรมหาชน) และกลุ่มสมาชิกสหพันธ์พัฒนาองค์กรชุมชนคนจนเมืองแห่งชาติ (สอช.) ส่วนแบบสอบถามที่เป็นแบบปลายเปิดเป็นไปเพื่อต้องการวิเคราะห์ความหลากหลายและวิธีคิดที่เกิดขึ้นขององค์กรชุมชนเกี่ยวกับบทบาทในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงในแต่ละประเด็นที่กล่าวมาข้างต้น (ดูรายละเอียดได้ในภาคผนวก ค ข้อ 2)

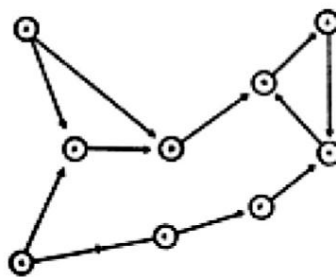
เทคนิคและเครื่องมือในการวิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทขององค์กรชุมชน

ข้อมูลบทบาทขององค์กรชุมชนมีลักษณะการรวบรวมข้อมูลเป็นเชิงปริมาณ ดังนั้นเทคนิคการวิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทขององค์กรชุมชนจะใช้เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติเป็นหลัก ซึ่งแบบสอบถามที่เป็นแบบตรวจสอบรายการมีความเหมาะสมและง่ายต่อการเรียบเรียงข้อมูลให้มีความพร้อมในการประมวลผลข้อมูล ส่วนแบบสอบถามที่เป็นแบบปลายเปิดในเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาร่วมกับเทคนิคการเรียบเรียงข้อมูลให้มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการเพื่อที่จะสามารถนำไปสู่การใช้เทคนิควิเคราะห์ทางสถิติได้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลบทบาทขององค์กรชุมชนใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปแบบปฏิบัติการบนระบบ Windows ได้แก่ MS Excel ใช้สำหรับการเรียบเรียงข้อมูลทางสถิติและการวิเคราะห์เนื้อหา และ SPSS ใช้สำหรับการวิเคราะห์ประมวลผลข้อมูลทางสถิติ

3.5.3 การวัดรูปแบบโครงข่ายทางสังคมท่ามกลางสมาชิกขององค์กรชุมชน

พื้นฐานของการนำเสนอข้อมูลโครงข่ายทางสังคมสามารถทำได้ทั้งในเชิงสถิติและเชิงรูปภาพ ทั้งนี้ Moreno (1934 อ้างใน Freeman, 2000) เป็นผู้นำในการค้นพบลักษณะวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลความสัมพันธ์เชิงสถิติของสังคม ซึ่งเป็นเทคนิควิเคราะห์สำหรับการศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันของบุคคล Moreno ได้มีมุมมองว่าสังคมไม่ใช่ผลรวมของบุคคลแต่ละบุคคลอย่างมุมมองเชิงสถิติ แต่ว่าเป็นโครงสร้างที่เชื่อมโยงของบุคคลร่วมกัน ด้วยเหตุนี้บุคคลแต่ละบุคคลจะไม่ใช้พื้นฐานที่เป็นหน่วยของสังคม แต่หน่วยเล็กที่สุดของสังคม (Social Atom) จะประกอบด้วยบุคคลและการเชื่อมโยงทางด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม สังคม ฯลฯ ของกลุ่มคนเหล่านี้เข้าไว้ด้วยกัน ดังนั้นหน่วยเล็กที่สุดของสังคมจะถูกเชื่อมโยงร้อยเรียงเข้าด้วยกันจนมีสภาพของความเป็นกลุ่มคนและเพิ่มมากขึ้นจนกลายเป็นสังคมที่ประกอบด้วยความสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างกลุ่ม (Nooy, Mrvar, and Batagelj, 2005)

ภาพที่ 3.3 การวิเคราะห์ข้อมูลความสัมพันธ์เชิงสถิติโครงข่ายทางสังคม

ที่มา: Moreno, 1934 (อ้างใน Freeman, 2000: 2)

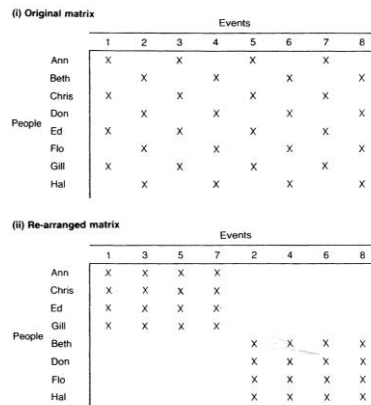
การวัดรูปแบบโครงข่ายทางสังคมท่ามกลางสมาชิกขององค์กรชุมชนแบ่งการอธิบายเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ 1) กรอบแนวคิดการวิเคราะห์โครงข่ายทางสังคม 2) เครื่องมือการวัดโครงข่ายทางสังคม และ 3) เทคนิคและเครื่องมือในการวิเคราะห์รูปแบบโครงข่ายทางสังคม

กรอบแนวคิดการวิเคราะห์โครงข่ายทางสังคม

กรอบแนวคิดการวิเคราะห์โครงข่ายทางสังคมแบ่งอธิบายได้เป็น 3 ประเด็น ได้แก่ 1) ข้อมูลความสัมพันธ์เชิงสถิติของโครงข่ายทางสังคม 2) แผนผังโครงข่ายทางสังคม และ 3) ตัวชี้วัดเชิงสถิติโครงข่ายทางสังคม

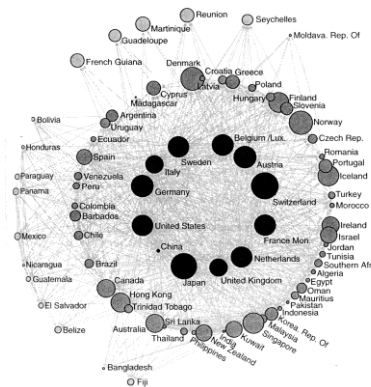
ข้อมูลความสัมพันธ์เชิงสถิติของโครงข่ายทางสังคม คือ การวิเคราะห์ความเชื่อมโยงทางสังคมในแต่ละบุคคลที่มีการติดต่อสื่อสารเกี่ยวกับสาระการพัฒนาชุมชนในช่วงระหว่างดำเนินโครงการบ้านมั่นคง การรวบรวมข้อมูลในลักษณะสามารถนำไปสู่การเรียบเรียงปฏิสัมพันธ์ในแต่ละบุคคลที่เกิดขึ้นกับบุคคลอื่นๆ ที่อยู่ภายในโครงข่าย

ข้อมูลความสัมพันธ์เชิงสถิติของโครงข่ายทางสังคมในการวิเคราะห์ระดับบุคคล นักวิจัยทางด้านนี้มักจะนิยมวัดข้อมูลนี้โดยการถามกลุ่มคนที่เป็นหน่วยวิเคราะห์ด้วยคำถามว่า “คุณมีการติดต่อกับใครบ้างในกิจกรรมนี้” ประเภทข้อมูลที่เกิดขึ้นจะทำให้สามารถรู้ได้เกี่ยวกับการเลือกทางสังคมผ่านการวิเคราะห์ด้วยเครื่องมือที่เรียกว่า Sociometric Choice หรือ Sociometry การเลือกทางสังคมนี้จะถูกพิจารณาเพื่อให้เห็นถึงความสำคัญของความสัมพันธ์หรือปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

ภาพที่ 3.4 เครื่องมือบันทึกและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ผู้มีส่วนได้เสีย
ที่มา: Scott, 2000: 24

แผนผังโครงข่ายทางสังคม คือ ภาพวาดการวิเคราะห์เชิงโครงสร้างของโครงข่ายทางสังคมที่ได้ข้อมูลมาจากข้อมูลความสัมพันธ์เชิงสถิติที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานทฤษฎีกราฟที่พัฒนามาจากลักษณะเชิงคณิตศาสตร์ เป็นลักษณะของการสื่อแทนค่าเชิงรูปภาพ หน่วยวิเคราะห์จะถูกสื่อแทนด้วยภาพวงกลมที่นิยมเรียกแทนว่าจุดพิกัต (Node or Vertices) ส่วนการเชื่อมโยงแต่ละปฏิสัมพันธ์จะถูกสื่อแทนด้วยภาพลูกศร (Arc) หรือเส้นตรง (Edge) โดยขึ้นอยู่กับประเภทความสัมพันธ์

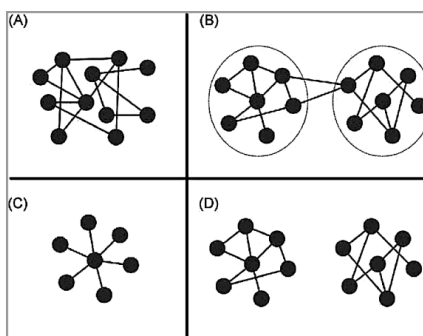

ภาพที่ 3.5 แผนผังโครงข่ายทางสังคมของผู้มีส่วนได้เสีย
ที่มา: Nooy, Mrvar, and Batagelj, 2005: 47

แผนผังโครงข่ายทางสังคมสามารถอธิบายโครงสร้างของความเชื่อมโยงภายในกลุ่มทางสังคมง่ายต่อการรับรู้ของมนุษย์ผ่านทางสายตา

ภาพที่ 3.6 รูปแบบโครงข่ายทางสังคมอธิบายได้ว่าโครงข่ายประเภท A (Small World) ไม่มีความชัดเจนของกลุ่มย่อยจะมีระดับความร่วมมือซึ่งกันและกันสูง โครงข่ายประเภท B (Structural Holes) กลุ่มโครงข่ายที่แยกออกจากกันจะมีการติดต่อเชื่อมโยงซึ่งกันผ่านจุดใดจุดหนึ่งภายใน

โครงข่าย โครงข่ายประเภท C (Star) จะมีระดับความเป็นศูนย์กลางสูง จุดที่อยู่ตรงกลาง โครงข่ายจะมีค่าความเป็นศูนย์กลางสูง และโครงข่ายประเภท D (Isolated Subgroups) โครงข่ายแบ่งแยกออกเป็นสองกลุ่มย่อยไม่มีการติดต่อกันจะไม่มีการร่วมมือซึ่งกันระหว่างสองกลุ่มดังกล่าว

ภาพที่ 3.6 ประเภทโครงข่ายทางสังคม

ที่มา: Bodin and Crona, 2009: 369

ตัวชี้วัดเชิงสถิติโครงข่ายทางสังคม โดยทั้งหมดแล้วจะมีความหลากหลายมุมมองและจำนวนของตัวชี้วัดในปริมาณมาก ทั้งนี้สำหรับการวิจัยครั้งนี้เลือกใช้กลุ่มตัวชี้วัดที่นิยมใช้กันในการวิเคราะห์โครงข่ายทางสังคม 4 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) ความเป็นศูนย์กลาง (Centrality) 2) กระบวนการเป็นศูนย์กลาง (centralization) 3) ความเชื่อมโยงศูนย์กลาง (Betweenness centrality) และ 4) กระบวนการเชื่อมโยงศูนย์กลาง (Betweenness centralization) อธิบายรายละเอียดได้ ดังนี้

1) ความเป็นศูนย์กลาง (Centrality) หมายถึง บุคคลที่มีปฏิสัมพันธ์มากกว่าบุคคลอื่นภายในโครงข่าย เป็นผู้ที่สามารถเข้าถึงและควบคุมกระแสของข้อมูลข่าวสาร องค์ความรู้ ทรัพยากรและทุนทางสังคมภายในโครงข่ายได้ ดังนั้นบุคคลนี้จะมีระดับความเข้มข้นของความเป็นศูนย์กลางสูง ความเข้มข้นนี้จะสามารถวัดได้จากการนับจำนวนและความถี่ของบุคคลที่มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆที่อยู่ภายในโครงข่าย

2) กระบวนการเป็นศูนย์กลาง (Centralization) หมายถึง ค่าความแปรปรวนของระดับความเข้มข้นความเป็นศูนย์กลางที่เกิดขึ้นของแต่ละบุคคลที่มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันภายในโครงข่าย ค่าของกระบวนการเป็นศูนย์กลางของโครงข่ายจะมีค่าตั้งแต่ 0 (ไม่มีความแปรปรวน) ถึง 1 (มีความแปรปรวนสูงสุด) ตัวอย่างเช่นโครงข่ายหนึ่งมีบุคคลที่มีระดับความเข้มข้นความเป็นศูนย์กลางสูงและบุคคลอื่นๆ ภายในโครงข่ายมีระดับความเข้มข้นต่ำ จะสรุปได้ว่าโครงข่าย

นั้นมีกระบวนการเป็นศูนย์กลางมากกว่าโครงข่ายที่มีค่าความเป็นศูนย์กลางของแต่ละบุคคลกระจายค่ากันอยู่ภายใน

3) ความเชื่อมโยงศูนย์กลาง (Betweenness centrality) หมายถึง การวัดระดับการเข้าถึงของผู้เป็นนายหน้าของโครงข่าย (Brokerage) ความได้เปรียบของบุคคลผู้ที่อยู่ตำแหน่งที่มีระยะของปฏิสัมพันธ์ที่สั้นที่สุดกับบุคคลอื่น สำหรับตำแหน่งนี้มีความสำคัญในกระแสการไหลของข้อมูลข่าวสาร องค์ความรู้และทรัพยากรต่างๆภายในโครงข่าย ดังนั้นบุคคลที่อยู่ในตำแหน่งนี้จะมีหน้าที่อำนวยความสะดวกในการกระจายข้อมูลข่าวสารในห่วงโซ่ปฏิสัมพันธ์ของบุคคลนั้น

4) กระบวนการเชื่อมโยงศูนย์กลาง (Betweenness centralization) หมายถึง ค่าความแปรปรวนของระดับความเข้มข้นของความเชื่อมโยงศูนย์กลางของแต่ละบุคคลที่อยู่ภายในโครงข่ายทั้งหมด ซึ่งจะมีค่าตั้งแต่ 0 (ไม่มีความแปรปรวน) ถึง 1 (มีความแปรปรวนสูงสุด) ตัวอย่างเช่นโครงข่ายหนึ่งมีบุคคลที่มีระดับความเข้มข้นของความเชื่อมโยงศูนย์กลางสูง แต่บุคคลอื่นๆ ภายในโครงข่ายมีค่าระดับความเข้มข้นต่ำ ทั้งนี้จะสรุปได้ว่าโครงข่ายนั้นมีกระบวนการเชื่อมโยงศูนย์กลางสูงมากกว่าโครงข่ายที่มีค่าความเข้มข้นของแต่ละบุคคลภายในโครงข่ายที่กระจายกันอยู่และมีค่าใกล้เคียงกัน

เครื่องมือการวัดโครงข่ายทางสังคม

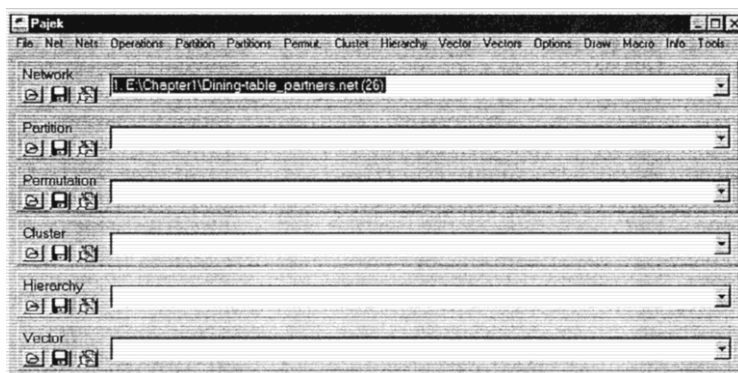
เครื่องมือการวัดโครงข่ายทางสังคมได้ออกแบบให้มีลักษณะการรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามกับกลุ่มสมาชิกขององค์กรชุมชนในระดับครัวเรือน โดยมีประเด็นการรวบรวมข้อมูล 5 ประเด็น ได้แก่ 1) ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้ข้อมูล 2) การรับรู้และการเข้าร่วมดำเนินโครงการ 3) กิจกรรมและการตัดสินใจในโครงการ 4) การติดต่อสื่อสารในโครงการ และ 5) การประเมินแผนงานโครงการ

แบบสอบถามมีลักษณะการให้ข้อมูลแบบตรวจสอบรายการและแบบปลายเปิด โดยแบบสอบถามที่เป็นแบบตรวจสอบรายการได้มาจากพัฒนากรอบแนวคิดการวิจัยและข้อมูลที่ได้มาจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ส่วนแบบสอบถามที่เป็นแบบปลายเปิดเป็นไปเพื่อต้องการวิเคราะห์ความหลากหลายและวิถีคิดที่เกิดขึ้นของสมาชิกองค์กรชุมชนกับเทคนิคการวิเคราะห์โครงข่ายทางสังคมเพื่อสามารถนำไปสู่การวิเคราะห์โครงข่ายทางสังคมและวิเคราะห์ในรายละเอียดประเด็นที่กล่าวมาข้างต้น ซึ่งจะมีความสัมพันธ์กับโครงข่ายทางสังคมของสมาชิกองค์กรชุมชน (ดูภาคผนวก ค ข้อ 3)

เทคนิคและเครื่องมือในการวิเคราะห์รูปแบบโครงข่ายทางสังคม

เทคนิคการวิเคราะห์รูปแบบโครงข่ายทางสังคมใช้กรอบแนวคิดการวิเคราะห์โครงข่ายทางสังคมที่กล่าวมาข้างต้นทั้งลักษณะข้อมูลการติดต่อสื่อสารสมาชิกขององค์กรชุมชนในเชิงสถิติ การวิเคราะห์รูปแบบแผนผังโครงข่ายทางสังคม ตลอดจนกลุ่มตัวชี้วัดเชิงสถิติโครงข่ายทางสังคม

เครื่องมือในการวิเคราะห์ข้อมูลและรูปแบบโครงข่ายทางสังคม ได้แก่ โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปปฏิบัติการบนระบบ Windows ใช้สำหรับประมวลผลข้อมูลโครงข่ายทางสังคมที่มีชื่อว่า Pajek¹ เนื่องจากเป็นเครื่องมือที่มีความยืดหยุ่นกับการนำเข้าของข้อมูล สามารถรองรับการประมวลโครงข่ายทางสังคมที่มีขนาดใหญ่และซับซ้อน (บางกลุ่มโปรแกรมไม่สามารถประมวลผลโครงข่ายทางสังคมที่มีปฏิสัมพันธ์มากกว่า 150 หน่วยได้) สามารถวิเคราะห์ผลในกลุ่มตัวชี้วัดเชิงสถิติและแผนผังโครงข่ายทางสังคมได้อีกด้วย

ภาพที่ 3.7 หน้าต่างของโปรแกรม Pajek

ที่มา: Nooy, Mrvar, and Batagelj, 2005: 10

Pajek เป็นโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ช่วยในการวิเคราะห์โครงข่ายทางสังคมจะประกอบไปด้วยกราฟและข้อมูลอยู่ในรูปแบบของจุดพิกัดและเส้น การประมวลผลจะอยู่ในรูปแบบของ Network Data File สามารถสร้างได้จากกลุ่มโปรแกรม Word Processor ที่พบได้โดยทั่วไปของระบบปฏิบัติการคอมพิวเตอร์

¹ โปรแกรม Pajek สามารถดาวน์โหลดได้ที่: <http://vlado.fmf.uni-lj.si/pub/networks/pajek/default.htm>

และสามารถดาวน์โหลดคู่มือได้ที่:

<http://wxy.seu.edu.cn/humanities/sociology/htmledit/uploadfile/system/20100914/20100914004817911.pdf>

เข้าถึงเมื่อวันที่ 29 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2555

```

*Vertices 26
 1 "Ada" 0.1646 0.1077 0.5000
 2 "Cora" 0.0481 0.3446 0.5000
 3 "Louise" 0.3472 0.0759 0.5000
 4 "Jean" 0.1063 0.6284 0.5000
[...]
25 "Laura" 0.5101 0.6557 0.5000
26 "Irene" 0.7478 0.9241 0.5000
*Arcs
 1 3 2
 1 2 1
 2 1 1
 2 4 2
 3 9 1
 3 11 2
[...]
25 15 1
25 17 2
26 13 1
26 24 2
*Edges

```

ภาพที่ 3.8 โครงสร้างการเขียนข้อมูลความสัมพันธ์เชิงสถิติของโครงข่ายทางสังคม
สำหรับการสร้างไฟล์ *.net จากกลุ่มโปรแกรม Word Processor ที่ใช้ในการประมวลผลด้วยโปรแกรม Pajek
ที่มา: Nooy, Mrvar, and Batagelj, 2005: 8

3.6 การเลือกกรณีศึกษาและการสุ่มกลุ่มตัวอย่างประชากร

การออกแบบวิจัยได้แบ่งการศึกษาวิเคราะห์ไว้ 2 ระดับ ได้แก่ 1) ระดับภาพรวมจะนำมาซึ่งการจำแนกรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน และจะนำไปสู่การคัดเลือกกรณีศึกษาในแต่ละรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน และ 2) ระดับเชิงลึกจะนำมาซึ่งการสุ่มกลุ่มตัวอย่างเพื่อการศึกษาวิเคราะห์เชิงลึกเกี่ยวกับประเด็นทางด้านบทบาทขององค์กรชุมชน

ดังนั้นประชากรของการวิจัยครั้งนี้สามารถแบ่งเป็น 2 ระดับ ได้แก่ 1) ประชากรในการวิเคราะห์ภาพรวม ได้แก่ องค์กรชุมชนที่มีการดำเนินการพัฒนาชุมชนผ่านโครงการบ้านมั่นคง และ 2) ประชากรในการวิเคราะห์เชิงลึก ได้แก่ สมาชิกองค์กรชุมชนในระดับครัวเรือน

3.6.1 การเลือกกรณีศึกษา

การเลือกกรณีศึกษาใช้เกณฑ์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน กับตัวแปรด้านรูปแบบการพัฒนาชุมชนในการเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่² เงื่อนไขความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งสองนี้สามารถสะท้อนถึงความสัมพันธ์กับตัวแปรอื่นๆ ได้อีกด้วย เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กร และลักษณะการสื่อสารเชื่อมโยงกิจกรรมกับ

² ตัวแปรรูปแบบการพัฒนาชุมชนในการเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่เป็นลักษณะผลลัพธ์ของปฏิสัมพันธ์เชิงกระบวนการท่ามกลางผู้มีส่วนได้เสียด้านเศรษฐกิจและสังคม ดังนั้นจึงนับเป็นตัวชี้วัดในการสะท้อนถึงโครงสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรเชิงกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมได้ เกณฑ์การจำแนกรูปแบบการเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่ใช้ลักษณะการเปลี่ยนแปลงระหว่างพื้นที่ส่วนรวมกับพื้นที่ส่วนบุคคล และสถานการณ์ที่ไม่สามารถอยู่ในที่ดินเดิมได้ ดังนั้นสามารถสรุปรูปแบบการเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่ได้ 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานชุมชน 2) การปรับผังชุมชน และ 3) การย้ายชุมชน

สมาชิกชุมชน และสามารถจำแนกจัดกลุ่มตามลักษณะของหน่วยวิเคราะห์ (ปราณี โพธิสุข, 2554; Yin, 1994: 18-53) เพื่อนำไปสู่การคัดเลือกกรณีศึกษาสำหรับการวิเคราะห์เชิงลึกต่อไป

การศึกษาเชิงลึกแบบกรณีศึกษาทำให้ทราบถึงชุดความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านบทบาทขององค์กรชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาชุมชน ซึ่งมีบทบาทเป็นตัวเชื่อมโยงประสานการดำเนินการท่ามกลางผู้มีส่วนได้เสีย โดยใช้วิธีการเปรียบเทียบกรณีศึกษาขององค์กรชุมชนที่มีกระบวนการมีส่วนร่วมต่างกัน เพื่อสามารถอธิบายรายละเอียดในการตอบคำถามการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทขององค์กรชุมชน

ดังนั้นการจัดกลุ่มกรณีศึกษาตามเงื่อนไขความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน กับตัวแปรรูปแบบการพัฒนาชุมชนสรุปได้ดังภาพที่ 3.9

	มีส่วนร่วมแบบหุ่นส่วน	มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็น
ปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานชุมชน	<p>ประเภทที่ 1</p> <ul style="list-style-type: none"> - เจรจาเงื่อนไขกรรมสิทธิ์และสิทธิครอบครองได้ - มีการรวมกลุ่มองค์กรเฉพาะกลุ่มในชุมชน - โครงการความร่วมมือไม่ครอบคลุมทั้งชุมชน 	<p>ประเภทที่ 2</p> <ul style="list-style-type: none"> - เจรจาเงื่อนไขกรรมสิทธิ์และสิทธิครอบครองได้ - องค์กรชุมชนไม่เข้มแข็ง มีการเสริมพลังจากภายนอก - โครงการแบบมีศูนย์กลางในการสื่อสาร
ปรับผังชุมชน	<p>ประเภทที่ 3</p> <ul style="list-style-type: none"> - เจรจาเงื่อนไขกรรมสิทธิ์และสิทธิครอบครองได้ - มีการรวมกลุ่มองค์กรเข้มแข็ง - โครงการความร่วมมือครอบคลุมทั้งชุมชน 	<p>ประเภทที่ 4</p> <ul style="list-style-type: none"> - เจรจาเงื่อนไขกรรมสิทธิ์และสิทธิครอบครองได้ - องค์กรชุมชนไม่เข้มแข็ง มีการเสริมพลังจากภายนอก - โครงการความร่วมมือครอบคลุมทั้งชุมชน
ย้ายชุมชน	<p>ประเภทที่ 5</p> <ul style="list-style-type: none"> - เจรจาเงื่อนไขกรรมสิทธิ์และสิทธิครอบครองไม่ได้ เลือดย้าย - มีการรวมกลุ่มองค์กรเข้มแข็ง - โครงการความร่วมมือครอบคลุมทั้งชุมชน 	<p>ประเภทที่ 6</p> <ul style="list-style-type: none"> - เจรจาเงื่อนไขกรรมสิทธิ์และสิทธิครอบครองไม่ได้ ต้องย้าย - ชุมชนอาจมีการรวมตัวต่อต้านขึ้นอยู่กับเงื่อนไขการเจรจา - โครงการความร่วมมือครอบคลุมทั้งชุมชน

ภาพที่ 3.9 รูปแบบสถานการณ์และสมมุติฐานตามกรอบแนวคิดสำหรับการสำรวจจุดลักษณะกรณีศึกษา

ผู้วิจัยใช้แนวคิดในการเลือกกรณีศึกษาที่มีลักษณะปรากฏการณ์แบบสุดโต่ง (Extreme or deviant case sampling) เนื่องจากมีลักษณะความเป็นตัวแทนของปรากฏการณ์ที่มีความชัดเจนขององค์ประกอบปัจจัยมากที่สุด (Palys, 2008) เพื่อทำการเปรียบเทียบในรายละเอียด และสร้างความชัดเจนของการวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับการยืนยันกรอบแนวคิดทฤษฎีด้านแบบแผนการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่ได้มาจากการทบทวนวรรณกรรม (Tellis, 1997) โดยสมมุติฐานของการศึกษาเชิงทฤษฎีว่าองค์กรชุมชนที่มีลักษณะของการมีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนและมีรูปแบบการพัฒนาชุมชนแบบปรับฝังชุมชนจะมีลักษณะโครงข่ายทางสังคมเป็นแบบสื่อสารอย่างครอบคลุม ส่วนองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็นและมีรูปแบบการพัฒนาชุมชนแบบปรับโครงสร้างพื้นฐานจะมีลักษณะโครงข่ายทางสังคมเป็นแบบศูนย์กลางการสื่อสาร

โดยการเลือกกรณีศึกษาเป็นองค์กรชุมชนที่สามารถเจาะจงในการตั้งถิ่นฐานบนที่ดินเดิมต่อได้ ดังนั้นการคัดเลือกกรณีศึกษาได้ใช้เกณฑ์รูปแบบประเภทกรณีศึกษาในประเภทที่ 2 คือ ลักษณะการมีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วน-การพัฒนาแบบปรับฝังชุมชน และประเภทที่ 3 คือ ลักษณะการมีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็น-การพัฒนาแบบปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน (ดูภาพที่ 3.9 ประกอบ) ซึ่งมีลักษณะความเป็นตัวแทนของปรากฏการณ์ที่มีความชัดเจนขององค์ประกอบปัจจัยที่สอดคล้องตามกรอบแนวคิดทฤษฎีที่ได้มาจากการทบทวนเพื่อทำการศึกษาในรายละเอียดขององค์ประกอบปัจจัยด้านการปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกองค์กรชุมชน ซึ่งไม่ได้เลือกรูปแบบการพัฒนาชุมชนที่มีการย้ายชุมชนเป็นกรณีศึกษาเนื่องจากองค์กรชุมชนส่วนใหญ่เมื่อไม่สามารถเจาะจงอยู่อาศัยบนที่ดินเดิมได้มักจะมีการสลายการรวมกลุ่มขององค์กรชุมชนไปในที่สุดด้วยเหตุผลของการกระจายตัวของสมาชิกที่เป็นอุปสรรคของการรวมกลุ่มองค์กรชุมชน (Boonyachaya, 2005; 2003)

เมื่อนำข้อมูลตัวแปรด้านรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน กับตัวแปรด้านรูปแบบการพัฒนาชุมชนในการเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่ในแต่ละองค์กรชุมชนของกรุงเทพมหานครมาวิเคราะห์ด้วยเทคนิคตารางไขว้ สามารถจำแนกคุณลักษณะขององค์กรชุมชนในกรุงเทพมหานครตามความสัมพันธ์ระหว่างเงื่อนไขตัวแปรได้ดังตารางที่ 3.11

ตารางที่ 3.11 รูปแบบการพัฒนาชุมชนจำแนกตามรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน

รูปแบบการพัฒนาชุมชน	ระดับการมีส่วนร่วม		รวม
	หุ้นส่วน	ให้ความคิดเห็น	
ปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานชุมชน	36 (27.69)	23 (17.69)	59 (45.38)
ปรับผังชุมชน	41 (31.54)	7 (5.38)	48 (36.92)
ย้ายชุมชน	22 (16.92)	1 (0.77)	23 (17.69)
รวมทั้งสิ้น	99 (76.15)	31 (23.85)	130 (100.00)

Sig. = 0.001***, Contingency Coefficient = 0.317

หมายเหตุ - ตัวเลขในวงเล็บ หมายถึง ค่าร้อยละ

การคัดเลือกกรณีศึกษาได้ใช้วิธีการสุ่มอย่างง่ายโดยที่ทุกองค์กรชุมชนในประเภทกรณีศึกษาที่ต้องการเลือกมีโอกาสได้รับเลือกอย่างเท่าเทียมกัน

ผลการดำเนินการสามารถสรุปได้ว่าองค์กรชุมชนคลองลำนูนจะเป็นตัวแทนกรณีศึกษาองค์กรชุมชนมีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนที่มีรูปแบบการพัฒนาชุมชนแบบปรับผังชุมชน และองค์กรชุมชนราชทรัพย์จะเป็นตัวแทนกรณีศึกษาองค์กรชุมชนมีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็นที่มีรูปแบบการพัฒนาชุมชนแบบปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานชุมชน (ดูภาพที่ 3.10 ประกอบ)

ภาพที่ 3.10 ตำแหน่งที่ตั้งกรณีศึกษาเพื่อศึกษาวิเคราะห์ในระดับเชิงลึก

3.6.2 การสุ่มตัวอย่างประชากร

การสุ่มตัวอย่างประชากรในแต่ละระดับการศึกษาใช้การอ้างอิงการสุ่มตัวอย่างประชากรเชิงสถิติตามแนวคิดของ Krejcie and Morgan (อ้างใน ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2555 หน้า 48-49) สำหรับตรวจสอบการรวบรวมข้อมูลจากจำนวนการสุ่มตัวอย่างเปรียบเทียบกับจำนวนประชากรอยู่ภายใต้เงื่อนไขแนวคิดเชิงสถิติเพื่อนำมาวิเคราะห์เชิงอนุมานเพื่อเป็นตัวแทนในการอธิบายคุณลักษณะของประชากรทั้งหมดได้ (ดูตารางที่ 3.12 ประกอบ)

ตารางที่ 3.12 การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามจำนวนประชากรโดย Krejcie and Morgan

ประชากร	ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง	ประชากร	ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง
10	10	80	66
15	14	85	70
20	19	90	73
25	24	95	76
30	28	100	80
35	32	120	92
40	36	130	97
45	40	140	103
50	44	150	103
55	48	160	113
60	52	170	118
65	56	180	123
70	69	190	127
75	58	200	132

ที่มา: ธาณินทร์ ศิลป์จารุ (2555 หน้า 48-49)

หมายเหตุ- จำนวนประชากรที่ไม่มีระบุในตาราง ธาณินทร์ให้ใช้หลักการเทียบบรรทัดไตรยางค์เพื่อสามารถกำหนดขนาดการสุ่มประชากรได้

การสุ่มตัวอย่างประชากรแบ่งเป็น 2 ระดับ ตามการออกแบบวิจัย ได้แก่ 1) ระดับภาพรวม และ 2) ระดับเชิงลึก

การสุ่มตัวอย่างประชากรระดับภาพรวม

หน่วยวิเคราะห์ในการศึกษาวิเคราะห์ระดับภาพรวมคือองค์กรชุมชนที่เข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงในกรุงเทพมหานคร พบว่ามีจำนวนองค์กรชุมชนทั้งสิ้น 160 แห่ง ตามเงื่อนไขเชิงสถิติควรมีการสุ่มตัวอย่างประชากรไม่น้อยกว่า 97 ตัวอย่าง ทั้งนี้การรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามสามารถรวบรวมได้ทั้งสิ้น 130 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 81.25 ของประชากรองค์กรชุมชนทั้งหมดในกรุงเทพมหานคร เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนการสุ่มประชากรตามเงื่อนไขทางสถิติสามารถสรุปได้ว่ามีจำนวนการสุ่มประชากรเพียงพอต่อการเป็นตัวแทนประชากรทั้งหมดที่จะนำมาวิเคราะห์เชิงสถิติ

การสุ่มตัวอย่างประชากรระดับเชิงลึก

หน่วยวิเคราะห์ในการศึกษาวิเคราะห์ระดับเชิงลึกคือสมาชิกขององค์กรในระดับครัวเรือน สำหรับการศึกษาระดับเชิงลึกมีกรณีศึกษา 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) องค์กรชุมชนคลองลำ

นุ่น ซึ่งเป็นตัวแทนองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมระดับหุ้นส่วน และ 2) องค์กรชุมชนราชทรัพย์ ซึ่งเป็นตัวแทนองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมระดับให้ความคิดเห็น

องค์กรชุมชนคลองลำนุ่นมีจำนวนสมาชิกองค์กรทั้งสิ้น 47 ครั้วเรือน ตามเงื่อนไขเชิงสถิติควรมีการสุ่มตัวอย่างประชากรไม่น้อยกว่า 41 ตัวอย่าง ทั้งนี้การรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามสามารถรวบรวมได้ทั้งสิ้น 42 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 89.36 ของประชากรสมาชิกองค์กรชุมชนคลองลำนุ่น เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนการสุ่มประชากรตามเงื่อนไขทางสถิติสามารถสรุปได้ว่ามีจำนวนการสุ่มประชากรเพียงพอต่อการเป็นตัวแทนประชากรทั้งหมดที่จะนำมาวิเคราะห์เชิงสถิติ

ส่วนองค์กรชุมชนราชทรัพย์มีจำนวนสมาชิกองค์กรทั้งสิ้น 120 ครั้วเรือน ตามเงื่อนไขเชิงสถิติควรมีการสุ่มตัวอย่างประชากรไม่น้อยกว่า 92 ตัวอย่าง ทั้งนี้การรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามสามารถรวบรวมได้ทั้งสิ้น 105 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 87.50 ของประชากรสมาชิกองค์กรชุมชนราชทรัพย์ เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนการสุ่มประชากรตามเงื่อนไขทางสถิติสามารถสรุปได้ว่ามีจำนวนการสุ่มประชากรเพียงพอต่อการเป็นตัวแทนประชากรทั้งหมดที่จะนำมาวิเคราะห์เชิงสถิติ

ตารางที่ 3.13 การเปรียบเทียบเงื่อนไขจำนวนการสุ่มจำนวนประชากรของหน่วยวิเคราะห์ในแต่ละระดับการวิจัย

หน่วยวิเคราะห์	การเปรียบเทียบเงื่อนไขจำนวนการสุ่มจำนวนประชากร			การตรวจสอบเงื่อนไขจำนวนการสุ่มประชากร
	จำนวนประชากรของหน่วยวิเคราะห์	เงื่อนไขจำนวนการสุ่มตัวอย่างเชิงสถิติ	จำนวนการสุ่มตัวอย่างในการวิจัย	
ระดับภาพรวม องค์กรชุมชนในกรุงเทพมหานคร	160	97	130	ผ่าน
ระดับเชิงลึก (กรณีศึกษา)				
องค์กรชุมชนคลองลำนุ่น	47 ³	41	42	ผ่าน
องค์กรชุมชนราชทรัพย์	120	92	105	ผ่าน

³ หมายเหตุ – การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบเชิงสถิติระหว่างขนาดของชุมชนกับรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนในกรุงเทพมหานคร ในบทที่ 4 หัวข้อที่ 4.4.2 พบว่าไม่มีความสัมพันธ์ทางสถิติ สามารถตีความได้ว่าขนาดขององค์กรชุมชนไม่ได้มีผลต่อลักษณะรูปแบบของการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน ดังนั้นลักษณะรูปแบบการมีส่วนร่วมจะมีอิทธิพลมาจากองค์ประกอบปัจจัยอื่นสำหรับการโต้แย้งของการวิจัยครั้งนี้คือลักษณะการปฏิสัมพันธ์ขององค์กรชุมชนทั้งภายในและภายนอกมีผลต่อลักษณะรูปแบบของการมีส่วนร่วมและดำเนินโครงการ สรุปคือความแตกต่างระหว่างขนาดขององค์กรชุมชนไม่มีผลต่อการสุ่มเลือกกรณีศึกษา

บทที่ 4

รูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนเพื่อการพัฒนาชุมชน

การวิเคราะห์ส่วนแรกเนื้อหาของรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนเพื่อการพัฒนาชุมชนผ่านโครงการบ้านมั่นคงในพื้นที่กรุงเทพมหานครมีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบด้านแผนงานโครงการบ้านมั่นคงและบริบทปัญหาด้านความมั่นคงในการอยู่อาศัยกับการสร้างความมั่นคงในที่ดิน โดยใช้การรวบรวมข้อมูลในการวิเคราะห์ 3 วิธี คือ 1) การใช้ข้อมูลทุติยภูมิจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน 2) การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และ 3) แบบสอบถามกับองค์กรชุมชน จำนวน 130 แห่ง

การวิเคราะห์องค์ประกอบด้านแผนงานโครงการบ้านมั่นคงเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ส่วนการวิเคราะห์บริบทปัญหาด้านความมั่นคงในการอยู่อาศัยกับการสร้างความมั่นคงในที่ดินเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

รูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนได้ใช้แนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนกับองค์การภายนอกพัฒนามาจากแนวคิดและทฤษฎีของ Arnstein (1969) Choguill (1996) และ Hamdi and Goethert (1997) วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลใช้เทคนิคการวิเคราะห์ทางสถิติและการประมวลผลข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS ปฏิบัติการบนระบบ Windows

เนื้อหาในบทนี้แบ่งเป็น 5 ประเด็น ได้แก่

- 1) แผนงานโครงการบ้านมั่นคง
- 2) บริบทปัญหาความมั่นคงในการอยู่อาศัยกับการสร้างความมั่นคงในที่ดินขององค์กรชุมชนในกรุงเทพมหานคร
- 3) การจำแนกรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน
- 4) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ
- 5) การอภิปรายผลการวิจัย

โดยมีสมมุติฐานของการวิจัยในบทนี้คือองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนผ่านโครงการบ้านมั่นคงในกรุงเทพมหานครไม่ได้มีส่วนร่วมแบบหุ่นส่วนทุกแห่งดังที่สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนตั้งเป้าหมายไว้ เนื่องจากบางองค์กรชุมชนที่เข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง

ไม่ได้มีปัญหาด้านความมั่นคงในที่ดินและการอยู่อาศัย แต่มีการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนจากการแทรกแซงกระบวนการสร้างวัตถุประสงค์ในการรวมกลุ่มขององค์กรชุมชนของภาครัฐที่เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในที่ดินเพื่อให้มีการดำเนินกิจกรรมในการฟื้นฟูเมืองและการพัฒนาชุมชนให้เกิดขึ้น ดังนั้นจึงทำให้วัตถุประสงค์การรวมกลุ่มขององค์กรชุมชนต่างจากวัตถุประสงค์การรวมกลุ่มขององค์กรชุมชนที่มีปัญหาด้านความมั่นคงในที่ดินและการอยู่อาศัย สิ่งนี้มีความสัมพันธ์ที่ส่งผลต่อบทบาทและรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนที่ต่างกันอีกด้วย

การศึกษาวิเคราะห์อธิบายในรายละเอียดได้ดังต่อไปนี้

4.1 แผนงานโครงการบ้านมั่นคง

แผนงานโครงการบ้านมั่นคงเป็นนโยบายของภาครัฐที่ได้พัฒนารูปแบบแนวทางของกระบวนการวางแผนและการดำเนินการแบบมีส่วนร่วมมาจากกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน (Non-government organization: NGO) ไปสู่การแทรกแซงเชิงกระบวนการที่สนับสนุนการพัฒนาชุมชนในการแก้ปัญหาด้านการไร้ที่อยู่ชุมชน การสร้างความมั่นคงในที่อยู่อาศัย ตลอดจนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนทั่วประเทศทั้งในเมืองและชนบท โดยตั้งอยู่บนหลักแนวคิดขององค์กรชุมชนเป็นแกนหลัก (Community-based organization) ในการดำเนินการมากที่สุด หลักแนวคิดคือองค์กรชุมชนแกนหลักจะสามารถนำไปสู่การมีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนกับภาครัฐ และสามารถนำไปสู่กระบวนการวางแผนและการดำเนินการแบบมีส่วนร่วมได้อย่างบรรลุวัตถุประสงค์ของแผนงานโครงการบ้านมั่นคง

ประเด็นการวิจัยที่ใช้ในการวิเคราะห์แผนงานโครงการบ้านมั่นคงมี 3 ประเด็น คือ 1) บทบาทและภารกิจของแผนงานโครงการบ้านมั่นคง 2) ขั้นตอนการดำเนินแผนงานโครงการบ้านมั่นคง และ 3) องค์กรชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาชุมชนที่เกิดขึ้นจากแผนงานโครงการบ้านมั่นคง

4.1.1 บทบาทและภารกิจของแผนงานโครงการบ้านมั่นคง

การพัฒนาเมืองในช่วงต้นของปี พ.ศ. 2500 ที่มีการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นต้นมา ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบฐานการผลิตด้านการเกษตรเปลี่ยนแปลงเป็นฐานการผลิตด้านอุตสาหกรรม โดยเฉพาะพื้นที่รอบกรุงเทพมหานครและย่าน

พื้นที่ที่เกี่ยวข้อง สิ่งที่เกิดขึ้นตามมาคือการย้ายถิ่นฐานของประชากรจากทั่วประเทศเข้ามาสู่พื้นที่กรุงเทพมหานคร ผลกระทบต่อเนื่องได้แก่การตั้งถิ่นฐานที่มีลักษณะทางกายภาพระดับคุณภาพต่ำกว่ามาตรฐาน ปัญหาดังกล่าวนำไปสู่การกำหนดนโยบาย แผน และโครงการเพื่อการแก้ปัญหาเหล่านี้ของประเทศไทย

การแก้ปัญหาด้านที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยของประเทศไทยในยุคแรกได้ประยุกต์ตามแนวทางการแก้ปัญหาของประเทศสิงคโปร์โดยการสร้างกลุ่มอาคารชุด จนต่อมาในช่วงปี พ.ศ.2520 ได้มีการเจรจาเปลี่ยนแปลงรูปแบบการแก้ปัญหาด้านที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อยร่วมกันกับกลุ่มองค์กรระดับโลกที่สนับสนุนงบประมาณ เช่น ธนาคารโลกและสหประชาชาติ ด้วยวิธีการปรับปรุงชุมชนกลุ่มนี้ภายในที่ดินเดิม (Slum upgrading) เช่น การพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานของชุมชน แต่อย่างไรก็ตามรูปแบบวิธีการนี้เป็นเพียงลักษณะของการเยียวยาชุมชนด้วยการยกระดับคุณภาพชีวิตด้านที่อยู่อาศัยเพียงเท่านั้น แต่ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาด้านความมั่นคงในการตั้งถิ่นฐานของชุมชนบนที่ดินได้เหมือนกับประเทศอื่นๆ ที่มีบริบทเงื่อนไขทางกฎหมายที่ไม่เหมือนกับประเทศไทย ซึ่งภาครัฐสามารถแทรกแซงรูปแบบการเช่าหรือการครอบครองที่ดินเพื่อการอยู่อาศัยของประชาชนได้อย่างเต็มที่

ในช่วงปี พ.ศ.2530 ได้มีอิทธิพลแนวคิดด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหาด้วยตนเองด้วยการกำหนดความต้องการ รูปแบบที่อยู่อาศัย ตลอดจนผังชุมชนและโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสมกับความสามารถในการชำระจ่ายค่าดำเนินการปรับปรุงที่อยู่อาศัยของตนเอง โดยมีงบประมาณของภาครัฐสมทบช่วยในการลงทุนก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานให้กับผังชุมชน ทั้งนี้ในการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนจะเริ่มต้นโดยการรวมกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการซื้อที่ดินและปรับปรุงที่อยู่อาศัยเป็นหลัก ก่อนเข้าสู่กระบวนการวางแผนและดำเนินการพัฒนาชุมชน

ในปี พ.ศ.2546 ช่วงการเริ่มแผนงานภายใต้ชื่อโครงการบ้านมั่นคงของภาครัฐภายใต้การดูแลของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ในการสนับสนุนการแก้ไขปัญหาด้านที่อยู่อาศัยชุมชนผู้มีรายได้น้อย เพื่อดำเนินการศึกษาลักษณะกลไกการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนและการมีส่วนร่วมของชุมชนก่อนสรุปองค์ความรู้เพื่อขยายผลไปสู่ชุมชนที่มีปัญหาทั้งหมดทั่วประเทศ

โครงการบ้านมั่นคงมีบทบาทและภารกิจในการดำเนินการแก้ไขปัญหาด้านความไม่มั่นคงและคุณภาพในที่อยู่อาศัยของชุมชนทั่วประเทศ ซึ่งมุ่งเน้นและตั้งอยู่บนหลักการวางแผนแบบมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียโดยมีองค์กรชุมชนเป็นแกนหลักของการตัดสินใจและการดำเนินแผนงาน กลไกของกระบวนการวางแผนดังกล่าวเน้นให้เกิดการสื่อสารเชื่อมโยงซึ่งกันท่ามกลางผู้มีส่วนได้เสียแต่ละภาคส่วน เพื่อเกิดปฏิสัมพันธ์ทางสังคมจนเกิดการจัดเรียงบทบาทหน้าที่ให้มีลักษณะโครงสร้างเชิงองค์กรร่วมกันอย่างเหมาะสมตามลักษณะเฉพาะของแต่ละบริบทโครงการ นอกจากนี้ผลการดำเนินโครงการ ณ พื้นที่หนึ่งจะสามารถเชื่อมโยงสู่อีกพื้นที่หนึ่ง เพื่อเกิดการปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ รูปแบบแนวทางดำเนินการ ตลอดจนการประยุกต์รูปแบบให้เหมาะสมกับบริบทโครงการอื่นที่มีความแตกต่างในลักษณะของโครงข่ายขบวนการองค์กรชุมชนอีกด้วย

4.1.2 กลไกการแทรกแซงกระบวนการมีส่วนร่วมระดับพื้นที่สู่ระดับเมือง

การแทรกแซงกระบวนการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน นอกจากจะสนับสนุนให้สมาชิกองค์กรชุมชนสร้างรูปแบบการรวมกลุ่มองค์กรอย่างเป็นขั้นตอน โดยการเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ในขั้นต้น ก่อนพัฒนาโครงสร้างองค์กรให้ภาระหน้าที่ความรับผิดชอบท่ามกลางสมาชิกองค์กรชุมชนเพื่อการเข้าสู่กระบวนการสร้างความมั่นคงของชุมชนในการเจรจาต่อรองด้านที่ดินและด้านการพัฒนาคุณภาพในที่อยู่อาศัย สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนยังแทรกแซงเชิงกระบวนการจากระดับพื้นที่ในการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนไปสู่การแทรกแซงในการสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมสนทนากฎหมายของแต่ละองค์กรชุมชนในแต่ละพื้นที่เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบโครงข่ายระดับเมือง ซึ่งนับเป็นประเด็นเนื้อหาสาระของการวางแผนการแทรกแซงในการสร้างพื้นที่ปฏิสัมพันธ์ให้กับแต่ละองค์กรชุมชนที่เข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงเพื่อการแลกเปลี่ยนข้อมูลประสบการณ์ในการสร้างองค์ความรู้สำหรับการจัดรูปแบบองค์กรชุมชนและวิธีการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง

เนื้อหาสาระของการวางแผนนำไปสู่การเกิดของสถาบันใหม่ ในที่นี้เนื้อหาสาระของการวางแผนมุ่งเน้นการสร้างพื้นที่ปฏิสัมพันธ์ท่ามกลางแต่ละองค์กรภายในพื้นที่กรุงเทพมหานคร การถักทอของกลุ่มตัวแทนแต่ละองค์กรมีการรวมกลุ่มองค์กรอีกชั้นหนึ่งในนามขององค์กรชื่อว่า “สหพันธ์พัฒนาองค์กรชุมชนคนจนเมืองแห่งชาติ (สอช.)” องค์กรดังกล่าวโดยมีหน้าที่ในการเฝ้าอำนวยความสะดวกในการจัดประชุมเป็นรายปี (2 สัปดาห์ต่อ 1 ครั้ง) ท่ามกลางตัวแทนของแต่ละองค์กรชุมชนเพื่อการสร้างพื้นที่ปฏิสัมพันธ์ในการสนทนากฎหมายแลกเปลี่ยน

ประสบการณ์ระหว่างองค์กรชุมชนที่มีสถานการณ์หรือองค์ประกอบปัจจัยที่คล้ายกันในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงและการแก้ปัญหาในความไม่มั่นคง การถกทอโครงการระหว่างองค์กรชุมชนในระดับเมืองดังกล่าวทำให้สมาชิกองค์กรชุมชนเกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลและการเรียนรู้เพื่อที่จะสามารถนำไปสู่การปรับกลยุทธ์ในองค์กรชุมชนให้มีความเหมาะสมกับพื้นที่ให้สามารถดำเนินการได้อย่างบรรลุวัตถุประสงค์ (การสัมภาษณ์ เลขานุการสหพันธ์พัฒนาองค์กรชุมชนคนจนเมืองแห่งชาติ, วันที่ 21 กรกฎาคม 2555; Boonyabanya, 2005; 2003)

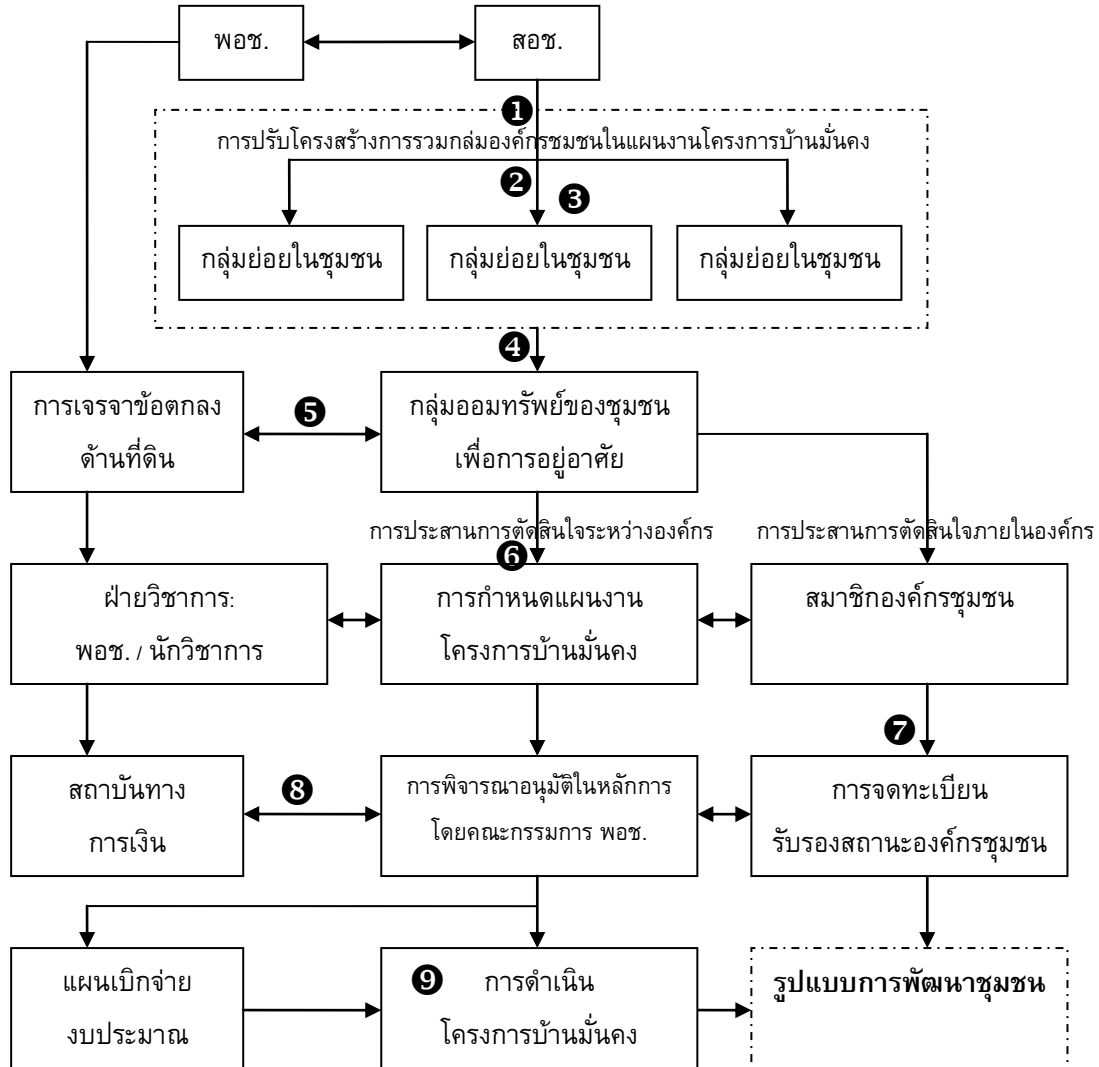
4.1.3 ขั้นตอนการดำเนินแผนงานโครงการบ้านมั่นคง

ขั้นตอนการดำเนินแผนงานโครงการบ้านมั่นคงในแง่มุมมองขององค์กรชุมชนเชิงกระบวนการสามารถแบ่งได้เป็น 9 ขั้นตอน

ภาพที่ 4.1 อธิบายขั้นตอนการดำเนินแผนงานโครงการบ้านมั่นคงในแง่มุมมองบทบาทขององค์กรชุมชนสามารถแบ่งได้เป็น 9 ขั้นตอน ได้แก่

- 1) การประสานงานระหว่างสหพันธ์องค์กรชุมชนคนจนเมืองแห่งชาติ (สอช.) และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) กับชุมชนเข้าเกณฑ์ไม่มั่นคงในที่อยู่อาศัย
- 2) การติดต่อกลุ่มย่อยภายในชุมชน สำหรับการรับรู้วัตถุประสงค์ แนวทางดำเนินโครงการ และเงื่อนไขของโครงการบ้านมั่นคง
- 3) การรวมกลุ่มและจัดโครงสร้างองค์กรชุมชนจากสมาชิกกลุ่มย่อยภายในชุมชน
- 4) การดำเนินการองค์กรชุมชนกลุ่มออมทรัพย์เพื่อที่ดินและการอยู่อาศัย
- 5) การเจรจาข้อตกลงด้านที่ดินในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงขององค์กรชุมชน
- 6) การกำหนดแผนงานและงบประมาณขององค์กรชุมชนในโครงการบ้านมั่นคงเพื่อกำหนดรายละเอียดรูปแบบการพัฒนาชุมชนร่วมกันท่ามกลางผู้มีส่วนได้เสียทั้งภายใน (สมาชิกองค์กรชุมชน) และภายนอกชุมชน (องค์กรภายนอกที่เกี่ยวข้อง)
- 7) การจดทะเบียนรับรองสถานะองค์กรชุมชน สำหรับการดำเนินกิจกรรมทั้งด้านที่ดินการพัฒนาชุมชนด้านที่อยู่อาศัย และสินเชื่อในโครงการบ้านมั่นคงขององค์กรชุมชน
- 8) การพิจารณาอนุมัติแผนงานพัฒนาขององค์กรชุมชนโดยคณะกรรมการ พอช. และ

9) การดำเนินโครงการบ้านมั่นคง

ภาพที่ 4.1 กระบวนการเข้าร่วมและดำเนินแผนงานโครงการบ้านมั่นคงขององค์กรชุมชน

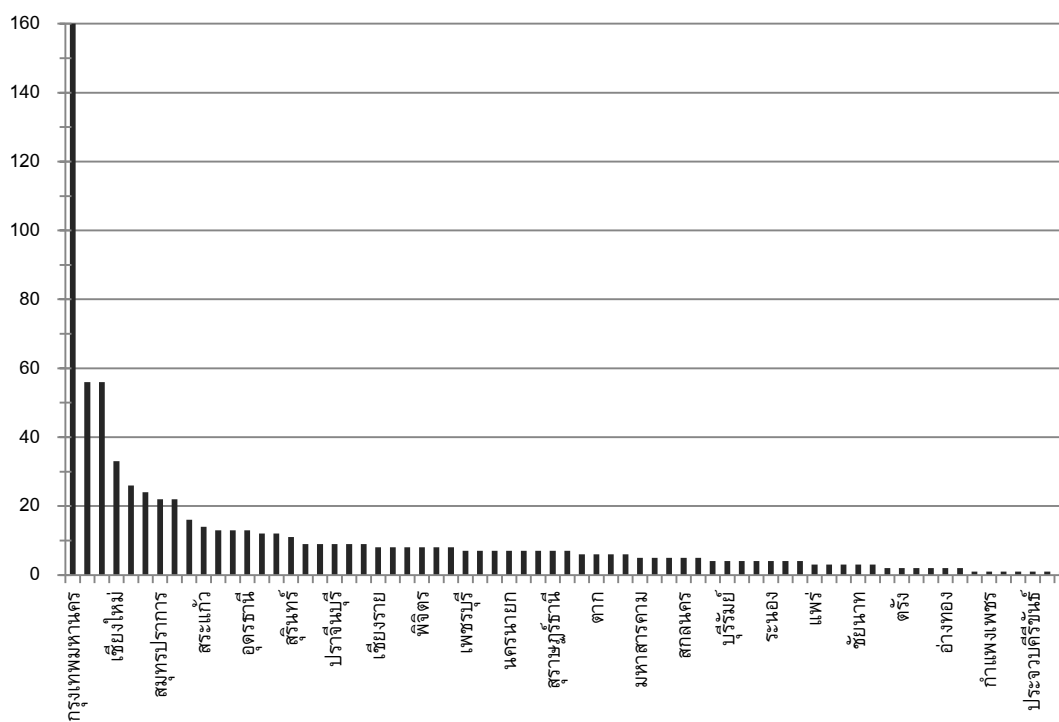
ที่มา: ปรับปรุงจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับเลขานุการสหพันธ์พัฒนาองค์กรชุมชนคนจนเมืองแห่งชาติ (สอช.), สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2555 และเนื้อหาบางส่วนอ้างอิงใน อุดมศรี ศิริลักษณ์พร, 2551

4.1.4 องค์กรชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาชุมชนที่เกิดขึ้นจากแผนงานโครงการบ้านมั่นคง

องค์กรชุมชนที่เกิดขึ้นจากแผนงานโครงการบ้านมั่นคงสามารถจำแนกการอธิบายได้เป็น 2 ประเด็น คือ 1) องค์กรชุมชนเพื่อการพัฒนาชุมชนในประเทศไทย และ 2) องค์กรชุมชนเพื่อการพัฒนาชุมชนในกรุงเทพมหานคร

องค์กรชุมชนเพื่อการพัฒนาชุมชนในประเทศไทย

การสำรวจชุมชนผู้มีรายได้น้อยทั่วประเทศโดยสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนได้นำไปสู่การประสานกับชุมชนเพื่อการรวมกลุ่มองค์กรเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงสำหรับดำเนินการพัฒนาชุมชนให้มีความมั่นคงในที่ดินและที่อยู่อาศัยจากข้อมูลปี พ.ศ.2555 โดยสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน พบว่าในประเทศไทยมีชุมชนที่ดำเนินการรวมกลุ่มองค์กรเพื่อการพัฒนาชุมชนที่เกิดขึ้นจากแผนงานโครงการบ้านมั่นคงจำนวนทั้งสิ้น 763 องค์กร เมื่อจำแนกวิเคราะห์รายจังหวัดพบว่ากรุงเทพมหานครมีชุมชนรวมกลุ่มองค์กรมากที่สุด มีจำนวน 160 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 20.97 ขององค์กรชุมชนเพื่อพัฒนาชุมชนทั้งประเทศไทย รองลงมาเป็นจังหวัดขอนแก่น และจังหวัดปทุมธานี มีจำนวน 56 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 7.34 (ดูภาพที่ 4.2 ประกอบ และดูรายละเอียดได้ในภาคผนวก ข)

ภาพที่ 4.2 จำนวนโครงการบ้านมั่นคงของประเทศไทย จำแนกรายจังหวัด

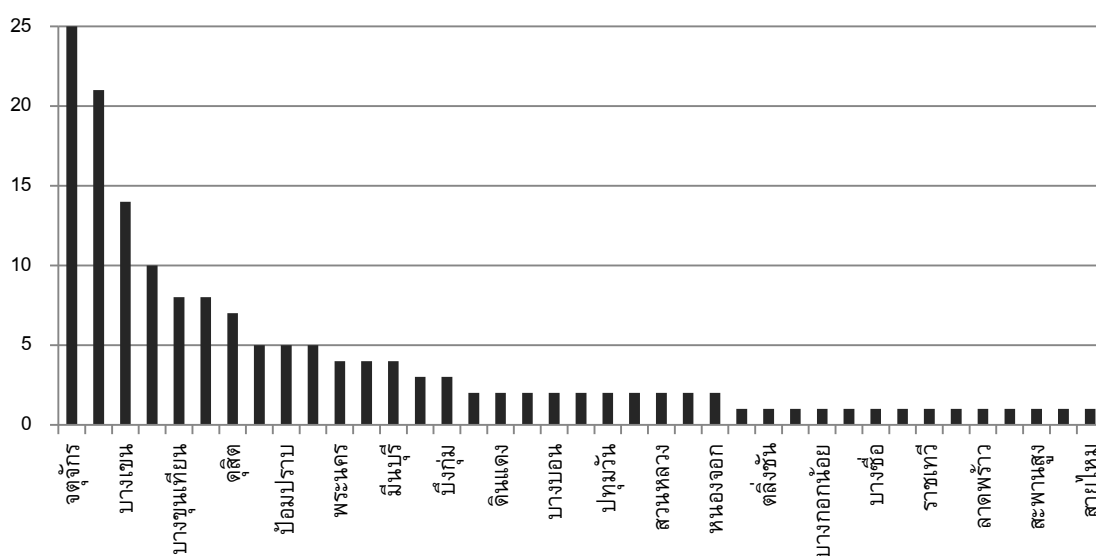
ที่มา: สันเคราะห์จากฐานข้อมูลสำนักงานโครงการบ้านมั่นคง สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน เดือนมิถุนายน 2555

องค์กรชุมชนเพื่อการพัฒนาชุมชนในกรุงเทพมหานคร

สำหรับกรุงเทพมหานครเป็นจังหวัดที่มีจำนวนองค์กรชุมชนเพื่อการพัฒนาชุมชนที่เกิดขึ้นจากโครงการบ้านมั่นคงมากที่สุดในประเทศไทย มีจำนวนมากกว่าจังหวัดที่มีจำนวนรองลงมาเกือบสามเท่า การเลือกพื้นที่ศึกษาเกี่ยวกับองค์กรชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อ

การพัฒนาชุมชนจึงเลือกศึกษาในพื้นที่กรุงเทพมหานครด้วยเหตุผลคุณสมบัติความเป็นตัวแทนของประชากรองค์กรชุมชนในเชิงปริมาณ

เมื่อจำแนกวิเคราะห์ห้องค์กรชุมชนจำแนกรายเขตของกรุงเทพมหานครพบว่าเขตจตุจักรมีองค์กรชุมชนมากที่สุด จำนวน 25 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 15.63 ขององค์กรชุมชนเพื่อพัฒนาชุมชนทั้งกรุงเทพมหานคร รองลงมาเป็นเขตหลักสี่ มีองค์กรชุมชนจำนวน 21 องค์กรชุมชน คิดเป็นร้อยละ 13.13 (ดูภาพที่ 4.3 ประกอบ และดูรายละเอียดได้ในภาคผนวก ข)

ภาพที่ 4.3 การรวมกลุ่มองค์กรชุมชนเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงเพื่อการพัฒนาชุมชน จำแนกรายเขต พื้นที่กรุงเทพมหานคร
ที่มา: สำนักงานภาคกรุงเทพฯและปริมณฑล สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, ปรับปรุงฐานข้อมูลเมื่อเดือนมิถุนายน 2555

4.2 บริบทปัญหาความมั่นคงในการอยู่อาศัยกับการสร้างความมั่นคงในที่ดินขององค์กรชุมชนในกรุงเทพมหานคร

บริบทด้านความไม่มั่นคงในการอยู่อาศัยขององค์กรชุมชนในกรุงเทพมหานครแบ่งเป็น 4 ประเด็น ได้แก่ 1) การตั้งถิ่นฐานของชุมชนกับกรรมสิทธิ์ที่ดิน 2) สภาวะความไม่มั่นคงในการอยู่อาศัย 3) ที่ดินในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงขององค์กรชุมชน และ 4) รูปแบบการพัฒนาชุมชน

4.2.1 การตั้งถิ่นฐานของชุมชนกับกรรมสิทธิ์ที่ดิน

กรรมสิทธิ์ที่ดินในการการตั้งถิ่นฐานของชุมชนแบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ภาครัฐและภาคเอกชน ชุมชนส่วนใหญ่ตั้งถิ่นฐานอยู่บนพื้นที่กรรมสิทธิ์ของภาครัฐเป็นจำนวน 106 คัดเป็นร้อยละ 81.54 ส่วนภาคเอกชนมีจำนวน 24 ชุมชน คัดเป็นร้อยละ 18.46

ผลการวิเคราะห์ประเภทเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดิน จำแนกตามลักษณะการอยู่อาศัยบนที่ดินก่อนเข้าร่วมโครงการดังตารางที่ 4.1 พบว่าโดยส่วนใหญ่องค์กรชุมชนจะมีการตั้งถิ่นฐานแบบไม่มีสัญญาเช่าที่ดิน จำแนกตั้งถิ่นฐานอยู่บนที่ดินภาครัฐมากที่สุด มีจำนวน 79 องค์กรชุมชน คัดเป็นร้อยละ 60.77 ส่วนที่ดินเอกชนมีจำนวน 15 องค์กรชุมชน คัดเป็นร้อยละ 11.54

ทั้งนี้องค์กรชุมชนที่มีการตั้งถิ่นฐานแบบมีสัญญาเช่าที่ดินตั้งอยู่บนที่ดินภาครัฐมากที่สุดเช่นกัน มีจำนวน 27 องค์กรชุมชน คัดเป็นร้อยละ 20.77 ส่วนที่ดินเอกชนมีจำนวน 9 องค์กรชุมชน คัดเป็นร้อยละ 6.92

ตารางที่ 4.1 ประเภทเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดิน จำแนกตามลักษณะการอยู่อาศัยบนที่ดินก่อนเข้าร่วมโครงการ

ประเภท เจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดิน	ลักษณะการอยู่อาศัยบนที่ดินก่อนเข้าร่วมโครงการ				รวม	ร้อยละ
	ไม่มีสัญญา เช่าที่ดิน	ร้อยละ	มีสัญญา เช่าที่ดิน	ร้อยละ		
ภาคเอกชน	15	11.54	9	6.92	24	18.46
ภาครัฐ	79	60.77	27	20.77	106	81.54
รวม	94	72.31	36	27.69	130	100.00

Sig. = 0.234

4.2.2 สภาวะความไม่มั่นคงในการอยู่อาศัย

สภาวะความไม่มั่นคงในที่ดินด้านการอยู่อาศัยพบว่าชุมชนส่วนใหญ่ไม่มีสัญญาเช่าที่ดินมีจำนวน 94 ชุมชน คัดเป็นร้อยละ 72.31 ส่วนชุมชนมีสัญญาเช่าที่ดินมีจำนวน 36 ชุมชน คัดเป็นร้อยละ 27.69 เมื่อพิจารณาจำแนกตามสภาพปัญหาแนวโน้มต่อการไล่รื้อชุมชนพบว่าชุมชนที่ไม่มีสัญญาเช่าที่ดินมีปัญหาทั้งสิ้น 94 ชุมชน คัดเป็นร้อยละ 72.31 ส่วนชุมชนที่มีสัญญาเช่าที่ดินไม่มีปัญหาความไม่มั่นคงจำนวน 7 ชุมชน คัดเป็นร้อยละ 5.38 ส่วนชุมชนที่มีปัญหาความไม่มั่นคงมีจำนวน 29 ชุมชน คัดเป็นร้อยละ 22.31 เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรด้วยการวิเคราะห์ค่าไคสแควร์พบว่ามีความสัมพันธ์กันทางสถิติด้วย

ระดับนัยสำคัญที่ 0.001 โดยมีค่าความสัมพันธ์อยู่ในระดับ 0.385 (Contingency Coefficient) (ดูตารางที่ 4.2 ประกอบ)

ตารางที่ 4.2 ประเภทสิทธิในที่ดินของชุมชน จำแนกตามปัญหาความไม่มั่นคงในที่ดิน

ประเภทการตั้งถิ่นฐานด้านสิทธิในที่ดิน	ปัญหาแนวโน้มต่อการไล่รื้อชุมชน				รวม	ร้อยละ
	ไม่มีปัญหา	ร้อยละ	มีปัญหา	ร้อยละ		
มีสัญญาเช่าที่ดิน (Slum)	7	5.38	29	22.31	36	27.69
ไม่มีสัญญาเช่าที่ดิน (Scatter)	0	0.00	94	72.31	94	72.31
รวม	7	5.38	123	94.62	130	100.00

Sig. = 0.000***, Contingency Coefficient = 0.385

เมื่อพิจารณาชุมชนที่มีปัญหาความไม่มั่นคงในการอยู่อาศัยพบว่าสาเหตุส่วนใหญ่ที่เข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง คือ ต้องการสร้างความมั่นคงในที่อยู่อาศัยมีจำนวน 73 ชุมชน คิดเป็นร้อยละ 56.15 รองลงมา คือ กำลังถูกไล่รื้อมีจำนวน 17 ชุมชน คิดเป็นร้อยละ 13.08 ไฟไหม้มีจำนวน 14 ชุมชน คิดเป็นร้อยละ 10.77 ที่อยู่อาศัยเสื่อมโทรมและหนาแน่นมีจำนวน 12 ชุมชน คิดเป็นร้อยละ 9.23 หมดสัญญาเช่าและไม่สามารถต่อสัญญาได้มีจำนวน 6 ชุมชน คิดเป็นร้อยละ 4.62 และเจ้าของที่ดินต้องการขายที่ดินมีจำนวน 1 ชุมชน คิดเป็นร้อยละ 0.77

ส่วนชุมชนที่ไม่มีปัญหาความไม่มั่นคงในที่ดินแต่เข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง เนื่องจากต้องการฟื้นฟูสภาพชุมชนให้ดีขึ้นมีจำนวน 7 ชุมชน คิดเป็นร้อยละ 5.38 (ดูตารางที่ 4.3 ประกอบ)

ตารางที่ 4.3 การจำแนกสาเหตุของการเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง

สาเหตุการเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง	มีปัญหาความมั่นคงในที่ดิน		ไม่มีปัญหาความมั่นคงในที่ดิน	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ต้องการสร้างความมั่นคงในที่อยู่อาศัย	73	56.15	-	-
กำลังถูกไล่รื้อ	17	13.08	-	-
ไฟไหม้	14	10.77	-	-
ที่อยู่อาศัยเสื่อมโทรมและหนาแน่น	12	9.23	-	-
หมดสัญญาเช่า ไม่สามารถต่อสัญญาได้	6	4.62	-	-
เจ้าของที่ดินต้องการขายที่ดิน	1	0.77	-	-
ต้องการฟื้นฟูสภาพชุมชนให้ดีขึ้น	-	-	7	5.38
รวม	123	94.62	7	5.38

4.2.3 ที่ดินในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงขององค์กรชุมชน

ที่ดินในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงขององค์กรชุมชนเป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัญหาด้านความมั่นคงของชุมชนกับลักษณะและวิธีการได้มาซึ่งที่ดินในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงของชุมชน ตลอดจนรูปแบบการบริหารกรรมสิทธิ์และสิทธิครอบครองในที่ดินและที่อยู่อาศัยของชุมชน การศึกษาวิเคราะห์ประเด็นดังกล่าวนี้จะสามารถทำให้อธิบายความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของตัวแปรที่กล่าวมาข้างต้นได้

การวิเคราะห์ที่ดินในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงดังตารางที่ 4.4 สามารถแบ่งลักษณะการได้มาซึ่งที่ดินเป็น 5 ประเภท เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่

- 1) เจรจาเช่าที่ดินเดิมระยะยาวมีจำนวน 96 ชุมชน คิดเป็นร้อยละ 73.85
- 2) ซื้อที่ดินในพื้นที่อื่นมีจำนวน 18 ชุมชน คิดเป็นร้อยละ 13.85
- 3) เจรจาแบ่งเช่าที่ดินเดิมบางส่วนระยะยาวมีจำนวน 10 ชุมชน คิดเป็นร้อยละ 7.69
- 4) อยู่ระหว่างการจัดหาที่ดินมีจำนวน 5 ชุมชน คิดเป็นร้อยละ 3.85 และ
- 5) เจรจาแบ่งซื้อที่ดินเดิมบางส่วนมีจำนวน 1 ชุมชน คิดเป็นร้อยละ 0.77

ทั้งนี้เมื่อวิเคราะห์ตารางไขว้ความสัมพันธ์ระหว่างสาเหตุปัญหาความไม่มั่นคงกับการได้มาซึ่งที่ดินในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง พบว่าต้องการแก้ปัญหาในระยะยาวในความไม่มั่นคงโดยใช้วิธีการเจรจาชื้อที่ดินเดิมระยะยาวมากที่สุด มีจำนวน 64 ชุมชน คิดเป็นร้อยละ 49.23 ส่วนความสัมพันธ์คุณลักษณะอื่นมีลักษณะกระจาย มีจำนวนร้อยละไม่เกิน 10 เช่น สาเหตุปัญหาถูกไล่หรือมีวิธีการได้มาซึ่งที่ดินทั้ง 5 รูปแบบ วิธีการที่ใช้มากที่สุด คือ การจัดหาซื้อที่ดินในพื้นที่อื่นมีจำนวน 8 ชุมชน คิดเป็นร้อยละ 6.15 รองลงมา คือ การเจรจาชื้อที่ดินเดิมระยะยาวมีจำนวน 4 ชุมชน คิดเป็นร้อยละ 3.08 การเจรจาแบ่งเช่าที่ดินเดิมบางส่วนระยะยาวกับอยู่ระหว่างการจัดหาที่ดินมีจำนวน 2 ชุมชน คิดเป็นร้อยละ 1.54 และน้อยที่สุด คือ เจรจาขอแบ่งซื้อที่ดินเดิมบางส่วนมีจำนวน 1 ชุมชน คิดเป็นร้อยละ 0.77

ชุมชนที่มีปัญหาด้านหมดสัญญาเช่าวิธีการได้มาซึ่งที่ดินในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงมีจำนวน 6 ชุมชน คิดเป็นร้อยละ 4.62 ใช้วิธีการซื้อที่ดินในพื้นที่อื่นทั้งหมด

ชุมชนที่มีปัญหาด้านไฟไหม้มีวิธีการได้มาซึ่งที่ดิน 3 ลักษณะ คือ เจรจาเช่าที่ดินเดิม ระยะยาว มีจำนวน 10 ชุมชน คิดเป็นร้อยละ 7.69 รองมาเป็นการซื้อที่ดินในพื้นที่อื่นกับอยู่ในระหว่างการจัดหาที่ดินมีจำนวนลักษณะละ 2 ชุมชน คิดเป็นร้อยละ 1.54

ส่วนชุมชนที่มีปัญหาด้านเจ้าของที่ดินต้องการขายที่ดิน ที่อยู่อาศัยเสื่อมโทรมและหนาแน่น ตลอดจนชุมชนที่ไม่มีปัญหามีลักษณะการได้มาซึ่งที่ดินในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงโดยการเจรจาเช่าที่ดินเดิมระยะยาวมีจำนวน 1 10 และ 7 ชุมชน คิดเป็นร้อยละ 0.77 7.69 และ 5.38 ตามลำดับ

เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรด้วยการวิเคราะห์ค่าไคสแควร์พบว่ามีความสัมพันธ์กันทางสถิติในระดับนัยสำคัญที่ 0.01 โดยมีค่าความสัมพันธ์อยู่ในระดับ 0.634 (Contingency Coefficient)

ตารางที่ 4.4 ที่ดินในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง จำแนกตามสาเหตุของการเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง

ที่ดินในโครงการ บ้านมั่นคง	สาเหตุของปัญหาความไม่มั่นคง							รวม
	ไม่มี ปัญหา	เจ้าของ ที่ดิน ต้องการ ขายที่ดิน	ที่อยู่อาศัย เสื่อมโทรม และ หนาแน่น	ถูกไล่อื้อ	ไฟไหม้	ต้องการ แก้ปัญหา ระยะยาว	หมด สัญญาเช่า	
เจรจาเช่าที่ดินเดิม	7	1	10	4	10	64		96
ระยะยาว	(5.38)	(0.77)	(7.69)	(3.08)	(7.69)	(49.23)		(73.85)
ซื้อที่ดินในพื้นที่ อื่น				8	2	2	6	18
				(6.15)	(1.54)	(1.54)	(4.62)	(13.85)
เจรจาแบ่งเช่า ที่ดินเดิมบางส่วน				2		6		10
ระยะยาว				(1.54)		(4.62)		(7.69)
อยู่ระหว่างการ จัดหาที่ดิน				2	2	1		5
				(1.54)	(1.54)	(0.77)		(3.85)
เจรจาแบ่งซื้อที่ดิน เดิมบางส่วน				1				1
				(0.77)				(0.77)
รวม	7	1	12	17	14	73	6	130
	(5.38)	(0.77)	(9.23)	(13.08)	(10.77)	(56.15)	(4.62)	(100.00)

Sig. = 0.000***, Contingency Coefficient = 0.634

หมายเหตุ – ตัวเลขในวงเล็บ หมายถึง ค่าร้อยละ

เมื่อนำค่าความสัมพันธ์มาวิเคราะห์ร่วมกันกับเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดินดังตารางที่ 4.5 พบว่าชุมชนที่ตั้งอยู่บนที่ดินภาครัฐจะได้อยู่บนที่ดินเดิมเป็นจำนวน 106 ชุมชน คิดเป็นร้อยละ

81.54 จำแนกรายละเอียดลักษณะสิทธิที่ดินในโครงการบ้านมั่นคงของชุมชนมีลักษณะเจรจาขอเช่าที่ดินเดิมในระยะยาวเป็นจำนวน 88 ชุมชน คิดเป็นร้อยละ 67.69 วิธีการได้มาซึ่งที่ดินของภาครัฐมากที่สุด คือ ชุมชนเสนอโครงการพัฒนาที่ดินเพื่อการอยู่อาศัยเป็นจำนวน 69 ชุมชน คิดเป็นร้อยละ 53.08

ส่วนที่ดินในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงของภาคเอกชนมีจำนวน 24 ชุมชน คิดเป็นร้อยละ 18.46 โดยส่วนใหญ่ชุมชนจะถูกให้ย้ายออกจากที่ดินเดิมไปหาที่ดินอื่นในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง มีจำนวน 14 ชุมชน คิดเป็นร้อยละ 10.77 รองลงมาสามารถเจรจาต่อรองเช่าที่ดินเดิมระยะยาวได้ มีจำนวน 5 ชุมชนคิดเป็นร้อยละ 3.85

เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรพบที่มีความสัมพันธ์กันทางสถิติในที่ดินภาครัฐและที่ดินเอกชนกับการได้มาซึ่งที่ดินของชุมชนมีนัยสำคัญอยู่ที่ 0.01 โดยมีค่าความสัมพันธ์ 0.599 และ 0.607 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.5 ที่ดินในโครงการบ้านมั่นคง จำแนกตามลักษณะการเจรจาได้มาซึ่งที่ดินของชุมชน

ลักษณะที่ดินในโครงการบ้านมั่นคง	การเจรจาได้มาซึ่งที่ดินของชุมชน							
	เสนอโครงการพัฒนาที่ดินเพื่อการอยู่อาศัย	ร้อยละ	เจ้าของที่ดินให้เช่ารวมโครงการบ้านมั่นคง	ร้อยละ	ประสานงานกับผู้มีส่วนได้เสียจัดหาที่ดิน	ร้อยละ	รวม	ร้อยละ
ภาครัฐ								
เจรจาเช่าที่ดินเดิมระยะยาว	69	53.08	16	12.31	3	2.31	88	67.69
เจรจาแบ่งเช่าที่ดินเดิมบางส่วนระยะยาว	6	4.62	3	2.31			9	6.92
ซื้อที่ดินในพื้นที่อื่น					4	3.08	4	3.08
อยู่ระหว่างการจัดหาที่ดิน	2	1.54			3	2.31	5	3.85
รวม	77	59.23	19	14.62	10	7.69	106	81.54
ภาคเอกชน								
เจรจาเช่าที่ดินเดิมระยะยาว	5	3.85			3	2.31	8	6.15
เจรจาแบ่งซื้อที่ดินเดิมบางส่วน					1	0.77	1	0.77
เจรจาแบ่งเช่าที่ดินเดิมบางส่วนระยะยาว	1	0.77					1	0.77
ซื้อที่ดินในพื้นที่อื่น					14	10.77	14	10.77
รวม	6	4.62			18	13.85	24	18.46
รวมทั้งสิ้น	83	63.85	19	14.62	28	21.54	130	100

ที่ดินภาครัฐ Sig. = 0.000**, Contingency Coefficient = 0.599

ที่ดินภาคเอกชน Sig. = 0.003**, Contingency Coefficient = 0.607

เมื่อศึกษาในรายละเอียดด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับการได้มาซึ่งที่ดินของภาครัฐได้ความว่า

“สำหรับกลุ่มชุมชนที่อยู่ในที่ดินภาครัฐบางแห่งอาจจะไม่สามารถขอซื้อที่ดินได้ แต่อาจจะสามารถได้สิทธิในการเช่าที่ดินเป็นสิทธิร่วมของชุมชนได้ จากเดิมสัญญาเช่ามีลักษณะเป็นรายบุคคล ระยะเวลาเช่าเป็นรายปี แต่ถ้าชุมชนเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง หน่วยงานภาครัฐจะสามารถให้สัญญาเช่าที่ดินเป็นสิทธิครอบครองร่วมของชุมชนเป็นระยะเวลา 30 ปี เพื่อการพัฒนาชุมชนร่วมกันของสมาชิกชุมชนได้ ทั้งนี้เป็นที่ยอมรับร่วมกันของสมาชิกองค์กรชุมชนต่อความมั่นคงของการอยู่อาศัย เนื่องจากระยะเวลา 30 ปี เป็นระยะเวลาเพียงพอในการปรับตัวด้านที่อยู่อาศัย แม้ว่าจะไม่ได้มีกรรมสิทธิ์ที่ดิน แต่ก็มีสิทธิในการครอบครอง”

เลขานุการ สอช., 21 กรกฎาคม 2555

สำหรับประเด็นทางด้านการบริหารกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัย จำแนกวิเคราะห์ตามวิธีการได้มาซึ่งที่ดิน ดังตารางที่ 4.6 อธิบายได้ว่าโดยส่วนใหญ่ในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงไม่ว่าจะได้ที่ดินมาด้วยวิธีการใดก็ตาม ชุมชนจะบริหารสิทธิในที่ดินและในที่อยู่อาศัยเป็นกรรมสิทธิ์ร่วมของชุมชนมีจำนวน 112 ชุมชน คิดเป็นร้อยละ 86.15 จำแนกได้ว่าที่ดินที่ได้มาจากการเจรจาเช่าที่ดินเดิมระยะยาวมากที่สุดมีจำนวน 87 ชุมชน คิดเป็นร้อยละ 66.92 โดยมีการบริหารกรรมสิทธิ์ที่ดินร่วมกันของชุมชนทั้งหมด

ส่วนชุมชนที่มีการบริหารสิทธิในที่อยู่อาศัยเป็นกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลมีจำนวน 18 ชุมชน คิดเป็นร้อยละ 13.85 วิธีการได้มาซึ่งที่ดินส่วนใหญ่จะมีลักษณะเจรจาเช่าที่ดินเดิมระยะยาวมีจำนวน 9 ชุมชน คิดเป็นร้อยละ 6.92 โดยมีการบริหารกรรมสิทธิ์ที่ดินของชุมชนทั้งหมดเป็นแบบสิทธิส่วนบุคคล

มีเพียงชุมชนเดียวที่มีลักษณะการบริหารสิทธิในที่ดินเป็นส่วนรวมของชุมชนและบริหารสิทธิในที่อยู่อาศัยเป็นส่วนบุคคลมีจำนวน 1 ชุมชน คิดเป็นร้อยละ 0.77 วิธีการได้มาจากการซื้อที่ดินในพื้นที่อื่นมาเป็นของชุมชน

เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ตัวแปรด้านการบริหารสิทธิในที่ดินและในที่อยู่อาศัยของชุมชนสามารถอธิบายความสัมพันธ์ได้ 3 ลักษณะ ได้แก่ การเจรจาเช่าที่ดินเดิมระยะยาว การเจรจาแบ่งเช่าที่ดินเดิมบางส่วนระยะยาว และซื้อที่ดินในพื้นที่อื่นมีความสัมพันธ์ทางสถิติด้วยระดับนัยสำคัญ 0.01 โดยมีค่าความสัมพันธ์ของตัวแปรอยู่ที่ 0.707 0.707 และ 0.642 ตามลำดับ ส่วนการเจรจาแบ่งซื้อที่ดินเดิมบางส่วนกับการอยู่ระหว่างการจัดหาที่ดินมีจำนวนชุมชนน้อยกว่า 5 ชุมชน จึงไม่สามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสำหรับกรณีนี้ได้

กล่าวโดยสรุปได้ว่าองค์กรชุมชนส่วนใหญ่ที่เข้าร่วมโครงการจะมีความตระหนักเกี่ยวกับการแก้ปัญหาในระยะยาวในด้านความมั่นคงของการตั้งถิ่นฐานและการอยู่อาศัย โดยพยายามเจรจาขอเช่าอยู่ที่ดินเดิมของชุมชนในระยะยาว มีบางส่วนใช้ที่ดินในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงโดยการซื้อที่ดินในพื้นที่อื่นเนื่องจากมีปัญหาการไล่หรือชุมชนให้ออกจากที่ดินเดิมและการหมดสัญญาเช่าในที่อยู่อาศัย

ตารางที่ 4.6 การบริหารสิทธิในที่ดินและในที่อยู่อาศัยของชุมชน จำแนกตามการได้มาซึ่งที่ดินของโครงการบ้านมั่นคง

ที่ดินในโครงการบ้านมั่นคง	การบริหารกรรมสิทธิ์ที่ดินของชุมชน	การบริหารกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัยของชุมชน				รวม	ร้อยละ
		กรรมสิทธิ์ชุมชน	ร้อยละ	กรรมสิทธิ์ส่วนบุคคล	ร้อยละ		
เจรจาเช่าที่ดินเดิมระยะยาว	กรรมสิทธิ์ร่วมของชุมชน	87	66.92			87	66.92
	กรรมสิทธิ์ส่วนบุคคล			9	6.92	9	6.92
	รวม	87	66.92	9	6.92	96	73.85
เจรจาแบ่งซื้อที่ดินเดิมบางส่วน	กรรมสิทธิ์ร่วมของชุมชน	1	0.77			1	0.77
	กรรมสิทธิ์ส่วนบุคคล					1	0.77
	รวม	1	0.77			1	0.77
เจรจาแบ่งเช่าที่ดินเดิมบางส่วนระยะยาว	กรรมสิทธิ์ร่วมของชุมชน	6	4.62			6	4.62
	กรรมสิทธิ์ส่วนบุคคล			4	3.08	4	3.08
	รวม	6	4.62	4	3.08	10	7.69
ซื้อที่ดินในพื้นที่อื่น	กรรมสิทธิ์ร่วมของชุมชน	14	10.77	1	0.77	15	11.54
	กรรมสิทธิ์ส่วนบุคคล			3	2.31	3	2.31
	รวม	14	10.77	4	3.08	18	13.85
อยู่ระหว่างการจัดหาที่ดิน	กรรมสิทธิ์ร่วมของชุมชน	4	3.08			4	3.08
	กรรมสิทธิ์ส่วนบุคคล	1	0.77			1	0.77
	รวม	5	3.85	0	0.00	5	3.85
รวมทั้งสิ้น		112	86.15	18	13.85	130	100.00

4.2.4 รูปแบบการพัฒนาชุมชน

รูปแบบการพัฒนาชุมชนได้จำแนกประเภทไว้ 3 ลักษณะ แบ่งตามลักษณะการเจรจาสิทธิในที่ดินของชุมชนและลักษณะเปลี่ยนแปลงพื้นที่สิทธิครอบครองส่วนบุคคลและส่วนรวมของชุมชน ได้แก่

- 1) ปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานชุมชน เป็นลักษณะของการเจรจาสิทธิที่ดินชุมชนได้ มีการพัฒนาชุมชนเฉพาะพื้นที่ส่วนรวม สำหรับที่อยู่อาศัยเน้นในลักษณะของการปรับปรุงอาคาร
- 2) การปรับผังชุมชน เป็นลักษณะการเจรจาสิทธิที่ดินชุมชนได้ มีพัฒนาชุมชนทั้งระดับพื้นที่ส่วนรวมและส่วนบุคคล การพัฒนาชุมชนเน้นการเปลี่ยนแปลงผังชุมชนเพื่อให้ชุมชนมีสุขลักษณะของที่อยู่อาศัยที่ดีขึ้นสอดคล้องกับระบบการเงินของชุมชน และ
- 3) ย้ายชุมชน เป็นลักษณะของการเจรจาสิทธิที่ดินไม่ได้ มีเหตุทำให้ชุมชนต้องย้ายออกจากพื้นที่เพื่อตั้งถิ่นฐานในพื้นที่แห่งใหม่

ผลการวิเคราะห์ดังตารางที่ 4.7 พบว่าองค์กรชุมชนที่สามารถเจรจาสิทธิในที่ดินได้มีประเภทรูปแบบการพัฒนาชุมชนในลักษณะของการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน จำนวน 59 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 45.38 รองลงมาเป็นการปรับผังชุมชน จำนวน 48 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 36.92 และจะมีองค์กรชุมชนที่ไม่สามารถเจรจาสิทธิที่ดินได้ ซึ่งจะต้องย้ายชุมชน จำนวน 23 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 17.69

ตารางที่ 4.7 รูปแบบประเภทการพัฒนาชุมชน

รูปแบบการพัฒนาชุมชน	จำนวนชุมชน	ร้อยละ
ปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน	59	45.38
ปรับผังชุมชน	48	36.92
ย้ายชุมชน	23	17.69
รวม	130	100.00

4.3 การจำแนกรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน

การวิเคราะห์จำแนกรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนในการพัฒนาชุมชนได้ใช้เทคนิคการจัดกลุ่มทางสถิติ (Cluster analysis) โดยใช้ตัวแปรในการแบ่งกลุ่ม คือระดับการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนในแต่ละขั้นตอนแผนงานโครงการบ้านมั่นคง 7 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ 2) การกำหนดรูปแบบและเลือกขั้นตอนการดำเนินงาน 3) การกำหนดบทบาทผู้ดำเนินงานที่เกี่ยวข้องแต่ละขั้นตอน 4) การกำหนด

งบประมาณ 5) การกำหนดรูปแบบและรายละเอียดของผังชุมชน 6) การดำเนินการก่อสร้างผังชุมชน และ 7) การดูแลบำรุงรักษาผังชุมชน

ตารางที่ 4.8 ผลการจัดกลุ่มชุมชนตามระดับการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนในแต่ละขั้นตอนแผนงานโครงการบ้านมั่นคง

ขั้นตอน	รายละเอียดแผนงาน	กลุ่ม	จำนวน	M	SD	Max.	Min.	แปลค่า	
1	กำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์	1	99 (76.15)	4.31	0.47	4	5	หุ้นส่วน	
		2	31 (23.85)	2.13	1.26	0	5	ให้ความคิดเห็น	
2	กำหนดรูปแบบและเลือกขั้นตอนการดำเนินงาน	1	99 (76.15)	4.14	0.35	4	5	หุ้นส่วน	
		2	31 (23.85)	2.13	0.96	0	5	ให้ความคิดเห็น	
3	กำหนดบทบาทผู้ดำเนินงานที่เกี่ยวข้องแต่ละขั้นตอน	1	99 (76.15)	4.06	0.42	2	5	หุ้นส่วน	
		2	31 (23.85)	2.97	0.98	0	4	ให้ความคิดเห็น	
4	กำหนดงบประมาณ	1	99 (76.15)	4.06	0.40	2	5	หุ้นส่วน	
		2	31 (23.85)	2.39	1.09	1	5	ให้ความคิดเห็น	
5	กำหนดรูปแบบและรายละเอียดของผังชุมชน	1	99 (76.15)	4.09	0.41	3	5	หุ้นส่วน	
		2	31 (23.85)	3.06	1.32	0	4	ให้ความคิดเห็น	
6	การดำเนินการก่อสร้างผังชุมชน	1	99 (76.15)	4.25	0.44	4	5	หุ้นส่วน	
		2	31 (23.85)	3.87	1.31	0	5	ให้ความคิดเห็น	
7	การดูแลบำรุงรักษาผังชุมชน	1	99 (76.15)	4.23	0.45	3	5	หุ้นส่วน	
		2	31 (23.85)	3.45	1.18	1	5	ให้ความคิดเห็น	
		รวม	1	99 (76.15)	4.16	0.30	3.57	5.00	หุ้นส่วน
			2	31 (23.85)	2.86	0.64	0.86	3.57	ให้ความคิดเห็น

Sig. = 0.007**

หมายเหตุ – กลุ่มที่ 1 หมายถึง การมีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วน และ กลุ่มที่ 2 หมายถึง การมีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็น
ตัวเลขในวงเล็บ หมายถึง ค่าร้อยละ

การวัดค่าระดับการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน

ระดับ 0 หมายถึง ไม่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในกิจกรรมของขั้นตอนแผนงาน

ระดับ 1 หมายถึง มีการรับรู้รายละเอียดในกิจกรรมของขั้นตอนแผนงาน

ระดับ 2 หมายถึง ผู้มีส่วนได้เสียภายนอกโครงการเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นในกิจกรรมของขั้นตอนแผนงาน

ระดับ 3 หมายถึง มีการเจรจาต่อรองเกี่ยวกับการกำหนดรายละเอียดในกิจกรรมของขั้นตอนแผนงาน

ระดับ 4 หมายถึง ร่วมตัดสินใจกำหนดรายละเอียดในกิจกรรมของขั้นตอนแผนงานกับผู้มีส่วนได้เสียภายนอก

ระดับ 5 หมายถึง องค์กรชุมชนตกลงกำหนดรายละเอียดในกิจกรรมขั้นตอนแผนงานกันเอง

การแปลค่า

4.00-5.00 หมายถึง มีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วน

2.00-3.99 หมายถึง มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็น

1.00-1.99 หมายถึง ไม่มีส่วนร่วม

ในแต่ละขั้นตอนมีการประเมินระดับขั้นการมีส่วนร่วม 5 ขั้น คือ ขั้นที่ 1 ไม่มีส่วนร่วม
ขั้นที่ 2 ผู้มีส่วนได้เสียภายนอกเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น ขั้นที่ 3 มีการเจรจาต่อรอง
เกี่ยวกับการกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ ขั้นที่ 4 ร่วมกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์

กับผู้มีส่วนได้เสียภายนอก และขั้นที่ 5 กำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ภายในองค์กรชุมชนเอง ซึ่งเป็นระดับแสดงความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรชุมชนกับองค์กรภายนอกที่นับเป็นผู้มีส่วนได้เสียที่มีอิทธิพลในการตัดสินใจกำหนดทิศทาง การดำเนินการแต่ละขั้นตอนของการวางแผนผลการประเมินในแต่ละองค์กรชุมชนใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS for Windows ในการประมวลผลวิเคราะห์ข้อมูล

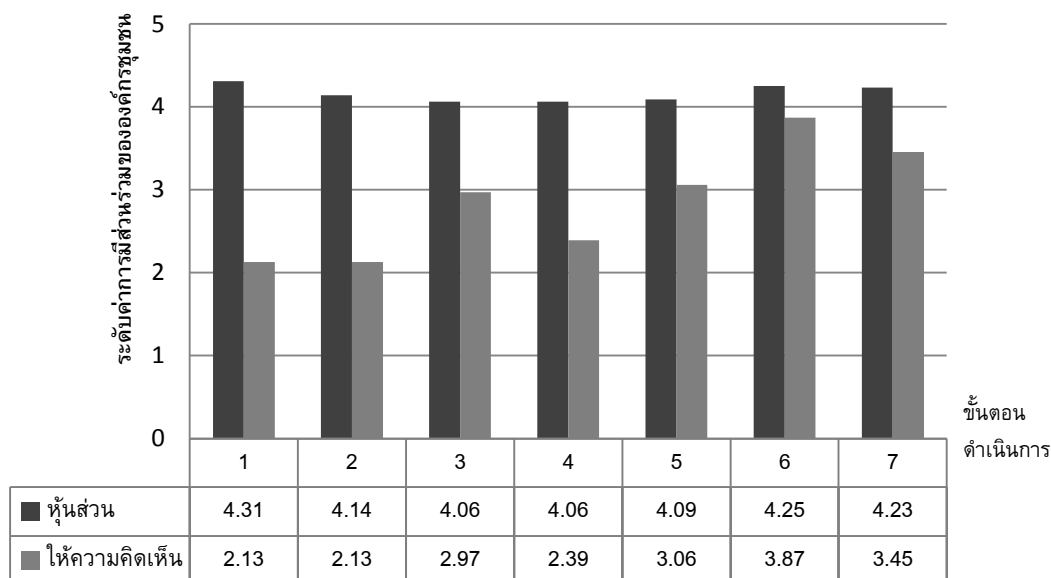
ผลการวิเคราะห์ดังตารางที่ 4.8 สามารถจัดกลุ่มระดับการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนเป็น 2 กลุ่มอย่างมีนัยสำคัญที่ 0.01 ได้แก่ กลุ่มที่ 1 องค์กรชุมชนมีส่วนร่วมระดับพื้นฐาน ซึ่งในแต่ละขั้นตอนของการวางแผนองค์กรชุมชนจะมีระดับการมีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นที่ 4-5 มีค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนของการวางแผนอยู่ที่ 4.16 มีองค์กรชุมชนอยู่ในกลุ่มนี้เป็นจำนวน 99 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 76.15

ส่วนกลุ่มที่ 2 องค์กรชุมชนมีส่วนร่วมระดับให้ความคิดเห็น ซึ่งในแต่ละขั้นตอนของการวางแผนองค์กรชุมชนจะมีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในช่วงขั้นที่ 2-4 มีค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนของการวางแผนอยู่ที่ 2.86 มีองค์กรอยู่ในกลุ่มเป็นจำนวน 31 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 23.85

เมื่อนำค่าระดับการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนในแต่ละขั้นตอนการวางแผนมาสร้างเป็นแผนภูมิดังภาพที่ 4.4 จะสามารถวิเคราะห์ลักษณะรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนแต่ละกลุ่มจำแนกชื่อเรียกกลุ่มตามแนวคิดของ Hamdi and Goethert (1996) ได้ว่า กลุ่มที่ 1 องค์กรชุมชนมีส่วนร่วมระดับพื้นฐานดำเนินโครงการบ้านมั่นคงโดยการร่วมตัดสินใจแต่ละขั้นตอนของกระบวนการวางแผนกับผู้มีส่วนได้เสียภายนอก โดยสังเกตได้จากระดับค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในแต่ละขั้นตอนจะอยู่ในช่วง 4.0-4.5

ส่วนการวิเคราะห์กลุ่มที่ 2 องค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมระดับให้ความคิดเห็นจะมีความแปรปรวนของการมีส่วนร่วมในแต่ละขั้นตอนการวางแผน โดยสังเกตได้จากขั้นตอนการวางแผนขั้นที่ 1 การกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ ขั้นที่ 2 กำหนดรูปแบบและเลือกขั้นตอนการดำเนินงาน และขั้นที่ 5 กำหนดรูปแบบและรายละเอียดของผังชุมชน องค์กรชุมชนมีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในช่วงค่า 2.0-2.5 หมายความว่าผู้มีส่วนได้เสียภายนอกเปิดโอกาสให้องค์กรชุมชนเพียงแสดงความคิดเห็นในรายละเอียดของขั้นตอนเหล่านี้ โดยที่องค์กรชุมชนไม่ได้มีสิทธิในการตัดสินใจ ทางกลับกันในขั้นตอนการวางแผนขั้นที่ 3 การกำหนดบทบาทผู้ดำเนินงานที่เกี่ยวข้อง

แต่ละขั้นตอน ขั้นที่ 4 การกำหนดงบประมาณ ขั้นที่ 6 การดำเนินการก่อสร้างผังชุมชน และขั้นที่ 7 การดูแลบำรุงรักษาผังชุมชน องค์กรชุมชนพยายามที่จะเจรจาต่อรองในรายละเอียดของโครงการบ้านมั่นคงเพื่อไปสู่การตัดสินใจร่วมกันกับผู้มีส่วนได้เสียภายนอก

ภาพที่ 4.4 ระดับกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนในแต่ละขั้นตอนแผนงานโครงการบ้านมั่นคง

4.4 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบมุ่งเน้นทดสอบความสัมพันธ์เชิงสถิติตามทฤษฎีเพิ่มเติมจากที่กล่าวมาข้างต้น โดยตัวแปรส่วนใหญ่เป็นตัวแปรเชิงคุณภาพมีลักษณะการวัดแบบนามบัญญัติ (Nominal Scale) และการวัดแบบเรียงลำดับ (Ordinal Scale) ดังนั้นวิธีการวิเคราะห์เพื่ออธิบายในแต่ละประเด็นสู่ประชากรในภาพรวมจะใช้สถิติอ้างอิงแบบไม่มีพารามิเตอร์ด้วยวิธีการแจกแจงค่าไคสแควร์ (Chi-Square) ในการทดสอบกับความสัมพันธ์ของตัวแปรด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS for Windows

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบมี 4 ประเด็น ได้แก่ 1) ความสัมพันธ์ระหว่างสถานะความไม่มั่นคงในการอยู่อาศัยกับรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน 2) ความสัมพันธ์ระหว่างขนาดของชุมชนกับรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วม 3) ที่ดินในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงกับรูปแบบการพัฒนาชุมชน และ 4) รูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนกับรูปแบบการพัฒนาชุมชน

4.4.1 ความสัมพันธ์ระหว่างปัญหาความมั่นคงในการอยู่อาศัยกับรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน

การวิเคราะห์เชิงสถิติความสัมพันธ์ระหว่างปัญหาความมั่นคงในการอยู่อาศัยกับรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนเพื่อทดสอบสมมุติฐานเชิงทฤษฎีว่าปัจจัยด้านปัญหาความมั่นคงในการอยู่อาศัยมีผลต่อรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนหรือไม่ ผลการวิเคราะห์ดังตารางที่ 4.9 พบว่าชุมชนที่ไม่มีสัญญาการเช่าที่ดินมักจะมีแนวโน้มในการเกิดรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วน มีจำนวนองค์กรชุมชนเกิดขึ้น 77 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 59.23 ขององค์กรชุมชนทั้งหมด เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทางสถิติด้วยระดับนัยสำคัญที่ 0.05 พบว่ามีความสัมพันธ์ในระดับค่า 0.213

ตารางที่ 4.9 ความสัมพันธ์ระหว่างปัญหาความมั่นคงในการอยู่อาศัยกับรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน

ปัญหาความมั่นคงในการอยู่อาศัย	รูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน				รวม	ร้อยละ (n=130)
	แบบหุ้นส่วน	ร้อยละ (n=99)	แบบให้ความคิดเห็น	ร้อยละ (n=31)		
ไม่มีสัญญาการเช่าที่ดิน	77	59.23	17	13.08	94	72.31
มีสัญญาการเช่าที่ดิน	22	16.92	14	10.77	36	27.69
รวมทั้งสิ้น	99	76.15	31	23.85	130	100.00

Sig. = 0.013*, Contingency Coefficient = 0.213

4.4.2 ความสัมพันธ์ระหว่างขนาดของชุมชนกับรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วม

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างขนาดของชุมชนกับรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนดังตารางที่ 4.10 พบว่าชุมชนขนาดเล็กมีแนวโน้มในการเกิดรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วน มีจำนวนองค์กรชุมชน 85 องค์กรชุมชน คิดเป็นร้อยละ 65.38 ขององค์กรชุมชนทั้งหมด ซึ่งชุมชนที่มีขนาดใหญ่จะมีรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนมีจำนวน 14 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 10.77

ส่วนองค์กรชุมชนที่มีรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็นเป็นชุมชนขนาดเล็กมีจำนวน 26 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 20.00 ขององค์กรชุมชนทั้งหมด ซึ่งชุมชนที่มีรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็นเป็นชุมชนขนาดใหญ่มีจำนวน 5 องค์กรชุมชน คิดเป็นร้อยละ 3.85

เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรขนาดของชุมชนกับรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนพบว่าไม่มีความสัมพันธ์กันทางสถิติ

ตารางที่ 4.10 ความสัมพันธ์ระหว่างขนาดของชุมชนกับรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วม

ขนาดของชุมชน	รูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน				รวม	ร้อยละ
	แบบหุ้นส่วน	ร้อยละ	แบบให้ความคิดเห็น	ร้อยละ		
ขนาดเล็ก	85	65.38	26	20.00	111	85.38
ขนาดใหญ่	14	10.77	5	3.85	19	14.62
รวมทั้งสิ้น	99	76.15	26	23.85	130	100.00

Sig. = 0.785

หมายเหตุ-ชุมชนขนาดเล็ก หมายถึง พื้นที่ที่มีการตั้งถิ่นฐานของประชากรร่วมกัน ช่วงจำนวน 150-1,000 คน

ชุมชนขนาดใหญ่ หมายถึง พื้นที่ที่มีการตั้งถิ่นฐานของประชากรร่วมกัน ช่วงจำนวน 1,000-2,500 คน

4.4.3 ที่ดินในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงกับรูปแบบการพัฒนาชุมชน

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างที่ดินในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงกับรูปแบบการพัฒนาชุมชนดังตารางที่ 4.11 พบว่าส่วนใหญ่ขององค์กรชุมชนมีแนวโน้มจะเจรจาเช่าที่ดินเดิมในระยะยาว โดยมีรูปแบบการพัฒนาชุมชนแบบปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานชุมชน มีจำนวน 54 องค์กรชุมชน คิดเป็นร้อยละ 41.54 ขององค์กรชุมชนทั้งหมด รองลงมา มีรูปแบบการพัฒนาแบบปรับปรุงชุมชน มีจำนวน 42 องค์กรชุมชน คิดเป็นร้อยละ 32.31

สำหรับองค์กรชุมชนที่มีการเจรจาแบ่งซื้อที่ดินเดิมบางส่วนและเจรจาแบ่งเช่าที่ดินเดิมบางส่วนมีแนวโน้มรูปแบบการพัฒนาชุมชนเป็นแบบปรับปรุงชุมชน ส่วนองค์กรชุมชนที่ซื้อที่ดินในพื้นที่อื่นและอยู่ในระหว่างจัดหาที่ดินจะมีรูปแบบการพัฒนาชุมชนแบบย้ายชุมชน

เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างที่ดินในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงกับรูปแบบการพัฒนาชุมชนพบว่ามีความสัมพันธ์กันทางสถิติด้วยระดับนัยสำคัญที่ 0.001 มีความสัมพันธ์ที่ในระดับ 0.710

ตารางที่ 4.11 ความสัมพันธ์ระหว่างที่ดินในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงกับรูปแบบการพัฒนาชุมชน

ที่ดินในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง	รูปแบบการพัฒนาชุมชน			รวม
	ปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน	ปรับปรุงชุมชน	ย้ายชุมชน	
เจรจาเช่าที่ดินเดิมระยะยาว	54 (41.54)	42 (32.31)	0 (0.00)	96 (73.85)
เจรจาแบ่งซื้อที่ดินเดิมบางส่วน	0 (0.00)	1 (0.77)	0 (0.00)	1 (0.77)
เจรจาแบ่งเช่าที่ดินเดิมบางส่วนระยะยาว	4 (3.08)	6 (4.62)	0 (0.00)	10 (7.69)
ซื้อที่ดินในพื้นที่อื่น	0 (0.00)	0 (0.00)	18 (13.85)	18 (13.85)
อยู่ระหว่างการจัดหาที่ดิน	0 (0.00)	0 (0.00)	5 (3.85)	5 (3.85)
รวมทั้งสิ้น	59 (45.38)	48 (36.92)	23 (17.69)	130 (100.00)

Sig. = 0.000***, Contingency Coefficient = 0.710

หมายเหตุ - ตัวเลขในวงเล็บ คือ ค่าร้อยละ

4.4.4 รูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนกับรูปแบบการพัฒนาชุมชน

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนกับรูปแบบการพัฒนาชุมชนดังตารางที่ 4.12 พบว่าองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็นมีแนวโน้มในการพัฒนาชุมชนแก่รูปแบบปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานชุมชน มีจำนวน 23 องค์กรชุมชน คิดเป็นร้อยละ 17.69

ส่วนองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนจะมีรูปแบบการพัฒนาชุมชนแบบปรับผังชุมชนมากที่สุด โดยมีจำนวน 41 องค์กรชุมชน คิดเป็นร้อยละ 31.54 รองลงมาเป็นการพัฒนาชุมชนแบบปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานชุมชนจำนวน 36 องค์กรชุมชน คิดเป็นร้อยละ 27.69 และมีการพัฒนาชุมชนแบบย้ายชุมชนน้อยที่สุด มีจำนวน 22 องค์กรชุมชน คิดเป็นร้อยละ 16.92

เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างที่ดินในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงกับรูปแบบการพัฒนาชุมชนพบว่ามีความสัมพันธ์กันทางสถิติด้วยระดับนัยสำคัญที่ 0.001 มีความสัมพันธ์ในระดับ 0.317

ตารางที่ 4.12 รูปแบบการพัฒนาชุมชนจำแนกตามรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน

รูปแบบการพัฒนาชุมชน	ระดับการมีส่วนร่วม		รวม
	หุ้นส่วน	ให้ความคิดเห็น	
ปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานชุมชน	36 (27.69)	23 (17.69)	59 (45.38)
ปรับผังชุมชน	41 (31.54)	7 (5.38)	48 (36.92)
ย้ายชุมชน	22 (16.92)	1 (0.77)	23 (17.69)
รวมทั้งสิ้น	99 (76.15)	31 (23.85)	130 (100.00)

Sig. = 0.001***, Contingency Coefficient = 0.317

หมายเหตุ – ตัวเลขในวงเล็บ หมายถึง ค่าร้อยละ

4.5 การอภิปรายผลการวิจัย

แม้ว่าภาครัฐจะมีนโยบายการแก้ปัญหาด้านความไม่มั่นคงในที่ดินและที่อยู่อาศัยของประชากรในประเทศไทยด้วยแผนงานโครงการบ้านมั่นคงผ่านการรวมกลุ่มองค์กรของชุมชนต่างๆ ทั่วประเทศ โดยมีวัตถุประสงค์เชิงกระบวนการให้องค์กรชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนอย่างสูงสุดในลักษณะหุ้นส่วนกับภาครัฐและผู้มีส่วนได้เสียอื่นๆ แต่ไม่ได้หมายความว่าองค์กรชุมชนทุกองค์กรจะสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนพัฒนาชุมชนอย่างสูงสุดในลักษณะหุ้นส่วนได้เหมือนกันทั้งหมดดังวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ดังที่กล่าวไว้โดย Hamdi and Goethert (1997) Choguill (1996) และ Arnstein (1969) เกี่ยวกับการจำแนกและพิจารณา

ลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชนด้วยตัวชี้วัดด้านลักษณะการปฏิสัมพันธ์สื่อสารข้อมูลในกระบวนการวางแผน บทบาทในกระบวนการวางแผนขององค์กรชุมชน และการมีอำนาจในการตัดสินใจรายละเอียดแต่ละขั้นตอนการวางแผน การศึกษาหลักฐานเชิงประจักษ์องค์กรชุมชนในกรุงเทพมหานครพบว่าองค์กรชุมชนจำนวน 130 องค์กร มีองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วน จำนวน 99 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 76.15 ขององค์กรชุมชนที่ศึกษา และจะมีองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็น จำนวน 31 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 23.85

องค์กรชุมชนที่มีการตั้งถิ่นฐานอยู่ในกรรมสิทธิ์ที่ดินภาคเอกชนส่วนใหญ่จะมีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนโดยมีรูปแบบการพัฒนาชุมชนในลักษณะย้ายชุมชนตั้งถิ่นฐานในที่ดินอื่น ส่วนองค์กรชุมชนที่มีการตั้งถิ่นฐานอยู่ในกรรมสิทธิ์ที่ดินภาครัฐจะมีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนและแบบให้ความคิดเห็นโดยมีรูปแบบการพัฒนาชุมชนทั้งสามรูปแบบ ซึ่งจะมีลักษณะการพัฒนาชุมชนแบบปรับผังชุมชนมากที่สุด รองลงมาเป็นปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานและย้ายชุมชน ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัญหาความมั่นคงในการอยู่อาศัยกับรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนพบว่ามีความสัมพันธ์กันทางสถิติโดยส่วนใหญ่ขององค์กรชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่บนที่ดินไม่มีสัญญาเช่าที่ดินจะมีรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วน ส่วนองค์กรชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่บนที่ดินมีสัญญาเช่าที่ดินจะมีรูปแบบการมีส่วนร่วมทั้งแบบหุ้นส่วนและการมีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็นใกล้เคียงกัน

ความสัมพันธ์ระหว่างขนาดของชุมชนกับรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนไม่มีความสัมพันธ์กันทางสถิติ

ความสัมพันธ์ระหว่างที่ดินในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงกับรูปแบบการพัฒนาชุมชนมีความสัมพันธ์กันทางสถิติโดยส่วนใหญ่ที่ดินในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงจะมีลักษณะการเจรจาเช่าที่ดินเดิมระยะยาวรูปแบบการพัฒนาชุมชนเป็นแบบปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานชุมชนกับปรับผังชุมชน รูปแบบเหล่านี้เกิดขึ้นบนที่ดินของภาครัฐ

ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนกับรูปแบบการพัฒนาชุมชนมีความสัมพันธ์กันทางสถิติโดยองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็นจะมีการพัฒนาชุมชนแบบปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานชุมชน ส่วนองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบ

หุ้นส่วนจะมีการพัฒนาชุมชนแบบปรับผังชุมชนมากที่สุด รองลงมาเป็นปรับโครงสร้างพื้นฐานชุมชน และย้ายชุมชน ตามลำดับ

กล่าวได้ว่าในภาคเอกชนมักจะไม่มียุทธศาสตร์การจัดการที่ดินเพื่อการตั้งถิ่นฐานชุมชน การบริหารจัดการที่ดินมักจะเป็นไปเพื่อตอบสนององก์กลไกทางเศรษฐกิจ ดังนั้นจะมีกระบวนการด้านที่ดินเข้ามาเป็นปัจจัยภายนอกกดดันให้มีการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนเพื่อการสื่อสารปฏิสัมพันธ์ จนเกิดบทบาทการมีส่วนร่วมและอำนาจในการตัดสินใจต่อทิศทางการสร้างความมั่นคงของสมาชิกองค์กรชุมชนร่วมกัน ดังนั้นองค์กรชุมชนจึงมีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนเพื่อการค้นหาที่ดินสำหรับการตั้งถิ่นฐานของชุมชน ส่วนองค์กรชุมชนที่มีการตั้งถิ่นฐานอยู่ในที่ดินของภาครัฐ ส่วนใหญ่แล้วมักจะมีการประสานงานจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนในการสนับสนุนที่ดินเพื่อการอยู่อาศัย แต่อย่างไรก็ตามความมั่นคงของที่ดินในภาครัฐเกิดขึ้นในลักษณะเงื่อนไขของการให้เช่าที่ดินเพื่อการอยู่อาศัยในระยะยาวเป็นเวลา 30 ปี โดยลักษณะสิทธิครอบครองต้องเป็นส่วนรวมขององค์กรชุมชน สิ่งทีกล่าวมาทำให้ที่ดินในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงมีลักษณะของการเจรจาเช่าที่ดินในระยะยาวทำให้เกิดความหลากหลายของรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาชุมชนเกิดขึ้น เมื่อวิเคราะห์กับรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนแบบให้ความคิดเห็นพบว่ามีขั้นตอนการวางแผนการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการมีบทบาทเพียงแต่การให้ความคิดเห็นกับองค์กรภายนอก ในที่นี้หมายถึงการเจรจาต่อรองกับเจ้าของที่ดินทำให้สามารถอภิปรายได้ว่าองค์กรชุมชนถูกพยายามแทรกแซงและกระตุ้นจากภาครัฐในการผลักดันกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างมาก โดยเฉพาะขั้นตอนการกำหนดวัตถุประสงค์เพื่อการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนร่วมกันจึงทำให้ระดับการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนลดลงอย่างที่ de Kruijf (2008) ได้กล่าวไว้

ข้อค้นพบในบทนี้นำไปสู่การศึกษาวิเคราะห์รายละเอียดบทบาทขององค์กรชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาชุมชน สำหรับการตอบคำถามอีก 2 ประเด็น ได้แก่ 1) องค์กรชุมชนที่มีรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมต่างกันจะมีบทบาทการพัฒนาชุมชนต่างกันหรือไม่ และมีลักษณะเป็นอย่างไรในบทที่ 5 และ 2) รูปแบบการติดต่อสื่อสารท่ามกลางสมาชิกขององค์กรชุมชนที่มีกระบวนการมีส่วนร่วมต่างกัน จะมีลักษณะต่างกันหรือไม่ และมีลักษณะเป็นอย่างไรในบทที่ 6

บทที่ 5

การเปรียบเทียบบทบาทขององค์กรชุมชน ในกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาชุมชน

การเปรียบเทียบบทบาทขององค์กรชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาชุมชนได้ใช้แนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนเพื่อการจำแนกด้วยรูปแบบการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนสำหรับการศึกษาในรายละเอียดของบทบาท กิจกรรม และการสื่อสารที่เกิดขึ้น โดยรายละเอียดของการศึกษาบทบาทใช้กรอบแนวคิดด้านองค์กรชุมชนของ สมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ (2540) สมพงษ์ พัดปุย (อ้างใน ฉันทัส เพียรธรรม, 2542) (ปฐพี อาคมา นนท์ มอนซอน และ ปัทมา สุพรรณกุล (2549) และ Ross and Leigh (2000) กรอบแนวคิดด้านการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้เสียของ Lichfield (2000) ในการจำแนกประเภทกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียภายในกับภายนอกพื้นที่ชุมชนและ Reed et al. (2009) ใช้เป็นวิธีการและเครื่องมือในการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้เสีย นอกจากนี้ใช้กรอบแนวคิดด้านโครงข่ายทาสังคมกับกระบวนการตัดสินใจที่กล่าวโดย Turk (1973) Timpka et al. (2007) Pearce (2009) de Kruijf (2008) สำหรับการวิเคราะห์ในรายละเอียดบทบาทขององค์กรชุมชน การรวบรวมข้อมูลใช้การสัมภาษณ์โดยแบบสอบถามกับองค์กรชุมชน 130 องค์กรชุมชนในกรุงเทพมหานคร วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลใช้เทคนิคการวิเคราะห์เชิงสถิติ และประมวลผลข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS ปฏิบัติการบนระบบ Windows ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำกลับไปอภิปรายร่วมกับการอภิปรายผลการวิจัยในบทที่ 4

การศึกษาวิเคราะห์แบ่งเป็น 5 ประเด็น ได้แก่

- 1) บริบทการรวมกลุ่มขององค์กรชุมชน
- 2) บทบาทขององค์กรชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาชุมชน
- 3) การวิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทขององค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมต่างกัน
- 4) การอภิปรายผลการวิจัย

สมมุติฐานของการวิจัยในบทนี้คือในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงการรวมกลุ่มขององค์กรชุมชนจะเริ่มจากการสื่อสารข้อมูลให้กับสมาชิกขององค์กรชุมชนให้รับรู้ถึงความสำคัญของวัตถุประสงค์โครงการบ้านมั่นคงเพื่อกระบวนการรวมกลุ่มขององค์กรชุมชน โดยลักษณะการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนจะเริ่มต้นจากการรวมกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการซื้อที่ดินและปรับปรุงที่

อยู่อาศัย เมื่อมีการรวบรวมเงินออมทรัพย์ให้มีความสอดคล้องกับเนื้อหาสาระในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงที่มีเปลี่ยนแปลงรูปแบบองค์กรชุมชนจากกลุ่มออมทรัพย์เป็นสหกรณ์เคหสถาน นอกจากนี้บทบาทขององค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนกับมีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็นจะมีความต่างกันในแต่ละขั้นตอนการดำเนินการทั้งบทบาทด้านการเชื่อมโยงกับองค์กรต่าง ๆ ในการดำเนินโครงการ และบทบาทด้านการปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกขององค์กรชุมชน

การศึกษาวิเคราะห์อธิบายในรายละเอียดได้ดังต่อไปนี้

5.1 บริบทการรวมกลุ่มขององค์กรชุมชน

บริบทการรวมกลุ่มขององค์กรชุมชนใช้กรอบแนวคิดด้านองค์กรชุมชนของ สมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ (2540) สมพงษ์ พัดปุย (อ้างใน ฉันทัส เพียรธรรม, 2542) (ปฐพี อาคมานนท์ มอนซอน และ ปัทมา สุพรรณกุล (2549) และ Ross and Leigh (2000) ในการวิเคราะห์เพื่อการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับองค์กรชุมชน ซึ่งวิเคราะห์จากข้อมูลแบบสอบถามองค์กรชุมชนในกรุงเทพมหานคร

บริบทการรวมกลุ่มขององค์กรชุมชนแบ่งประเด็นในการอธิบายเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ 1) รูปแบบการรวมกลุ่มและสถานะองค์กรชุมชนทางกฎหมาย 2) โครงสร้างการบริหารองค์กรชุมชน และ 3) ระบบคณะกรรมการบริหารองค์กรชุมชนกับสมาชิกขององค์กรชุมชน

5.1.1 รูปแบบการรวมกลุ่มและสถานะองค์กรชุมชนทางกฎหมาย

ก่อนเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงดังตารางที่ 5.1 ชุมชนส่วนใหญ่มีจำนวน 101 แห่ง (ร้อยละ 77.69) ไม่มีการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนเพื่อการแก้ปัญหาด้านความไม่มั่นคงในที่อยู่อาศัย ส่วนชุมชนอีก 29 แห่ง (ร้อยละ 23.08) มีการรวมกลุ่มองค์กรเพื่อการแก้ปัญหาด้านความไม่มั่นคงในที่อยู่อาศัยกันมาก่อนที่จะเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง

ตารางที่ 5.1 การรวมกลุ่มองค์กรชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง

สถานะการรวมกลุ่มก่อนเข้าร่วมโครงการ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีการรวมกลุ่ม	101	77.69
มีการรวมกลุ่ม	29	22.31
รวม	130	100.00

การรวมกลุ่มองค์กรชุมชนช่วงเริ่มต้นส่วนใหญ่จะเป็นการรวมกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการซื้อที่ดินและปรับปรุงที่อยู่อาศัยร่วมกันของชุมชน เมื่อกลุ่มออมทรัพย์สามารถดำเนินการซื้อที่ดินและปรับปรุงที่อยู่อาศัยได้เงื่อนไขของแผนงานโครงการบ้านมั่นคงจะต้องมีการจดทะเบียนกลุ่มออมทรัพย์ให้มีลักษณะเป็นนิติบุคคลในรูปแบบสหกรณ์เคหสถาน ดังนั้นการวิเคราะห์สถานะและรูปแบบขององค์กรชุมชนในการดำเนินโครงการดังตารางที่ 5.2 อธิบายได้ว่าการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงส่วนใหญ่ขององค์กรชุมชนมีรูปแบบองค์กรลักษณะของกลุ่มออมทรัพย์มีจำนวน 91 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 70.00 จำแนกสถานะการจดทะเบียนการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนตามกฎหมายได้ว่า ไม่มีการจดทะเบียน จำนวน 88 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 67.69 และมีการจดทะเบียน จำนวน 3 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 2.31 ส่วนรูปแบบองค์กรลักษณะสหกรณ์เคหสถาน มีจำนวน 39 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 30 โดยจำนวนทั้งหมดมีการดำเนินการจดทะเบียนตามกฎหมายทั้งสิ้น

กล่าวโดยสรุปได้ว่าองค์กรชุมชนที่มีสถานะทางกฎหมายที่สามารถกระทำนิติกรรมของชุมชนด้านการซื้อที่ดินและการปรับปรุงที่อยู่อาศัยได้มีจำนวนทั้งสิ้น 42 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 32.31 ส่วนองค์กรชุมชนที่ยังไม่มีการจดทะเบียนทางกฎหมายมีจำนวน 88 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 67.69

เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรรูปแบบองค์กรชุมชนกับการจดทะเบียนองค์กรชุมชนตามกฎหมายพบว่ามีความสัมพันธ์กันทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญที่ 0.001 โดยมีค่าความสัมพันธ์อยู่ที่ 0.688

ตารางที่ 5.2 รูปแบบองค์กรชุมชนในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง จำแนกตามการจดทะเบียนตามกฎหมาย

ลักษณะรูปแบบขององค์กรชุมชน	การจดทะเบียนองค์กรชุมชนตามกฎหมาย				รวม	ร้อยละ
	ไม่มีการจดทะเบียน	ร้อยละ	มีการจดทะเบียน	ร้อยละ		
กลุ่มออมทรัพย์	88	67.69	3	2.31	91	70.00
สหกรณ์เคหสถาน	0	0.00	39	30.00	39	30.00
รวมทั้งสิ้น	88	67.69	42	32.31	130	100.00

Sig. = 0.000**, Contingency Coefficient = 0.688

กล่าวโดยสรุปได้ว่าชุมชนที่มีแนวโน้มปัญหาความมั่นคงในการตั้งถิ่นฐานส่วนใหญ่ มักจะไม่มีกรรวมกลุ่มองค์กรชุมชนเพื่อการแก้ปัญหา ผนวกกับข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เช่น เจ้าหน้าที่ปฏิบัติการชุมชนและเลขานุการ สอช. ทำให้อธิบายได้ว่าการ

รวมกลุ่มขององค์กรชุมชนส่วนใหญ่มักจะมาจากการเข้าไปติดต่อสื่อสารของกลุ่มเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการชุมชนและกลุ่มสมาชิก สอช. เพื่อให้สมาชิกของชุมชนมีการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนเพื่อดำเนินโครงการบ้านมั่นคง โดยลักษณะการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนจะเริ่มต้นจากการรวมกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการซื้อที่ดินและการปรับปรุงที่อยู่อาศัย เมื่อมีการเจรจาข้อตกลงด้านที่ดิน และการกำหนดแผนงานโครงการบ้านมั่นคงกับสมาชิกขององค์กรชุมชนเป็นที่เรียบร้อยแล้ว องค์กรชุมชนจะมีการจดทะเบียนรับรองสถานะองค์กรชุมชนเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายอยู่ในลักษณะสหกรณ์เคหสถานเพื่อการอยู่อาศัย

5.1.2 ระบบคณะกรรมการบริหารองค์กรชุมชนกับสมาชิกขององค์กรชุมชน

การวิเคราะห์ระบบคณะกรรมการบริหารองค์กรชุมชนดังตารางที่ 5.3 ระบบการคัดเลือกคณะกรรมการองค์กรชุมชนพบว่ามี 2 ลักษณะ โดยส่วนใหญ่มีลักษณะสมาชิกเป็นผู้คัดเลือกมีจำนวน 123 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 94.62 ซึ่งจะมีเพียงส่วนน้อยมีจำนวน 7 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 5.38 ที่ใช้ระบบอาสาสมัครเข้ามาเป็นคณะกรรมการบริหารของสมาชิก

ตารางที่ 5.3 ระบบคัดเลือกคณะกรรมการองค์กรชุมชน

ระบบการคัดเลือกคณะกรรมการองค์กรชุมชน	จำนวนชุมชน	ร้อยละ
สมาชิกเป็นผู้คัดเลือก	123	94.62
อาสาสมัครจากสมาชิก	7	5.38
รวม	130	100.00

เมื่อพิจารณาขนาดกลุ่มคณะกรรมการบริหารองค์กรตารางที่ 5.4 พบว่าองค์กรชุมชนที่ดำเนินโครงการบ้านมั่นคงจะมีจำนวนกลุ่มคณะกรรมการอยู่ในช่วง 5-25 คน โดยส่วนใหญ่ขนาดของคณะกรรมการจะมีขนาดจำนวนอยู่ 15 คนมีจำนวน 47 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 36.15 รองลงมา มีจำนวนคณะกรรมการองค์กรชุมชน 7 คน มีจำนวน 29 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 22.31 จำนวนคณะกรรมการองค์กรชุมชน 11 คน มีจำนวน 25 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 19.23 คณะกรรมการองค์กรชุมชนจำนวน 9 คน มีจำนวน 10 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 7.69 ส่วนคณะกรรมการองค์กรชุมชนจำนวนอื่นๆ มีลักษณะกระจาย คิดเป็นร้อยละไม่เกิน 5 โดยจำนวนน้อยที่สุด คือ 5 คน มีจำนวน 2 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 1.54

ตารางที่ 5.4 จำนวนคณะกรรมการบริหารองค์กรชุมชน จำแนกตามความถี่

จำนวนคณะกรรมการบริหาร องค์กรชุมชน	จำนวน องค์กรชุมชน	ร้อยละ
5	2	1.54
7	29	22.31
8	1	0.77
9	10	7.69
10	3	2.31
11	25	19.23
12	1	0.77
13	6	4.62
15	47	36.15
16	1	0.77
22	3	2.31
25	2	1.54
รวม	130	100.00

เมื่อนำมาวิเคราะห์การจัดกลุ่มด้วยเทคนิคทางสถิติ (Cluster analysis) ดังตารางที่ 5.5 พบว่าสามารถจำแนกได้เป็นสองกลุ่มที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ 0.001 โดยกลุ่มที่ 1 มีค่าเฉลี่ยของจำนวนคณะกรรมการบริหารองค์กรชุมชน 15 คน มีจำนวนองค์กรชุมชนอยู่กลุ่มที่นี้ จำนวน 59 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 45.38 สำหรับกลุ่มที่ 2 มีค่าเฉลี่ยของจำนวนคณะกรรมการบริหารองค์กรชุมชน 9 คน มีจำนวนองค์กรอยู่กลุ่มนี้ จำนวน 71 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 54.62

ตารางที่ 5.5 การจัดกลุ่มจำนวนคณะกรรมการองค์กรชุมชนด้วยวิธี Cluster analysis

	กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2	รวม
ค่าเฉลี่ยจำนวนคณะกรรมการองค์กรชุมชน	15	9	
จำนวนองค์กรชุมชน	59	71	130
ร้อยละ	45.38	54.62	100.00

Sig. = 0.000***

การวิเคราะห์สมาชิกขององค์กรชุมชนดังตารางที่ 5.6 พบว่าแต่ละองค์กรชุมชนในกรุงเทพมหานคร มีจำนวนสมาชิกภายในองค์กรชุมชน ตั้งแต่ 9-312 คน เมื่อวิเคราะห์การจัดกลุ่มเชิงสถิติด้วยวิธี Cluster analysis สามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม ที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ 0.001 กล่าวคือกลุ่มที่ 1 มีค่าเฉลี่ยจำนวนสมาชิกองค์กรชุมชน 61 คน มีจำนวนองค์กรชุมชนอยู่ในกลุ่มนี้ 86 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 66.15 ส่วนกลุ่มที่ 2 มีค่าเฉลี่ยจำนวน

สมาชิกองค์กรชุมชน 165 คน มีจำนวนองค์กรชุมชนอยู่ในกลุ่มนี้ 44 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 33.85

ตารางที่ 5.6 การจัดกลุ่มจำนวนสมาชิกองค์กรชุมชนด้วยวิธี Cluster analysis

	กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2	รวม
ค่าเฉลี่ยจำนวนสมาชิกองค์กรชุมชน	61	165	
จำนวนองค์กรชุมชน	86	44	130
ร้อยละ	66.15	33.85	100.00

Sig. = 0.000***

เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างขนาดกลุ่มคณะกรรมการองค์กรชุมชนกับขนาดกลุ่มสมาชิกขององค์กรชุมชนทางสถิติดังตารางที่ 5.7 พบว่าไม่มีความสัมพันธ์กัน อธิบายได้การมีจำนวนสมาชิกขององค์กรชุมชนเพิ่มขึ้นไม่ได้ความว่าองค์กรชุมชนจะมีการจัดโครงสร้างจำนวนคณะกรรมการองค์กรชุมชนเพิ่มขึ้นตามจำนวนสมาชิกขององค์กรชุมชน

ตารางที่ 5.7 ความสัมพันธ์ระหว่างขนาดกลุ่มคณะกรรมการองค์กรชุมชนกับขนาดกลุ่มสมาชิกชุมชน

ประเภทกลุ่มขนาด คณะกรรมการองค์กรชุมชน	ประเภทกลุ่มขนาดสมาชิกองค์กรชุมชน				รวม	ร้อยละ
	61 คน	ร้อยละ	165 คน	ร้อยละ		
15 คน	36	27.69	23	17.69	59	45.38
9 คน	50	38.46	21	16.15	71	54.62
รวม	86	66.15	44	33.85	130	100.00

Sig. = 0.259

5.2 บทบาทขององค์กรชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วมในโครงการบ้านมั่นคง

การวิเคราะห์การเชื่อมโยงกับองค์กรภายในและภายนอกชุมชนขององค์กรชุมชนใช้กรอบแนวคิดด้านโครงข่ายทางสังคมกับกระบวนการตัดสินใจที่กล่าวโดย Timpka et al. (2007) เกี่ยวกับการติดต่อสื่อสารเป็นปัจจัยหนึ่งสร้างบทบาทขององค์กรชุมชนในการเชื่อมโยงระหว่างองค์กรภายในในระดับนโยบายกับสมาชิกขององค์กรชุมชนในระดับพื้นที่ให้มีการประสานดำเนินการเป็นระบบเดียวกัน นอกจากนี้ Pearce (2009) และ Turk (1973) เกี่ยวกับจำนวนของกิจกรรม ความถี่ในการติดต่อหรือกระบวนการที่ทำให้เกิดการเชื่อมโยงสื่อสารอย่างเป็นทางการ โครงข่ายมักจะมีอิทธิพลในการปรับเปลี่ยนความเข้าใจ ความสนใจ และการกำหนดเป้าหมายในการรวมกลุ่มทางสังคม นอกจากนี้การเชื่อมโยงสื่อสารยังเป็นปัจจัยกระตุ้นให้เกิดการจัดเรียงโครงสร้างเชิงองค์กรให้มีความเหมาะสมสำหรับการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงอีกด้วย

บทบาทขององค์กรชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาชุมชนจำแนกประเด็นการวิเคราะห์เป็น 6 ประเด็น ได้แก่ 1) การเชื่อมโยงปฏิสัมพันธ์กับองค์กรภายในและภายนอกชุมชน 2) การสร้างการรับรู้วัตถุประสงค์ในการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนเพื่อดำเนินโครงการบ้านมั่นคง 3) กิจกรรมสานสัมพันธ์สมาชิกขององค์กรชุมชน 4) การสร้างการมีส่วนร่วมสมาชิกขององค์กรชุมชน 5) การบริหารระบบการเงิน และ 6) การบริหารการตัดสินใจในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงกับสมาชิกขององค์กรชุมชน

5.2.1 การเชื่อมโยงปฏิสัมพันธ์กับองค์กรภายในและภายนอกชุมชน

การเชื่อมโยงกับองค์กรภายในและภายนอกชุมชนมุ่งเน้นวิเคราะห์เพื่อการเปิดปรากฏการณ์บทบาทขององค์กรชุมชนในการเชื่อมโยงสื่อสารกับองค์กรต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชน ผลการวิเคราะห์เพื่อสร้างเข้าใจรูปแบบการเชื่อมโยงสื่อสารระหว่างองค์กรในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง นอกจากนี้ยังสามารถสะท้อนถึงการแทรกแซงสนับสนุนช่วยเหลือด้านต่าง ๆ ระหว่างองค์กรอื่น ๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชน

การเชื่อมโยงกับองค์กรภายในชุมชน

การวิเคราะห์บทบาทการเชื่อมโยงและการแทรกแซงจากองค์กรภายในชุมชนดังตารางที่ 5.8 พบว่าองค์กรชุมชนมีการเชื่อมโยงกับองค์กรภายในชุมชนทั้งสิ้น 3 องค์กร ได้แก่ 1) กลุ่มสวัสดิการชุมชน มีจำนวนองค์กรชุมชน 13 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 10 ขององค์กรชุมชนทั้งหมด 2) กลุ่มอาสาสมัครส่งเสริมสิทธิบุคคล (อสส.) มีจำนวนองค์กรชุมชน 11 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 8.46 และ 3) กลุ่มอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อพปร.) มีจำนวน 3 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 2.31

ตารางที่ 5.8 การเชื่อมโยงกับองค์กรภายในชุมชนเพื่อการพัฒนาชุมชน

ประเภทกลุ่มองค์กรภายในชุมชน	การสนับสนุนองค์กรชุมชน	
	จำนวน (n=130)	ร้อยละ
กลุ่มสวัสดิการชุมชน	13	10.00
อาสาสมัครส่งเสริมสิทธิบุคคล (อสส.)	11	8.46
อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อพปร.)	3	2.31

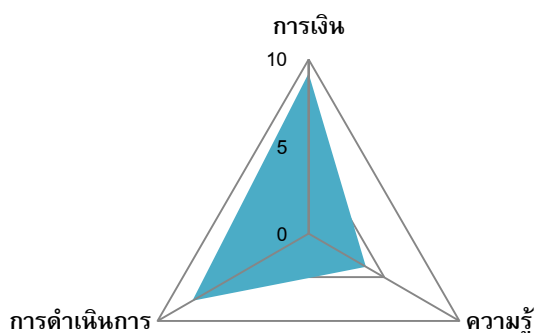
การวิเคราะห์ในการรายละเอียดของการสนับสนุนองค์กรชุมชนในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงขององค์กรต่าง ๆ ภายในชุมชนทั้ง 3 ประเภทนี้ ผ่านตัวชี้วัดการแทรกแซงสนับสนุนด้านการเงิน องค์ความรู้และการดำเนินงานทำให้สามารถอธิบายในรายละเอียดแต่ละองค์กรได้

ว่า กลุ่มสวัสดิการภายในชุมชนมีบทบาทเชื่อมโยงกับองค์กรชุมชนทางการเงิน จำนวน 12 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 9.2 ขององค์กรชุมชนทั้งหมดที่เข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง การสนับสนุนด้านองค์ความรู้ จำนวน 5 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 3.8 และการสนับสนุนด้านการดำเนินงาน จำนวน 10 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 7.7 (ดูตารางที่ 5.9 ประกอบ)

ตารางที่ 5.9 การจำแนกลักษณะการแทรกแซงสนับสนุนองค์กรชุมชนของกลุ่มสวัสดิการภายในชุมชน

กลุ่มสวัสดิการชุมชน	การเงิน	ความรู้	การดำเนินการ
ร้อยละ	9.2	3.8	7.7
จำนวนองค์กร	12	5	10

เมื่อนำมาวิเคราะห์สัดส่วนแผนภูมิโยแมงมุมดังภาพที่ 5.1 ในการแทรกแซงสนับสนุนองค์กรชุมชนของกลุ่มสวัสดิการภายในชุมชนแต่ละด้านด้วยค่าร้อยละขององค์กรชุมชนทั้งหมดที่เกิดขึ้น พบว่าโดยส่วนกลุ่มสวัสดิการมีบทบาทในการแทรกแซงสนับสนุนด้านการเงินและการดำเนินการเป็นหลัก รองมาเป็นการสนับสนุนด้านองค์ความรู้ แต่อย่างไรก็ตามเมื่อเปรียบเทียบกับค่าร้อยละระดับภาพรวมขององค์กรชุมชนทั้งหมดถือว่ามีบทบาทน้อยมาก

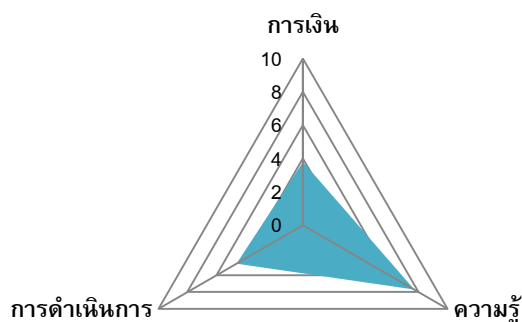
ภาพที่ 5.1 การเปรียบเทียบบทบาทการสนับสนุนเชื่อมโยงกับองค์กรชุมชนเพื่อดำเนินโครงการบ้านมั่นคงของกลุ่มสวัสดิการภายในชุมชน

กลุ่มอาสาสมัครส่งเสริมสิทธิบุคคล (อสส.) มีบทบาทเชื่อมโยงและแทรกแซงกับองค์กรชุมชนทางการเงิน จำนวน 5 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 3.8 ขององค์กรชุมชนทั้งหมดที่เข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง การแทรกแซงสนับสนุนด้านองค์ความรู้ จำนวน 10 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 7.7 และการแทรกแซงสนับสนุนด้านการดำเนินงาน จำนวน 6 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 4.6 (ดูตารางที่ 5.10 ประกอบ)

ตารางที่ 5.10 การจำแนกลักษณะการแทรกแซงสนับสนุนองค์กรชุมชนของกลุ่มอาสาสมัครส่งเสริมสิทธิบุคคล (อสส.)

อาสาสมัครส่งเสริมสิทธิบุคคล (อสส.)	การเงิน	ความรู้	การดำเนินการ
ร้อยละ	3.8	7.7	4.6
จำนวนองค์กร	5	10	6

เมื่อนำมาวิเคราะห์สัดส่วนแผนภูมิโยแมงมุมดังภาพที่ 5.2 ในการแทรกแซงสนับสนุนองค์กรชุมชนของกลุ่มอาสาสมัครส่งเสริมสิทธิบุคคล (อสส.) แต่ละด้านด้วยค่าร้อยละขององค์กรชุมชนทั้งหมดที่เกิดขึ้น พบว่ากลุ่มอาสาสมัครส่งเสริมสิทธิบุคคล (อสส.) มีบทบาทในการแทรกแซงสนับสนุนด้านองค์ความรู้เป็นหลัก รองมาเป็นการแทรกแซงสนับสนุนด้านการเงินและการดำเนินการ แต่อย่างไรก็ตามเมื่อเปรียบเทียบกับค่าร้อยละระดับภาพรวมขององค์กรชุมชนทั้งหมดถือว่ามีบทบาทน้อยมาก

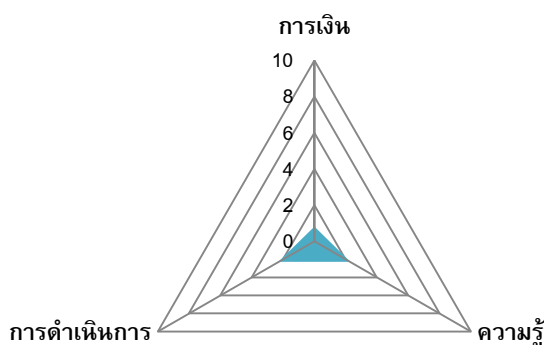
ภาพที่ 5.2 การเปรียบเทียบบทบาทการแทรกแซงสนับสนุนเชื่อมโยงกับองค์กรชุมชนเพื่อดำเนินโครงการบ้านมั่นคงของกลุ่มอาสาสมัครส่งเสริมสิทธิบุคคล (อสส.)

ส่วนกลุ่มอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อพปร.) มีบทบาทเชื่อมโยงกับองค์กรชุมชนแทรกแซงสนับสนุนด้านการเงิน จำนวน 1 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 0.8 ขององค์กรชุมชนทั้งหมดที่เข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง การแทรกแซงสนับสนุนด้านองค์ความรู้ จำนวน 3 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 2.3 และการแทรกแซงสนับสนุนด้านการดำเนินงาน จำนวน 3 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 2.3 (ดูตารางที่ 5.11 ประกอบ)

ตารางที่ 5.11 การจำแนกลักษณะการแทรกแซงสนับสนุนองค์กรชุมชนของกลุ่มอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อพปร.)

อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อพปร.)	การเงิน	ความรู้	การดำเนินการ
ร้อยละ	0.8	2.3	2.3
จำนวนองค์กร	1	3	3

เมื่อนำมาวิเคราะห์สัดส่วนแผนภูมิวงกลมที่ 5.3 ในการแทรกแซงสนับสนุนองค์กรชุมชนของกลุ่มอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อพปร.) แต่ละด้านด้วยค่าร้อยละขององค์กรชุมชนทั้งหมดที่เกิดขึ้น พบว่ากลุ่มอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อพปร.) มีบทบาทในการแทรกแซงสนับสนุนด้านองค์ความรู้กับการดำเนินการเป็นหลัก รองมาเป็นการแทรกแซงสนับสนุนด้านการเงิน แต่อย่างไรก็ตามเมื่อเปรียบเทียบกับค่าร้อยละระดับภาพรวมขององค์กรชุมชนทั้งหมดถือว่ามีบทบาทน้อยมาก

ภาพที่ 5.3 การเปรียบเทียบบทบาทการแทรกแซงสนับสนุนเชื่อมโยงกับองค์กรชุมชนเพื่อดำเนินโครงการบ้านมั่นคงของกลุ่มอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อพปร.)

การเชื่อมโยงกับองค์กรภายนอกชุมชน

การวิเคราะห์บทบาทการเชื่อมโยงและการแทรกแซงจากองค์กรภายนอกชุมชนดังตารางที่ 5.12 พบว่าองค์กรชุมชนมีการเชื่อมโยงและการแทรกแซงจากองค์กรภายนอกชุมชนทั้งสิ้น 13 องค์กร โดยเรียงจากมากไปหาน้อย ได้แก่ 1) สำนักงานพัฒนาองค์กรชุมชน จำนวน 130 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 100 ขององค์กรชุมชนทั้งหมดที่มีการเชื่อมโยง 2) สหพันธ์พัฒนาองค์กรชุมชนคนจนเมืองแห่งชาติ (สอช.) จำนวน 130 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 100 3) สำนักงานเขตฯ จำนวน 38 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 29.23 4) สำนักงานทรัพย์สินฯ จำนวน 35 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 26.29 5) กรมส่งเสริมสหกรณ์ จำนวน 12 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 9.23 6) มูลนิธิดวงประทีป จำนวน 6 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 4.62 7) ศูนย์ส่งเสริมเมอร์ซี่ จำนวน 6 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 4.62 8) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) จำนวน 2 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 1.54 9) ศูนย์สาธารณสุข จำนวน 2 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 1.54 10) กรมส่งเสริมพื้นที่ จำนวน 1 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 0.77 11) เครดิตยูเนียน จำนวน 1 องค์กร คิดเป็นร้อยละ

0.77 12) กรุงเทพมหานคร (กทม.) จำนวน 1 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 0.77 และ 13) กรมตรวจบัญชี จำนวน 1 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 0.77

ตารางที่ 5.12 การเชื่อมโยงและการแทรกแซงจากองค์กรภายนอกชุมชนเพื่อการพัฒนาชุมชน

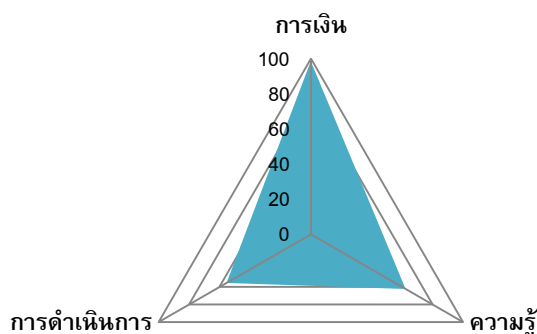
ประเภทกลุ่มองค์กรภายในชุมชน	การสนับสนุนองค์กรชุมชน	
	จำนวน (n=130)	ร้อยละ
สำนักงานพัฒนาองค์กรชุมชน	130	100.00
สหพันธ์พัฒนาองค์กรชุมชนคนจนเมืองแห่งชาติ (สอช.)	130	100.00
สำนักงานเขตฯ	38	29.23
สำนักงานทรัพย์สินฯ	35	26.92
กรมส่งเสริมสหกรณ์	12	9.23
มูลนิธิวิถืวงประทีป	6	4.62
ศูนย์ส่งเสริมเมอร์ซี	6	4.62
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)	2	1.54
ศูนย์สาธารณสุข	2	1.54
กรมส่งเสริมพื้นที่	1	0.77
เครดิตยูเนียน	1	0.77
กรุงเทพมหานคร (กทม.)	1	0.77
กรมตรวจบัญชี	1	0.77

การวิเคราะห์ในการรายละเอียดของการแทรกแซงสนับสนุนองค์กรชุมชนในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงผ่านตัวชี้วัดทางด้านการเงิน องค์กรความรู้ และการดำเนินการทำให้สามารถอธิบายในรายละเอียดแต่ละองค์กรได้ว่า สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนแทรกแซงสนับสนุนด้านการเงิน มีจำนวน 128 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 98.5 ขององค์กรชุมชนทั้งหมด การแทรกแซงสนับสนุนด้านความรู้ มีจำนวน 81 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 62.3 และการแทรกแซงสนับสนุนด้านการดำเนินการ มีจำนวน 72 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 55.4 (ดูตารางที่ 5.13 ประกอบ)

ตารางที่ 5.13 การจำแนกลักษณะการแทรกแซงสนับสนุนองค์กรชุมชนจากสำนักงานพัฒนาองค์กรชุมชน

สำนักงานพัฒนาองค์กรชุมชน	การเงิน	ความรู้	การดำเนินการ
ร้อยละ	98.5	62.3	55.4
จำนวนองค์กร	128	81	72

เมื่อนำมาวิเคราะห์สัดส่วนแผนภูมิไข่มุมดังภาพที่ 5.4 ในการแทรกแซงสนับสนุนองค์กรชุมชนของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน แต่ละด้านด้วยค่าร้อยละขององค์กรชุมชนทั้งหมดที่เกิดขึ้น พบว่าสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนมีบทบาทในการแทรกแซงสนับสนุนด้านการเงินเป็นหลัก รองมาเป็นการแทรกแซงสนับสนุนด้านองค์กรความรู้ในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง และการแทรกแซงสนับสนุนกระบวนการดำเนินการโครงการ ตามลำดับ

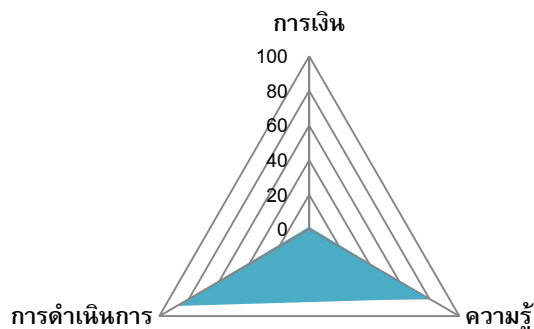
ภาพที่ 5.4 การเปรียบเทียบบทบาทการแทรกแซงสนับสนุนเชื่อมโยงกับองค์กรชุมชนเพื่อดำเนินโครงการบ้านมั่นคง
ของสำนักงานพัฒนาองค์กรชุมชน

สำหรับ สอช. มีบทบาทเชื่อมโยงกับองค์กรชุมชนในการแทรกแซงสนับสนุนด้านการดำเนินโครงการเป็นหลัก มีจำนวน 115 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 88.5 ขององค์กรชุมชนทั้งหมด รองลงมาเป็นด้านองค์ความรู้ มีจำนวน 104 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 80.0 และแทรกแซงสนับสนุนด้านการเงินกับองค์กรชุมชนเป็นส่วนน้อย มีจำนวน 2 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 1.5 (ดูตารางที่ 5.14 ประกอบ)

ตารางที่ 5.14 การจำแนกลักษณะการแทรกแซงสนับสนุนองค์กรชุมชนจาก สอช.

สหพันธ์พัฒนาองค์กรชุมชนคนจนเมืองแห่งชาติ (สอช.)	การเงิน	ความรู้	การดำเนินการ
ร้อยละ	1.5	80.0	88.5
จำนวนองค์กร	2	104	115

เมื่อนำมาวิเคราะห์สัดส่วนแผนภูมิวงกลมดังภาพที่ 5.5 ในการแทรกแซงสนับสนุนองค์กรชุมชนของ สอช. แต่ละด้านด้วยค่าร้อยละขององค์กรชุมชนทั้งหมดที่เกิดขึ้น พบว่า สอช. มีบทบาทในการแทรกแซงสนับสนุนด้านการดำเนินการและองค์ความรู้เป็นหลัก รองมาเป็นการแทรกแซงสนับสนุนด้านการเงิน ซึ่งเป็นการแทรกแซงสนับสนุนเพียงเล็กน้อย

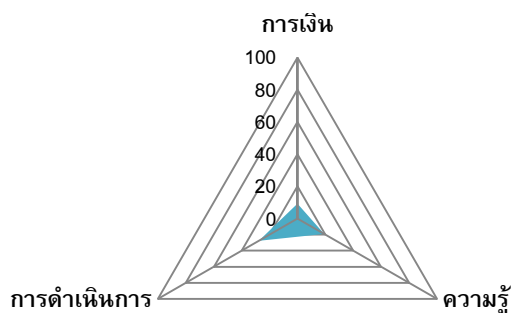
ภาพที่ 5.5 การเปรียบเทียบบทบาทการแทรกแซงสนับสนุนเชื่อมโยงกับองค์กรชุมชน
เพื่อดำเนินโครงการบ้านมั่นคงของ สอช.

สำหรับการวิเคราะห์ในการรายละเอียดของการแทรกแซงสนับสนุนองค์กรชุมชนในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงในส่วนต่อไปนี้เป็นองค์กรภายนอกที่มีการเชื่อมโยงและแทรกแซงสนับสนุนกับองค์กรชุมชนไม่เกินร้อยละ 50 ขององค์กรชุมชนทั้งหมด วิเคราะห์ผ่านตัวชี้วัดทางการเงิน องค์ความรู้ และการดำเนินงานทำให้สามารถอธิบายในรายละเอียดแต่ละองค์กรได้ว่า สำนักงานเขตฯ มีการแทรกแซงสนับสนุนด้านการเงิน มีจำนวน 12 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 9.2 ด้านความรู้มีจำนวน 25 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 19.2 และด้านการดำเนินการ มีจำนวน 36 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 27.7 (ดูตารางที่ 5.15 ประกอบ)

ตารางที่ 5.15 การจำแนกลักษณะการแทรกแซงสนับสนุนองค์กรชุมชนจากสำนักงานเขตฯ

สำนักงานเขตฯ	การเงิน	ความรู้	การดำเนินการ
ร้อยละ	9.2	19.2	27.7
จำนวนองค์กร	12	25	36

เมื่อนำมาวิเคราะห์สัดส่วนแผนภูมิวงกลมดังภาพที่ 5.6 ในการแทรกแซงสนับสนุนองค์กรชุมชนของสำนักงานเขตฯ แต่ละด้านด้วยค่าร้อยละขององค์กรชุมชนทั้งหมดที่เกิดขึ้นพบว่าสำนักงานเขตฯ มีบทบาทในการแทรกแซงสนับสนุนด้านการดำเนินการเป็นหลัก รองมาเป็นการแทรกแซงสนับสนุนด้านการเงิน และด้านองค์ความรู้ ตามลำดับ

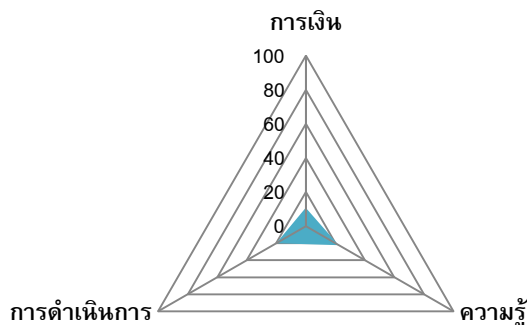
ภาพที่ 5.6 การเปรียบเทียบบทบาทการแทรกแซงสนับสนุนเชื่อมโยงกับองค์กรชุมชน
เพื่อดำเนินโครงการบ้านมั่นคงของสำนักงานเขตฯ

ส่วนสำนักงานทรัพย์สินฯ มีการแทรกแซงสนับสนุนด้านการเงิน มีจำนวน 14 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 10.8 ด้านความรู้ มีจำนวน 29 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 22.3 และด้านการดำเนินการ มีจำนวน 26 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 20.0 (ดูตารางที่ 5.16 ประกอบ)

ตารางที่ 5.16 การจำแนกลักษณะการแทรกแซงสนับสนุนองค์กรชุมชนจากสำนักงานทรัพย์สินฯ

สำนักงานทรัพย์สินฯ	การเงิน	ความรู้	การดำเนินการ
ร้อยละ	10.8	22.3	20.0
จำนวนองค์กร	14	29	26

เมื่อนำมาวิเคราะห์สัดส่วนแผนภูมิวงกลมดังภาพที่ 5.7 ในการแทรกแซงสนับสนุนองค์กรชุมชนของสำนักงานทรัพย์สินฯ แต่ละด้านด้วยค่าร้อยละขององค์กรชุมชนทั้งหมดที่เกิดขึ้น พบว่าสำนักงานทรัพย์สินฯ มีบทบาทในการแทรกแซงสนับสนุนด้านองค์ความรู้กับการดำเนินโครงการเป็นหลัก รองมาเป็นการแทรกแซงสนับสนุนด้านการเงิน

ภาพที่ 5.7 การเปรียบเทียบบทบาทการแทรกแซงสนับสนุนเชื่อมโยงกับองค์กรชุมชน
เพื่อดำเนินโครงการบ้านมั่นคงของสำนักงานทรัพย์สินฯ

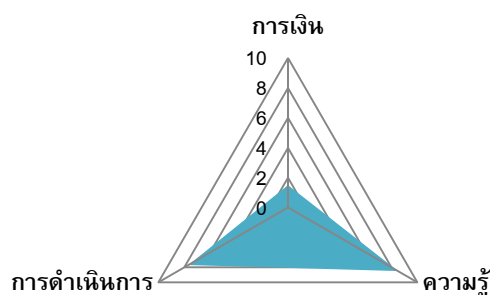
สำหรับการวิเคราะห์การเชื่อมโยงองค์กรภายนอกขององค์กรชุมชนตั้งแต่ส่วนนี้เป็นต้นไป องค์กรภายนอกจะมีการปฏิสัมพันธ์เชื่อมโยงและแทรกแซงกับองค์กรชุมชนเป็นจำนวนน้อย เมื่อเปรียบเทียบกับค่าร้อยละขององค์กรชุมชนทั้งหมดแล้วจะมีค่าไม่เกินร้อยละ 10 ทั้งนี้สัดส่วนการแสดงค่าในแผนภูมิวงกลมจะกำหนดอยู่ในช่วงค่าร้อยละ 0-10 เพื่อให้เห็นค่าเปรียบเทียบของบทบาทการแทรกแซงแต่ละองค์กรภายนอกอย่างเด่นชัด แม้ว่าจะมีการแทรกแซงสนับสนุนองค์กรชุมชนเป็นจำนวนน้อยกว่าองค์กรภายนอกอื่นๆ ที่กล่าวมาข้างต้นก็ตาม

กรมส่งเสริมสหกรณ์มีการแทรกแซงสนับสนุนด้านการเงิน มีจำนวน 2 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 1.5 ด้านองค์ความรู้ มีจำนวน 11 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 8.5 และด้านการดำเนินการ มีจำนวน 10 คิดเป็นร้อยละ 7.7 (ดูตารางที่ 5.17 ประกอบ)

ตารางที่ 5.17 การจำแนกลักษณะการแทรกแซงสนับสนุนองค์กรชุมชนจากกรมส่งเสริมสหกรณ์

กรมส่งเสริมสหกรณ์	การเงิน	ความรู้	การดำเนินการ
ร้อยละ	1.5	8.5	7.7
จำนวนองค์กร	2	11	10

เมื่อนำมาวิเคราะห์สัดส่วนแผนภูมิวงกลมดังภาพที่ 5.8 ในการแทรกแซงสนับสนุนองค์กรชุมชนของกรมส่งเสริมสหกรณ์ แต่ละด้านด้วยค่าร้อยละขององค์กรชุมชนทั้งหมดที่เกิดขึ้น พบว่ากรมส่งเสริมสหกรณ์มีบทบาทในการแทรกแซงสนับสนุนด้านองค์ความรู้กับการดำเนินโครงการเป็นหลัก รองมาเป็นการสนับสนุนด้านการเงิน

ภาพที่ 5.8 การเปรียบเทียบบทบาทการแทรกแซงสนับสนุนเชื่อมโยงกับองค์กรชุมชน เพื่อดำเนินโครงการบ้านมั่นคงของกรมส่งเสริมสหกรณ์

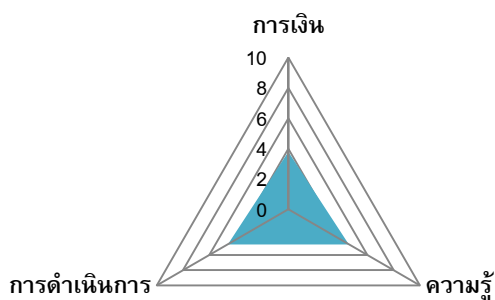
การวิเคราะห์พบว่ามูลนิธิดวงประทีปและศูนย์ส่งเสริมเมอร์ซีจะมีการแทรกแซงสนับสนุนองค์กรชุมชนร่วมกันในแต่ละองค์กรชุมชน โดยมีการเชื่อมโยงสนับสนุนด้านการเงินมี

จำนวน 5 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 3.8 ด้านองค์ความรู้มีจำนวน 6 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 4.6 และด้านการดำเนินการมีจำนวน 6 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 4.6 (ดูตารางที่ 5.18 ประกอบ)

ตารางที่ 5.18 การจำแนกลักษณะการแทรกแซงสนับสนุนองค์กรชุมชนจากมูลนิธิดวงประทีปและศูนย์ส่งเสริมเมอร์ซี

มูลนิธิดวงประทีป และศูนย์ส่งเสริมเมอร์ซี	การเงิน	ความรู้	การดำเนินการ
ร้อยละ	3.8	4.6	4.6
จำนวนองค์กร	5	6	6

เมื่อนำมาวิเคราะห์สัดส่วนแผนภูมิวงกลมที่ 5.9 ในการแทรกแซงสนับสนุนองค์กรชุมชนของมูลนิธิดวงประทีปและศูนย์ส่งเสริมเมอร์ซี แต่ละด้านด้วยค่าร้อยละขององค์กรชุมชนทั้งหมดที่เกิดขึ้น พบว่ามูลนิธิดวงประทีปและศูนย์ส่งเสริมเมอร์ซีมีบทบาทในการแทรกแซงสนับสนุนทุกด้านมากพอๆกัน ทั้งด้านการเงิน องค์ความรู้และการดำเนินโครงการ

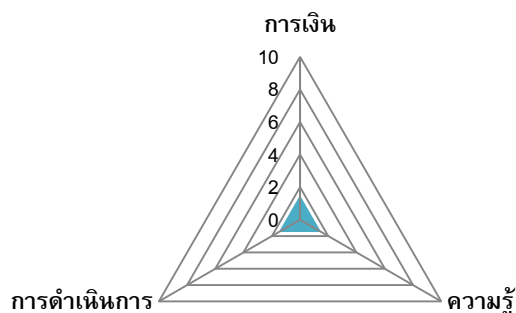
ภาพที่ 5.9 การเปรียบเทียบบทบาทการแทรกแซงสนับสนุนเชื่อมโยงกับองค์กรชุมชน เพื่อดำเนินโครงการบ้านมั่นคงของมูลนิธิดวงประทีปและศูนย์ส่งเสริมเมอร์ซี

การวิเคราะห์พบว่าสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และศูนย์สาธารณสุขจะมีการเชื่อมโยงแทรกแซงสนับสนุนองค์กรชุมชนในจำนวนที่เท่ากัน โดยด้านการเงินมีจำนวน 2 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 1.5 ขององค์กรชุมชนทั้งหมด ด้านองค์ความรู้มีจำนวน 2 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 1.5 และด้านการดำเนินการมีจำนวน 2 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 1.5 (ดูตารางที่ 5.19 ประกอบ)

ตารางที่ 5.19 การจำแนกลักษณะการแทรกแซงสนับสนุนองค์กรชุมชนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และศูนย์สาธารณสุข

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และ ศูนย์สาธารณสุข	การเงิน	ความรู้	การดำเนินการ
ร้อยละ	1.5	1.5	1.5
จำนวนองค์กร	2	2	2

เมื่อนำมาวิเคราะห์สัดส่วนแผนภูมิไบบายแมงมุมดังภาพที่ 5.10 ในการแทรกแซงสนับสนุนองค์กรชุมชนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และศูนย์สาธารณสุข แต่ละด้านด้วยค่าร้อยละขององค์กรชุมชนทั้งหมดที่เกิดขึ้น พบว่าสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และศูนย์สาธารณสุขมีบทบาทในการแทรกแซงสนับสนุนทุกด้านมากพอๆกัน ทั้งด้านการเงิน องค์ความรู้และการดำเนินโครงการ

ภาพที่ 5.10 การเปรียบเทียบบทบาทการแทรกแซงสนับสนุนเชื่อมโยงกับองค์กรชุมชนเพื่อดำเนินโครงการบ้านมั่นคงของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และศูนย์สาธารณสุข

ส่วนองค์กรจากภายนอกที่เหลือ เช่น กรมส่งเสริมพื้นที่ เครดิตยูเนียน กรุงเทพมหานคร (กทม.) และกรมตรวจบัญชีที่มีการแทรกแซงสนับสนุนองค์กรชุมชน คิดเป็นร้อยละ 0.8 หรือองค์กรชุมชนเพียง 1 องค์กร จากทั้งหมด 130 องค์กรที่เข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง อธิบายรายละเอียดได้ว่ากรมส่งเสริมพื้นที่แทรกแซงสนับสนุนองค์กรชุมชนเฉพาะด้านองค์ความรู้ เครดิตยูเนียนสนับสนุนเฉพาะด้านการเงิน ส่วนกรุงเทพมหานคร (กทม.) แทรกแซงสนับสนุนทั้ง 3 ด้าน คือ การเงิน องค์ความรู้และการดำเนินการ และกรมตรวจบัญชีให้การแทรกแซงสนับสนุนด้านองค์ความรู้และด้านการดำเนินการ (ดูตารางที่ 5.20 ประกอบ)

ตารางที่ 5.20 การจำแนกลักษณะการแทรกแซงสนับสนุนองค์กรชุมชนจากกรมส่งเสริมพื้นที่ เครดิตยูเนียน กรุงเทพมหานคร (กทม.) และกรมตรวจบัญชีที่มีการสนับสนุนองค์กรชุมชน

	การเงิน	ความรู้	การดำเนินการ
กรมส่งเสริมพื้นที่	0.0	0.8	0.0
เครดิตยูเนียน	0.8	0.0	0.0
กรุงเทพมหานคร (กทม.)	0.8	0.8	0.8
กรมตรวจบัญชี	0.0	0.8	0.8

5.2.2 การสร้างการรับรู้วัตถุประสงค์ในการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนเพื่อดำเนินโครงการบ้านมั่นคง

การวิเคราะห์การสร้างการรับรู้วัตถุประสงค์ในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงกับสมาชิกองค์กรชุมชนดังตารางที่ 5.21 องค์กรชุมชนมีวิธีการสร้างการรับรู้วัตถุประสงค์ในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงทั้งสิ้น 3 วิธี โดยเรียงจากมากไปหาน้อย พบว่าการประชุมใหญ่ทั้งชุมชนเป็นวิธีที่นิยมใช้มากที่สุดขององค์กรชุมชน มีจำนวน 120 องค์กรที่ใช้ คิดเป็นร้อยละ 92.31 รองลงมาเป็นการพูดคุยกลุ่มย่อยภายในชุมชน มีจำนวน 106 องค์กรที่ใช้ คิดเป็นร้อยละ 81.54 และการประชาสัมพันธ์ภายในชุมชน มีจำนวน 84 องค์กรที่ใช้ คิดเป็นร้อยละ 64.62

ตารางที่ 5.21 การใช้วิธีการสร้างการรับรู้วัตถุประสงค์ในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงขององค์กรชุมชน

วิธีการสร้างการรับรู้วัตถุประสงค์และแนวทางดำเนินโครงการบ้านมั่นคง	จำนวน	ร้อยละ
การประชุมใหญ่ทั้งชุมชน	120	92.31
การพูดคุยกลุ่มย่อยภายในชุมชน	106	81.54
การประชาสัมพันธ์ภายในชุมชน	84	64.62

โดยสรุปมีองค์กรชุมชนที่ใช้วิธีการสร้างการรับรู้วัตถุประสงค์และแนวทางการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงทั้ง 3 วิธีการ มากที่สุด มีจำนวน 86 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 66.15 รองลงมาใช้ 2 วิธีการ มีจำนวน 26 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 20.00 และองค์กรชุมชนที่ใช้เพียง 1 วิธี มีจำนวน 18 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 13.85 (ดูตารางที่ 5.22 ประกอบ)

ตารางที่ 5.22 จำนวนวิธีการสร้างการรับรู้วัตถุประสงค์และแนวทางดำเนินโครงการบ้านมั่นคงขององค์กรชุมชน

จำนวนวิธีการสร้างการรับรู้	องค์กรชุมชน	ร้อยละ
1	18	13.85
2	26	20.00
3	86	66.15
รวม	130	100.00

การวิเคราะห์ในรายละเอียดของความถี่ของการปฏิสัมพันธ์ขององค์กรชุมชนกับสมาชิกและการประเมินประสิทธิภาพในแต่ละประเภทกิจกรรมสร้างการรับรู้วัตถุประสงค์ในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงทั้ง 3 กิจกรรม พบว่าวิธีการประชุมใหญ่ทั้งชุมชนจะมีความถี่อยู่ในช่วง 1-4 ครั้งต่อเดือน โดยส่วนใหญ่จะติดต่อด้วยวิธีการนี้เดือนละ 1 ครั้ง ซึ่งมีองค์กรชุมชน จำนวน 104 องค์กรที่ใช้ความถี่เท่านี้ คิดเป็นร้อยละ 80.00 และมีองค์กรชุมชน 7 องค์กร ที่ไม่ได้ใช้วิธีการนี้ ดังตารางที่ 5.23

ตารางที่ 5.23 ความถี่ในการติดต่อปฏิสัมพันธ์สร้างการรับรู้วัตถุประสงค์ขององค์กรชุมชนด้วยวิธีการประชุมใหญ่ทั้งชุมชน

จำนวนการประชุมใหญ่ทั้งชุมชน (ครั้งต่อเดือน)	องค์กรชุมชน	ร้อยละ
0	7	5.38
1	104	80.00
2	7	5.38
3	1	0.77
4	11	8.46
รวม	130	100.00

เมื่อวิเคราะห์การประเมินประสิทธิภาพการรับรู้วัตถุประสงค์ในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงด้วยวิธีการประชุมใหญ่ทั้งชุมชนดังตารางที่ 5.24 องค์กรชุมชนประเมินวิธีการประชุมใหญ่ทั้งชุมชนที่มีประสิทธิภาพมาก มีจำนวน 22 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 16.92 มากที่สุด รองลงมา มีประสิทธิภาพปานกลาง มีจำนวน 49 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 37.69 มีประสิทธิภาพน้อย มีจำนวน 52 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 40.00 และองค์กรชุมชนที่ไม่ได้ใช้วิธีการนี้ มีจำนวน 7 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 5.38

ตารางที่ 5.24 การประเมินประสิทธิภาพการสร้างการรับรู้ด้วยวิธีการประชุมใหญ่ทั้งชุมชนขององค์กรชุมชน

ประสิทธิภาพการสร้างการรับรู้ด้วยวิธีการพูดคุยกลุ่มย่อย	จำนวนองค์กรชุมชน	ร้อยละ
มาก	22	16.92
ปานกลาง	49	37.69
น้อย	52	40.00
ไม่ได้ใช้วิธีการนี้	7	5.38
รวม	130	100.00

วิธีการพูดคุยกลุ่มย่อยภายในชุมชนดังตารางที่ 5.25 จะมีความถี่อยู่ในช่วง 1-12 ครั้งต่อเดือน โดยส่วนใหญ่จะติดต่อด้วยวิธีการนี้เดือนละ 1-4 ครั้ง ซึ่งมีองค์กรชุมชน จำนวน 97 องค์กรที่ใช้ความถี่เท่านี้ คิดเป็นร้อยละ 74.61 และมีองค์กรชุมชน 12 องค์กร ที่ไม่ได้ใช้วิธีการนี้

ตารางที่ 5.25 ความถี่ในการติดต่อปฏิสัมพันธ์สร้างการรับรู้วัตถุประสงค์ขององค์กรชุมชนด้วยวิธีการพูดคุยกลุ่มย่อย

จำนวนการพูดคุยกลุ่มย่อยภายในชุมชน (ครั้งต่อเดือน)	องค์กรชุมชน	ร้อยละ
0	12	9.23
1	39	30.00
2	33	25.38
3	3	2.31
4	22	16.92
5	8	6.15
8	2	1.54
10	6	4.62
12	5	3.85
รวม	130	100.00

เมื่อวิเคราะห์การประเมินประสิทธิภาพการรับรู้วัตถุประสงค์ในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงด้วยวิธีการพูดคุยกลุ่มย่อยภายในชุมชนดังตารางที่ 5.26 พบว่าองค์กรชุมชนประเมินวิธีการพูดคุยกลุ่มย่อยมีประสิทธิภาพมาก มีจำนวน 79 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 60.77 มากที่สุด รองมามีประสิทธิภาพปานกลาง มีจำนวน 34 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 26.15 มีประสิทธิภาพน้อย มีจำนวน 5 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 3.85 และองค์กรชุมชนที่ไม่ได้ใช้วิธีการนี้ มีจำนวน 12 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 9.23

ตารางที่ 5.26 การประเมินประสิทธิภาพการสร้างการรับรู้ด้วยวิธีการพูดคุยกลุ่มย่อยขององค์กรชุมชน

ประสิทธิภาพการสร้างการรับรู้ด้วยวิธีการพูดคุยกลุ่มย่อยภายในชุมชน	จำนวนองค์กรชุมชน	ร้อยละ
มาก	79	60.77
ปานกลาง	34	26.15
น้อย	5	3.85
ไม่ได้ใช้วิธีการนี้	12	9.23
รวม	130	100.00

วิธีการประชาสัมพันธ์ภายในชุมชนดังตารางที่ 5.27 จะมีความถี่อยู่ในช่วง 1-12 ครั้งต่อเดือน โดยส่วนใหญ่จะติดต่อด้วยวิธีการนี้เดือนละ 1-2 ครั้ง ซึ่งมีองค์กรชุมชน จำนวน 54 องค์กรที่ใช้ความถี่เท่านี้ คิดเป็นร้อยละ 41.54 รองลงมาใช้วิธีการนี้ติดต่อ 8-12 ครั้งต่อเดือน มีองค์กรชุมชน จำนวน 20 องค์กรที่ใช้ความถี่นี้ คิดเป็นร้อยละ 15.39 และมีองค์กรชุมชน 37 องค์กร ที่ไม่ได้ใช้วิธีการนี้

ตารางที่ 5.27 ความถี่ในการติดต่อปฏิสัมพันธ์สร้างการรับรู้วัตถุประสงค์ขององค์กรชุมชนด้วยวิธีการประชาสัมพันธ์ภายในชุมชน

จำนวนการประชาสัมพันธ์ภายในชุมชน (ครั้งต่อเดือน)	องค์กรชุมชน	ร้อยละ
0	37	28.46
1	31	23.85
2	23	17.69
3	6	4.62
4	11	8.46
5	1	0.77
6	1	0.77
8	6	4.62
10	5	3.85
12	9	6.92
รวม	130	100.00

เมื่อวิเคราะห์การประเมินประสิทธิภาพการรับรู้วัตถุประสงค์ในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงด้วยวิธีการประชาสัมพันธ์ภายในชุมชนดังตารางที่ 5.28 พบว่าองค์กรชุมชนประเมินวิธีการพูดคุยกลุ่มย่อยมีประสิทธิภาพมาก มีจำนวน 23 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 17.69 มากที่สุด รองมามีประสิทธิภาพปานกลาง มีจำนวน 24 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 18.46 มีประสิทธิภาพน้อย มีจำนวน 46 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 35.38 และองค์กรชุมชนที่ไม่ได้ใช้วิธีการนี้ มีจำนวน 37 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 28.4

ตารางที่ 5.28 การประเมินประสิทธิภาพการสร้างการรับรู้ด้วยวิธีการประชาสัมพันธ์ภายในชุมชน

การประชาสัมพันธ์ภายในชุมชน	จำนวนองค์กรชุมชน	ร้อยละ
มาก	23	17.69
ปานกลาง	24	18.46
น้อย	46	35.38
ไม่ได้ใช้วิธีการนี้	37	28.46
รวม	130	100

5.2.3 กิจกรรมสานสัมพันธ์สมาชิกขององค์กรชุมชน

การวิเคราะห์การสร้างกิจกรรมสานสัมพันธ์ท่ามกลางสมาชิกดังตารางที่ 5.29 พบว่ามีกิจกรรม 6 ประเภท ที่องค์กรชุมชนใช้ในการสานสัมพันธ์กับสมาชิกองค์กรชุมชน โดยเรียงกิจกรรมที่องค์กรชุมชนใช้มากไปหาน้อย พบว่ากิจกรรมตามประเพณี มีจำนวนองค์กรชุมชน 93 องค์กรที่ใช้ คิดเป็นร้อยละ 71.54 รองลงมา คือ การประชุมสัมมนาด้านที่อยู่อาศัย มีจำนวน 77

องค์กรชุมชนที่ใช้ คิดเป็นร้อยละ 59.23 การกิจกรรมการทำบุญร่วมกัน มีจำนวน 48 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 36.92 ส่วนกิจกรรมการทำบุญร่วม การส่งเสริมอาชีพภายในชุมชน และกิจกรรมชยะแห่งแลกไซ มีจำนวนองค์กรชุมชนส่วนน้อยที่ใช้กิจกรรมดังกล่าวเมื่อเปรียบเทียบกับองค์กรชุมชนทั้งหมด โดยคิดเป็นร้อยละไม่เกิน 6

ตารางที่ 5.29 การใช้ประเภทกิจกรรมในการสร้างความสัมพันธ์ท่ามกลางสมาชิกขององค์กรชุมชน

กิจกรรมในการสานสัมพันธ์ขององค์กรชุมชน	จำนวน	ร้อยละ
กิจกรรมตามประเพณี	93	71.54
การประชุมสัมมนาในที่อยู่อาศัย	77	59.23
การร่วมทำความสะอาดชุมชน	48	36.92
การทำบุญร่วมกัน	7	5.38
การส่งเสริมอาชีพภายในชุมชน	2	1.54
กิจกรรมชยะแห่งแลกไซ	1	0.77

การวิเคราะห์จำนวนประเภทกิจกรรมสานสัมพันธ์ในแต่ละองค์กรชุมชนดังตารางที่ 5.30 พบว่าโดยส่วนใหญ่องค์กรชุมชนจะใช้ 2 กิจกรรม มีจำนวน 61 องค์กรชุมชน คิดเป็นร้อยละ 46.92 รองลงมาใช้ 1 และ 3 กิจกรรม คิดเป็นร้อยละ 33.08 และ 13.85 ตามลำดับ จะมีองค์กรชุมชน 8 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 6.15 ที่ไม่ได้ใช้กิจกรรมสานสัมพันธ์กับสมาชิกองค์กรชุมชน จะมีแต่กลไกระบบการออมทรัพย์เพื่อการอยู่อาศัยเป็นกิจกรรมเชื่อมโยงกับสมาชิกเพียงเท่านั้น

ตารางที่ 5.30 จำนวนการใช้ประเภทกิจกรรมในการสร้างความสัมพันธ์ท่ามกลางสมาชิกขององค์กรชุมชน

จำนวนกิจกรรมสานสัมพันธ์กับสมาชิกองค์กรชุมชน	องค์กรชุมชน	ร้อยละ
0	8	6.15
1	43	33.08
2	61	46.92
3	18	13.85
รวม	130	100.00

5.2.4 การสร้างการมีส่วนร่วมสมาชิกขององค์กรชุมชน

การวิเคราะห์การสร้างการมีส่วนร่วมในการดำเนินแผนงานบ้านมั่นคงกับสมาชิกดังตารางที่ 5.31 องค์กรชุมชนใช้วิธีการสร้างการมีส่วนร่วมในการดำเนินแผนงานบ้านมั่นคงกับสมาชิกทั้งสิ้น 4 กิจกรรม เรียงจากกิจกรรมที่มีจำนวนองค์กรชุมชนใช้มากไปหาน้อย พบว่ากิจกรรมร่วมคิดในกระบวนการวางแผนด้านที่อยู่อาศัย มีองค์กรชุมชนจำนวน 101 องค์กรที่ใช้กิจกรรมนี้ คิดเป็นร้อยละ 77.69 รองลงมา คือ กิจการสื่อสารข้อมูลการดำเนินแผนงานให้กับ

สมาชิกอย่างต่อเนื่อง มีจำนวน 84 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 64.62 กิจกรรมรับฟังความคิดเห็น และข้อเสนอของสมาชิก มีจำนวน 57 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 43.85 และกิจกรรมการจัดกลุ่มสาระดำเนินการและแบ่งหน้าที่สมาชิกตามศักยภาพ มีจำนวน 47 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 36.15

ตารางที่ 5.31 การใช้ประเภทกิจกรรมในการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมกับสมาชิกขององค์กรชุมชน

วิธีการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมท่ามกลางสมาชิกองค์กรชุมชน	จำนวน	ร้อยละ
ร่วมคิดในกระบวนการวางแผนด้านที่อยู่อาศัย	101	77.69
การสื่อสารข้อมูลการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง	84	64.62
การรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอของสมาชิก	57	43.85
การจัดกลุ่มสาระดำเนินการและแบ่งหน้าที่สมาชิกตามศักยภาพ	47	36.15

การวิเคราะห์จำนวนประเภทกิจกรรมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในแต่ละองค์กรชุมชน ดังตารางที่ 5.32 พบว่าโดยส่วนใหญ่องค์กรชุมชนจะใช้ 1 กิจกรรม มีจำนวน 55 องค์กรชุมชน คิดเป็นร้อยละ 42.31 รองลงมาใช้ 2 และ 4 กิจกรรม คิดเป็นร้อยละ 24.62 และ 23.08 ตามลำดับ จะมีองค์กรชุมชน 2 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 1.54 ที่ไม่ได้ใช้กิจกรรมสานสัมพันธ์กับสมาชิกองค์กรชุมชน จะมีแต่กลไกระบบการออมทรัพย์เพื่อการอยู่อาศัยเป็นกิจกรรมเชื่อมโยงกับสมาชิกเพียงเท่านั้น

ตารางที่ 5.32 จำนวนการใช้ประเภทกิจกรรมในการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมกับสมาชิกขององค์กรชุมชน

จำนวนกิจกรรมสร้างการมีส่วนร่วมกับสมาชิก	องค์กรชุมชน	ร้อยละ
0	2	1.54
1	55	42.31
2	32	24.62
3	11	8.46
4	30	23.08
รวม	130	100.00

5.2.5 การบริหารระบบการเงิน

การบริหารระบบการเงินขององค์กรชุมชนแบ่งการวิเคราะห์เป็น 2 ประเด็น ได้แก่ 1) ระบบการเงินเพื่อความมั่นคงในที่ดินและที่อยู่อาศัย และ 2) การแก้ปัญหาการบริหารระบบการเงินขององค์กรชุมชน

ระบบการเงินเพื่อความมั่นคงในที่ดินและที่อยู่อาศัย

การวิเคราะห์ระบบการเงินเพื่อความมั่นคงในที่ดินและที่อยู่อาศัยดังตารางที่ 5.33 พบว่าองค์กรชุมชนทั้งหมดใช้ระบบการรวมกลุ่มออมทรัพย์

ตารางที่ 5.33 ลักษณะระบบการเงินในการพัฒนาชุมชน

ประเภทระบบการเงินในการพัฒนาชุมชน	จำนวน	ร้อยละ
การออมทรัพย์เพื่อการอยู่อาศัย	130	100

การแก้ปัญหาระบบการเงินขององค์กรชุมชน

การวิเคราะห์ปัญหาระบบการเงินและวิธีการแก้ปัญหขององค์กรชุมชนดังตารางที่ 5.34 พบว่าองค์กรชุมชนมีปัญหาเกี่ยวกับระบบการเงินเพื่อการอยู่อาศัย จำนวน 115 องค์กรชุมชน คิดเป็นร้อยละ 88.46 ส่วนองค์กรชุมชนที่เหลือจำนวน 15 องค์กร ไม่มีปัญหาเกี่ยวกับระบบการเงิน คิดเป็นร้อยละ 11.54

ตารางที่ 5.34 สถานการณ์ปัญหาระบบการเงินขององค์กรชุมชน

ปัญหาการออมทรัพย์	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มี	15	11.54
มี	115	88.46

สำหรับองค์กรชุมชนที่มีปัญหาระบบการเงินมีวิธีการแก้ปัญหาระบบการเงิน-การออมทรัพย์เพื่อการอยู่อาศัยเป็นจำนวนทั้งสิ้น 5 วิธี โดยเรียงลำดับที่นิยมใช้มากไปน้อยดังตาราง 5.35 ซึ่งวิธีการกำหนดอัตราการออมเงินตามความสามารถ ยึดหยุ่นเป็นรายวันหรือรายสัปดาห์ ให้มีความเหมาะสมกับสมาชิก มีจำนวนองค์กรชุมชน 83 องค์กรที่ใช้ระบบนี้ คิดเป็นร้อยละ 72.17 ขององค์กรที่มีปัญหาระบบการเงิน รองลงมาเป็นการปรึกษาท่ามกลางสมาชิกเพื่อหาข้อตกลงร่วมกันในการแก้ปัญหาเฉพาะรายกรณี มีจำนวนองค์กรชุมชน 33 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 28.70 ใช้ระบบค้ำประกันท่ามกลางสมาชิกด้วยกัน 1 ต่อ 3 คน มีจำนวนองค์กรชุมชน 26 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 22.61 วิธีการให้องค์กรที่เกี่ยวข้องมาประสานความเข้าใจร่วมกัน จำนวนองค์กรชุมชนที่ใช้ 16 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 13.91 และวิธีการส่งเสริมการสร้างรายได้ให้กับสมาชิก มีจำนวนองค์กรชุมชน 2 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 1.74

ตารางที่ 5.35 วิธีการแก้ปัญหาระบบการเงิน-การออมทรัพย์เพื่อการอยู่อาศัยขององค์กรชุมชน

วิธีการแก้ปัญหาระบบการเงิน-การออมทรัพย์เพื่อการอยู่อาศัยขององค์กรชุมชน	จำนวน	ร้อยละ
การกำหนดอัตราดอกเบี้ยตามความสามารถ หรือการออมรายวัน	83	72.17
ปรึกษาท่ามกลางสมาชิกเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะรายกรณี	33	28.70
ระบบค้ำประกันท่ามกลางสมาชิกด้วยกัน 1 ต่อ 3	26	22.61
นำองค์กรที่เกี่ยวข้องมาประสานความเข้าใจร่วมกัน	16	13.91
ส่งเสริมการสร้างรายได้	2	1.74

สำหรับจำนวนวิธีการแก้ปัญหาระบบการเงินขององค์กรชุมชนนำมาจำแนกแต่ละองค์กรชุมชนเพื่อวิเคราะห์จำนวนวิธีขององค์กรชุมชนที่นำมาใช้แก้ปัญหาระบบการเงินดังตารางที่ 5.36 พบว่าโดยส่วนใหญ่ขององค์กรชุมชนจะใช้เพียงวิธีการเดียวในการแก้ปัญหา มีจำนวนองค์กรชุมชนอยู่ในลักษณะนี้ 72 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 55.38 ขององค์กรชุมชนทั้งหมด รองลงมาใช้ 2 วิธี มีจำนวน 42 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 32.31 และใช้ 3 วิธี มีจำนวนองค์กร 1 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 0.77 ส่วนขององค์กรชุมชนที่ไม่มีปัญหาระบบการเงินมีจำนวน 15 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 11.54

ตารางที่ 5.36 จำนวนวิธีการแก้ปัญหาระบบการเงิน-การออมทรัพย์เพื่อการอยู่อาศัยขององค์กรชุมชน

จำนวนการใช้วิธีการแก้ปัญหาการเงินขององค์กรชุมชน	องค์กรชุมชน	ร้อยละ
0	15	11.54
1	72	55.38
2	42	32.31
3	1	0.77
รวม	130	100.00

5.2.6 การบริหารการตัดสินใจในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงกับสมาชิกขององค์กรชุมชน

การบริหารการตัดสินใจในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงกับสมาชิกขององค์กรชุมชนใช้กรอบแนวคิดด้านโครงข่ายทางสังคมกับกระบวนการตัดสินใจที่กล่าวโดย de Kruijff (2008) เกี่ยวกับการขาดความรู้ความเข้าใจและขาดข้อมูลองค์ความรู้ในการสร้างทัศนคติต่อวัตถุประสงค์ของโครงการบ้านมั่นคงที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ซึ่งจะมีผลต่อกระบวนการตัดสินใจร่วมกันในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง ดังนั้นการวิเคราะห์วิธีการตัดสินใจร่วมกัน การสร้างความเข้าใจร่วมกัน และการแก้ปัญหาคือความขัดแย้งความคิดเห็นในการตัดสินใจท่ามกลาง

สมาชิกขององค์กรชุมชน จะสามารถทำให้เข้าใจถึงลักษณะโครงสร้างและวิธีการในการสร้างความเข้าใจและทัศนคติร่วมกันในการตัดสินใจเพื่อการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง ทั้งนี้จะมีการวิเคราะห์เพิ่มเติมโดยใช้กรอบแนวคิดนี้กับสมาชิกขององค์กรชุมชนไว้ในปีที่ 6

การวิเคราะห์บทบาทขององค์กรชุมชนในการบริหารกระบวนการตัดสินใจของการดำเนินแผนงานโครงการบ้านมั่นคงมุ่งเน้นการวิเคราะห์เป็น 3 ประเด็น ได้แก่ 1) แบบแผนการตัดสินใจขององค์กรชุมชน 2) การสร้างความเข้าใจร่วมกันกับสมาชิกขององค์กรชุมชน และ 3) การแก้ปัญหาความขัดแย้งความคิดเห็นในการตัดสินใจท่ามกลางสมาชิกขององค์กรชุมชน

แบบแผนการตัดสินใจขององค์กรชุมชน

การวิเคราะห์ด้วยข้อมูลจากแบบสอบถามกับองค์กรชุมชนเกี่ยวกับแบบแผนการตัดสินใจขององค์กรชุมชนจำแนกประเภทกลุ่มการตัดสินใจเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) หัวหน้าคณะกรรมการองค์กรชุมชน 2) คณะกรรมการองค์กรชุมชน 3) สมาชิกทั้งหมดขององค์กรชุมชน และ 4) ผู้มีส่วนได้เสียทั้งภายนอกและภายในชุมชน โดยวิเคราะห์ในแต่ละขั้นตอนการดำเนินแผนงานโครงการบ้านมั่นคงที่แบ่งไว้ 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การกำหนดแนวทางแก้ปัญหาความไม่มั่นคงในการอยู่อาศัย 2) การกำหนดรูปแบบและการเลือกขั้นตอนการดำเนินโครงการ 3) กำหนดบทบาทผู้ดำเนินงานแต่ละขั้นตอน 4) การกำหนดงบประมาณโครงการ 5) การกำหนดรูปแบบและรายละเอียดของผังชุมชน และ 6) การกำหนดรูปแบบการดำเนินการก่อสร้างผังชุมชน ดังตารางที่ 5.37 พบว่าโดยส่วนใหญ่ในทุกขั้นตอนการดำเนินแผนงานโครงการบ้านมั่นคงแบบแผนการตัดสินใจขององค์กรชุมชนจะจัดให้สมาชิกทั้งหมดร่วมกันตัดสินใจ มีจำนวนองค์กรชุมชนให้ลักษณะนี้มากกว่า 126 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 96.92 ขององค์กรชุมชนทั้งหมด

กล่าวโดยสรุปได้ว่าบทบาทขององค์กรชุมชนในการบริหารการตัดสินใจแต่ละขั้นตอนของการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงส่วนใหญ่ใช้การตัดสินใจร่วมกันของสมาชิกขององค์กรชุมชน

ตารางที่ 5.37 แบบแผนการตัดสินใจขององค์กรชุมชน

ขั้นตอนกระบวนการวางแผน	จำนวนชุมชน				รวม
	หัวหน้า	คณะ	สมาชิก	ผู้มีส่วน	
	คณะกรรมการ	กรรมการ	ทั้งหมด	ได้เสีย	
กำหนดแนวทางแก้ปัญหาความไม่มั่นคงในการอยู่อาศัย	2 (1.54)	1 (0.77)	126 (96.92)	1 (0.77)	130 (100)
กำหนดรูปแบบและการเลือกขั้นตอนการดำเนินโครงการ	1 (0.77)	-	129 (99.23)	-	130 (100)
กำหนดบทบาทผู้ดำเนินงานแต่ละขั้นตอน	2 (1.54)	2 (1.54)	125 (96.15)	1 (0.77)	130 (100)
กำหนดงบประมาณโครงการ	1 (0.77)	-	127 (97.69)	2 (1.54)	130 (100)
กำหนดรูปแบบและรายละเอียดของผังชุมชน	1 (0.77)	-	127 (97.69)	2 (1.54)	130 (100)
กำหนดรูปแบบการดำเนินการก่อสร้างผังชุมชน	1 (0.77)	-	127 (97.69)	2 (1.54)	130 (100)

หมายเหตุ - ตัวเลขในวงเล็บ หมายถึง ค่าร้อยละ

การสร้างความเข้าใจร่วมกันกับสมาชิกองค์กรชุมชน

การสร้างความเข้าใจร่วมกันกับสมาชิกองค์กรชุมชนจะสอดคล้องกับแนวคิดของ Turk (1973) Timpka et al. (2007) Pearce (2009) de Kruijff (2008) เกี่ยวกับวิธีการติดต่อสื่อสารสมาชิกขององค์กรชุมชนร่วมกันเพื่อสร้างการรับรู้ให้เกิดการให้คุณค่าของการรวมกลุ่มเพื่อการตัดสินใจร่วมกันในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง

ตารางที่ 5.38 วิธีการสร้างความเข้าใจร่วมกันกับสมาชิกขององค์กรชุมชน

วิธีการสร้างความเข้าใจร่วมกันกับสมาชิกขององค์กรชุมชน	จำนวนชุมชน	ร้อยละ
การสื่อสารข้อมูลการดำเนินโครงการให้เข้าใจร่วมกันท่ามกลางผู้มีส่วนได้เสียอย่างต่อเนื่อง	107	82.31
การสร้างตัวแทนในกลุ่มย่อยเพื่อประสานความเข้าใจในโครงการ	75	57.69
การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในกระบวนการวางแผน	62	47.69
นำกลุ่มชุมชนที่ประสบความสำเร็จจากโครงการบ้านมั่นคงมาให้ความรู้	8	6.15

การวิเคราะห์การสร้างความเข้าใจร่วมกันกับสมาชิกขององค์กรชุมชนดังตารางที่ 5.38 องค์กรชุมชนมีวิธีการสร้างความเข้าใจร่วมกัน จำนวนทั้งสิ้น 4 วิธีการ เรียงจากวิธีการที่องค์กรชุมชนใช้มากที่สุดไปหาน้อย พบว่าการสื่อสารข้อมูลการดำเนินโครงการให้เข้าใจร่วมกันท่ามกลางผู้มีส่วนได้เสียอย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีองค์กรชุมชนใช้วิธีการนี้จำนวน 107 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 82.31 ขององค์กรชุมชนทั้งหมด รองลงมาเป็นวิธีการสร้างตัวแทนในกลุ่มย่อยเพื่อประสานความเข้าใจในโครงการ มีจำนวนองค์กรชุมชน 75 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 57.69 วิธีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในกระบวนการวางแผน มีจำนวนองค์กรชุมชน 62 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 47.69

และวิธีการนำกลุ่มชุมชนที่ประสบความสำเร็จจากโครงการบ้านมั่นคงอื่นมาให้ความรู้ มีจำนวน 8 องค์กรชุมชน คิดเป็นร้อยละ 6.15

การแก้ปัญหาความขัดแย้งความคิดเห็นในการตัดสินใจท่ามกลางสมาชิกองค์กรชุมชน

การวิเคราะห์การแก้ปัญหาความขัดแย้งความคิดเห็นในการตัดสินใจท่ามกลางสมาชิกองค์กรชุมชนเป็นบทบาทของการเลือกวิธีการแก้ปัญหาของแต่ละองค์กรชุมชนในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง จากข้อมูลแบบสอบถามองค์กรชุมชนวิเคราะห์ดังตารางที่ 5.39 พบว่าองค์กรชุมชนมีวิธีการแก้ปัญหา 6 วิธี เรียงจากมากไปหาน้อย ซึ่งวิธีการได้รับความนิยมในการแก้ปัญหามากที่สุด คือ การเสนอแนวคิดความต้องการของแต่ละบุคคลและให้สมาชิกยอมรับร่วมกัน มีองค์กรชุมชนที่ใช้วิธีการนี้จำนวน 97 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 74.62 ขององค์กรทั้งหมด รองลงมาคือการสร้างความเข้าใจในโครงการกับสมาชิกอย่างต่อเนื่อง มีจำนวนองค์กรชุมชน 76 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 58.46 การนำองค์กรที่เกี่ยวข้องเข้ามาประสานความเข้าใจร่วมกัน มีจำนวนองค์กร 31 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 23.85 การใช้ระบบผู้อาวุโสเป็นที่เคารพของสมาชิกเป็นผู้ตัดสินใจ มีจำนวนองค์กรชุมชน 21 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 16.15 การสร้างความโปร่งใสและความยุติธรรมในการดำเนินงาน มีจำนวน 12 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 9.23 และ การดำเนินการให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรม มีจำนวนองค์กร 2 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 1.54

ตารางที่ 5.39 วิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้งความคิดเห็นในการตัดสินใจขององค์กรชุมชน

วิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้งความคิดเห็นในการตัดสินใจ	จำนวนชุมชน	ร้อยละ
การเสนอแนวคิดความต้องการของแต่ละบุคคลและให้สมาชิกยอมรับร่วมกัน	97	74.62
สร้างความเข้าใจในโครงการกับสมาชิกอย่างต่อเนื่อง	76	58.46
นำองค์กรที่เกี่ยวข้องเข้ามาประสานความเข้าใจร่วมกัน	31	23.85
การใช้ระบบผู้อาวุโสเป็นที่เคารพของสมาชิกเป็นผู้ตัดสินใจ	21	16.15
สร้างความโปร่งใสและความยุติธรรมในการดำเนินงาน	12	9.23
ดำเนินการให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรม	2	1.54

5.3 การวิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทขององค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมต่างกัน

การวิเคราะห์บทบาทขององค์กรชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาชุมชน จำแนกตามประเภทการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนที่ได้ศึกษาวิเคราะห์จากบทที่ 4 ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็น และ 2) การมีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วน โดยการวิเคราะห์บทบาทขององค์กรชุมชนในแต่ละประเภทของการมีส่วนร่วม ซึ่งการวิเคราะห์มี 2 ประเด็น

ได้แก่ 1) บทบาทด้านการปฏิสัมพันธ์กับองค์กรภายนอก และ 2) บทบาทด้านการปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกขององค์กรชุมชน

การวิเคราะห์บทบาทขององค์กรชุมชนทำโดยการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามที่ได้มาจากองค์กรชุมชนในกรุงเทพมหานคร นำค่าข้อมูลจากแบบสอบถามมาแจกแจงความถี่และวิเคราะห์สัดส่วนค่าร้อยละเปรียบเทียบบทบาทขององค์กรชุมชนที่จำแนกโดยประเภทการมีส่วนร่วม

นำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบตารางความถี่และค่าร้อยละที่เกิดขึ้นจากบทบาทขององค์กรชุมชนแต่ละแห่งในกรุงเทพมหานครเพื่อการเปรียบเทียบระดับค่าบทบาทขององค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมในลักษณะต่างกัน โดยค่าร้อยละจะมีการแปลระดับค่าด้วยวิธีของเอกซัย กีสุขพันธ์ (2552 หน้า 13) ได้แก่

ค่าร้อยละ 80-100	หมายถึง	มีระดับค่าบทบาทขององค์กรชุมชนมากที่สุด
ค่าร้อยละ 60-79	หมายถึง	มีระดับค่าบทบาทขององค์กรชุมชนมาก
ค่าร้อยละ 40-59	หมายถึง	มีระดับค่าบทบาทขององค์กรชุมชนน้อย
ค่าน้อยกว่าร้อยละ 40	หมายถึง	มีระดับค่าบทบาทขององค์กรชุมชนน้อยที่สุด

5.3.1 บทบาทด้านการปฏิสัมพันธ์กับการแทรกแซงสนับสนุนจากองค์กรอื่น

ในการปฏิสัมพันธ์ขององค์กรชุมชนกับองค์กรภายนอกเป็นการสะท้อนถึงลักษณะปฏิสัมพันธ์ที่ทำให้เกิดการแทรกแซงสนับสนุนทรัพยากรต่างๆ ที่จำเป็นต่อกระบวนการวางแผนและดำเนินโครงการบ้านมั่นคงขององค์กรชุมชน ซึ่งในการวิจัยได้แบ่งการแทรกแซงที่เกิดขึ้นปฏิสัมพันธ์ขององค์กรชุมชนกับองค์กรภายนอกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการเงิน ด้านองค์ความรู้ และด้านการดำเนินงาน ผลการวิเคราะห์ดังตารางที่ 5.40 จำแนกการอธิบายบทบาทด้านการเชื่อมโยงกับองค์กรที่เกี่ยวข้องเป็น 2 ด้าน ได้แก่ 1) องค์กรภายในชุมชน และ 2) องค์กรภายนอกชุมชน

ตารางที่ 5.40 การเปรียบเทียบบทบาทขององค์กรชุมชนด้านการเชื่อมโยงและการแทรกแซงขององค์กรที่เกี่ยวข้อง
จำแนกตามระดับการมีส่วนร่วม

บทบาทด้านการเชื่อมโยง กับองค์กรที่เกี่ยวข้อง	ระดับการมีส่วนร่วม					
	ให้ความความคิดเห็น			หุ้นส่วน		
	จำนวน (n=31)	ร้อยละ	แปลผล	จำนวน (n=99)	ร้อยละ	แปลผล
1. การเชื่อมโยงกับองค์กรภายในชุมชน						
กลุ่มสวัสดิการชุมชน	1	3.23	น้อยที่สุด	12	12.12	น้อยที่สุด
การเงิน	1	3.23	น้อยที่สุด	11	11.11	น้อยที่สุด
ความรู้	0	0.00	น้อยที่สุด	5	5.05	น้อยที่สุด
การดำเนินการ	0	0.00	น้อยที่สุด	10	10.10	น้อยที่สุด
อาสาสมัครส่งเสริมสิทธิบุคคล (อสส.)	3	9.68	น้อยที่สุด	8	8.08	น้อยที่สุด
การเงิน	1	3.23	น้อยที่สุด	4	4.04	น้อยที่สุด
ความรู้	3	9.68	น้อยที่สุด	7	7.07	น้อยที่สุด
การดำเนินการ	2	6.45	น้อยที่สุด	4	4.04	น้อยที่สุด
อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อพปร.)	1	3.23	น้อยที่สุด	2	2.02	น้อยที่สุด
การเงิน	0	0.00	น้อยที่สุด	1	1.01	น้อยที่สุด
ความรู้	1	3.23	น้อยที่สุด	2	2.02	น้อยที่สุด
การดำเนินการ	1	3.23	น้อยที่สุด	2	2.02	น้อยที่สุด
2. การเชื่อมโยงกับองค์กรภายนอกชุมชน						
สำนักงานพัฒนาองค์กรชุมชน	31	100.00	มากที่สุด	99	100.00	มากที่สุด
การเงิน	31	100.00	มากที่สุด	97	97.98	มากที่สุด
ความรู้	17	54.84	น้อย	64	64.65	มาก
การดำเนินการ	17	54.84	น้อย	55	55.56	น้อย
สหพันธ์พัฒนาองค์กรชุมชนคนจนเมือง แห่งชาติ (สอช.)	29	93.55	มากที่สุด	93	93.94	มากที่สุด
การเงิน	0	0.00	น้อยที่สุด	2	2.02	น้อยที่สุด
ความรู้	18	58.06	น้อย	86	86.87	มากที่สุด
การดำเนินการ	29	93.55	มากที่สุด	86	86.87	มากที่สุด
สำนักงานเขตฯ	7	22.58	น้อยที่สุด	31	31.31	น้อยที่สุด
การเงิน	3	9.68	น้อยที่สุด	9	9.09	น้อยที่สุด
ความรู้	6	19.35	น้อยที่สุด	19	19.19	น้อยที่สุด
การดำเนินการ	7	22.58	น้อยที่สุด	29	29.29	น้อยที่สุด
สำนักงานทรัพย์สินฯ	18	58.06	น้อย	17	17.17	น้อยที่สุด
การเงิน	8	25.81	น้อยที่สุด	6	6.06	น้อยที่สุด
ความรู้	17	54.84	น้อย	12	12.12	น้อยที่สุด
การดำเนินการ	13	41.94	น้อย	13	13.13	น้อยที่สุด
กรมส่งเสริมสหกรณ์	0	0.00	ไม่เชื่อมโยง	12	12.12	น้อยที่สุด
การเงิน	0	0.00	ไม่เชื่อมโยง	2	2.02	น้อยที่สุด
ความรู้	0	0.00	ไม่เชื่อมโยง	11	11.11	น้อยที่สุด
การดำเนินการ	0	0.00	ไม่เชื่อมโยง	10	10.10	น้อยที่สุด
มูลนิธิดวงประทีป	0	0.00	ไม่เชื่อมโยง	6	6.06	น้อยที่สุด
การเงิน	0	0.00	ไม่เชื่อมโยง	5	5.05	น้อยที่สุด
ความรู้	0	0.00	ไม่เชื่อมโยง	6	6.06	น้อยที่สุด
การดำเนินการ	0	0.00	ไม่เชื่อมโยง	6	6.06	น้อยที่สุด

ตารางที่ 5.40 การเปรียบเทียบบทบาทขององค์กรชุมชนด้านการเชื่อมโยงและการแทรกแซงขององค์กรที่เกี่ยวข้อง
จำแนกตามระดับการมีส่วนร่วม

บทบาทด้านการเชื่อมโยง กับองค์กรที่เกี่ยวข้อง	ระดับการมีส่วนร่วม					
	ให้ความคิดเห็น			หุ้นส่วน		
	จำนวน (n=31)	ร้อยละ	แปลผล	จำนวน (n=99)	ร้อยละ	แปลผล
ศูนย์ส่งเสริมเมอร์ซี	0	0.00	ไม่เชื่อมโยง	6	6.06	น้อยที่สุด
การเงิน	0	0.00	ไม่เชื่อมโยง	5	5.05	น้อยที่สุด
ความรู้	0	0.00	ไม่เชื่อมโยง	6	6.06	น้อยที่สุด
การดำเนินการ	0	0.00	ไม่เชื่อมโยง	6	6.06	น้อยที่สุด
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริม สุขภาพ (สสส.)	0	0.00	ไม่เชื่อมโยง	2	2.02	น้อยที่สุด
การเงิน	0	0.00	ไม่เชื่อมโยง	2	2.02	น้อยที่สุด
ความรู้	0	0.00	ไม่เชื่อมโยง	2	2.02	น้อยที่สุด
การดำเนินการ	0	0.00	ไม่เชื่อมโยง	2	2.02	น้อยที่สุด
ศูนย์สาธารณสุข	0	0.00	ไม่เชื่อมโยง	2	2.02	น้อยที่สุด
การเงิน	0	0.00	ไม่เชื่อมโยง	2	2.02	น้อยที่สุด
ความรู้	0	0.00	ไม่เชื่อมโยง	2	2.02	น้อยที่สุด
การดำเนินการ	0	0.00	ไม่เชื่อมโยง	2	2.02	น้อยที่สุด
กรมส่งเสริมพื้นที่	0	0.00	ไม่เชื่อมโยง	1	1.01	น้อยที่สุด
การเงิน	0	0.00	ไม่เชื่อมโยง	0	0.00	น้อยที่สุด
ความรู้	0	0.00	ไม่เชื่อมโยง	1	1.01	น้อยที่สุด
การดำเนินการ	0	0.00	ไม่เชื่อมโยง	0	0.00	น้อยที่สุด
เครดิตยูเนียน	0	0.00	ไม่เชื่อมโยง	1	1.01	น้อยที่สุด
การเงิน	0	0.00	ไม่เชื่อมโยง	1	1.01	น้อยที่สุด
ความรู้	0	0.00	ไม่เชื่อมโยง	0	0.00	น้อยที่สุด
การดำเนินการ	0	0.00	ไม่เชื่อมโยง	0	0.00	น้อยที่สุด
กรุงเทพมหานคร (กทม.)	0	0.00	ไม่เชื่อมโยง	1	1.01	น้อยที่สุด
การเงิน	0	0.00	ไม่เชื่อมโยง	1	1.01	น้อยที่สุด
ความรู้	0	0.00	ไม่เชื่อมโยง	1	1.01	น้อยที่สุด
การดำเนินการ	0	0.00	ไม่เชื่อมโยง	1	1.01	น้อยที่สุด
กรมตรวจบัญชี	0	0.00	ไม่เชื่อมโยง	1	1.01	น้อยที่สุด
การเงิน	0	0.00	ไม่เชื่อมโยง	0	0.00	น้อยที่สุด
ความรู้	0	0.00	ไม่เชื่อมโยง	1	1.01	น้อยที่สุด
การดำเนินการ	0	0.00	ไม่เชื่อมโยง	1	1.01	น้อยที่สุด
หมายเหตุ- ค่าร้อยละ 80-100	หมายถึง	มีระดับค่าบทบาทขององค์กรชุมชนมากที่สุด				
ค่าร้อยละ 60-79	หมายถึง	มีระดับค่าบทบาทขององค์กรชุมชนมาก				
ค่าร้อยละ 40-59	หมายถึง	มีระดับค่าบทบาทขององค์กรชุมชนน้อย				
ค่าน้อยกว่าร้อยละ 40	หมายถึง	มีระดับบทบาทขององค์กรชุมชนน้อยที่สุด				

การวิเคราะห์บทบาทการเชื่อมโยงแทรกแซงขององค์กรภายในชุมชนพบว่าองค์กรชุมชนมีการเชื่อมโยงแทรกแซงจากองค์กรภายในชุมชน 3 องค์กร คือ กลุ่มสวัสดิการชุมชน กลุ่มอาสาสมัครส่งเสริมสิทธิบุคคล และกลุ่มอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนขององค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็นและแบบหุ้นส่วนมีบทบาทอยู่ในระดับน้อยที่สุดเหมือนกัน สิ่งนี้

สะท้อนได้ว่าการเชื่อมโยงและการแทรกแซงขององค์กรภายในชุมชนไม่ได้มีผลต่อรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมกับองค์กรภายนอกขององค์กรชุมชน

สำหรับบทบาทการเชื่อมโยงและการแทรกแซงจากองค์กรภายนอกชุมชนพบว่ามีความแตกต่างระหว่างระดับการมีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็นกับแบบหุ่นส่วนอยู่ 3 องค์กร ได้แก่ 1) การเชื่อมโยงกับสำนักงานพัฒนาองค์กรชุมชนในด้านความรู้ องค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็นมีบทบาทอยู่ในระดับน้อย ส่วนองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบหุ่นส่วนมีบทบาทอยู่ในระดับมาก 2) การเชื่อมโยงกับสหพันธ์พัฒนาองค์กรชุมชนคนจนเมืองแห่งชาติ (สอช.) ในด้านความรู้ องค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็นมีบทบาทอยู่ในระดับน้อย ส่วนองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบหุ่นส่วนมีบทบาทอยู่ในระดับมากที่สุด และ 3) การเชื่อมโยงกับสำนักงานทรัพย์สินฯ จำนวนองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็นมีบทบาทอยู่ในระดับน้อย ส่วนองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบหุ่นส่วนมีบทบาทอยู่ในระดับมาก ในด้านความรู้องค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็นมีบทบาทอยู่ในระดับน้อย ส่วนองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบหุ่นส่วนมีบทบาทอยู่ในระดับน้อยที่สุด และในด้านการดำเนินการองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็นมีบทบาทอยู่ในระดับน้อย ส่วนองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบหุ่นส่วนมีบทบาทอยู่ในระดับน้อยที่สุด

สำหรับองค์กรภายนอกชุมชน ได้แก่ กรมส่งเสริมสหกรณ์ มูลนิธิดวงประทีป ศูนย์ส่งเสริมเมอร์ซี สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ศูนย์สาธารณสุข กรมส่งเสริมพื้นที่ เครดิทยูเนียน กรุงเทพมหานคร (กทม.) และกรมตรวจบัญชี ไม่มีการเชื่อมโยงกับองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็น สำหรับองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบหุ่นส่วนมีการเชื่อมโยงทุกองค์กรแต่มีบทบาทอยู่ในระดับน้อยที่สุด

กล่าวได้ว่าองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบหุ่นส่วนจะมีบทบาทการเชื่อมโยงและการแทรกแซงจากองค์กรภายนอกชุมชนมีจำนวนมากกว่าและมีความหลากหลายของประเภทองค์กรภายนอกที่เชื่อมโยงมากกว่าองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็น นอกจากนี้ องค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบหุ่นส่วนจะมีการเชื่อมโยงกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนและสหพันธ์พัฒนาองค์กรชุมชนคนจนเมืองแห่งชาติโดยเฉพาะด้านความรู้ในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงมากกว่าองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็น สรุปคือบทบาทการเชื่อมโยงและการแทรกแซงกับองค์กรภายนอกในระดับค่าที่สูงมีผลต่อการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน

แบบหุ้นส่วน และการเชื่อมโยงกับองค์กรภายนอกในระดับต่ำจะมีผลต่อการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนแบบให้ความคิดเห็น

5.3.2 บทบาทด้านการปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกขององค์กรชุมชน

ผลการวิเคราะห์ดังตารางที่ 5.41 จำแนกการอธิบายบทบาทด้านการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงเป็น 6 ด้าน ได้แก่ 1) การประสานงานกับองค์กรภายนอก 2) การสร้างการรับรู้วัตถุประสงค์ในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง 3) การสร้างการรับรู้วัตถุประสงค์ในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง 4) การสร้างการมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงกับสมาชิก 5) การบริหารระบบการเงิน และ 6) การบริหารการตัดสินใจในโครงการบ้านมั่นคง

ตารางที่ 5.41 การเปรียบเทียบบทบาทขององค์กรชุมชนด้านการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงจำแนกตามระดับการมีส่วนร่วม

บทบาทการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง	ระดับการมีส่วนร่วม					
	ให้ความคิดเห็น			หุ้นส่วน		
	จำนวน (n=31)	ร้อยละ	แปลผล	จำนวน (n=99)	ร้อยละ	แปลผล
1. การประสานงานกับองค์กรภายนอก						
ตัวเชื่อมโยงกระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างสมาชิกชุมชนกับองค์กรภายนอก	29	93.55	มากที่สุด	98	98.99	มากที่สุด
สร้างความเข้าใจในโครงการบ้านมั่นคงกับสมาชิก	10	32.26	น้อยที่สุด	50	50.51	น้อย
ดำเนินการและนำเสนอความก้าวหน้าของโครงการ	12	38.71	น้อยที่สุด	36	36.36	น้อยที่สุด
2. การสร้างการรับรู้วัตถุประสงค์ในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง						
2.1 จำนวนองค์กรชุมชนที่ใช้แต่ละวิธีการ						
การประชุมใหญ่ทั้งชุมชน	29	93.55	มากที่สุด	91	91.92	มากที่สุด
การพูดคุยกลุ่มย่อยภายในชุมชน	18	58.06	น้อย	88	88.89	มากที่สุด
การประชาสัมพันธ์ภายในชุมชน	20	64.52	มาก	64	64.65	มาก
2.2 การประเมินประสิทธิภาพการรับรู้วัตถุประสงค์แต่ละวิธีการ						
การประชุมใหญ่ทั้งชุมชน						
มาก	2	1.54	น้อยที่สุด	20	15.38	น้อยที่สุด
ปาน	8	6.15	น้อยที่สุด	41	31.54	น้อยที่สุด
น้อย	20	15.38	น้อยที่สุด	32	24.62	น้อยที่สุด
การพูดคุยกลุ่มย่อย						
มาก	15	11.54	น้อยที่สุด	64	49.23	มากที่สุด
ปาน	11	8.46	น้อยที่สุด	25	19.23	น้อยที่สุด
น้อย	3	2.31	น้อยที่สุด	2	1.54	น้อยที่สุด
การประชาสัมพันธ์ภายในชุมชน						
มาก	14	10.77	น้อยที่สุด	14	10.77	น้อยที่สุด
ปาน	10	7.69	น้อยที่สุด	18	13.85	น้อยที่สุด
น้อย	6	4.62	น้อยที่สุด	40	30.77	น้อยที่สุด
3. การสร้างกิจกรรมสานสัมพันธ์ท่ามกลางสมาชิก						
กิจกรรมตามประเพณี	27	87.10	มากที่สุด	66	66.67	มาก
การประชุมสัมมนาด้านที่อยู่อาศัย	14	45.16	น้อย	63	63.64	มาก

ตารางที่ 5.41 การเปรียบเทียบบทบาทขององค์กรชุมชนด้านการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงจำแนกตามระดับการมีส่วนร่วม

บทบาทการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง	ระดับการมีส่วนร่วม					
	ให้ความคิดเห็น			หุ้นส่วน		
	จำนวน (n=31)	ร้อยละ	แปลผล	จำนวน (n=99)	ร้อยละ	แปลผล
การร่วมทำความสะอาดชุมชน	9	29.03	น้อยที่สุด	39	39.39	น้อยที่สุด
การทำบุญร่วมกัน	4	12.90	น้อยที่สุด	3	3.03	น้อยที่สุด
การส่งเสริมอาชีพภายในชุมชน	0	0.00	ไม่มี	2	2.02	น้อยที่สุด
กิจกรรมขยะแห้งแลกไข่	0	0.00	ไม่มี	1	1.01	น้อยที่สุด
4. การสร้างการมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงกับสมาชิก						
ร่วมคิดในกระบวนการวางแผนด้านที่อยู่อาศัย	22	70.97	มาก	79	79.80	มาก
การสื่อสารข้อมูลการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง	13	41.94	น้อย	71	71.72	มาก
การรับฟังความคิดเห็นข้อเสนอของสมาชิก	14	45.16	น้อย	43	43.43	น้อย
การจัดกลุ่มสาระดำเนินการและแบ่งหน้าที่สมาชิกตามศักยภาพ	8	25.81	น้อยที่สุด	39	39.39	น้อยที่สุด
5. การบริหารระบบการเงิน						
5.1 ระบบการเงินเพื่อความมั่นคงในที่ดินและที่อยู่อาศัย						
การออมทรัพย์เพื่อการอยู่อาศัย	31	100.00	มากที่สุด	99	100.00	มากที่สุด
5.2 การแก้ปัญหาระบบการเงิน						
5.2.1 สถานการณ์ปัญหา						
ไม่มีปัญหา	6	19.35	น้อยที่สุด	9	9.09	น้อยที่สุด
มีปัญหา	25	80.65	มากที่สุด	90	90.91	มากที่สุด
5.2.2 วิธีการแก้ปัญหาระบบการเงิน						
การกำหนดอัตราการออมเงินตามความสามารถ หรือการออมรายวัน	16	51.61	น้อย	67	67.68	มาก
ปรึกษากันท่ามกลางสมาชิกเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะรายกรณี	7	22.58	น้อยที่สุด	26	26.26	น้อยที่สุด
ระบบค้ำประกันท่ามกลางสมาชิกด้วยกัน 1 ต่อ 3	3	9.68	น้อยที่สุด	22	22.22	น้อยที่สุด
นำองค์กรที่เกี่ยวข้องมาประสานความเข้าใจร่วมกัน	3	9.68	น้อยที่สุด	13	13.13	น้อยที่สุด
ส่งเสริมการสร้างรายได้	0	0.00	ไม่มี	2	2.02	น้อยที่สุด
6. การบริหารการตัดสินใจในโครงการบ้านมั่นคง						
6.1 แบบแผนการตัดสินใจ						
หัวหน้าองค์กรชุมชน	0	0.00	ไม่มี	1	1.01	น้อยที่สุด
สมาชิกชุมชน	31	100.00	มากที่สุด	98	98.99	มากที่สุด
6.2 การสร้างความเข้าใจร่วมกันกับสมาชิก						
การสื่อสารข้อมูลการดำเนินโครงการให้เข้าใจร่วมกันท่ามกลางผู้มีส่วนได้เสียอย่างต่อเนื่อง	18	58.06	น้อย	89	89.90	มากที่สุด
การสร้างตัวแทนในกลุ่มย่อยเพื่อประสานความเข้าใจในโครงการ	6	19.35	น้อยที่สุด	69	69.70	มาก
การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในกระบวนการวางแผน	16	51.61	น้อย	46	46.46	น้อย
นำกลุ่มชุมชนที่ประสบความสำเร็จจากโครงการบ้านมั่นคงมาให้ความรู้	0	0.00	ไม่มี	8	8.08	น้อยที่สุด

ตารางที่ 5.41 การเปรียบเทียบบทบาทขององค์กรชุมชนด้านการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงจำแนกตามระดับการมีส่วนร่วม

บทบาทการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง	ระดับการมีส่วนร่วม					
	ให้ความคิดเห็น			หุ้นส่วน		
	จำนวน (n=31)	ร้อยละ	แปลผล	จำนวน (n=99)	ร้อยละ	แปลผล
6.3 การแก้ปัญหาความขัดแย้งความคิดเห็นในการตัดสินใจท่ามกลางสมาชิกองค์กรชุมชน						
การเสนอแนวความคิดความต้องการของแต่ละบุคคลและให้สมาชิกยอมรับร่วมกัน	16	51.61	น้อย	81	81.82	มากที่สุด
สร้างความเข้าใจในโครงการกับสมาชิกอย่างต่อเนื่อง	14	45.16	น้อย	62	62.63	มาก
นำองค์กรที่เกี่ยวข้องเข้ามาประสานความเข้าใจร่วมกัน	19	61.29	มาก	12	12.12	น้อยที่สุด
สร้างความโปร่งใสและความยุติธรรมในการดำเนินงาน	5	16.13	น้อยที่สุด	7	7.07	น้อยที่สุด
การใช้ระบบผู้อาวุโสเป็นที่เคารพของสมาชิกเป็นผู้ตัดสินใจ	13	41.94	น้อย	8	8.08	น้อยที่สุด
ดำเนินการให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรม	0	0.00	ไม่มี	2	2.02	น้อยที่สุด
หมายเหตุ-ค่าร้อยละ 80-100	หมายถึง	มีระดับค่าบทบาทขององค์กรชุมชนมากที่สุด				
ค่าร้อยละ 60-79	หมายถึง	มีระดับค่าบทบาทขององค์กรชุมชนมาก				
ค่าร้อยละ 40-59	หมายถึง	มีระดับค่าบทบาทขององค์กรชุมชนน้อย				
ค่าน้อยกว่าร้อยละ 40	หมายถึง	มีระดับบทบาทขององค์กรชุมชนน้อยที่สุด				

การวิเคราะห์บทบาทการประสานงานกับองค์กรภายนอกพบว่าบทบาทการเป็นตัวเชื่อมโยงกระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างสมาชิกชุมชนกับองค์กรภายนอกกับบทบาทดำเนินการและนำเสนอความก้าวหน้าของโครงการขององค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมทั้งแบบให้ความคิดเห็นและแบบหุ้นส่วนมีบทบาทอยู่ในระดับมากที่สุดเหมือนกัน สำหรับบทบาทการสร้างความเข้าใจในการพัฒนาชุมชนกับสมาชิกขององค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็นมีบทบาทอยู่ในระดับน้อยที่สุด ส่วนองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนมีบทบาทอยู่ในระดับน้อย

การวิเคราะห์บทบาทการสร้างการรับรู้วัตถุประสงค์ในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงด้านจำนวนองค์กรชุมชนที่ใช้แต่ละวิธีพบว่าวิธีการประชุมใหญ่ทั้งชุมชนและวิธีการประชาสัมพันธ์ภายในชุมชนขององค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมทั้งแบบให้ความคิดเห็นและแบบหุ้นส่วนมีบทบาทอยู่ในระดับมากที่สุดและระดับมากเหมือนกัน ตามลำดับ สำหรับวิธีการพูดกลุ่มย่อยขององค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็นมีบทบาทอยู่ในระดับน้อย ส่วนองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนมีบทบาทอยู่ในระดับมากที่สุด

การวิเคราะห์บทบาทการสร้างการรับรู้วัตถุประสงค์ในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงด้านการประเมินประสิทธิภาพการรับรู้วัตถุประสงค์แต่ละวิธีการพบว่าวิธีการประชุมใหญ่ทั้งชุมชนและวิธีการประชาสัมพันธ์ภายในชุมชนขององค์กรชุมชนทั้งสองระดับการมีส่วนร่วมประเมินประสิทธิภาพอยู่ในระดับน้อยที่สุดเหมือนกัน สำหรับวิธีการพูดคุยกลุ่มย่อยขององค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็นประเมินที่ประสิทธิภาพมากอยู่ในระดับน้อยที่สุด ส่วนองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบหุ้ส่วนประเมินที่ประสิทธิภาพมากอยู่ในระดับมากที่สุด

การวิเคราะห์บทบาทการสร้างกิจกรรมสานสัมพันธ์ท่ามกลางสมาชิกพบว่ากิจกรรมตามประเพณีขององค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็นมีบทบาทอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบหุ้ส่วนมีบทบาทอยู่ในระดับมาก กิจกรรมการประชุมสัมมนาด้านที่อยู่อาศัยขององค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็นมีบทบาทอยู่ในระดับน้อย ส่วนองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบหุ้ส่วนมีบทบาทอยู่ในระดับมาก สำหรับกิจกรรมการร่วมทำความสะอาดชุมชนและการทำบุญร่วมกันขององค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมทั้งสองลักษณะมีบทบาทอยู่ในระดับน้อยที่สุดเหมือนกัน ส่วนกิจกรรมการส่งเสริมอาชีพในชุมชนและกิจกรรมขยะแห่งแลกเปลี่ยนขององค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็นไม่มีกิจกรรมเหล่านี้ ส่วนองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบหุ้ส่วนมีบทบาทอยู่ในระดับน้อยที่สุด

การวิเคราะห์บทบาทการมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงกับสมาชิกขององค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมทั้งสองลักษณะพบว่าวิธีร่วมคิดในกระบวนการวางแผนด้านที่อยู่อาศัยมีบทบาทอยู่ในระดับมากเหมือนกัน วิธีการรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอของสมาชิกมีบทบาทอยู่ในระดับน้อยเหมือนกัน และวิธีการจัดกลุ่มสาระดำเนินการและแบ่งหน้าที่สมาชิกตามศักยภาพมีบทบาทอยู่ในระดับน้อยที่สุดเหมือนกัน สำหรับวิธีการสื่อสารข้อมูลการดำเนินการอย่างต่อเนื่องขององค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็นมีบทบาทอยู่ในระดับน้อย ส่วนองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบหุ้ส่วนมีบทบาทอยู่ในระดับมากที่สุด

การวิเคราะห์บทบาทการบริหารระบบการเงินเพื่อความมั่นคงในที่ดินและที่อยู่อาศัยด้านวิธีการแก้ปัญหาระบบการเงินพบว่าการกำหนดอัตราการออมเงินตามความสามารถหรือการออมรายวันขององค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็นมีบทบาทอยู่ในระดับน้อย ส่วนองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบหุ้ส่วนมีบทบาทอยู่ในระดับมาก

การวิเคราะห์บทบาทการบริหารการตัดสินใจในโครงการบ้านมั่นคงแบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านแบบแผนการตัดสินใจ พบว่าการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงโดยเน้นหัวหน้าองค์กรชุมชนในการตัดสินใจขององค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมทั้งแบบให้ความคิดเห็นและแบบหุ้นส่วนมีบทบาทอยู่ในระดับน้อยที่สุด ส่วนการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงโดยเน้นสมาชิกองค์กรชุมชนในการตัดสินใจขององค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมทั้งแบบให้ความคิดเห็นและแบบหุ้นส่วนมีบทบาทอยู่ในระดับมากที่สุด

2) ด้านการสร้างความสำเร็จร่วมกันกับสมาชิก พบว่าวิธีการสื่อสารข้อมูลการดำเนินโครงการให้เข้าใจร่วมกันท่ามกลางผู้มีส่วนได้เสียอย่างต่อเนื่องขององค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็นมีบทบาทอยู่ในระดับน้อย ส่วนองค์กรชุมชนแบบหุ้นส่วนมีบทบาทอยู่ในระดับมากที่สุด วิธีการสร้างตัวแทนในกลุ่มย่อยเพื่อประสานความเข้าใจในโครงการขององค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็นมีบทบาทอยู่ในระดับน้อยที่สุด ส่วนองค์กรชุมชนแบบหุ้นส่วนมีบทบาทอยู่ในระดับมาก วิธีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในกระบวนการวางแผนขององค์กรชุมชนทั้งสองลักษณะมีบทบาทอยู่ในระดับน้อย และวิธีการนำกลุ่มชุมชนที่ประสบความสำเร็จจากโครงการบ้านมั่นคงมาให้ความรู้ขององค์กรชุมชนทั้งสองลักษณะมีบทบาทอยู่ในระดับน้อยที่สุด

3) ด้านการแก้ปัญหาความขัดแย้งความคิดเห็นในการตัดสินใจท่ามกลางสมาชิกองค์กรชุมชน พบว่าวิธีการเสนอแนวคิดความต้องการของแต่ละบุคคลและให้สมาชิกยอมรับร่วมกันขององค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็นมีบทบาทอยู่ในระดับน้อย ส่วนองค์กรชุมชนแบบหุ้นส่วนอยู่ในระดับมากที่สุด วิธีการสร้างความเข้าใจในโครงการกับสมาชิกอย่างต่อเนื่องขององค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็นมีบทบาทอยู่ในระดับน้อย ส่วนองค์กรชุมชนแบบหุ้นส่วนมีบทบาทอยู่ในระดับมาก วิธีการนำองค์กรที่เกี่ยวข้องเข้ามาประสานความเข้าใจร่วมกันขององค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็นมีบทบาทอยู่ในระดับมาก ส่วนองค์กรชุมชนแบบหุ้นส่วนมีบทบาทอยู่ในระดับน้อยที่สุด วิธีการใช้ระบบผู้อาวุโสเป็นที่เคารพของสมาชิกเป็นผู้ตัดสินใจขององค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็นมีบทบาทอยู่ในระดับน้อย ส่วนองค์กรชุมชนแบบหุ้นส่วนมีบทบาทอยู่ในระดับน้อยที่สุด และวิธีการสร้างความโปร่งใสและความยุติธรรมในการดำเนินการกับการดำเนินการให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรมขององค์กรชุมชนทั้งสองลักษณะมีบทบาทอยู่ในระดับน้อยที่สุด

5.4 การอภิปรายผลการวิจัย

การรวมกลุ่มองค์กรชุมชนมีลักษณะของการเลือกระดับการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนเพื่อการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงดังที่ สมพงษ์ พัดปุย (อ้างใน ฉันทัส เพียรธรรม, 2542) และข้อมูลที่ได้มาจากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กล่าวในรายละเอียดคือในการเริ่มต้นการดำเนินการโครงการบ้านมั่นคงจะมีการรวมกลุ่มสมาชิกขององค์กรชุมชนในลักษณะกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการซื้อที่ดินและการปรับปรุงที่อยู่อาศัย โดยขณะการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนแบบออมทรัพย์จะมีการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงใน 2 ขั้นตอนคือการเจรจาข้อตกลงด้านที่ดินและการกำหนดแผนงานโครงการบ้านมั่นคงกับสมาชิกขององค์กรชุมชน เมื่อการดำเนิน 2 ขั้นตอนของแผนงานโครงการบ้านมั่นคงเป็นที่เรียบร้อย องค์กรชุมชนจะมีการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลรับรองสถานะขององค์กรชุมชนตามกฎหมายอยู่ในลักษณะสหกรณ์เคหสถานเพื่อการอยู่อาศัย

เมื่อวิเคราะห์ความแตกต่างรายละเอียดบทบาทขององค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนกับแบบให้ความคิดเห็นพบว่ามีความแตกต่างในรายละเอียดดังนี้

1) บทบาทด้านการเชื่อมโยงและการแทรกแซงขององค์กรที่เกี่ยวข้อง องค์กรชุมชนมีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนจะมีการเชื่อมโยงแทรกแซงจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) กับสหพันธ์พัฒนาองค์กรชุมชนคนจนเมืองแห่งชาติ (สอช.) ด้านองค์ความรู้ของโครงการบ้านมั่นคงมากกว่าองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็น และมีการเชื่อมโยงแทรกแซงจากองค์กรภายนอกหลากหลายกว่าองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็นเช่นเดียวกัน จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เช่น เจ้าหน้าที่ปฏิบัติการชุมชนของ พอช. และเลขานุการ สอช. พบว่าองค์กรชุมชนจะมีสองลักษณะในการเชื่อมโยงประสานการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง ได้แก่ องค์กรชุมชนที่เข้ามาปรึกษากับองค์กรชุมชนที่จะต้องไปให้ข้อมูลองค์ความรู้ในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงจะสามารถตีความได้ว่าองค์กรชุมชนที่มีการติดต่อสื่อสารเชื่อมโยงกับองค์กรภายนอกและมีการจัดเรียงระบบการติดต่อสื่อสารอย่างเป็นโครงข่ายจะมีลักษณะของการมีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนมากกว่าการมีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็น ซึ่งจะสอดคล้องกับแนวคิดของ Turk (1973) Timpka et al. (2007) Pearce (2009) de Kruijf (2008)

2) บทบาทด้านการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงสามารถแจกแจงเปรียบเทียบรายละเอียดความต่างบทบาทขององค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมกับองค์กรภายนอกต่างกัน อธิบายได้ดังนี้

- องค์กรชุมชนมีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนมีการประสานความเข้าใจในโครงการบ้านมั่นคงระหว่างองค์กรภายนอกกับสมาชิกขององค์กรชุมชนมากกว่าองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็น
- องค์กรชุมชนมีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนใช้วิธีการสร้างการรับรู้วัตถุประสงค์ของในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงแบบการพูดกลุ่มย่อยภายในชุมชนมากกว่าองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็น และประเมินประสิทธิภาพของวิธีการนี้ว่ามีประสิทธิภาพทำให้สมาชิกเข้าใจและยอมรับในวัตถุประสงค์การรวมกลุ่มองค์กรชุมชนเพื่อการพัฒนาชุมชนของโครงการบ้านมั่นคงอยู่ในระดับมาก
- การสร้างการมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการกับสมาชิก องค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนพยายามสื่อสารข้อมูลการดำเนินโครงการให้กับสมาชิกอย่างต่อเนื่องมากกว่าองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็น
- การบริหารระบบการเงิน องค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมทั้งสองลักษณะมีระบบการออมทรัพย์เพื่อการอยู่อาศัยและปัญหาระบบการเงินที่เหมือนกัน แต่อย่างไรก็ตามองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนมีวิธีการแก้ปัญหาระบบการเงินด้วยวิธีการกำหนดอัตราการออมเงินตามความสามารถและสามารถเลือกระบบการออมเงินเป็นรายวัน รายสัปดาห์หรือรายเดือนตามความสามารถด้านการเงินของสมาชิกแต่ละบุคคล
- การสร้างความเข้าใจร่วมกันกับสมาชิกเพื่อการตัดสินใจร่วมกันในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง แม้ว่าองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมทั้งสองลักษณะจะมีแบบแผนการตัดสินใจที่มุ่งเน้นสมาชิกองค์กรชุมชนที่เหมือนกัน แต่องค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนมีการสื่อสารข้อมูลการดำเนินโครงการให้เข้าใจร่วมกันท่ามกลางผู้มีส่วนได้เสียอย่างต่อเนื่องและมีการสร้างตัวแทนในกลุ่มย่อยเพื่อประสานความเข้าใจในโครงการบ้านมั่นคงมากกว่าองค์กรที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็น
- การแก้ปัญหาความขัดแย้งความคิดเห็นในการตัดสินใจท่ามกลางสมาชิกองค์กรชุมชนพบว่าองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนจะใช้วิธีการเสนอแนวคิดความต้องการของแต่ละบุคคลและให้สมาชิกยอมรับร่วมกัน และวิธีการสร้างความเข้าใจในโครงการบ้านมั่นคงกับสมาชิกองค์กรชุมชนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งองค์กรที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็นจะใช้วิธีการให้องค์กรที่เกี่ยวข้องเข้ามาประสานความเข้าใจร่วมกันกันวิธีการใช้ระบบผู้อาวุโสเป็นที่เคารพของสมาชิกเป็นผู้ตัดสินใจ และการให้องค์กรภายนอกเข้ามาช่วยประสานความเข้าใจ

การวิเคราะห์เปรียบเทียบพบว่าบทบาทขององค์กรที่มีส่วนร่วมต่างกันจะทำให้มีบทบาทในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงต่างกันด้วยเช่นกัน ข้อค้นพบนี้ทำให้สนับสนุนสมมุติฐานหลักของการวิจัยครั้งนี้ และสนับสนุนกรอบแนวคิดด้านการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนที่สังเคราะห์พัฒนามาจากแนวคิดของ Arnstein (1969) Choguill (1996) และ Hamdi and Goethert (1997) โดยใช้เกณฑ์การเรียงเรียงและจำแนกระดับการมีส่วนร่วม 3 เกณฑ์ ได้แก่ 1) ลักษณะการปฏิสัมพันธ์รับรู้ข้อมูล 2) บทบาทขององค์กรชุมชน และ 3) อำนาจการตัดสินใจ (ดูรายละเอียดในหัวข้อ 3.5.1) ซึ่งการจำแนกระดับการมีส่วนร่วมจะทำให้เห็นถึงความต่างในบทบาทขององค์กรชุมชนอีกด้วย

กล่าวโดยสรุปองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนจะมีการบทบาทการเชื่อมโยงกับองค์กรภายนอกที่หลากหลายกว่าองค์กรที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็นโดยเฉพาะการเชื่อมโยงด้านความรู้ของโครงการบ้านมั่นคง องค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนมีบทบาทในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงมุ่งเน้นด้านการสร้างความเข้าใจในโครงการบ้านมั่นคงกับสมาชิกขององค์กรชุมชน ซึ่งเน้นวิธีการสื่อสารข้อมูลเกี่ยวกับโครงการบ้านมั่นคงและมีการสัมมนาเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะวิธีการพูดคุยในกลุ่มย่อยภายในชุมชน วิธีการนี้สอดคล้องกับแนวคิดกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมที่มุ่งเน้นการปฏิสัมพันธ์แบบสองทางดังที่กล่าวไว้โดย นพดล สหชัยเสรี (2543) และ Hamdi and Goethert (1997) เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนจำเป็นต้องมีการปฏิสัมพันธ์แบบสองทางเพื่อนำไปสู่การเจรจาต่อรองแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจนเกิดการตัดสินใจร่วมกันได้ในที่สุด การแก้ปัญหากระบวนการออมเงินเพื่อการอยู่อาศัยให้มีความสอดคล้องกับความสถานะทางเงินของสมาชิกแต่ละบุคคล และมีการแก้ปัญหาความขัดแย้งความคิดเห็นในการตัดสินใจท่ามกลางสมาชิกองค์กรชุมชนด้วยการเสนอแนวคิดความต้องการของแต่ละบุคคลโดยให้สมาชิกองค์กรชุมชนยอมรับร่วมกัน

อย่างไรก็ตามสำหรับการศึกษาวิเคราะห์ในบทนี้สามารถตอบคำถามเกี่ยวกับบทบาทขององค์กรชุมชนผ่านกรอบแนวคิดที่มีหลักฐานเชิงประจักษ์โดยมีองค์กรชุมชนในพื้นที่กรุงเทพมหานครเป็นหน่วยวิเคราะห์ ข้อมูลที่สะท้อนออกมาจะเป็นแง่มุมของบริบทองค์กรชุมชนเป็นส่วนใหญ่ จึงมีความจำเป็นในการศึกษาเชิงลึกในแง่มุมของบริบทสมาชิกองค์กรชุมชนในการเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ที่สนับสนุนถึงบทบาทขององค์กรชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาชุมชนที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการรับรู้ ทัศนคติต่อวัตถุประสงค์ของการพัฒนาชุมชน ตลอดจนรูปแบบของโครงข่ายทางสังคมที่เกิดขึ้นที่จะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในการ

ตัดสินใจแต่ละขั้นตอนการวางแผนและดำเนินโครงการ ซึ่งจะวิเคราะห์และอธิบายต่อไปในบทที่

6

บทที่ 6

การประเมินบทบาทขององค์กรชุมชน และรูปแบบการติดต่อสื่อสารของสมาชิกองค์กรชุมชน

การประเมินบทบาทขององค์กรชุมชนและรูปแบบการติดต่อสื่อสารของสมาชิกองค์กรชุมชนเป็นการศึกษาวิเคราะห์ระดับเชิงลึก มีหน่วยวิเคราะห์การวิจัยคือสมาชิกขององค์กรชุมชนในระดับครัวเรือนที่มีรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนและการมีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็นในแต่ละกรณีศึกษาที่ได้คัดเลือกมาสำหรับการศึกษาวิเคราะห์เชิงลึก

การวิเคราะห์ในบทนี้ใช้กรอบแนวคิดโครงข่ายทางสังคมกับกระบวนการตัดสินใจของ Turk (1973) Timpka et al. (2007) Pearce (2009) de Kruijf (2008) ในการอธิบายด้านโครงสร้างการเชื่อมโยงสื่อสารในการรับรู้ข้อมูลมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง และการใช้กรอบแนวคิดการวิเคราะห์โครงข่ายทางสังคม (Social network analysis: SNA) ที่กล่าวโดย Scott (2000) Nooy, Mrvar, and Batagelj (2005) Bruggeman (2008) Bodin and Crona (2009) Prell, Hubacek, and Reed (2009) และ Brummel, Nelson, and Jakes (2012) ในการอธิบายลักษณะการเชื่อมโยงสื่อสารของสมาชิกองค์กรชุมชนอย่างเป็นโครงข่ายในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง การวิเคราะห์โครงข่ายทางสังคมตั้งอยู่บนเงื่อนไขการคิดคือบุคคลผู้ที่มีการติดต่อสื่อสารกันอย่างใกล้ชิดและมีการสื่อสารอย่างต่อเนื่องมักจะมีแนวโน้มในการรวมกลุ่มทางสังคมและมีผลต่อการจัดระเบียบบทบาทหน้าที่ในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง ตลอดจนมีส่วนร่วมและการตัดสินใจร่วมกัน

การประเมินบทบาทขององค์กรชุมชนจากความคิดเห็นสมาชิกขององค์กรชุมชนมีการรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามผ่านการศึกษาวิเคราะห์ 4 ประเด็น ได้แก่ 1) การรับรู้วัตถุประสงค์ในการรวมกลุ่มของสมาชิกองค์กรชุมชนในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง 2) การมีส่วนร่วมและการตัดสินใจในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงของสมาชิกองค์กรชุมชน 3) โครงข่ายทางสังคมของสมาชิกองค์กรชุมชน และ 4) การประเมินบทบาทขององค์กรชุมชน

ข้อมูลที่ได้นำไปสู่วิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS for Windows สำหรับการอธิบายประเด็นเหล่านี้ ส่วนรูปแบบการติดต่อสื่อสารอย่างเป็นโครงข่ายทางสังคมท่ามกลางสมาชิกขององค์กรชุมชนได้ใช้แนวคิด

ทฤษฎีโครงข่ายทางสังคมในการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลใช้เทคนิคการวิเคราะห์โครงข่ายทางสังคม และประมวลผลข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป Pajek ปฏิบัติการบนระบบ Windows สำหรับการศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการติดต่อสื่อสารท่ามกลางสมาชิกขององค์กรชุมชนอย่างเป็นระบบโครงข่ายทางสังคมระหว่างองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนกับองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็น

การศึกษาวิเคราะห์ในบทนี้แบ่งเป็น 6 ประเด็น ได้แก่

- 1) ข้อมูลพื้นฐานขององค์กรชุมชนคลองลำนูนและองค์กรชุมชนราชทรัพย์
- 2) การรับรู้วัตถุประสงค์และแนวทางการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงของสมาชิกองค์กรชุมชน
- 3) กิจกรรมและการมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์กรชุมชน
- 4) โครงข่ายทางสังคมของสมาชิกองค์กรชุมชน
- 5) การประเมินบทบาทขององค์กรชุมชน
- 6) การอภิปรายผลการศึกษา

สมมุติฐานของการวิจัยในบทนี้คือการรับรู้วัตถุประสงค์และแนวทางในการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนเพื่อดำเนินโครงการบ้านมั่นคงของสมาชิกองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนจะมาจากการให้คุณค่าของสมาชิกที่มาจากการสื่อสารกันเองภายในกลุ่มองค์กร สำหรับองค์กรชุมชนที่ถูกแทรกแซงการให้คุณค่าวัตถุประสงค์และแนวทางในการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนเพื่อดำเนินโครงการบ้านมั่นคงจะมีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็น สิ่งที่กำลังกล่าวมานี้จะทำให้กิจกรรมและการมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์กรชุมชนมีความต่างกัน

นอกจากนี้ยังเป็นปัจจัยที่ทำให้โครงข่ายทางสังคมของแต่ละองค์กรมีความต่างกันอีกด้วย กล่าวคือองค์กรชุมชนที่มีการให้คุณค่าวัตถุประสงค์ดำเนินโครงการบ้านมั่นคงจากการสื่อสารกันเองภายในกลุ่มองค์กรจะมีโครงข่ายทางสังคมแบบสื่อสารอย่างครอบคลุมทั้งโครงข่ายสมาชิกขององค์กรชุมชน ในทางตรงกันข้ามองค์กรชุมชนที่ถูกแทรกแซงการให้คุณค่าวัตถุประสงค์ในการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนเพื่อดำเนินโครงการบ้านมั่นคงจะมีโครงข่ายทางสังคมแบบมีศูนย์กลางการสื่อสาร สิ่งนี้จะมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการของสมาชิกชุมชน ตลอดจนระดับความพึงพอใจในการดำเนินโครงการของสมาชิกองค์กรชุมชน กล่าวคือองค์กรชุมชนที่มีโครงข่ายทางสังคมแบบสื่อสารอย่างครอบคลุมจะมีระดับค่าความพึงพอใจของ

สมาชิกองค์กรชุมชนในระดับสูง ส่วนองค์กรชุมชนที่มีโครงข่ายทางสังคมแบบมีศูนย์กลางการสื่อสารจะมีระดับค่าความพึงพอใจของสมาชิกองค์กรชุมชนในระดับที่ลดลง

6.1 ข้อมูลพื้นฐานองค์กรชุมชนคลองลำนุ่นและองค์กรชุมชนราชทรัพย์

ข้อมูลพื้นฐานองค์กรชุมชนแบ่งการอธิบายเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ 1) การเปรียบเทียบข้อมูลพื้นฐานขององค์กรชุมชน และ 2) ข้อมูลพื้นฐานสมาชิกองค์กรชุมชนคลองลำนุ่นและองค์กรชุมชนราชทรัพย์

6.1.1 การเปรียบเทียบข้อมูลบทบาทขององค์กรชุมชนคลองลำนุ่นและองค์กรชุมชนราชทรัพย์

การวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลพื้นฐานของกรณีศึกษาองค์กรชุมชนคลองลำนุ่นกับองค์กรชุมชนราชทรัพย์ดังตารางที่ 6.1 กล่าวรายละเอียดคือ

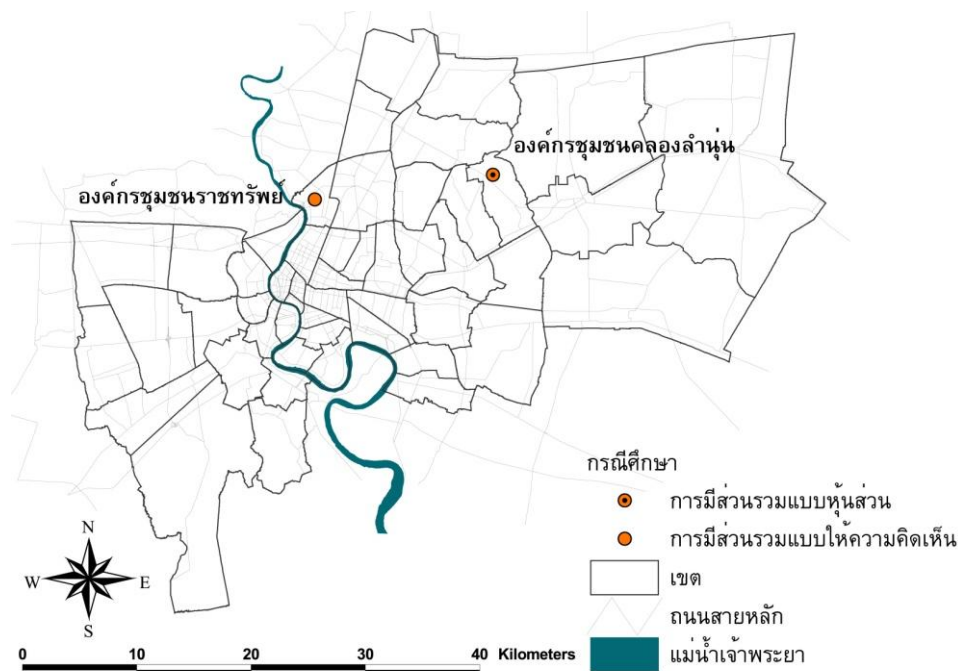
องค์กรชุมชนคลองลำนุ่นมีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วน ขนาดชุมชนอยู่ในระดับหมู่บ้าน จำนวนครัวเรือนจำนวน 49 ครัวเรือน การตั้งถิ่นฐานอยู่บนที่ดินของภาคเอกชนโดยไม่มีสัญญาเช่าในการอยู่อาศัย โดยมีที่ดินดำเนินโครงการบ้านมั่นคงอยู่ที่เดิมได้มาโดยการเจรจาขอซื้อที่ดินเพื่อการอยู่อาศัย มีรูปแบบการพัฒนาชุมชนเป็นลักษณะของการปรับผังชุมชน ในการดำเนินการองค์กรชุมชนคลองลำนุ่นมีการเชื่อมโยงกับองค์กรอื่นภายในชุมชนจำนวน 1 องค์กร ได้แก่ กลุ่มองค์กรสวัสดิการชุมชน และมีการเชื่อมโยงกับองค์กรอื่นภายนอกชุมชน จำนวน 4 องค์กร ได้แก่ 1) สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) 2) สหพันธ์พัฒนาองค์กรชุมชนคนจนเมืองแห่งชาติ (สอช.) 3) กรมส่งเสริมสหกรณ์ และ 4) กรมตรวจบัญชี ทั้งนี้สมาชิกองค์กรชุมชนคลองลำนุ่นมีการรวมกลุ่มเพื่อดำเนินการด้านที่อยู่อาศัยมาก่อนเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง เมื่อเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงมีการจดทะเบียนองค์กรชุมชนรองรับสถานะตามกฎหมาย รูปแบบขององค์กรชุมชนอยู่ในลักษณะของสหกรณ์เคหสถาน โครงสร้างการบริหารองค์กรชุมชนเป็นลักษณะคณะที่ปรึกษา มีจำนวนคณะกรรมการบริหารองค์กรชุมชนจำนวน 15 คน และจำนวนสมาชิกองค์กรชุมชนจำนวน 49 ครัวเรือน

ส่วนองค์กรชุมชนราชทรัพย์มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็น มีขนาดชุมชนในระดับหมู่บ้าน มีจำนวนครัวเรือน 120 ครัวเรือน การตั้งถิ่นฐานอยู่บนที่ดินของภาครัฐภายใต้การบริหารดูแลโดยสำนักงานทรัพย์สินฯ โดยมีสัญญาเช่าในการอยู่อาศัยระยะสั้นแบบ 1 ปี โดยมี

ที่ดินดำเนินโครงการบ้านมั่นคงอยู่ที่ดินเดิมได้มาโดยการเจรจาเพื่อเช่าอยู่อาศัยระยะยาวเป็นเวลา 30 ปี (การสัมภาษณ์คณะกรรมการองค์กรชุมชนราชทรัพย์, วันที่ 29 ตุลาคม 2555) มีรูปแบบการพัฒนาชุมชนเป็นลักษณะของการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน ในการดำเนินการองค์กรชุมชนราชทรัพย์ไม่มีการเชื่อมโยงกับองค์กรอื่นภายในชุมชน และมีการเชื่อมโยงกับองค์กรอื่นภายนอกชุมชน จำนวน 2 ชุมชน ได้แก่ 1) สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน และ 2) สำนักงานทรัพย์สินฯ ทั้งนี้สมาชิกองค์กรชุมชนราชทรัพย์ไม่มีการรวมกลุ่มเพื่อดำเนินการด้านที่อยู่อาศัยมาก่อน เมื่อเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงมีการจดทะเบียนขององค์กรชุมชนรองรับสถานะตามกฎหมาย รูปแบบขององค์กรชุมชนอยู่ในลักษณะของกลุ่มออมทรัพย์ โครงสร้างการบริหารองค์กรชุมชนเป็นลักษณะคณะที่ปรึกษา มีจำนวนคณะกรรมการบริหารองค์กรชุมชนจำนวน 9 คน และจำนวนสมาชิกองค์กรชุมชนจำนวน 120 คน

ตารางที่ 6.1 ข้อมูลพื้นฐานขององค์กรชุมชนคลองลำนูนกับองค์กรชุมชนราชทรัพย์

การเปรียบเทียบข้อมูลพื้นฐานขององค์กรชุมชน	กรณีศึกษา	
	องค์กรชุมชนคลองลำนูน	องค์กรชุมชนราชทรัพย์
ระดับการมีส่วนร่วม	หุ้นส่วน	ให้ความคิดเห็น
1. บริบทชุมชน		
ขนาดชุมชน	ระดับหมู่บ้าน	ระดับหมู่บ้าน
จำนวนครัวเรือน	49	120
การตั้งถิ่นฐานบนกรรมสิทธิ์ที่ดิน	ภาคเอกชน	ภาครัฐ (สำนักงานทรัพย์สินฯ)
สัญญาเช่าในการที่อยู่อาศัย	ไม่มี	มีระยะสั้น (1 ปี)
ที่ดินในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง	ที่ดินเดิม	ที่ดินเดิม
รูปแบบการพัฒนาชุมชน	ปรับผังชุมชน	ปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน
2. บริบทองค์กรชุมชน		
2.1 การเชื่อมโยงกับองค์กรที่เกี่ยวข้อง		
ภายในชุมชน	1	0
ภายนอกชุมชน	4	2
2.2 การดำเนินโครงการบ้านมั่นคง		
การรวมกลุ่มก่อนเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง	มี	ไม่มี
รูปแบบองค์กร	สหกรณ์เคหสถาน	กลุ่มออมทรัพย์
การจดทะเบียน	มีการจดทะเบียน	มีการจดทะเบียน
โครงสร้างการบริหารองค์กรชุมชน	คณะที่ปรึกษา	คณะที่ปรึกษา
จำนวนคณะกรรมการบริหารองค์กรชุมชน	15	9
จำนวนสมาชิกองค์กร	49	120

ภาพที่ 6.1 ที่ตั้งองค์การชุมชนคลองลำหูนและองค์การชุมชนราชทรัพย์

6.1.2 ข้อมูลพื้นฐานขององค์การชุมชนคลองลำหูนและองค์การชุมชนราชทรัพย์

การศึกษาวិเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานขององค์การชุมชนคลองลำหูนและองค์การชุมชนราชทรัพย์เพื่อความเข้าใจในบริบทและสภาพปัญหาที่เป็นสาเหตุของการรวมกลุ่มองค์กรชุมชน ตลอดจนรูปแบบการพัฒนาชุมชนทางกายภาพที่เกิดขึ้น ซึ่งจะเป็นข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของบทบาทขององค์กรชุมชนต่อไป

6.1.2.1 องค์การชุมชนคลองลำหูน

การอธิบายข้อมูลพื้นฐานสมาชิกขององค์การชุมชนคลองลำหูนแบ่งการอธิบายเป็น 4 ประเด็น ได้แก่ 1) บริบทพื้นฐานขององค์กรชุมชน 2) รูปแบบการพัฒนา 3) สภาพปัญหาก่อนเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง และ 4) การเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง

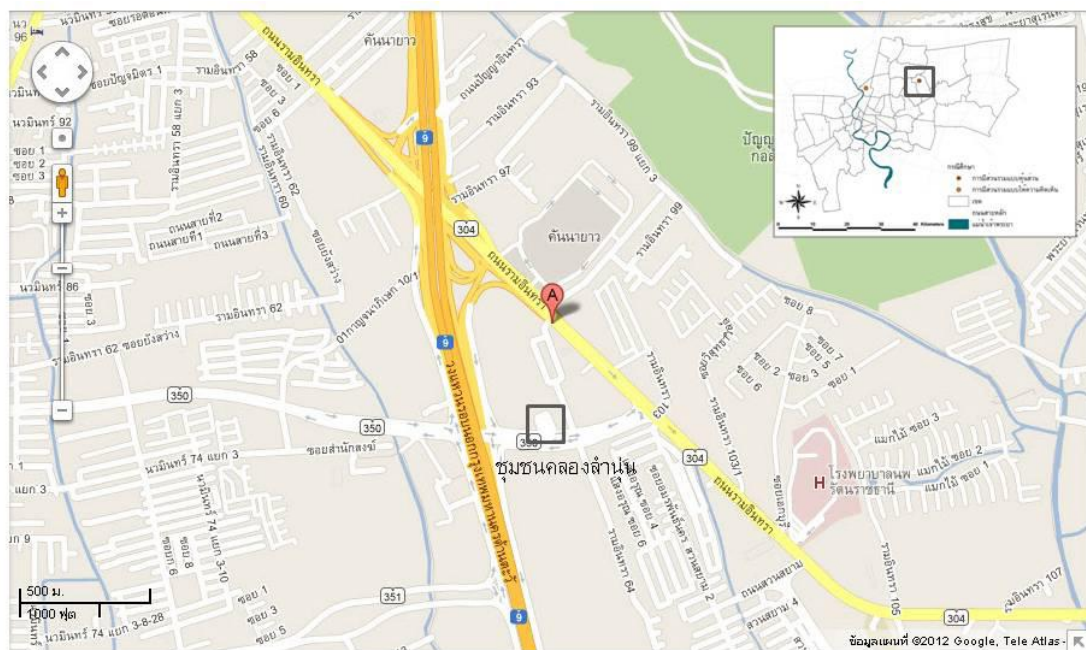
บริบทพื้นฐานขององค์การชุมชนคลองลำหูน

ในบริเวณพื้นที่ย่านเขตคันนายาวในช่วงปี พ.ศ.2526 พื้นที่มีลักษณะเป็นพื้นที่รกร้างไม่มีการใช้ประโยชน์ที่ดินทำให้ชุมชนคลองลำหูนได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ริมคลองลำหูนบนพื้นที่ดินของเอกชน ต่อมากรุงเทพมหานครได้มีการพัฒนาเมืองทำให้มีความต้องการการใช้ประโยชน์ที่ดินเพิ่มมากขึ้นส่งผลให้เจ้าของที่ดินมีความต้องการใช้ประโยชน์ที่ดินแห่งนี้ จึงได้เกิดการไล่รื้อชุมชนคลองลำหูนที่เคยบุกรุกที่ดิน เหตุการณ์ดังกล่าวทำให้ชาวชุมชนคลองลำหูน

มีการรวมกลุ่มองค์กรเพื่อเจรจาขอซื้อที่ดินได้ในปี พ.ศ.2545 มีสิทธิ์ในที่ดินร่วมกันของชุมชนอย่างถูกต้องตามกฎหมาย

การรวมกลุ่มองค์กรชุมชนคลองลำนุ่นได้เข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงในช่วงปี พ.ศ.2546 เป็นต้นมา ใช้ระยะเวลาโดยรวมประมาณ 5 ปี (ปี พ.ศ.2545-2549) สำหรับการพัฒนาชุมชน โดยในช่วง 2 ปีแรก เป็นขั้นตอนการรวมกลุ่มออมทรัพย์และการเจรจาต่อรองซื้อที่ดิน และช่วง 3 ปีหลัง เป็นการพัฒนาด้านที่อยู่อาศัย (ชมภูนุช พบสุข, 2549 และการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่โครงการบ้านมั่นคง, วันที่ 21 พฤศจิกายน 2555)

ปัจจุบันชุมชนคลองลำนุ่นตั้งอยู่ในเขตคันนายาว บริเวณชุมชนติดถนนทางด่วนสาย รัชดาภิเษก-รามอินทรา หมายเลข 350 ทางฝั่งทิศใต้ของชุมชน ฝั่งทิศตะวันออกใกล้ถนนสาย รามอินทรา 64 ฝั่งตะวันตกใกล้ถนนทางหลวงสายกาญจนาภิเษก หมายเลข 9 และฝั่งเหนือใกล้ ถนนรามอินทรา หมายเลข 304 ดังภาพที่ 6.2

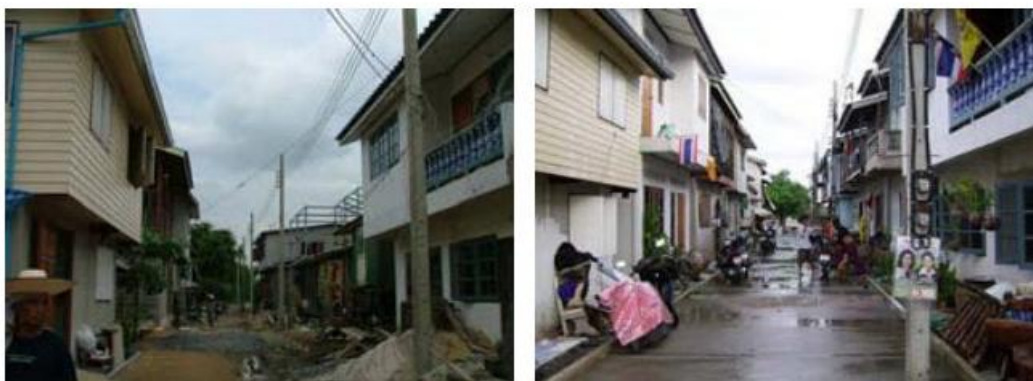

ภาพที่ 6.2 ที่ตั้งชุมชนคลองลำนุ่น (ที่มา: ปรับปรุงจาก Google map)

รูปแบบการพัฒนาชุมชน

รูปแบบการพัฒนาชุมชนขององค์กรชุมชนคลองลำนุ่นเป็นลักษณะการปรับปรุงผังชุมชน (ดูภาพที่ 6.3 ประกอบ) การดำเนินการพัฒนาชุมชนแบ่งได้เป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การได้มาซึ่งที่ดินของชุมชน ในกรณีของชุมชนคลองลำนุ่นสามารถเจรจาต่อรองขอซื้อที่ดินและ

สามารถผ่อนชำระได้ตามเงื่อนไขที่ตกลงร่วมกันกับเจ้าของที่ดิน และ 2) การพัฒนาที่อยู่อาศัยของชุมชนจากการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนและจดทะเบียนตามกฎหมายจนสามารถดำเนินการนิติกรรมทางกฎหมายร่วมกันของชุมชน การขอสินเชื่อเพื่อพัฒนาที่อยู่อาศัยผ่านสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนทำให้สามารถปรับผังของชุมชนได้ในที่สุด

ชอย 1

ปี พ.ศ. 2547

ปี พ.ศ. 2549

ภาพที่ 6.3 การพัฒนาแบบปรับผังชุมชนของชุมชนคลองลำนุ่น (ที่มา: ชมพูนุช พบสุข, 2549)

สภาพปัญหา ก่อนเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง

การวิเคราะห์สภาพปัญหา ก่อนเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง ดังตารางที่ 6.2 พบว่าจำนวนสมาชิกองค์กรชุมชนคลองลำนุ่น 38 คน มีปัญหาด้านความไม่มั่นคงในที่อยู่อาศัย ซึ่งเป็นกลุ่มผู้บุกรุกที่ดินในการตั้งถิ่นฐานการอยู่อาศัยบนที่ดินเอกชนและกำลังถูกไล่รื้อ คิดเป็นร้อยละ 90.48 ส่วนสมาชิกองค์กรชุมชน จำนวน 4 คน ไม่มีปัญหาด้านความไม่มั่นคงในที่อยู่อาศัย เนื่องจากยังไม่ถูกไล่รื้อที่อยู่ออาศัย แต่เป็นผู้บุกรุกที่ดินในการตั้งถิ่นฐานเช่นเดียวกัน คิดเป็นร้อยละ 9.52

ตารางที่ 6.2 สภาพปัญหาด้านความมั่นคงในที่อยู่อาศัยของสมาชิกองค์กรชุมชนคลองลำนุ่น

สภาพปัญหาด้านความไม่มั่นคงในที่อยู่อาศัยของสมาชิกองค์กรชุมชนคลองลำนุ่น	จำนวนสมาชิก	ร้อยละ	แปลค่า
มีปัญหา	38	90.48	มากที่สุด
ไม่มีปัญหา	4	9.52	น้อยที่สุด
รวมทั้งสิ้น	42	100.00	

หมายเหตุ ค่าร้อยละ 80-100 หมายถึง มีระดับค่ามากที่สุด

ค่าร้อยละ 60-79 หมายถึง มีระดับค่ามาก

ค่าร้อยละ 40-59 หมายถึง มีระดับค่าน้อย

ค่าน้อยกว่าร้อยละ 40 หมายถึง มีระดับน้อยที่สุด

เมื่อวิเคราะห์ในรายละเอียดของปัญหาด้านความไม่มั่นคงในที่อยู่อาศัยดังตารางที่ 6.3 สมาชิกองค์กรชุมชนจำนวน 38 คน มีสาเหตุมาจากการถูกไล่หรือชุมชน คิดเป็นร้อยละ 90.48

ตารางที่ 6.3 ลักษณะปัญหาด้านความมั่นคงในที่อยู่อาศัยของสมาชิกองค์กรชุมชนคลองสำนวน

ลักษณะปัญหาด้านความไม่มั่นคงในที่อยู่อาศัยของสมาชิกองค์กรชุมชนคลองสำนวน	จำนวนสมาชิก	ร้อยละ	แปลค่า
ถูกไล่หรือ	38	90.48	มากที่สุด
ไม่มีปัญหา	4	9.52	น้อยที่สุด
รวมทั้งสิ้น	42	100.00	
หมายเหตุ ค่าร้อยละ 80-100 หมายถึง มีระดับค่ามากที่สุด			
ค่าร้อยละ 60-79 หมายถึง มีระดับค่ามาก			
ค่าร้อยละ 40-59 หมายถึง มีระดับค่าน้อย			
ค่าน้อยกว่าร้อยละ 40 หมายถึง มีระดับน้อยที่สุด			

การเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง

การวิเคราะห์การเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงดังตารางที่ 6.4 พบว่าเหตุผลในการเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงของสมาชิกองค์กรชุมชน คือ ต้องการที่อยู่อาศัยที่มั่นคง มีจำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 90.48 ส่วนสมาชิกองค์กรชุมชนที่ต้องการมีส่วนร่วมกับชุมชน มีจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 9.52

ตารางที่ 6.4 เหตุผลการเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงขององค์กรชุมชนคลองสำนวน

เหตุผลการเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงขององค์กรชุมชนคลองสำนวน	จำนวนสมาชิก	ร้อยละ	แปลค่า
ต้องการที่อยู่อาศัยที่มั่นคง	38	90.48	มากที่สุด
ต้องการมีส่วนร่วมกับชุมชน	4	9.52	น้อยที่สุด
รวมทั้งสิ้น	42	100.00	
หมายเหตุ ค่าร้อยละ 80-100 หมายถึง มีระดับค่ามากที่สุด			
ค่าร้อยละ 60-79 หมายถึง มีระดับค่ามาก			
ค่าร้อยละ 40-59 หมายถึง มีระดับค่าน้อย			
ค่าน้อยกว่าร้อยละ 40 หมายถึง มีระดับน้อยที่สุด			

เมื่อวิเคราะห์จำแนกสถานภาพของสมาชิกองค์กรชุมชนดังตารางที่ 6.5 พบว่าเป็นคณะกรรมการองค์กรชุมชนในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 28.57 ส่วนจำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 71.43 เป็นสมาชิกเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง

ตารางที่ 6.5 สถานภาพของสมาชิกองค์กรชุมชนคลองลำนูน

สถานภาพของสมาชิกองค์กรชุมชนคลองลำนูน	จำนวนสมาชิก	ร้อยละ
คณะกรรมการองค์กรชุมชนในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง	12	28.57
สมาชิกเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง	30	71.43
รวมทั้งสิ้น	42	100.00

แบบแผนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนคลองลำนูน

การวิเคราะห์แบบแผนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนคลองลำนูนดังตารางที่ 6.6 ได้จากการรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามตัวแทนองค์กรชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วม โดยเฉพาะกับองค์กรภายนอกจากการประเมินระดับการมีส่วนร่วมในแต่ละขั้นตอนการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง พบว่าองค์กรชุมชนคลองลำนูนมีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนในทุกขั้นตอนการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง

ตารางที่ 6.6 การวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนคลองลำนูน จำแนกตามขั้นตอนการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง

ระดับการมีส่วนร่วมของ องค์กรชุมชนคลองลำนูน	ขั้นตอนการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง				
	การกำหนด วัตถุประสงค์	การวางแผน โครงการ	การออกแบบ พัฒนาชุมชน	การดำเนิน โครงการ	การดูแล รักษาชุมชน
มีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วน	✓	✓	✓	✓	✓
มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็น					
ไม่มีส่วนร่วม					

การแทรกแซงสนับสนุนเชิงกระบวนการจากองค์กรอื่น

การวิเคราะห์การแทรกแซงสนับสนุนเชิงกระบวนการจากองค์กรอื่นขององค์กรชุมชนคลองลำนูนดังตารางที่ 6.7 จากการรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามตัวแทนองค์กรชุมชนพบว่าองค์กรชุมชนคลองลำนูนมีการเชื่อมโยงและมีการแทรกแซงจากองค์กรอื่นทั้งภายในและภายนอกชุมชน กล่าวคือได้รับการแทรกแซงภายในชุมชนจากกลุ่มออมทรัพย์ได้รับการสนับสนุนเชิงกระบวนการทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านการเงิน ความรู้และการดำเนินการ

สำหรับการแทรกแซงจากองค์กรอื่นภายนอกชุมชนจาก 4 องค์กร ได้แก่ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนมีการแทรกแซงสนับสนุนเชิงกระบวนการ 3 ด้าน คือ ด้านการเงิน ความรู้และการดำเนินการ ส่วนสหพันธ์พัฒนาองค์กรชุมชน กรมส่งเสริมสหกรณ์และกรมตรวจบัญชีมีการแทรกแซงสนับสนุน 2 ด้าน คือ ด้านความรู้และการดำเนินงานสำหรับการนำมาปรับใช้ในกระบวนการวางแผนและดำเนินโครงการบ้านมั่นคงขององค์กรชุมชนคลองลำนูน

ตารางที่ 6.7 การแทรกแซงสนับสนุนจากองค์กรอื่นขององค์กรชุมชนคลองลำพูน

การแทรกแซงสนับสนุนองค์กรชุมชนจากองค์กรอื่น	ภายในชุมชน	กลุ่มออมทรัพย์	
		เงิน	✓
		ความรู้	✓
		ดำเนินงาน	✓
	ภายนอกชุมชน	สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.)	
		เงิน	✓
		ความรู้	✓
		ดำเนินงาน	✓
		สหพันธ์พัฒนาองค์กรชุมชน (สอช.)	
		เงิน	
		ความรู้	✓
		ดำเนินงาน	✓
		กรมส่งเสริมสหกรณ์	
		เงิน	
		ความรู้	✓
		ดำเนินงาน	✓
กรมตรวจบัญชี			
เงิน			
ความรู้	✓		
ดำเนินงาน	✓		

6.1.2.2 องค์กรชุมชนราชทรัพย์

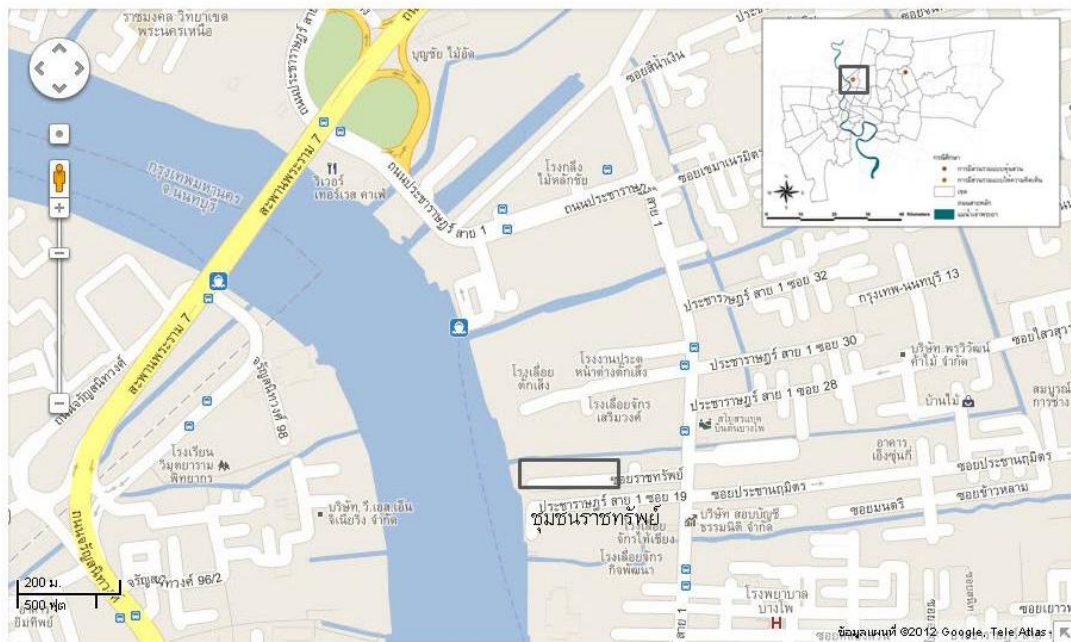
ข้อมูลพื้นฐานสมาชิกองค์กรชุมชนราชทรัพย์แบ่งเป็น 4 ประเด็น ได้แก่ 1) บริบทพื้นฐานองค์กรชุมชน 2) รูปแบบการพัฒนา 3) สภาพปัญหาที่ก่อนเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง และ 4) การเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง

บริบทพื้นฐานองค์กรชุมชนราชทรัพย์

ชุมชนราชทรัพย์ตั้งอยู่บริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยาตั้งถิ่นฐานอยู่บนที่ดินส่วนของพระมหากษัตริย์ภายใต้การจัดการดูแลโดยสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ลักษณะการอยู่อาศัยเป็นการเช่าเพื่อการอยู่อาศัย สัญญาเช่ามีลักษณะปีต่อปี ในช่วงปี พ.ศ.2551 สำนักงานทรัพย์สินฯ มีนโยบายให้ชุมชนมีการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนเข้าโครงการบ้านมั่นคงเพื่อพัฒนาสภาพชุมชนที่เสื่อมโทรมร่วมกันทั้งในพื้นที่ส่วนรวมของชุมชนและที่อยู่อาศัย โดยมีเงื่อนไขสำหรับผู้เข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงจะสามารถได้สิทธิสัญญาเช่าในที่ดินและที่อยู่อาศัยระยะยาวเป็นเวลา 30 ปี จึงทำให้เกิดการรวมกลุ่มขององค์กรชุมชนในการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาชุมชนราชทรัพย์

การรวมกลุ่มองค์กรชุมชนราชทรัพย์ได้เข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงในช่วงปี พ.ศ.2550 เป็นต้นมา โดยใช้ระยะเวลาดำเนินการมาถึงปัจจุบัน (พ.ศ.2556) เป็นเวลา 6 ปี โดยในช่วง 2 ปีแรก เป็นขั้นตอนการรวมกลุ่มออมทรัพย์และการเจรจาต่อรองสัญญาเช่าที่ดินระยะยาวเป็นเวลา 30 ปี กับสำนักงานทรัพย์สินฯ และช่วง 4 ปีหลัง เป็นการพัฒนาด้านที่อยู่อาศัย (การสัมภาระณเจ้าหน้าทีโครงการบ้านมั่นคง, วันที่ 21 พฤศจิกายน 2555)

ปัจจุบันชุมชนราชทรัพย์ตั้งอยู่บริเวณติดแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันออก เขตบางซื่อ บริเวณชุมชนฝั่งทิศใต้ติดถนนซอยประชาราษฎร์ สาย 1 ซอย 21 หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า ซอยราชทรัพย์ ฝั่งทิศตะวันตกติดแม่น้ำเจ้าพระยา ฝั่งทิศเหนือติดคลองน้ำ และฝั่งตะวันออกติดถนนประชาราษฎร์ สาย 1 ดังภาพที่ 6.4

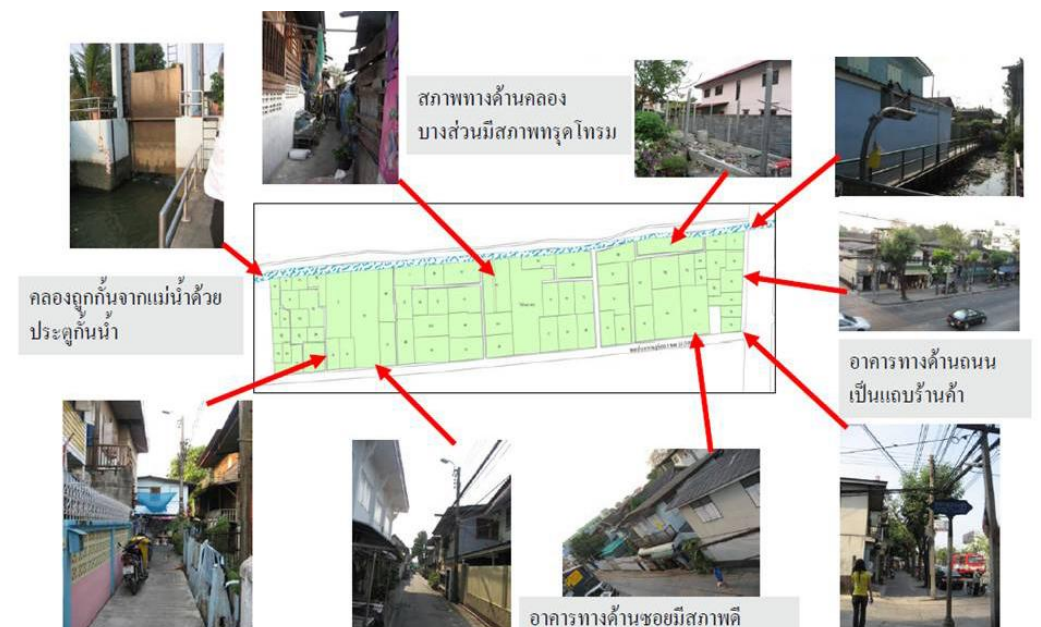

ภาพที่ 6.4 ที่ตั้งชุมชนราชทรัพย์ (ที่มา: ปรับปรุงจาก Google map)

รูปแบบการพัฒนาชุมชน

รูปแบบการพัฒนาชุมชนขององค์กรชุมชนคลองลำนุ่นเป็นลักษณะการปรับปรุงผังชุมชน การดำเนินโครงการบ้านมั่นคงขององค์กรชุมชนราชทรัพย์แบ่งเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสนับสนุนการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนราชทรัพย์เพื่อการพัฒนาชุมชนโดยสำนักงานทรัพย์สินฯ ซึ่งเป็นหน่วยงานรับผิดชอบในการดูแลการบริหารจัดการที่ดินส่วนพระมหากษัตริย์ผ่านการขอสินเชื่อในการพัฒนาที่อยู่อาศัย โดยมีเงื่อนไขแลกเปลี่ยนกับผู้อยู่อาศัยภายในชุมชนที่เข้าร่วมจะได้สัญญาเช่าที่ดินในระยะยาวเป็นเวลา 30 ปี และ 2) การรวมกลุ่มองค์กรชุมชนราชทรัพย์สู่

กระบวนการการพัฒนาชุมชน (ดูภาพที่ 6.5 ประกอบ) (การสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่โครงการบ้านมั่นคง, วันที่ 21 พฤศจิกายน 2555)

ภาพที่ 6.5 การพัฒนาแบบปรับปรุงโครงสร้างของชุมชนราชทรัพย์
(ที่มา: สำนักงานภาคกรุงเทพฯ และปริมณฑล, สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน)

สภาพปัญหา ก่อนเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง

การวิเคราะห์สภาพปัญหา ก่อนเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง ดังตารางที่ 6.8 พบว่ามีสมาชิกองค์กรชุมชนส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาด้านความไม่มั่นคงในที่อยู่อาศัย เนื่องจากมีสัญญาเช่าที่อยู่อาศัยเป็นรายปีอยู่แล้ว จำนวน 69 คน คิดเป็นร้อยละ 65.71 และมีสมาชิกองค์กรชุมชนจำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 34.29 ที่มีปัญหาความไม่มั่นคงในที่อยู่อาศัย เนื่องจากมีปัญหาการเช่าช่วงที่อยู่อาศัยต่อจากผู้เช่าจากสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์อีกที ซึ่งมีลักษณะเป็นรายเดือนและมีสภาพที่อยู่อาศัยเสื่อมโทรม

ตารางที่ 6.8 สภาพปัญหาด้านความมั่นคงในที่อยู่อาศัยของสมาชิกองค์กรชุมชนราชทรัพย์

สภาพปัญหาด้านความไม่มั่นคงในที่อยู่อาศัยของสมาชิกองค์กรชุมชนราชทรัพย์	จำนวนสมาชิก	ร้อยละ	แปลค่า
ไม่มี	69	65.71	มาก
มี	36	34.29	น้อยที่สุด
รวมทั้งสิ้น	105	100.00	

หมายเหตุ ค่าร้อยละ 80-100 หมายถึง มีระดับค่ามากที่สุด
 ค่าร้อยละ 60-79 หมายถึง มีระดับค่ามาก
 ค่าร้อยละ 40-59 หมายถึง มีระดับค่าน้อย
 ค่าน้อยกว่าร้อยละ 40 หมายถึง มีระดับน้อยที่สุด

เมื่อนำสมาชิกองค์กรชุมชนที่มีปัญหาเข้ามาจำแนกตามลักษณะของปัญหาดังตารางที่ 6.9 พบว่าสมาชิกองค์กรชุมชน จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 20.00 มีสัญญาเช่าที่อยู่อาศัยระยะสั้น ส่วนสมาชิกองค์กรชุมชน จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 14.29 มีสภาพที่อยู่อาศัยเสื่อมโทรม

ตารางที่ 6.9 ลักษณะปัญหาด้านความมั่นคงในที่อยู่อาศัยของสมาชิกองค์กรชุมชนราชทรัพย์

ลักษณะปัญหาด้านความไม่มั่นคงในที่อยู่อาศัยของสมาชิกองค์กรชุมชนราชทรัพย์	จำนวนสมาชิก	ร้อยละ	แปลค่า
ไม่มีปัญหา	69	65.71	มาก
สัญญาเช่าที่อยู่อาศัยระยะสั้น	21	20.00	น้อยที่สุด
สภาพที่อยู่อาศัยเสื่อมโทรม	15	14.29	น้อยที่สุด
รวมทั้งสิ้น	105	100.00	
หมายเหตุ ค่าร้อยละ 80-100 หมายถึง มีระดับค่ามากที่สุด			
ค่าร้อยละ 60-79 หมายถึง มีระดับค่ามาก			
ค่าร้อยละ 40-59 หมายถึง มีระดับค่าน้อย			
ค่าน้อยกว่าร้อยละ 40 หมายถึง มีระดับน้อยที่สุด			

การเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง

การวิเคราะห์การเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงขององค์กรชุมชนราชทรัพย์ดังตารางที่ 6.10 พบว่ากลุ่มสมาชิกองค์กรชุมชน จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 20.00 ต้องการที่อยู่อาศัยที่มั่นคงโดยการต่อสัญญาเช่าระยะยาว 30 ปี ส่วนสมาชิกองค์กรชุมชน จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 14.29 ต้องการปรับปรุงที่อยู่อาศัย และสมาชิกองค์กรชุมชน จำนวน 69 คน คิดเป็นร้อยละ 65.71 ต้องการมีส่วนร่วมกับชุมชน

ตารางที่ 6.10 เหตุผลการเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงขององค์กรชุมชนราชทรัพย์

เหตุผลการเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงขององค์กรชุมชนราชทรัพย์	จำนวนสมาชิก	ร้อยละ	แปลค่า
ต้องการมีส่วนร่วมกับชุมชน	69	65.71	มาก
ต้องการที่อยู่อาศัยที่มั่นคงโดยการต่อสัญญาเช่าระยะยาว 30 ปี	21	20.00	น้อยที่สุด
ต้องการปรับปรุงที่อยู่อาศัย	15	14.29	น้อยที่สุด
รวมทั้งสิ้น	105	100.00	
หมายเหตุ ค่าร้อยละ 80-100 หมายถึง มีระดับค่ามากที่สุด			
ค่าร้อยละ 60-79 หมายถึง มีระดับค่ามาก			
ค่าร้อยละ 40-59 หมายถึง มีระดับค่าน้อย			
ค่าน้อยกว่าร้อยละ 40 หมายถึง มีระดับน้อยที่สุด			

เมื่อวิเคราะห์จำแนกสถานภาพของสมาชิกองค์กรชุมชนดังตารางที่ 6.11 พบว่าสมาชิกองค์กรชุมชน จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 20.00 เป็นคณะกรรมการในการดำเนินโครงการ

บ้านมั่นคง และสมาชิกองค์กรชุมชน จำนวน 84 คน คิดเป็นร้อยละ 80.00 เป็นสมาชิกเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง

ตารางที่ 6.11 สถานภาพของสมาชิกองค์กรชุมชนราชทรัพย์

สถานภาพของสมาชิกองค์กรชุมชนราชทรัพย์	จำนวนสมาชิก	ร้อยละ
คณะกรรมการในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง	9	8.57
สมาชิกเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง	96	91.43
รวม	105	100.00

แบบแผนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนราชทรัพย์

การวิเคราะห์แบบแผนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนราชทรัพย์ดังตารางที่ 6.12 ได้จากการรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามตัวแทนองค์กรชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วม โดยเฉพาะกับองค์กรภายนอกจากการประเมินระดับการมีส่วนร่วมในแต่ละขั้นตอนการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง พบว่าองค์กรชุมชนราชทรัพย์ในขั้นตอนการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง ขั้นตอนการกำหนดวัตถุประสงค์ ขั้นตอนการวางแผนโครงการ และขั้นตอนการออกแบบพัฒนาชุมชนมีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็น ส่วนขั้นตอนการดำเนินโครงการและขั้นตอนการดูแลรักษาชุมชนมีส่วนร่วมแบบหุ่นส่วน

ตารางที่ 6.12 การวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนคลองสำนวน จำแนกตามขั้นตอนการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง

ระดับการมีส่วนร่วมของ องค์กรชุมชนราชทรัพย์	ขั้นตอนการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง				
	การกำหนด วัตถุประสงค์	การวางแผน โครงการ	การออกแบบ พัฒนาชุมชน	การดำเนิน โครงการ	การดูแล รักษาชุมชน
มีส่วนร่วมแบบหุ่นส่วน				✓	✓
มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็น	✓	✓	✓		
ไม่มีส่วนร่วม					

การแทรกแซงสนับสนุนเชิงกระบวนการจากองค์กรอื่น

การวิเคราะห์การแทรกแซงสนับสนุนเชิงกระบวนการจากองค์กรอื่นขององค์กรชุมชนราชทรัพย์ดังตารางที่ 6.13 จากการรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามตัวแทนองค์กรชุมชนพบว่า องค์กรชุมชนราชทรัพย์มีการเชื่อมโยงและมีการแทรกแซงจากองค์กรอื่นเพียงภายนอกชุมชนเท่านั้น กล่าวคือได้รับการแทรกแซงจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนมีการแทรกแซงสนับสนุนเชิงกระบวนการ 3 ด้าน คือ ด้านการเงิน ความรู้และการดำเนินการ ส่วนสำนักงานทรัพย์มีการ

แทรกแซงสนับสนุน 2 ด้าน คือ ด้านความรู้และการดำเนินงานสำหรับการนำมาปรับใช้ในกระบวนการวางแผนและดำเนินโครงการบ้านมั่นคงขององค์กรชุมชนราชทรัพย์

ตารางที่ 6.13 การแทรกแซงสนับสนุนจากองค์กรอื่นขององค์กรชุมชนราชทรัพย์

การแทรกแซงสนับสนุนองค์กรชุมชนจากองค์กรอื่น	ภายนอกชุมชน	สำนักงานทรัพย์สินฯ	
		เงิน	
		ความรู้	✓
		ดำเนินงาน	✓
		สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.)	
		เงิน	✓
		ความรู้	✓
		ดำเนินงาน	✓

6.2 การรับรู้วัตถุประสงค์ในการรวมกลุ่มของสมาชิกองค์กรชุมชนในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง

การวิเคราะห์การรับรู้วัตถุประสงค์โครงการบ้านมั่นคงของสมาชิกชุมชนแบ่งการวิเคราะห์หรืออธิบายเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ 1) แหล่งการรับรู้วัตถุประสงค์โครงการบ้านมั่นคง 2) วิธีการสร้างความเข้าใจในวัตถุประสงค์โครงการบ้านมั่นคง และ 3) การประเมินประโยชน์ที่ได้รับจากวัตถุประสงค์โครงการบ้านมั่นคง วิธีการวิเคราะห์ที่ใช้การเปรียบเทียบค่าร้อยละของจำนวนสมาชิกองค์กรชุมชนคลองลำนูนกับสมาชิกองค์กรชุมชนราชทรัพย์

6.2.1 แหล่งการรับรู้วัตถุประสงค์ในการรวมกลุ่มองค์กรชุมชน

การวิเคราะห์แหล่งการรับรู้วัตถุประสงค์โครงการบ้านมั่นคงดังตารางที่ 6.14 พบว่าสมาชิกองค์กรชุมชนคลองลำนูนส่วนใหญ่รับรู้วัตถุประสงค์โครงการบ้านมั่นคงจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนมีจำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 90.48 อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมารับรู้จากรับรู้จากสหพันธ์พัฒนาองค์กรชุมชนคนจนเมืองแห่งชาติ จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 64.29 และคณะกรรมการชุมชน จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 61.90 อยู่ในระดับมาก

ส่วนสมาชิกองค์กรชุมชนราชทรัพย์ส่วนใหญ่รับรู้วัตถุประสงค์โครงการบ้านมั่นคงจากคณะกรรมการองค์กรชุมชนมีจำนวน 90 คน คิดเป็นร้อยละ 85.71 อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมารับรู้จากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนจำนวน 75 คน คิดเป็นร้อยละ 71.43 อยู่ในระดับ

มาก และรับรู้จากสหพันธ์พัฒนาองค์กรชุมชนคนจนเมืองแห่งชาติจำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 17.14 อยู่ในระดับน้อยที่สุด

กล่าวโดยสรุปคือองค์กรชุมชนคลองลำนูนมีการเชื่อมโยงกับสหพันธ์พัฒนาองค์กรชุมชนคนจนเมืองแห่งชาติ (สอช.) ในระดับสมาชิกขององค์กรชุมชนมากกว่าองค์กรชุมชนราชทรัพย์ในการรับรู้วัตถุประสงค์และแนวทางดำเนินโครงการบ้านมั่นคง ทั้งนี้ความสำคัญของการเชื่อมโยงกับ สอช. จะมีผลต่อกระบวนการมีส่วนร่วมและดำเนินการ เนื่องจาก สอช. เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มของผู้นำองค์กรชุมชนในแต่ละแห่งที่มีการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงเป็นไปเพื่อการแลกเปลี่ยนวิธีการมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนและการดำเนินการร่วมกันของสมาชิก

ตารางที่ 6.14 แหล่งการรับรู้วัตถุประสงค์และแนวทางดำเนินโครงการบ้านมั่นคงของสมาชิก

แหล่งการรับรู้วัตถุประสงค์ โครงการบ้านมั่นคงของสมาชิก	องค์กรชุมชนคลองลำนูน			องค์กรชุมชนราชทรัพย์		
	จำนวนสมาชิก (n=42)	ร้อยละ	แปลค่า	จำนวนสมาชิก (n=105)	ร้อยละ	แปลค่า
สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน	38	90.48	มากที่สุด	75	71.43	มาก
สหพันธ์พัฒนาองค์กรชุมชนคนจนเมืองแห่งชาติ	27	64.29	มาก	18	17.14	น้อยที่สุด
คณะกรรมการองค์กรชุมชน	26	61.90	มาก	90	85.71	มากที่สุด

หมายเหตุ ค่าร้อยละ 80-100 หมายถึง มีระดับค่ามากที่สุด

ค่าร้อยละ 60-79 หมายถึง มีระดับค่ามาก

ค่าร้อยละ 40-59 หมายถึง มีระดับค่าน้อย

ค่าน้อยกว่าร้อยละ 40 หมายถึง มีระดับน้อยที่สุด

6.2.2 วิธีการสร้างความเข้าใจในวัตถุประสงค์ในการรวมกลุ่มองค์กรชุมชน

การวิเคราะห์วิธีการสร้างความเข้าใจในวัตถุประสงค์โครงการบ้านมั่นคงสามารถสรุปได้เป็นค่าเฉลี่ยดังตารางที่ 6.15 พบว่าสมาชิกองค์กรชุมชนคลองลำนูนประเมินวิธีการสร้างความเข้าใจในวัตถุประสงค์โครงการบ้านมั่นคงด้วยวิธีการพูดคุยกลุ่มย่อยภายในชุมชนอยู่ในระดับมาก รองลงมาเป็นวิธีการประชุมใหญ่ทั้งชุมชนและวิธีการประชาสัมพันธ์ภายในชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง

สำหรับสมาชิกองค์กรชุมชนราชทรัพย์ประเมินวิธีการสร้างความเข้าใจในวัตถุประสงค์โครงการบ้านมั่นคงด้วยวิธีการพูดคุยภายในชุมชนและวิธีการประชุมใหญ่ทั้งชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนวิธีการประชาสัมพันธ์ภายในชุมชนอยู่ในระดับน้อย

ตารางที่ 6.15 ค่าเฉลี่ยการประเมินวิธีการสร้างความเข้าใจในวัตถุประสงค์โครงการบ้านมั่นคง

ค่าเฉลี่ยการประเมินวิธีการสร้างความเข้าใจใน วัตถุประสงค์โครงการบ้านมั่นคง	องค์กรชุมชนคลองลำหุ่น			องค์กรชุมชนราชทรัพย์		
	Mean	S.D.	แปลผล	Mean	S.D.	แปลผล
วิธีการพูดคุยกลุ่มย่อยภายในชุมชน	2.52	0.67	มาก	2.37	0.72	ปานกลาง
วิธีการประชุมใหญ่ทั้งชุมชน	2.19	0.59	ปานกลาง	2.29	0.62	ปานกลาง
วิธีการประชาสัมพันธ์ภายในชุมชน	1.62	0.91	ปานกลาง	1.34	0.68	น้อย

หมายเหตุ 2.50 - 3.00 หมายถึง มาก

1.50 - 2.49 หมายถึง ปานกลาง

1.00 - 1.49 หมายถึง น้อย

6.2.3 การประเมินประโยชน์ที่ได้รับจากวัตถุประสงค์การรวมกลุ่มองค์กรชุมชน

การประเมินประโยชน์ที่ได้รับจากวัตถุประสงค์โครงการบ้านมั่นคงสามารถสรุปได้ในลักษณะค่าเฉลี่ยดังตารางที่ 6.16 พบว่าสมาชิกองค์กรชุมชนคลองลำหุ่นประเมินว่าประโยชน์ที่ได้รับจากวัตถุประสงค์โครงการบ้านมั่นคงอยู่ในระดับมากที่สุด และสมาชิกองค์กรชุมชนราชทรัพย์ประเมินประโยชน์ที่จะได้รับจากวัตถุประสงค์โครงการบ้านมั่นคงอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 6.16 ค่าเฉลี่ยการประเมินประโยชน์ที่ได้รับจากวัตถุประสงค์โครงการบ้านมั่นคง

การประเมินประโยชน์ที่ได้รับจาก วัตถุประสงค์โครงการบ้านมั่นคง	องค์กรชุมชนคลองลำหุ่น			องค์กรชุมชนราชทรัพย์		
	Mean	S.D.	แปลผล	Mean	S.D.	แปลผล
ค่าเฉลี่ยการประเมินประโยชน์	4.57	0.74	มากที่สุด	3.86	0.73	มาก

หมายเหตุ 4.50-5.00 หมายถึง มากที่สุด

3.50-4.49 หมายถึง มาก

2.50-3.49 หมายถึง ปานกลาง

1.50-2.49 หมายถึง น้อย

1.00-1.49 หมายถึง น้อยที่สุด

6.3 การมีส่วนร่วมและการตัดสินใจในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง

ของสมาชิกองค์กรชุมชน

การวิเคราะห์การมีส่วนร่วมและการตัดสินใจในโครงการบ้านมั่นคงของสมาชิกองค์กรชุมชนจำแนกการอธิบายเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในโครงการบ้านมั่นคง และ 2) การตัดสินใจในโครงการบ้านมั่นคง

6.3.1 การมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง

การมีส่วนร่วมในโครงการบ้านมั่นคงแบ่งการวิเคราะห์เป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1) ระดับการเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง 2) กิจกรรมสร้างการมีส่วนร่วมโครงการบ้านมั่นคง 3) บทบาทของ

สมาชิกองค์กรชุมชนในการมีส่วนร่วมโครงการบ้านมั่นคง และ 4) บทบาทขององค์กรชุมชนในการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์กรชุมชน

6.3.1.1 ระดับการเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง

การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยระดับการเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงดังตารางที่ 6.17 พบว่าสมาชิกองค์กรชุมชนคลองลำนูนและสมาชิกองค์กรชุมชนราชทรัพย์มีการเข้าร่วมกิจกรรมในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงในระดับเข้าร่วมเป็นส่วนใหญ่

ตารางที่ 6.17 ระดับการเข้าร่วมกิจกรรมในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงของสมาชิกองค์กรชุมชน

ระดับการเข้าร่วมกิจกรรมในการ ดำเนินโครงการบ้านมั่นคง	องค์กรชุมชนคลองลำนูน			องค์กรชุมชนราชทรัพย์		
	Mean	S.D.	แปลค่า	Mean	S.D.	แปลค่า
ค่าเฉลี่ยระดับการเข้าร่วม	2.81	0.86	เข้าร่วมเป็นส่วนใหญ่	3.29	0.85	เข้าร่วมเป็นส่วนใหญ่
หมายเหตุ	3.50-4.00	หมายถึง ที่ครั้งที่มีกิจกรรม				
	2.50-3.49	หมายถึง เข้าร่วมเป็นส่วนใหญ่				
	1.50-2.49	หมายถึง เข้าร่วมตามสะดวก				
	1.00-1.49	หมายถึง ไม่ค่อยได้เข้าร่วม				

6.3.1.2 กิจกรรมสร้างการมีส่วนร่วมโครงการบ้านมั่นคง

การวิเคราะห์กิจกรรมที่สร้างความตื่นตัวในการมีส่วนร่วมโครงการบ้านมั่นคงดังตารางที่ 6.18 พบว่าสมาชิกองค์กรชุมชนคลองลำนูนกิจกรรมที่สร้างการมีส่วนร่วมโครงการบ้านมั่นคงให้กับสมาชิกมากที่สุด คือ การรวมกลุ่มพัฒนาที่อยู่อาศัย รองลงเป็นกิจกรรมการรวมกลุ่มออมทรัพย์เพื่อความมั่นคงในการอยู่อาศัย กิจกรรมรวมกลุ่มแก้ปัญหาในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง และกิจกรรมสานสัมพันธ์สมาชิกองค์กรชุมชน

ส่วนสมาชิกองค์กรราชทรัพย์ได้ให้ความคิดเห็นว่างิจกรรมที่สร้างความตื่นตัวในการมีส่วนร่วมโครงการบ้านมั่นคงให้กับสมาชิกมากที่สุด คือ การรวมกลุ่มออมทรัพย์เพื่อความมั่นคงในการอยู่อาศัย รองลงมาเป็นกิจกรรมสานสัมพันธ์สมาชิกองค์กรชุมชน กิจกรรมการรวมกลุ่มพัฒนาที่อยู่อาศัย และการรวมกลุ่มแก้ปัญหาในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง

ตารางที่ 6.18 กิจกรรมสร้างความตื่นตัวในการมีส่วนร่วมโครงการบ้านมั่นคงของสมาชิกองค์กรชุมชน

กิจกรรมสร้างความตื่นตัวในการมีส่วนร่วมโครงการบ้านมั่นคงของสมาชิกองค์กรชุมชน	องค์กรชุมชนคลองลำหูน			องค์กรชุมชนราชทรัพย์		
	จำนวนสมาชิก (n=42)	ร้อยละ	แปลค่า	จำนวนสมาชิก (n=105)	ร้อยละ	แปลค่า
การรวมกลุ่มมอชมทรัพย์เพื่อความมั่นคงในการอยู่อาศัย	16	38.10	น้อยที่สุด	51	48.57	น้อย
การรวมกลุ่มพัฒนาที่อยู่อาศัย	28	66.67	มาก	9	8.57	น้อยที่สุด
การจัดกิจกรรมสานสัมพันธ์สมาชิกองค์กรชุมชน	8	19.05	น้อยที่สุด	24	22.86	น้อยที่สุด
การรวมกลุ่มแก้ปัญหาในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง	12	28.57	น้อยที่สุด	9	8.57	น้อยที่สุด

หมายเหตุ คำร้อยละ 80-100 หมายถึง มีระดับค่ามากที่สุด
คำร้อยละ 60-79 หมายถึง มีระดับค่ามาก
คำร้อยละ 40-59 หมายถึง มีระดับค่าน้อย
ค่าน้อยกว่าร้อยละ 40 หมายถึง มีระดับน้อยที่สุด

6.3.1.3 บทบาทของสมาชิกองค์กรชุมชนในการมีส่วนร่วมโครงการบ้านมั่นคง

การวิเคราะห์บทบาทของสมาชิกองค์กรชุมชนในการมีส่วนร่วมโครงการบ้านมั่นคงดังตารางที่ 6.19 พบว่าสมาชิกองค์กรคลองลำหูนมีส่วนร่วมดำเนินโครงการบ้านมั่นคงในบทบาทการรวมกลุ่มสมาชิกและบทบาทประสานการมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการอยู่ในระดับมาก รองลงมาเป็นบทบาทประสานการดำเนินการก่อสร้างและพัฒนาชุมชนอยู่ในระดับน้อย ส่วนบทบาทประสานงานกับองค์กรภายนอก บทบาทขับเคลื่อนการดำเนินโครงการ บทบาทเจรจา ด้านที่ดินของชุมชน บทบาทประสานการวางแผนรูปแบบการพัฒนาชุมชนและบทบาทประสานการดำเนินการก่อสร้างและพัฒนาชุมชนอยู่ในระดับน้อยที่สุด

สำหรับสมาชิกองค์กรชุมชนราชทรัพย์มีส่วนร่วมดำเนินโครงการบ้านมั่นคงในบทบาทประสานการมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการอยู่ในระดับมาก บทบาทการรวมกลุ่มสมาชิกอยู่ในระดับน้อย ส่วนบทบาทประสานงานกับองค์กรภายนอก บทบาทขับเคลื่อนการดำเนินโครงการ บทบาทเจรจาด้านที่ดิน บทบาทประสานการวางแผนรูปแบบการพัฒนาชุมชน บทบาทประสานความคิดเห็นและการตัดสินใจร่วมกัน และบทบาทประสานการดำเนินการก่อสร้างและพัฒนาชุมชนอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตารางที่ 6.19 บทบาทการมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์กรชุมชนในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง

บทบาทการมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์กรชุมชนในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง	องค์กรชุมชนคลองลำหูน			องค์กรชุมชนราชทรัพย์		
	จำนวนสมาชิก	ร้อยละ	แปลค่า	จำนวนสมาชิก	ร้อยละ	แปลค่า
	(n=42)			(n=105)		
รวบรวมกลุ่มสมาชิกโครงการบ้านมั่นคง	28	66.67	มาก	60	57.14	น้อย
ประสานการมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ	30	71.43	มาก	72	68.57	มาก
ประสานงานกับองค์กรภายนอก	14	33.33	น้อยที่สุด	18	17.14	น้อยที่สุด
ขับเคลื่อนการดำเนินโครงการ	10	23.81	น้อยที่สุด	39	37.14	น้อยที่สุด
เจรจาที่ดินของชุมชน	6	14.29	น้อยที่สุด	6	5.71	น้อยที่สุด
ประสานการวางแผนรูปแบบการพัฒนาชุมชน	8	19.05	น้อยที่สุด	21	20.00	น้อยที่สุด
ประสานความคิดเห็นและการตัดสินใจร่วมกัน	18	42.86	น้อย	24	22.86	น้อยที่สุด
ประสานการดำเนินการก่อสร้างและพัฒนาชุมชน	14	33.33	น้อยที่สุด	36	34.29	น้อยที่สุด

หมายเหตุ ค่าร้อยละ 80-100 หมายถึง มีระดับค่ามากที่สุด
 ค่าร้อยละ 60-79 หมายถึง มีระดับค่ามาก
 ค่าร้อยละ 40-59 หมายถึง มีระดับค่าน้อย
 ค่าน้อยกว่าร้อยละ 40 หมายถึง มีระดับน้อยที่สุด

6.3.1.4 บทบาทขององค์กรชุมชนในการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์กร

ชุมชน

การวิเคราะห์บทบาทขององค์กรชุมชนในการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์กรชุมชนดังตารางที่ 6.20 พบว่าสมาชิกองค์กรชุมชนคลองลำหูนได้รับการสนับสนุนการมีส่วนร่วมจากองค์กรชุมชนด้านการประสานการรวมกลุ่มสมาชิกในการดำเนินโครงการและสนับสนุนการประสานกิจกรรมการมีส่วนร่วมและการตัดสินใจในโครงการอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนการสนับสนุนการแก้ปัญหาด้านการเงินในการเข้าร่วมโครงการอยู่ในระดับน้อย

สำหรับสมาชิกองค์กรชุมชนราชทรัพย์ได้รับการสนับสนุนการมีส่วนร่วมจากองค์กรชุมชนด้านการรวมกลุ่มสมาชิกอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาได้รับการสนับสนุนประสานกิจกรรมการมีส่วนร่วมและการตัดสินใจในโครงการอยู่ในระดับน้อย และสนับสนุนช่วยแก้ปัญหาด้านการเงินในการเข้าร่วมโครงการอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตารางที่ 6.20 บทบาทขององค์กรชุมชนในการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์กรชุมชน

บทบาทขององค์กรชุมชนในการสนับสนุนสมาชิกองค์กร	องค์กรชุมชนคลองลำหูน			องค์กรชุมชนราชทรัพย์		
	จำนวนสมาชิก	ร้อยละ	แปลค่า	จำนวนสมาชิก	ร้อยละ	แปลค่า
	(n=42)			(n=105)		
ประสานการรวมกลุ่มสมาชิกในการดำเนินโครงการ	36	85.71	มากที่สุด	87	82.86	มากที่สุด
ประสานกิจกรรมการมีส่วนร่วมและการตัดสินใจในโครงการ	36	85.71	มากที่สุด	57	54.29	น้อย
สนับสนุนและช่วยแก้ปัญหาด้านการเงินในการเข้าร่วมโครงการ	20	47.62	น้อย	33	31.43	น้อยที่สุด

หมายเหตุ ค่าร้อยละ 80-100 หมายถึง มีระดับค่ามากที่สุด
 ค่าร้อยละ 60-79 หมายถึง มีระดับค่ามาก
 ค่าร้อยละ 40-59 หมายถึง มีระดับค่าน้อย
 ค่าน้อยกว่าร้อยละ 40 หมายถึง มีระดับน้อยที่สุด

6.3.2 การตัดสินใจในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง

การตัดสินใจในโครงการบ้านมั่นคงแบ่งการวิเคราะห์เป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมตัดสินใจในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง 2) วิธีการสร้างความเข้าใจร่วมกันในการตัดสินใจ และ 3) การแก้ปัญหาคงความขัดแย้งความคิดเห็นในการตัดสินใจ

6.3.2.1 การมีส่วนร่วมตัดสินใจในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง

การวิเคราะห์การมีส่วนร่วมตัดสินใจในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงดังตารางที่ 6.21 พบว่าสมาชิกองค์กรชุมชนคลองลำหูนมีส่วนร่วมการตัดสินใจในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง ด้านการกำหนดแนวทางแก้ปัญหาความไม่มั่นคงในการอยู่อาศัยอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ด้านการกำหนดรูปแบบและการเลือกขั้นตอนดำเนินงานอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการบริหารรักษาและดูแลทรัพย์สินส่วนรวมของชุมชนอยู่ในระดับน้อย สำหรับด้านการกำหนดบทบาทผู้ดำเนินงานในโครงการ ด้านการกำหนดงบประมาณในการดำเนินโครงการ ด้านการกำหนดรูปแบบและรายละเอียดของผังชุมชนและด้านการกำหนดรูปแบบการดำเนินการก่อสร้างผังชุมชนอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตารางที่ 6.21 การมีส่วนร่วมการตัดสินใจของสมาชิกองค์กรชุมชนในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง

การมีส่วนร่วมการตัดสินใจของสมาชิก องค์กรชุมชนในการดำเนินโครงการบ้าน มั่นคง	องค์กรชุมชนคลองลำนูน			องค์กรชุมชนราชทรัพย์		
	จำนวน สมาชิก (n=42)	ร้อยละ	แปลค่า	จำนวน สมาชิก (n=105)	ร้อยละ	แปลค่า
ด้านการกำหนดแนวทางแก้ปัญหาความไม่ มั่นคงในการอยู่อาศัย	34	80.95	มากที่สุด	93	88.57	มากที่สุด
ด้านการกำหนดรูปแบบและการเลือกขั้นตอน ดำเนินงาน	26	61.90	มาก	39	37.14	น้อยที่สุด
ด้านการกำหนดบทบาทผู้ดำเนินงานใน โครงการ	16	38.10	น้อยที่สุด	15	14.29	น้อยที่สุด
ด้านการกำหนดงบประมาณในการดำเนิน โครงการ	14	33.33	น้อยที่สุด	6	5.71	น้อยที่สุด
ด้านการกำหนดรูปแบบและรายละเอียดของ ผังชุมชน	14	33.33	น้อยที่สุด	9	8.57	น้อยที่สุด
ด้านการกำหนดรูปแบบการดำเนินการ ก่อสร้างผังชุมชน	14	33.33	น้อยที่สุด	6	5.71	น้อยที่สุด
ด้านการบริหาร รักษาและดูแลทรัพย์สิน ส่วนรวมของชุมชน	18	42.86	น้อย	60	57.14	น้อย

หมายเหตุ ค่าร้อยละ 80-100 หมายถึง มีระดับค่ามากที่สุด
 ค่าร้อยละ 60-79 หมายถึง มีระดับค่ามาก
 ค่าร้อยละ 40-59 หมายถึง มีระดับค่าน้อย
 ค่าน้อยกว่าร้อยละ 40 หมายถึง มีระดับน้อยที่สุด

สำหรับสมาชิกองค์กรชุมชนราชทรัพย์มีส่วนร่วมการตัดสินใจในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงด้านการกำหนดแนวทางแก้ปัญหาความไม่มั่นคงในการอยู่อาศัยอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาด้านการบริหาร รักษาและดูแลทรัพย์สินส่วนรวมของชุมชนอยู่ในระดับน้อย ส่วนด้านการกำหนดรูปแบบและการเลือกขั้นตอนดำเนินงาน ด้านการกำหนดบทบาทผู้ดำเนินงานในโครงการ ด้านการกำหนดงบประมาณในการดำเนินโครงการ ด้านการกำหนดรูปแบบและรายละเอียดของผังชุมชน และด้านการกำหนดรูปแบบการดำเนินการก่อสร้างผังชุมชนอยู่ในระดับน้อยที่สุด

6.3.2.2 วิธีการสร้างความเข้าใจร่วมกันในการตัดสินใจ

การวิเคราะห์วิธีการสร้างความเข้าใจร่วมกันในการตัดสินใจดังตารางที่ 6.22 พบว่าสมาชิกองค์กรชุมชนคลองลำนูนมีวิธีการสร้างความเข้าใจร่วมกันในการตัดสินใจด้วยวิธีการสื่อสารข้อมูลการดำเนินโครงการให้เข้าใจร่วมกันอย่างต่อเนื่องอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา

เป็นวิธีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในกระบวนการวางแผนและวิธีการสร้างตัวแทนในกลุ่มย่อย เพื่อประสานความเข้าใจในโครงการอยู่ในระดับมาก

สำหรับสมาชิกองค์กรชุมชนราชทรัพย์มีวิธีการสร้างความเข้าใจร่วมกันในการตัดสินใจ ด้วยวิธีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในกระบวนการวางแผนอยู่ในระดับมาก รองลงมาเป็น วิธีการสื่อสารข้อมูลการดำเนินโครงการให้เข้าใจร่วมกันอย่างต่อเนื่องอยู่ในระดับน้อย และ วิธีการสร้างตัวแทนในกลุ่มย่อยเพื่อประสานความเข้าใจในโครงการไม่มีการใช้วิธีการนี้

ตารางที่ 6.22 วิธีการสร้างความเข้าใจร่วมกันของสมาชิกองค์กรชุมชน

วิธีการสร้างความเข้าใจร่วมกันของ สมาชิกองค์กรชุมชน	องค์กรชุมชนคลองลำพูน			องค์กรชุมชนราชทรัพย์		
	จำนวน สมาชิก (n=42)	ร้อยละ	แปลค่า	จำนวน สมาชิก (n=105)	ร้อยละ	แปลค่า
	การสื่อสารข้อมูลการดำเนินโครงการให้ เข้าใจร่วมกันอย่างต่อเนื่อง	34	80.95	มากที่สุด	45	42.86
การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นใน กระบวนการวางแผน	28	66.67	มาก	81	77.14	มาก
การสร้างตัวแทนในกลุ่มย่อยเพื่อประสาน ความเข้าใจในโครงการ	32	76.19	มาก	0	0.00	ไม่มี

หมายเหตุ ค่าร้อยละ 80-100 หมายถึง มีระดับค่ามากที่สุด
ค่าร้อยละ 60-79 หมายถึง มีระดับค่ามาก
ค่าร้อยละ 40-59 หมายถึง มีระดับค่าน้อย
ค่าน้อยกว่าร้อยละ 40 หมายถึง มีระดับน้อยที่สุด

6.3.2.3 การแก้ปัญหาความขัดแย้งความคิดเห็นในการตัดสินใจ

การวิเคราะห์การแก้ปัญหาความขัดแย้งความคิดเห็นในการตัดสินใจดังตารางที่ 6.23 พบว่าสมาชิกองค์กรชุมชนคลองลำพูนมีวิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้งความคิดเห็นในการตัดสินใจร่วมกันด้วยวิธีการเสนอความคิดเห็นความต้องการของแต่ละบุคคลและให้สมาชิกยอมรับร่วมกันอยู่ในระดับมาก รองลงมาใช้วิธีการสร้างความเข้าใจในโครงการกับสมาชิกอย่างต่อเนื่องอยู่ในระดับน้อย และใช้วิธีการนำองค์กรที่เกี่ยวข้องเข้ามาประสานความเข้าใจร่วมกันอยู่ในระดับน้อยที่สุด

สำหรับสมาชิกองค์กรชุมชนราชทรัพย์มีวิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้งความคิดเห็นในการตัดสินใจร่วมกันด้วยวิธีการนำองค์กรที่เกี่ยวข้องเข้ามาประสานความเข้าใจร่วมกันอยู่ใน

ระดับมากที่สุด รองลงมาเป็นวิธีการเสนอความคิดความต้องการแต่ละบุคคลและให้สมาชิก ยอมรับร่วมกัน และสร้างความเข้าใจในโครงการกับสมาชิกอย่างต่อเนื่องอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตารางที่ 6.23 การแก้ปัญหาความขัดแย้งความคิดเห็นในการตัดสินใจท่ามกลางสมาชิกองค์กรชุมชน

การแก้ปัญหาความขัดแย้งความคิดเห็น ในการตัดสินใจท่ามกลางสมาชิกองค์กร ชุมชน	องค์กรชุมชนคลองลำหูน			องค์กรชุมชนราชทรัพย์		
	จำนวน สมาชิก (n=42)	ร้อยละ	แปลค่า	จำนวน สมาชิก (n=105)	ร้อยละ	แปลค่า
เสนอความคิดความต้องการของแต่ละ บุคคลและให้สมาชิกยอมรับร่วมกัน	32	76.19	มาก	27	25.71	น้อยที่สุด
สร้างความเข้าใจในโครงการกับสมาชิก อย่างต่อเนื่อง	22	52.38	น้อย	36	34.29	น้อยที่สุด
นำองค์กรที่เกี่ยวข้องเข้ามาประสานความ เข้าใจร่วมกัน	12	28.57	น้อยที่สุด	84	80.00	มากที่สุด
หมายเหตุ	ค่าร้อยละ 80-100	หมายถึง	มีระดับค่ามากที่สุด			
	ค่าร้อยละ 60-79	หมายถึง	มีระดับค่ามาก			
	ค่าร้อยละ 40-59	หมายถึง	มีระดับค่าน้อย			
	ค่าน้อยกว่าร้อยละ 40	หมายถึง	มีระดับน้อยที่สุด			

6.4 โครงข่ายทางสังคมของสมาชิกองค์กรชุมชน

การวิเคราะห์โครงข่ายทางสังคมได้มาจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมมาจากแบบสอบถามในประเด็นการติดต่อสื่อสารของสมาชิกองค์กรชุมชนใช้เทคนิคการวิเคราะห์ทางสถิติด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS for Windows ส่วนการวิเคราะห์แบบแผนโครงข่ายทางสังคมใช้ข้อมูลที่รวบรวมมาจากแบบสอบถามชุดเดียวกันเกี่ยวกับประเด็นการติดต่อสื่อสารของสมาชิกองค์กรชุมชนในระดับครัวเรือนกับบุคคลทั้งภายในและภายนอกชุมชน ด้านจำนวนบุคคลที่ติดต่อ ประเด็นสาระที่สื่อสาร ตลอดจนจำนวนความถี่ต่อเดือนที่มีการติดต่อสื่อสารเพื่อการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง โดยใช้ทฤษฎีการวิเคราะห์โครงข่ายทางสังคม (Social network analysis: SNA) ในการวิเคราะห์เพื่อการอธิบายบทบาทขององค์กรชุมชนในระดับสมาชิกองค์กรชุมชน ข้อมูลการติดต่อสื่อสารที่เกิดขึ้นใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป Pajek ในการประมวลผลไฟล์ข้อมูลการติดต่อสื่อสารของสมาชิกองค์กรชุมชน ซึ่งเรียบเรียงไว้ในรูปแบบ Network data file (*.net) เขียนด้วยโปรแกรม Notepad เป็นหนึ่งในโปรแกรมกลุ่ม Word processor พบได้ทั่วไปบนระบบปฏิบัติการคอมพิวเตอร์

การวิเคราะห์โครงข่ายทางสังคมของสมาชิกองค์กรชุมชนแบ่งเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ 1) ประเด็นการติดต่อสื่อสารของสมาชิกองค์กรชุมชน และ 2) แบบแผนโครงข่ายทางสังคม

6.4.1 ประเด็นการติดต่อสื่อสารของสมาชิกองค์กรชุมชน

การวิเคราะห์ประเด็นการติดต่อสื่อสารของสมาชิกองค์กรชุมชนแบ่งเป็น 2 ด้าน ได้แก่

1) ประเด็นการติดต่อสื่อสารภายในชุมชน และ 2) ประเด็นการติดต่อสื่อสารภายนอกชุมชน

6.4.1.1 ประเด็นการติดต่อสื่อสารภายในชุมชน

การวิเคราะห์ประเด็นการติดต่อสื่อสารภายในชุมชนดังตารางที่ 6.24 พบว่าสมาชิกองค์กรชุมชนคลองลำนุ่นมีประเด็นการติดต่อสื่อสารภายในชุมชนประเด็นการผ่อนชำระค่าที่ดินและที่อยู่อาศัยกับประเด็นการสร้างกฎเกณฑ์ข้อตกลงในการอยู่อาศัยร่วมกันอยู่ในระดับมาก รองลงมาเป็นประเด็นการประสานความร่วมมืออยู่ในระดับน้อย ส่วนประเด็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกองค์กรชุมชน การจัดกิจกรรมสานสัมพันธ์สมาชิกองค์กรชุมชน การแก้ปัญหาในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง และการจัดทำบัญชีของโครงการบ้านมั่นคงอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตารางที่ 6.24 ประเด็นการติดต่อสื่อสารของสมาชิกองค์กรชุมชนภายในชุมชนในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง

ประเด็นการติดต่อสื่อสารของสมาชิก	องค์กรชุมชนคลองลำนุ่น			องค์กรชุมชนราชทรัพย์		
	จำนวนสมาชิก	ร้อยละ	แปลค่า	จำนวนสมาชิก	ร้อยละ	แปลค่า
ดำเนินโครงการบ้านมั่นคง	(n=42)			(n=105)		
การผ่อนชำระค่าที่ดินและค่าที่อยู่อาศัย	29	69.05	มาก	69	65.71	มาก
การประสานความร่วมมือ	20	47.62	น้อย	15	14.29	น้อยที่สุด
การพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกองค์กรชุมชน	16	38.10	น้อยที่สุด	45	42.86	น้อย
การจัดกิจกรรมสานสัมพันธ์สมาชิกองค์กรชุมชน	12	28.57	น้อยที่สุด	3	2.86	น้อยที่สุด
การแก้ปัญหาในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง	12	28.57	น้อยที่สุด	15	14.29	น้อยที่สุด
การสร้างกฎเกณฑ์ข้อตกลงในการอยู่อาศัยร่วมกัน	27	64.29	มาก	12	11.43	น้อยที่สุด
การจัดทำบัญชีของโครงการบ้านมั่นคง	8	19.05	น้อยที่สุด	12	11.43	น้อยที่สุด

หมายเหตุ ค่าร้อยละ 80-100 หมายถึง มีระดับค่ามากที่สุด
 ค่าร้อยละ 60-79 หมายถึง มีระดับค่ามาก
 ค่าร้อยละ 40-59 หมายถึง มีระดับค่าน้อย
 ค่าน้อยกว่าร้อยละ 40 หมายถึง มีระดับน้อยที่สุด

สำหรับสมาชิกองค์กรชุมชนราชทรัพย์มีประเด็นการติดต่อสื่อสารภายในชุมชนประเด็นการผ่อนชำระค่าที่ดินและค่าที่อยู่อาศัยอยู่ในระดับมาก รองลงมาเป็นประเด็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกองค์กรชุมชนอยู่ในระดับน้อย ส่วนประเด็นการประสานความร่วมมือ การ

จัดกิจกรรมสานสัมพันธ์สมาชิกองค์กรชุมชน การแก้ปัญหาในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง การสร้างกฎเกณฑ์ข้อตกลงในการอยู่อาศัยร่วมกัน และการจัดทำบัญชีของโครงการบ้านมั่นคง อยู่ในระดับน้อยที่สุด

6.4.1.2 ประเด็นการติดต่อสื่อสารภายนอกชุมชน

การวิเคราะห์ประเด็นการติดต่อสื่อสารภายนอกชุมชนดังตารางที่ 6.25 พบว่าสมาชิกองค์กรชุมชนคลองลำภูนั้นมีประเด็นการติดต่อสื่อสารภายนอกชุมชนประเด็นระบบผ่อนชำระค่าที่ดินและที่อยู่อาศัยอยู่ในระดับมาก รองลงมาเป็นประเด็นการแก้ปัญหาในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงอยู่ในระดับน้อย ส่วนประเด็นการจัดการบัญชีโครงการบ้านมั่นคง การจัดทำข้อมูลชุมชน การดูแลพัฒนาชุมชน การจัดกิจกรรมสานสัมพันธ์สมาชิกองค์กรชุมชน และความปลอดภัยและคุณภาพชีวิตของชุมชนอยู่ในระดับน้อยที่สุด

สำหรับสมาชิกองค์กรชุมชนราชทรัพย์มีประเด็นการติดต่อสื่อสารภายนอกชุมชนทุกประเด็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตารางที่ 6.25 ประเด็นการติดต่อสื่อสารของสมาชิกองค์กรชุมชนภายนอกชุมชนในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง

ประเด็นการติดต่อสื่อสารของสมาชิกองค์กรชุมชนภายในชุมชนในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง	องค์กรชุมชนคลองลำภู			องค์กรชุมชนราชทรัพย์		
	จำนวนสมาชิก (n=42)	ร้อยละ	แปลค่า	จำนวนสมาชิก (n=105)	ร้อยละ	แปลค่า
การจัดการบัญชีโครงการบ้านมั่นคง	4	9.52	น้อยที่สุด	12	11.43	น้อยที่สุด
การจัดทำข้อมูลชุมชน	2	4.76	น้อยที่สุด	9	8.57	น้อยที่สุด
การดูแลพัฒนาชุมชน	12	28.57	น้อยที่สุด	15	14.29	น้อยที่สุด
ระบบการผ่อนชำระค่าที่ดินและที่อยู่อาศัย	27	64.29	มาก	21	20.00	น้อยที่สุด
การจัดกิจกรรมสานสัมพันธ์สมาชิกองค์กรชุมชน	2	4.76	น้อยที่สุด	3	2.86	น้อยที่สุด
การแก้ปัญหาในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง	18	42.86	น้อย	9	8.57	น้อยที่สุด
ความปลอดภัยและคุณภาพชีวิตของชุมชน	8	19.05	น้อยที่สุด	0	0.00	น้อยที่สุด

หมายเหตุ ค่าร้อยละ 80-100 หมายถึง มีระดับค่ามากที่สุด

ค่าร้อยละ 60-79 หมายถึง มีระดับค่ามาก

ค่าร้อยละ 40-59 หมายถึง มีระดับค่าน้อย

ค่าน้อยกว่าร้อยละ 40 หมายถึง มีระดับน้อยที่สุด

6.4.2 แบบแผนโครงข่ายทางสังคม

แบบแผนโครงข่ายทางสังคมใช้กรอบแนวคิดด้านการวิเคราะห์โครงข่ายทางสังคม (Social network analysis: SNA) ที่กล่าวโดย Scott (2000) Nooy, Mrvar, and Batagelj

(2005) Bruggeman (2008) Bodin and Crona (2009) Prell, Hubacek, and Reed (2009) และ Brummel, Nelson, and Jakes (2012) ซึ่งอยู่ภายในเงื่อนไขแนวคิดคือบุคคลผู้ที่เข้ากับ ลักษณะสังคมได้ดีจะมีแนวโน้มของปฏิสัมพันธ์มาก กลุ่มบุคคลที่มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันสูงมักจะมี แนวโน้มในการเกิดทัศนคติร่วมกันสูง และบุคคลลักษณะที่คล้ายกันและถูกพิจารณาเป็นกลุ่ม ทางสังคมเดียวกัน สมาชิกของกลุ่มทางสังคมนี้มักจะได้รับ การสนับสนุนต่อกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ลักษณะแบบแผนโครงข่ายจะขึ้นอยู่กับประเภทของความสัมพันธ์หรือ ปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นของแต่ละบุคคลในโครงข่าย และจะมีผลโดยตรงต่อกระบวนการทางสังคม ทั้งนี้ประเด็นสาระของการปฏิสัมพันธ์ท่ามกลางผู้มีส่วนได้เสียจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิด ประเภทของแบบแผนโครงข่ายเกิดขึ้นอย่างแตกต่างกันอีกด้วย

การวิเคราะห์แบบแผนโครงข่ายทางสังคมแบ่งเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ 1) แผนผัง โครงข่ายทางสังคมคือภาพวาดการวิเคราะห์เชิงโครงสร้างของโครงข่ายทางสังคมที่ได้ข้อมูลมา จากข้อมูลความสัมพันธ์เชิงสถิติที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานทฤษฎีกราฟที่พัฒนามาจากลักษณะเชิง คณิตศาสตร์ เป็นลักษณะของการสื่อแทนค่าเชิงรูปภาพ หน่วยวิเคราะห์จะถูกสื่อแทนด้วยภาพ วงกลมที่นิยมเรียกแทนว่าจุดพิภัก (Node or Vertices) ส่วนการเชื่อมโยงแต่ละปฏิสัมพันธ์จะถูก สื่อแทนด้วยภาพลูกศร (Arc) และ

2) ตัวชี้วัดระดับโครงข่ายทางสังคมใช้ในการวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างองค์กรชุมชน มีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วน (องค์กรชุมชนคลองสำนวน) กับองค์กรชุมชนมีส่วนร่วมแบบให้ความคิด เห็น (องค์กรชุมชนราชทรัพย์) เพื่อสร้างความเข้าใจในรายละเอียดแบบแผนโครงข่ายทางสังคม ที่เกิดขึ้น

สมมุติฐานในการวิเคราะห์แบบแผนโครงข่ายทางสังคมคือองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบ หุ้นส่วนจะมีแผนผังโครงข่ายทางสังคมในลักษณะสื่อสารอย่างครอบคลุม และมีการกระจาย ศูนย์กลางการสื่อสารให้กับสมาชิกขององค์กรชุมชน ส่วนองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบให้ ความคิดเห็นจะมีแผนผังโครงข่ายทางสังคมในลักษณะมีศูนย์กลางการสื่อสารภายในโครงข่าย และมีการกระจุกตัวของบุคคลเป็นศูนย์กลางการสื่อสาร

6.4.2.1 แผนผังโครงข่ายทางสังคม

การวิเคราะห์แผนผังโครงข่ายทางสังคมแบ่งจำแนกตามตัวชี้วัดโครงข่ายทางสังคม 2 ประเด็น ในการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนแบบหุ้นส่วนกับแบบให้ความคิด

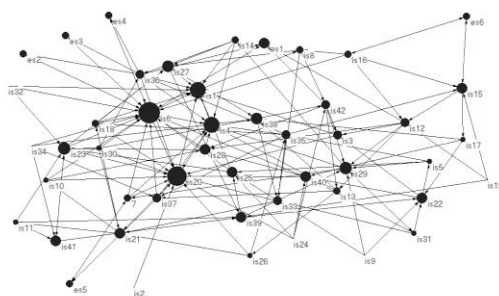
เห็น ได้แก่ 1) ค่าความเป็นศูนย์กลางของสมาชิกองค์กรชุมชนคลองสำนวนและองค์กรชุมชนราชทรัพย์ และ 2) ค่าความเชื่อมโยงศูนย์กลางของสมาชิกองค์กรชุมชนคลองสำนวนและองค์กรชุมชนราชทรัพย์

6.4.2.1.1 ค่าความเป็นศูนย์กลางของสมาชิกองค์กรชุมชนคลองสำนวน

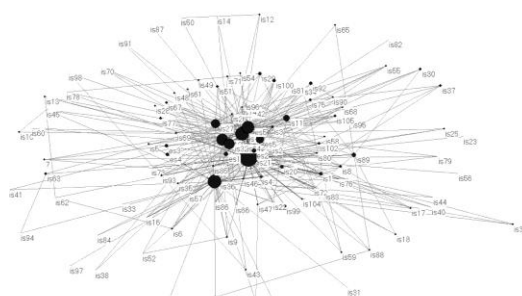
และองค์กรชุมชนราชทรัพย์

การวิเคราะห์ค่าความเป็นศูนย์กลางโครงข่ายของสมาชิกองค์กรชุมชนคลองสำนวนกับองค์กรชุมชนราชทรัพย์เปรียบเทียบกันดังภาพที่ 6.6 พบว่าค่าความเป็นศูนย์กลางของสมาชิกองค์กรชุมชนคลองสำนวนทำให้ลักษณะแผนผังโครงข่ายเป็นแบบสื่อสารอย่างครอบคลุมเกิดขึ้นสามารถสะท้อนถึงคุณลักษณะโครงข่ายที่สมาชิกองค์กรชุมชนทุกบุคคลมีบทบาทสามารถเชื่อมโยงติดต่อกันเองได้โดยไม่ต้องผ่านบุคคลใด มีแนวโน้มของการเป็นกลุ่มทางสังคมเดียวกันสูง

ส่วนค่าความเป็นศูนย์กลางของสมาชิกองค์กรชุมชนราชทรัพย์ทำให้ลักษณะแผนผังโครงข่ายเป็นแบบมีศูนย์กลางการสื่อสารเกิดขึ้น สามารถสะท้อนถึงคุณลักษณะโครงข่ายที่สมาชิกองค์กรชุมชนแต่ละบุคคลในการเชื่อมโยงติดต่อต้องผ่านบุคคลที่มีค่าศูนย์กลางสูงที่อยู่ภายในโครงข่าย

องค์กรชุมชนคลองสำนวน

องค์กรชุมชนราชทรัพย์

ภาพที่ 6.6 แผนผังโครงข่ายทางสังคม จำแนกเปรียบเทียบตามค่าความเป็นศูนย์กลางของสมาชิกองค์กรชุมชนคลองสำนวนและองค์กรชุมชนราชทรัพย์

กล่าวโดยสรุปในเชิงทฤษฎีโครงข่ายทางสังคมได้ว่าการสื่อสารข้อมูลทั้งวัตถุประสงค์และรายละเอียดเนื้อหาสาระการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงขององค์กรชุมชนคลองสำนวนมีแผนผังโครงข่ายทางสังคมระดับค่าความเป็นศูนย์กลางแบบสื่อสารอย่างครอบคลุมจะหมายถึงว่าองค์กรชุมชนมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างครอบคลุมในกลุ่มสมาชิกขององค์กรชุมชน กลุ่มสมาชิกขององค์กรชุมชนที่มีการติดต่อสื่อสารในลักษณะนี้จะมีแนวโน้มในการเป็นกลุ่มทาง

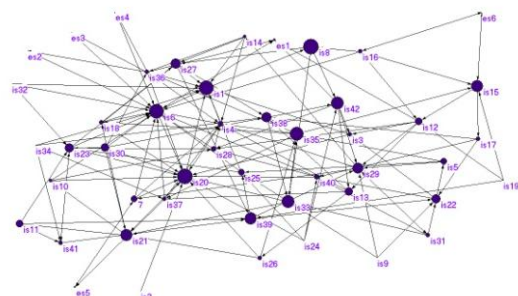
สังคมเดียวกันและมีทัศนคติร่วมกันสูง ซึ่งสมาชิกของกลุ่มทางสังคมจะได้รับการสนับสนุนต่อกิจกรรมต่างๆ

ในทางตรงข้ามองค์กรชุมชนราชทรัพย์มีแผนผังโครงข่ายทางสังคมระดับค่าความเป็นศูนย์กลางแบบมีศูนย์กลางการสื่อสารจะหมายถึงองค์กรชุมชนที่มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นแบบถูกควบคุมโดยศูนย์กลางการสื่อสาร ดังนั้นกลุ่มสมาชิกขององค์กรชุมชนที่มีการติดต่อสื่อสารในลักษณะนี้มีแนวโน้มในการเป็นกลุ่มทางสังคมแบบกระจายที่ถูกควบคุมการรวมกลุ่มทางสังคมจากศูนย์กลางของโครงข่าย ซึ่งการมีทัศนคติร่วมกันและการรวมกลุ่มทางสังคมจะขึ้นอยู่กับการบริหารการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงของบุคคลที่อยู่ในตำแหน่งศูนย์กลางโครงข่าย

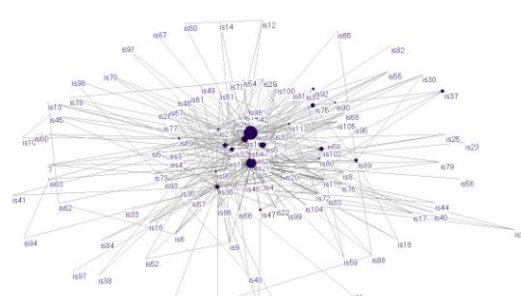
6.4.2.1.2 ค่าความเชื่อมโยงศูนย์กลางของสมาชิกองค์กรชุมชนคลองลำนุ่น

และองค์กรชุมชนราชทรัพย์

สำหรับการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมโยงศูนย์กลางของสมาชิกองค์กรชุมชนคลองลำนุ่นและองค์กรชุมชนราชทรัพย์เปรียบเทียบกับกันดังภาพที่ 6.7 พบว่าค่าความเชื่อมโยงศูนย์กลางของสมาชิกองค์กรชุมชนคลองลำนุ่นทำให้ลักษณะแผนผังโครงข่ายเป็นแบบสื่อสารอย่างครอบคลุมเกิดขึ้น สามารถสะท้อนถึงคุณลักษณะโครงข่ายที่สมาชิกองค์กรชุมชนทุกบุคคลสามารถเชื่อมโยงติดต่อกันเองได้โดยไม่ต้องผ่านบุคคลใด มีแนวโน้มของการเป็นกลุ่มทางสังคมเดียวกันสูง ส่วนค่าความเชื่อมโยงศูนย์กลางของสมาชิกองค์กรชุมชนราชทรัพย์ทำให้ลักษณะแผนผังโครงข่ายแบบมีศูนย์กลางการสื่อสาร สามารถสะท้อนถึงคุณลักษณะโครงข่ายที่สมาชิกองค์กรชุมชนแต่ละบุคคลในการเชื่อมโยงติดต่อต้องผ่านบุคคลที่มีค่าความเชื่อมโยงศูนย์กลางสูงที่อยู่ภายในโครงข่าย

องค์กรชุมชนคลองลำนุ่น

องค์กรชุมชนราชทรัพย์

ภาพที่ 6.7 แผนผังโครงข่ายทางสังคม จำแนกเปรียบเทียบตามค่าความเชื่อมโยงศูนย์กลางของสมาชิกองค์กรชุมชนคลองลำนุ่นและองค์กรชุมชนราชทรัพย์

กล่าวโดยสรุปว่าองค์กรชุมชนคลองลำนุ่นมีแผนผังโครงข่ายทางสังคมระดับค่าความเชื่อมโยงศูนย์กลางแบบสื่อสารอย่างครอบคลุมจะหมายถึงว่าสมาชิกขององค์กรชุมชนแต่ละบุคคลมีบทบาทในการเชื่อมโยงสื่อสารข้อมูลในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงให้มีความเข้าใจร่วมกันอย่างครอบคลุม กลุ่มสมาชิกขององค์กรชุมชนที่มีการติดต่อสื่อสารในลักษณะนี้จะมีแนวโน้มในการเป็นกลุ่มทางสังคมเดียวกันและมีทัศนคติร่วมกันสูง ซึ่งสมาชิกของกลุ่มทางสังคมมักจะมีการตัดสินใจร่วมกันอย่างเป็นฉันทามติ

ในทางตรงข้ามองค์กรชุมชนราชทรัพย์มีแผนผังโครงข่ายทางสังคมระดับค่าความเชื่อมโยงศูนย์กลางแบบมีศูนย์กลางการสื่อสารจะหมายถึงสมาชิกขององค์กรชุมชนแต่ละบุคคลจะมีการเชื่อมโยงสื่อสารข้อมูลในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงให้มีความเข้าใจร่วมกันจากการควบคุมการสื่อสารข้อมูลโดยบุคคลผู้เป็นศูนย์กลางของโครงข่าย ดังนั้นกลุ่มสมาชิกขององค์กรชุมชนที่มีการติดต่อสื่อสารในลักษณะนี้มีแนวโน้มในการเป็นกลุ่มทางสังคมแบบกระจายที่ถูกควบคุมการรวมกลุ่มทางสังคมจากศูนย์กลางของโครงข่าย ซึ่งการมีทัศนคติร่วมกันและการรวมกลุ่มทางสังคมจะขึ้นอยู่กับการบริหารการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงของบุคคลที่อยู่ในตำแหน่งศูนย์กลางโครงข่าย

6.4.2.2 ตัวชี้วัดเชิงสถิติระดับโครงข่ายทางสังคม

เมื่อวิเคราะห์ด้วยตัวชี้วัดเชิงสถิติระดับโครงข่ายทางสังคมระหว่างสมาชิกองค์กรชุมชนคลองลำนุ่นกับสมาชิกองค์กรชุมชนราชทรัพย์ดังตารางที่ 6.26 พบว่าค่าเฉลี่ยความเป็นศูนย์กลางและค่ากระบวนการเป็นศูนย์กลางของโครงข่ายทางสังคมสมาชิกองค์กรชุมชนคลองลำนุ่นมีค่าต่ำกว่าโครงข่ายสมาชิกองค์กรชุมชนราชทรัพย์ หมายถึง โครงข่ายของสมาชิกองค์กรชุมชนคลองลำนุ่นมีลักษณะเชื่อมโยงกับบุคคลที่เป็นศูนย์กลางน้อยกว่าสมาชิกองค์กรชุมชนราชทรัพย์ และเมื่อวิเคราะห์สัมพันธ์กับค่าเฉลี่ยความเชื่อมโยงศูนย์กลางกับค่ากระบวนการเชื่อมโยงศูนย์กลางพบว่าโครงข่ายสมาชิกองค์กรชุมชนคลองลำนุ่นมีค่าสูงกว่าสมาชิกองค์กรชุมชนราชทรัพย์ หมายถึง โครงข่ายของสมาชิกองค์กรชุมชนคลองลำนุ่นมีการเชื่อมโยงท่ามกลางสมาชิกอย่างครอบคลุมหลายช่องทางมากกว่าโครงข่ายสมาชิกองค์กรชุมชนราชทรัพย์

เมื่อวิเคราะห์รายละเอียดของตัวชี้วัดเชิงสถิติระดับโครงข่ายทางสังคมยืนยันต่อแบบแผนผังโครงข่ายทางสังคมสมาชิกองค์กรชุมชนคลองลำนุ่นและองค์กรชุมชนราชทรัพย์ดังที่กล่าวมาข้างต้น

ตารางที่ 6.26 การวิเคราะห์ตัวชี้วัดเชิงสถิติโครงการช่วยเหลือทางสังคมขององค์กรชุมชนคลองลำนูนและองค์กรชุมชนราชทรัพย์

ตัวชี้วัดโครงการช่วยเหลือทางสังคม	องค์กรชุมชนคลองลำนูน	องค์กรชุมชนราชทรัพย์
ขอบเขตผู้มีส่วนได้เสียในโครงการบ้านมั่นคง		
จำนวนผู้มีส่วนร่วมสำคัญภายในพื้นที่	42	105
จำนวนผู้มีส่วนร่วมสำคัญภายนอกพื้นที่	6	6
จำนวนผู้มีส่วนร่วมสำคัญทั้งสิ้น	48	111
การวิเคราะห์ค่าทางสถิติโครงการช่วยเหลือทางสังคม		
ค่าความเป็นศูนย์กลาง (ค่าเฉลี่ย)	0.0705 (S.D. = 0.0713)	0.0805 (S.D. = 0.0829)
ค่ากระบวนการเป็นศูนย์กลาง	0.0214	0.0365
ค่าความเชื่อมโยงศูนย์กลาง (ค่าเฉลี่ย)	0.0500 (S.D. = 0.05)	0.0099 (S.D. = 0.04)
ค่ากระบวนการเชื่อมโยงศูนย์กลาง	0.3363	0.1499

หมายเหตุ – การวิเคราะห์ข้อมูลรวบรวมมาจากแบบสอบถามและเรียบเรียงตรวจสอบข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับเจ้าหน้าที่โครงการบ้านมั่นคง

เมื่อวิเคราะห์ในรายละเอียดค่าความเป็นศูนย์กลางและค่าความเชื่อมโยงศูนย์กลางของสมาชิกองค์กรชุมชนแต่ละบุคคล จำแนกเปรียบเทียบระหว่างองค์กรชุมชนคลองลำนูนกับองค์กรชุมชนราชทรัพย์ดังตารางที่ 6.27 พบว่าองค์กรชุมชนคลองลำนูนมีการกระจายค่าความเป็นศูนย์กลางของโครงการช่วยเหลือทางสังคมมากกว่าองค์กรชุมชนราชทรัพย์ โดยสังเกตได้จากระดับค่าความเป็นศูนย์กลางของโครงการขององค์กรชุมชนคลองลำนูน (ช่วงค่า 0.25-0.36) มีค่าน้อยกว่าองค์กรชุมชนราชทรัพย์ (ช่วงค่า 0.41-0.60) และมีจำนวนบุคคลอยู่ในระดับค่าความศูนย์กลางสูงสุดของโครงการเป็นจำนวนมากว่า นอกจากนี้ช่วงห่างของค่าความเป็นศูนย์กลางของกลุ่มคนส่วนใหญ่กับกลุ่มคนที่มีค่าสูงสุดของโครงการขององค์กรชุมชนราชทรัพย์มีช่วงห่างมากกว่าองค์กรชุมชนคลองลำนูน สรุปได้ว่าองค์กรชุมชนคลองลำนูนมีการสื่อสารภายในโครงการช่วยเหลือทางสังคมในลักษณะสื่อสารอย่างครอบคลุมกับสมาชิกขององค์กรชุมชน ส่วนองค์กรชุมชนราชทรัพย์มีสื่อสารภายในโครงการช่วยเหลือทางสังคมแบบมีศูนย์กลางการสื่อสารกับสมาชิกขององค์กรชุมชน

ส่วนการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมโยงศูนย์กลางของสมาชิกแต่ละบุคคลในองค์กรชุมชนคลองลำนูนกับองค์กรชุมชนราชทรัพย์มีสัดส่วนที่ต่างกัน กลุ่มบุคคลไม่มีบทบาทในการเชื่อมโยงศูนย์กลางขององค์กรชุมชนคลองลำนูนมีจำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 14.58 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าองค์กรชุมชนราชทรัพย์ที่มีกลุ่มบุคคลไม่มีบทบาทเชื่อมโยงศูนย์กลางขององค์กรชุมชนราชทรัพย์มีจำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 44.14 และวิเคราะห์จำนวนสมาชิกที่มีบทบาทเชื่อมโยงศูนย์กลางพบว่าองค์กรชุมชนคลองลำนูนมีจำนวนสมาชิกที่มีระดับค่าการเชื่อมโยงศูนย์กลางมากกว่าองค์กรชุมชนราชทรัพย์ ในสองกลุ่มที่มีค่าการเชื่อมโยงศูนย์กลางสูงสุดขององค์กร

ชุมชนคลองลำนูนมีจำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 31.25 ซึ่งมีค่าสูงกว่าองค์กรชุมชนราชทรัพย์ ที่มีจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 1.82 อย่างชัดเจน

ตารางที่ 6.27 การแบ่งช่วงค่าความเป็นศูนย์กลางและค่าความเชื่อมโยงศูนย์กลางของสมาชิกแต่ละบุคคลขององค์กรชุมชน
คลองลำนูนและองค์กรชุมชนราชทรัพย์

สมาชิกองค์กรชุมชนคลองลำนูน			สมาชิกองค์กรชุมชนราชทรัพย์		
ระดับค่า	จำนวนผู้มีส่วนได้เสีย	ร้อยละ	ระดับค่า	จำนวนผู้มีส่วนได้เสีย	ร้อยละ
การแบ่งช่วงค่าความเป็นศูนย์กลางของสมาชิกองค์กรชุมชน จำนวน 4 ช่วง					
0.00	6	12.50	0.00	1	0.91
0.01-0.12	36	75.00	0.01-0.20	104	93.69
0.13-0.24	4	8.33	0.21-0.40	5	4.50
0.25-0.36	2	4.17	0.41-0.60	1	0.9
รวม	48	100.00	รวม	111	100.00
การแบ่งช่วงค่าความเชื่อมโยงศูนย์กลางของสมาชิกองค์กรชุมชน จำนวน 4 ช่วง					
0.00	7	14.58	0.00	49	44.14
0.01-0.06	26	54.17	0.01-0.12	60	54.04
0.07-0.12	10	20.83	0.13-0.24	1	0.91
0.13-0.18	5	10.42	0.25-0.36	1	0.91
รวม	48	100.00	รวม	111	100.00

การวิเคราะห์หัตถ์สมาชิกองค์กรชุมชน 10 ลำดับแรกที่มีค่าความเป็นศูนย์กลางและค่าความเชื่อมโยงศูนย์กลางสูงสุดระหว่างองค์กรชุมชนคลองลำนูนกับองค์กรชุมชนราชทรัพย์ดังตารางที่ 6.28 พบว่าองค์กรชุมชนราชทรัพย์มีผู้มีส่วนได้เสียภายนอกองค์กรชุมชนมีระดับค่าความเป็นศูนย์กลางอยู่ลำดับที่ 4 และมีค่าความเชื่อมโยงศูนย์กลางอยู่ลำดับที่ 1 สิ่งนี้สะท้อนถึงบทบาทของสมาชิกภายในองค์กรชุมชนไม่สามารถมีบทบาทในการเชื่อมโยงติดต่อสื่อสารกันเองภายในองค์กรได้ จำเป็นต้องมีองค์กรภายนอกเข้ามาช่วยประสานเชื่อมโยงการติดต่อสื่อสารของสมาชิกภายในองค์กร ต่างจากองค์กรชุมชนคลองลำนูนที่สมาชิกองค์กรชุมชนที่มีค่าความเป็นศูนย์กลางและค่าความเชื่อมโยงศูนย์กลางสูงสุด 10 อันดับ เป็นสมาชิกภายในองค์กรชุมชนทั้งหมด หมายถึง สมาชิกองค์กรชุมชนคลองลำนูนสามารถเชื่อมโยงติดต่อสื่อสารกันเองภายในองค์กรชุมชนได้

ตารางที่ 6.28 การจัดลำดับค่าตัวชี้วัดเชิงสถิติโครงข่ายทางสังคมขององค์กรชุมชนคลองลำนูนและองค์กรชุมชนราชทรัพย์

จำแนกรายสมาชิก 10 อันดับแรกของค่ามากที่สุด

ลำดับ	สมาชิกองค์กรชุมชนคลองลำนูน				สมาชิกองค์กรชุมชนราชทรัพย์			
	ค่าความเป็นศูนย์กลาง		ค่าความเชื่อมโยงศูนย์กลาง		ค่าความเป็นศูนย์กลาง		ค่าความเชื่อมโยงศูนย์กลาง	
	ผู้มีส่วนได้เสีย	ระดับค่า	ผู้มีส่วนได้เสีย	ระดับค่า	ผู้มีส่วนได้เสีย	ระดับค่า	ผู้มีส่วนได้เสีย	ระดับค่า
1	is6	0.36	is20	0.18	0.6000	is21	0.3567	es6
2	is20	0.30	is8	0.17	0.3818	is15	0.1957	is21
3	is1	0.21	is6	0.17	0.3455	is36	0.0886	is15
4	is4	0.21	is1	0.16	0.3273	es6	0.0737	es5
5	is29	0.12	is35	0.14	0.3000	is19	0.0483	is36
6	is23	0.12	is33	0.12	0.2545	is32	0.0430	is75
7	is27	0.11	is42	0.12	0.1545	is27	0.0415	is32
8	is38	0.11	is39	0.11	0.1455	es5	0.0396	is19
9	is15	0.09	is15	0.11	0.0909	is11	0.0341	is102
10	is40	0.09	is21	0.11	0.0727	is89	0.0268	is37

หมายเหตุ-is หมายถึง ผู้มีส่วนได้เสียภายในองค์กรชุมชน (Internal stakeholder)

es หมายถึง ผู้มีส่วนได้เสียภายนอกองค์กรชุมชน (External stakeholder)

ผลการวิเคราะห์แบบแผนโครงข่ายทางสังคมพบว่ามีความสอดคล้องกับสมมุติฐานเชิงทฤษฎีกล่าวคือองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วน (องค์กรชุมชนคลองลำนูน) มีแผนผังโครงข่ายทางสังคมในลักษณะสื่อสารอย่างครอบคลุม เมื่อวิเคราะห์กลุ่มตัวชี้วัดโครงข่ายทางสังคมค่าความเป็นศูนย์กลาง (Centrality) และค่าความเชื่อมโยงศูนย์กลาง (Betweenness centrality) พบว่ามีการกระจายบทบาทศูนย์กลางการสื่อสารและบทบาทการเชื่อมโยงศูนย์กลางในกลุ่มสมาชิกขององค์กรชุมชน

ส่วนองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็น (องค์กรชุมชนราชทรัพย์) มีแผนผังโครงข่ายทางสังคมในลักษณะมีศูนย์กลางการสื่อสาร เมื่อวิเคราะห์กลุ่มตัวชี้วัดโครงข่ายทางสังคมค่าความเป็นศูนย์กลางและค่าความเชื่อมโยงศูนย์กลางพบว่าการกระจุกตัวของบทบาทศูนย์กลางการสื่อสารและบทบาทการเชื่อมโยงศูนย์กลางของกลุ่มสมาชิกองค์กรชุมชน นอกจากนี้ยังพบว่าบทบาทความเป็นศูนย์กลางการสื่อสารและบทบาทการเชื่อมโยงศูนย์กลางภายในโครงข่ายทางสังคมขององค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบให้ความเห็นมีองค์กรภายนอกเข้ามามีบทบาทในโครงข่ายอีกด้วย ซึ่งหมายถึงการมีบทบาทและอิทธิพลต่อการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงจากองค์กรภายนอกเป็นไปตามแนวคิดของ de Kruijf (2008) เกี่ยวกับการแทรกแซง

ในการกำหนดวัตถุประสงค์ของการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนที่มากเกินไป การรับรู้ข้อมูลของสมาชิกองค์กรชุมชนจะมีการดำเนินการของภาครัฐเป็นหลัก สิ่งนี้ส่งผลทำให้เกิดความแตกต่างของพฤติกรรมในการติดต่อสื่อสารและการรับรู้ของสมาชิกองค์กรชุมชนเป็นลักษณะมีศูนย์กลางในการสื่อสารและจะมีผลกระทบให้เกิดการมีส่วนร่วมที่ลดลงด้วย

6.5 การประเมินบทบาทขององค์กรชุมชนโดยสมาชิกองค์กรชุมชน

การประเมินบทบาทขององค์กรชุมชนแบ่งการวิเคราะห์เป็น 2 ประเด็น ได้แก่ 1) บทบาทขององค์กรชุมชนในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง และ 2) ความพึงพอใจในโครงการบ้านมั่นคง

6.5.1 บทบาทขององค์กรชุมชนในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง

การวิเคราะห์บทบาทขององค์กรชุมชนในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงจากความคิดเห็นของสมาชิกองค์กรดังตารางที่ 6.29

ตารางที่ 6.29 บทบาทขององค์กรชุมชนในทัศนคติของสมาชิกองค์กรชุมชนในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง

บทบาทขององค์กรชุมชนในทัศนคติ ของสมาชิกองค์กรชุมชนในการดำเนิน โครงการบ้านมั่นคง	องค์กรชุมชนคลองลำคู่			องค์กรชุมชนราชทรัพย์		
	จำนวน สมาชิก (n=42)	ร้อยละ	แปลค่า	จำนวน สมาชิก (n=105)	ร้อยละ	แปลค่า
ประสานการรวมกลุ่มสมาชิก	38	90.48	มากที่สุด	96	91.43	มากที่สุด
ประสานกิจกรรมการมีส่วนร่วม	26	61.90	มาก	81	77.14	มาก
ประสานด้านการเงิน ความรู้ และการ ดำเนินโครงการ	31	73.81	มาก	30	28.57	น้อยที่สุด
ประสานการดำเนินโครงการ	24	57.14	น้อย	57	54.29	น้อย
ประสานการเจรจาที่ดินของชุมชน	34	80.95	มากที่สุด	12	11.43	น้อยที่สุด
ประสานการวางแผนรูปแบบการพัฒนา ชุมชนและที่อยู่อาศัย	20	47.62	น้อย	21	20.00	น้อยที่สุด
ประสานไกล่เกลี่ยความคิดเห็นและการ ตัดสินใจร่วมกันของสมาชิก	18	42.86	น้อย	39	37.14	น้อยที่สุด
ประสานการดำเนินการก่อสร้างและพัฒนา ชุมชน	14	33.33	น้อยที่สุด	24	22.86	น้อยที่สุด
ประสานการบริหาร รักษาและดูแล	18	42.86	น้อย	63	60.00	มาก
ทรัพย์สินส่วนรวมของชุมชน						
หมายเหตุ	ค่าร้อยละ 80-100	หมายถึง	มีระดับค่ามากที่สุด			
	ค่าร้อยละ 60-79	หมายถึง	มีระดับค่ามาก			
	ค่าร้อยละ 40-59	หมายถึง	มีระดับค่าน้อย			
	ค่าน้อยกว่าร้อยละ 40	หมายถึง	มีระดับน้อยที่สุด			

จากตารางที่ 6.29 พบว่าสมาชิกองค์กรชุมชนให้ความคิดเห็นต่อบทบาทขององค์กรชุมชนคล่องล้ากว่ามีบทบาทด้านการประสานการรวมกลุ่มสมาชิกและด้านการประสานการเจรจาที่ดินของชุมชนอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาเป็นบทบาทด้านการประสานกิจกรรมการมีส่วนร่วมและด้านการประสานด้านการเงิน ความรู้และการดำเนินโครงการอยู่ในระดับมากที่สุด บทบาทด้านการประสานการดำเนินโครงการ ด้านการประสานการวางแผนรูปแบบการพัฒนาชุมชนและที่อยู่อาศัย ด้านการประสานใกล้เคียงความคิดเห็นและการตัดสินใจร่วมกันของสมาชิกและบทบาทด้านการประสานการบริหาร รักษาและดูแลทรัพย์สินส่วนรวมของชุมชนอยู่ในระดับน้อย สุดท้ายบทบาทด้านการประสานการดำเนินการก่อสร้างและพัฒนาชุมชนอยู่ในระดับน้อยที่สุด

สำหรับสมาชิกองค์กรชุมชนราชทรัพย์ให้ความคิดเห็นต่อบทบาทขององค์กรชุมชนราชทรัพย์ว่ามีบทบาทด้านการประสานการรวมกลุ่มสมาชิกอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาเป็นบทบาทด้านการประสานกิจกรรมการมีส่วนร่วมและด้านการประสานกิจกรรมการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก ส่วนบทบาทด้านการประสานการดำเนินโครงการอยู่ในระดับน้อย สุดท้ายบทบาทด้านการประสานด้านการเงิน ความรู้ และการดำเนินโครงการ การประสานการเจรจาที่ดินของชุมชน การประสานการวางแผนรูปแบบการพัฒนาชุมชนและที่อยู่อาศัย การประสานใกล้เคียงความคิดเห็นและการตัดสินใจร่วมกันของสมาชิก และการประสานการดำเนินการก่อสร้างและพัฒนาชุมชนอยู่ในระดับน้อยที่สุด

เมื่อวิเคราะห์กิจกรรมรวมกลุ่มสมาชิกองค์กรชุมชนเพื่อดำเนินการพัฒนาในปัจจุบันดังตารางที่ 6.30 พบว่าสมาชิกองค์กรชุมชนคล่องล้าไม่มีกิจกรรมรวมกลุ่มสมาชิกองค์กรชุมชนในกิจกรรมพัฒนาและปรับปรุงภูมิทัศน์ชุมชน กิจกรรมตามประเพณี กิจกรรมทำความสะอาดชุมชน และกิจกรรมประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับชุมชนต่อเนื่องอยู่ในระดับน้อยที่สุด

สำหรับสมาชิกองค์กรชุมชนราชทรัพย์มีกิจกรรมรวมกลุ่มสมาชิกองค์กรชุมชนในกิจกรรมตามประเพณีอยู่ในระดับน้อย รองลงมาเป็นกิจกรรมพัฒนาและปรับปรุงภูมิทัศน์ชุมชน และกิจกรรมประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับชุมชนต่อเนื่องอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตารางที่ 6.30 กิจกรรมรวมกลุ่มสมาชิกองค์กรชุมชนเพื่อดำเนินการพัฒนาชุมชนในปัจจุบัน

กิจกรรมรวมกลุ่มสมาชิกองค์กรชุมชน เพื่อดำเนินการพัฒนาชุมชนในปัจจุบัน	องค์กรชุมชนคลองลำหุ่น			องค์กรชุมชนราชทรัพย์		
	จำนวน	ร้อยละ	แปลค่า	จำนวน	ร้อยละ	แปลค่า
	สมาชิก (n=42)	ละ		สมาชิก (n=105)		
กิจกรรมพัฒนาและปรับปรุงภูมิทัศน์ชุมชน	10	23.81	น้อยที่สุด	0	0.00	น้อยที่สุด
กิจกรรมตามประเพณี	14	33.33	น้อยที่สุด	42	40.00	น้อย
กิจกรรมทำความสะอาดชุมชน	4	9.52	น้อยที่สุด	9	8.57	น้อยที่สุด
กิจกรรมประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับชุมชนต่อเนื่อง	0	0.00	น้อยที่สุด	9	8.57	น้อยที่สุด

หมายเหตุ ค่าร้อยละ 80-100 หมายถึง มีระดับค่ามากที่สุด
 ค่าร้อยละ 60-79 หมายถึง มีระดับค่ามาก
 ค่าร้อยละ 40-59 หมายถึง มีระดับค่าน้อย
 ค่าน้อยกว่าร้อยละ 40 หมายถึง มีระดับน้อยที่สุด

6.5.2 ความพึงพอใจในโครงการบ้านมั่นคง

ความพึงพอใจในโครงการบ้านมั่นคงใช้กรอบแนวคิดและทฤษฎี de Kruijf (2008) เกี่ยวกับการรับรู้ประเมินคุณค่าในวัตถุประสงค์ของโครงการบ้านมั่นคง จนมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และการเจรจาติดต่อสื่อสารสร้างเงื่อนไขข้อตกลงในการดำเนินโครงการร่วมกัน กล่าวคือในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงที่มาจากความตระหนักให้คุณค่าความสำคัญของสมาชิกองค์กรชุมชนร่วมกัน ผลความพึงพอใจควรจะสะท้อนออกมาในระดับมากเนื่องจากการรับรู้ประเมินคุณค่าที่ตรงกัน ส่วนการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงที่ไม่ได้มาจากความตระหนักให้คุณค่าความสำคัญของสมาชิกองค์กรชุมชนร่วมกัน ผลความพึงพอใจควรจะสะท้อนออกมาในระดับที่ลดลงเนื่องจากการรับรู้ประเมินคุณค่าที่ไม่ตรงกัน

การวิเคราะห์ความพึงพอใจในโครงการบ้านมั่นคงดังตารางที่ 6.31 พบว่าสมาชิกองค์กรชุมชนคลองลำหุ่นมีความพึงพอใจในโครงการบ้านมั่นคงทุกด้านอยู่ในระดับมาก ส่วนสมาชิกองค์กรชุมชนราชทรัพย์มีความพึงพอใจในโครงการบ้านมั่นคงส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง

กล่าวสรุปได้ว่าสมาชิกขององค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนมีความพึงพอใจในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงในระดับมาก เนื่องจากการรับรู้ประเมินคุณค่าในวัตถุประสงค์ร่วมกัน ส่วนองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็นมีความพึงพอใจในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงในระดับปานกลาง เนื่องจากการรับรู้ประเมินคุณค่าในวัตถุประสงค์ไม่ตรงกัน

ตารางที่ 6.31 ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจในโครงการบ้านมั่นคงของสมาชิกองค์กรชุมชน

ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจในโครงการบ้าน มั่นคงของสมาชิกองค์กรชุมชน	องค์กรชุมชนคลองลำนูน			องค์กรชุมชนราชทรัพย์		
	Mean	S.D.	แปลค่า	Mean	S.D.	แปลค่า
ด้านการดำเนินแผนงานโครงการบ้านมั่นคง	4.05	0.96	มาก	3.60	0.64	มาก
ด้านความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย	4.19	1.11	มาก	3.71	0.66	มาก
ด้านการดำเนินการรวมกลุ่มและการมีส่วนร่วม ในกิจกรรม	3.67	0.85	มาก	3.37	0.64	ปานกลาง
ด้านการกำหนดรูปแบบและการเลือก ขั้นตอนการดำเนินงาน	3.55	0.89	มาก	3.11	0.52	ปานกลาง
ด้านการกำหนดบทบาทผู้ดำเนินงาน	3.52	0.86	มาก	3.09	0.65	ปานกลาง
ด้านการกำหนดงบประมาณการพัฒนา ชุมชน	3.62	0.85	มาก	2.83	0.70	ปานกลาง
ด้านการกำหนดรูปแบบรายละเอียดของผัง ชุมชน	3.57	0.97	มาก	2.86	0.69	ปานกลาง
ด้านการปรับปรุงที่อยู่อาศัย	3.71	1.04	มาก	3.43	0.65	ปานกลาง
ด้านการดำเนินการก่อสร้างพัฒนาชุมชน	3.76	0.76	มาก	3.14	0.54	ปานกลาง
ด้านการบริหาร รักษาและดูแลทรัพย์สิน ส่วนรวมของชุมชน	3.33	1.14	มาก	3.54	0.69	มาก
ด้านการตัดสินใจร่วมกันของสมาชิกองค์กร	3.57	0.80	มาก	3.54	0.69	มาก

หมายเหตุ 4.50-5.00 หมายถึง พึงพอใจมากที่สุด
 3.50-4.49 หมายถึง พึงพอใจมาก
 2.50-3.49 หมายถึง พึงพอใจปานกลาง
 1.50-2.49 หมายถึง พึงพอใจน้อย
 1.00-1.49 หมายถึง พึงพอใจน้อยที่สุด

6.6 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการให้คุณค่าวัตถุประสงค์โครงการ

บ้านมั่นคงกับระดับการเข้าร่วมกิจกรรมในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการให้คุณค่าวัตถุประสงค์โครงการบ้านมั่นคงกับระดับการเข้าร่วมกิจกรรมในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง กรณีศึกษาสมาชิกขององค์กรชุมชนคลองลำนูน ดังตารางที่ 6.32 พบว่าสมาชิกขององค์กรชุมชนที่ประเมินประโยชน์วัตถุประสงค์โครงการบ้านมั่นคงต่อสถานะการอยู่อาศัยมีประโยชน์ปานกลางมักจะมีแนวโน้มไม่ค่อยได้เข้าร่วมกิจกรรมดำเนินโครงการบ้านมั่นคง ในทางตรงข้ามสมาชิกขององค์กรชุมชนที่ประเมินประโยชน์วัตถุประสงค์โครงการบ้านมั่นคงต่อสถานะการอยู่อาศัยมีประโยชน์มากที่สุด มักจะมีแนวโน้มเข้าร่วมกิจกรรมดำเนินโครงการบ้านมั่นคงทุกครั้งที่มีการจัดกิจกรรม

เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างที่ดินในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงกับรูปแบบการพัฒนาชุมชนพบว่ามีความสัมพันธ์กันทางสถิติด้วยระดับนัยสำคัญที่ 0.01 มีความสัมพันธ์ในระดับ 0.581

ตารางที่ 6.32 ความสัมพันธ์ระหว่างการให้คุณค่าวัตถุประสงค์โครงการบ้านมั่นคงกับระดับการเข้าร่วมกิจกรรมในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง กรณีศึกษาสมาชิกขององค์กรชุมชนคลองลำพูน

การประเมินประโยชน์วัตถุประสงค์โครงการบ้านมั่นคงต่อสถานะการอยู่อาศัย	ระดับการเข้าร่วมกิจกรรมในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง				รวม
	ไม่ค่อยได้เข้าร่วม	เข้าร่วมตามสะดวก	เข้าร่วมเป็นส่วนใหญ่	ทุกครั้งที่มีกิจกรรม	
ปานกลาง	2 (4.76)	0 (0.00)	4 (9.52)	0 (0.00)	6 (14.29)
มาก	0 (0.00)	4 (9.52)	0 (0.00)	2 (4.76)	6 (14.29)
มากที่สุด	0 (0.00)	10 (23.81)	12 (28.57)	8 (19.05)	30 (71.43)
รวมทั้งสิ้น	2 (4.76)	14 (33.33)	16 (38.10)	10 (23.81)	42 (100.00)

Sig. = 0.002**, Contingency Coefficient = 0.581

หมายเหตุ - ตัวเลขในวงเล็บ หมายถึง ค่าร้อยละ

เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการให้คุณค่าวัตถุประสงค์โครงการบ้านมั่นคงกับระดับการเข้าร่วมกิจกรรมในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง กรณีศึกษาสมาชิกขององค์กรชุมชนราชทรัพย์ ดังตารางที่ 6.33 พบว่าสมาชิกขององค์กรชุมชนที่ประเมินประโยชน์วัตถุประสงค์โครงการบ้านมั่นคงต่อสถานะการอยู่อาศัยมีประโยชน์ปานกลางมักจะมีแนวโน้มไม่ค่อยได้เข้าร่วมกิจกรรมดำเนินโครงการบ้านมั่นคง ในทางตรงข้ามสมาชิกขององค์กรชุมชนที่ประเมินประโยชน์วัตถุประสงค์โครงการบ้านมั่นคงต่อสถานะการอยู่อาศัยมีประโยชน์มากที่สุด มักจะมีแนวโน้มเข้าร่วมกิจกรรมดำเนินโครงการบ้านมั่นคงทุกครั้งที่มีกิจกรรม ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับกรณีศึกษาองค์กรชุมชนคลองลำพูน

ตารางที่ 6.33 ความสัมพันธ์ระหว่างการให้คุณค่าวัตถุประสงค์โครงการบ้านมั่นคงกับระดับการเข้าร่วมกิจกรรมในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง กรณีศึกษาสมาชิกขององค์กรชุมชนราชทรัพย์

การประเมินประโยชน์วัตถุประสงค์และแนวทางดำเนินโครงการบ้านมั่นคงต่อสถานะการอยู่อาศัย	ระดับการเข้าร่วมกิจกรรมในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง				รวม
	ไม่ค่อยได้เข้าร่วม	เข้าร่วมตามสะดวก	เข้าร่วมเป็นส่วนใหญ่	ทุกครั้งที่มีกิจกรรม	
ปานกลาง	3 (2.86)	12 (11.43)	12 (11.43)	9 (8.57)	36 (34.29)
มาก	0 (0.00)	3 (2.86)	12 (11.43)	33 (31.43)	48 (45.71)
มากที่สุด	0 (0.00)	3 (2.86)	6 (5.71)	12 (11.43)	21 (20.00)
รวมทั้งสิ้น	3 (2.86)	18 (17.14)	30 (28.57)	54 (51.43)	105 (100.00)

Sig. = 0.001***, Contingency Coefficient = 0.424

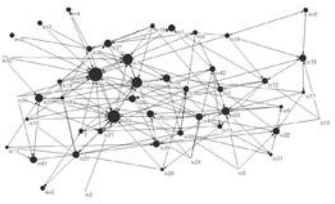
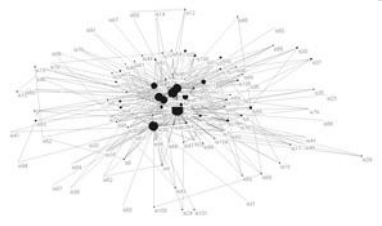
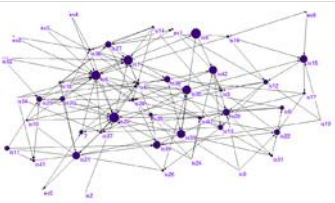
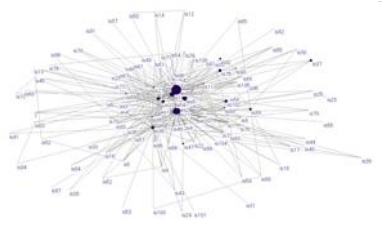
หมายเหตุ - ตัวเลขในวงเล็บ หมายถึง ค่าร้อยละ

เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างที่ดินในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงกับรูปแบบการพัฒนาชุมชนพบว่ามีความสัมพันธ์กันทางสถิติด้วยระดับนัยสำคัญที่ 0.001 มีความสัมพันธ์ในระดับ 0.424

6.7 การอภิปรายผลการศึกษา

ผลการวิเคราะห์การประเมินบทบาทขององค์กรชุมชนและรูปแบบการติดต่อสื่อสารของสมาชิกองค์กรชุมชนคลองลำนุ่นและสมาชิกองค์กรชุมชนราชทรัพย์สามารถสรุปได้ดังตารางที่ 6.34

ตารางที่ 6.34 การวิเคราะห์เปรียบเทียบองค์ประกอบที่ศึกษาระหว่างองค์กรชุมชนคลองลำนุ่นกับองค์กรชุมชนราชทรัพย์

องค์ประกอบ	องค์กรชุมชนคลองลำนุ่น	องค์กรชุมชนราชทรัพย์
ระดับการมีส่วนร่วม	แบบหุ้นส่วน	แบบให้ความคิดเห็น
บริบทร่วมกัน	มีปัญหาความมั่นคงในที่ดิน	ไม่มีปัญหาความมั่นคงในที่ดิน
กรรมสิทธิ์ที่ดินเดิม	ภาคเอกชน	ภาครัฐ
รูปแบบการพัฒนาชุมชน	ปรับผังชุมชน	ปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน
ระยะเวลาการดำเนินการ	5 ปี (พ.ศ.2545-2549)	6 ปี (พ.ศ.2550-2555)
วิธีการสื่อสารหลัก	การพูดคุยกลุ่มย่อยภายในชุมชน	การประชุมใหญ่ทั้งชุมชน
ความถี่ในการสื่อสาร	4 ครั้งต่อเดือน	1 ครั้งต่อเดือน
บทบาทของสมาชิก	- รวมกลุ่มสมาชิก - ประสานการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ	- รวมกลุ่มสมาชิก
วิธีการสร้างความเข้าใจร่วมกันในการตัดสินใจ	- สื่อสารข้อมูลให้เข้าใจตรงกันอย่างต่อเนื่อง - แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการดำเนินการ - สร้างตัวแทนในกลุ่มย่อยเพื่อการประสานงาน	- แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการดำเนินการ
การแก้ปัญหาความขัดแย้งในการตัดสินใจ	- เสนอความคิดเห็นความต้องการของแต่ละบุคคล และให้สมาชิกยอมรับร่วมกัน	- นำองค์กรที่เกี่ยวข้องเข้ามาประสานความเข้าใจร่วมกัน
ประเด็นการติดต่อสื่อสาร	- การผ่อนชำระค่าที่ดินและค่าที่อยู่อาศัย - ระบบการผ่อนชำระค่าที่ดินและค่าที่อยู่อาศัย - การสร้างกฎเกณฑ์ข้อตกลงในการอยู่ร่วมกัน	- การผ่อนชำระค่าที่ดินและค่าที่อยู่อาศัย
แผนผังโครงข่ายทางสังคมระดับค่าความเป็นศูนย์กลาง		
แผนผังโครงข่ายทางสังคมระดับค่าความเชื่อมโยงศูนย์กลาง		

ตารางที่ 6.34 การวิเคราะห์เปรียบเทียบขององค์ประกอบที่ศึกษาระหว่างองค์กรชุมชนคลองลำนูนกับองค์กรชุมชนราชทรัพย์

องค์ประกอบ	องค์กรชุมชนคลองลำนูน	องค์กรชุมชนราชทรัพย์
การประเมินบทบาท องค์กรชุมชนของสมาชิก	<ul style="list-style-type: none"> - ประสานการรวมกลุ่มองค์กร - ประสานกิจกรรมการมีส่วนร่วม - ประสานด้านการเงิน และการดำเนินการ - ประสานการเจรจาที่ดินของชุมชน 	<ul style="list-style-type: none"> - ประสานการรวมกลุ่มองค์กร - ประสานกิจกรรมการมีส่วนร่วม - ประสานการบริหารดูแลทรัพย์สินส่วนรวม ของชุมชน
ความพึงพอใจในการ ดำเนินโครงการบ้านมั่นคง ของสมาชิกองค์กรชุมชน	ระดับค่าความพึงพอใจมาก	ระดับค่าความพึงพอใจปานกลาง

จากตารางที่ 6.34 อธิบายได้ว่าองค์กรชุมชนคลองลำนูนมีส่วนร่วมในระดับหุ้นส่วนในทุกขั้นตอนของการดำเนินโครงการ ซึ่งต่างจากองค์กรชุมชนราชทรัพย์มีส่วนร่วมในระดับให้ความคิดเห็นของขั้นตอนการดำเนินโครงการ 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การกำหนดวัตถุประสงค์ 2) การวางแผนโครงการ และ 3) การออกแบบพัฒนาชุมชน ส่วนขั้นตอนการดำเนินโครงการกับขั้นตอนการดูแลรักษาชุมชนจะมีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วน (ดูตารางที่ 6.6 กับ 6.12 ประกอบ) ผลการวิเคราะห์นี้สอดคล้องกับแนวคิดของ de Kruijff (2008) ที่กล่าวไว้การถูกแทรกแซงในการกำหนดวัตถุประสงค์ของการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนจะทำให้องค์กรมีความเข้าใจในบทบาทที่คาดเคลื่อน ซึ่งจะส่งผลทำให้ระดับการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนกับองค์กรภายนอกลดลง

ในประเด็นการวิเคราะห์การแทรกแซงสนับสนุนเชิงกระบวนการจากองค์กรอื่นทั้งภายในและภายนอกชุมชนระหว่างองค์กรชุมชนคลองลำนูนกับองค์กรชุมชนราชทรัพย์ดังตารางที่ 6.35 อธิบายได้ว่าองค์กรชุมชนคลองลำนูนมีการเชื่อมโยงและได้รับการแทรกแซงจากองค์กรอื่นทั้งภายในและภายนอกชุมชนมากกว่าองค์กรชุมชนราชทรัพย์ กล่าวคือองค์กรชุมชนคลองลำนูนมีการประสานระบบดำเนินการกับกลุ่มออมทรัพย์ภายในชุมชนที่มีการแทรกแซงให้การสนับสนุนทั้งด้านการเงิน ความรู้และการดำเนินงาน ในขณะที่องค์กรชุมชนราชทรัพย์ไม่มีระบบกลุ่มออมทรัพย์ช่วยในการแทรกแซงสนับสนุนให้กับองค์กรในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง

นอกจากนี้องค์กรชุมชนคลองลำนูนยังมีการประสานเชื่อมโยงกับองค์กรอื่นภายนอกชุมชน 4 องค์กร ได้แก่ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนที่มีการแทรกแซงให้การสนับสนุนทั้งด้านการเงิน ความรู้และการดำเนินงาน ในขณะที่องค์กรอื่น เช่น สหพันธ์พัฒนาองค์กรชุมชน กรมส่งเสริมสหกรณ์ และกรมตรวจบัญชีได้มีการแทรกแซงให้การสนับสนุน 2 ด้าน คือ ด้านความรู้และด้านการดำเนินงานเพื่อจะสามารถนำมาปรับใช้กับการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง ในขณะที่

องค์กรชุมชนราชทรัพย์มีเพียง 2 องค์กรภายนอกเท่านั้นที่มีการแทรกแซงให้การสนับสนุนในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง ได้แก่ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนที่มีการแทรกแซงให้การสนับสนุนทั้งด้านการเงิน ความรู้และการดำเนินงาน ส่วนสำนักงานทรัพย์สินมีการแทรกแซงให้การสนับสนุน 2 ด้าน คือ ด้านความรู้และด้านการดำเนินการ

ตารางที่ 6.35 การวิเคราะห์เปรียบเทียบลักษณะการแทรกแซงสนับสนุนจากองค์กรอื่นระหว่างองค์กรชุมชนคลองลำภู่นกับ องค์กรชุมชนราชทรัพย์

		ประเด็นการแทรกแซงสนับสนุนขององค์กรชุมชนจากองค์กรอื่น			
		องค์กรชุมชนคลองลำภู่น	องค์กรชุมชนราชทรัพย์		
การแทรกแซงสนับสนุนขององค์กรชุมชนจากองค์กรอื่น	ภายในชุมชน	กลุ่มออมทรัพย์			
		เงิน	✓		
		ความรู้	✓		
		ดำเนินงาน	✓		
	ภายนอกชุมชน	สำนักงานทรัพย์สินฯ			
		เงิน			
		ความรู้		✓	
		ดำเนินงาน		✓	
		สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.)			
		เงิน	✓	✓	
		ความรู้	✓	✓	
		ดำเนินงาน	✓	✓	
		สหพันธ์พัฒนาองค์กรชุมชน (สอช.)			
		เงิน			
		ความรู้	✓		
		ดำเนินงาน	✓		
		กรมส่งเสริมสหกรณ์			
		เงิน			
ความรู้		✓			
ดำเนินงาน	✓				
กรมตรวจบัญชี					
เงิน					
ความรู้	✓				
ดำเนินงาน	✓				

กล่าวโดยสรุปสำหรับประเด็นการแทรกแซงให้การสนับสนุนจากองค์กรอื่นทั้งภายในและภายนอกชุมชนขององค์กรชุมชนคลองลำภู่นมีความหลากหลายกว่าองค์กรชุมชนราชทรัพย์ ซึ่งมีผลต่อลักษณะปฏิสัมพันธ์และการสื่อสารที่จะทำให้องค์กรชุมชนและสมาชิกเกิดการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นต่อกระบวนการวางแผนดำเนินโครงการบ้านมั่นคง สามารถนำไปสู่การ

เปลี่ยนแปลงทัศนคติกับพฤติกรรมในการมีส่วนร่วมและการติดต่อสื่อสารซึ่งกันท่่ามกลางสมาชิกองค์กรชุมชนได้อย่างเป็นโครงข่ายมากขึ้น ดังที่ จินตวีร์ เกษมสุข (2554) Timpka et al. (2007) Conti (2010) และ Brummel, Nelson, and Jakes (2012) ได้กล่าวไว้เกี่ยวกับลักษณะการปฏิสัมพันธ์ทำให้เกิดการเรียนรู้และการสนับสนุนทรัพยากรซึ่งกันท่่ามกลางสมาชิกภายในโครงข่ายทางสังคมที่เกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์เหล่านั้น

เมื่อพิจารณาเกี่ยวกับประเด็นบริบทที่มีความหมายร่วมกันของสมาชิกองค์กรชุมชนเกี่ยวกับปัญหาความมั่นคงในที่ดินและที่อยู่อาศัยพบว่าสมาชิกองค์กรชุมชนคลองลำนุ่นส่วนใหญ่รู้สึกว่ามีปัญหาด้านนี้ ส่วนสมาชิกองค์กรชุมชนราชทรัพย์ส่วนใหญ่ไม่รู้สึกว่ามีปัญหา (ดูตารางที่ 6.2 กับ 6.8 ประกอบ) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการให้คุณค่าวัตถุประสงค์โครงการบ้านมั่นคงกับระดับการเข้าร่วมกิจกรรมในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง กรณีศึกษาสมาชิกขององค์กรชุมชนคลองลำนุ่นกับกรณีศึกษาสมาชิกขององค์กรชุมชนราชทรัพย์ทำให้สามารถสรุปได้ว่าการให้คุณค่าวัตถุประสงค์โครงการบ้านมั่นคงมีผลต่อระดับการเข้าร่วมกิจกรรมในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง กล่าวได้ว่าองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนปัจจัยทำให้เกิดการรวมกลุ่มขององค์กรชุมชนจะมาจากความตระหนักต่อปัญหาความมั่นคงในการอยู่อาศัยในระดับสมาชิกขององค์กรชุมชน เมื่อเปรียบเทียบกับองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็นพบว่าสมาชิกขององค์กรชุมชนส่วนใหญ่ไม่ได้ตระหนักเกี่ยวกับปัญหาด้านความมั่นคงในการอยู่อาศัยในระดับสมาชิกขององค์กรชุมชน นอกจากนี้รูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็นยังถูกแทรกแซงจากองค์กรภายนอกทำให้การตัดสินใจในขั้นตอนดำเนินโครงการด้านการกำหนดวัตถุประสงค์ ด้านการวางแผนโครงการ และด้านการออกแบบพัฒนาชุมชนขององค์กรชุมชนมีเพียงระดับการให้ความคิดเห็นเท่านั้น ข้อค้นพบนี้สนับสนุนผลการวิเคราะห์และการอภิปรายไว้ในบทที่ 4 และสอดคล้องกับแนวคิดของ de Kruijf (2008) ได้กล่าวไว้ว่าบริบทที่มีความหมายร่วมกันได้ส่งผลให้เกิดบทบาทขององค์กรชุมชนและรูปแบบโครงข่ายทางสังคมท่่ามกลางสมาชิกขององค์กรชุมชนที่ต่างกันอีกด้วย

ในการประเมินวิธีการรับรู้วัตถุประสงค์ของโครงการบ้านมั่นคงพบว่าองค์กรชุมชนคลองลำนุ่นใช้การพูดคุยกันเองกลุ่มย่อยภายในชุมชนอยู่ในระดับมาก ซึ่งมากกว่าองค์กรชุมชนราชทรัพย์ที่อยู่ในระดับปานกลาง โดยแหล่งการรับรู้วัตถุประสงค์ของโครงการบ้านมั่นคงในสมาชิกองค์กรชุมชนคลองลำนุ่นมี 3 แหล่งที่อยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด ได้แก่ รับรู้จากคณะกรรมการ

องค์กรชุมชน สหพันธ์พัฒนาองค์กรชุมชนคนจนเมืองแห่งชาติ (สอช.) และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบกับสมาชิกองค์กรชุมชนราชทรัพย์มีแหล่งการรับรู้วัตถุประสงค์ของโครงการในระดับมากถึงมากที่สุด 2 แหล่ง ได้แก่ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน และคณะกรรมการองค์กรชุมชน ตามลำดับ ความแตกต่างแหล่งการรับรู้วัตถุประสงค์ของโครงการบ้านมั่นคงระหว่างองค์กรชุมชนคลองลำนูนกับองค์กรชุมชนราชทรัพย์ คือ สอช. เมื่อวิเคราะห์ในรายละเอียดพบว่ามีอิทธิพลในเชิงกระบวนการเนื่องจาก สอช. เป็นองค์กรที่มาจากการรวมกลุ่มของผู้นำองค์กรชุมชนในแต่ละแห่งที่มีการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงเป็นไปเพื่อการแลกเปลี่ยนวิธีการมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนและการดำเนินการร่วมกันของสมาชิกองค์กรชุมชน มีผลทำให้การประเมินคุณค่าในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงของสมาชิกองค์กรชุมชนคลองลำนูนสูงกว่าสมาชิกองค์กรชุมชนราชทรัพย์

การมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงพบว่าสมาชิกองค์กรชุมชนคลองลำนูนและสมาชิกองค์กรชุมชนราชทรัพย์เข้าร่วมการดำเนินโครงการเป็นส่วนใหญ่ สำหรับองค์กรชุมชนคลองลำนูนจะมีกิจกรรมที่สร้างความตื่นตัวในการมีส่วนร่วมมาก คือ กิจกรรมรวมกลุ่มพัฒนาที่อยู่อาศัย

บทบาทของสมาชิกองค์กรชุมชนในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงพบว่าองค์กรชุมชนคลองลำนูนมี 2 บทบาทที่อยู่ในระดับมาก ได้แก่ การรวบรวมกลุ่มสมาชิกโครงการบ้านมั่นคงและการประสานการมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ ส่วนองค์กรชุมชนราชทรัพย์มี 1 บทบาทที่อยู่ในระดับมาก ได้แก่ การประสานการมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ

การประเมินบทบาทขององค์กรชุมชนของสมาชิกองค์กรพบว่าองค์กรชุมชนคลองลำนูนมี 2 บทบาทที่อยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ บทบาทการประสานการรวมกลุ่มสมาชิกและการประสานกิจกรรมการมีส่วนร่วม ส่วนองค์กรชุมชนราชทรัพย์มี 1 บทบาทที่อยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ การประสานการรวมกลุ่มสมาชิก

การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในขั้นตอนการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงพบว่าองค์กรชุมชนคลองลำนูนมี 2 ขั้นตอนอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด ได้แก่ ขั้นตอนกำหนดรูปแบบการดำเนินงาน และขั้นตอนกำหนดแนวทางแก้ปัญหาความไม่มั่นคงในการอยู่อาศัย ตามลำดับ ส่วนองค์กรชุมชนราชทรัพย์มี 1 ขั้นตอนอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ขั้นตอนกำหนดแนวทางแก้ปัญหาความไม่มั่นคงในการอยู่อาศัย

การสร้างความสำเร็จร่วมกันในการตัดสินใจพบว่าองค์กรชุมชนคลองลำนุ่นใช้ 3 วิธีการอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ การสร้างตัวแทนในกลุ่มย่อยเพื่อประสานความเข้าใจในโครงการ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในกระบวนการวางแผน และการสื่อสารข้อมูลการดำเนินโครงการให้เข้าใจร่วมกันอย่างต่อเนื่อง บทบาทดังกล่าวนับเป็นการปฏิสัมพันธ์แบบสองทางที่สามารถทำให้เกิดการเจรจาและการตัดสินใจร่วมกันได้ดังกล่าวไว้โดย Hamdi and Goethert (1997) ส่วนองค์กรชุมชนราชทรัพย์ใช้วิธีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในกระบวนการวางแผนอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนการสื่อสารข้อมูลอย่างต่อเนื่องอยู่ในระดับน้อย วิธีการสื่อสารเน้นการประชุมใหญ่กับการประชาสัมพันธ์ที่เป็นลักษณะปฏิสัมพันธ์แบบทางเดียวทำให้ยากต่อการเกิดปฏิสัมพันธ์แบบสองทาง ส่วนวิธีการสร้างตัวแทนในกลุ่มย่อยเพื่อประสานความเข้าใจที่เป็นการปฏิสัมพันธ์แบบสองทางไม่ได้ใช้ในการสื่อสาร

การแก้ปัญหาความขัดแย้งความคิดเห็นในการตัดสินใจท่ามกลางสมาชิกองค์กรชุมชนพบว่าองค์กรชุมชนคลองลำนุ่นใช้วิธีการเสนอความคิดเห็นความต้องการของแต่ละบุคคลให้สมาชิกยอมรับร่วมกันอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนองค์กรชุมชนราชทรัพย์ให้องค์กรภายนอกที่เกี่ยวข้องเข้ามาประสานความเข้าใจร่วมกันอยู่ในระดับมากที่สุด

ประเด็นการติดต่อสื่อสารท่ามกลางสมาชิกองค์กรชุมชนพบว่าองค์กรชุมชนคลองลำนุ่นมีการติดต่อด้านการผ่อนชำระค่าที่ดินที่อยู่อาศัยและการสร้างกฎเกณฑ์ข้อตกลงในการอยู่อาศัยร่วมกันอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนองค์กรชุมชนราชทรัพย์มีการติดต่อด้านการผ่านชำระค่าที่ดินที่อยู่อาศัยในระดับมากที่สุดเพียงด้านเดียว

ประเด็นการติดต่อสื่อสารภายนอกชุมชนของสมาชิกองค์กรชุมชนพบว่าองค์กรชุมชนคลองลำนุ่นมีการติดต่อด้านระบบการผ่อนชำระค่าที่ดินที่อยู่อาศัยอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนองค์กรชุมชนราชทรัพย์มีการติดต่อภายนอกชุมชนแต่ละด้านอยู่ในระดับน้อยที่สุด อธิบายได้ว่าการเชื่อมโยงกับองค์กรภายนอกขององค์กรชุมชนคลองลำนุ่นมีการเรียนรู้และประยุกต์ใช้ระบบการบริหารเงินเข้ามาใช้ในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงมากกว่าองค์กรชุมชนราชทรัพย์

โครงข่ายทางสังคมระหว่างองค์กรชุมชนคลองลำนุ่นกับองค์กรชุมชนราชทรัพย์มีความต่างกัน โดยองค์กรชุมชนคลองลำนุ่นมีลักษณะโครงข่ายทางสังคมแบบสื่อสารอย่างครอบคลุม ส่วนองค์กรชุมชนราชทรัพย์มีลักษณะโครงข่ายทางสังคมแบบมีศูนย์กลางการมีสื่อสาร เมื่อดูรายละเอียดตัวชี้วัดโครงข่ายทางสังคมพบว่าองค์กรชุมชนคลองลำนุ่นมีสมาชิกที่มีบทบาทเป็น

ศูนย์กลางกับบทบาทเชื่อมโยงศูนย์กลางในการติดต่อสื่อสารมากกว่าองค์กรชุมชนราชทรัพย์ โดยองค์กรชุมชนราชทรัพย์ต้องมีองค์กรภายนอกเข้ามาช่วยในบทบาทการเป็นศูนย์กลางและการเชื่อมโยงในการติดต่อสื่อสารข้อมูลท่ามกลางสมาชิกขององค์กรชุมชนราชทรัพย์ ความแตกต่างของโครงข่ายทางสังคมมีผลการกระบวนกรรับรู้สาระของการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงในการปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมให้สอดคล้องกับกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาชุมชนกล่าวที่กล่าวไว้โดย de Kruijf (2008) ดังนั้นองค์กรชุมชนคลองลำนูมีโครงข่ายทางสังคมแบบสื่อสารอย่างครอบคลุมจึงทำให้มีกระบวนการมีส่วนร่วมกับองค์กรภายนอกเป็นแบบหุ้นส่วน ซึ่งเป็นระดับที่มากกว่าองค์กรชุมชนราชทรัพย์ที่มีโครงข่ายทางสังคมแบบมีศูนย์กลางการสื่อสารจึงทำให้กระบวนการมีส่วนร่วมกับองค์กรภายนอกเป็นแบบให้ความความเห็น

แต่อย่างไรก็ตามสำหรับเครื่องมือการบริหารเชื่อมโยงสมาชิกขององค์กรชุมชนคลองลำนูที่ต่างจากองค์กรชุมชนราชทรัพย์ที่ใช้วิธีการสื่อสารอย่างครอบคลุมด้วยการแบ่งกลุ่มย่อยทางสังคมขององค์กรสามารถใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพเนื่องจากตั้งอยู่บนเงื่อนไขของการมีสภาพบริบทที่มีปัญหาร่วมกันของสมาชิกและขนาดของสมาชิกองค์กรชุมชนที่ไม่มากเกินไปจนกลายเป็นอุปสรรคของการสื่อสาร ดังที่ Brummel, Nelson, and Jakes (2012) ได้กล่าวไว้ ดังนั้นเงื่อนไขและข้อจำกัดของการใช้เครื่องมือเชิงกระบวนการสร้างปฏิสัมพันธ์อย่างเป็นโครงข่ายสื่อสารครอบคลุมด้วยวิธีการจัดกลุ่มย่อยจะตั้งอยู่บนพื้นฐานคือ 1) ขนาดชุมชนต้องไม่มีขนาดใหญ่มากเกินไปกว่าการจัดระบบเชื่อมโยงสื่อสารด้วยสมาชิกองค์กรชุมชน 2) สมาชิกองค์กรชุมชนจำเป็นต้องมีสถานภาพบริบทปัญหาร่วมกันจึงจะสามารถทำให้เกิดการสื่อสารด้วยกลไกทางสังคมนี้ได้ และ 3) สถานภาพของสมาชิกในองค์กรชุมชนต้องไม่มีความขัดแย้งซึ่งกัน อย่างรุนแรงจนทำให้สมาชิกไม่สามารถมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันท่ามกลางระบบทางสังคมได้

การประเมินความพึงพอใจในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงของสมาชิกองค์กรชุมชนพบว่าองค์กรชุมชนคลองลำนูมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากทุกขั้นตอนการดำเนินโครงการ ส่วนองค์กรชุมชนราชทรัพย์ส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงอยู่ในระดับปานกลาง ความพึงพอใจในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงนี้นับเป็นตัวชี้วัดที่สะท้อนถึงการให้คุณค่าของการรวมกลุ่มและกระบวนการมีส่วนร่วมที่ดี เนื่องจากถ้าสมาชิกขององค์กรชุมชนมีการสื่อสารความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของการรวมกลุ่มและแนวทางดำเนินโครงการที่ตรงกัน เมื่อมีการดำเนินโครงการมักจะมี ความพึงพอใจในระดับมาก แต่ถ้าสมาชิกขององค์กร

ชุมชนมีความเข้าใจในแต่ละขั้นตอนของการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงที่ไม่ตรงกัน เมื่อมีการดำเนินโครงการมักจะมีอุปสรรคใจลดลง

บทที่ 7

การสรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

แนวคิดด้านการฟื้นฟูเมืองและการพัฒนาชุมชนส่วนใหญ่จะมองว่าองค์กรภาครัฐเป็นหน่วยหลักในกระบวนการวางแผนและดำเนินโครงการ โดยมีงานวิจัยหลายชิ้นที่ได้แย้งว่ากระบวนการวางแผนดังกล่าวไม่มีความเหมาะสมในการฟื้นฟูและพัฒนาชุมชน เนื่องจากไม่สามารถเข้าใจถึงบริบทของชุมชนเหล่านั้น และบ่อยครั้งการดำเนินการฟื้นฟูเมืองและการพัฒนาชุมชนมักจะมีวัตถุประสงค์ที่ขัดแย้งกับชุมชนในพื้นที่ จนเกิดความขัดแย้งและการรวมกลุ่มขององค์กรชุมชนเพื่อต่อต้านการดำเนินการขององค์กรภาครัฐ เหตุการณ์ดังกล่าวนำไปสู่พัฒนาารูปแบบกระบวนการวางแผนเพื่อการฟื้นฟูเมืองและการพัฒนาชุมชนโดยการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนเข้ามาเป็นหุ้นส่วนกับภาครัฐและผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้องเพื่อการติดต่อสื่อสารเจรจาแบบสองทางเพื่อการค้นหาข้อตกลงร่วมกันในทิศทางและรูปแบบการพัฒนา

ประเทศไทยเป็นแห่งหนึ่งที่เคยมีรูปแบบกระบวนการวางแผนฟื้นฟูเมืองที่มีหน่วยงานหลักเป็นภาครัฐ และได้มีการพัฒนากระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมกับองค์กรชุมชน นโยบายดังกล่าวอยู่ภายใต้การดูแลของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ผ่านการขับเคลื่อนด้วยโครงการบ้านมั่นคง โดยการค้นหาชุมชนที่มีแนวโน้มต่อปัญหาความไม่มั่นคงในที่ดินและที่อยู่อาศัยเข้าร่วมโครงการเน้นให้เกิดปฏิสัมพันธ์แบบสองทางกับองค์กรชุมชนในแต่ละขั้นตอนของการดำเนินโครงการอย่างสูงสุดและต่อเนื่อง ร่วมกับวิธีการสร้างพื้นที่ปฏิสัมพันธ์อย่างเป็นระบบโครงข่ายระดับเมืองเพื่อให้สมาชิกระหว่างองค์กรชุมชนภายในพื้นที่ระดับเมืองสามารถสนทนาอภิปรายร่วมกันให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เชิงกระบวนการขององค์กรชุมชนอื่นที่มีลักษณะขององค์ประกอบที่คล้ายกัน ด้วยวิธีการสนับสนุนด้านงบประมาณและการจัดตั้งองค์กรที่มาจากตัวแทนสมาชิกแต่ละองค์กรภายในพื้นที่ระดับเมืองมีหน้าที่ดูแลกระบวนการรวมกลุ่มอย่างเป็นโครงข่ายกับดูแลสมาชิกองค์กรทั้งหมดให้สามารถขับเคลื่อนโครงการบ้านมั่นคงได้อย่างบรรลุวัตถุประสงค์ภายใต้ชื่อว่า “สหพันธ์พัฒนาองค์กรชุมชนคนจนเมืองแห่งชาติ (สอช.)” ผลจากลักษณะองค์ประกอบเชิงกระบวนการที่หลากหลายส่งผลให้องค์กรชุมชนมีบทบาทหน้าที่ที่ต่างกันและมีผลของรูปแบบพัฒนาชุมชนที่ต่างกันด้วยเช่นกัน

ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่าการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงมีองค์กรชุมชนบางกลุ่มมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการเพียงระดับให้ความความคิดเห็น หมายถึง การดำเนินโครงการบ้านมั่นคงไม่

สามารถบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ได้ทั้งหมด บทบาทขององค์กรชุมชนที่เกิดขึ้นต่างกัน และนอกจากนั้นลักษณะโครงข่ายปฏิสัมพันธ์ทางสังคมต่างกันอีกด้วย โดยมีปัจจัยสำคัญที่ทำให้บทบาทขององค์กรชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วมในโครงการบ้านมั่นคงมีความแตกต่างกัน 2 ประเด็น ได้แก่ 1) การให้คุณค่าต่อวัตถุประสงค์ในการรวมกลุ่มองค์กรชุมชน และ 2) กิจกรรมและการสื่อสารอย่างเป็นโครงข่าย สามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

7.1 การสรุปผลการวิจัย

การสรุปผลการวิจัยแบ่งประเด็นการอธิบายเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ 1) การอภิปรายผลการวิจัย และ 2) การสรุปข้อค้นพบจากการวิจัย

7.1.1 การอภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยแบ่งการอภิปรายเป็น 2 ระดับ ตามระเบียบวิธีวิจัย ได้แก่ 1) การอภิปรายผลวิจัยระดับภาพรวม และ 2) การอภิปรายผลวิจัยระดับเชิงลึก

การอภิปรายผลวิจัยระดับภาพรวม

การศึกษาหลักฐานเชิงประจักษ์เกี่ยวกับบทบาทขององค์กรชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาชุมชนในกรุงเทพมหานครพบว่าองค์กรชุมชนจำนวน 130 แห่ง โดยมีองค์กรชุมชน 3 ใน 4 ขององค์กรชุมชนทั้งหมดมีรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วน ที่เหลือ 1 ใน 4 มีรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็น

ปัจจัยภายนอกในประเด็นด้านกรรมสิทธิ์ที่ดินในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงพบว่าชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในกรรมสิทธิ์ที่ดินภาคเอกชน รูปแบบการพัฒนาชุมชนด้านที่ดินมักจะมีการย้ายชุมชนไปตั้งถิ่นฐานในที่ดินอื่นที่สามารถสร้างความมั่นคงในกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองที่ดินขององค์กรชุมชนได้ โดยองค์กรชุมชนส่วนใหญ่จะมีบทบาทการมีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วน ซึ่งต่างจากชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในกรรมสิทธิ์ภาครัฐที่ส่วนใหญ่ภาครัฐให้การสนับสนุนด้านที่ดินทำให้มีองค์กรชุมชนกลุ่มหนึ่งมีส่วนร่วมเพียงระดับให้ความคิดเห็น และมีความหลากหลายในรูปแบบการพัฒนาชุมชน สำหรับประเด็นนี้สามารถอธิบายได้ 2 ประเด็นตามกรอบแนวคิด ได้แก่ 1) ด้านบริบทที่มีความหมายร่วมกันที่กล่าวไว้โดยปฐพี อาคมานนท์ กับ ปัทมา สุพรรณกุล (2549) และ สมพงษ์ พัดปุย (อ้างใน ฉันทัส เพียรธรรม, 2542) เกี่ยวกับปัญหาการที่ไม่สามารถเจรจาต่อรองที่ดินกับภาคเอกชนได้ ซึ่งเป็นปัจจัยกระตุ้นให้เกิดการ

สื่อสาร การให้คุณค่าและทัศนคติร่วมกันทำให้เกิดการรวมกลุ่มเพื่อการแก้ปัญหาของสมาชิกที่มีบริบทความหมายเดียวกัน ทั้งนี้การตระหนักต่อปัญหาจะนำไปสู่การสื่อสารอย่างเป็นระบบนำไปสู่การมีส่วนร่วมในการกำหนดกลยุทธ์ที่จะสามารถสร้างรูปแบบการแก้ปัญหาาร่วมกันของสมาชิกได้ ลักษณะปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกองค์กรชุมชนจะมีบทบาทสำคัญในการเป็นกลไกขับเคลื่อนกระบวนการวางแผนและดำเนินการได้อย่างบรรลุวัตถุประสงค์ ส่วนประเด็นที่ 2) ด้านการแทรกแซงของภาครัฐในการผลักดันการมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนขององค์กรชุมชนที่มากขึ้นไปดังที่ Turner (อ้างใน นพดล สหชัยเสรี, 2543) และ de Kruijf (2008) ได้กล่าวว่าองค์กรชุมชนจะไม่สามารถดำเนินการพัฒนาชุมชนได้ ถ้าไม่มีการเชื่อมโยงกับองค์กรภายนอก เช่น การแทรกแซงสนับสนุนทรัพยากรหรืองบประมาณในการพัฒนาพื้นที่ส่วนรวมของชุมชนในกรณีขององค์กรชุมชนราชทรัพย์ขาดความตระหนักเกี่ยวกับปัญหาพัฒนาชุมชนร่วมกันท่ามกลางสมาชิกในองค์กรชุมชนทำให้เกิดการรวมกลุ่มลดลง ส่งผลให้สำนักงานทรัพย์สินฯ สร้างเงื่อนไขข้อผูกพันในการให้สัญญาเช่าที่ดินในระยะยาว 30 ปี แลกกับการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนเพื่อเข้าร่วมและดำเนินโครงการบ้านมั่นคง สิ่งที่เกิดขึ้นเป็นดังที่ Turner และ de Kruijf กล่าวคือการแทรกแซงจากระบบองค์กรที่ใหญ่กว่าได้แทรกแซงการกำหนดวัตถุประสงค์ของการแก้ปัญหาขององค์กรชุมชนเกิดขึ้นทำให้เกิดความแตกต่างในการรับรู้ต่อปัญหาของชุมชนตามมา ดังนั้นจึงมีองค์กรชุมชนบางกลุ่มที่มีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนเพียงระดับให้ความคิดเห็น

เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างบทบาทขององค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบหุ่นส่วนกับมีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็นพบว่าองค์กรชุมชนมีส่วนร่วมแบบหุ่นส่วนมีบทบาทในการเป็นตัวประสานเชื่อมโยงในกระบวนการวางแผนและดำเนินโครงการมากกว่าองค์กรชุมชนมีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็นสอดคล้องกับทฤษฎีบทบาทตัวกลางประสานเชื่อมโยงขององค์กรชุมชนระหว่างองค์กรภายนอกกับสมาชิกองค์กร (ประเวศ วสี, 2555; บวชศักดิ์ อุวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล, 2549; ปุสดี อาคมานนท์ และปัทมา สุพรรณกุล, 2549; เจมส์ แอล เครตัน; 2543; ชัชวาลย์ ทองดีเลิศ, 2543; วิมลรัตน์ อิศระธรรมบุญ, 2543; สมพงษ์ พัดปุย อ้างใน ฉันทัส เพียรธรรม, 2542; Harrison and Glasmeier cited in Ross and Leigh, 2000; Hamdi and Goethert, 1996) บทบาทขององค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบหุ่นส่วนในการเป็นตัวกลางประสานเชื่อมโยงกับสมาชิกองค์กรได้มุ่งเน้นการรับรู้วัตถุประสงค์ด้วยการติดต่อสื่อสารกับกลุ่มย่อยภายในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ดังที่ Faludi (1984) Kumar and van Dissel (1996) Hamdi

and Goethert (1997) และ Silverman (2001) ได้กล่าวเกี่ยวกับวิธีการสื่อสารปฏิสัมพันธ์ในลักษณะกลุ่มย่อยอย่างต่อเนื่อง สิ่งนี้เป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์แบบสองทางที่มักจะสามารสร้างความรู้และทัศนคติร่วมกันท่ามกลางสมาชิกองค์กรชุมชนได้ ซึ่งนับเป็นพื้นฐานสำคัญของการเกิดโครงข่ายทางสังคมอย่างมีระบบที่จะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและดำเนินการเกิดขึ้นตามมา อย่างไรก็ตามสำหรับกรณีศึกษาขององค์กรชุมชนคลองลำนูนเป็นองค์กรชุมชนที่มีขนาดองค์กรไม่ใหญ่มากจึงทำให้ประสิทธิภาพของการสื่อสารด้วยวิธีการกลุ่มย่อยได้ผลอย่างครอบคลุมทั้งองค์กร สำหรับงานวิจัยครั้งนี้อาจไม่สามารถสรุปได้ว่าการสื่อสารปฏิสัมพันธ์ในลักษณะย่อยจะสามารถใช้ได้ผลเสมอไป ดังข้อโต้แย้งของ Brummel, Nelson, and Jakes (2012) ที่ได้กล่าวว่าเงื่อนไขและข้อจำกัดของการสื่อสารปฏิสัมพันธ์ในลักษณะกลุ่มย่อยจะต้องอยู่บนพื้นฐานของขนาดชุมชนที่มีขนาดไม่ใหญ่มาก ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ไม่สามารถอธิบายได้ว่าขนาดของชุมชนที่ใหญ่ที่สุดที่ยังสามารถใช้การสื่อสารแบบกลุ่มย่อยควรมีขนาดเพียงใด และสมาชิกภายในกลุ่มย่อยและตัวแทนสื่อสารเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มย่อยภายในองค์กรชุมชนจะต้องมีสภาพปัญหาาร่วมกันหรือการตีความให้คุณค่าให้ทิศทางเดียวกันและปราศจากความขัดแย้งภายในระบบจนถึงระดับไม่สามารถสื่อสารกันได้

สำหรับประเด็นทางด้านกิจกรรมและวิธีการสื่อสารการรับรู้ในวัตถุประสงค์และแนวทางดำเนินโครงการดังที่กล่าวโดย Ashby (1957) Cadwallader (1959) Faludi (1984) Hamdi and Goethert (1997) และ Repetti and Prelaz-Droux (2002) ถึงกลไกบทบาททางสังคมที่เป็นสิ่งสำคัญทำให้เกิดการสื่อสารปฏิสัมพันธ์ท่ามกลางผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ดังนั้นวิธีการปฏิสัมพันธ์และระบบการสื่อสารท่ามกลางสมาชิกขององค์กรชุมชนเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม โดยเฉพาะการปฏิสัมพันธ์แบบสองทางในกลุ่มย่อยทางสังคมจะทำให้ง่ายต่อการรับรู้และความเข้าใจร่วมกันอย่างเป็นระบบโครงข่าย แบบแผนทางสังคมที่เกิดขึ้นจะนำไปสู่ฉันทามติการตัดสินใจของสมาชิกองค์กรชุมชนได้ หลักฐานเชิงประจักษ์จากงานวิจัยนี้พบว่ามีความสอดคล้องกับทฤษฎีที่กล่าวมา คือ องค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนมีการใช้การพูดคุยกันเองในกลุ่มย่อยภายในชุมชนระดับที่มากกว่าองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็น นอกจากนี้ องค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนยังการเชื่อมโยงสื่อสารในการทำความเข้าใจวัตถุประสงค์โครงการกับองค์กรภายนอกมากกว่าองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็น

กล่าวโดยสรุปในการอภิปรายผลการวิจัยในระดับภาพรวมระหว่างหลักฐานเชิงประจักษ์จากการวิจัยครั้งนี้กับทฤษฎีบทบาทขององค์กรชุมชนที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมมีความ

สอดคล้องเกี่ยวกับบทบาทในกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมเพื่อกำหนดนโยบายและค้นหาแนวทางแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนให้มีความเหมาะสมกับบริบทของตนเอง และบทบาทการสื่อสารเชื่อมโยงท่ามกลางสมาชิกขององค์กรชุมชนเพื่อการตีความหมายและการให้คุณค่าในประเด็นปัญหาความไม่มั่นคงและคุณภาพด้านที่อยู่อาศัยของชุมชน การสร้างความรู้จะนำไปสู่การปรับทัศนคติความเข้าใจและจะกลายเป็นปัจจัยกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมกรรมการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนและการสื่อสารเชื่อมโยงซึ่งกันท่ามกลางสมาชิกชุมชนเพื่อให้เกิดการรับรู้ มีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการวางแผนพัฒนาชุมชน

การอภิปรายผลการวิจัยระดับเชิงลึก

หลักฐานเชิงประจักษ์ในการศึกษาวิเคราะห์ระดับเชิงลึกด้วยกรณีศึกษาเปรียบเทียบองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนกับองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็น โดยมีหน่วยวิเคราะห์เป็นสมาชิกองค์กรชุมชน พบว่าในแต่ละขั้นตอนการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงขององค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนจะมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทุกขั้นตอน ส่วนองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็นจะมีลักษณะดังที่ Turner (อ้างใน นพดล สหชัยเสรี, 2543) และ de Kruijf (2008) ได้กล่าวเกี่ยวกับการแทรกแซงขององค์กรภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการสร้างเงื่อนไขในการพยายามผลักดันการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนจากการสร้างเงื่อนไขระหว่างองค์กรเพื่อให้องค์กรชุมชนมีการรวมกลุ่มดำเนินการ ดังนั้นในขั้นตอนการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนเพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ขององค์กรจึงถูกกำหนดโดยองค์กรภายนอก ซึ่งไม่ได้มาจากรับรู้ให้คุณค่าของการรวมกลุ่มของสมาชิกองค์กรเพื่อวัตถุประสงค์นี้ จึงทำให้เกิดความแตกต่างในการรับรู้ของวัตถุประสงค์และแนวทางดำเนินการร่วมกันของสมาชิกองค์กรชุมชนที่จะส่งผลกระทบต่อบทบาทขององค์กรชุมชนในการสื่อสาร ความเข้าใจร่วมกัน ตลอดจนการมีส่วนร่วมและการตัดสินใจร่วมกันท่ามกลางสมาชิกองค์กรชุมชน **ดังกรณีศึกษาขององค์กรชุมชนราชทรัพย์ที่สำนักงานทรัพย์สินฯ เจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดินได้แทรกแซงสร้างเงื่อนไขข้อผูกพันในการให้สัญญาเช่าที่ดินในระยะยาว 30 ปี แลกกับการรวมกลุ่มขององค์กรชุมชนเข้าร่วมดำเนินโครงการบ้านมั่นคง โดยมีสำนักงานทรัพย์สินฯ และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนมีบทบาทในการเป็นศูนย์กลางการสื่อสารแทนที่จะเป็นสมาชิกภายในองค์กรชุมชนที่ควรมีบทบาทในการเป็นศูนย์กลางและเชื่อมโยงปฏิสัมพันธ์กันเองภายในชุมชน**

ในประเด็นของการมีบริบทที่มีความหมายร่วมกันที่กล่าวโดยปุลสตี อาคมานนท์ และ ปัทมา สุพรรณกุล (2549) และสมพงษ์ พัดปุย (อ้างในฉันทัส เพียรธรรม, 2542) มีผลต่อการรวมกลุ่มเพื่อการแก้ปัญหาชุมชนร่วมกัน หลักฐานเชิงประจักษ์จากงานวิจัยนี้พบว่าในกรณีศึกษาองค์กรชุมชนคลองลำนุ่นที่มีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนมีบริบทปัญหาาร่วมกันเป็นร้อยละ 90.48 ของสมาชิกองค์กรชุมชนทั้งหมด เมื่อเปรียบเทียบกับกรณีศึกษาองค์กรชุมชนราชทรัพย์ที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็นมีบริบทปัญหาาร่วมกันเพียงร้อยละ 34.29 นอกจากนี้กิจกรรมในการรวมกลุ่มขององค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนด้านการพัฒนาที่อยู่อาศัยสร้างความตื่นตัวในการมีส่วนร่วมให้กับสมาชิกองค์กรชุมชนอยู่ในระดับมาก เมื่อเปรียบเทียบกับองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็นจะไม่มีกิจกรรมการรวมกลุ่มที่สร้างความตื่นตัวในการมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์กรอยู่ในระดับมาก ข้อค้นพบนี้สามารถอธิบายได้ว่าองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็นขาดปัจจัยด้านบริบทที่มีความหมายร่วมกัน จึงส่งผลให้การรวมกลุ่มเพื่อมีส่วนร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์ขององค์กรชุมชนเป็นเพียงให้ความคิดเห็นในที่สุด

ประเด็นด้านแบบแผนโครงข่ายทางสังคมจำแนกเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ บทบาทของสมาชิกองค์กรชุมชน และลักษณะโครงข่ายทางสังคมที่เกิดขึ้น กล่าวคือ

การรับรู้เข้าใจต่อบริบทที่มีความหมายร่วมกันและความเข้าใจถึงคุณค่าของวัตถุประสงค์ในการรวมกลุ่มเพื่อดำเนินโครงการบ้านมั่นคงดังกล่าวไว้โดย de Kruijf (2008) เกี่ยวกับการตระหนักต่อปัญหาทำให้มีการติดต่อสื่อสารเพื่อค้นหาสาระในการแก้ปัญหาของบุคคลหนึ่งจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมทำให้เกิดการวางกลยุทธ์เชิงพฤติกรรมของบุคคลนั้นในการติดต่อสื่อสารกับอีกบุคคลหนึ่งเพื่อการแก้ปัญหาร่วมกัน สิ่งนี้ทำให้เกิดการติดต่อสื่อสารถักทอจนกลายเป็นระบบโครงข่ายองค์กรเพื่อแก้ปัญหาเหล่านั้น หลักฐานเชิงประจักษ์จากการวิจัยครั้งนี้พบว่าบทบาทของสมาชิกองค์กรชุมชนคลองลำนุ่นที่มีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนและองค์กรชุมชนราชทรัพย์ที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็นจะมีบทบาทในการประสานการรวมกลุ่มสมาชิกองค์กรชุมชนเหมือนกัน แต่กรณีศึกษาสมาชิกองค์กรชุมชนคลองลำนุ่นจะมีบทบาทในการประสานกิจกรรมการมีส่วนร่วมกับสมาชิกขององค์กรชุมชนในการดำเนินโครงการเพิ่มเข้ามาอีก นอกจากนี้การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจแต่ละขั้นตอนในการดำเนินโครงการของสมาชิกองค์กรชุมชนคลองลำนุ่นจะมีมากกว่าองค์กรชุมชนราชทรัพย์ โดยเฉพาะขั้นตอนการกำหนดการวางแผนรูปแบบการดำเนินโครงการ อธิบายได้ว่าสมาชิก

องค์กรชุมชนคล่องล้า่นมีความตระหนักในบริบทปัญหาส่งผลให้เกิดการติดต่อสื่อสารจนเป็นกลุ่มย่อยทางสังคม การติดต่อสื่อสารทำให้เกิดบทบาททางสังคมสำหรับการประสานการมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการของสมาชิกองค์กรชุมชน ตลอดจนการสร้างความเข้าใจร่วมกันและการแก้ปัญหาความขัดแย้งความคิดเห็นในการตัดสินใจร่วมกันของสมาชิกองค์กรชุมชนมีบทบาทในการประสานกันเอง ต่างจากกรณีศึกษาองค์กรชุมชนราชทรัพย์ที่ไม่มีบริบทปัญหา ร่วมกันทำให้การติดต่อสื่อสารเป็นเพียงเงื่อนไขการรวมกลุ่มองค์กรที่ตกลงไว้กับเจ้าของที่ดิน ดังนั้นการติดต่อสื่อสารส่วนใหญ่จะขับเคลื่อนโดยองค์กรภายนอกเป็นหลัก ตลอดจนการสร้าง ความเข้าใจร่วมกันและการแก้ปัญหาความขัดแย้งความคิดเห็นในการตัดสินใจร่วมกันของ สมาชิกองค์กรชุมชนยังต้องพึ่งพาการประสานจากองค์กรภายนอกด้วยเช่นกัน สิ่งกล่าวมา สามารถสรุปได้ว่าการที่สมาชิกขององค์กรชุมชนมีการรับรู้บริบทที่มีความหมายร่วมกันจะ สามารถนำไปสู่การสร้างวัตถุประสงค์การรวมกลุ่มองค์กรของสมาชิกชุมชน จนสามารถมี บทบาทในกระบวนการมีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนกับองค์กรภายนอกได้ สิ่งนี้เป็นกลไกที่ทำให้เกิด บทบาทขององค์กรชุมชนและสมาชิกในการวางแผนและดำเนินการฟื้นฟูเมืองและการพัฒนา ชุมชนได้

ประเด็นด้านลักษณะโครงข่ายทางสังคมดังที่กล่าวโดย Robey and Sales (cited in Kumar and van Dissel, 1996) และ Bodin and Crona (2009) เกี่ยวกับลักษณะโครงข่ายทาง สังคมแบบสื่อสารอย่างครอบคลุมทั้งโครงข่ายของสมาชิกองค์กรชุมชนจะทำให้เกิดการรับรู้และ ความเข้าใจร่วมกันสูง มีแนวโน้มต่อการแบ่งปันทรัพยากรเพื่อให้เกิดการตัดสินใจร่วมกัน เป็นไปอย่างฉันทามติให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร ส่วนลักษณะโครงข่ายทางสังคมแบบ มี ศูนย์กลางการสื่อสารจะทำให้เกิดการควบคุมการติดต่อสื่อสารทำให้การรับรู้และความเข้าใจ ร่วมกันเป็นไปอย่างมีข้อจำกัด แนวโน้มการแบ่งปันท่ามกลางโครงข่ายที่เกิดขึ้นไม่ยืดหยุ่นทำให้ การตัดสินใจร่วมกันไม่เป็นไปอย่างฉันทามติ หลักฐานเชิงประจักษ์ในงานนี้พบว่ากรณีศึกษา องค์กรชุมชนคล่องล้า่นมีโครงข่ายทางสังคมแบบแบบสื่อสารอย่างครอบคลุมท่ามกลางสมาชิก องค์กรชุมชน ส่วนกรณีศึกษาองค์กรชุมชนราชทรัพย์มีโครงข่ายทางสังคมแบบมีศูนย์กลางการ สื่อสาร อธิบายได้ว่าปรากฏการณ์นี้มีความสอดคล้องกับทฤษฎีที่กล่าวมาข้างต้น และสามารถ วิเคราะห์ยืนยันสะท้อนผ่านการวิเคราะห์ตัวชี้วัดการให้คุณค่าในการดำเนินโครงการของสมาชิก องค์กรชุมชนด้านความพึงพอใจในแต่ละขั้นตอน พบว่ากรณีศึกษาองค์กรชุมชนคล่องล้า่นมี

ความพึงพอใจทุกขั้นตอนการดำเนินโครงการอยู่ในระดับมาก ส่วนกรณีศึกษาองค์กรชุมชนราชทรัพย์มีความพึงพอใจระดับปานกลางในขั้นตอนของกระบวนการวางแผนดำเนินโครงการ

7.1.2 การสรุปข้อค้นพบจากการวิจัย

ผลการวิจัยวิเคราะห์ผ่านกรอบแนวคิดการวิจัยทำให้เกิดข้อค้นพบเชิงทฤษฎี 4 ประเด็น ได้แก่ 1) บริบทที่มีความหมายร่วมกัน 2) การรวมกลุ่มองค์กรชุมชน 3) การมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนขององค์กรชุมชน และ 4) การดำเนินโครงการขององค์กรชุมชน อธิบายได้ดังนี้

1) บริบทที่มีความหมายร่วมกัน สมาชิกชุมชนที่มีบริบทที่มีความหมายร่วมกันมักจะมีการรวมกลุ่มเพื่อการพัฒนาชุมชนสูง เช่น การมีสถานการณ์ปัญหาที่มีผลต่อความมั่นคงในการอยู่อาศัยหรือการตั้งถิ่นฐานร่วมกันมักจะทำให้สมาชิกขององค์กรชุมชนมีการรับรู้และตระหนักเหตุปัจจัยที่จะส่งผลกระทบต่ออยู่อาศัยของตน เมื่อมีการติดต่อสื่อสารและรับรู้ร่วมกันว่ามีบุคคลอื่นที่มีเผชิญกับสถานการณ์เดียวกันมักจะพยายามแลกเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นเพื่อนำมาเป็นกลยุทธ์ในการดำเนินการเพื่อค้นหาวิธีการแก้ไขสถานการณ์ในระดับส่วนบุคคลและระดับส่วนรวม

2) การรวมกลุ่มองค์กรชุมชน ความมาจากการรับรู้และให้คุณค่าต่อวัตถุประสงค์ของการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนของสมาชิกองค์กรเพื่อการดำเนินการที่เป็นประโยชน์ระดับองค์กรและระดับส่วนบุคคลของสมาชิกองค์กรมากกว่าการพยายามแทรกแซงและสร้างเงื่อนไขในการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนเพื่อแลกเปลี่ยนกับการสนับสนุนทรัพยากรจากองค์กรภายนอก ปัจจัยดังกล่าวจะทำให้การตระหนักและรับรู้ในบริบทที่มีความหมายร่วมกันลดลง ซึ่งจะส่งผลต่อการเข้าใจบทบาทและการมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์กร

3) การมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการขององค์กรชุมชน หมายถึง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของแต่ละขั้นตอนการดำเนินโครงการ ไม่ใช่การเข้าร่วมหรือการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เมื่อพิจารณาในรายละเอียดโดยเฉพาะขั้นตอนการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการจะกลายเป็นสิ่งสำคัญต่อการสร้างการมีส่วนร่วมในขั้นตอนต่อไปขององค์กรชุมชน ข้อพิจารณาระดับการมีส่วนร่วมพิจารณาได้จาก 3 ประเด็น ได้แก่ 1) การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กรภายนอกแบบสองทาง 2) องค์กรชุมชนมีบทบาทในการดำเนินการ และ 3) องค์กรชุมชนมีอำนาจการตัดสินใจ ความสัมพันธ์ทั้ง 3 ประเด็นที่กล่าวมาจะตัวชี้วัดที่จำแนกให้เห็นถึงระดับการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนเกิดขึ้น (ดูตารางที่ 2.3 ประกอบ)

4) การดำเนินโครงการขององค์กรชุมชน แจกแจงรายละเอียดเป็นข้อย่อได้ 3 ประเด็น ได้แก่ 1) กิจกรรมและวิธีการติดต่อสื่อสารขององค์กรชุมชน 2) การบริหารการตัดสินใจร่วมกันขององค์กรชุมชน และ 3) แบบแผนโครงข่ายทางสังคม กล่าวในรายละเอียดได้ดังนี้

4.1) กิจกรรมและวิธีการติดต่อสื่อสารขององค์กรชุมชน องค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนใช้กลุ่มย่อยของสมาชิกองค์กรในการติดต่อสื่อสารอย่างต่อเนื่องโดยเฉลี่ย 2-3 ครั้งต่อสัปดาห์ เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงกิจกรรมการมีส่วนร่วมในการดำเนินการท่ามกลางสมาชิกทำให้กระบวนการมีส่วนร่วมท่ามกลางสมาชิกขององค์กรชุมชนกับองค์กรภายนอกดีกว่าองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็นที่ใช้วิธีการติดต่อสื่อสารด้วยการประชุมใหญ่ที่มีจำนวนครั้งในการติดต่อสื่อสารเพียงหนึ่งครั้งต่อเดือน

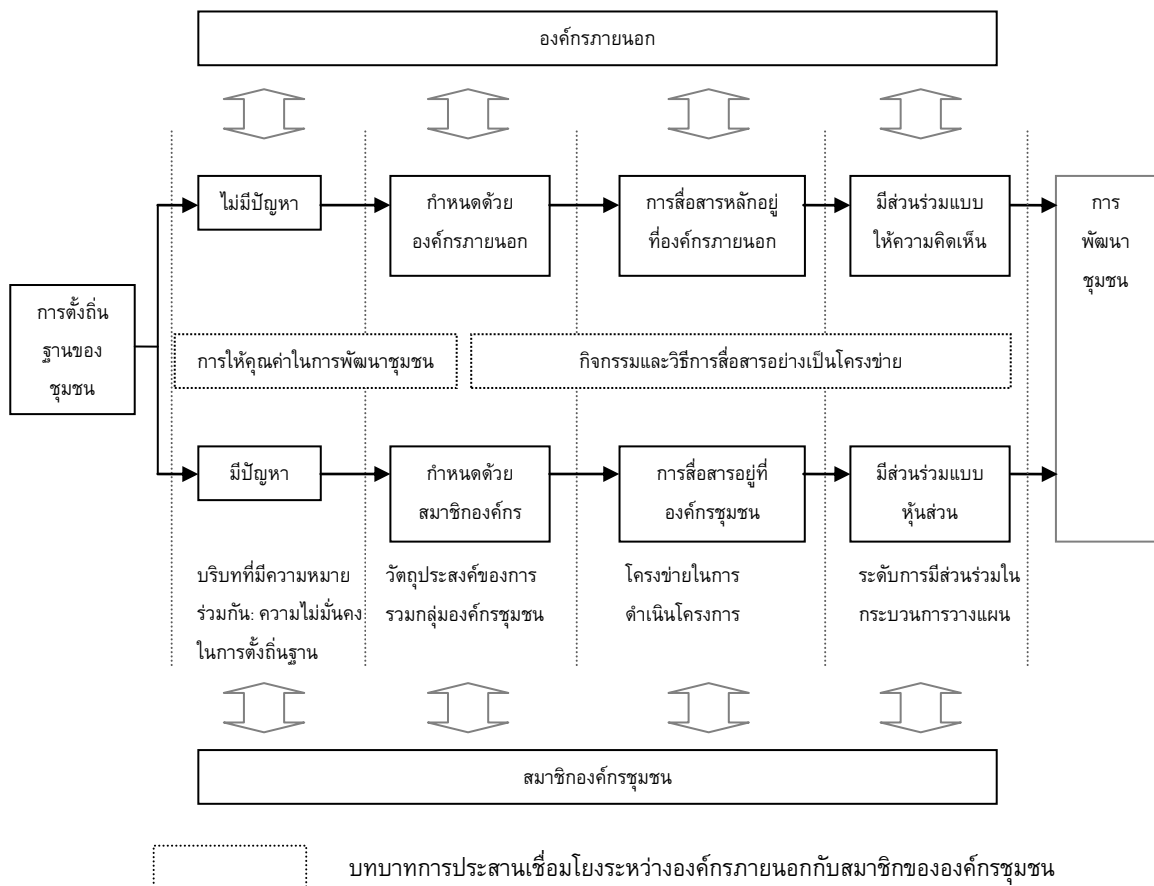
4.2) การบริหารการตัดสินใจร่วมกันขององค์กรชุมชน องค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนใช้วิธีการติดต่อสื่อสารท่ามกลางสมาชิกอย่างต่อเนื่องเพื่อเสนอความคิดเห็นและความต้องการแต่ละบุคคลของสมาชิกองค์กรชุมชนเพื่อให้เกิดการเจรจาและการยอมรับร่วมกันก่อนตัดสินใจในแต่ละขั้นตอนของการดำเนินโครงการ

4.3) แบบแผนโครงข่ายทางสังคม องค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนจะมีลักษณะโครงข่ายทางสังคมแบบสื่อสารอย่างครอบคลุมทั้งโครงข่ายของสมาชิกองค์กรชุมชน ซึ่งต่างจากองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็นที่จะมีลักษณะโครงข่ายทางสังคมแบบมีศูนย์กลางการสื่อสาร ทั้งนี้โครงข่ายทางสังคมแบบสื่อสารอย่างครอบคลุมจะมีผลต่อการสื่อสารเชื่อมโยงการรับรู้ท่ามกลางสมาชิกองค์กรชุมชนอย่างทั่วถึงและทำให้เกิดการรวมกลุ่มทางสังคมที่สามารถนำไปสู่การปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมที่เหมาะสมในการมีส่วนร่วมและดำเนินการฟื้นฟูเมืองและการพัฒนาชุมชนมากกว่าโครงข่ายทางสังคมแบบมีศูนย์กลางการสื่อสาร

7.2 แบบจำลองบทบาทขององค์กรชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาชุมชน

การเกิดบทบาทขององค์กรชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาชุมชนจะมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องกันอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ 1) บริบทที่มีความหมายร่วมกัน 2) การรวมกลุ่มขององค์กรชุมชน 3) ระดับการมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผน และ 4) โครงข่ายในการดำเนินโครงการ

ชุมชนที่ไม่มีปัญหาเกี่ยวกับความมั่นคงในการตั้งถิ่นฐานมักจะไม่ค่อยมีการรวมกลุ่มองค์กรเพื่อพัฒนาชุมชน ในการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนส่วนใหญ่จะมาจากการแทรกแซงจากองค์กรภายนอกเพื่อแลกกับเงื่อนไขสนับสนุนการสนับสนุนทรัพยากรบางอย่าง สิ่งนี้ส่งผลให้บทบาทการดำเนินโครงการขององค์กรชุมชนและสมาชิกองค์กรชุมชนลดลงด้วย เนื่องจากวัตถุประสงค์ของการรวมกลุ่มไม่ได้มาจากบริบทที่มีความหมายร่วมกันทำให้ระดับการมีส่วนร่วมมีลักษณะให้ความคิดเห็นในการปฏิสัมพันธ์กับองค์กรภายนอก โดยเฉพาะขั้นตอนการกำหนดวัตถุประสงค์ของการพัฒนาชุมชน นอกจากนี้ยังส่งผลไปสู่ลักษณะโครงข่ายทางสังคมในการดำเนินโครงการด้วยเช่นกัน โดยบทบาทการสื่อสารหลักจะอยู่ที่องค์กรภายนอกที่เข้ามาแทรกแซงมากกว่าบทบาทการสื่อสารหลักอยู่ที่องค์กรชุมชน (ดูภาพที่ 7.1 ประกอบ)

ภาพที่ 7.1 แบบจำลองบทบาทขององค์กรชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาชุมชน

ส่วนชุมชนที่มีปัญหาเกี่ยวกับความมั่นคงในการตั้งถิ่นฐานมักจะมีการรวมกลุ่มองค์กรเพื่อพัฒนาชุมชนร่วมกันสูง การรวมกลุ่มมักจะมาจากการให้คุณค่าร่วมกันในการพัฒนาชุมชน ดังนั้นการกำหนดวัตถุประสงค์ขององค์กรเพื่อการพัฒนาชุมชนจะมาจากความเข้าใจและความ

ตระหนักในปัญหาของสมาชิกองค์กรชุมชน สิ่งนี้ผลักดันบทบาทการดำเนินโครงการขององค์กรชุมชนและสมาชิกองค์กรชุมชนเพิ่มขึ้น เนื่องจากวัตถุประสงค์ของการรวมกลุ่มมาจากความเข้าใจของสมาชิกที่มีบริบทความหมายร่วมกันทำให้ระดับการมีส่วนร่วมมีลักษณะหุ่นส่วนในทุกขั้นตอนที่มีการปฏิสัมพันธ์กับองค์กรภายนอก นอกจากนี้ยังส่งผลไปสู่ลักษณะโครงข่ายในการดำเนินโครงการด้วยเช่นกัน โดยบทบาทการสื่อสารหลักจะอยู่ที่องค์กรชุมชนมากกว่าองค์กรภายนอกที่เข้ามาช่วยสนับสนุนการดำเนินโครงการ

7.3 ผลการวิจัยนำไปสู่แนวคิดทฤษฎีกระบวนการวางแผน

แนวคิดเชิงทฤษฎีที่ได้จากการศึกษาบทบาทขององค์กรชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วมในโครงการบ้านมั่นคงนำไปสู่ทฤษฎีกระบวนการวางแผนเพิ่มเติมจากที่ Faludi (1984) ได้กล่าวไว้เป็นทฤษฎีที่อธิบายเชิงกระบวนการเกี่ยวกับขั้นตอนและวิธีการโดยเฉพาะวิธีการตัดสินใจและบทบาทของผู้มีส่วนได้เสียในกระบวนการวางแผน และนอกจากนี้กระบวนการวางแผนในเนื้อหาสาระใดสาระหนึ่งจะนำไปสู่การเกิดขึ้นขององค์กรหรือสถาบันใหม่ที่จะต้องมีการจัดเรียงบทบาท หน้าที่และความรับผิดชอบขององค์กรที่เกี่ยวข้องเพื่อรองรับการดำเนินการในเนื้อหาสาระที่เกิดขึ้นควบคู่กันไป ผู้วิจัยมีแนวคิดเพิ่มเติมในเชิงทฤษฎีกระบวนการวางแผนเกี่ยวกับการเกิดขึ้นขององค์กรหรือสถาบันจะมีลักษณะการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียที่มาจากสถานะบทบาททางสังคมที่แตกต่างกัน เช่น องค์กรชุมชน ภาครัฐ และองค์กรพัฒนาเอกชน และเจ้าของที่ดิน เป็นต้น ตั้งแต่การสร้างเงื่อนไขข้อตกลงร่วมกัน การระดมทรัพยากรทางด้านต่าง ๆ ที่สำคัญในการดำเนินตามแผนงานที่วางไว้ไปจนถึงการตัดสินใจร่วมกัน ลักษณะบริบทดังกล่าวเป็นลักษณะของรูปแบบกระบวนการวางแผนกลยุทธ์ที่ต้องมีลักษณะการสื่อสารปฏิสัมพันธ์ที่เหมาะสมเพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ การตีความ และการสร้างทัศนคติของการรวมกลุ่มเชิงองค์กรเพื่อความเข้าใจในบทบาทของแต่ละผู้มีส่วนได้เสียในการวางแผนและดำเนินการ ดังนั้นบทบาทขององค์กรชุมชนในแต่ละบทบาทของกระบวนการวางแผนท่ามกลางผู้มีส่วนได้เสียจะขึ้นอยู่กับแบบแผนการสื่อสารเพื่อการเกิดปฏิสัมพันธ์ขององค์กรชุมชนท่ามกลางผู้มีส่วนได้เสีย

สิ่งนี้จะนำไปสู่ความเข้าใจและการให้คุณค่าของการรวมกลุ่มเชิงองค์กร และการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมของสมาชิกให้มีบทบาทสอดคล้องในการสนับสนุนต่อการวางแผนและดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการรวมกลุ่มเชิงองค์กรร่วมกัน

7.4 ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

ผลการวิจัยบทบาทขององค์กรชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาชุมชนในกรุงเทพมหานครได้ข้อค้นพบเกี่ยวกับปัจจัยที่ทำให้เกิดระดับการมีส่วนร่วมและบทบาทขององค์กรชุมชนที่เกิดขึ้นในกระบวนการวางแผนที่สามารถนำมาเป็นข้อพิจารณาในงานด้านการฟื้นฟูเมือง การพัฒนาชุมชน และกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนได้อย่างเหมาะสม โดยมีข้อเสนอแนะจากการวิจัย 3 ด้าน ได้แก่ 1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 2) ข้อเสนอแนะเชิงทฤษฎี และ 3) ข้อเสนอแนะการวิจัยต่อเนื่อง

7.4.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ข้อค้นพบจากการวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของเงื่อนไขปัจจัยที่นำไปสู่บทบาทขององค์กรชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาชุมชน สำหรับประกอบการตัดสินใจกำหนดนโยบายด้านการฟื้นฟูเมือง การพัฒนาชุมชน และกระบวนการวางแผน มี 3 ประเด็น ได้แก่ 1) การรวมกลุ่มองค์กรชุมชน 2) ระดับการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน และ 3) กิจกรรมและวิธีการสื่อสารอย่างเป็นโครงข่าย

7.4.1.1 การรวมกลุ่มองค์กรชุมชน

การรวมกลุ่มองค์กรชุมชนเพื่อการพัฒนาชุมชนพบว่าสมาชิกองค์กรชุมชนควรมีความเข้าใจในบริบทและวัตถุประสงค์ของการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนเพื่อพัฒนาชุมชน สิ่งนี้จะนำไปสู่ทัศนคติและพฤติกรรมที่มีต่อการรวมกลุ่มองค์กรชุมชน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของการเกิดบทบาทการมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์กรชุมชน ดังนั้นการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับบทบาทองค์กรชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาชุมชนควรมีการสนับสนุนขั้นตอนการรับรู้และการสร้างคุณค่าการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนให้มีความชัดเจนมากขึ้น ง่ายต่อการรับรู้และเข้าใจของสมาชิก นอกจากนี้ในกระบวนการรวมกลุ่มควรมีวิธีการวัดการรับรู้และการประเมินคุณค่าวัตถุประสงค์ในการรวมกลุ่มองค์กรของสมาชิกชุมชนด้วย

7.4.1.2 ระดับการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน

ระดับการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนเพื่อการพัฒนาชุมชนในกรุงเทพมหานครพบว่า มีองค์กรชุมชนบางส่วนที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนเพียงระดับให้ความคิดเห็น แม้ว่านโยบายโครงการบ้านมั่นคงจะมีวัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมระดับหุ้นส่วนในการดำเนินโครงการก็ตาม ดังนั้นจึงควรมีการตรวจสอบระดับการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนในแต่ละขั้นตอนการดำเนินโครงการ โดยเฉพาะขั้นตอนการรวมกลุ่มและการกำหนดวัตถุประสงค์ควรมีการควบคุมให้เกิดจากกลุ่มสมาชิกขององค์กรชุมชนเอง

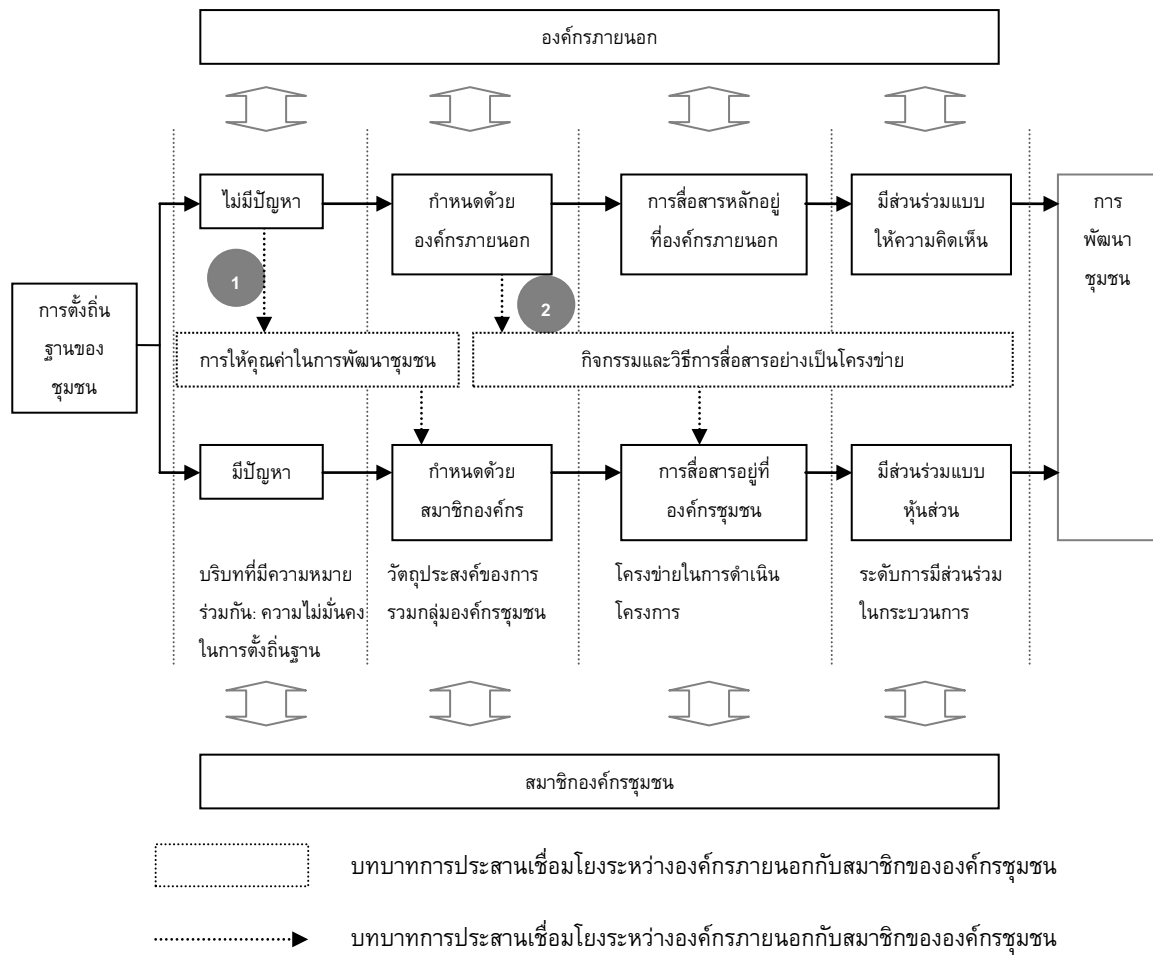
7.4.1.3 กิจกรรมและวิธีการสื่อสารอย่างเป็นโครงข่าย

การศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างด้านกิจกรรมและวิธีการสื่อสารอย่างเป็นโครงข่ายระหว่างองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนขององค์กรชุมชนคลองลำนูนและองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็นขององค์กรชุมชนราชทรัพย์พบว่ามีการใช้ประเภทกิจกรรมและวิธีการสื่อสารที่แตกต่างกันจนทำให้เกิดโครงข่ายทางสังคมที่ต่างกันด้วยเช่นกัน กล่าวคือองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนใช้กิจกรรมและวิธีการสื่อสารแบบการรวมกลุ่มย่อยของสมาชิกภายในองค์กรชุมชนทำให้โครงข่ายทางสังคมมีลักษณะการสื่อสารทุกช่องทางเป็นปัจจัยสำคัญด้านบทบาทขององค์กรชุมชนในการสร้างรับรู้ความเข้าใจที่จะนำไปสู่การสื่อสารอย่างเป็นระบบโครงข่ายในการประสานการดำเนินการ

ดังนั้นในการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการสร้างบทบาทการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนควรมีการกำหนดลักษณะกิจกรรมและการสื่อสารขององค์กรชุมชนเป็นแบบกลุ่มย่อย และควรมีเครื่องมือการตรวจสอบลักษณะของโครงข่ายทางสังคมของสมาชิกองค์กรที่เกิดขึ้นด้วยเช่นกัน

7.4.2 ข้อเสนอแนะเชิงทฤษฎีในการดำเนินการพัฒนาชุมชน

ข้อเสนอแนะเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทขององค์กรชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาชุมชน มีข้อเสนอแนะ 2 ขั้นตอนของการดำเนินโครงการ ได้แก่ 1) ขั้นตอนการสร้างคุณค่าในวัตถุประสงค์ของการพัฒนาชุมชน และ 2) ขั้นตอนกิจกรรมและวิธีการสื่อสารอย่างเป็นโครงข่าย โดยทั้งสองขั้นตอนจะมีความสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่องอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้ (ดูภาพที่ 7.2 ประกอบ)

ภาพที่ 7.2 ข้อเสนอแนะเชิงทฤษฎีบทบาทขององค์กรชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

1) ขั้นตอนการสร้างคุณค่าในวัตถุประสงค์ของการพัฒนาชุมชน

การสร้างคุณค่าในวัตถุประสงค์ของการพัฒนาชุมชนมีกรอบแนวคิดเริ่มต้นจากการวิเคราะห์บริบทที่มีความหมายร่วมกันหรือไม่ของชุมชน กล่าวคือ 1) ชุมชนที่มีบริบทความหมายร่วมกัน เช่น การตั้งถิ่นฐานแบบไม่มีสัญญาเช่าในที่ดินและที่อยู่อาศัยหรือชุมชนที่กำลังถูกไล่ที่ ปรากฏการณ์เหล่านี้เป็นปัญหาที่ทำให้เกิดบริบทความหมายร่วมกันของสมาชิกชุมชนเป็นปัจจัยที่ทำให้สมาชิกชุมชนมีการรับรู้และตระหนักต่อสถานการณ์ที่มีผลต่อการดำรงชีวิต ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ พฤติกรรม และการสื่อสารเชื่อมโยงอย่างครอบคลุมกับสมาชิกอื่นผู้ที่มีสถานการณ์ร่วมกัน สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยที่นำไปสู่การรวมกลุ่มองค์กรชุมชน และนำไปสู่รูปแบบการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนแบบหุ่นส่วน

ส่วนชุมชนที่ไม่มีบริบทความหมายร่วมกันมักจะมีลักษณะการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนในการดำเนินการฟื้นฟูเมืองและการพัฒนาชุมชนจากการสื่อสารขององค์กรภายนอกเพื่อให้เกิด

การรับรู้ให้คุณค่าร่วมกันของการรวมกลุ่มองค์กรเพื่อการพัฒนาชุมชน จากการแทรกแซงการรวมกลุ่มและการกำหนดวัตถุประสงค์ของการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนทำให้การสื่อสารหลักอยู่ที่องค์กรภายนอก สิ่งทีกล่าวมาจะเป็นปัจจัยที่ส่งผลทำให้องค์กรชุมชนมีส่วนร่วมแบบให้ความคิดเห็น

2) ขั้นตอนกิจกรรมและวิธีการสื่อสารอย่างเป็นโครงข่าย สำหรับองค์กรชุมชนที่ไม่มีบริบทความหมายร่วมกัน ถ้าไม่สามารถสร้างคุณค่าในการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนเพื่อพัฒนาชุมชนได้ การกำหนดวัตถุประสงค์การรวมกลุ่มองค์กรชุมชนเกิดจากองค์กรภายนอกที่เข้ามาแทรกแซงให้เกิดการรวมกลุ่มองค์กรชุมชน ในการดำเนินโครงการอย่างน้อยต้องมีการสร้างกิจกรรมและวิธีการสื่อสารอย่างเป็นโครงข่ายเพื่อแทรกแซงการปฏิสัมพันธ์แบบสองทางให้เกิดขึ้นด้วยวิธีการจัดกลุ่มย่อยของสมาชิกองค์กรชุมชนให้เกิดการเจรจาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างต่อเนื่องและมีการสร้างบทบาทของสมาชิกองค์กรชุมชนให้เกิดขึ้น จนสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงลำดับขั้นการมีส่วนร่วมของชุมชนตั้งแต่การสื่อสารปฏิสัมพันธ์ด้านข้อมูลเพื่อนำไปสู่ในลำดับขั้นการตัดสินใจร่วมกันในแต่ละขั้นตอนการดำเนินโครงการ การแทรกแซงดังกล่าวจะสามารถทำให้องค์กรชุมชนมีส่วนร่วมในลักษณะหุ้นส่วนได้ในที่สุด

อย่างไรก็ตามสำหรับชุมชนที่ไม่มีบริบทความหมายร่วมกันและถูกแทรกแซงการกำหนดวัตถุประสงค์การรวมกลุ่มองค์กรชุมชนจากองค์กรภายนอกมักจะทำให้รูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนกลายเป็นแบบให้ความคิดเห็น จะมีลักษณะการสื่อสารเพื่อดำเนินโครงการจะอยู่ที่องค์กรภายนอกเป็นหลัก นอกจากนั้นถ้าการกำหนดวัตถุประสงค์และการดำเนินโครงการจากองค์กรภายนอกมีผลกระทบต่อความมั่นคงในการอยู่อาศัยของชุมชน จนทำให้กลายเป็นบริบทที่มีความหมายร่วมกันของสมาชิกชุมชนแล้ว อาจจะมีการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อต่อต้านวัตถุประสงค์ในการดำเนินโครงการที่กำหนดโดยองค์กรภายนอก

7.4.3 ข้อเสนอแนะการวิจัยต่อเนื่อง

เพื่อเป็นประโยชน์ในการสร้างองค์ความรู้การวิจัยต่อเนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ ขอเสนอแนะเพื่อการเชื่อมโยงในองค์กรรวมของกระบวนการวางแผนฟื้นฟูเมืองและการพัฒนาชุมชน โดยมีองค์กรชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการใน 2 ประเด็น ได้แก่ 1) การศึกษาปัจจัยด้านการรับรู้และประเมินค่าในการรวมกลุ่มเพื่อการพัฒนาชุมชนของสมาชิกองค์กรชุมชน และ

2) ความสัมพันธ์ระหว่างขนาดองค์กรชุมชนกับจำนวนกลุ่มย่อยทางสังคมภายในองค์กรชุมชนเพื่อการสื่อสารอย่างเป็นโครงข่าย อธิบายในรายละเอียดได้ดังนี้

7.4.3.1 การศึกษาปัจจัยด้านการรับรู้และประเมินคุณค่าในการรวมกลุ่มเพื่อการพัฒนาชุมชนของสมาชิกองค์กรชุมชน

ประเด็นวิจัยเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับปัจจัยที่ทำให้สมาชิกชุมชนมีการรับรู้และประเมินให้คุณค่าต่อการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนเพื่อการพัฒนาชุมชนของตนเอง ในการศึกษาควรพยายามจำแนกให้เห็นภาพปัจจัย 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) ปัจจัยที่กระตุ้นหรือมีความสัมพันธ์ทางบวกที่ทำให้เกิดการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนเพื่อดำเนินการพัฒนาชุมชน และ 2) ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคหรือมีความสัมพันธ์ทางลบที่ทำให้การรวมกลุ่มองค์กรชุมชนลดลง

ความเข้าใจดังกล่าวจะสามารถนำไปสู่การแทรกแซงเชิงกระบวนการในขั้นตอนของการรวมกลุ่มและสร้างวัตถุประสงค์ให้กับองค์กรชุมชน โดยเฉพาะชุมชนที่มีการตั้งถิ่นฐานในบริบทที่ไม่มีปัญหาาร่วมกัน

7.4.3.2 ความสัมพันธ์ระหว่างขนาดองค์กรชุมชนกับจำนวนกลุ่มย่อยทางสังคมภายในองค์กรชุมชนเพื่อการสื่อสารอย่างเป็นโครงข่าย

ในเชิงทฤษฎีได้อธิบายเกี่ยวกับปัจจัยทำให้การรวมกลุ่มและการติดต่อสื่อสารท่ามกลางสมาชิกลดลง ได้แก่ ขนาดขององค์กรชุมชน (de kruijf, 2008; Conti, 2010) สำหรับการวิจัยครั้งนี้พบว่าการสร้างกลุ่มย่อยช่วยในการติดต่อสื่อสารเป็นลักษณะขององค์กรที่มีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนและทำให้มีการติดต่อสื่อสารอย่างเป็นโครงข่ายแบบสื่อสารครอบคลุม แต่อย่างไรก็ตามข้อค้นพบนี้ได้มาจากกรณีศึกษาขององค์กรชุมชนที่มีขนาดองค์กรชุมชน มีสมาชิกจำนวน 47 คนหรือเกิน ถือว่าเป็นองค์กรชุมชนที่มีขนาดเล็ก คำถามเบื้องต้นว่าขนาดขององค์กรชุมชนเท่าใดที่สามารถใช้วิธีการติดต่อสื่อสารแบบกลุ่มย่อยได้ โดยมีสมมุติฐานเบื้องต้น คือ ขนาดขององค์กรชุมชนขนาดเล็กสามารถใช้วิธีการติดต่อสื่อสารแบบกลุ่มย่อยได้ ส่วนองค์กรชุมชนที่มีขนาดใหญ่มากขึ้นอาจจะต้องมีระบบการควบคุมการติดต่อสื่อสารของกลุ่มย่อยภายในชุมชน และมีการตรวจสอบโครงข่ายการสื่อสารเชื่อมโยงของกลุ่มย่อยที่เกิดขึ้นในระดับภาพรวมขององค์กรด้วยเช่นกัน

ความเข้าใจดังกล่าวจะสามารถนำไปสู่ระบบการบริหารกิจกรรมและวิธีการติดต่อสื่อสารได้อย่างเป็นโครงข่ายเพื่อให้สมาชิกองค์กรชุมชนมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารอย่างต่อเนื่องทำให้เกิด

การให้คุณค่าต่อวัตถุประสงค์ของการรวมกลุ่ม นำไปสู่การปรับบทบาทการดำเนินการให้มีส่วนร่วมเพิ่มมากขึ้นและมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ขององค์กร

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

การเคหะแห่งชาติ. ม.ป.ป.ก. **โครงการฟื้นฟูเมือง: ชุมชนดินแดง** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

http://dindang.nha.co.th/main.php?filename=kwan_pen_ma_dindang [31 ธันวาคม 2554]

การเคหะแห่งชาติ. ม.ป.ป.ช. **ประวัติความเป็นมา** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<http://www.nha.co.th/main.php?filename=history> [27 มีนาคม 2556]

กองผังเมืองและโครงการ. 2535. **การสัมมนาวิชาการ: การปรับปรุงฟื้นฟูชุมชนเมือง.**

กรุงเทพฯ: การเคหะแห่งชาติ.

กองเลขาเครือข่ายปฏิรูปที่ดินแห่งประเทศไทย. 2551. **สัมภาษณ์พิเศษ: การต่อสู้ของคนไร้ที่ดิน** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<http://www.oknation.net/blog/landreformnetwork/2008/09/05/entry-1> [18 ธันวาคม 2554]

กัลยา วานิชย์บัญชา. 2554. **การใช้ SPSS for Windows ในการวิเคราะห์ข้อมูล.** พิมพ์ครั้งที่ 19. กรุงเทพฯ: ธรรมสาร.

กัลยา วานิชย์บัญชา. 2554. **สถิติสำหรับงานวิจัย.** พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จิราภรณ์ ตั้งกิตติภาภรณ์. 2553. **การตรวจวินิจฉัยองค์การเพื่อการพัฒนาสู่ความเป็นเลิศ.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จินตวีร์ เกษมสุข. 2554. **การสื่อสารกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จิตร ภูมิศักดิ์. 2550. **โฉมหน้าศักดินาไทย.** พิมพ์ครั้งที่ 10. นนทบุรี: สำนักพิมพ์ศรีปัญญา.

แมคเนล และ วิลเลียม แมคเนล. 2552. ใน **คุณากร วาณิชย์วิรุฬห์ (แปล). ประวัติศาสตร์มนุษย์ ฉบับย่อ.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.

เจมส์ แอล เครตัน. 2543. **คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของชุมชน.** วันชัย วัฒนศัพท์ (แปลและเรียบเรียง). สถาบันพระปกเกล้า: นนทบุรี.

- ฉันทส เพียรธรรม. 2542. **สถาปนาสถาบันเมือง: เมือง การเมือง ชุมชน และประชาสังคม.** กรุงเทพฯ: สถาบันการพัฒนาพื้นฐาน.
- ชินพงศ์ ลากิจิตร และ สฤณี ดิยะวงศ์สุวรรณ. 2554. รูปแบบการฟื้นฟูเมืองของโครงการบ้านมั่นคง: กรณีศึกษาชุมชนแออัดในเขตพื้นที่เทศบาลนครนครราชสีมา. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล (กุมภาพันธ์ - มิถุนายน 2554). 31-38.
- ชัชวาลย์ ทองดีเลิศ. 2543. **บันทึกฉบับ NGOs.** พิมพ์ครั้งที่ 1. เชียงใหม่: กลางเวียงการพิมพ์.
- ชมพูนุท พบสุข. 2549. **การแก้ปัญหาด้านที่อยู่อาศัยของชุมชนบุกรุกพื้นที่ในเขตเมือง** โดยความร่วมมือ กรณีศึกษาชุมชนคลองลำหูน กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาวิชาการวางแผนผังชุมชน ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดารณี ปัญชรเทวกุล. 2551. **กระบวนการเป็นเมืองกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในประเทศกำลังพัฒนา (Urbanization and Social Change in Developing Countries).** พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทวีศักดิ์ นพเกษร. 2555. **วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เล่ม 2.** นครราชสีมา: อินดี้อาร์ต.
- ชานินทร์ ศิลป์จารุ. 2555. **การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS และ AMOS.** พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพฯ: เอส. อาร์. พรินติ้ง แมสโปรดักส์.
- นลินี ตันธวนิตย์, นลินี ศรีกสิกุล, มณีรัตน์ มิตรปราสาท, และ นิศากร อัยพัฒน์. 2542. **วิวัฒนาการชุมชนแออัด และองค์กรชุมชนแออัดในเมือง.** ใน อคิน รพีพัฒน์ (บรรณาธิการ). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. ปาฐกถาพิเศษ. ใน ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (บรรณาธิการ). **หนึ่งศตวรรษ: รัฐธรรมนูญและรัฐประหารกับการเมืองสยามประเทศไทยจาก กบฏ ร.ศ.130 ถึง รัฐประหาร 19 กันยายน 2549 หรือ ประชาธิปไตยกับอำมาตยาธิปไตย.** 2552. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. 168-180.
- นนทียา หุตานุวัตร และ ณรงค์ หุตานุวัตร. 2549. **การพัฒนาองค์กรชุมชน.** พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ธรรมมลการพิมพ์.
- นพดล สหชัยเสรี. 2543. **สภาพปัญหาและวิวัฒนาการแนวคิดการจัดหาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อยในเมือง.** เอกสารบทความวิชาการประกอบการสัมมนาการประชุมวิชาการการออกแบบและวางแผนผังชุมชนเมืองและผังเมือง ครั้งที่ 1 เรื่อง “มหา

- นคร" 24 มกราคม 2543. 2543-13. ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บวชศักดิ์ อูวรรณโณ และ ถวิลวดี บุรีกุล. 2549. **ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy)**. หนังสือชุดความรู้ด้านการจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี เล่มที่ 3. โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: กรุงเทพฯ.
- ประเทศไทยอยู่ตรงไหน. 2555. **รัฐประหารไทย อยู่ตรงไหนในโลก?** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.whereisthailand.info/2011/09/world-coup-list/> [25 เมษายน 2555]
- ประเวศ วะสี. 2555. **นโยบายการพัฒนาและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเป็นเมืองสุขภาวะ**. งานประชุมวิชาการด้านการวางแผนภาคและเมือง ประจำปี 2555 จัดที่คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ภายใต้หัวข้อเรื่อง "Healthy Cities" ณ วันที่ 23 มีนาคม 2555
- ปราณี โพธิ์สุข. 2554. **วิธีการศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study)** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://rlc.nrct.go.th/ewt_dl.php?nid=895 [7 สิงหาคม 2555]
- ปฐพี อาคมานนท์ มอนซอน และ ปัทมา สุพรรณกุล. 2549. **การพัฒนาเครือข่ายพันธมิตรภาคประชาสังคม: บทเรียนและวิธีวิทยา**. กรุงเทพมหานคร: พี.เอ.ลิฟวิ่ง.
- พิชิตศักดิ์ มีมาก. 2548. **กระบวนการในการพัฒนาโครงการที่อยู่อาศัยในพื้นที่ชุมชนที่ถูกเพลิงไหม้ กรณีศึกษาชุมชนหลังตลาดเก่าวัดพระยาไกร เขตบางคอแหลม กรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาเคหการ ภาควิชาเคหการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พูลวิไล จันทรธาดา และคณะ. 2547. **รายงานการศึกษาฉบับสุดท้าย (Final Report) โครงการศึกษา เรื่อง หลักการกฎหมายผังเมืองและระบบการผังเมืองของต่างประเทศ: กรณีศึกษา ประเทศสหราชอาณาจักร**. กรุงเทพฯ: ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พัทยา สายหู. 2540. **กลไกของสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- มาลินี เศรษฐนันท์ และคณะ. 2547. **หลักกฎหมายผังเมืองและระบบการผังเมืองของต่างประเทศ: กรณีศึกษาประเทศสหรัฐอเมริกา (รายงานการศึกษาฉบับสุดท้าย).** กรุงเทพฯ: กรมโยธาธิการและผังเมือง.
- ยงธนีสร์ พิมลเสถียร. 2543. **แนวคิดของการวางผังที่ให้ผลในทางปฏิบัติ.** เอกสารบทความวิชาการประกอบการสัมมนาการประชุมวิชาการออกแบบและวางผังชุมชนเมืองและผังเมือง ครั้งที่ 1 เรื่อง “มหานคร”. วันที่ 24 มกราคม 2543. 2543-11. ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ยงธนีสร์ พิมลเสถียร. 2542. **การศึกษาโครงการวางผังเฉพาะแห่งในพื้นที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ บริเวณท่าเตียน-ปากคลองตลาด.** ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์. สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2554. **ศัพท์ผังเมือง อังกฤษ-ไทย ไทย-อังกฤษ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน.** กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- วิมลรัตน์ อิศระธรรมบุญ. 2543. **การศึกษาเพื่อจัดทำโครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านสามแพร่ง.** รายงานวิจัยคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วีรวัฒน์ อริยะวิริยานันท์, พุทธกาล รัชช และ แล ดิลกวิทยรัตน์. 2553. **วิวัฒนาการของการปฏิรูปที่ดินในประเทศไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีการออกกฎหมายปฏิรูปที่ดิน พ.ศ. 2475-พ.ศ.2518** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://conference.nida.ac.th/rc2010/images/stories/document/group2/Development%20of%20land%20reform%20in%20Thailand.pdf> [3 พฤศจิกายน 2555]
- สร้อยตระกูล อรรถมานะ. ม.ป.ป. **ความสัมพันธ์ระหว่างองค์การ (Inter-organizational Relations)** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.cnpp.wikispaces.com> [19 มิถุนายน 2555]
- สกันธ์ศุข มงคลสมัย. 2544. **การจัดการชุมชนแออัดประเภทบุงกรุก กรณีชุมชนเชื้อเพลิงพัฒนา เขตยานนาวา.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาวิชาเคหการ ภาควิชาเคหการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมาคมอุตสาหกรรมก่อสร้างไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์. **การเคหะแห่งชาติปิดฝุ่นพื้นฟูดินแดง 3.6 หมื่นล้าน ชงมาสเตอร์แพลน-แผนร่วมทุนเสนอคณะรัฐมนตรี** [ออนไลน์].

แหล่งที่มา: http://www.tca.or.th/html/news_detail.asp?id=3430&category_id=1 [31 ธันวาคม 2554]

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน). 2555. **แผนพับแนะนำ พอช ปี 2555**

[ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.codi.or.th/documents/nopq/presentCODI.pdf> [4 พฤศจิกายน 2555]

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน). 2548. **พลังองค์กรชุมชน**. กรุงเทพฯ:

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน). ม.ป.ป. **ประวัติ พอช** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<http://www.codi.or.th/index.php/about-codi/history> [4 พฤศจิกายน 2555]

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน). ม.ป.ป. **บ้านมั่นคง** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<http://www.codi.or.th/baanmankong/> [4 พฤศจิกายน 2555]

สฤษดี ดิยะวงศ์สุวรรณ และ อภิวัฒน์ รัตนวราหะ. 2555. แนวคิดด้านองค์กรฟื้นฟูเมืองสำหรับประเทศไทย. ใน เกรียงไกร เกิดศิริ (บรรณาธิการ). **วารสารวิชาการประจำคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร หน้าจั่ว ฉบับสถาปัตยกรรม และการออกแบบ**. 26: 49-70.

สฤษดี ดิยะวงศ์สุวรรณ. 2555ก. ข้อเสนอแนะบางประการทางประวัติศาสตร์ของการเปลี่ยนแปลงการเมืองการปกครองที่ส่งผลต่อความเป็นชุมชนกับการฟื้นฟูเมืองในประเทศไทย. ใน ชาตรี ประกิตนันทการ (บรรณาธิการ). **วารสารหน้าจั่ว ฉบับประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมและสถาปัตยกรรมไทย**. 9: 137-157.

สฤษดี ดิยะวงศ์สุวรรณ. 2555ข. กรอบแนวคิด วิธีการและเครื่องมือในการวิเคราะห์โครงข่ายทางสังคมของผู้มีส่วนได้เสียในกระบวนการวางแผนฟื้นฟูเมือง. เอกสารประกอบการประชุมวิชาการ **Built Environment Research Associates' Conference, BERAC 3, 2012 (Proceeding)**. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. วันที่ 25 พฤษภาคม 2555.

สฤษดี ดิยะวงศ์สุวรรณ. 2554. วิวัฒนาการขององค์กรชุมชนฟื้นฟูเมืองในประเทศไทย. ใน ชาตรี ประกิตนันทการ (บรรณาธิการ). **วารสารวิชาการประจำคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ฉบับประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมและสถาปัตยกรรมไทย**. 8: 163-176.

- สมสุข บุญญะบัญชา. 2556. ความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรมด้านที่อยู่อาศัย. ใน
อภิวัฒน์ รัตนวราหะ (บรรณาธิการ). **ความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรมในการ
เข้าถึงทรัพยากรและบริการพื้นฐานของประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 129-149.
- สุขุมารณ์ จงภักดี. 2553. **การฟื้นฟูเมืองในประเทศไทย**. โครงการความร่วมมือระหว่าง
การเคหะแห่งชาติกับรัฐบาลญี่ปุ่นในการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการในหัวข้อการเสริมสร้าง
เพื่อพัฒนาการอยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อย. กรุงเทพฯ: การเคหะแห่งชาติ.
- สุพิชชา ไตวิวิชัย. 2554. **สถาปนิก ชุมชน คน สถาปัตยกรรม**. กรุงเทพฯ: คอร์ปอเรชั่น
โฟร์ดี.
- สุภางค์ จันทวานิช. 2554. **การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ 10.
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ. 2540. **การพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้าน**.
ขอนแก่น: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- เสาวนีย์ จันทสอน. 2552. **องค์กรชุมชนและกลไกของการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์
มรดกทางวัฒนธรรม กรณีศึกษาชุมชนตลาดสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี**.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาการวางผังชุมชน ภาควิชาการวางแผนภาคและ
เมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โสภณ ชมชาญ. 2556. ความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรมด้านที่ดินและป่าไม้. ใน อภิวัฒน์
รัตนวราหะ (บรรณาธิการ). **ความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรมในการเข้าถึง
ทรัพยากรและบริการพื้นฐานของประเทศไทย**, หน้า 41-88 กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โสภณ พรโชคชัย. 2528. **1020**. กรุงเทพฯ: ฟิสิกส์เซ็นเตอร์.
- อคิน รพีพัฒน์. 2542. **ชุมชนแออัด: องค์กรความรู้กับความเป็นจริง**. กรุงเทพฯ: สำนักงาน
กองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อคิน รพีพัฒน์. 2541. **รายงานการศึกษาโครงการวิจัยและปฏิบัติวิวัฒนาการชุมชน
แออัดและองค์กรชุมชนแออัดในเมือง**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนา
ชุมชนเมือง สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์.

- อุดมศรี ศิริลักษณ์พร. 2551. ผลการดำเนินงานโครงการบ้านมั่นคง พ.ศ.2546-2551.
 กรุงเทพฯ: สำนักงานโครงการบ้านมั่นคง สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน.
- อัจฉรา สโรบล. 2553. เอกสารประกอบการสอนวิชาการจัดระเบียบชุมชนของ
 สังคมไทย. ภาควิชามนุษยสัมพันธ์. คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อัน นิมมานเหมินท์. 2540. อัน นิมมานเหมินท์. หนังสือที่ระลึกในวันงานพระราชทานเพลิง
 ศพ. วันที่ 30 สิงหาคม พ.ศ.2540. ม.ป.ท.
- อัน นิมมานเหมินท์. 2521. พัฒนาประเทศโดยหลักสหกรณ์และการวางแผนกายภาพ.
 หนังสือที่ระลึกวันครบรอบวันเกิด 84 ปี นางกิมฮ้อ นิมมานเหมินท์. วันที่ 20 มีนาคม
 พ.ศ. 2521. ม.ป.ท.
- อรพินท์ สพอิชชัย. 2541. สังคมเสถียรภาพและกลไกประชาธิปไตยที่ดี (Good governance).
 กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- เอกชัย กี่สุขพันธ์ และคนอื่นๆ. 2552. เอกสารประกอบการเรียน วิชา 2747410 ภาวะผู้นำ
 ทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: แผนกการพิมพ์โรงเรียนดอนบอสโก.
- เอกรินทร์ อนุกุลยุทธชน. 2552. การบรรยายพิเศษกับเอกสารประกอบการบรรยายเรื่อง
**Rural Ecological Improvement: ส่วนหนึ่งของวิชาการ Advance Reserch
 Methodology 2.** คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษ

- Alinsky, S.D. 1941. Community Organization and Analysis. **American Journal of
 Sociology.** 46(6): 797-808.
- Allmendinger, P. 2002. Towards a post-positivist typology of planning theory.
Planning Theory. 1(1): 77-99.
- Arnstein, S.R. 1969. A Ladder of Participation in the USA. **Journal of the American
 Planning Association.** 35(4): 216-224.
- Ashby, W.R. 1957. **An Introduction to Cybernetics.** London: Chapman and Hall.
- Bailey, N. 1994. Towards a Research Agenda for Public-private Partnerships. **Local
 Economy.** 8: 292-306.
- Ball, M., Le Ny, L. and Maginn, P. 2003. Synergy in urban regeneration partnerships:
 property agents' perspectives. **Urban Studies.** 40(11): 2239-2253.

- Bodin, O. and Crona, B.I. 2009. The Role of Social Networks in Natural Resource Governance: What Relational Patterns Make a Difference?. **Global Environmental Change**. 19: 366-374.
- Boonyabancha, S. 2005. **Scaling Up Slum and Squatter Settlements Upgrading in Thailand Leading to Community-driven Integrated Social Development at City-wide Level**. Arusha Conference, "New Frontiers of Social Policy", December 12-15, 2005.
- Boonyabancha, S. 2003. **A Decade of Change: From the Urban Community Development Office (UCDO) to the Community Organizations Development Institute (CODI) in Thailand** [Online]. Available from: <http://www.iied.org/urban/index.html> [2013, March 29]
- Bruggeman, J. 2008. **Social Networks: An Introduction**. USA: Routledge.
- Brummel, R.F., Nelson, K.C. and Jakes, P. 2012. Burning through organizational boundaries? Examining inter-organizational communication networks in policy-mandated collaborative bushfire planning groups. **Global Environmental Change**. 22: 516-528.
- Bryson, J.M., Crosby, B.C., and Bryson, J.K. 2009. Understanding Strategic Planning and the Formulation and Implementation of Strategic Plans as a Way of Knowing: The Contributions of Actor-network Theory. **International Public Management Journal**. 12(2): 172-207.
- Cadwallader, M.L. 1959. The Cybernetic Analysis of Change in Complex Social Organizations. **American Journal of Sociology**. 65: 154-157.
- CAG consultants. 2009. **Participation: A Theoretical Context** [Online]. Available from : http://www.cagconsultants.co.uk/resources/communities/Participation_Theoretical_Frameworks.pdf [2011, August 28]
- Carmon, N. 1999. Three Generations of Urban Renewal Policies: Analysis and Policy Implications. **Geoforum**. 30: 145-158.

- Choguill, M.B.G. 1996. A Ladder of Community Participation for Underdevelopment Countries. **HABITAT**. 20(3): 431-444.
- Church, M. et al. 2002. **Participation, Relationships and Dynamic Change: New Thinking on Evaluating the Work of International Networks** [Online]. Available from : http://www.ucl.ac.uk/dpu/k_s/publications/working_papers/chronological/WP_121.pdf [2012, December 22]
- Conti, T. 2010. Systems thinking in quality management. **The TQM Journal**. 22(4): 352-368.
- Costa, A. 2006. Interventions in Urban Centers – Objective, Strategies and Results. **City and Time**. 2(1): 75-78.
- Cox, K.F. 2005. Examining the Role of Social Network Intervention as an Integral Component of Community-based, Family-focused Practice. **Journal of Child and Family Studies**. 14(3): 443-454.
- de Kruijf, J.V. 2008. **Problem structuring in decision-making processes** [Online]. Available from : http://www.coastalwiki.org/coastalwiki/Problem_structuring_in_decision-making_processes [2012, August 1]
- Easterly, W., Ritzen, J., and Woolcock, M. 2006. Social Cohesion, Institutions, and Growth. **Economics and Politics**. 18: 103-120.
- Faludi, A. 1984. **Planning Theory**. 4th edition. Urban and Regional Planning Series. Volume 7. Oxford: Pergamon Press.
- Fletcher, S. 2007. **Representing Stakeholder Interests in Partnership Approaches to Coastal Management: experiences from the United Kingdom**. Ocean and Coastal Management. Volume 50. pp 606-622.
- Freeman, L.C. 2000. Visualizing Social Networks. **Journal of Social Structure**. 1(1).
- Gilbert, N. 1979. The design of community planning structures. **Social Service Review**. 53(4): 644-654.

- Hamdi, N. and Goethert, R. 1997. **Action Planning for Cities: A Guide to Community Practice**. Chichester: John Wiley & Sons Ltd. England.
- Hardin, G. 1968. The Tragedy of the commons. **Science**. 162(3859): 1243-1248.
- Hughes, J. and Carmichael, P. 1998. **Building Partnerships in Urban Regeneration: a case study from Belfast**. Community Development Journal. Volume 33. Number 3. pp 205-225.
- Huisman, M. and van Duijn, M.A.J. 2005. Software for Social Network Analysis. In P.J.Carrington, J. Scott, and S. Wasserman (Eds.). **Models and Methods in Social Network Analysis** (pp. 270-316). New York: Cambridge University Press.
- Kenzer, M. 1999. Healthy Cities: A Guide to the Literature. **Environment and Urbanization**. 11(1): 201-220.
- Kumar, K. and van Dissel, H.G. 1996. Sustainable Collaboration: Managing Conflict and Cooperation in Interorganizational Systems. **MIS Quarterly**. 20(3): 279-300.
- Lichfield, D. 2000. Organization and Management. P. Robert and H. Sykes (eds.). 2000. **Urban Regeneration: A Handbook**. London: SAGE Publication.
- McGrath, J.E. 1984. **Groups: Interaction and Performance**. New Jersey: Prentice-Hall.
- McQuaid, R.W. 2000. The Theory of Partnership-Why have Partnership?. in Osborn, S.P. (ed.). **Managing Public-private partnerships for Public Services: An International Perspective**. London: Routledge. 9-35.
- Minkler, M. et al. 2008. Promoting Environmental Justice Through Community-Based Participatory Research: The Role of Community and Partnership Capacity. **Health Education and Behaviour**. 35(1): 119-137.
- Nelson, S. 2001. The Nature of Partnership in Urban Renewal in Paris and London. **European Planning Studies**. 9(4): 483-502.
- Nooy, W.C., Mrvar, A. and Batagelj, V. 2005. **Exploratory Social Network Analysis with Pajek**. Cambridge Press, Cambridge.

- O'Donnell, C.R., Tharp, R.G., and Wilson, K. 1993. Activity Settings as the Unit of Analysis: A Theoretical Basis for Community Intervention and Development. **American Journal of Community Psychology**. 21(4): 501-520.
- Palys, T. 2008. Purposive Sampling. In Lisa M. Given (ed.). **The Sage Encyclopedia of Qualitative Research Methods**. 2: 697-698.
- Pearce, B.M. 2009. **Inter-organizational Groups: A New Context for Examining the Triggers of Group Conflict**. Carnegie Mellon University.
- Prell, C., Hubacek, K. and Reed, M. 2009. Stakeholder Analysis and Social Network Analysis in Natural Resource Management. **Society & Natural Resource**. 22(6): 501-518.
- Reed, M.S., Graves, A., Dandy, N., Posthumus, H., Hubacek, K., Morris, J., Prell, C., Quinn, C.H., and Stringer, L.C. 2009. Who's in and why? A typology of stakeholder analysis methods for natural resource management. **Journal of Environmental Management**. 90: 1933-1949.
- Repetti, A. and Prelaz-Droux, R. 2002. **An urban monitor for a participative urban planning** [Online]. Available from :
http://www.gisdevelopment.net/proceedings/gisdeco/sessions/s1_alexpf.htm
 [2012, October 2]
- Rittel, H.W.J. and Webber, M.M. 1973. Dilemmas in a general theory of planning. **Policy Sciences**. 4: 155-169.
- Roberts, P. and Sykes, H. 2000. **Urban Regeneration: A Handbook**. London: Sage publication
- Ross, C.L. and Leigh, N.G. 2000. Planning, Urban Revitalization, and the Inner City; An Exploration of Structural Racism. **Journal of Planning Literature**. 14: 367-390.
- Sanoff, H. 2000. **Community Participation Methods in Design and Planning**. New York: John Wiley & Sons, Inc.

- Scott, John. 2000. **Social Network Analysis: a handbook**. London: SAGE Publication.
- Silapacharanan, S. and Peerapun, W. 2009. **Amphawa: Community-based Tourism Management**. Paper presented in the “2nd Asian Academy for Heritage Management Conference”. 1-3 December 2009. Institute for Tourism Studies. Macao S.A.R., China.
- Silverman, R.M. 2001. Neighborhood characteristics, community development corporations and the community development industry system: a case study of the American Deep South. **Community Development Journal**. 36(3): 234-245.
- Spee, A.P. and Jarzabkowski, P. 2011. Strategic Planning as Communicative Process. **Organization Studies**. 32: 1217-1245.
- Srbljanin, A. 2000. **The Development of a Theoretical Model of Partnership: with a Case Study on the Coventry and Warwickshire Partnership Assembled for the First Round of the Single Regeneration Budget**. Dissertation. Centre for Urban and Regional Studies. The University of Birmingham. UK.
- Suzuki, S. 2003. **Inclusive and inter-organizational cooperation** [Online]. Available from :
http://www.mcip.hokudai.ac.jp/eng/1012collaboration_planning/collaboration_planning.html [2012, October 1]
- Taylor, M. 2007. The Nature of Community Organizing: Social Capital and Community Leadship. In Cnaan, R.A. and Milofsky, C. (ed.). **Handbook of Community Movements and Local Organizations**. New York: Springer Science. pp 329-345.
- Tellis, W. 1997. **Introduction to Case Study** [Online]. Available from:
<http://www.nova.edu/ssss/QR/QR3-2/tellis1.html> [9 April 2013]

- Tichy, N.M. 1982. Managing Change Strategically: The Technical, Political, and Cultural Keys. **Organizational Dynamics**. Autumn 1982: 59-80.
- Timpka, T., Bang, M., Delbanco, T. and Walker, J. 2007. Information infrastructure for inter-organizational mental health service: An actor network theory analysis of psychiatric rehabilitation. **Journal of Biomedical Informatics**. 40: 429-437.
- Tiyawongsuwan, S. 2011. **Social Network and Urban Regeneration Processes**. Proceeding Asian Association of Urban and Regional Studies (AAURS) Conference, Bangkok, Thailand, December 11-12, 2011. 124-135.
- Tsenkova, S. 2002. "Partnerships in Urban Regeneration: From 'Top Down' to 'Bottom Up' Approach". In Tsenkova, S. (ed.) **Urban Regeneration: Learning from the British Experience**. Calgary: University of Calgary. pp.73-84.
- Turk, H. 1973. Comparative Urban Structure from an Interorganizational Perspective. **Administrative Science Quarterly**. 18(1): 37-55.
- van Bortel, G. 2007. **Network Governance in Action: The Case of Groningen, Complex Decision-making in Urban Renewal**. International Conference 25-28 June 2007. Sustainable Urban Areas. Rotterdam.
- Vilaplana, B. 1998. **Partnerships and Networks as New Mechanisms Towards Sustainable Urban Regeneration** [Online]. Available from: http://www.ucl.ac.uk/dpu/k_s/publications/working_papers/WP_91.pdf [2012, December 22]
- Yin, R.K. 1994. **Case Study Research: Design and Methods**. 2nd Edition. Applied Social Research Methods Series Volume 5. USA: SAGE Publications.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ฐานข้อมูลหน่วยวิเคราะห์: โครงการบ้านมั่นคง

1. การเปรียบเทียบจำนวนโครงการบ้านมั่นคงของประเทศไทย จำแนกรายจังหวัด
2. การสำรวจชุมชนที่มีปัญหาด้านที่อยู่อาศัย จำแนกรายเขต พื้นที่กรุงเทพมหานคร
3. การรวมกลุ่มองค์กรชุมชนเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงเพื่อพัฒนาชุมชน จำแนกรายเขต พื้นที่กรุงเทพมหานคร

1. การเปรียบเทียบจำนวนโครงการบ้านมั่นคงของประเทศไทย จำแนกรายจังหวัด

ลำดับ	จังหวัด	จำนวนโครงการ	ร้อยละ	ลำดับ	จังหวัด	จำนวนโครงการ	ร้อยละ
1	กรุงเทพมหานคร	160	20.97	36	ฉะเชิงเทรา	6	0.79
2	ขอนแก่น	56	7.34	37	ตาก	6	0.79
3	ปทุมธานี	56	7.34	38	ปัตตานี	6	0.79
4	เชียงใหม่	33	4.33	39	ลำปาง	6	0.79
5	นครราชสีมา	26	3.41	40	มหาสารคาม	5	0.66
6	สงขลา	24	3.15	41	ยโสธร	5	0.66
7	สมุทรปราการ	22	2.88	42	ราชบุรี	5	0.66
8	อุบลราชธานี	22	2.88	43	สกลนคร	5	0.66
9	นครราชสีมา	16	2.10	44	สตูล	5	0.66
10	สระแก้ว	14	1.83	45	ตราด	4	0.52
11	เลย	13	1.70	46	บุรีรัมย์	4	0.52
12	นครปฐม	13	1.70	47	พระนครศรีอยุธยา	4	0.52
13	อุดรธานี	13	1.70	48	ร้อยเอ็ด	4	0.52
14	จันทบุรี	12	1.57	49	ระนอง	4	0.52
15	นครสวรรค์	12	1.57	50	ระยอง	4	0.52
16	สุรินทร์	11	1.44	51	สมุทรสาคร	4	0.52
17	ชัยภูมิ	9	1.18	52	แพร่	3	0.39
18	ชุมพร	9	1.18	53	กระบี่	3	0.39
19	ปราจีนบุรี	9	1.18	54	กาฬสินธุ์	3	0.39
20	พังงา	9	1.18	55	ชัยนาท	3	0.39
21	ภูเก็ต	9	1.18	56	สุโขทัย	3	0.39
22	เชียงราย	8	1.05	57	เพชรบูรณ์	2	0.26
23	นครศรีธรรมราช	8	1.05	58	ตรัง	2	0.26
24	นนทบุรี	8	1.05	59	พะเยา	2	0.26
25	พิจิตร	8	1.05	60	ยะลา	2	0.26
26	พิษณุโลก	8	1.05	61	อ่างทอง	2	0.26
27	ศรีสะเกษ	8	1.05	62	อำนาจเจริญ	2	0.26
28	เพชรบุรี	7	0.92	63	แม่ฮ่องสอน	1	0.13
29	กาญจนบุรี	7	0.92	64	กำแพงเพชร	1	0.13
30	ชลบุรี	7	0.92	65	นครพนม	1	0.13
31	นครนายก	7	0.92	66	น่าน	1	0.13
32	สระบุรี	7	0.92	67	ประจวบคีรีขันธ์	1	0.13
33	สุพรรณบุรี	7	0.92	68	มุกดาหาร	1	0.13
34	สุราษฎร์ธานี	7	0.92	69	สมุทรสงคราม	1	0.13
35	อุดรดิตถ์	7	0.92		รวมทั้งสิ้น	763	100

ที่มา: สังเคราะห์จากฐานข้อมูลสำนักงานโครงการบ้านมั่นคง

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน เดือนมิถุนายน 2555

2. การสำรวจชุมชนที่มีปัญหาด้านอยู่อาศัย จำแนกรายเขต พื้นที่กรุงเทพมหานคร

ลำดับ	เขต	จำนวนชุมชน ผู้มีรายได้น้อย	ร้อยละ	ลำดับ	เขต	จำนวนชุมชน ผู้มีรายได้น้อย	ร้อยละ
1	หนองจอก	65	6.35	24	วัฒนา	21	2.05
2	ภาษีเจริญ	48	4.69	25	บางนา	21	2.05
3	หนองแขม	47	4.59	26	สวนหลวง	20	1.95
4	ธนบุรี	44	4.30	27	ลาดกระบัง	19	1.86
5	ดุสิต	37	3.61	28	ประเวศ	19	1.86
6	บางกอกน้อย	35	3.42	29	บางแค	19	1.86
7	จตุจักร	32	3.13	30	บางเขน	17	1.66
8	คลองเตย	32	3.13	31	บางซื่อ	17	1.66
9	บางคอแหลม	32	3.13	32	สาทร	17	1.66
10	คลองสามวา	32	3.13	33	ป้อมปราบศัตรูพ่าย	15	1.46
11	มีนบุรี	30	2.93	34	ปทุมวัน	15	1.46
12	บางบอน	28	2.73	35	พญาไท	14	1.37
13	ยานนาวา	28	2.73	36	วังทองหลาง	13	1.27
14	ราษฎร์บูรณะ	28	2.73	37	บางกะปิ	12	1.17
15	พระโขนง	28	2.73	38	บางขุนเทียน	10	0.98
16	ตลิ่งชัน	28	2.73	39	คันนายาว	10	0.98
17	สะพาน	25	2.44	40	บางรัก	9	0.88
18	พระนคร	24	2.34	41	ดินแดง	8	0.78
19	หลักสี่	23	2.25	42	ลาดพร้าว	4	0.39
20	ดอนเมือง	23	2.25	43	สัมพันธวงศ์	4	0.39
21	ทุ่งครุ	22	2.15	44	ทวีวัฒนา	3	0.29
22	ราชเทวี	22	2.15	45	สายไหม	3	0.29
23	ห้วยขวาง	21	2.05		รวมทั้งสิ้น	1024	100.00

ที่มา: สังเคราะห์จากฐานข้อมูลสำนักงานโครงการบ้านมั่นคง

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน เดือนมิถุนายน 2555

3. การรวมกลุ่มองค์กรชุมชนเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงเพื่อพัฒนาชุมชน จำแนกรายเขต พื้นที่ กรุงเทพมหานคร

ลำดับ	เขต	จำนวนองค์กรชุมชน	ร้อยละ	ลำดับ	เขต	จำนวนองค์กรชุมชน	ร้อยละ
1	จตุจักร	25	15.63	21	ปทุมวัน	2	1.25
2	หลักสี่	21	13.13	22	พระโขนง	2	1.25
3	บางเขน	14	8.75	23	สวนหลวง	2	1.25
4	คลองเตย	10	6.25	24	หนองแขม	2	1.25
5	บางขุนเทียน	8	5.00	25	หนองจอก	2	1.25
6	วังทองหลาง	8	5.00	26	คลองสาน	1	0.63
7	ดุสิต	7	4.38	27	ตลิ่งชัน	1	0.63
8	ประเวศ	5	3.13	28	บางแค	1	0.63
9	ป้อมปราบ	5	3.13	29	บางกอกน้อย	1	0.63
10	ห้วยขวาง	5	3.13	30	บางกะปิ	1	0.63
11	พระนคร	4	2.50	31	บางซื่อ	1	0.63
12	ภาษีเจริญ	4	2.50	32	ยานนาวา	1	0.63
13	มีนบุรี	4	2.50	33	ราชเทวี	1	0.63
14	คันนายาว	3	1.88	34	ราษฎร์บูรณะ	1	0.63
15	บึงกุ่ม	3	1.88	35	ลาดพร้าว	1	0.63
16	ดอนเมือง	2	1.25	36	วัฒนา	1	0.63
17	ดินแดง	2	1.25	37	สะพานสูง	1	0.63
18	บางคอแหลม	2	1.25	38	สาทร	1	0.63
19	บางบอน	2	1.25	39	สายไหม	1	0.63
20	บางพลัด	2	1.25		รวมทั้งสิ้น	160	100.00

ที่มา: สังเคราะห์จากฐานข้อมูลสำนักงานโครงการบ้านมั่นคง และสำนักงานภาคกรุงเทพฯและปริมณฑล
สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน เดือนมิถุนายน 2555

ภาคผนวก ข

แบบสอบถามในการวิจัย

1. แบบสอบถามด้านบทบาทระดับการมีส่วนร่วมระหว่างองค์กรขององค์กรชุมชนในขั้นตอนแผนงานโครงการบ้านมั่นคง
2. แบบสอบถามเกี่ยวกับองค์กรชุมชนและการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง
3. แบบสอบถามเกี่ยวกับการรับรู้และการเข้าร่วมดำเนินโครงการบ้านมั่นคงของสมาชิกชุมชน

1. แบบสอบถามด้านบทบาทระดับการมีส่วนร่วมระหว่างองค์กรขององค์กรชุมชนใน ขั้นตอนแผนงานโครงการบ้านมั่นคง

1.1 ประเด็นและเป้าหมายในการรวบรวมข้อมูล

ประเด็นคำถามและการรวบรวมข้อมูลตัวแปร	เป้าหมายของการรวบรวมข้อมูล
1. ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้ข้อมูล	การวิเคราะห์เชื่อมโยงและตรวจสอบข้อมูลระดับการมีส่วนร่วมในแต่ละขั้นตอนแผนงานขององค์กรชุมชน
2. ระดับการมีส่วนร่วมในแต่ละขั้นตอนแผนงานขององค์กรชุมชน	การวิเคราะห์บทบาทและความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรในการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนในแผนงานโครงการบ้านมั่นคง

1.2 โครงสร้างแบบสอบถาม

ประเด็น	ประเด็นย่อย	กลุ่มตัวแปร	ตัวแปร	รูปแบบข้อคำถาม
ลักษณะการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน	1. ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้ข้อมูล	ชื่อ ตำแหน่ง และสังกัด ชื่อโครงการที่ประเมิน		ปลายเปิด ปลายเปิด
	2. ระดับการมีส่วนร่วมในแต่ละขั้นตอนแผนงานขององค์กรชุมชน	การริเริ่มโครงการ การวางแผนงาน	การกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ การวางแผนสารงาน การกำหนดบทบาทผู้เกี่ยวข้อง การกำหนดงบประมาณ	ตรวจสอบรายการ ตรวจสอบรายการ ตรวจสอบรายการ
		การออกแบบการพัฒนาชุมชน	การกำหนดและเลือกรูปแบบ การเปลี่ยนแปลง	ตรวจสอบรายการ
		การดำเนินการ	การดำเนินการเปลี่ยนแปลง	ตรวจสอบรายการ
		การบำรุงรักษา	การบริหารงานและบำรุงผล การดำเนินแผนงาน	ตรวจสอบรายการ

1.3 ชุดแบบสอบถาม

แบบสอบถามการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนของในโครงการบ้านมั่นคง พื้นที่กรุงเทพมหานคร

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์การวางแผนภาคและเมืองดุซงึบัณชิต เรื่อง “บทบาทขององค์กรชุมชนในการร่วมมือแบบหุ้นส่วนเพื่อการฟื้นฟูเมืองในกรุงเทพมหานคร” ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนในแต่ละขั้นตอนของแผนงานโครงการบ้านมั่นคง พื้นที่กรุงเทพมหานคร แบบสอบถามแบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) ข้อมูลพื้นฐานของผู้ทรงคุณวุฒิกับโครงการบ้านมั่นคงที่ให้ข้อมูล และ 2) การให้ข้อมูลระดับการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน โดยระดับการมีส่วนร่วมถูกเรียงไว้ตามลำดับจากระดับการมีส่วนร่วมต่ำสุดไปจนถึงระดับสูงสุด

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงสำหรับการให้ข้อมูลที่ทรงคุณค่ากับการศึกษาในครั้งนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนและชื่อโครงการบ้านมั่นคงที่ประเมินการมีส่วนร่วม

ผู้ทรงคุณวุฒิชื่อ.....
ตำแหน่ง/สังกัด.....
ให้ข้อมูลโครงการบ้านมั่นคง เขต..... กรุงเทพมหานคร

ส่วนที่ 2 การให้ข้อมูลลักษณะการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนในแต่ละขั้นตอนแผนงานโครงการบ้านมั่นคง

กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ เพียงข้อเดียวเพื่อระบุระดับการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนที่สอดคล้องกับสถานการณ์จริงในการดำเนินแผนงานโครงการบ้านมั่นคงตามความคิดเห็นของท่าน โดยระดับการมีส่วนร่วมถูกเรียงไว้ตามลำดับจากระดับต่ำที่สุด คือ ไม่มีส่วนร่วม ไปจนถึงระดับการมีส่วนร่วมสูงสุด

1. องค์กรชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของโครงการบ้านมั่นคงในระดับใด

- ไม่มีส่วนร่วมใดๆในการกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์
- มีการรับรู้เป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้โดยผู้เชี่ยวชาญ
- ผู้เชี่ยวชาญโครงการเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นต่อเป้าหมายและวัตถุประสงค์
- มีการเจรจาต่อรองเกี่ยวกับการกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์
- ร่วมกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์กับผู้เชี่ยวชาญ
- องค์กรชุมชนตกลงกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์กันเอง

2. องค์กรชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบและการเลือกขั้นตอนการดำเนินงานของโครงการบ้านมั่นคงในระดับใด
- ไม่มีส่วนร่วมใดๆในการกำหนดรูปแบบและการเลือกขั้นตอนการดำเนินงาน
 - มีการรับรู้รูปแบบขั้นตอนการดำเนินงานของโครงการบ้านมั่นคงที่กำหนดไว้โดยผู้เชี่ยวชาญ
 - ผู้เชี่ยวชาญเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นต่อแผนงาน
 - มีการเจรจาต่อรองเกี่ยวกับการกำหนดรูปแบบและการเลือกขั้นตอนการดำเนินงานของโครงการ
 - ร่วมกำหนดรูปแบบและเลือกขั้นตอนการดำเนินงานของโครงการกับผู้เชี่ยวชาญ
 - องค์กรชุมชนตกลงกำหนดรูปแบบและเลือกขั้นตอนการดำเนินงานของโครงการกันเอง
3. องค์กรชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดบทบาทผู้ดำเนินงานที่เกี่ยวข้องแต่ละขั้นตอนของโครงการบ้านมั่นคงในระดับใด
- ไม่มีส่วนร่วมในการกำหนดบทบาทผู้ดำเนินงาน
 - มีการรับรู้การกำหนดบทบาทผู้ดำเนินงานที่เกี่ยวข้องแต่ละขั้นตอนที่กำหนดไว้โดยผู้เชี่ยวชาญ
 - ผู้เชี่ยวชาญเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นในการกำหนดบทบาทผู้ดำเนินงานที่เกี่ยวข้อง
 - มีการเจรจาต่อรองเกี่ยวกับการกำหนดบทบาทผู้ดำเนินงานที่เกี่ยวข้อง
 - ร่วมกำหนดบทบาทผู้ดำเนินงานที่เกี่ยวข้องแต่ละขั้นตอนกับผู้เชี่ยวชาญ
 - องค์กรชุมชนตกลงกำหนดบทบาทผู้ดำเนินงานที่เกี่ยวข้องแต่ละขั้นตอนกันเอง
4. องค์กรชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดงบประมาณโครงการบ้านมั่นคงในระดับใด
- ไม่มีส่วนร่วมในการกำหนดงบประมาณ
 - มีการรับรู้เงื่อนไขในการกำหนดงบประมาณโครงการที่กำหนดไว้โดยผู้เชี่ยวชาญ
 - ผู้เชี่ยวชาญเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นในการกำหนดงบประมาณของโครงการ
 - มีการเจรจาต่อรองเกี่ยวกับการกำหนดงบประมาณของโครงการ
 - ร่วมกำหนดงบประมาณของโครงการกับผู้เชี่ยวชาญ
 - องค์กรชุมชนตกลงกำหนดงบประมาณของโครงการกันเอง
5. องค์กรชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบและรายละเอียดของผังชุมชนที่จะเปลี่ยนแปลงในระดับใด
- ไม่มีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบและรายละเอียดของผังชุมชน
 - มีการรับรู้รูปแบบและรายละเอียดของผังชุมชนที่กำหนดไว้โดยผู้เชี่ยวชาญ
 - ผู้เชี่ยวชาญเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นในการกำหนดรูปแบบและรายละเอียดของผังชุมชน
 - มีการเจรจาต่อรองเกี่ยวกับการกำหนดรูปแบบและรายละเอียดของผังชุมชน
 - ร่วมกำหนดรูปแบบและรายละเอียดของผังชุมชนกับผู้เชี่ยวชาญ
 - องค์กรชุมชนตกลงกำหนดรูปแบบและรายละเอียดของผังชุมชนกันเอง

6. องค์กรชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการก่อสร้างฝั้งชุมชนที่จะเปลี่ยนแปลงในระดับใด
- ไม่มีส่วนร่วมในการดำเนินการก่อสร้าง
 - มีการรับรู้การดำเนินการก่อสร้างฝั้งชุมชนโดยผู้เชี่ยวชาญเป็นระยะ
 - ผู้เชี่ยวชาญเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินการก่อสร้างฝั้งชุมชน
 - มีการเจรจาต่อรองเกี่ยวกับการดำเนินการก่อสร้างฝั้งชุมชนกับผู้เชี่ยวชาญ
 - ร่วมดำเนินการก่อสร้างฝั้งชุมชนกับผู้เชี่ยวชาญ
 - องค์กรชุมชนตกลงดำเนินการก่อสร้างฝั้งชุมชนกันเอง
7. องค์กรชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลบำรุงรักษาฝั้งชุมชนที่ได้จากการดำเนินโครงการในระดับใด
- ไม่มีส่วนร่วมในการดูแลบำรุงรักษาฝั้งชุมชน
 - มีการรับรู้เกี่ยวกับการดูแลบำรุงรักษาฝั้งชุมชนจากภาครัฐที่รับผิดชอบ
 - ผู้เชี่ยวชาญเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการดูแลบำรุงรักษาฝั้งชุมชน
 - มีการเจรจาต่อรองเกี่ยวกับการดูแลบำรุงรักษาฝั้งชุมชน
 - ร่วมดูแลบำรุงรักษาฝั้งชุมชนกับภาครัฐที่รับผิดชอบ
 - องค์กรชุมชนตกลงที่จะดูแลบำรุงรักษาฝั้งชุมชนกันเอง

2. แบบสอบถามเกี่ยวกับองค์กรชุมชนและการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง

2.1 ประเด็นและเป้าหมายในการรวบรวมข้อมูล

ประเด็นคำถามและการรวบรวมข้อมูลตัวแปร	เป้าหมายของการรวบรวมข้อมูล
1. ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้ข้อมูล	การวิเคราะห์เชื่อมโยงและตรวจสอบข้อมูลขององค์กรชุมชน
2. ข้อมูลพื้นฐานชุมชน	การวิเคราะห์แรงกดดันจากปัจจัยภายนอกและลักษณะการแก้ปัญหาความไม่มั่นคงในการตั้งฐานของชุมชน
3. ข้อมูลองค์กรชุมชน	การวิเคราะห์สถานะและการรวมกลุ่มขององค์กรชุมชน
4. โครงสร้างและการบริหารองค์กรชุมชน	การวิเคราะห์ลักษณะการบริหารองค์กรชุมชน
5. การดำเนินแผนงานโครงการขององค์กร	การวิเคราะห์การสร้างกิจกรรมสื่อสารเชื่อมโยงกิจกรรมกับสมาชิกชุมชนขององค์กรชุมชน
6. การบริหารกระบวนการตัดสินใจขององค์กรชุมชน	การวิเคราะห์กลยุทธ์การบริหารการตัดสินใจในแผนงานขององค์กรชุมชนและการแก้ปัญหาความขัดแย้งทางทัศนคติในการตัดสินใจร่วมกันขององค์กรชุมชน

2.2 โครงสร้างแบบสอบถาม

ประเด็น	ประเด็นย่อย	กลุ่มตัวแปร	ตัวแปร	รูปแบบข้อคำถาม
บริบทองค์กร	1. ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้ข้อมูล	ชื่อ ตำแหน่ง และสังกัด		ปลายเปิด
		โครงการบ้านมั่นคง		ปลายเปิด
ชุมชนและการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง	2. ข้อมูลพื้นฐานชุมชน	บริบทการตั้งถิ่นฐานของชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการ	ลักษณะที่ดินในการอยู่อาศัยก่อนเข้าร่วมโครงการ	ตรวจสอบรายการ
		ชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการ	สภาพปัญหาในการอยู่อาศัยก่อนเข้าร่วมโครงการ	ตรวจสอบรายการ
		ที่ดินในการดำเนินโครงการ	ลักษณะรูปแบบที่ดินในการดำเนินโครงการ	ตรวจสอบรายการ
			วิธีการได้มาซึ่งที่ดินของโครงการ	ปลายเปิด
		การบริหารกรรมสิทธิ์ในที่ดินและที่อยู่อาศัยของชุมชน	ลักษณะการบริหารกรรมสิทธิ์ที่ดินของชุมชน	ตรวจสอบรายการ
			ลักษณะการบริหารกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัย	ตรวจสอบรายการ
ข้อมูลองค์กรชุมชน	3. ข้อมูลองค์กรชุมชน	สถานภาพชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการ	การรวมกลุ่มองค์กรก่อนเข้าร่วมโครงการ	ตรวจสอบรายการ
		ลักษณะองค์กร	ลักษณะรูปแบบองค์กร	ตรวจสอบรายการ
			สถานภาพทางกฎหมาย	ตรวจสอบรายการ
			จำนวนสมาชิกองค์กร	ปลายเปิด
		การสื่อสารเชื่อมโยงกิจกรรมขององค์กรชุมชน	การสนับสนุนจากองค์กรอื่นภายในชุมชน	ปลายเปิด/ตรวจสอบรายการ
			การสนับสนุนจากองค์กรอื่นภายนอกชุมชน	ปลายเปิด/ตรวจสอบรายการ

ประเด็น	ประเด็นย่อย	กลุ่มตัวแปร	ตัวแปร	รูปแบบข้อคำถาม
4. โครงสร้าง และการบริหาร องค์กรชุมชน		โครงสร้างองค์กรชุมชน	ลักษณะโครงสร้างองค์กรชุมชนใน การดำเนินโครงการ	ปลายเปิด
			ลักษณะโครงสร้างองค์กรชุมชน ก่อนการดำเนินโครงการ	ปลายเปิด
		การบริหารองค์กร	จำนวนคณะกรรมการองค์กร	ปลายเปิด
			ระบบการคัดเลือกคณะกรรมการ บทบาทคณะกรรมการ	ปลายเปิด ปลายเปิด
5. การดำเนิน แผนงาน โครงการของ องค์กร	วิธีการสร้างการรับรู้ใน วัตถุประสงค์โครงการของ องค์กรชุมชนกับสมาชิก ชุมชน	วิธีการสร้างการรับรู้วัตถุประสงค์ ของโครงการกับสมาชิก	ตรวจสอบรายการ/ ปลายเปิด	
		วิธีการสร้างการรับรู้วัตถุประสงค์ที่ มีประสิทธิภาพ	เรียงลำดับ	
	การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม ร่วม	ลักษณะกิจกรรมสานสัมพันธ์กับ สมาชิก	ปลายเปิด	
		การสร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิก ในการดำเนินโครงการ	ปลายเปิด	
	การบริหารระบบการเงิน ขององค์กร		ลักษณะระบบออมทรัพย์เพื่อการ อยู่อาศัย	ปลายเปิด
			แนวทางการแก้ปัญหาระบบ การเงิน	ปลายเปิด
6. การบริหาร กระบวนการ ตัดสินใจของ องค์กรชุมชน	กลุ่มในการตัดสินใจแต่ละ ขั้นตอนการวางแผน โครงการ	การกำหนดแนวทางการแก้ปัญหา ความไม่มั่นคงของชุมชน	ตรวจสอบรายการ	
		การกำหนดรูปแบบและการเลือก ขั้นตอนการดำเนินโครงการ	ตรวจสอบรายการ	
		การกำหนดบทบาทผู้ดำเนินงาน แต่ละขั้นตอนของโครงการ	ตรวจสอบรายการ	
		การกำหนดงบประมาณ การกำหนดรูปแบบรายละเอียดผัง ชุมชน	ตรวจสอบรายการ ตรวจสอบรายการ	
	การบริหารกระบวนการ ตัดสินใจ		การกำหนดรูปแบบการดำเนินการ ก่อสร้างผังชุมชน	ตรวจสอบรายการ
			วิธีการสร้างความเข้าร่วมกันของ สมาชิก	ปลายเปิด
		วิธีการลดความขัดแย้งในการ ตัดสินใจร่วมกันของสมาชิกชุมชน	ปลายเปิด	

2.3 ชุดแบบสอบถาม

แบบสอบถามเกี่ยวกับองค์กรชุมชนและการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง

กลุ่มเป้าหมายการสอบถาม: คณะกรรมการองค์กรชุมชน

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์การวางแผนภาคและเมืองดุสิต เรื่อง “บทบาทขององค์กรชุมชนในการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาชุมชนในกรุงเทพมหานคร” ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาการรวมกลุ่มขององค์กรชุมชน โครงสร้างและการดำเนินแผนงานขององค์กรชุมชนในโครงการบ้านมั่นคง แบบสอบถามแบ่งเป็น 6 ส่วน ซึ่งส่วนที่ 1 เป็นข้อมูลพื้นฐานผู้ให้ข้อมูล และส่วนที่ 2-6 เป็นการให้ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน องค์กรชุมชน โครงสร้างและการดำเนินแผนงานขององค์กรชุมชน

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงสำหรับการให้ข้อมูลที่ทรงคุณค่ากับการศึกษาในครั้งนี้

กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ หน้าข้อคำตอบที่ใกล้เคียงกับบริบทขององค์กรชุมชนของท่านมากที่สุด และกรุณาเขียนรายละเอียดข้อมูลคำตอบเพิ่มเติมในพื้นที่ว่างที่เตรียมให้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลชื่อ.....นามสกุล.....

มีตำแหน่งและหน้าที่ในองค์กรชุมชน คือ.....

ในโครงการบ้านมั่นคง.....เขต.....กรุงเทพมหานคร

ส่วนที่ 2 ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน

1. ก่อนเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง สมาชิกส่วนใหญ่ของชุมชนอยู่อาศัยในที่ดินลักษณะใด

มีสัญญาเช่าอยู่บนที่ดิน อยู่บนที่ดินโดยไม่มีสัญญาเช่า

อื่นๆ โปรดระบุ.....

2. ก่อนเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง ชุมชนมีสภาพปัญหาที่กระทบต่อความมั่นคงในการอยู่อาศัยหรือไม่ และอย่างไร

มีปัญหา สาเหตุของปัญหา คือ.....

ไม่มีปัญหา แต่เข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงด้วยเหตุผล คือ.....

3. ที่ดินในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงของชุมชนมีลักษณะเป็นอย่างไร

ซ้ำที่ดินเดิมที่อาศัยอยู่ทั้งหมด เจริญเช่าที่ดินเดิมระยะยาว

เจริญแบ่งซื้อที่ดินเดิมบางส่วน เจริญแบ่งเช่าที่ดินเดิมบางส่วนระยะยาว

ซื้อที่ดินในพื้นที่อื่น อื่นๆ โปรดระบุ.....

4. องค์กรชุมชนมีวิธีการเจรจาได้มาซึ่งที่ดินในโครงการบ้านมั่นคงอย่างไร กรุณาอธิบายมาพอสังเขป

.....

.....

.....

.....

.....

5. การบริหารกรรมสิทธิ์ในที่ดินของชุมชนมีลักษณะเช่นไร

- กรรมสิทธิ์ร่วมของชุมชน แบ่งกรรมสิทธิ์ที่ดินส่วนบุคคล

6. การบริหารกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัยของชุมชนมีลักษณะเช่นไร

- กรรมสิทธิ์บริหารร่วมของชุมชน กรรมสิทธิ์ส่วนบุคคล

ส่วนที่ 3 ข้อมูลองค์กรชุมชน

7. ก่อนเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง ชุมชนมีการรวมกลุ่มเพื่อดำเนินการด้านความมั่นคงในที่ดินและการปรับปรุงที่อยู่อาศัยหรือไม่

- มี ไม่มี

8. ในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง องค์กรชุมชนมีลักษณะรูปแบบองค์กรเป็นเช่นไร

- สหกรณ์เคหสถาน สหกรณ์ออมทรัพย์
- อื่นๆ โปรดระบุ.....

9. การรวมกลุ่มองค์กรชุมชนมีการจดทะเบียนทางกฎหมายหรือไม่

- มีการจดทะเบียน ไม่มี เนื่องจาก.....

10. ปัจจุบันมีสมาชิกองค์กรชุมชน จำนวนทั้งสิ้น.....คน

11. ภายในชุมชนมีกลุ่มองค์กรใดบ้าง เข้าร่วมสนับสนุนการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง และสนับสนุนด้านใด (การสนับสนุนตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ชื่อองค์กรสนับสนุนด้าน การเงิน ปรึกษาความรู้ การทำงาน

ชื่อองค์กรสนับสนุนด้าน การเงิน ปรึกษาความรู้ การทำงาน

ชื่อองค์กรสนับสนุนด้าน การเงิน ปรึกษาความรู้ การทำงาน

ชื่อองค์กรสนับสนุนด้าน การเงิน ปรึกษาความรู้ การทำงาน

ชื่อองค์กรสนับสนุนด้าน การเงิน ปรึกษาความรู้ การทำงาน

12. ภายนอกชุมชนมีหน่วยงานใดให้การสนับสนุนบ้าง และให้การสนับสนุนด้านใด

(การสนับสนุนตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ชื่อหน่วยงานสนับสนุนด้าน การเงิน ปรึกษาความรู้ การทำงาน

ชื่อหน่วยงานสนับสนุนด้าน การเงิน ปรึกษาความรู้ การทำงาน

ชื่อหน่วยงานสนับสนุนด้าน การเงิน ปรึกษาความรู้ การทำงาน

ชื่อหน่วยงานสนับสนุนด้าน การเงิน ปรึกษาความรู้ การทำงาน

ชื่อหน่วยงานสนับสนุนด้าน การเงิน ปรึกษาความรู้ การทำงาน

ส่วนที่ 4 ข้อมูลโครงสร้างขององค์กรชุมชน

13. ในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง องค์กรชุมชนมีโครงสร้างของการทำงานเป็นอย่างไร กรุณาเขียนแผนผังโครงสร้างองค์กรพอสังเขปในพื้นที่ว่างด้านล่างนี้

14. คำตอบจากข้อ 7 (ถ้าตอบว่าไม่มี กรุณาข้ามข้อนี้เพื่อทำข้อต่อไป) ก่อนเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง ชุมชน มีการร่วมกลุ่มเพื่อดำเนินการด้านความมั่นคงในที่ดินและการปรับปรุงที่อยู่อาศัย องค์กรชุมชนมีโครงสร้างของการทำงานเป็นอย่างไร กรุณาเขียนแผนผังโครงสร้างองค์กรพอสังเขปในพื้นที่ว่างด้านล่างนี้

15. ปัจจุบันองค์กรชุมชนมีคณะกรรมการจำนวน.....คน

16. กรุณาอธิบายระบบการคัดเลือกคณะกรรมการองค์กรชุมชนมาพอสังเขป

.....

.....

.....

.....

.....

.....

17. กรุณาอธิบายบทบาทของคณะกรรมการองค์กรชุมชนในการประสานงานกับ พอช. (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน) หรือองค์กรภายนอกมาพอสังเขป

.....
.....
.....
.....
.....
.....

ส่วนที่ 5 ข้อมูลการดำเนินแผนงานโครงการบ้านมั่นคงขององค์กรชุมชน

18. องค์กรชุมชนใช้วิธีการใด ในการสร้างการรับรู้วัตถุประสงค์และแนวทางการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงให้กับสมาชิกชุมชน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- การพูดคุยกับกลุ่มย่อย จำนวน.....ครั้งต่อเดือน
- การประชุมใหญ่ทั้งชุมชน จำนวน.....ครั้งต่อเดือน
- การประชาสัมพันธ์ตามกระดานข่าว / เสียงตามสายของชุมชน จำนวน.....ครั้งต่อเดือน
- อื่นๆ โปรดระบุ.....

19. คำตอบจากข้อ 18 วิธีการสร้างการรับรู้วัตถุประสงค์และแนวทางการดำเนินโครงการฯ ให้กับสมาชิกชุมชนตัดสินใจเข้าร่วมกลุ่มในโครงการบ้านมั่นคง วิธีการใดได้ผลมากที่สุด จงเรียงอันดับจากมากไปหาน้อย

- อันดับที่..... คือ การพูดคุยกับกลุ่มย่อย
- อันดับที่..... คือ การประชุมใหญ่ทั้งชุมชน
- อันดับที่..... คือ การประชาสัมพันธ์ตามกระดานข่าว / เสียงตามสายของชุมชน
- อันดับที่..... คือ อื่นๆ โปรดระบุ.....
- อันดับที่..... คือ อื่นๆ โปรดระบุ.....

20. องค์กรชุมชนมีกิจกรรมสานสัมพันธ์กับสมาชิกชุมชนอย่างไรบ้าง กรุณาอธิบายมาพอสังเขป

.....
.....
.....
.....
.....
.....

21. องค์กรชุมชนสร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนเพื่อการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงด้วยวิธีการใด
กรุณาอธิบายมาพอสังเขป

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

22. องค์กรชุมชนมีระบบการรวบรวมเงินออมทรัพย์เพื่อการอยู่อาศัยในโครงการบ้านมั่นคงกับสมาชิกชุมชน
อย่างไร กรุณาอธิบายมาพอสังเขป

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

23. การดำเนินการรวบรวมเงินออมทรัพย์เพื่อการอยู่อาศัยในโครงการบ้านมั่นคงกับสมาชิกชุมชนมีปัญหา
บ้างหรือไม่ ถ้ามีปัญหาเกิดขึ้น องค์กรชุมชนมีแนวทางในการแก้ปัญหาเพื่อช่วยเหลือสมาชิกชุมชนอย่างไร
กรุณาอธิบายมาพอสังเขป

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ส่วนที่ 6 การบริหารกระบวนการตัดสินใจในโครงการบ้านมั่นคง

24. การกำหนดแนวทางการแก้ปัญหาความไม่มั่นคงในการอยู่อาศัยใช้กลุ่มใดของชุมชนในการตัดสินใจ

- หัวหน้าคณะกรรมการองค์กรชุมชน คณะกรรมการองค์กรชุมชน
 สมาชิกทั้งหมดขององค์กรชุมชน อื่นๆ โปรดระบุ.....

25. การกำหนดรูปแบบและการเลือกขั้นตอนการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงใช้กลุ่มใดของชุมชนในการตัดสินใจ

- หัวหน้าคณะกรรมการองค์กรชุมชน คณะกรรมการองค์กรชุมชน
 สมาชิกทั้งหมดขององค์กรชุมชน อื่นๆ โปรดระบุ.....

26. การกำหนดบทบาทผู้ดำเนินงานที่เกี่ยวข้องแต่ละขั้นตอนของโครงการบ้านมั่นคงใช้กลุ่มใดของชุมชนในการตัดสินใจ

- หัวหน้าคณะกรรมการองค์กรชุมชน คณะกรรมการองค์กรชุมชน
 สมาชิกทั้งหมดขององค์กรชุมชน อื่นๆ โปรดระบุ.....

27. การกำหนดงบประมาณโครงการบ้านมั่นคงใช้กลุ่มใดของชุมชนในการตัดสินใจ

- หัวหน้าคณะกรรมการองค์กรชุมชน คณะกรรมการองค์กรชุมชน
 สมาชิกทั้งหมดขององค์กรชุมชน อื่นๆ โปรดระบุ.....

28. การกำหนดรูปแบบและรายละเอียดของผังชุมชนที่จะเปลี่ยนแปลงใช้กลุ่มใดของชุมชนในการตัดสินใจ

- หัวหน้าคณะกรรมการองค์กรชุมชน คณะกรรมการองค์กรชุมชน
 สมาชิกทั้งหมดขององค์กรชุมชน อื่นๆ โปรดระบุ.....

29. การกำหนดรูปแบบการดำเนินการก่อสร้างผังชุมชนที่จะเปลี่ยนแปลงในโครงการบ้านมั่นคงใช้กลุ่มใดของชุมชนในการตัดสินใจ

- หัวหน้าคณะกรรมการองค์กรชุมชน คณะกรรมการองค์กรชุมชน
 สมาชิกทั้งหมดขององค์กรชุมชน อื่นๆ โปรดระบุ.....

30. องค์กรชุมชนมีวิธีการใดในการสร้างความเข้าใจร่วมกันของสมาชิกชุมชนทั้งหมด กรุณาอธิบายมาพอสังเขป

.....

.....

.....

.....

.....

31. ในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง ถ้าสมาชิกชุมชนมีความขัดแย้งด้านมุมมองและความคิดเห็นในการตัดสินใจร่วมกัน องค์กรชุมชนมีวิธีการใดเพื่อลดความขัดแย้งที่จะนำไปสู่ความเข้าใจ การตัดสินใจและการดำเนินงานร่วมกัน

.....

.....

.....

.....

.....

3. แบบสอบถามเกี่ยวกับการรับรู้และการเข้าร่วมดำเนินโครงการบ้านมั่นคงของสมาชิกชุมชน

3.1 ประเด็นและเป้าหมายในการรวบรวมข้อมูล

ประเด็นคำถามและการรวบรวมข้อมูลตัวแปร	เป้าหมายของการรวบรวมข้อมูล
1. ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้ข้อมูล	การวิเคราะห์เชื่อมโยงและตรวจสอบข้อมูลของสมาชิกชุมชน
2. การรับรู้และการเข้าร่วมดำเนินโครงการ	การวิเคราะห์การรับรู้ให้คุณค่า สร้างทัศนคติและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของสมาชิกชุมชน
3. กิจกรรมและการตัดสินใจในโครงการ	การวิเคราะห์ลักษณะกิจกรรมที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมและการตัดสินใจของสมาชิกชุมชน
4. การติดต่อสื่อสารในโครงการ	การวิเคราะห์โครงข่ายทางสังคมของสมาชิกชุมชน
5. การประเมินแผนงานโครงการ	การวิเคราะห์และตรวจสอบความสัมพันธ์ลักษณะผลการดำเนินแผนงานกับฉันทมติของชุมชน

3.2 โครงสร้างแบบสอบถาม

ประเด็น	ประเด็นย่อย	กลุ่มตัวแปร	ตัวแปร	รูปแบบข้อคำถาม	
บริบทองค์กรชุมชนและการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง	1. ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้ข้อมูล	ชื่อ ตำแหน่ง และสังกัด	สภาพปัญหาในการอยู่อาศัยก่อนเข้าร่วมโครงการ	ปลายเปิด	
		สภาพปัญหาด้านที่อยู่อาศัยและการเข้าร่วมโครงการ	สภาพปัญหาในการอยู่อาศัยก่อนเข้าร่วมโครงการ	ตรวจสอบรายการ/ปลายเปิด	
			การเข้าร่วมโครงการ	ตรวจสอบรายการ/ปลายเปิด	
	2. การรับรู้และการเข้าร่วมดำเนินโครงการ	ความเข้าใจและการให้คุณค่าในโครงการ	การรับรู้วัตถุประสงค์และแนวทางดำเนินโครงการ	ตรวจสอบรายการ	
			วิธีการสร้างความเข้าใจในการรับรู้วัตถุประสงค์ที่ดีที่สุด	เรียงลำดับ	
			การเห็นคุณค่าของโครงการ	ตรวจสอบรายการ	
		บทบาทและการมีส่วนร่วมในโครงการ	บทบาทและการมีส่วนร่วมในโครงการ	ความถี่การมีส่วนร่วมในโครงการ	ตรวจสอบรายการ
				บทบาทสถานะในโครงการ	ตรวจสอบรายการ
				ลักษณะการมีส่วนร่วมในโครงการ	ตรวจสอบรายการ
3. กิจกรรมและการตัดสินใจในโครงการ	กิจกรรมและการตัดสินใจในโครงการ	กิจกรรมที่สร้างความตื่นตัวและการมีส่วนร่วม		ปลายเปิด	
		บทบาทองค์กรชุมชนช่วยในการเข้าร่วมโครงการ		ตรวจสอบรายการ	
		การมีส่วนร่วมการตัดสินใจในโครงการ		ตรวจสอบรายการ	
		การบริหารกระบวนการตัดสินใจ	วิธีการตัดสินใจร่วมกัน การแก้ปัญหาความเห็นไม่ตรงกันในการตัดสินใจ	ปลายเปิด ปลายเปิด	
4. การติดต่อสื่อสารในโครงการ	โครงการข่ายทางสังคมในการดำเนินโครงการ	โครงการข่ายทางสังคมในการดำเนินโครงการ	การปรึกษาดำเนินโครงการกับบุคคลภายในชุมชน	ตรวจสอบรายการ/ปลายเปิด	
			การปรึกษาดำเนินโครงการกับบุคคลภายนอกชุมชน	ตรวจสอบรายการ/ปลายเปิด	

3.3 ชุดแบบสอบถาม

ชุมชนที่.....แบบสอบถามที่.....

แบบสอบถามเกี่ยวกับการรับรู้และการเข้าร่วมดำเนินโครงการบ้านมั่นคง ของสมาชิกชุมชน

กลุ่มเป้าหมายการสอบถาม: หัวหน้าครัวเรือนในชุมชน

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์การวางแผนภาคและเมืองดุสิตวิทยุบัณฑิต เรื่อง “บทบาทขององค์กรชุมชนในการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาชุมชนในกรุงเทพมหานคร” ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการศึกษา การรับรู้ และการเข้าร่วมดำเนินโครงการบ้านมั่นคงของสมาชิกชุมชน แบบสอบถามแบ่งเป็น 5 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้ข้อมูล ส่วนที่ 2 การรับรู้และการเข้าร่วมดำเนินโครงการบ้านมั่นคง ส่วนที่ 3 กิจกรรมและการตัดสินใจในโครงการบ้านมั่นคง ส่วนที่ 4 การติดต่อสื่อสารและปรึกษาหารือในโครงการบ้านมั่นคง และส่วนที่ 5 การประเมินแผนงานโครงการบ้านมั่นคง

คำว่า “องค์กรชุมชน” ในแบบสอบถามนี้ หมายถึง กลุ่มสมาชิกภายในชุมชนของท่านที่รวมกลุ่มกัน เพื่อเป็นหลักในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงสำหรับการให้ข้อมูลที่ทรงคุณค่ากับการศึกษาในครั้งนี้

กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ หน้าข้อคำตอบที่ใกล้เคียงกับท่านมากที่สุด และกรุณาเขียนรายละเอียดข้อมูล คำตอบเพิ่มเติมในพื้นที่ว่างที่เตรียมให้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลชื่อ.....นามสกุล.....

อยู่บ้านเลขที่.....

1. ก่อนเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง ท่านมีปัญหาด้านความไม่มั่นคงในการอยู่อาศัยหรือไม่

- มีปัญหา สาเหตุของปัญหา คือ.....
- ไม่มีปัญหา

2. ท่านได้เข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงหรือไม่

- เข้าร่วม เหตุผลที่เข้าร่วม คือ.....
- ไม่เข้าร่วม เหตุผลไม่เข้าร่วม คือ.....

ส่วนที่ 2 การรับรู้และการเข้าร่วมดำเนินโครงการบ้านมั่นคง

3. ท่านรับรู้วัตถุประสงค์และแนวทางการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงจากกลุ่มองค์กรบ้างใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.)
- สหพันธ์พัฒนาองค์กรชุมชนคนจนเมืองแห่งชาติ (สอช.)
- คณะกรรมการองค์กรชุมชนของท่าน
- อื่นๆ โปรดระบุ.....

4. คำตอบจากข้อ 3 กลุ่มองค์กรดังกล่าวมีวิธีการใดที่สร้างความเข้าใจในการรับรู้วัตถุประสงค์และแนวทางการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงให้กับท่านมากที่สุด (กรุณาเรียงจากมากไปหาน้อย)

- อันดับที่..... คือ การพูดคุยในกลุ่มย่อยของท่าน
- อันดับที่..... คือ การประชุมใหญ่ทั้งชุมชน
- อันดับที่..... คือ การประชาสัมพันธ์ตามกระดานข่าว / เสียงตามสายของชุมชน
- อันดับที่..... คือ อื่นๆ โปรดระบุ.....
- อันดับที่..... คือ อื่นๆ โปรดระบุ.....

5. ท่านคิดว่าวัตถุประสงค์และแนวทางดำเนินโครงการบ้านมั่นคงมีประโยชน์ต่อท่านและครอบครัวเพียงใด

- มากที่สุด
- มาก
- ปานกลาง
- น้อย
- น้อยที่สุด

6. ท่านได้เข้าร่วมแต่ละกิจกรรมในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงมากน้อยเพียงใด

- ทุกครั้งที่มีกิจกรรม
- เข้าร่วมเป็นส่วนใหญ่
- เข้าร่วมตามสะดวก
- ไม่ค่อยได้เข้าร่วม

7. ท่านมีสถานะอย่างไร ในโครงการบ้านมั่นคง

- คณะกรรมการในการดำเนินโครงการฯ สมาชิกเข้าร่วมโครงการฯ
- อื่นๆ โปรดระบุ.....

8. ท่านมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงอย่างไรบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ประสานการรวมกลุ่มสมาชิกโครงการบ้านมั่นคง
- ประสานกิจกรรมการมีส่วนร่วมของสมาชิกโครงการบ้านมั่นคง
- ประสานการสนับสนุนการเงิน ความรู้และกำลังคน กับหน่วยงานภายนอกชุมชน
- ประสานการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง
- ประสานการเจรจาที่ดินของชุมชน
- ประสานการวางแผนรูปแบบการพัฒนาชุมชนและที่อยู่อาศัย
- ประสานไกล่เกลี่ยความคิดเห็นและการตัดสินใจร่วมกันของสมาชิกโครงการบ้านมั่นคง
- ประสานและดำเนินการก่อสร้างและพัฒนาชุมชน
- อื่นๆ โปรดระบุ.....

ส่วนที่ 3 กิจกรรมและการตัดสินใจในโครงการบ้านมั่นคง

9. ท่านคิดว่ากิจกรรมใด สร้างความตื่นตัวและการมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงของสมาชิกชุมชนได้มากที่สุด กรุณาอธิบายมาพอสังเขป

.....

.....

.....

10. องค์กรชุมชนมีส่วนช่วยเหลือท่านในโครงการบ้านมั่นคงอย่างไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ประสานความเคลื่อนไหวในการรวมกลุ่มสมาชิกเพื่อดำเนินโครงการบ้านมั่นคง
- ประสานกิจกรรมการมีส่วนร่วมและการตัดสินใจในแต่ละขั้นตอนของโครงการบ้านมั่นคง
- ช่วยสนับสนุนและแก้ไขปัญหาด้านการเงินในการเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง
- อื่นๆ โปรดระบุ.....

11. ในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง ท่านมีส่วนร่วมการตัดสินใจขั้นตอนใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- กำหนดแนวทางการแก้ปัญหาความไม่มั่นคงในการอยู่อาศัย
- กำหนดรูปแบบและการเลือกขั้นตอนการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง
- กำหนดบทบาทผู้ดำเนินงานที่เกี่ยวข้องแต่ละขั้นตอนของโครงการบ้านมั่นคง
- กำหนดงบประมาณในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง
- กำหนดรูปแบบและรายละเอียดของผังชุมชนที่จะเปลี่ยนแปลง
- กำหนดรูปแบบการดำเนินการก่อสร้างผังชุมชนที่จะเปลี่ยนแปลง
- บริหาร รักษาและดูแลทรัพย์สินส่วนรวมของชุมชน
- อื่นๆ โปรดระบุ.....

12. โครงการบ้านมั่นคงชุมชนของท่านมีวิธีการตัดสินใจร่วมกันอย่างไร

.....

.....

.....

.....

13. ถ้ามีเหตุการณ์ความคิดเห็นไม่ตรงกันในการตัดสินใจร่วมกันของการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง ชุมชนของท่านมีวิธีการประนีประนอมซึ่งกันอย่างไร และบุคคลหรือองค์กรใดเข้ามาช่วยในการประนีประนอมเหตุการณ์นี้

.....

.....

.....

.....

ส่วนที่ 4 การติดต่อสื่อสารและปรึกษาหารือในโครงการบ้านมั่นคง

14. ภายในชุมชน ท่านมีการติดต่อปรึกษาโครงการบ้านมั่นคงกับบุคคลใดบ้าง (กรุณาตอบอย่างน้อย 3 รายชื่อ)

อันดับ 1 ชื่อ-นามสกุล.....อยู่บ้านเลขที่.....

มีการติดต่อปรึกษาหารือ จำนวน.....ครั้งต่อสัปดาห์

มีบทบาทเกี่ยวข้องกับโครงการบ้านมั่นคง คือ.....

อันดับ 2 ชื่อ-นามสกุล.....อยู่บ้านเลขที่.....

มีการติดต่อปรึกษาหารือ จำนวน.....ครั้งต่อสัปดาห์

มีบทบาทเกี่ยวข้องกับโครงการบ้านมั่นคง คือ.....

อันดับ 3 ชื่อ-นามสกุล.....อยู่บ้านเลขที่.....

มีการติดต่อปรึกษาหารือ จำนวน.....ครั้งต่อสัปดาห์

มีบทบาทเกี่ยวข้องกับโครงการบ้านมั่นคง คือ.....

อันดับ 4 ชื่อ-นามสกุล.....อยู่บ้านเลขที่.....

มีการติดต่อปรึกษาหารือ จำนวน.....ครั้งต่อสัปดาห์

มีบทบาทเกี่ยวข้องกับโครงการบ้านมั่นคง คือ.....

อันดับ 5 ชื่อ-นามสกุล.....อยู่บ้านเลขที่.....

มีการติดต่อปรึกษาหารือ จำนวน.....ครั้งต่อสัปดาห์

มีบทบาทเกี่ยวข้องกับโครงการบ้านมั่นคง คือ.....

15. ภายนอกชุมชน ท่านมีการติดต่อปรึกษาโครงการบ้านมั่นคงกับบุคคลใดบ้าง (กรุณาตอบอย่างน้อย 3 รายชื่อ)

- อันดับ 1 ชื่อ-นามสกุล.....สังกัดหน่วยงาน.....
 มีการติดต่อปรึกษาหารือ จำนวน.....ครั้งต่อสัปดาห์
 มีบทบาทเกี่ยวข้องกับโครงการบ้านมั่นคง คือ.....
- อันดับ 2 ชื่อ-นามสกุล.....สังกัดหน่วยงาน.....
 มีการติดต่อปรึกษาหารือ จำนวน.....ครั้งต่อสัปดาห์
 มีบทบาทเกี่ยวข้องกับโครงการบ้านมั่นคง คือ.....
- อันดับ 3 ชื่อ-นามสกุล.....สังกัดหน่วยงาน.....
 มีการติดต่อปรึกษาหารือ จำนวน.....ครั้งต่อสัปดาห์
 มีบทบาทเกี่ยวข้องกับโครงการบ้านมั่นคง คือ.....
- อันดับ 4 ชื่อ-นามสกุล.....สังกัดหน่วยงาน.....
 มีการติดต่อปรึกษาหารือ จำนวน.....ครั้งต่อสัปดาห์
 มีบทบาทเกี่ยวข้องกับโครงการบ้านมั่นคง คือ.....
- อันดับ 5 ชื่อ-นามสกุล.....สังกัดหน่วยงาน.....
 มีการติดต่อปรึกษาหารือ จำนวน.....ครั้งต่อสัปดาห์
 มีบทบาทเกี่ยวข้องกับโครงการบ้านมั่นคง คือ.....

16. การติดต่อปรึกษาในโครงการบ้านมั่นคงกับบุคคลภายในชุมชนเป็นประเด็นใดบ้าง (กรุณาตอบอย่างน้อย 3 ประเด็น ตั้งแต่อันดับความสำคัญมากไปหาน้อย)

- อันดับ 1 ปรึกษาประเด็น เรื่อง.....
- อันดับ 2 ปรึกษาประเด็น เรื่อง.....
- อันดับ 3 ปรึกษาประเด็น เรื่อง.....
- อันดับ 4 ปรึกษาประเด็น เรื่อง.....
- อันดับ 5 ปรึกษาประเด็น เรื่อง.....

17. การติดต่อปรึกษาในโครงการบ้านมั่นคงกับบุคคลภายนอกชุมชนเป็นประเด็นใดบ้าง (กรุณาตอบอย่างน้อย 3 ประเด็น ตั้งแต่อันดับความสำคัญมากไปหาน้อย)

- อันดับ 1 ปรึกษาประเด็น เรื่อง.....
- อันดับ 2 ปรึกษาประเด็น เรื่อง.....
- อันดับ 3 ปรึกษาประเด็น เรื่อง.....
- อันดับ 4 ปรึกษาประเด็น เรื่อง.....
- อันดับ 5 ปรึกษาประเด็น เรื่อง.....

ส่วนที่ 5 การประเมินแผนงานโครงการบ้านมั่นคง

18. ปัจจุบันองค์กรชุมชนมีกิจกรรมสานสัมพันธ์เพื่อการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาชุมชนอยู่หรือไม่

ไม่มี

มี กิจกรรม ได้แก่.....

19. ในความคิดเห็นของท่าน องค์กรชุมชนมีบทบาทในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงอย่างไร

(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ประสานการรวมกลุ่มสมาชิกโครงการบ้านมั่นคง

ประสานกิจกรรมการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในโครงการบ้านมั่นคง

ประสานการสนับสนุนการเงิน ความรู้และกำลังคนกับหน่วยงานภายนอกชุมชน

ประสานการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง

ประสานการเจรจาที่ดินของชุมชน

ประสานการวางแผนรูปแบบการพัฒนาชุมชนและที่อยู่อาศัย

ประสานไกล่เกลี่ยความคิดเห็นและการตัดสินใจร่วมกันของสมาชิกโครงการบ้านมั่นคง

ประสานการดำเนินการก่อสร้างและพัฒนาชุมชน

บริหาร รักษาและดูแลทรัพย์สินส่วนรวมของชุมชน

อื่นๆ โปรดระบุ.....

20. ท่านมีความพึงพอใจในการดำเนินแผนงานโครงการบ้านมั่นคงเพียงใด

มากที่สุด

มาก

ปานกลาง

น้อย

น้อยที่สุด

21. ท่านมีความพึงพอใจในความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัยเพียงใด

มากที่สุด

มาก

ปานกลาง

น้อย

น้อยที่สุด

22. ท่านมีความพึงพอใจการดำเนินการรวมกลุ่มและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมโครงการบ้านมั่นคงเพียงใด

มากที่สุด

มาก

ปานกลาง

น้อย

น้อยที่สุด

23. ท่านมีความพึงพอใจในการกำหนดรูปแบบและการเลือกขั้นตอนการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงเพียงใด

มากที่สุด

มาก

ปานกลาง

น้อย

น้อยที่สุด

24. ท่านมีความพึงพอใจในการกำหนดบทบาทผู้ดำเนินโครงการบ้านมั่นคงแต่ละขั้นตอนเพียงใด

มากที่สุด

มาก

ปานกลาง

น้อย

น้อยที่สุด

25. ท่านมีความพึงพอใจในการกำหนดงบประมาณโครงการบ้านมั่นคงเพียงใด

มากที่สุด

มาก

ปานกลาง

น้อย

น้อยที่สุด

26. ท่านมีความพึงพอใจในการกำหนดรูปแบบรายละเอียดของผังชุมชนที่จะเปลี่ยนแปลงเพียงใด
- มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด
27. ท่านมีความพึงพอใจในการปรับปรุงบ้านที่อยู่อาศัยของท่านเพียงใด
- มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด
28. ท่านมีความพึงพอใจในการดำเนินการก่อสร้างผังชุมชนในโครงการบ้านมั่นคงเพียงใด
- มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด
29. ท่านมีความพึงพอใจในการบริหาร รักษาและดูแลทรัพย์สินส่วนรวมของชุมชนเพียงใด
- มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด
30. ท่านมีความพึงพอใจในการตัดสินใจร่วมกันของโครงการบ้านมั่นคงเพียงใด
- มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

ภาคผนวก ค

รายนามผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย

1. รายนามตำแหน่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก
2. รายนามตำแหน่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยแบบสอบถามบทบาทระดับการมีส่วนร่วมระหว่างองค์กรขององค์กรชุมชนในขั้นตอนแผนงานโครงการบ้านมั่นคง

1. รายนามผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก

ลำดับ	ตำแหน่ง / สังกัด	วันที่
1	เจ้าหน้าที่ปฏิบัติการชุมชนอาวุโส สำนักงานภาคกรุงเทพฯและ ปริมณฑล / สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.)	24 มิถุนายน 2555
2	เลขานุการ / สหพันธ์พัฒนาองค์กรชุมชนคนจนเมืองแห่งชาติ (สอช.)	16, 21 กรกฎาคม 2555
3	เจ้าหน้าที่ห้องปฏิบัติการระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ / สถาบันพัฒนา องค์กรชุมชน (พอช.)	27 พฤษภาคม 2555
4	เจ้าหน้าที่ปฏิบัติการชุมชน สำนักงานภาคกรุงเทพฯและปริมณฑล / สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.)	12 ตุลาคม 2555
5	คณะกรรมการองค์กรชุมชนคลองลำน้ำ	26 ตุลาคม 2555
6	คณะกรรมการองค์กรชุมชนราชทรัพย์	29 ตุลาคม 2555

2. รายนามตำแหน่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยแบบสอบถามบทบาทระดับการมีส่วนร่วม ระหว่างองค์กรขององค์กรชุมชนในขั้นตอนแผนงานโครงการบ้านมั่นคง

ลำดับ	ตำแหน่ง	องค์กรชุมชนโครงการ บ้านมั่นคง	ตำแหน่ง	องค์กรชุมชนโครงการบ้าน มั่นคง
1	ประธานสหกรณ์	สามัคคีธรรม	66	ประธานกลุ่มออมทรัพย์ อุทิศบุญสรณ์
2	ผู้ประสานงานกลุ่มออมทรัพย์	แจ้งวัฒนะ ซอย 5	67	ประธานสหกรณ์ บ้านบางเขน
3	ประธานกลุ่มออมทรัพย์	คลองบางเขน	68	ผู้ประสานงานโครงการ กองกรภาค
4	ประธานกลุ่มออมทรัพย์	เทเวศนุสร	69	ประธานกลุ่มออมทรัพย์ ร่วมใจพัฒนาได้
5	ผู้จัดการสหกรณ์	ตลาดบางเขน	70	ประธานกลุ่มออมทรัพย์ สามัคคีร่วมใจ
6	ประธานกลุ่มออมทรัพย์	เปรมสุขสันต์	71	ประธานกลุ่มออมทรัพย์ รุ่นใหม่พัฒนา
7	ประธานกลุ่มออมทรัพย์	เปรมประชาพัฒนา	72	ประธานกลุ่มออมทรัพย์ ร้อยกรอง
8	ประธานกลุ่มออมทรัพย์	ตลาดหลักสี่	73	ผู้ประสานงานสหกรณ์ แก้วฟ้าชัยมงคล
9	ประธานกลุ่มออมทรัพย์	คนรักถิ่น	74	ผู้ประสานงานโครงการ คลองลำน้ำ
10	ประธานสหกรณ์	บางบัวเชิงสะพานไม้ 1	75	ประธานสหกรณ์ สค. สุขุมวิท 93
11	ประธานกลุ่มออมทรัพย์	หลังแฟลต	76	ผู้ประสานงานกองทุน สัจจะพัฒนาคลองกรุง
12	ประธานกลุ่มออมทรัพย์	ร่วมพัฒนา	77	ผู้ประสานงานโครงการ ศิริมีน เพส 2
13	ผู้ประสานงานกลุ่มออมทรัพย์	ก้าวหน้า	78	ผู้ประสานงานโครงการ ศิริมีนพัฒนา
14	ประธานสหกรณ์	ชายคลองบางบัว	79	ประธานกลุ่มออมทรัพย์ คลองโตนด
15	ประธานสหกรณ์	พรรณี 1	80	ผู้ประสานงานกลุ่มออมทรัพย์ กอ. ชีวิตใหม่พื่นนคร
16	ประธานสหกรณ์	บ่อฝรั่งริมน้ำพัฒนา	81	ผู้ประสานงานสหกรณ์ เกาะกลาง
17	ประธานสหกรณ์	ประชาร่วมใจ 1	82	ประธานสหกรณ์ ส. เกษสถานประเวศพัฒนา
18	ประธานกลุ่มออมทรัพย์	วัดเสมียนนารี	83	ผู้ประสานงานสหกรณ์ ส. บัวหลวง จำกัด
19	ผู้ประสานงานสหกรณ์	ปากกล้วย (ไทรคู่)	84	ประธานสหกรณ์ ส. นิมิตรใหม่สะพานทอง
20	ประธานกลุ่มออมทรัพย์	หลังตลาดสุภาพงษ์	85	ประธานกลุ่มออมทรัพย์ ทรัพย์สินเก่า
21	ประธานกลุ่มออมทรัพย์	โรงเจ	86	ประธานกลุ่มออมทรัพย์ ทรัพย์สินใหม่
22	ประธานสหกรณ์	สามัคคีเทเวศนุสร	87	ประธานกลุ่มออมทรัพย์ เทพลีลา
23	ผู้ประสานงานกลุ่มออมทรัพย์	หลังกรมวิทยาศาสตร์	88	เลขานุการกลุ่มออมทรัพย์ รุ่งมณีพัฒนา
24	ประธานกลุ่มออมทรัพย์	ริมคลองลาดพร้าว	89	ประธานกลุ่มออมทรัพย์ น้อมเกล้า
25	ประธานกลุ่มออมทรัพย์	หลัง วต. จันทรเกษม	90	ผู้จัดการสหกรณ์ ส. มหาดไทย จำกัด

ลำดับ	ตำแหน่ง	องค์กรชุมชนโครงการบ้านมั่นคง	ตำแหน่ง	องค์กรชุมชนโครงการบ้านมั่นคง
26	ผู้ประสานงานกลุ่มออมทรัพย์	ชายคลองเสนา 2	91	ประธานสหกรณ์
27	ประธานสหกรณ์	ร่วมสุขพัฒนา	92	ประธานกลุ่มออมทรัพย์
28	ผู้ประสานงานโครงการ	พหลโยธิน 32	93	ประธานกลุ่มออมทรัพย์
29	ประธานกลุ่มออมทรัพย์	พหลโยธิน 46	94	ประธานกลุ่มออมทรัพย์
30	ประธานสหกรณ์	สค. เลือใหญ่ร่วมใจ	95	ประธานกลุ่มออมทรัพย์
31	ประธานกลุ่มออมทรัพย์	ประดิษฐโทรการ 47-49	96	ประธานกลุ่มออมทรัพย์
32	ประธานกลุ่มออมทรัพย์	พหลโยธิน 45	97	ผู้ประสานงานกลุ่ม
33	ประธานสหกรณ์	ริมคลองพัฒนาบางบัว	98	ประธานกลุ่มออมทรัพย์
34	ประธานกลุ่มออมทรัพย์	โรงสูบ	99	ประธานสหกรณ์
35	ประธานกลุ่มออมทรัพย์	สามัคคีต้นตาล	100	ประธานองค์กรชุมชน
36	ประธานกลุ่มออมทรัพย์	สวนผัก	101	ผู้ประสานงานภายในชุมชน
37	ผู้ประสานงานกลุ่มออมทรัพย์	กรุงเทพพัฒนา	102	ผู้ประสานงานภายในชุมชน
38	ประธานสหกรณ์	ประชาร่วมใจ 2	103	ประธานกลุ่มออมทรัพย์
39	ประธานสหกรณ์	เจริญชัยนิมิตรใหม่	104	ผู้ประสานงานภายในชุมชน
40	ประธานสหกรณ์	ดอกกรักริมทางรถไฟ	105	ประธานองค์กรชุมชน
41	ประธานสหกรณ์	คลองบางพรานพัฒนา	106	ผู้ประสานงานภายในชุมชน
42	ประธานสหกรณ์	สค. พระนครธนบุรี	107	ประธานองค์กรชุมชน
43	ประธานสหกรณ์	วิมานทองร่วมพัฒนา	108	ผู้ประสานงานภายในชุมชน
44	ผู้ประสานงานโครงการ	โพธิ์โมส	109	ประธานองค์กรชุมชน
45	ผู้ประสานงานโครงการ	ทรัพย์สินพัฒนา	110	ผู้ประสานงานภายในชุมชน
46	ผู้ประสานงานโครงการ	เชื่อมสัมพันธ์	111	ผู้ประสานงานภายในชุมชน
47	ประธานสหกรณ์	ปู่โฌมพัฒนา	112	ผู้ประสานงานภายในชุมชน
48	ผู้ประสานงานโครงการ	หลังตลาดเจริญนคร 55	113	ผู้ประสานงานภายในชุมชน
49	ประธานสหกรณ์	ส-ค สุขสวัสดิ์ 60 จำกัด	114	ผู้ประสานงานภายในชุมชน
50	ผู้ประสานงานโครงการ	กองขยะ	115	ผู้ประสานงานภายในชุมชน
51	ผู้ประสานงานโครงการ	สี่แยกทศกัณฑ์	116	ผู้ประสานงานภายในชุมชน
52	ประธานสหกรณ์	ราศรีธรรม	117	ผู้ประสานงานภายในชุมชน
53	ประธานสหกรณ์	ศิรินทร์และเพื่อน	118	ผู้ประสานงานภายในชุมชน
54	เลขานุการกลุ่มออมทรัพย์	วัดจันทร์ประดิษฐาราม	119	ผู้ประสานงานภายในชุมชน
55	เหรียญก	คลองลัดภาชี	120	ผู้ประสานงานภายในชุมชน
56	ประธานสหกรณ์	ประชาสามัคคี	121	ผู้ประสานงานภายในชุมชน
57	ประธานสหกรณ์	ฟ้าใหม่	122	ผู้ประสานงานภายในชุมชน
58	ประธานสหกรณ์	วังหลังตันโพธิ์	123	ผู้ประสานงานภายในชุมชน
59	ประธานกลุ่มออมทรัพย์	สตรีเหล็ก	124	ผู้ประสานงานภายในชุมชน
60	ผู้ประสานงานกลุ่มออมทรัพย์	ป่าเพ็ญประโยชน์	125	ผู้ประสานงานภายในชุมชน
61	ผู้ประสานงานสหกรณ์	ริมคลองลาดพร้าว	126	ผู้ประสานงานภายในชุมชน
62	ผู้ประสานงานสหกรณ์	ส. เลือใหญ่ร่วมใจ จำกัด	127	ผู้ประสานงานภายในชุมชน
63	ประธานกลุ่มออมทรัพย์	ร่วมใจพัฒนาเหนือ	128	ผู้ประสานงานภายในชุมชน
64	ผู้ประสานงานโครงการ	วรวิวัฒนาบางบัว	129	ประธานกลุ่มออมทรัพย์
65	ประธานกลุ่มออมทรัพย์	คลองหลุมไผ่	130	ผู้ประสานงานภายในชุมชน
				ส. ร่วมสามัคคี จำกัด
				แก้วพัฒนา
				เฉลิมนุสร
				บ้านกล้วย
				ตลาดปิ้ง
				วัดคลองเตยใน
				ริมทางรถไฟสายท่าเรือ
				ร่วมใจพัฒนา 7-12
				สร้างสรรค์พัฒนา 7-12
				บึงพระราม 9 พัฒนา (2)
				บึงพระราม 9 บ่อ 3
				บึงพระราม 9 พัฒนา
				กอ. กัลยาณมิตร
				ราชทรัพย์
				เชื้อเพลิงร่วมใจ 2
				หลังฉางพัฒนา
				หลังตลาดเก่าวัดพระยาไกร
				สวนพลู
				บางซื่อ แยก 2-4
				ริมคลองบางซื่อ แยก 18
				หลังกรมทางหลวง
				จรัสเมือง
				บ่อนไก่
				ร่วมจิตหลังธนาคารกรุงไทย
				มิตตคาม 1
				ตรอกตันโพธิ์
				สันติสุข
				ทำน้ำสามเสน
				สุโขทัย ซอย 9
				วัดสุคันธาราม
				นครไชยศรี
				ซอยโชดดา
				จักรพรรดิพงษ์
				วัดสระเกศ
				บ้านบาตร
				ลิตาราม
				วัดสุนทรธรรมทาน
				วังกรมพระสมมตอมรินทร์
				ท่าวัง
				บ่อมมหากาพ

ภาคผนวก ง

ตัวอย่างโครงสร้างการเขียนข้อมูลความสัมพันธ์เชิงสถิติของโครงข่ายทางสังคม
สำหรับการประมวลผลในโปรแกรมการวิเคราะห์ข้อมูล Pajek

โครงสร้างการเขียนข้อมูลความสัมพันธ์เชิงสถิติทางสังคม สำหรับการสร้างไฟล์ *.net จากกลุ่มโปรแกรม Word Processor ที่ใช้ในการประมวลผลด้วยโปรแกรม Pajek

ตัวอย่างองค์การชุมชนคลองลำหุ่น

*Vertices 48

1 "is1"
2 "is2"
3 "is3"
...
46 "es4"
47 "es5"
48 "es6"

*Arcs

1 8 1
2 20 1
3 1 1
...
47 7 1
48 15 2
48 16 2

*Edges

ตาราง การกำหนดรหัสหน่วยวิเคราะห์สำหรับการเขียนโครงสร้างข้อมูลความสัมพันธ์เชิงสถิติโครงข่ายทางสังคมสมาชิก
องค์การชุมชนคลองลำหุ่น

ลำดับ	รหัส	บ้านเลขที่	ลำดับ	รหัส	บ้านเลขที่	ลำดับ	รหัส	บ้านเลขที่
1	is1	167	17	is17	111	33	is33	94
2	is2	101	18	is18	113	34	is34	104
3	is3	103	19	is19	139	35	is35	145
4	is4	105	20	is20	137	36	is36	133
5	is5	151	21	is21	89	37	is37	156
6	is6	155	22	is22	73	38	is38	77
7	is7	153	23	is23	121	39	is39	79
8	is8	127	24	is24	98	40	is40	81
9	is9	83	25	is25	100	41	is41	132
10	is10	108	26	is26	161	42	is42	107
11	is11	75	27	is27	82	43	es1	สถาบันการศึกษา
12	is12	117	28	is28	112	44	es2	สอช
13	is13	71	29	is29	152	45	es3	สำนักงานเขต
14	is14	91/7	30	is30	147	46	es4	ศูนย์สาธารณสุข
15	is15	115	31	is31	124	47	es5	พอช.
16	is16	119	32	is32	93	48	es6	ชุมชนบึงกุ่ม

ตาราง การกำหนดรหัสหน่วยวิเคราะห์สำหรับการเขียนโครงสร้างข้อมูลความสัมพันธ์เชิงสถิติโครงข่ายทางสังคมสมาชิก
องค์กรชุมชนราชทรัพย์

ลำดับ	รหัส	บ้านเลขที่	ลำดับ	รหัส	บ้านเลขที่	ลำดับ	รหัส	บ้านเลขที่
1	is1	230	38	is38	26	75	is75	171
2	is2	204	39	is39	27	76	is76	191
3	is3	226	40	is40	29	77	is77	186
4	is4	178	41	is41	30	78	is78	45
5	is5	190	42	is42	31	79	is79	61
6	is6	196	43	is43	35	80	is80	77
7	is7	190/1	44	is44	40	81	is81	81
8	is8	201	45	is45	41	82	is82	82
9	is9	190/2	46	is46	43	83	is83	32
10	is10	182	47	is47	58	84	is84	46
11	is11	685	48	is48	62	85	is85	522
12	is12	38	49	is49	134	86	is86	47
13	is13	36/2	50	is50	523	87	is87	72
14	is14	60	51	is51	78	88	is88	64
15	is15	679	52	is52	142	89	is89	524
16	is16	116	53	is53	158	90	is90	75
17	is17	132	54	is54	243	91	is91	413
18	is18	22	55	is55	99	92	is92	63
19	is19	188/1	56	is56	432	93	is93	189
20	is20	228	57	is57	431	94	is94	155
21	is21	197	58	is58	176	95	is95	143
22	is22	36/1	59	is59	172	96	is96	157
23	is23	36/3	60	is60	184	97	is97	96
24	is24	34	61	is61	154	98	is98	169
25	is25	34/1	62	is62	163	99	is99	24
26	is26	60/1	63	is63	187	100	is100	127
27	is27	36/4	64	is64	351	101	is101	131
28	is28	60/2	65	is65	79	102	is102	52
29	is29	138/1	66	is66	56	103	is103	161
30	is30	138/2	67	is67	312	104	is104	144
31	is31	114	68	is68	36	105	is105	148
32	is32	141	69	is69	87	106	es1	สถาบันการศึกษา
33	is33	136	70	is70	66	107	es2	สอช
34	is34	74	71	is71	65	108	es3	สำนักงานเขต
35	is35	188/2	72	is72	521	109	es4	ศูนย์สาธารณสุข
36	is36	23	73	is73	98	110	es5	พอช.
37	is37	332	74	is74	166	111	es6	สำนักงานทรัพย์สิน

ภาคผนวก จ

ผลการประมวลผลการวิเคราะห์ข้อมูลโครงข่ายทางสังคมที่ได้จากโปรแกรม Pajek
กรณีศึกษาองค์กรชุมชนคลองสำหุ่นและองค์กรชุมชนราชทรัพย์

1. การวิเคราะห์ค่าความเป็นศูนย์กลาง (Centrality)

1.1 คำสั่งประมวลผลในโปรแกรม PAJEK

ตาราง วัตถุประสงค์การวิเคราะห์โครงข่ายทางสังคมและชุดคำสั่งในการวิเคราะห์ค่าความเป็นศูนย์กลาง

วัตถุประสงค์	ชุดคำสั่งใน PAJEK
การประมวลผลค่าความเป็นศูนย์กลาง	Menu bar > Net > Partitions > Degree > Input
การแสดงรายละเอียดข้อมูล	Menu bar > Info > Vector Input numbers: 48 (จำนวนหน่วยวิเคราะห์ในโครงข่ายทั้งหมด) Dividing values: #4 (กำหนดการจำแนกระดับค่า)
การวาดภาพแสดงแผนผัง	Menu bar > Draw > Draw-Vector
โครงข่ายทางสังคม	Layout > Energy > Kamada-Kawai > Free (ปรับแผนผังตามค่าความสัมพันธ์)

1.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลโครงข่ายทางสังคมจากโปรแกรม PAJEK

องค์การชุมชนคลองลำหูน

1. Normalized Input Degree partition of N1 (48)

Dimension: 48

The lowest value: 0.0000

The highest value: 0.3617

Highest values:

Rank	Vertex	Value	Id
1	6	0.3617	is6
2	20	0.2979	is20
3	1	0.2128	is1
4	4	0.2128	is4
5	29	0.1277	is29
6	23	0.1277	is23
7	27	0.1064	is27
8	38	0.1064	is38
9	15	0.0851	is15
10	40	0.0851	is40
11	28	0.0851	is28
12	25	0.0851	is25
13	22	0.0851	is22
14	21	0.0851	is21
15	43	0.0851	es1
16	41	0.0851	is41
17	39	0.0851	is39
18	3	0.0638	is3
19	12	0.0638	is12
20	42	0.0638	is42
21	37	0.0638	is37
22	36	0.0638	is36
23	35	0.0638	is35
24	33	0.0638	is33
25	14	0.0426	is14

26	7	0.0426	is7
27	13	0.0426	is13
28	45	0.0426	es3
29	48	0.0426	es6
30	18	0.0426	is18
31	16	0.0426	is16
32	46	0.0426	es4
33	47	0.0426	es5
34	44	0.0426	es2
35	8	0.0426	is8
36	31	0.0213	is31
37	17	0.0213	is17
38	11	0.0213	is11
39	26	0.0213	is26
40	5	0.0213	is5
41	30	0.0213	is30
42	10	0.0213	is10
43	32	0.0000	is32
44	19	0.0000	is19
45	9	0.0000	is9
46	2	0.0000	is2
47	24	0.0000	is24
48	34	0.0000	is34

Sum (all values): 3.3830

Arithmetic mean: 0.0705

Median: 0.0532

Standard deviation: 0.0713

2.5% Quantile: 0.0000

5.0% Quantile: 0.0000

95.0% Quantile: 0.2128

97.5% Quantile: 0.2830

Vector	Values	Frequency	Freq%	CumFreq%

(... 0.000]	6	12.5000	6 12.5000
(0.000	... 0.121]	36	75.0000	42 87.5000
(0.121	... 0.241]	4	8.3333	46 95.8333
(0.241	... 0.362]	2	4.1667	48 100.0000

Total		48	100.0000	

องค์การชุมชนราชทรัพย์

1. Normalized Input Degree partition of N2 (111)

Dimension: 111

The lowest value: 0.0000

The highest value: 0.6000

Highest values:

Rank	Vertex	Value	Id
1	21	0.6000	is21
2	15	0.3818	is15
3	36	0.3455	is36
4	111	0.3273	es5
5	19	0.3000	is19
6	32	0.2545	is32
7	27	0.1545	is27
8	110	0.1455	es5
9	11	0.0909	is11
10	89	0.0727	is89
11	105	0.0545	is105
12	51	0.0545	is51
13	102	0.0545	is102
14	20	0.0545	is20
15	75	0.0545	is75
16	29	0.0455	is29
17	55	0.0455	is55
18	6	0.0455	is6
19	100	0.0455	is100
20	93	0.0455	is93
21	92	0.0455	is92
22	2	0.0455	is2
23	85	0.0455	is85
24	80	0.0455	is80
25	4	0.0455	is4
26	72	0.0455	is72
27	7	0.0364	is7
28	30	0.0364	is30
29	3	0.0364	is3
30	107	0.0364	es2
31	106	0.0364	es1
32	26	0.0364	is26
33	47	0.0364	is47
34	46	0.0364	is46
35	45	0.0364	is45
36	22	0.0364	is22
37	5	0.0364	is5
38	81	0.0364	is81

39	88	0.0364	is88
40	73	0.0364	is73
41	77	0.0364	is77
42	9	0.0364	is9
43	37	0.0364	is37
44	69	0.0364	is69
45	68	0.0364	is68
46	74	0.0364	is74
47	1	0.0364	is1
48	13	0.0364	is13
49	17	0.0364	is17
50	35	0.0364	is35
51	34	0.0364	is34
52	8	0.0364	is8
53	67	0.0364	is67
54	16	0.0364	is16
55	63	0.0273	is63
56	62	0.0273	is62
57	59	0.0273	is59
58	58	0.0273	is58
59	28	0.0273	is28
60	101	0.0273	is101
61	109	0.0273	es4
62	25	0.0273	is25
63	12	0.0273	is12
64	52	0.0273	is52
65	48	0.0273	is48
66	96	0.0273	is96
67	90	0.0273	is90
68	104	0.0273	is104
69	86	0.0273	is86
70	78	0.0273	is78
71	83	0.0273	is83
72	70	0.0273	is70
73	39	0.0273	is39
74	79	0.0273	is79
75	108	0.0273	es3
76	18	0.0273	is18
77	71	0.0182	is71
78	103	0.0182	is103
79	66	0.0182	is66
80	94	0.0182	is94
81	50	0.0182	is50
82	43	0.0182	is43
83	24	0.0182	is24
84	41	0.0182	is41
85	54	0.0182	is54
86	84	0.0182	is84
87	95	0.0182	is95
88	49	0.0182	is49

89	99	0.0182	is99
90	76	0.0182	is76
91	98	0.0182	is98
92	44	0.0182	is44
93	14	0.0182	is14
94	38	0.0182	is38
95	91	0.0182	is91
96	65	0.0182	is65
97	64	0.0182	is64
98	40	0.0182	is40
99	60	0.0182	is60
100	10	0.0182	is10
101	61	0.0182	is61
102	87	0.0091	is87
103	57	0.0091	is57
104	31	0.0091	is31
105	56	0.0091	is56
106	33	0.0091	is33
107	82	0.0091	is82
108	53	0.0091	is53
109	23	0.0091	is23
110	97	0.0091	is97
111	42	0.0000	is42

Sum (all values): 5.6000

Arithmetic mean: 0.0505
Median: 0.0273
Standard deviation: 0.0829
2.5% Quantile: 0.0091
5.0% Quantile: 0.0091
95.0% Quantile: 0.2045
97.5% Quantile: 0.3318

Vector	Values	Frequency	Freq%	CumFreq%

(... 0.000]	1	0.9009	1	0.9009
(0.000 ... 0.200]	104	93.6937	105	94.5946
(0.200 ... 0.400]	5	4.5045	110	99.0991
(0.400 ... 0.600]	1	0.9009	111	100.0000

Total	111	100.0000		

2. การวิเคราะห์ค่าความเชื่อมโยงศูนย์กลาง (Betweenness Centrality)

2.1 คำสั่งประมวลผลในโปรแกรม PAJEK

ตาราง วัตถุประสงค์การวิเคราะห์โครงข่ายทางสังคมและชุดคำสั่งในการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมโยงศูนย์กลาง

วัตถุประสงค์	ชุดคำสั่งใน PAJEK
การประมวลผลค่าความเชื่อมโยงศูนย์กลาง	Menu bar > Net > Vector > Centrality > Betweenness
การแสดงผลละเอียดข้อมูล	Menu bar > Info > Vector Input numbers: 48 (จำนวนหน่วยวิเคราะห์ในโครงข่ายทั้งหมด) Dividing values: #4 (กำหนดการจำแนกระดับค่า)
การวาดภาพแสดงแผนผัง	Menu bar > Draw > Draw-Vector
โครงข่ายทางสังคม	Layout > Energy > Kamada-Kawai > Free (ปรับแผนผังตามค่าความสัมพันธ์)

2.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลโครงข่ายทางสังคมด้วยโปรแกรม PAJEK

องค์การชุมชนคลองลำหุ่น

1. Betweenness centrality in N1 (48)

Dimension: 48

The lowest value: 0.0000

The highest value: 0.1806

Highest values:

Rank	Vertex	Value	Id
1	20	0.1806	is20
2	8	0.1702	is8
3	6	0.1659	is6
4	1	0.1614	is1
5	35	0.1428	is35
6	33	0.1202	is33
7	42	0.1163	is42
8	39	0.1063	is39
9	15	0.1057	is15
10	21	0.1015	is21
11	29	0.0953	is29
12	38	0.0797	is38
13	27	0.0732	is27
14	23	0.0639	is23
15	22	0.0628	is22
16	30	0.0546	is30
17	13	0.0507	is13
18	11	0.0434	is11
19	12	0.0400	is12
20	7	0.0328	is7
21	5	0.0289	is5

22	25	0.0270	is25
23	28	0.0239	is28
24	4	0.0227	is4
25	40	0.0212	is40
26	16	0.0183	is16
27	31	0.0181	is31
28	26	0.0177	is26
29	36	0.0171	is36
30	37	0.0162	is37
31	41	0.0154	is41
32	18	0.0135	is18
33	3	0.0131	is3
34	17	0.0127	is17
35	14	0.0117	is14
36	10	0.0084	is10
37	43	0.0045	es1
38	47	0.0028	es5
39	46	0.0001	es4
40	45	0.0001	es3
41	44	0.0001	es2
42	19	0.0000	is19
43	34	0.0000	is34
44	2	0.0000	is2
45	9	0.0000	is9
46	24	0.0000	is24
47	48	0.0000	es6
48	32	0.0000	is32

Sum (all values): 2.2609

Arithmetic mean: 0.0471

Median: 0.0220

Standard deviation: 0.0529

2.5% Quantile: 0.0000

5.0% Quantile: 0.0000

95.0% Quantile: 0.1644

97.5% Quantile: 0.1695

Vector	Values	Frequency	Freq%	CumFreq%
(... 0.000]	7	14.5833	7	14.5833
(0.000 ... 0.060]	26	54.1667	33	68.7500
(0.060 ... 0.120]	10	20.8333	43	89.5833
(0.120 ... 0.181]	5	10.4167	48	100.0000
Total			48	100.0000

องค์การชุมชนราชทรัพย์

2. Betweenness centrality in N1 (111)

Dimension: 111

The lowest value: 0.0000

The highest value: 0.3567

Highest values:

Rank	Vertex	Value	Id
1	111	0.3567	es5
2	21	0.1957	is21
3	15	0.0886	is15
4	110	0.0737	es5
5	36	0.0483	is36
6	75	0.0430	is75
7	32	0.0415	is32
8	19	0.0396	is19
9	102	0.0341	is102
10	37	0.0268	is37
11	89	0.0248	is89
12	47	0.0181	is47
13	34	0.0180	is34
14	92	0.0131	is92
15	85	0.0090	is85
16	80	0.0090	is80
17	90	0.0090	is90
18	69	0.0090	is69
19	27	0.0077	is27
20	11	0.0042	is11
21	104	0.0034	is104
22	100	0.0031	is100
23	29	0.0029	is29
24	63	0.0025	is63
25	20	0.0024	is20
26	35	0.0022	is35
27	1	0.0017	is1
28	51	0.0010	is51
29	68	0.0009	is68
30	93	0.0003	is93
31	105	0.0003	is105
32	3	0.0003	is3
33	67	0.0002	is67
34	2	0.0002	is2
35	81	0.0002	is81
36	77	0.0002	is77
37	30	0.0002	is30
38	13	0.0002	is13

39	39	0.0002	is39
40	8	0.0002	is8
41	6	0.0002	is6
42	12	0.0001	is12
43	43	0.0001	is43
44	24	0.0001	is24
45	9	0.0001	is9
46	55	0.0001	is55
47	107	0.0001	es2
48	106	0.0001	es1
49	59	0.0001	is59
50	103	0.0001	is103
51	88	0.0001	is88
52	17	0.0001	is17
53	7	0.0001	is7
54	65	0.0001	is65
55	4	0.0001	is4
56	46	0.0001	is46
57	18	0.0000	is18
58	25	0.0000	is25
59	61	0.0000	is61
60	49	0.0000	is49
61	48	0.0000	is48
62	5	0.0000	is5
63	97	0.0000	is97
64	53	0.0000	is53
65	72	0.0000	is72
66	23	0.0000	is23
67	84	0.0000	is84
68	73	0.0000	is73
69	98	0.0000	is98
70	40	0.0000	is40
71	10	0.0000	is10
72	41	0.0000	is41
73	99	0.0000	is99
74	74	0.0000	is74
75	83	0.0000	is83
76	78	0.0000	is78
77	108	0.0000	es3
78	26	0.0000	is26
79	96	0.0000	is96
80	22	0.0000	is22
81	87	0.0000	is87
82	44	0.0000	is44
83	66	0.0000	is66
84	45	0.0000	is45
85	28	0.0000	is28
86	42	0.0000	is42
87	82	0.0000	is82
88	76	0.0000	is76

89	101	0.0000	is101
90	16	0.0000	is16
91	31	0.0000	is31
92	79	0.0000	is79
93	95	0.0000	is95
94	70	0.0000	is70
95	91	0.0000	is91
96	38	0.0000	is38
97	33	0.0000	is33
98	64	0.0000	is64
99	50	0.0000	is50
100	71	0.0000	is71
101	54	0.0000	is54
102	58	0.0000	is58
103	56	0.0000	is56
104	14	0.0000	is14
105	62	0.0000	is62
106	60	0.0000	is60
107	52	0.0000	is52
108	86	0.0000	is86
109	57	0.0000	is57
110	109	0.0000	es4
111	94	0.0000	is94

Sum (all values): 1.0943

Arithmetic mean: 0.0099
Median: 0.0001
Standard deviation: 0.0402
2.5% Quantile: 0.0000
5.0% Quantile: 0.0000
95.0% Quantile: 0.0423
97.5% Quantile: 0.0774

Vector	Values	Frequency	Freq%	CumFreq%

(... 0.000]	49	44.1441	49	44.1441
(0.000 ... 0.119]	60	54.0541	109	98.1982
(0.119 ... 0.238]	1	0.9009	110	99.0991
(0.238 ... 0.357]	1	0.9009	111	100.0000

Total	111	100.0000		

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายสุทธิ ดิยะวงศ์สุวรรณ เกิดเมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2523 ในปีการศึกษา 2545 สำเร็จการศึกษาปริญญาสถาปัตยกรรมบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมเมืองและชุมชน จากคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์-ผังเมือง-นฤมิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ในปีการศึกษา 2548 สำเร็จการศึกษาปริญญาการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนผังเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และในปีการศึกษา 2551 เข้าศึกษาต่อหลักสูตรการวางแผนภาคและเมืองดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

มีบทความเกี่ยวกับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ที่ได้รับการพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ และมีบทความเข้าร่วมประชุมวิชาการ ดังนี้

สุทธิ ดิยะวงศ์สุวรรณ และ อภิวัฒน์ รัตนวราหะ. 2555. แนวคิดด้านองค์กรฟื้นฟูเมืองสำหรับประเทศไทย. ใน เกรียงไกร เกิดศิริ (บรรณาธิการ). วารสารวิชาการประจำคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร หน้าจั่ว ฉบับสถาปัตยกรรม และการออกแบบ. 26: 49-70.

สุทธิ ดิยะวงศ์สุวรรณ. 2555. ข้อเสนอแนะบางประการทางประวัติศาสตร์ของการเปลี่ยนแปลงการเมืองการปกครองที่ส่งผลต่อความเป็นชุมชนกับการฟื้นฟูเมืองในประเทศไทย. ใน ชาตรี ประภิตนันทการ (บรรณาธิการ). วารสาร หน้าจั่ว ฉบับประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมและสถาปัตยกรรมไทย. 9: 137-157.

สุทธิ ดิยะวงศ์สุวรรณ. 2555. กรอบแนวคิด วิธีการและเครื่องมือในการวิเคราะห์โครงข่ายทางสังคมของผู้มีส่วนได้เสียในกระบวนการวางแผนฟื้นฟูเมือง. เอกสารประกอบการประชุมวิชาการ Built Environment Research Associates' Conference, BERAC 3, 2012 (Proceeding). คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. วันที่ 25 พฤษภาคม 2555.

สุทธิ ดิยะวงศ์สุวรรณ. 2554. วิวัฒนาการขององค์กรชุมชนฟื้นฟูเมืองในประเทศไทย. ใน ชาตรี ประภิตนันทการ (บรรณาธิการ). วารสารวิชาการประจำคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร หน้าจั่ว ฉบับประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมและสถาปัตยกรรมไทย. 8: 163-176.

Tiyawongsuwan, S. 2011. **Social Network and Urban Regeneration Processes: A Case Study of Ratchanikun 3 Community, Thailand.** Asian Association on Urban and Regional Studies (AAURS 3rd) International Conference on the topic of Valuable or Risky: The Better Quality of Life and Environment Sustainable Planning. Bangkok, December 11-12, 2011.